

ДЕЦАТА
НА КАПИТАН ГРАНТ

Жюль
Верн

Жул Верн

Децата на капитан Грант

Първа част

Глава I РИБАТА ВЕЗНИ

На 26 юли 1864 година при силен североизточен вятър една великолепно яхта се носеше с пълна пара по вълните на Северния канал. На задната мачта се вееше английският флаг, а на върха на предната мачта върху син щандарт под херцогска корона бяха извезани със сърма инициалите Е. Г. Яхтата се наричаше „Дънкан“ и принадлежеше на лорд Гленарван, един от шестнадесетте шотландски перове, които заседават в Горната камара, и най-видния член на тъй известния в цялото Обединено кралство „Кралски яхт-клуб на Темза“.

Лорд Едуард Гленарван беше на борда на яхтата с младата си жена, леди Елена, и един свой братовчед – майор Мак Набс.

„Дънкан“, новопостроен кораб, се прибираше в Глазгоу от пробно плаване на няколко мили извън Клайдския залив. На хоризонта вече се очертаваше остров Арън, когато морякът на вахт съобщи, че в дирята на яхтата играе огромна риба. Капитанът Джон Мангълс нареди веднага да уведомят за това лорд Едуард. Лордът се качи заедно с майор Мак Набс на капитанския мостик и запита капитана какво мисли за това животно.

– Мисля, ваша светлост – отговори Джон Мангълс, – че това е една доста голяма акула.

– Акула по тези места! – се учуди лорд Гленарван.

– Няма нищо чудно – продължи капитанът. – Тази риба принадлежи към един вид акули, които се срещат във всички морета и на всякаква ширина – „рибата везни“¹. Струва ми се, че тя е точно от рода на тия проклетници. Ако ваша светлост е съгласен и ако на леди Гленарван би направило удоволствие да присъствува на един интересен лов, скоро ще узнаем истината.

– Какво ще кажете, Мак Набс? – запита лорд Гленарван майора. – Мислите ли, че заслужава да опитаме?

– Както намерите за добре – отговори спокойно майорът.

1. Английските моряци наричат тази акула „риба везни“, защото главата ѝ прилича на везни или на двоен чук. По същите причини тази риба е позната във Франция под името „риба чук“. Б. пр.

– Впрочем – продължи Джон Мангълс – тия страшни хищници не се изтребват достатъчно. Трябва да използваме случая. Така ще имаме не само интересно зрелище, но и ще извършим добро дело.

– Почвайте, Джон! – каза лорд Гленарван.

След това той изпрати да предупредят леди Елена, която дойде при него на капитанския мостик твърде заинтригувана от този необикновен лов.

Морето беше великолепно. По повърхността на водата лесно се следяха бързите движения на акулата, която ту се гмуркаше, ту отново изплуваше с учудваща стремителност. Джон Мангълс даде своите нареждания. Моряците хвърлиха през перилата на десния борд здраво въже с кука, на която надянаха дебело парче сланина. Макар че беше още на петдесетина ярда², акулата подуши стръвта и се запъти бързо към яхтата. Виждаше се как перките ѝ, сиви по края и черни в основата си, бият със сила вълните, а опашката и я насочваше точно по права линия. Колкото се приближаваше, толкова повече се очертаваха нейните големи изпъкнали очи, разпалени от жажда за плячка, а като се обърнеше по гръб, зеещите ѝ челюсти откриваха четири реда зъби. Главата ѝ беше широка и наподобяваше двоен чук, набучен на дръжка. Джон Мангълс не беше се излъгал: това бе един от най-хищните представители на семейството на акулите „риба везни“, както я наричат англичаните, или „риба евреин“, както я наричат провансалците.

Пътниците и моряците на „Дънкан“ следяха с напрегнато внимание движенията на акулата. Скоро животното дойде близо до въдицата, извърна се по гръб, за да я захване по-добре, и огромната кука изчезна в широкото му гърло. Акулата се дръпна назад, като разтърси силно въжетото, и сама се „хвана“ на въдицата. Моряците започнаха да я издигат с помощта на макара, прикрепена на напречника на главната мачта.

Усетила, че я изтръгват от водата, акулата започна да се съпротивлява жестоко, но бе победена. Едно въже с подвижна примка я стегна през опашката и парализира движенията ѝ. След малко тя бе издигната над перилата и хвърлена върху палубата на яхтата. Един моряк веднага се приближи предпазливо до нея и със силен удар на брадва отсече огромната ѝ опашка.

Ловът бе завършен. Чудовището не представляваше вече никаква опасност. Мъстта на моряците бе задоволена, но не и тяхното любопитство. И наистина на корабите има обичай да се проверява внимателно

2. Английска мярка за дължина, равна на 0,914 м. Б. пр.

стомаха на всяка уловена акула. Моряците познават необикновената им лакомия, винаги очакват някоя изненада и тяхното очакване понякога се оправдава.

Леди Гленарван не пожела да присъствува на това отблъскващо „изследване“ и влезе в каюткомпанията³. Акулата още дишаше. Беше дълга десет стъпки⁴ и тежеше повече от шестстотин ливри⁵. Тия размери и това тегло не са необикновени. Рибата везни, макар да не е причислена към акулите великани, се смята за една от най-опасните.

Скоро огромната риба бе чисто и просто изкормена със секи-ра. Куката бе стигнала до стомаха, който беше съвсем празен. Очевидно животното бе гладувало дълго време. Разочарованите моряци се готвеха да хвърлят късовете в морето, когато вниманието на боцмана бе привлечено от един груб предмет, здраво загнезден в един от ъглите на корема.

– Какво е пък това? – се провикна той.

– Това – обади се един моряк, – това е парче скала, което животното е погълнало, за да си засили организма.

– Ами – поде друг, – това са чисто и просто скачени гюллета⁶, които този лакомник е налупал и не е успял още да смели.

– Я мълчете вие там – отвърна Том Остин, помощник-капитанът на яхтата, – не виждате ли, че това животно е било закоравял пияница и за да не изгуби нищо, е изпило не само виното, но е глътнало и бутилката?

– Какво? – извика лорд Гленарван – Бутилка ли има в стомаха на акулата?

– Истинска бутилка – отговори боцманът, – но личи, че не идва направо от избата.

– Извадете я внимателно, Том – каза лорд Едуард. – Намерените в морето бутилки често съдържат ценни документи.

– Допускате ли? – запита майор Мак Набс.

– Допускам поне, че това може да се случи.

– О, и аз не казвам противното – отвърна майорът, – възможно е тя да крие някоя тайна.

– Тъкмо това ще проверим – каза Гленарван. Е, Том?

– Ето – отговори помощник-капитанът, като показва нещо безформено, което той не без усилия бе извадил от стомаха на акулата.

3. Трапезария на офицерите. Б. пр.

4. Стара французка мярка, равна на 32 см. Б. пр.

5. Стара мярка за тегло, равна на около половин кг. Б. пр.

6. Двойни гюллета, скачени с лост или верига, които са се употребявали като артилерийски снаряди в епохата на ветроходния флот. Б. пр.

– Добре – каза Гленарван, – наредете да измият тази нечистотия и да я донесат в каюткомпанията.

Том изпълни нареждането и бутилката, намерена при такива особени обстоятелства, бе сложена върху четвъртитата маса на каюткомпанията, около която насядаха лорд Гленарван, майор Мак Набс, капитанът Джон Мангълс и леди Елена, която, като всяка жена, бе и малко любопитна.

В открито море всичко става събитие. За миг настъпи мълчание. Всеки се мъчеше да отгадае какво съдържа тая крехка находка. Криеше ли тя тайната на някое бедствие или само незначително писмо, доверено на вълните от отегчен от безделие мореплавател?

Трябваше да се види кое е вярното и без да чака повече, Гленарван започна да я изследва. Той взе, разбира се, всички необходими за случая предпазни мерки. Човек би казал, че е криминален следовател, който проучва подробностите на някой сериозен случай. Гленарван имаше право, защото и най-незначителните на пръв поглед улики често могат да насочат към някое важно разкритие.

Преди да отворят бутилката, внимателно я огледаха отвън. Гърлото ѝ беше тясно, дълго, а на надобеления му край още имаше парче тел, разядено от ръжда. Стените ѝ, които бяха много дебели и годни да издържат налягане от няколко атмосфери, показваха ясно, че е от шампанско. С тия бутилки лозари-те в Аи или Еперне трошат пръчки на столове, без стъклото да се счупи. Тъй че тая бутилка е могла да понесе безнаказано случайностите на дълго странствуване.

– Бутилката от фирмата „Клико“ – констатира майорът.

И тъй като беше познавач, твърдението му бе прието без възражения.

– Драги майоре, – отговори Елена, – няма значение каква е бутилката, щом не знаем откъде иде.

– Ще узнаем, мила Елена – каза лорд Едуард, – но още отсега може да се твърди, че иде отдалеч. Вижте вкаменелостите, които я покриват, тия тъй да се каже, минерализирани от морската вода вещества! Тая бутилка е прекарала дълго време в океана, преди да попадне в стомаха на акулата.

– Не мога да не се съглася с вас – отговори майорът. – Този крехък съд, предпазван от каменната си обвивка, е могъл да пътува дълго.

– Но откъде иде? – попита леди Гленарван.

– Не бързайте, скъпа Елена, не бързайте. С бутилките човек трябва да има търпение. Струва ми се, че не се лъжа, и бутилката сама ще

отговори на всички наши въпроси.

С тия думи Гленарван започна да стърже коравия слой, който покриваше шията на бутилката. Скоро се показа тапата, но твърде похабена от морската вода.

– Лошо – каза Гленарван, защото ако вътре има някакъв документ, той ще бъде доста повреден.

– Има такава опасност – отвърна майорът.

– Бих добавил – поде Гленарван, – че тази зле запушена бутилка е щяла скоро да потъне и цяло щастие е, че с била глътната от акулата, която ни я донесе на „Дънкан“.

– Разбира се – отговори Джон Мангълс, – но по-добре да бяхме я уловили в открито море, при точно определена ширина и дължина. Тогава, като изучим въздушните и морските течения, щяхме да установим изминатия от нея път. А сега при такъв разносвач, при тия акули, които шарят по всички посоки, човек не знае какво да предполага.

– Ще видим – отвърна Гленарван.

В тоя момент той много предпазливо извади тапата и силна солена миризма изпълни каюткомпанията.

– Е? – попита леди Елена с чисто женско нетърпение.

– Да, не съм се лъгал! – каза Гленарван. – Вътре има книжа!

– Документи! Документи! – извика леди Елена.

– Само че изглежда са повредени от влагата – отговори Гленарван – и е невъзможно да се извадят, защото са залепнали о стените на бутилката.

– Да я счупим – обади се Мак Набс.

– Бих предпочел да я запазим здрава – отвърна Гленарван.

– Аз също – отговори майорът.

– Разбира се – каза леди Елена, – но съдържанието е по-ценно от бутилката и по-добре е да я пожертвуваме вместо него.

– Ваша светлост, отчупете само гърлото – намеси се Джон Мангле.

– Тогава ще можем да извадим документа, без да го повредим.

– Хайде, хайде, драги Едуард! – нетърпеливо извика леди Гленарван.

Мъчно беше да се постъпи другояче и лорд Гленарван въпреки всичко се реши да счупи гърлото на скъпоценната бутилка. Трябваше да си послужи с чук, защото каменната обвивка бе станала твърда като гранит. След малко парчетата нападаха по масата и се подадоха късове хартия, залепнали помежду си. Гленарван ги извади внимателно, отдели ги един от друг и ги разстла пред себе си. Леди Елена, майорът и

капитанът се струпаха около него.

Глава II ТРИТЕ ДОКУМЕНТА

Върху листовете хартия, полуунищожени от морската вода, личаха само няколко думи, нечетливи остатъци от почти напълно заличени редове. В продължение на няколко минути лорд Гленарван ги разглежда внимателно. Той ги въртя във всички посоки, изложи ги на дневна светлина, проучи и най-малките остатъци от думи, незасегнати от водата, и после се обърна към своите приятели, които го наблюдаваха в очакване.

– Това са – каза той – три отделни документа, по всяка вероятност три преписа от един и същ документ, преведен на три езика – на английски, френски и немски. Малкото оцелели думи потвърждават това.

– Тия думи имат ли поне някакъв смисъл? – запита леди Гленарван.

– Мъчно е да се отговори определено, мила Елена; думите върху документите са твърде непълни.

– Може би те се допълват един с друг? – каза майорът.

– Сигурно е така! – отговори Джон Мангълс. – Водата не може да е изличила едни и същи думи в трите документа. Като съпоставим остатъците от изреченията, в края на краищата ще открием някакъв смисъл.

– Тъкмо това ще направим – каза лорд Гленарван, – но трябва да действваме последователно. Ето първо английския документ.

Редовете и думите върху документа бяха разположени така:

62 Bri gow
sink stra
aland skipp Gr
of long that monit ssistance and
lost

– Всичко това не означава много нещо – каза майорът разочарован.

– Все пак – отговори капитанът – написано е на добър английски език.

– В това няма никакво съмнение! – каза лорд Гленарван. – Думите sink, aland, that, and, lost са цели: skipp е очевидно от думата skipper. Говори се също и за някакъв Гр..., навярно капитанът на някой потънал кораб⁷.

– Да добавим – допълни Джон Мангс – и думите *monit* и *ssistance*, чието тълкование е ясно.

– Е, това е вече доста нещо! – обади се леди Елена.

– За съжаление – отвърна майорът – липсват ни цели редове. Как да открием името на пострадалия кораб и мястото на коработрушението?

– Ще го открием – каза лорд Едуард.

– Не ще и дума – отговори майорът, който винаги биваше съгласен с мнението на другите, – но как?

– Като допълним документите един с друг.

– Тогава да продължим! – извика леди Елена.

Вторият къс хартия, още по-повреден от първия, съдържаше само отделни думи, разположени в следния ред:

7Juni Glas
zwei atrosen
graus
bringt ihnen

– Това е на немски – каза Джон Мангс веднага щом погледна хартията.

– Говорите ли този език, Джон? – запита Гленарван.

– Отлично, ваша светлост.

– Тогава кажете ни какво означават тия няколко думи. Капитанът разгледа документа внимателно и каза:

– Преди всичко имаме датата на събитието: 7 Juni, значи 7 юни, и като съпоставим тази цифра с цифрата 62 от английския текст, получаваме пълната дата: 7 юни 1862 година.

– Много добре! – извика леди Елена. – Продължавайте, Джон!

– На същия ред – поде младият капитан – намирам думата *Glas*, която, прибавена към думата *gow* от първия документ, дава *Glasgow*. Очевидно става дума за кораб от пристанището Глазгоу.

– На същото мнение съм и аз – отговори майорът.

– Вторият ред от документа липсва целият – продължи Джон Мангс. – Но на третия чета две важни думи: *zwei*, което значи две, и *atrosen*, по всяка вероятност *Matrosen*, което на немски значи моряци.

– В такъв случай – каза леди Елена – става дума за един капитан и

7. Sink, aland, that, and, lost значат потъвам, на земя, това, и, загубен. Skipper е название, което се дава в Англия на капитаните от търговския флот, monition означава документ, a assistance – помощ. Б. пр.

двама моряци?

– Възможно е – отговори лорд Гленарван.

– Да си призная, ваша светлост – поде капитанът, – следващата дума, *graus*, ме затруднява. Не знам как да я превода. Може би третият документ ще ни позволи да я отгатнем. Колкото за двете последни думи, те се разбират без мъчнотии. *Bringt ihnen* означава „дайте им“ и ако ги съпоставим с английската дума, разположена като тях на седмия ред на първия документ, думата *assistance*, получаваме лесно фразата „дайте им помощ“.

– Да! Дайте им помощ! – каза Гленарван. – Но къде се намират тия нещастници? Дотук нямаме никакво указание за място и къде е станала катастрофата, ни е напълно неизвестно.

– Нека се надяваме, че френският документ ще бъде по-пълен – обади се леди Елена.

– Да видим и френския документ! – отговори Гленарван. – Ние всички владеем този език и изследването ще бъде по-лесно.

Ето точния текст на третия документ.

troi ats tannia
gonie austral
abor
contin pr cruel indi
jete ongit
et 37° 11' lat

– Има цифри – извика леди Елена. – Ето, господа, вижте!...

– Да караме подред – каза лорд Гленарван – и да започнем от началото. Позволете ми да прочета една по една тия разпръснати и непълни думи. Преди всичко още от първите букви виждам, че става дума за тримачтов кораб, чието име благодарение на английския и френския документ е напълно запазено: „Британия“. От двете следващи думи, *gonie* и *austral*⁸, само втората има някакъв смисъл, който всички разбирате.

– Ето вече една ценна подробност – отговори Джон Мангис. – Корабокрушението е станало в южното полукълбо.

– Доста неопределено – обади се майорът.

– Продължавам – прекъсна го Гленарван. – А, ето! Думата *abor* е корен на глагола *aborder* (достигам). Тия нещастници са стигнали до някакъв бряг. Но къде? Какво означава *contin*? Значи ли континент? А

8. Южен. Б. пр.

защо *sguel* (жесток)!

– Жесток! – провикна се Джон Манглс. – Ето обяснението на немската дума *graus ... grausam...* жесток!

– Да продължим! Да продължим! – каза Гленарван, чийто интерес растеше, колкото повече се изясняваше смисълът на тия непълни думи. – *Ind i...* става ли дума за Индия, където тия моряци са били захвърлени? Какво значи думата *ongit*? Аха! *longitude* (дължина)! А ето и Ширината: тридесет и седем градуса и единадесет минути. Най-сетне едно съвсем точно указание.

– Но дължината липсва – намеси се Мак Набс.

– Не може всичко да имаме, драги майоре, – отговори Гленарван. – Малко ли е да знаем ширилата? Решително френският документ е най-пълният от трите. Ясно е, че всеки от тях е бил буквален превод на останалите, тъй като и трите имат същия брой редове. Трябва следователно да ги съединим, да ги преведем на един език и да потърсим най-вероятния, най-логичния и най-ясния им смисъл.

– На френски ли, на английски или на немски ще ги преведете? – запита майорът.

– На френски – отговори Гленарван, – защото най-интересните думи са запазени на този език.

– Ваша светлост има право – каза Джон Манглс, – още повече че този език е понятен за всички ни.

– Значи решено! Ще препиша документа, като съединя остатъците от думи и разкъсаните изречения, ще спазя разстоянията между тях и ще допълня ония, чийто смисъл е ясен. След това ще ги сравним и обсъдим.

Гленарван взе веднага перото и след няколко минути подаде на приятелите си лист, на който бяха написани следните редове:

7 юни 1862 тримащовият кораб „Британия“
Глазгоу претърпя крушение горния южното
към сушата двама моряци
капитан Гр достиг
контин пл жесток инди
хвърли този документ дължина
и 37° 11' ширина спасете ги
загинат

В този момент се яви един моряк, който доложи на капитана, че

„Дънкан“ навлиза в Клайдския залив, и поиска нареждания.

– Какви са намеренията на ваша светлост? – запита Джон Мангълс, като се обърна към лорд Гленарван.

– Да бъдем в Дъмбартън колкото може по-скоро, Джон. Оттам леди Елена ще се върне в Малкъм Касъл, а аз ще отскоча до Лондон, за да представя този документ в Адмиралтейството.

Джон Мангълс даде съответните заповеди, които морякът отиде да предаде на помощник-капитана.

– Сега, приятели мои – каза Гленарван, – да продължим нашите издирвания. Ние попаднахме в следите на голяма катастрофа. Животът на няколко души зависи от нашата проникателност. Да вложим цялата си съобразителност и да открием смисъла на тази загадка.

– Готови сме, скъпи Едуард – отговори леди Елена.

– Преди всичко – продължи Гленарван – в този документ трябва да имаме предвид три различни неща: 1) неща, които знаем; 2) неща, които можем да предполагаме, и 3) неща, които не знаем. Какво знаем? Знаем, че на 7 юни 1862 г. един тримачтов кораб „Британия“ от Глазгоу е потънал; че двама моряци и капитанът са хвърлили този документ в морето при 37° 11 ширина и че молят за помощ.

– Точно така – потвърди майорът.

– Какво можем да предполагаме? – продължи Гленарван.

– Първо, че корабокрушението е станало в южните морета, и на часа привличам вниманието ви върху думата *g o n i e*. Не сочи ли тя от само себе си страната, от чието име е частица?

– Патагония! – извика леди Елена.

– Разбира се.

– Но тридесет и седмият паралел минава ли през Патагония? – запита майорът.

– Това може лесно да се провери – отговори Джон Мангълс – като разгъна една карта на Южна Америка. – Точно така е. Тридесет и седмият паралел докосва Патагония, Той пресича Араукания, минава през пампасите покрай северните области на Патагония и се губи в Атлантика.

– Добре. Да продължим нашите предположения. Двамата моряци и капитанът достиг... Достигнали до какво? Контин... континента. Чувате ли – континент, не остров. Какво е станало с тях? Разполагаме с две букви пл..., които ни дават сведения за тяхната съдба. Тия нещастници значи са били пленени. От кого? От жестоки индианци. Убедени ли сте? Нима тия думи не подхождат напълно на празните места? Документът

не е ли вече ясен за вас? Не прониква ли истината във вашето съзнание?

Гленарван говореше убедително. В очите му се четеше пълна увереност. Неговата разпаленост се предаде и на събеседниците му, които се провикнаха като него: „Ясно!... Ясно!“

След миг лорд Едуард продължи:

– Всички тия предположения, приятели мои, ми изглеждат напълно правдоподобни. За мене катастрофата е станала край бреговете на Патагония. Между другото, ще наредя да направят в Глазгоу справка какво е било назначението на „Британия“ и ще узнаем дали корабът е могъл да бъде отнесен по тия места.

– О, не е нужно да търсим толкова далече – отговори Джон Мангълс. – Аз имам подръка годишнините на „Морски и търговски вестник“, които ще ни дадат най-точни сведения.

– Да видим, да видим! – каза леди Гленарван.

Джон Мангълс взе една връзка вестници от 1862 година и започна бързо да ги прелиства. След кратко търсене той прочете със задоволство:

„30 май 1862 г. Перу! Калао! С товар за Глазгоу, «Британия», капитан Грант“.

– Грант! – провикна се лорд Гленарван. – Този смел шотландец, който искаше да основе една Нова Шотландия в Тихия океан!

– Да – отговори Джои Мангле, – същият, който през 1861 г. тръгна с „Британия“ от Глазгоу и за когото оттогава няма никакви сведения.

– Няма съмнение! Няма съмнение! – каза Гленарван. – Той е, същият. „Британия“ е напуснал Калао на 30 май и на 7 юни, осем дена след отплаването си, е потънал край бреговете на Патагония. Ето цялата негова история, изразена в частиците от думи, които ни изглеждаха неразгадаеми. Както виждате, драги приятели, доста неща отгатнахме. Що се отнася до онова, което не знаем, то се свежда до едно: географската дължина, която ни липсва.

– Това не е нужно, щом знаем страната – отговори Джон Мангълс, – и аз се наемам да стигна до мястото на корабокрушението само с данните за ширината.

– В такъв случай ние знаем всичко – каза леди Гленарван.

– Всичко, мила Елена, и аз ще попълня много празнините, които морето е оставило между думите на документа, като че ли пиша под диктовката на капитан Грант.

Лорд Гленарван взе веднага писалката и написа без колебание следното:

На 7 юни 1862 година тримачтовият кораб „Братания“ от Глазгоу претърпя коработушение край бреговете на Патагония в южното полукукло. Запътили се към сушата, двама моряци и капитан Грант ще се опитат да достигнат континента, където ще бъдат пленени от жестоки индианци. Те хвърлиха този документ при... градуса дължина и при 37°11 ширина. Спасете ги, иначе ще загинат.

– Много добре, скъпи Едуард – каза леди Елена. – И ако тия нещастници видят отново родината си, на вас ще дължат това щастие.

– Ще я видят – отговори Гленарван. – Този документ е толкова пълен, така ясен и точен, че Англия няма да се поколебае да се притече на помощ на три свои деца, изоставени на един пустинен бряг. Това, което тя направи за Франклин и толкова други, ще го направи днес и за коработушенците от „Британия“!

– Но тия нещастници – поде леди Елена – имат без съмнение близки, които оплакват тяхната загуба. Бедният капитан Грант, може би има жена, деца...

– Права сте, скъпа леди, и аз вземам грижата да ги уведомя, че още не е загубена всяка надежда. А сега, приятели, да се качим на палубата, защото приближаваме пристанището!

Наистина „Дънкан“ бе засилил хода си. Сега той плаваше покрай бреговете на остров Бют, като оставяше вдясно Ротсей с очарователното му градче, сгушено на дъното на плодородна долина. Скоро след това навлезе в тесния проток на залива, мина покрай Гринък и в шест часа вечерта хвърли котва в подножието на базалтовата скала на Дъмбартън, на върха на която се издига прочутият замък на шотландския герой Уолъс.

На пристанището чакаше запрегната каляска, за да отведе в Малкъм Касъл леди Елена и майор Мак Набс. Лорд Гленарван прегърна младата си съпруга и побърза да вземе експресния влак за Глазгоу.

Но преди да тръгне, той прати по телеграфа едно важно съобщение, което няколко минути по-късно бе получено в редакциите на вестниците „Таймс“ и „Морнинг Кроникъл“. То гласеше:

„За сведения относно съдбата на тримачтовия кораб «Британия», от Глазгоу, с капитан Грант, обърнете се към лорд Гленарван, Малкъм Касъл, графство Дъмбартън, Шотландия.“

Глава III МАЛКЪМ КАСЪЛ

Замъкът Малкъм, един от най-поетичните в Горна Шотландия, се издигаше близо до селото Лъс и господствуваше над красива долина. Кристалните води на езерото Ломънд миеха гранита на стените му. От незапомнени времена той принадлежеше на рода Гленарван, който в страната на Роб Рой и на Фъргус Мак Грегър пазеше гостоприемните обичаи на старинните герои на Уолтър Скот. В епохата на социалната революция в Шотландия голям брой васали, които не можеха повече да плащат на старейшините на задругите наложените им високи наеми, бяха изгонени от земите си. Едни умряха от глад, други станаха рибари, а трети се изселиха. Отчаянието бе всеобщо. Единствени гленарвановци сметнаха, че верността обвързва както големите, така и малките, и останаха верни на своите арендатори⁹. Нито един от тях не напусна стряхата, под която се бе родил; никой не напусна земята, в която почиваха неговите прадеди; всички останаха в задругата на своите бивши феодали. Така по това време на упадък на взаимните симпатии и на разединение родът Гленарван се обкръжи както в замъка Малкъм, така и на яхтата „Дънкан“ само с шотландци. Те всички бяха потомци на васалите на Мак Грегър, Мак Фарлин, Мак Набс, Мак Нотънс, т.е. всички бяха деца на графствата Стър-линг и Дъмбартън: хора честни и предани духом и телом на своя господар. Някои от тях говореха още гаелическото наречие на Стара Каледония.

Лорд Гленарван имаше грамадно състояние. Той го използваше да прави много добрини. Неговата доброта надвишаваше щедростта му, защото първата беше безгранична, а втората имаше все пак граници. Владетелят на Лъс, леърдът на Малкъм, бе представител на своето графство в камарата на лордовете. Английските управници не обичаха Гленарван не само поради яacobитските му идеи¹⁰ и нежеланието му да се хареса на хановърската династия, но най-вече защото се придържаше към традициите на дедите си и се бореше енергично срещу политическото потисничество на „тия от юга“.

При все това лорд Едуард Гленарван не беше назадничав човек, нито тесногърд и не му липсваше ум. Но макар че държеше вратите на своето графство отворени за прогреса, в душата си той оставаше

9. Наемател на чифлик. Б. пр.

10. Либерални идеи на Якоб II Английски, от династията Стюарт. Б. пр.

шотландец и ако участвуваше с яхтите си в състезанията на „Кралския яхт-клуб на Темза“, то беше само за да прослави Шотландия.

Едуард Гленарван беше на тридесет и две години, на ръст висок, чергите на лицето му бяха малко строги, но погледът му безкрайно благ и цялата му личност бе пропита от шотландската поезия. Той бе познат като човек изключително храбър, предприемчив, кавалер, един Фъргус на XIX век, извънредно добър, по-добър от самия свети Мартин, защото бе готов да даде на своите бедни шотландски сънародници дори и ризата си.

Лорд Гленарван бе женен от три месеца за мис Елена Тъфнъл, дъщеря на големия пътешественик Уйлям Тъфнъл, една от множеството жертви на географската наука и на страстта за открития.

Мис Елена не произхождаше от благороден род, но беше шотландка, а за лорд Гленарван това струваше колкото всички благороднически титли. Тази очарователна, смела и предана млада жена господарят на Лъс бе избрал за своя другарка в живота. Когато се запозна с нея, тя беше вече сираче, живееше сама почти без състояние в къщата на баща си в Килпатрик. Той разбра, че бедното момиче ще стане прекрасна съпруга, и се ожени за нея. Мис Елена бе на двадесет и две години. Русокоса, с очи сини като водите на шотландските езера в хубава пролетна утрин. Нейната любов към съпруга ѝ надминаваше признателността ѝ. Обичаше го, като че ли тя беше богатата наследница, а той изоставеният сирак. А чифликчиите и прислужниците ѝ бяха готови да дадат живота си за тази, която те наричаха нашата добра господарка от Лъс.

Лорд Гленарван и леди Елена живееха щастливо в Малкъм Касъл в сред величествената и дива природа на Горна Шотландия. Разхождаха се по сенчестите алеи от бял клен и диви кестени, покрай брега на езерото, около което се чуваха още стари бойни песни, из дивите планински клисури, в които историята на Шотландия бе записана с вековни развалини. Понякога те скитаха из гъстите брези и борика, сред широки поляни от пожълтjало изтравниче; друг път се катереха по стръмните върхове на Бен Ломънд или препускаха на кон по запустели котловини, като изучаваха и се любуваха на поетичната местност, наричана и днес „страната на Роб Рой“, и на всичките тия околности, тъй вдъхновено възпети от Уолтър Скот. Вечер по здрач, когато „фенерът на Мак Фарлин“ светваше на хоризонта, те скитаха покрай „бартазените“ – стара околоръстна галерия, която образуваше низ от зъбчати зидове и бойници около замъка Малкъм – и там, безмълвни, забравени, сякаш едни на света, седнали върху някой самотен камък, сред тишината на природата,

под бледите лъчи на луната, докато нощта бавно забулваше върховете на потъмнените планини, те оставаха потънали в онзи светъл възторг и нежно очарование, познати само на любещите сърца.

Така минаха първите месеци от техния брак. Но лорд Гленарван не забравяше, че жена му е дъщеря на голям пътешественик, струваше му се, че леди Елена е наследила всички стремежи на баща си, и той не се мамеше. Затова построи „Дънкан“, чието предназначение бе да разведе лорд и леди Гленарван по най-красивите места на света – по водите на Средиземно море и до островите на Егейския архипелаг. Можете да си представите радостта на леди Елена, когато съпругът ѝ даде „Дънкан“ в нейно разпореждане! И наистина има ли по-голямо щастие от това, да пътуваш със своя любим край очарователните брегове на Гърция и да гледаш как изгрива меденият месец над омайните брегове на изтока?

Обаче лорд Гленарван замина за Лондон, да се погрижи за спасяването на нещастните корабкрушенци. През неговото кратко отсъствие леди Елена изпитваше повече нетърпение, отколкото мъка. На другия ден с телеграма лордът ѝ обеща, че ще се върне скоро, но вечерта пристигна писмо, в което той пишеше, че ще се забави. Предложенията му срещали известни затруднения. На третия ден се получи ново писмо, в което лорд Гленарван не скриваше недоволството си от Адмиралтейството.

Този ден леди Елена започна да се безпокои. Вечерта тя беше сама в стаята си, когато управителят на замък, г. Халбърт, дойде да я попита дали ще приеме една девойка и едно момче, които желаят да говорят с лорд Гленарван.

– Местни хора ли са? – попита леди Елена.

– Не, госпожо – отговори управителят, – защото не ги познавам. Пристигнали в Балък с влака, а оттам до Лъс – пеша.

– Поканете ги горе, Халбърт – каза леди Гленарван.

Управителят излезе. След няколко минути девойката и момчето бяха въведени в стаята на леди Елена. Те бяха брат и сестра. Приликата ги издаваше. Сестрата бе на шестнадесет години. Нейното красиво, малко изморено лице, очите ѝ, които навярно бяха често плакали, примиреният ѝ, но решителен израз, бедното, но чисто облекло говореха в нейна полза. Тя дърпаше за ръка дванадесетгодишно смело наглед момче, което като че ли бе взело сестра си под своя закрила. И наистина! Само някой да се осмелеше да оскърби момичето, щеше да се разправя с това малко човече! Пред леди Елена младото момиче се посмути, но леди Гленарван побърза да заговори.

– Желаете да ми говорите ли? – попита тя, като насърчи с поглед девойката.

– Не – отговори решително момчето, – не на вас, а на лорд Гленарван лично.

– Моля извинете го, госпожо – каза сестрата, като погледна братчето си.

– Лорд Гленарван не е в замъка – поде леди Елена. – Но аз съм негова съпруга и ако мога да го заместя...

– Вие ли сте леди Гленарван? – запита девойката.

– Да, мис.

– Съпругата на лорд Гленарван от Малкъм Касъл, който е обнародвал в „Таймс“ съобщение за корабкрушението на „Британия“?

– Да, да! – отвърна бързо леди Елена. – А вие?

– Аз съм мис Грант, госпожо. А това е моят брат.

– Мис Грант! Мис Грант! – извика леди Елена, хвана девойката за ръцете и я притегни към себе си, после целуна пълните бузки на момчето.

– Госпожо – поде девойката, – какво знаете за корабкрушението на моя баща? Жив ли е? Ще го видим ли пак? Говорете, много ви се моля!

– Мило дете – каза леди Елена, – опазил ме бог при тия обстоятелства да ви отговоря прибързано; не бих искала да ви давам лъжливи надежди...

– Говорете, госпожо, говорете! Аз знам да понасям страданието и мога всичко да чуя.

– Мое мило дете – отговори леди Елена, – надеждата е твърде слаба, но с помощта на бога възможно е да видите някой ден отново баща си.

– Господи! Господи! – извика мис Грант, която не можа да сдържи сълзите си, докато Робърт покриваше с целувки ръцете на леди Гленарван.

Когато премина първият изблик на тази мъчителна радост, девойката започна да задава безброй въпроси. Леди Елена ѝ разказа как бе намерен документът, как „Британия“ е потънала край бреговете на Патагония, по какъв начин след корабкрушението капитанът и двамата моряци, единствени оцелели, сигурно са се добрали до сушата и най-сетне как със записката, написана на три езика и поверена на океана, те молеха целия свят за помощ.

През всичкото време на разказа Робърт Грант поглъщаше с очи

леди Елена, като че ли целият му живот бе съсредоточен в нейните устни. В детското си въображение той виждаше страшните сцени, на които баща му е бил жертва. Виждаше го на мо-стика на „Британия“, следеше борбата му с водната стихия, залавяше се заедно с него о скалите на брега и се влачеше задъхан по пясъка, далеч от досега на вълните. На няколко пъти през време на разказа той неволно се провикна, притискайки се до сестра си: „О, татко, бедни татко!“

Мис Грант слушаше със скръстени ръце, без да каже нито дума, докато разказът не свърши. Тогава тя рече:

– О, госпожо, документът, документът!

– Не е у мене, мило дете, – отговори леди Елена.

– Не е у вас ли?

– Не! В интерес на вашия баща лорд Гленарван трябваше да го занесе в Лондон. Но аз ви казах дума по дума всичко, което той съдържа, и как успяхме да открием истинския му смисъл. Измежду откъсите от почти изличените фрази морето е пощадило няколко цифри, но за съжаление дължината...

– Ще минем и без нея! – прекъсна я момчето.

– Да, господин Робърт – отговори леди Елена и се усмихна на неговата решителност. – Както виждате, мис Грант, вие знаете вече и най-малките подробности на документа толкова, колкото и аз.

– Да, госпожо, – отговори девойката, – но бих искала да видя почерка на баща си.

– Утре може би лорд Гленарван ще се върне. Мъжът ми искаше да покаже на комисарите от Адмиралтейството този неоспорим документ, за да предизвика незабавното изпращане на кораб, който да издири капитан Грант.

– Възможно ли е, госпожо? – извика девойката. – Нима сте направили всичко това за нас?

– Да, мила госпожице, и аз очаквам всеки момент лорд Гленарван да се върне.

– Госпожо – каза девойката с израз на дълбока признателност, – дано небето благослови вас и лорд Гленарван!

– Мило дете – отговори леди Елена, – ние не заслужаваме никаква благодарност. Всеки друг на наше място би направил същото. Дано само се сбъднат надеждите, които ви внуших! До връщането на лорд Гленарван ще останете в замъка...

– Госпожо – отговори девойката, – не бих искала да злоупотребявам със съчувствието към чужди за вас хора.

– Чужди хора ли, мило дете? Нито вашият брат, нито вие сте чужди в този дом. И аз искам при завръщането си лорд Гленарван да съобщи на децата на капитан Грант какво ще бъде предприето за спасяването на техния баща.

На покана, отправена толкова сърдечно, не можеше да се откаже. Мис Грант и брат ѝ се съгласиха да дочакат в Малкъм Касъл връщането на лорд Гленарван.

Глава IV ПРЕДЛОЖЕНИЕТО НА ЛЕДИ ГЛЕНАРВАН

В този разговор леди Елена не спомена нищо за опасенията, изказани в писмата на лорд Гленарван във връзка с постъпките му пред комисарите от Адмиралтейството. Не каза нито дума и за възможността капитан Грант да е пленен от южноамерикански индианци. Защо да огорчава нещастните деца и да помрачава надеждата, която току-що бе се породила у тях? Това не променяше нещата. Леди Елена премълча всичко това и след като отговори на въпросите на мис Грант, на свой ред я разпита за живота ѝ, за положението ѝ в този свят, дето тя бе единствен закрилник на братчето си.

Това беше една трогателна история, която засили още повече симпатиите на леди Гленарван към девойката.

Мис Мери и Робърт бяха единствените деца на капитан Грант. Хари Грант бе загубил жена си при раждането на Робърт и по време на далечните си плавания поверяваше децата си на грижите на една своя добра, стара братовчедка. Капитан Грант беше смел моряк, човек, който си разбираше от занаята, едновременно опитен мореплавател и добър търговец – двойна дарба, необходима за капитаните от търговския флот. Кореняк шотландец, капитан Грант живееше в град Дънди, в графство Пърт, Шотландия. Баща му, реформистки пастор в църквата „Света Катерина“, му бе дал всестранно образование, защото смяташе, че знанията не могат никому да навредят, дори и на капитан за далечни плавания.

Първите му далечни пътувания отначало като помощник-капитан, после като капитан бяха сполучливи и няколко години след раждането на Робърт той имаше вече известно състояние.

Тогава в ума му се роди една смела идея, която му създаде популярност в Шотландия. Подобно на гленарвановци и на няколко големи шотландски семейства, ако не фактически, то поне със сърцето си той

бе скъсал с поробителката Англия. За него интересите на родината му не съвпадаха с интересите на англосаксонците и за да им помогне да се развиват самостоятелно, той реши да основе голяма шотландска колония на някой тихоокеански остров. Мечтаеше ли той за в бъдеще за оная независимост, за която Съединените щати бяха дали пример, оная независимост, която Индия и Австралия непременно ще си извоюват един ден? Може би! А може би и беше издал своите тайни, защото правителството отказа да подкрепи неговите проекти за колония и дори му създаде пречки, които във всяка друга страна биха сломили човека. Но Хари Грант не падна духом. Той призова патриотизма на своите сънародници, постави състоянието си в служба на идеята си, построи кораб и след като повери децата си на грижите на своята стара братовчедка, последван от подбран екипаж, замина да изследва големите острови в Тихия океан. Това стана през 1861 година. В течение на една година, до май 1862 година, той се обаждаше. Но от началото на юни, датата на заминаването му от Калао, нищо не се чуваше за „Британия“ и „Морски вестник“ престана да пише за капитан Грант.

Междувременно старата братовчедка на Хари Грант умря и двете деца останаха сами в света.

Мери Грант бе тогава на четиринадесет години. Храбрата девойка не падна духом и се посвети изцяло на братчето си, което беше още дете. Трябваше да го гледа и изучи. С пестене, благоразумие и прозорливост, работейки денонощно, посвещавайки се изцяло на него и лишавайки се от всичко, сестрата се справи с възпитанието на братчето си и геройски изпълни своите майчински задължения. И тъй двете деца живееха в Дънди, в затрогваща нищета, безропотно приета и храбро понасяна. Мери мислеше само за братчето си и мечтаеше за неговото щастливо бъдеще. За нея „Британия“ – уви! – беше завинаги загубена, а баща ѝ мъртъв, и можем да си представим вълнението, което тя изпита, когато съобщението на в. „Таймс“ случайно попадна пред очите ѝ и ѝ изтръгна внезапно от отчаянието.

Нямаше място за колебание. Решението бе взето веднага. Дори и да научеше, че тялото на капитан Грант е било намерено на някой пустинен бряг, в дъното на някой разбит кораб, беше за предпочитане пред постоянното съмнение и вечното терзание на неизвестността.

Тя каза всичко на братчето си. Още същия ден двете деца се качиха на влака за Пърт и вечерта пристигнаха в Малкъм Касъл, където Мери след толкова мъчителни безпокойства започна отново да се надява.

Това е скръбната история, която Мери Грант разказа на леди

Гленарван простичко, без да помисли, че през тия дълги години на изпитание тя се е държала като героиня. Но леди Елена си го помисли и неколкократно, без да скрива сълзите си, притисна в прегръдките си двете деца на капитан Грант.

Колкото за Робърт, той сякаш чуваше за пръв път тоя разказ и слушаше сестра си с широко отворени очи. Разбра всичко, което тя бе сторила, което бе изстрадала, и когато тя завърши, прегърна я:

– О, майчице! Скъпа моя, майчице! – не можа да задържи този вик, изтръгнал се от дълбочината на сърцето му.

Докато разговаряха, съвсем се стъмни. Леди Елена имаше предвид умората на двете деца и не пожела да продължи повече разговора. Мери Грант и Робърт бяха отведени в определените им стаи и заспаха с мечти за по-добро бъдеще.

След като те излязоха, леди Елена изпрати да повикат майора и му разправи всичко случило се тая вечер.

– Чудесно момиче е тази Мери Грант! – каза Мак Набс, след като изслуша разказа на братовчедка си.

– Дай боже постъпките на моя мъж да имат резултат! – отговори леди Елена. – Иначе положението на тия две деца ще бъде страшно!

– Ще имат! – отвърна Мак Набс. – Нима сърцата на лордовете от Адмиралтейството ще бъдат по-корави от портландския камък?

Въпреки уверенията на майора леди Елена прекара нощта в мъчителни размисли и не можа да мигне нито за миг.

На другата сутрин Мери Грант и братчето ѝ, станали още призори, се разхождаха в големия двор на замъка, когато се чу шум от кола. Лорд Гленарван се връщаше в Малкъм Касъл и конете препускаха с все сила. Леди Елена, придружена от майора, се яви почти веднага на двора и полетя към мъжа си. Лордът изглеждаше тъжен, разочарован, разгневен. Той прегърна жена си, без да каже дума.

– Но какво има, Едуард? – запита леди Елена.

– Лошо, мила Елена, тия хора нямат сърца – отговори лорд Гленарван.

– Отказаха ли?

– Да, отказаха да изпратят кораб! Споменаха за напрално похарчените милиони по издирването на Франклин! Заявиха, че документът бил неясен, неразбираем. Казаха, че изчезването на тия нещастници било отпреди две години и имало малко изгледи да бъдат намерени! Поддържат, че, пленени от индианци, те сигурно са били отвлечени във вътрешността на страната, че не можело да се претърси цяла Патагония за

издирването на трима души – трима шотландци! Че това търсене щяло да бъде напразно и рисковано, че щяло да погуби повече хора, отколкото щяло да спаси! С една дума, изтъкнаха всички съображения на хора, които искат да откажат. Спомниха си за проектите на капитана и нещастният Грант е завинаги загубен!

– Баща ми, бедният ми баща! – извика Мери Грант и падна на колене пред лорд Гленарван.

– Вашият баща, мис?... – запита той, изненадан от коленичилото пред него момиче.

– Да, Едуард, мис Грант и нейният брат – отговори леди Елена, – децата на капитан Грант, които Адмиралтейството осъжда да останат сираци!

– Ах, мис, – каза лорд Гленарван, като вдигна девойката, – ако знаех, че сте тук... – Той млъкна. Тягостно мълчание, нарушавано от ридания, се възцари в двора. Никой не проговори, нито лорд Гленарван, нито леди Елена, нито майорът, нито прислужниците на замъка, които стояха безмълвни край господарите си. Но с държанието си всички тия шотландци протестираха срещу поведението на английското правителство.

След малко майорът се обърна към лорд Гленарван с думите:

– Значи нямате вече никаква надежда?

– Никаква.

– Тогава – провикна се младият Робърт – аз ще отида сам при тия хора и ще видим...

Робърт не довърши закана си, защото сестра му го спря. Но стиснатият юмрук показваше, че намеренията му не са много миролюбиви.

– Не, Робърт, не! – каза Мери Грант. – Да благодарим на тия великодушни господа за онова, което са направили за нас, да запазим вечна признателност към тях и да си вървим.

– Мери! – извика леди Елена.

– Мис, къде отивате? – каза лорд Гленарван.

– Ще ида да се хвърля в краката на кралицата – отговори девойката – и ще видим дали тя ще остане глуха към молбите на две деца, които я молят за живота на баща си!

Лорд Гленарван поклати глава не защото се съмняваше в добротата на нейно величество, а защото знаеше, че Мери Грант не ще може да стигне до кралицата. Молителите стигат твърде рядко до стъпалата на трона и изглежда, че над вратите на царските палати е написано това, което англичаните изписват върху кормилата на своите кораби:

Passengers are requested not to speak to the man at the wheel.¹¹

Леди Елена разбра мисълта на мъжа си. Тя знаеше, че постъпките на младото момиче щяха да бъдат напразни, и виждаше отчаяния бъдещ живот на тия две деца. Тогава у нея се породиха една великодушна и благородна мисъл.

– Мери Грант – извика тя, – почакайте, мое дете, и чуйте какво ще кажа.

Девојката държеше братчето си за ръка и се канеше да си върви. Тя се спря.

Тогава леди Елена, развълнувана, с насълзени очи, но с твърд глас се обърна към мъжа си.

– Едуард – каза му тя, – когато капитан Грант е написал и хвърлил в морето писмото, той е поверил съдбата си в ръцете на провидението. Писмото го намерихме ние. Ясно е, че провидението е пожелало да ни натовари със спасяването на тия нещастници.

– Какво искате да кажете, Елена? – запита лорд Гленарван. Настъпи дълбоко мълчание.

– Искам да кажа – продължи леди Елена, – че можем да се смятаме щастливи, ако започнем нашия съпружески живот с едно добро дело. Вие, драги Едуард, за да ми доставите радост, бяхте замислили едно приятно пътуване. Има ли за човека по-истинско, по-полезно удоволствие от това, да спаси нещастници, които собствената им родина изоставя?

– Елена! – извика лорд Гленарван.

– Да, вие ме разбирате, Едуард! „Дънкан“ е отличен кораб! Той може да плува в южните морета! Може да извърши околосветско пътуване и ако трябва, ще го направи! Да тръгнем, Едуард! Да идем да търсим капитан Грант!

При тия пламенни думи Гленарван протегна ръце към младата си съпруга. Той се усмихваше и я притискаше до сърцето си, а Мери и Робърт ѝ целуваха ръцете. По време на тази трогателна сцена прислужниците на замъка, развълнувани и възхитени, нададоха благодарствен вик:

– Ура! Да живее господарката на Лъс! Ура! Три пъти ура за лорд и леди Гленарван!

11. Пътниците се умоляват да не говорят на човека, който държи кормилото. Б. пр.

Глава V ЗАМИНАВАНЕТО НА „ДЪНКАН“

Споменахме вече, че леди Елена беше силна по дух и великодушна. Онова което тя току-що направи, беше едно неоспоримо доказателство за това. Лорд Гленарван имаше пълно право да се гордее с тази благородна жена, способна да го разбира и следва. Мисълта да се притече на помощ на капитан Грант му беше дошла, когато в Лондон отхвърлиха молбата му. И ако не изпревари леди Елена, то бе, защото не можеше да свикне с мисълта да се раздели с нея. Но тъй като леди Елена сама поиска да замине, той престана да се колебае. Прислужниците на замъка поздравиха със своите викове това предложение. Ставаше дума да се спасят братя, шотландци като тях, и лорд Гленарван се присъедини от все сърце към оваците за господарката на Лъс.

След като бе решено да заминат, нямаше нито час за губене. Още същия ден лорд Гленарван изпрати до Джон Мангълс заповед да откара „Дънкан“ в Глазгоу и да приготви всичко за едно пътуване в южните морета, което можеше да стане околосветско. Със своето предложение леди Елена не бе надценила много качествата на „Дънкан“. Строен при най-добри условия, той се отличаваше с бързина, имаше здрава конструкция и можеше да опита безнаказано едно далечно пътуване.

„Дънкан“ беше превъзходна яхта с парен двигател. Имаше водоизместимост двеста и десет тона, докато първите кораби, достигнали новия свят, корабите на Колумб, на Веспучи, на Пинзон, на Магелан, бяха много по-малки¹².

Яхтата „Дънкан“ имаше две мачти: предна – с четири платна, и задна – с две платна. Освен това пред предната мачта имаше три триъгълни платна, а между мачтите още други три триъгълни. Платната бяха достатъчни и яхтата можеше да се движи като лек клипер¹³. Но тя разчиташе преди всичко на парната си машина, която имаше мощност сто и шестдесет конски сили и, построена по нова система, беше снабдена с апарати за пренагриване, които увеличаваха налягането на парата. Машината беше с високо налягане на парата и движеше двойно витло. При пълна пара „Дънкан“ можеше да развие непостигната дотогава скорост.

12. Четвъртото пътуване на Христофор Колумб бе извършено с четири кораба. Най-големият, капитанската каравела, на която беше Колумб, имаше водоизместимост 70 тона, а най-малкият – само 50. Всъщност това са били крайбрежни кораби. Б. а.

13. Бързоходен кораб от ветроходната епоха. Б. пр.

И наистина при изпробването в Клайдския залив хронометърът бе отбелязал скорост до седемнадесет мили¹⁴ в час. Тъй че такава, каквато беше, яхтата смело можеше да предприеме и околосветско пътуване. Джон Мангълс трябваше да се занимае само с вътрешното преустройство на „Дънкан“.

Първата му грижа бе да разшири хамбарите, за да натовари най-голямо количество въглища, защото снабдяването с гориво по пътя е трудно. Същото внимание той отдели и на складовете за припаси и направи много добре, като складира храна за две години. Пари имаше достатъчно и той купи дори едно въртящо се оръдие, което поставиха на предната част на палубата. Не знаеш какво може да се случи и винаги е добре да можеш да изпратиш един осемфунтов снаряд на разстояние четири мили.

Трябва да се признае, че Джон Мангълс познаваше добре занаята си. Макар че командуваше само яхта, той минаваше за един от най-добрите капитани в Глазгоу. Тридесетгодишен, с малко сурови черти, които показваха мъжество и доброта, той беше дете на замъка, което семейство Гленарван отгледа и направи отличен моряк. По време на няколко свои далечни пътувания Джон Мангълс бе давал често доказателства за сръчност, енергия и хладнокръвие. Когато лорд Гленарван му предложи командването на „Дънкан“, той прие с радост, защото обичаше господаря на Малкъм Касъл като брат и търсеше случай, а не беше имал досега, да му докаже своята преданост.

Помощник-капитанът, Том Остин, беше стар моряк, заслужаващ пълно доверие. Екипажът на „Дънкан“ заедно с капитана и помощник-капитана се състоеше от двадесет и пет души. Всички бяха изпитани моряци, родени в дъмбартънското графство, и синове на арендатори на семейството Гленарван. Те образуваха на кораба нещо като задруга от честни шотландци, на които не липсваше дори и традиционният гайдар. Така лорд Гленарван разполагаше с един екипаж от верни хора, които обичаха своя занаят, предани, смели, сръчно си служеха с оръжието и управляваха кораба и го следваха в най-рискованите експедиции. Когато екипажът на „Дънкан“ научи къде отива, моряците не можаха да сдържат радостта си и възторжено „ура“ събуди дъмбартънските скали.

Покрай грижите си да снабди кораба с гориво и храна Джон Мангълс не забрави да нагоди за дълго пътуване и апартаментите на лорд и леди Гленарван. Той приготви и кабините за децата на капитан Грант, тъй

14. Морската миля има 1852 м. Б. пр.

като леди Елена не можа да откаже на Мери да ги вземат със себе си на яхтата „Дънкан“.

Що се отнася до Робърт, той по-скоро щеше да се скрие в хамбара, отколкото да не пътува. Дори и да трябваше да служи като юнга, подобно на Нелсън и Франклин, той пак щеше да замине с „Дънкан“. Как да устоиш на това малко човече. Никой и не се опита! Трябваше дори да му се „откаже“ качеството на пътник, което той не приемаше, защото искаше да служи – било като юнга, ученик или моряк. Джон Мангис бе натоварен да го обучи в морското дело.

– Прекрасно – заяви Робърт, – и да не ме жали, а да ме налага с бич¹⁵, ако не вървя в правия път!

– Бъди спокоен, момчето ми – отговори сериозно Гленарван, като премълча, че употребата на бич бе забранена, а и напълно ненужна на яхтата „Дънкан“.

За да приключим със списъка на пътниците, трябва да споменем майор Мак Набс. Майорът беше мъж на петдесет години, с правилно и спокойно лице, който отиваше, дето му кажат да отиде, с отличен характер, скромен, мълчалив, спокоен и добродушен. Винаги съгласен с всичко и с всекиго, той не спореше, не се разправяше и не губеше самообладание. Със същата стъпка, с която изкачваше стъпалата на спалнята си, той се катереше и по наклона на насип, обстрелван от неприятел. Нищо не го вълнуваше, нищо не го смущаваше, дори и избухването на снаряд, и навярно щеше да умре, без да е намерил случай да се разгневи. Този човек притежаваше в най-голяма степен не само грубото мъжество на бойните полета, тази физическа храброст, дължаща се на мускулната издръжливост, но и нещо по-ценно, нравственото мъжество – силата на духа. Неговият единствен недостатък бе, че беше шотландец от главата до петите, чистокръвен син на Каледония¹⁶ и упорит пазител на старите обичаи на своята родина. Той не прие да служи на Англия и получи майорския си чин в 42 полк на черната гвардия от Горна Шотландия¹⁷, чийто състав се попълваше изключително с шотландски благородници. Като братовчед на гленарвановци, Мак Набс живееше в замъка Малкъм, а като майор, сметна за напълно естествено да вземе участие в пътуването на „Дънкан“.

Такива бяха хората на тази яхта, на която непредвидени

15. Става дума за бич, който завършва с девет кожени ленти и се е употребявал за наказания в английския флот. Б. пр.

16. Старото име на Шотландия. Б. пр.

17. В оригинала – Highland – Black – Watch. Б. пр.

обстоятелства възложиха да извърши едно от най-необикновените пътувания на новото време. От пристигането си в Глазгоуското пристанище тя непрекъснато будеше любопитството на публиката. Всеки ден я посещаваха много хора. Всички се интересуваха само от „Дънкан“ и само за него говореха за голямо неудоволствие на другите капитани от пристанището, между които и капитан Бъртън, комендант на „Шотландия“, един великолепен кораб, пътуващ за Калкута и спрял на кея до „Дънкан“.

По размери „Шотландия“ имаше право да гледа на „Дънкан“ като на мушица. И все пак интересът на всички бе съсредоточен върху яхтата на лорд Гленарван и растеше от ден на ден.

Денят на отплаването приближаваше. Джон Мангълс бе проявил сръчност и енергия. Един месец след пробите в Клайдския залив „Дънкан“, снабден с гориво и провизии и приспособен за дълго плаване, можеше да се впусне по морето. Заминаването бе определено за 25 август. Така яхтата щеше да стигне до южните ширини в началото на пролетта.

Щом намерението му стана известно, лорд Гленарван получи и няколко предупреждения за трудностите и опасностите на пътуването, но той не им обърна внимание и се готвеше да напусне Малкъм Касъл. Впрочем, много от тях, които го укоряваха, се възхищаваха в душата си от него. Нещо повече – общественото мнение взе открито страната на шотландския лорд и всички вестници, с изключение на „органите на правителството“, единодушно осъдиха поведението на комисарите от Адмиралтейството. Но самият Гленарван бе еднакво равнодушен и към укорите, и към похвалите. Той изпълняваше своя човешки дълг, останалото не го интересуваше.

На 24 август Гленарван, леди Елена, майор Мак Набс, Мери и Робърт Грант, стюардът¹⁸ на яхтата мистър Олбинет и жена му мисис Олбинет, прислужница на леди Гленарван, напуснаха Малкъм Касъл, след като прислугата им устрои трогателно изпращане. Няколко часа по-късно те бяха на яхтата „Дънкан“. Населението на Глазгоу възторжено приветства леди Елена, младата и смела жена, която се отказваше от спокойните радости на разкошния живот и се притичваше на помощ на корабкрушенци.

Апартаментите на лорд Гленарван и на жена му заемаха цялата горна задна част на „Дънкан“. Те се състояха от две спални, един салон и две тоалетни кабинни. Имаше и една обща зала, заобиколена от шест

18. Бюфетчик. Б. пр.

кабини. Пет от тях бяха заети от Мери и Робърт Грант, мистър и мисис Олбинет и майор Мак Набс. Кабините на Джон Мангълс и Том Остин се намираха на носа на яхтата и от тях се излизаше направо на палубата. Екипажът бе настанен в подпалубното помещение твърде удобно, защото яхтата не носеше друг товар освен въглища, хранителни припаси и оръжия. Имаше достатъчно място и Джон Мангълс го бе използвал твърде умело за вътрешното преустройство на яхтата.

„Дънкан“ трябваше да отплава на 24 срещу 25 август в три часа сутринта при започване на отлива. Джон Мангълс и екипажът извършваха последните приготовления. В полунощ запалиха пещите. Капитанът даде заповед да ги поддържат усилено и скоро кълба черен дим се размесиха с нощната мъгла. Понеже вятърът беше югозападен и не можеше да се използва за ветроходство, платната на „Дънкан“ бяха грижливо свити в платнени калъфи, за да не се изцапат от саждите.

В два часа „Дънкан“ започна да се тресе от трептенето на своите машини. Манометърът показваше четири атмосферни налягане. Нагрялата пара свистеше през клапите. Морето беше спокойно. Дрезгавината позволяваше да се види изходът на Клайдския залив между шамандурите и скалите, чиито фарове започнаха малко по малко да бледнеят пред раждащия се ден. Беше време за тръгване.

Джон Мангълс повика лорд Гленарван, който се изкачи веднага на мостика.

Отливът скоро започна да се чувствава. „Дънкан“ изсвири силно, отдаде вързалата и се отдели от околните кораби. Вит-лото заработи и тласна яхтата напред по речния път. Джон не бе взел лоцман. Той познаваше отлично корабоплавателния път в Клайд и никой по-добре от него не би маневрирал с този кораб. Яхтата се подчиняваше на неговата воля. Мълчаливо и сигурно той командуваше с дясната си ръка машината, а с лявата – кормилото. Скоро последните фабрики останаха назад, виждаха се само вили, разположени тук-там по крайбрежните хълмове, и градският шум замря в далечината.

Един час по-късно „Дънкан“ мина покрай скалите на Дъмбартън, а след два часа беше в залива Клайд. В шест часа сутринта той заобиколи полуостров Кантайр, напусна Северния канал и навлезе в океана.

Глава VI ПЪТНИКЪТ ОТ КАБИНА НОМЕР ШЕСТ

През този първи ден морето беше доста бурно, а привечер вятърът се усили. „Дънкан“ се клатушкаше силно и дамите не се показаха на палубата. Те лежаха в кабините си и добре правеаха.

Но на другия ден вятърът промени посоката си и капитан Джон Мангс нареди да се опънат някои платна – двете долни на предната мачта и долното задно. Сега „Дънкан“ стана по-устойчив на вълните и по-малко чувствителен към надлъжните и странични клатушкания. Леди Елена и Мери Грант можаха още сутринта да излязат на палубата, където вече се намираха лорд Гленарван, майорът и капитанът. Изгревът беше великолепен. Дневното светило подобно на позлатен по методите на Руолц диск изплуваше от океана като от огромна галванопластична вана. „Дънкан“ се плъзгаше посред някакъв лъчезарен свят и би казал човек, че платната му се издуват от напора на слънчевите лъчи.

Гостите на яхтата безмълвно съзерцаваха появата на сияйното светило.

– Каква прекрасна гледка! – каза най-сетне леди Елена. – Това е предвестник за чудесен ден. Дано само вятърът не се промени и да благоприятствува хода на „Дънкан“.

– Не може да се желае по-благоприятен, драга Елена – отговори лорд Гленарван, – и ние не можем да се оплачем от започването на нашето пътуване.

– А колко ще трае то, драги Едуард?

– На това ще ни отговори капитан Джон – каза Гленарван. – Добре ли вървим? Доволен ли сте от кораба си, Джон?

– Много съм доволен, ваша светлост – отвърна Джон. – Отличен кораб, какъвто морякът обича да чувствава под краката си. Никога корпус и машина не са били но-добре съчетани. Вижте колко е гладка дириятата и как свободно корабът се носи над вълните. Движим се със седемнадесет мили в час. Ако запазим тази скорост, само след десет дни ще пресечем екватора, а след по-малко от пет седмици ще заобиколим нос Хорн.

– Чувате ли, Мери – поде леди Елена, – за по-малко от пет седмици!

– Да, госпожо, чух! – отговори девойката. – И сърцето ми затуптя по-силно при думите на капитана.

– А как понасяте пътуването, мис Мери? – запита лорд Гленарван.

– Сравнително добре, милорд, без особени неприятности. Впрочем скоро ще свикна.

– А нашият млад Робърт?

– О, Робърт ли? – отговори Джон Мангълс. – Когато не е при машините, стои на някоя мачта. Този момък не знае какво е морска болест. Ето, виждате ли го?

Капитанът посочи с ръка и погледите на всички се отправиха към предната мачта, гдето видяха Робърт, увиснал на въжетата на четвъртото платно на сто стъпки над палубата. Мери не можа да се съдържи да не трепне.

– О, успокойте се, мис – каза Джон Мангълс. – Аз отговарям за него и ви обещавам, че скоро ще представя един необикновен юначага на капитан Грант, защото ние ще намерим този смел капитан!

– Дано небето ви чуе, господин Джон – отвърна девойката.

– Мило дете – поде лорд Гленарван, – във всичко това личи ръката на провидението, което трябва да затвърди нашите надежди. Ние не пътуваме, нас ни водят. Ние не търсим, нас ни насочват. А вижте и тия предани хора, които са се отдали в служба на едно такова дело. Ние не само ще успеем в нашата мисия, но и ще успеем без трудности. Аз обещах на леди Елена едно приятно пътуване и мисля, че ще устоя на думата си.

– Едуард, вие сте най-добрият човек – каза леди Гленарван.

– Съвсем не, но имам най-добрия екипаж на най-добрия кораб. Нима не се възхищавате от нашия „Дънкан“, мис Мери?

– Напротив, милорд – отвърна младото момиче, – възхищавам се, и то като познавачка.

– О, наистина ли?

– Още като дете аз играех на бащините си кораби. Той би направил от мене моряк. Ако потрѣбва, и сега мога да намалѣ платно или да направя възел.

– Какво говорите, мис? – извика Джон Мангълс.

– Ако е така – поде лорд Гленарван, – в лицето на капитан Джон вие ще спечелите един голям приятел, защото за него няма нищо в света, което може да се сравни с моряшката професия! Дори и за жените той не вижда друга професия! Вярно ли е, Джон?

– Напълно вярно, ваша светлост – отговори младият капитан, – но трябва да призная, че на мис Грант ѝ прилича повече да бъде на палубата, отколкото да пристяга третото платно. Все пак аз съм поласкан от нейните думи.

– Особено когато се възхищава от „Дънкан“ – прибави Гленарван.

– Който напълно го заслужава – отвърна Джон.

– Вие толкова се гордеете с вашата яхта – каза леди Елена, – че ми се дощя да я разгледам от горе до долу и да видя как са настанени под палубата нашите верни моряци.

– Прекрасно! – отговори Джон. – Те са там като у дома си.

– И те наистина са у дома си, драга Елена – отговори лорд Гленарван. – Тази яхта е част от нашата стара Каледония. Тя е парче земя, откъснато от дъмбартънското графство, което плава по специално благоволение, така че изобщо не сме напускали нашата родина! „Дънкан“ е замъкът Малкъм, а океанът – езерото Ломънд.

– В такъв случай, драги Едуард, бъдете любезен и ни покажете вашия замък – отговори леди Елена.

– На вашите заповеди, госпожо – каза Гленарван, – но позволете да предупредя Олбинет.

Стюардът на яхтата беше прекрасен метр д'отел. Шотландец, който заслужаваше да бъде французин поради важността, която си придаваше. Впрочем той изпълняваше задълженията си усърдно и умно. На зова на господаря си той се яви веднага.

– Олбинет, преди закуска ще направим една малка обиколка – каза Гленарван, като че ли ставаше дума за разходка около Тарбет или езерото Катрин. – Надявам се, че като се върнем, ще намерим масата сложена.

Олбинет се поклони важно.

– Ще ни придружите ли, майоре? – запита леди Елена.

– Щом заповядвате – отговори Мак Набс.

– О! – каза лорд Гленарван. – Майорът е погълнат от своята пура, да не го откъсваме от това занимание. Защото, уверявам ви, мис Мери, той е страстен пушач. Непрекъснато пуши, дори и когато спи.

Майорът направи знак на съгласие и гостите на лорд Гленарван се запътиха към помещенията под палубата.

Мак Набс остана сам и говорейки по навик сам със себе си, без никога да си противоречи, се обкръжи с още по-гъсти облаци дим. Той стоеше неподвижно и гледаше пенестата дияра зад яхтата. След няколко минути мълчаливо съзерцание се обърна и се намери лице с лице с един нов човек. Ако изобщо нещо можеше да учуди майора, той сигурно би се изненадал от тази среща, защото пътникът му беше съвсем непознат.

Висок, слаб и сух, на около четиридесет години, този човек приличаше на дълъг гвоздей с голяма глава. И наистина главата му беше

широка и едра, с високо чело, дълъг нос, голяма уста и силно изпъкнала брадичка. Очите му се криеха зад огромни кръгли очила, а погледът му имаше она неопределен израз, присъщ на никталопите¹⁹. Лицето му свидетелствуваше за ум и веселост. По него нямаше нито сянка от студенината на хора, които важничат и които по принцип никога не се смеят, като скриват нищожеството си под маската на сериозността. Напротив. Небрежността и добродушната безцеремонност на този непознат показваха ясно, че той знаеше да приема хората и нещата откъм добрата им страна. Макар че не беше проговорил, чувствуваше се, че е бърлив и най-вече разсеян човек, който не вижда онова, което гледа, и не чува това, което слуша. Той беше с пътен панталон от кафяво кадифе и дреха от същия плат с множество джобове, натъпкани с бележници, тефтерчета, портмо-нета и безброй други дреболии, колкото пречещи, толкова и ненужни, да не говорим за далекогледната тръба, окачена през рамото му.

Неспокойното суетене на този непознат напълно противоречеше на спокойното държане на майора. Непознатият се въртеше около Мак Набс, гледаше го, разпитваше го с очи, а майорът стоеше равнодушно, без да се интересува отде идва тоя човек, къде отива и какво търси на борда на „Дънкан“.

Когато загадъчният непознат видя, че всички негови опити се разбиват о равнодушието на майора, той сграбчи далекогледната си тръба, която, изтеглена докрай, бе дълга четири стъпки, и застанал неподвижно, разкрачен, подобен на телеграфен стълб край шосе, насочи инструмента към линията на хоризонта, дето небето и водата се сливаха. След като гледа пет минути, той свали далекогледната си тръба, опря единия ѝ край на пода, а на другия сам се подпря като на бастун. В този миг колената на тръбата влязоха едно в друго и новият пътник, губейки внезапно опора, едва не се просна при основата на главната мачта.

Всеки друг на мястото на майора поне би се усмихнал, но Мак Набс дори не мигна. Непознатият реши тогава да действа.

– Стюард! – извика той с произношение, което издаваше чужденец, и зачака.

Никой не се появи.

– Стюард! – повтори той по-високо.

Тъкмо в този момент Олбинет отиваше към кухнята, която бе разположена под носовия навес. Той много се учуди, като чу, че този висок

19. Никталопия – предразположение на окоото да вижда в тъмнината. Б. пр.

господин, когото не познаваше, го вика.

– Отде се взе този човек? – се запита той. – Да е някой приятел на лорд Гленарван? Не. Това е невъзможно.

Все пак той се изкачи на кърмовия дек и се приближи до непознатия.

– Вие ли сте стюардът на кораба? – запита го непознатият.

– Да, господине – отговори Олбинет, – но нямам честта...

– Аз съм пътникът от кабина номер шест.

– Номер шест? – повтори стюардът.

– Да, разбира се. А вие, как ви е името?...

– Олбинет.

– Много добре, драги приятелю Олбинет – отговори непознатият от кабина номер шест, – но трябва да помислим за закуската, и то веднага. Не съм ял от тридесет и шест часа или по-скоро тридесет и шест часа съм спал, което е простено на човек, пристигнал направо от Париж в Глазгоу. В колко часа е закуската?

– В девет – отговори машинално Олбинет. Непознатият поиска да погледне часовника си, но това му отне доста време, защото го намери чак в деветия си джоб.

– Добре – каза той, – няма още осем часа. Но тогава, Олбинет, за да дочакам, дайте ми бисквити и чаша шери, защото умирам от глад.

Олбинет слушаше, без да разбира. Непознатият продължаваше да говори и с невероятна бързина минаваше от едно на друго.

– А капитанът? Капитанът още ли не е станал? – продължаваше непознатият. – А помощникът? Какво прави помощникът? И той ли спи още? За щастие времето е хубаво, вятърът попътен и корабът върви сам.

Тъкмо когато той говореше така, на стълбата за кърмовия дек се показа Джон Мангълс.

– Ето капитана! – рече Олбинет.

– А! Колко съм щастлив! – извика непознатият. – Колко съм щастлив да се запозная с вас, капитан Бъртън!

Ако някой можеше да бъде стъписан от учудване, това беше сигурно Джон Мангълс, и то не само че бяха го нарекли „капитан Бъртън“, но и защото видя този чужденец на кораба си. Другият продължи още по-настойчиво:

– Позволете да ви стисна ръката, капитане. Ако не го сторих онази вечер, то е, защото при отплаване не трябва да се безпокои никой. Но днес съм истински щастлив, че мога да се запозная с вас.

Джон Мангълс с широко отворени очи гледаше ту Олбинет, ту

непознатия.

– Сега, драги капитане – продължи непознатият, – вече се познаваме и можем да се чувствуваме като стари приятели. Да поговорим. Кажете ми, доволен ли сте от „Шотландия“?

– Какво разбирате под „Шотландия“? – каза най-сетне Джон Мангс.

– Ами „Шотландия“, на която пътуваме, един прекрасен кораб, който толкова много ми бе похвален не само заради добрата му конструкция, но и за нравствените качества на неговия комендант, смелия капитан Бъртън. Не сте ли роднина на великия африкански пътешественик, който носи същото име? Безстрашен човек. Ако е така, поздравявам ви.

– Господине – каза Джон Мангс, – аз не само не съм роднина на пътешественика Бъртън, но и не съм капитан Бъртън.

– А? – учуди се непознатият. – Тогава сигурно говоря с помощник-капитана на „Шотландия“, господин Бърднес.

– Бърднес? – отговори Джон Мангс, който започна да разбира в какво се състои работата. Но какъв беше този човек, луд или някакъв чудак? Той се готвеше окончателно да си изясни това, когато забеляза, че лорд Гленарван, съпругата му и мис Грант се изкачват на палубата. Чужденецът ги видя и се провикна.

– А, пътници, пътници! Прекрасно! Надявам се, господин Бърднес, че ще ме представите...

И пристъпвайки непринудено към тях, без да чака намесата на Джон Мангс, каза:

– Госпожо – на мис Грант, – госпожице – на леди Елена, – господине – обръщайки се към лорд Гленарван.

– Лорд Гленарван – каза Джон Мангс.

– Милорде – поде непознатият, – моля ви да ме извините, че се представям сам, но по море човек трябва да поотстъпи от светските правила. Надявам се, че ще се опознаем скоро и че в обществото на тия дами пътуването на борда на „Шотландия“ ще ни се стори късо и приятно.

Леди Елена и мис Грант не намериха думи за отговор. Те не разбиха какво търси този чужденец на палубата на „Дънкан“.

– Господине – запита лорд Гленарван, – с кого имам честта да говоря?

– С Жак-Елиасен-Франсоа-Мари Паганел, секретар на Парижкото географско дружество, член-кореспондент на дружествата в Берлин, Бомбай, Дармшат, Лайпциг, Лондон, Петербург, Виена и Ню Йорк, почетен член на кралския географски и етнографски институт в Източна

Индия, който след двадесет години кабинетни проучвания по география реши да се запознае с практиката и отива в Индия, за да съгласува трудовете на великите пътешественици.

Глава VII

ОТДЕ ИДЕ И КЪДЕ ОТИВА ЖАК ПАГАНЕЛ

Очевидно секретарят на Географското дружество беше много приятен човек, защото всичко това бе казано много мило. Всъщност лорд Гленарван знаеше много добре с кого говори. Името и заслугите на Жак Паганел му бяха добре познати. Благодарение на географските си трудове, на докладите си върху съвременните открития, обнародвани в бюлетините на дружеството, както и на кореспонденцията си с цял свят, той беше един от най-известните учени на Франция. Затова Гленарван с радост подаде ръка на своя неочакван гост.

– А сега, когато се запознахме – добави Гленарван, – ще ми позволите ли, господин Паганел, да ви задам един въпрос?

– Двадесет въпроса, милорде – отговори Жак Паганел. – За мене ще бъде винаги удоволствие да разговарям с вас.

– От завчера вечерта ли сте на този кораб?

– Да, милорде, от завчера, от осем часа вечерта. Скорих от каледонския влак в една кола и от нея – на „Шотландия“, където още от Париж бях ангажирал кабина номер шест. Нощта беше тъмна. Не видях никого на кораба. Тъй като бях изморен след тридесет часа път и тъй като знаех, че за да се предпазиш от морска болест, най-добре е, щом пристигнеш на кораба, да си легнеш и първите няколко дни да не ставаш от леглото, веднага легнах в койката²⁰ и проспях съвсем добросъвестно – моля да ми повярвате – тридесет и шест часа.

Слушателите на Жак Паганел знаеха вече как да си обяснят присъствието му на яхтата. Френският пътешественик бе сбъркал кораба. Всичко беше ясно. Но какво щеше да каже ученият географ, като научеше името и местоназначението на кораба, на който се намираще?

– Значи, господин Паганел – каза Гленарван, – вие сте избрали като начална точка на своите пътувания Калкута?

– Да, милорде. Да видя Индия, съм мечтал цял живот. Най-сетне в родината на слоновете ще се осъществи моята най-съкровена мечта.

20. Корабно легло. Б. пр.

– Значи, господин Паганел, няма да ви е безразлично, ако трябва да посетите друга страна?

– Не, милорде, това би ми било неприятно, защото имам препоръчителни писма до лорд Сомърсет, генерален губернатор на Индия, а освен това съм натоварен от Географското дружество с мисия, която държа да изпълня.

– А, вие сте натоварен и с някаква мисия?

– Да, да направя интересно и полезно пътуване, чийто маршрут е съставен от моя учен приятел и колега господин Вивиен дьо Сен Мартен. Мисията ми е да тръгна по следите на братя Шлагинвейт, на полковник Уо, на Уеб, на Ходжсън, на мисионерите Хък и Гейбет, на Муркрофт, на г. Жул Реми и на толкова други известни пътешественици. Искам да успея там, където в 1846 г. мисионерът Крик за съжаление не може да успее. С една дума, да изследвам течението на реката Ярудзангбо-Чу, която напоява Тибет по протежение на хиляда и петстотин километра и тече покрай северните склонове на Хималаите, и да узная най-сетне дали тази река не се влива в Брамапутра на североизток от Асам. Златен медал ще получи, милорде, пътешественикът, който успее да осъществи една от най-големите мечти на географията на Индия.

Паганел беше великолепен. Той говореше с необикновено въодушевление, като че летеше на бързите криле на своята фантазия. Да го спреш беше толкова трудно, колкото да спреш реката Рейн при Шафхаузенския водопад.

– Господин Жак Паганел – каза лорд Гленарван след минутно мълчание, – не ще съмнение, вашето пътешествие е прекрасно и науката ще ви бъде много признателна. Аз не искам обаче да поддържам повече заблудата, в която сте изпаднали, и поне временно ще трябва да се откажете от удоволствието да посетите Индия.

– Да се откажа! Но защо?

– Защото обръщате гръб на Индийския полуостров.

– Как, капитан Бъртън...

– Аз не съм капитан Бъртън – отговори Джон Мангс.

– А „Шотландия“!

– Този кораб не е „Шотландия“!

Мъчно можеше да се опише учудването на Паганел. Той погледна един след друг лорд Гленарван, който продължаваше да бъде сериозен, леди Елена и Мери Грант, чиито лица изразяваха скръбно съчувствие, Джон Мангс, който се усмихваше, майора, който не помръдваше, после като повдигна рамене и намести очилата си от челото на носа, се

провикна:

– Каква шега!

Но в този миг погледът му се спря върху колелото на кормилото, което носеше околоръст следния надпис:

ДЪНКАН ГЛАЗГОУ

– „Дънкан“! „Дънкан“! – нададе той истински вик на отчаяние.

После се спусна презглава по стълбата на кърмовия дек и се втурна към кабината си.

Щом нещастният учен изчезна, никой на кораба, освен майора не можа да остане сериозен и смехът зарази дори моряците. Да сбъркаш влак може! Да вземеш влака за Единбург вместо влака за Дъмбартън е допустимо! Но да сбъркаш кораб и да плаваш за Чили, когато искаш да отидеш в Индия, това е върхът на разсеяността!

– Впрочем това не ме учудва от страна на Жак Паганел – каза Гленарван. – Той е много известен с подобни неприятни приключения. Веднъж бе обнародвал една прочута карта на Америка, в която бе включил Япония. Това не пречи да е голям учен и един от най-добрите френски географи.

– Но какво ще правим с този нещастен господин? – запита леди Елена. – Ние не можем да го отведем в Патагония.

– Защо не? – отвърна сериозно Мак Набс. – Не сме ние виновни за неговата разсеяност. Предположете, че се намира във влак, може ли да го спре?

– Не, но ще слезе на първата гара – продължи леди Елена.

– Е добре – каза Гленарван, – ако иска, може да направи същото и сега при първото наше спиране.

В този момент Паганел, жалък и сконфузен, се показва отново на кърмовия дек, след като се бе уверил, че багажът му е на яхтата. Той повтаряше непрекъснато злополучната дума: „Дънкан“! „Дънкан“! Не намираше друга в речника си! Ходеше напред-назад, разглеждаше мачтите и разпитваше немия хоризонт на откритото море. Най-сетне се върна към лорд Гленарван и го попита:

– А де отива този „Дънкан“?

– В Америка, господин Паганел.

– По-точно?

– В Концепсион.

– В Чили! В Чили! – провикна се нещастният географ. – А моята

мисия в Индия! Какво ще каже г-н дьо Катрфаж, председателят на централната комисия! А г-н д'Авезак! А г-н Кортамбер! А г-н Вивиен дьо Сен Мартен! Как ще се явя отново в заседанията на дружеството!

– Вижте, господин Паганел – отговори Гленарван, – не се отчайвайте. Всичко може да се уреди и вие ще загубите само сравнително малко време. Яру-Дзангбо-Чу ще ви чака винаги в Тибетските планини. Скоро ще се спрем в Мадейра и там ще намерите кораб, който да ви върне в Европа.

– Благодаря ви, милорде, ще трябва да се примирия. Такива чудновати работи могат да се случат само на мене. А кабината, която ангажирах на „Шотландия“?

– Що се отнася до „Шотландия“, съветвам ви временно да не мислите за нея.

– Но – каза Паганел, след като огледа отново кораба – „Дънкан“ е частна туристическа яхта.

– Да, господине – отговори Джон Мангъл, – и принадлежи на неговата светлост лорд Гленарван...

– ...който ви моли да се възползвате от неговото гостоприемство – добави Гленарван.

– Хиляди благодарности, милорде – отговори Паганел. – Дълбоко съм трогнат от вашата любезност, но позволете, една малка забележка: Индия е прекрасна страна, с толкова изненади за пътниците. Дамите сигурно не я познават... Тъй като вашето пътуване е за развлечение, кормчията трябва само да завърти и кормилото и „Дънкан“ ще полети така леко към Калкута, както лети към Консепсион...

Явното неодобрение, с което бе посрещнато предложението на Паганел, не му позволи да продължи и той млъкна.

– Господин Паганел – каза тогава леди Елена, – ако пътуването ни бе за развлечение, бих ви отговорила: хайде да отидем всички в Индия и лорд Гленарван нямаше да възрази. Но „Дънкан“ отива да спаси корабкрушенци, изхвърлени на брега на Патагония, и не може да се откаже от тая човеколюбива задача.

За няколко минути френският пътешественик бе запознат с положението. Той узна не без вълнение за щастливото намиране на документите, историята на капитан Грант и за великодушното предложение на леди Елена.

– Госпожо – каза той, – позволете ми да изразя възхищението си от вашето поведение, възхищение, което няма граници. Нека вашата яхта продължи пътя си. Аз не бих си простил, ако станех причина тя да се

забави дори само с един ден.

– Не бихте ли желали да се присъедините към нашите издирвания?
– попита леди Елена.

– Невъзможно, госпожо. Аз трябва да изпълня задачата си и ще ви напусна в първото пристанище.

– Значи в Мадейра – каза Джон Мангълс.

– Добре, в Мадейра. Ще бъда само на сто и осемдесет мили от Лисабон и там ще дочакам превозно средство.

– Всичко ще бъде сторено според желанието ви, господин Паганел – каза Гленарван. – Що се отнася до мене, щастлив съм, че мога да ви предложа за няколко дни гостоприемство на моята яхта. Надявам се, че няма много да се отегчавате между нас.

– О, милорде – извика ученият, – щастлив съм, че съм се излъгал по толкова приятен начин! Все пак много е глупава положението на човек, който тръгва за Индия, а се озовава на кораб, плаващ за Америка.

Въпреки тия си тъжни разсъждения Паганел се примири със забавянето, на което не можеше да попречи. Той беше любезен, весел и, разбира се, разсеян. Дамите бяха очаровани от неговото добро настроение. До вечерта той се сприятели с всички. По негова молба му показаха прословутия документ. Той го разгледа грижливо, дълго и подробно. Всяко друго тълкование му се стори невъзможно. Отнесе се много съчувствено към Мери и Робърт Грант и засили тяхната надежда. Начинът, по който виждаше нещата, и несъмнената сполука, която предричаше на „Дънкан“, накараха младото момиче да се усмихне. И наистина, ако не беше обвързан със своята задача, той щеше да тръгне да търси капитан Грант.

Когато пък узна, че леди Елена е дъщеря на Уилям Тъфнъл, Паганел изля цял поток от възторзи. Той познавал баща ѝ. Какъв смел учен! Колко писма били разменили те, когато Уилям Тъфнъл бе член-кореспондент на Парижкото географско дружество. Самият той и Малт Брюн го бяха препоръчали! Каква среща и какво удоволствие да пътува с дъщерята на Уилям Тъфнъл!

Накрая той поиска от леди Елена позволение да я целуне, нещо, на което леди Гленарван се съгласи, макар че може би не беше „напълно в реда на нещата“.

Глава VIII

ОЩЕ ЕДИН ДОБЛЕСТЕН ЧОВЕК НА БОРДА НА „ДЪНКАН“

А яхтата, подпомагана от попътните течения край бреговете на Северна Африка, се носеше бързо към екватора. На 30 август на хоризонта се показа групата острови Мадейра. Верен на обещанието си, Гленарван предложи на своя гост да спрат, за да го свалят на брега.

– Драги лорде – отговори Паганел, – ще бъда откровен с вас. Преди моето появяване на яхтата имавте ли намерение да спирате в Мадейра?

– Не – отговори Гленарван.

– Тогава позволете ми да се възползувам от моята злощастна разсеяност. Мадейра е много познат остров. Той не представлява вече интерес за един географ. За него всичко е казано и много е писано. При това тамошното производство на вино е в пълен упадък. Знаете ли, че на Мадейра вече няма лозя! Реколтата на вино, която в 1813 г. достигала до двадесет и две хиляди пипи²¹, през 1845 г. е спаднала на две хиляди шестстотин шестдесет и девет.

Днес тя не надминава петстотин пипи! Гледката е отчайваща! Имате ли нещо против да спрете на Канарските острови?

– Да спрем на Канарските острови – отговори Гленарван. – Това не ни отклонява от нашия път.

– Знам това, драги лорде. На Канарските острови има три групи острови за проучване, без да говоря за връх Тенериф, който винаги съм искал да видя. Това е рядък случай и ще се възползувам. Докато чакам кораб, за да ме върне в Европа, ще се изкача на тази прочута планина.

– Както обичате, драги Паганел – отговори лорд Гленарван и неволно се усмихна.

А той имаше право да се усмихва.

Канарските острови не са много отдалечени от Мадейра. Разстоянието между тях е само двеста и петдесет мили, което е нищожно за бързоходен кораб като „Дънкан“.

На 31 август в два часа следобед Джон Мангълс и Паганел се разхождаха на кърмовия дек. Французинът отрупваше своя събеседник с въпроси за Чили. Изведнъж капитанът го прекъсна и му посочи на юг една точка на хоризонта.

21. Една пипа = 50 хектолитра. Б. пр.

– Господин Паганел! – каза той.

– Какво, драги капитане? – запита ученият.

– Погледнете там! Нищо ли не виждате?

– Нищо.

– Вие не гледате, където трябва. Не на хоризонта, а по-високо, в облаците!

– В облаците ли? Нищо не виждам...

– Ето вижте сега, на края на стърчилото.

– Наистина нищо не виждам.

– То е, защото не искате да видите. Но както и да е, макар че сме на четиридесет мили разстояние, върхът Тенериф се вижда съвсем ясно над хоризонта.

Независимо дали искаше да види върха, или не, Паганел трябваше само след няколко часа да признае, че го вижда или че е спял.

– Виждате ли го най-сетне? – запита Джон Мангълс.

– Да, да, отлично – отговори Паганел. – Но това ли е той – добави с пренебрежение, – това ли наричат връх Тенериф?

– Той същият.

– Не ми изглежда много висок.

– Все пак той се издига на единадесет хиляди стъпки над морското равнище.

– Не е колкото Монблан.

– Възможно е, но ако ще трябва да го изкачвате, ще ви се стори може би доста висок.

– О, да го изкачвам! Но защо, драги капитане? След Хумболт и Бонплан? Велик гений е този Хумболт! Той се е изкачвал на тая планина и е дал такова описание, че не може да се желае повече. Разграничил е пет пояса: пояс на лозята, пояс на лавровите дървета, пояс на иглолистните дървета, пояс на алпийската гарига и най-сетне неплоден пояс. Изкачил се е на самия връх и не е имало място дори да седне. Отгоре погледът му обгърнал пространство, равно на четвърт Испания. После той посетил вулкана и достигнал до дъното на неговия изгаснал кратер. Питам ви, какво мога да направя аз след този велик човек?

– Действително – отговори Джон Мангълс – няма вече нищо за доизследване. Това е неприятно и ще ви е много отегчително, докато чакате кораб на tenerифското пристанище. Там няма много развлечения.

– Освен моята разсеяност – отвърна Паганел със смях. – Но, драги Мангълс, кажете ми, островите Зелени нос не представляват ли удобно място за спиране?

– Разбира се. Най-лесното нещо е да спрем във Вила Прая.

– Да не говорим за едно преимущество, което не трябва да се пренебрегва – отговори Паганел, – островите Зелени нос не са много отдадени от Сенегал, където ще намеря сънародници. Знам, че тази група острови не се смята за много интересна и минава за дива и нездрава, но за окоето на географа всичко представлява интерес. Да знаеш да гледаш, е наука. Има хора, които не знаят да гледат и пътешествуват с ум, не по-голям от този на ракообразните. Вярвайте ми, аз не съм от тяхната школа.

– Както желаете, господин Паганел – отговори Джон Мангис. – Убеден съм, че географската наука само ще спечели от вашия престой на островите Зелени нос. Ние и без това ще трябва да спрем там, за да си набавим въглища, така че няма да ни забавите.

Като каза това, капитанът измени курса на кораба, за да заобиколи Канарските острови от запад. Прочутият връх остана вляво и „Дънкан“, продължавайки бързия си ход, на 2 септември в пет часа сутринта пресече Тропика на Рака. Тук времето се промени. Въздухът беше влажен и тежък поради периода на дъждовете, „le tempo das aguas“, както казват испанците. Този сезон е мъчителен за пътешествениците, но полезен за жителите на африканските острови, които са лишени от растителност, а следователно и от вода. Морето, което беше много бурно, поп-речи на пътниците да останат на палубата, но в замяна на това разговорите в кюткомпанията бяха много оживени.

На 3 септември Паганел започна да си събира багажа за предстоящото слизване на брега. „Дънкан“ се провираше между островите Зелени нос. Той мина покрай Соления остров – истински гроб от пясък, неплоден и пуст, заобиколи обширни коралови рифове и остави встрани остров Сен Жак, пресечен от север към юг от верига базалтови възвишения, завършващи с два високи хълма. След това „Дънкан“, управляван от Джон Мангис, навлезе в залива на Вила Прая и скоро хвърли котва пред самия град на осем разтега дълбочина. Времето беше много лошо и макар че заливът бе защитен от ветровете, вълните се блъскаха със страшна сила в брега. Дъждът валеше като из ведро и градът едва се виждаше. Той бе построен на една терасовидна равнина, която се опираше на вулканически скали, високи триста стъпки. През гъстата завеса на дъжда островът правеше тягостно впечатление.

[# Мярка за дължина около 1,62 м. Б. пр.]

Леди Елена не можа да осъществи намерението си да разгледа града. Товаренето на въглищата ставаше много трудно. Пътниците на

„Дънкан“ бяха принудени да останат през всичкото време в каютите, докато морето и небето смесваха водите си в невъобразим хаос. Естествено, времето беше една от темите на разговора. Всеки изказваше своето мнение освен майора, който би присъствувал и на световния потоп с пълно безразличие. Паганел ходеше напред-назад и клатеше глава.

– Това е нарочно – казваше той.

– Няма съмнение – отговори Гленарван, – че стихииите са против вас.

– Все пак ще ги надвия.

– Вие не можете да се борите с такъв дъжд – каза леди Елена.

– Аз ли, госпожо, разбира се, че мога. Боя се само за багажа и инструментите си. Всичко ще пропадне.

– Неприятно е само отиването до брега – поде Гленарван, – но стигнете ли Вила Прая, ще се настаните сносно. Е, може би там няма да е много чисто – компанията на маймуните и свинете не е много приятна, – но пътешественикът не бива да е много придиричлив. При това трябва да се надяваме, че след седем или осем месеца ще можете да заминете за Европа.

– Седем или осем месеца ли! – извика Паганел.

– Най-малко, защото през сезона на дъждовете островите Зелени нос се посещават рядко от кораби. Затова пък ще използвате времето си много полезно. Този архипелаг е още слабо изследван. По отношение на неговата топография, климатология, етнография и хипсометрия²² има още много да се работи.

– Ще проучвате реки – каза леди Елена.

– Тук няма реки, госпожо – отговори Паганел.

– Тогава рекички?

– Също няма.

– Ами поточета?

– И поточета няма.

– Тогава ще проучите горите – каза майорът.

– За да има гори, трябва да дървета, а тук няма и дървета.

– Прекрасна страна! – отвърна майорът.

– Утешете се, драги Паганел – каза тогава Гленарван, – ще имате поне планини.

– О, милорде, ниски и безинтересни. Освен това те са проучени.

– Проучени! – учуди се Гленарван.

22. Наука за измерване на височините. Б. пр.

– Да, такава е моята съдба. Докато за Канарските острови има вече трудовете на Хумболт, тук ме е изпреварил един геолог, Шарл Сент Клер Девил.

– Не може да бъде?

– Точно така е – жално отговори Паганел. – Този учен е пътувал с френската корвета²³ „Десиде“ и по време на престоя му на островите Зелени нос се е изкачил на най-интересния връх от групата, на вулкана на остров Фога. Какво мога да направя аз след него?

– Наистина жалко – каза леди Елена. – Какво ще стане с вас, господин Паганел?

В продължение на няколко минути Паганел мълча.

– Много по-добре щеше да бъде за вас – поде Гленарван – да слезете в Мадейра, макар че там вече няма вино!

Ученият секретар на Географското дружество продължаваше да мълчи.

– Аз бих чакал – каза майорът със същия тон, с който би казал „Аз не бих чакал.“.

– Драги Гленарван – заговори Паганел, – къде мислите да спрете сега?

– О! Не преди Консепсион.

– Дявол да го вземе, това ме отдалечава много от Индия.

– Точно обратното, щом отминете нос Хорн, вие се приближавате.

– Малко се съмнявам в това.

– Впрочем когато човек отива в Индия – продължи Гленарван най-сериозно, – няма значение къде ще стигне – в Източна или Западна Индия.

– Как да няма значение!

– Ами нали и жителите на патагонските пампаси са също така индианци, както и индусите от Пенджаб?

– Кълна се, милорде – провикна се Паганел, – ето един довод, който аз никога не бих измислил!

– При това, драги Паганел, златният медал може да бъде спечелен навсякъде. Всякъде има какво да се прави, да се изследва и да се открива както в планините на Тибет, така и в Кордилерите.

– А течението на реката Яру-Дзангбо-Чу?

– Е добре! Ще го заместите с Рио Колорадо! Ето една река, която е малко позната и чието течение е означено върху картите донякъде

23. Военен тримачтов разузнавателен кораб от ветроходната епоха. Б. пр.

според фантазията на географите.

– Знам това, драги лорде, там има грешки с много градуси. О, не се съмнявам, че ако бях поискал, Географското дружество щеше да ме изпрати в Патагония също така, както и в Индия, но не ми дойде на ума.

– Поради обичайната ви разсеяност.

– А защо да не дойдете с нас, господин Паганел? – каза леди Елена извънредно любезно.

– А моята мисия, госпожо?

– Предупреждавам ви, че ще минем през Магелановия проток – каза Гленарван.

– Милорде, вие ме изкушавате.

– Добавям, че ще посетим пристанището Порт Фамин²⁴!

– Пристанището на глада – се провикна атакуваният от всички страни французин, – това прочуто в летописите на географията пристанище!

– Имайте също предвид, господин Паганел – поде леди Елена, – че с вашето участие в нашата експедиция вие ще поставите името на Франция редом с името на Шотландия.

– Да, несъмнено!

– Един географ ще бъде от голяма полза за нашата експедиция, а какво по-хубаво от това, да поставите науката в услуга на човеколюбието?

– Чудесно казано, госпожо!

– Вярвайте ми и оставете да действува случаят или по-ско-ро провидението. Вземете пример от нас. Провидението ни изпрати документа и ние тръгнахме. То ви качи на яхтата „Дънкан“, недейте я напуска!

– Да ви кажа ли, драги приятели? – рече тогава Паганел. – Е добре, вие имате голямо желание аз да остана!

– А вие, Паганел, вие пък умирате от желание да останете – отговори Гленарван.

– Така е, дявол да го вземе – провикна се ученият географ, – но се боях да не бъда нахален.

24. В оригинала Port-Famine. Пристанище на глада. Б. пр.

Глава IX МАГЕЛАНОВИЯТ ПРОТОК

Общо беше задоволството на всички в кораба, когато узнаха решението на Паганел. Младият Робърт се хвърли на врата му с такъв изблик на радост, че малко остана достойггият секретар да падне по гръб.

– Юначага – каза той, – ще го запозная с географията.

И тъй като Джон Мангълс искаше да направи Робърт моряк, Гленарван – смел човек, майорът – хладнокръвен момък, леди Елена – добър и великодушен, а Мери Грант – признателен ученик към такива учители, естествено, Робърт трябваше да стане един ден човек, пълен с добродетели.

„Дънкан“ натовари бързо въглища, напусна тия тъжни места и се насочи на запад, достигна течението, което минаваше покрай бреговете на Бразилия, и на 7 септември, след като прекоси екватора при попътен северен вятър, навлезе в южното полукълбо.

Пътуването протичаше без затруднения. Всички бяха изпълнени с надежда. Изгледите за сполука на тази експедиция за издирване на капитан Грант сякаш се увеличаваха от ден на ден. Един от най-уверените на яхтата беше капитанът. Но неговата вяра се основаваше главно на искреното му желание да види мис Грант щастлива и утешена. Той бе започнал да проявява много голям интерес към младото момиче, но криеше така изкусно чувствата си, че освен Мери Грант и той самият всички на кораба ги забелязаха.

Що се отнася до учения географ, той беше навярно най-щастливият човек на южното полукълбо. По цял ден проучваше карти, които покриваха масата на каюткомпанията. Оттам произлизаха всекидневните му разпразии с Олбинет, който не можеше да сложи масата за ядене. На страната на Паганел бяха всички гости на каюткомпанията освен майора, който се отнасяше към географските въпроси с пълно безразличие, особено в часовете за ядене. Освен това Паганел беше открил в сандъците на помощник-капитана цял склад разнообразни книги. Между тях имаше няколко тома на испански и Паганел реши да изучи езика на Сервантес, който никой на яхтата не говореше. Това трябваше да улесни проучванията му по чилийското крайбрежие. Благодарение на вродената си дарба да учи езици той се надяваше да говори свободно испански при пристигането им в Консепсион. Затова учеше упорито и непрекъснато бърбореше непонятни слова.

През свободното си време той не забравяше да се позанимае практически с Робърт и му разказваше историята на бреговете, към които „Дънкан“ се приближаваше толкова бързо.

На 10 септември яхтата се намираще на $5^{\circ}37'$ ширина и $31^{\circ}15'$ дължина. Този ден Гленарван научи нещо, което по всяка вероятност и по-образовани от него не знаеха. Паганел разказваше историята на Америка и за да стигне до великите мореплаватели, чийто път „Дънкан“ следваше сега, той започна с Христофор Колумб и завърши с това, че прочутият генуезец е умрял, без да знае, че е открил нов свят. Слушателите му протестираха, но той настоя на твърдението си.

– Това е самата истина – добави той. – Аз не искам да намалявам славата на Колумб, но фактът е неоспорим. В края на петнадесетия век духовете са били обзети от една-единствена мисъл: да се улеснят съобщенията с Азия и да се достигне до Изтока по западните пътища, с една дума, да се намери най-краткия път до „Страната на подправките“. Това търсеше и Колумб. Той направи четири пътувания и стигна до бреговете на Америка при Кумана, Хондурас, Москитос, Никарагуа, Верагуа, Коста Рика и Панама, които бе взел за земите на Япония и Китай. Той почина, без да подозира за съществуването на големия материк, на който дори не остави името си.

– Готов съм да ви повярвам, драги Паганел – отговори Гленарван, – но съм изненадан от чувото и ви моля да ни кажете кои мореплаватели са установили истината върху Колумбовото откритие.

– Неговите последователи – Охеда, който го бил вече придружавал в пътуванията му, както и Венсент Пинзон, Веспучи, Мендоса, Бастидас, Кабрал, Солис, Балбоа. Тия мореплаватели плували край източните брегове на Америка и очертали границите им, като се спускали на юг, носени и те преди триста и шестдесет години от същото това течение, което носи сега и нас! Вижте, приятели, ние прекосихме екватора на същото място, на което го е пресякъл през последната година на петнадесетия век Пинзон, и сега приближаваме същия осми градус южна ширина, на който той е пристигнал на бразилския бряг. Една година по-късно португалецът Кабрал се спуснал до пристанището Се-гуро. След него Веспучи по време на третата си експедиция през 1502 година отишъл още по юг. В 1508 година Венсент Пинзон и Солис се съюзили за съвместно изследване на американските брегове, а в 1514 година Солис открил устието на реката Рио де ла Плата, където бил изяден от туземците, и оставил на Магелан славата да обиколи континента. Този велик мореплавател тръгнал през 1519 година с пет кораба, обиколил

бреговете на Патагония, открил пристанищата Дезире и Сан Юлиан, където направил продължителни престои, открил при петдесет и два градуса ширина пролива Единадесет хиляди девизи, който по-късно бе наречен на негово име, и на 28 ноември 1520 година излязъл в Тихия океан. О, каква ли радост е изпитал той и с какво ли вълнение е затуптяло сърцето му, когато е видял, че на хоризонта под слънчевите лъчи блести ново море!

– О, господин Паганел – извика Робърт Грант, възхитен от думите на географа, – как бих искал да бъда там!

– Аз също, мое момче, и сигурно нямаше да пропусна подобен случай, ако се бях родил триста години по-рано!

– Това щеше да бъде доста неприятно за нас, господин Паганел – отговори леди Елена, – защото нямаше да бъдете сега на яхтата „Дънкан“ и да ни разказвате тази история.

– Друг някой щеше да я разкаже вместо мене, госпожо, и щеше да добави, че западният бряг е бил изследван от братята Пизар. Тия смели авантюристи са основали много градове. Куско, Куито, Лима, Сантьяго, Виларика, Валпарайсо и Консепсион, където ни води „Дънкан“, са тяхно дело. По онова време откритията на Пизар допълнили откритията на Магелан и за голямо задоволство на учените от Стария свят картата на Америка започнала да се очертава.

– Аз нямаше да се задоволя с това – каза Робърт.

– Защо? – попита Мери и погледна братчето си, което беше възбудено от разказите за тия открития.

– Да, наистина защо, моето момче? – го запита с насърчителна усмивка лорд Гленарван.

– Защото щях да искам да узная какво има зад Магелановия проток.

– Браво, приятелю мой! – отговори Паганел. – Аз също щях да искам да узная дали материкът продължава до полюса, или съществува свободно море, както предполагал Дрейк, ваш съотечественик, милорде. Няма съмнение, че ако Робърт Грант и Жак Паганел бяха живели в седемнадесетия век, щяха да тръгнат след Шутен и Лемер, двама любознателни холандци, които са искали да разрешат тая географска загадка.

– Те учени ли са били? – запита леди Елена.

– Не. Само смели търговци, които малко се интересували от научната страна на откритията. Тогава съществувала една холандска компания за Източна Индия, която единствена имала право да търгува през Магелановия проток. И понеже по онова време не познавали друг пролив за отиване в Азия през западните пътища, тази привилегия

съставлявала истински монопол. Неколцина търговци решили да се борят с този монопол, като открият нов пролив. Един от тях бил Исак Лемер, човек умен и образован. Той дал средства за нова експедиция под командуването на неговия племенник, Жакоб Лемер, и Шутен, добър моряк, родом от Хорн. Тия смели мореплаватели тръгнали през месец юни 1615 година, почти цял век след Магелан. Те открили протока Лемер, между Огнена земя и остров Естадос, а на 12 февруари 1616 година обиколили прочутия нос Хорн, който с повече основание от събрата си нос Добра надежда заслужава да се нарича Нос на бурите!

– Да, наистина бих желал да бъда там! – провикна се Робърт.

– И ти щеше да почерпиш от самия извор най-силни преживявания, мое момче – продължи Паганел с въодушевление. – Какво по-голямо задоволство и по-голяма радост от радостта на мореплавателя, който нася върху корабната карта своите открития? Той вижда с очите си как се оформят нови земи, остров след остров, нос след нос, сякаш излизат от недрата на океана! Отначало очертанията са смътни, начупени и разкъсани! Тук самотен нос, там някое заливче, по-далече някой залив, който се губи в пространството. После откритията се допълват, линиите се съединяват, шрихите върху картите се заместват с черти. Заливите добиват точни очертания, носовете се опират на установени брегове и най-сетне новият материк със своите езера и реки, със своите планини, долини и равнини, със своите села, градове и столици се разгъва върху глобуса с цялото си великолепие! О, приятели мои, откривателят на нови земи е истински изобретател! Той изпитва същите вълнения и същите изненади! Но сега този извор е почти изчерпан! Всичко е вече видяно, всичко изследвано, няма вече нови материци или нови светове и за нас, които сме дошли последни в географската наука, не е останало нищо!

– И за вас има какво да правите, драги Паганел – отговори Гленарван.

– Какво именно?

– Това, което правим ние!

В това време „Дънкан“ следваше с необикновена бързина пътя на Веспучи и Магелан. На 15 септември той пресече Тропика на Козирога и взе курс по посока на прочутия пролив. На няколко пъти се показаха на хоризонта като едва забележима линия ниските брегове на Патагония. Разстоянието до тях беше повече от десет мили и прочутият Паганелов далекоглед позволи на учения да добие само смътна представа за тия американски брегове.

На 25 септември „Дънкан“ се намираше на ширината на Магелановия пролив и навлезе в него без колебание. Параходите, които отиват в Тихия океан, предпочитат обикновено този път. Точната дължина на пролива е само триста седемдесет и шест мили. В него корабите с по-голям тонаж намират навсякъде дълбочина, дори и покрай самите му брегове, удобно дъно за пускане котва, множество сладководни извори, богати с риба реки, пълни с дивеч гори, на двадесет места леснодостъпни и сигурни котвени стоянки и въобще хиляди удобства, които липсват на пролива Лемер и на страшните скали на нос Хорн, дето вилнеят непрекъснато бури и урагани.

През първите часове на пътуването, т.е. по протежение на шестдесет до осемдесет мили, до нос Грегъри, бреговете са ниски и пясъчливи. Жак Паганел не искаше да изгърве нито една гледка, нито една подробност на пролива. Преминаването щеше да трае само тридесет и шест часа и тая подвижна панорама на двата бряга, облени от вълшебната светлина на южното слънце, заслужаваше ученият да ѝ се полюбува. По северното крайбрежие не се показва никакъв човек, само няколко нещастни фуегийци се лутаха по голите скали на Огнена земя²⁵. Паганел съжаляваше и дори много се разсърди, че не вижда патагонци, нещо, което развесели спътниците му.

– Патагония без патагонци – казваше той, – това не е вече Патагония.

– Имайте търпение, почитаеми географе – отговори Гленарван, – ще видим и патагонци.

– Не съм уверен в това.

– Но те съществуват – каза леди Елена.

– Много се съмнявам, госпожо, защото не ги виждам.

– Но все пак името патаговец, което на испански значи „големи крака“, не е дадено на въображаеми същества.

– О, името нищо не значи! – отговори Паганел, който упорствуваше само за да оживи спора. – Всъщност истината е, че никой не знае как се наричат!

– Възможно ли е това! – учуди се Гленарван. – Вие знаехте ли това, майоре?

– Не – отговори Мак Набс, – и не бих дал нито една шотландска лира, за да го науча.

25. Островната група Огнена земя, наричана още Магеланов архипелаг, ограничава от юг Магелановия пролив. Жителите на островите се наричат фуегийци. Б. пр.

– Все пак ще го научите, безразлични майоре! – продължи Паганел.
– Ако Магелан е назвал туземците на тази страна „патагонци“, фугейците ги наричат „тиремени“, чилийците – „каукалу“, карменските колонисти – „теуелчи“, арауканците – „уиличи“, Бугенвил ги нарича „чауа“, Фокнър – „теуелити“! Те самите се наричат с общото наименование „инаки“! Питам ви: какво може да разбере човек от всичко това и може ли народ с толкова много имена да съществува!

– Това е вече аргумент! – отговори леди Елена.

– Така да бъде – каза лорд Гленарван. – Но мисля, нашият приятел Паганел ще признае, че ако има съмнение за името на патагонците, то поне знаем със сигурност какъв е техният ръст.

– Никога няма да се съглася с подобна небивалица – отговори Паганел.

– Те са високи на ръст – каза Гленарван.

– Не знам.

– Дребни ли са? – запита леди Елена.

– Никой не може да го потвърди.

– Тогава имат среден ръст! – каза Макс Набс, за да помири всички.

– И това не знам.

– Това е вече прекалено – извика Гленарван. – Пътешествениците, които са ги видели...

– Пътешествениците, които са ги видели – отговори географът, – не са на едно мнение. Магелан казва, че главата му стигала едва до пояса им!

– Тогава?

– Да, но Дрейк твърди, че англичаните са по-високи и от най-високия патагонец.

– О, англичаните, възможно е – отвърна с презрение майорът. – Но в сравнение с шотландците!

– Кавъндиш уверява, че са едри и здрави – поде Паганел. – За Хоукинз те са великани. Лемер и Шутен им дават единадесет стъпки височина.

– Отлично. Ето хора, на които може да се вярва – каза Гленарван.

– Да, както може да се вярна и на Ууд, Нарборо и Фокнър, за които патагонците имат среден ръст. Вярно е, че Байрон, Ла Жирода, Бугенвил, Уолис и Картере твърдят, че патагонците са високи шест стъпки и шест цола²⁶, но според д'Орбини – ученият, който познава най-добре тия

26. Стара мярка за дължина, 1/12 от стъпката, равна на 0,027 м. Б. пр.

страни, техният ръст не надвишава пет стъпки и четири цола.

– Но тогава – каза леди Елена – къде е истината всред всички тия противоричия?

– Истината, госпожо – отвърна Паганел, – е следната: патагонците имат къси крака и развиват гръден кош. Шеговито това може да се изрази така, че патагонците са високи шест стъпки, когато са седнали, а само пет, когато са прави.

– Браво, драги географе – отговори Гленарван. – Това е добре казано.

– А може би те не съществуват – поде Паганел – и в такъв случай няма за какво да спорим. Но в заключение, драги приятели, ще добавя следната утешителна забележка: Магелановият пролив е великолепен дори и без патагонци.

В това време „Дънкан“ заобикаляше полуостров Бърнсуийк между прекрасни гледки от двете страни на пролива. На седемдесет мили след нос Грегъри яхтата мина покрай затворническата колония Пунта Арена, разположена на десния бряг. Чилийското знаме и камбанарията на черквата се показаха за миг между дърветата. На това място проливът минаваше между два величествени гранитни масива. Планините криеха подножията си сред безкрайни гъсти гори, а върховете им, покрити с вечни снегове, се губеха в облаците. На югозапад се издигаше на шест хиляди и петстотин стъпки във въздуха планината Тарн. След продължителен здрач настъпи нощта. Незабелязано светлината се преля в леки сенки с нежни тонове. Небето се покри с ярки звезди и Южният кръст сочеше на мореплавателите пътя за Южния полюс. Посред тази осеяна от светлини тъмнина и под блясъка на звездите, които тук заместваха бреговите фарове в цивилизованите страни, „Дънкан“ продължи смело пътя си, без да пусне нито веднъж котва в някой от удобните заливи, с които изобилствуваше крайбрежието. Често краищата на напречниците докосваха клоните на надвисналите над водата южни букаци. Понякога пък витлото разпенваше водите на големи реки, като събуждаше диви гъски, диви патици, бекасини, бърнета и цялото пернато царство край блатистите места. Скоро се показаха развалини и няколко срутвания, на които нощта придаваше грандиозен вид. Това бяха тъжни останки от една изоставена колония, чието име ще отрича вечно плодородието на тия брегове и богатите с дивеч гори. „Дънкан“ минаваше покрай Пристанището на глада.

На същото това място в 1581 година испанецът Сармиенто се заселил с още четиристотин емигранти. Той основал града Сен Филип. Но

голяма част от колонистите измрели от необикновените студове, а глътът довършил тия, които студът пощадил. В 1587 година корсарят²⁷ Кавъндиш намерил последния от тия четиристотин нещастници, който умираше от глад сред развалините на града. Само след шестгодишно съществуване този град имал вид, сякаш е съществувал шест века.

„Дънкан“ мина покрай тия пустинни брегове и на разсъмване навлезе в теснини, оградени с букови, ясенови и брезови гори, от чиито недра се издигаха тук-там зелени куполи, хълмове, покрити с гъсталаци от див чешшир и остри върхове, между които се открояваше обелискът на Бъкланд. След това „Дънкан“ премина покрай залива Свети Никола, който Бугенвил бе нарекъл по-рано Залив на французите. В далечината играеха стада тюлени и китове, вероятно доста големи, ако се съди по струята вода, която изхвърляха и която се виждаше на разстояние четири мили. Най-сетне корабът заобиколи нос Фроуърд, покрит още с последните ледове на зимата. На другата страна на пролива, на Огнена земя, се издигаше на шест хиляди стъпки планината Сармиенто – огромно натрупване на скали, отделени една от друга с ивици облаци и образуващи в небето нещо като въздушен архипелаг. Всъщност американският континент завършва с нос Фроуърд, защото нос Хорн е само една скала, загубена в океана на петдесет и шестия градус ширина.

Оттук проливът се стеснява между полуострова Бърнсуийк и Земята на отчаянието, продълговат остров, заседнал между множество малки островчета като огромен кит, изхвърлен на бряг, покрит с дребни камъчета. Каква разлика между този толкова разпокъсан завършек на Америка и южните краища на Африка, Австралия или Индия, закръглени и добре очертани! Каква ли неизвестна стихия е разбила този огромен нос, захвърлен между два океана?

Вместо плодородни брегове тук се простираха голи чукари с див поглед, прорязвани от хилядите тесни проходи на този лабиринт. „Дънкан“ следваше безпогрешно и без колебание капризните извивки на пролива, като смесваше кълбата дим, изпускани от неговия комин, с разкъсаните от скалите мъгли. Той премина, без да намалява хода си, покрай няколко испански колониални агенции, установени на тия изоставени брегове. При нос Тамар проливът се разшири и яхтата можа да завие, за да заобиколи стръмните брегове на островите Нарборо и се приближи до южното крайбрежие. Най-сетне, тридесет и шест часа след

27. Капитан на каперски кораб, т.е. въоръжен частен кораб за залавяне на неприятелски търговски кораби. Б. пр.

навлизането в пролива, се показаха скалите на нос Пиларес, на самия край на Земята на отчаянието. Пред яхтата се откриваше грамадно, свободно и блестящо море и Жак Паганел, приветствайки го с възторжен жест, се почувствува не по-малко развълнуван от самия Фердинанд де Магелан в момента, когато „Тринадад“²⁸ се наклонил от повея на Тихия океан.

Глава X ТРИДЕСЕТ И СЕДМИЯТ ПАРАЛЕЛ

Осем дни след като обиколи нос Пиларес, „Дънкан“ влезе с пълен ход във великолепния залив Талкауано, дълъг дванадесет мили и широк девет. Времето беше чудесно. Небето на тази страна е безоблачно от ноември до март, а по бреговете, защитени от Андите духат само южни ветрове. По заповед на Едуард Гленарван Джон Мангис мина близо до бреговете на архипелага Чилое и на другите безбройни отломки от Американския материк. Всеки остатък от разбит кораб, парче счупена мачта или какъвто и да е къс дърво, обработено от човешка ръка, можеше да насочи „Дънкан“ по следите на корабокрушението, но нищо такова не се виждаше и яхтата продължи своя път до пристанището Талкауано, където хвърли котва четиридесет и два дни след като бе напуснала мъгливите води на Клайдския залив.

Гленарван заповяда веднага да спуснат лодка и придружен от Паганел, излезе на пристана. Ученият географ използва случая да си послужи с испанския, който така старателно бе учил. Но за негово голямо учудване туземците не можаха да го разберат.

– Липсва ми произношението – каза той.

– Да отидем в митницата – предложи Гленарван.

Там с помощта на няколко английски думи, придружени от изразителни ръкомахания, им обясниха, че английският консул живее в Консепсион, докдето имаше един час път. Гленарван намери лесно два бързи коня и скоро двамата с Паганел стигнаха в този голям град, създаден от предприемчивия Валдивия, смелия спътник на братята Пизар.

Колко много бе западнал този някога величествен град! Често ограбван от туземците, опожарен в 1819 година, опустошен и целият в развалини, със стени, почернели от разрушителния огън и засенчен вече

28. Корабът, с който Магелан достигнал Тихия океан. Б. а.

от Талкауано, тоя град имаше едва осем хиляди жители. Под мързеливите стъпки на обитателите му улиците се бяха превърнали в ливади. Никаква търговия, никаква дейност, никакви сделки или работа. От всеки балкон се чуваха звуци на мандолина, а през жалюзите на прозорците долитаха тъжни песни. Консепсион, древният град на мъжете, се бе превърнал в село от жени и деца.

Гленарван нямаше голямо желание да търси причините за този упадък, макар че Жак Паганел се опита да го занимае с това. Без да губи време, той отиде у консула на нейно британско величество Ж. Р. Бентък. Тази важна личност го прие много любезно и като узна историята на капитан Грант, обеща да събере сведения по цялото крайбрежие.

Въпросът дали тримачтовият кораб „Британия“ се е разбил някъде около тридесет и седмия паралел по протежение на чилийското или арауканското крайбрежие бе решен отрицателно. Нито консултът, нито колегите му от другите държави бяха получавали донесения за подобна злополука. Гленарван не се отчая. Той се върна в Талкауано и без да жали усилия, грижи или пари, изпрати по цялото крайбрежие хора за проверка. Търсенето се оказа напразно. И най-грижливите проверки, направени сред крайбрежното население, не дадоха резултат. Трябваше да се заключи, че потъването на „Британия“ не е оставило никакви следи.

Гленарван уведоми спътниците си, че издирванията му не са успели. Мери Грант и братчето ѝ не можаха да скрият скръбта си. Това се случи на шестия ден от пристигането на „Дънкан“ в Талкауано. Пътниците бяха събрани в каюткомпанията. Леди Елена утешаваше децата на капитан Грант, но не с думи – какво можеше да им каже? – а с нежност. Жак Паганел наново бе взел документа и го разглеждаше с такова напрегнато внимание, като че ли искаше да изтръгне от него някои нови тайни. Той се занимаваше с документа вече цял час, когато Гленарван го запита:

– Паганел, обръщам се към вашата проникателност. Мислите ли, че тълкованието, което дадохме на документа, е погрешно? Правилно ли сме разбрали смисъла на думите?

Паганел не отговори. Той размишляваше.

– Може би се лъжем за предполагаемото място на катастрофата? – поде Гленарван. – Нима думата „Патагония“ не бode в очите дори и на хора, по-малко проникателни?

Паганел продължаваше да мълчи.

– Най-сетне – каза Гленарван – думата „индианци“ не потвърждава ли нашето заключение?

– Напълно – отговори Мак Набс.

– Е, тогава не е ли ясно, че когато са писали тия редове, корабокрушенците са се опасявали, че ще бъдат пленени от индианци?

– Тук ще ви прекъсна, драги лорде – отговори най-сетне Паганел. – Ако всички други ваши заключения са правилни, последното все пак не ми изглежда разумно.

– Какво искате да кажете? – запита леди Елена. Всички погледи се насочиха към графа.

– Искам да кажа – отговори Паганел, като натъртваше думите си, – че капитан Грант е сега пленник на индианците, и ще добавя, че по този въпрос документът не буди никакво съмнение.

– Изяснете се, господине – каза мис Грант.

– Нищо по-лесно, скъпа Мери. Вместо да се чете в документа ще бъдат п л е н е н и, да го прочетем са пленени и всичко става ясно.

– Но това е невъзможно! – отговори Гленарван.

– Невъзможно! А защо, мой благородни приятелю? – запита Паганел, като се усмихна.

– Защото бутилката е могла да бъде хвърлена в морето само в момента, когато корабът се е разбивал в скалите. Оттам иде и заключението, че отбелязаните градуси за ширина и дължина сочат мястото на крушението.

– Нищо не доказва това – възрази живо Паганел. – И аз не виждам защо корабокрушенците, след като са били отвлечени от индианци във вътрешността на материка, да не се опитат с помощта на тая бутилка да съобщят мястото, дето се намират в плен.

– Много просто, драги Паганел: защото, за да хвърлиш една бутилка в морето, трябва поне да имаш море.

– Или при липса на море – отвърна бързо Паганел – реки, които се вливат в него.

Този неочакван, но приемлив отговор се посрещна от присъстващите с безмълвно учудване. От блясъка в очите на всички Паганел разбра, че всеки поотделно бе озарен от нова надежда. Леди Елена заговори първа.

– Какво хрумване! – извика тя.

– И какво добро хрумване – добави наивно географът.

– В такъв случай какво е вашето мнение? – запита Гленарван.

– Моето мнение е да потърсим мястото, дето тридесет и седмият паралел среща американския материк, и да вървим по него без никакво отклонение дори и с половин градус до точката, от която той навлиза в

Атлантическия океан. По неговото протежение може би ще намерим корабокрушенците от „Британия“.

– Малка надежда! – отговори майорът.

– Колкото и малка да е – поде Паганел, – не трябва да я пренебрегваме. Ако случайно изляза прав, че бутилката е попаднала в морето, носена от течението на някоя река, непременно ще попаднем в следите на пленниците. Погледнете, драги приятели, вижте картата на тази страна и аз ще ви убедя напълно!

При тия думи Паганел разгъна на масата една карта на Чили и съседните аржентински провинции.

– Гледайте – каза той – и ме следвайте в тази разходка през американския материк. Прекриваме тясната чилийска ивица. Прекосяваме Андските Кордилери. Спускаме се в пампасите. Липсват ли тук реки, рекички и потоци? Не! Ето Рио Негро, ето Рио Колорадо, ето техните притоци, които тридесет и седмият паралел сече, и всички те са могли да пренесат документа. Може би там, в центъра на някое индианско селище, в ръцете на уседнало по брега на една от тия малко познати реки туземно население, в планинските клисури, тия, които с право мога да назова наши приятели, очакват чудотворно избавление. Бива ли да измамим техните надежди? Не сте ли съгласни всички с мене, че трябва да следваме по тия места правата линия, която сега моят пръст чертае върху картата? И ако въпреки всяко очакване аз пак се излъжа, не е ли наш дълг да стигнем до края на тридесет и седмия паралел и дори ако това се наложи, да обиколим по него цялото земно кълбо, за да открием корабокрушенците.

Тия думи, произнесени с благородно въодушевление, дълбоко трогнаха слушателите на Паганел. Всички станаха и дойдоха да му стиснат ръката.

– Да! Моят баща е там! – провикна се Робърт Грант, който поглъщаше картата с очи.

– Където и да е, мое дете – отговори Гленарван, – ние ще го намерим! Тълкованието на нашия приятел Паганел е много логично и трябва без колебание да следваме пътя, който той ни сочи. Капитанът се намира или в ръцете на някое многобройно индианско племе, или е пленник на слабо племе. В последния случай ние ще го освободим. А в първия, като разберем къде е, ще се срещнем на източния американски бряг с „Дънкан“, ще отидем с него до Буенос Айрес и тогава отрядът, който майор Мак Набс ще организира, ще се справи с всички индианци от аржентинските провинции.

– Добре, добре, ваша светлост – отговори Джон Мангълс, – и дори ще добавя, че преминаването през американския материк ще стане без никакви опасности.

– Без никакви опасности и без умора – добави Паганел. – Мнозина са го преминали преди нас, и то без да разполагат с нашите материални възможности и без да имат пред себе си нашата велика цел, която да ги въодушевява. Нима в 1872 година някой си Базилио Вилармо не е преминал от Кармен до Кордилерите? Нима в 1806 година чилиецът дон Луис де ла Крус, общински съдия в провинцията Концепсион, тръгнал от Антуко и вървял по тридесет и седмия паралел, не е прекосил Андите и стигнал в Буенос Айрес след един преход от четиридесет дни? И най-сетне нима полковник Гарсиа Алсид д'Орбини и моят почитаем колега доктор Мартен дьо Муси не кръстосаха тази страна надлъж и нашир и не направиха за науката това, което ние ще извършим в името на човеколюбието?

– Ах, господин Паганел – възкликна Мери Грант с глас, който трепереше от вълнение, – как ще можем да ви се отблагодарим за самоотвержеността, която ви излага на толкова опасности?

– Опасности! – извика Паганел. – Кой каза думата „опасност“?

– Не аз! – извика Робърт Грант, чиито очи блестяха от решителност.

– Опасности! – продължи Паганел. – Нима те съществуват?... Но всъщност за какво става дума? За едно пътуване от някакви триста и петдесет мили, защото ще се движим все по права линия. Едно пътуване, което ще стане по ширината, на която се намират Испания, Сицилия и Гърция в другото полукълбо, и следователно при почти същите климатични условия. И най-сетне, едно пътуване, което ще продължи най-много месец! Та това е чисто и просто разходка!

– Господин Паганел – запита тогава леди Елена, – мислите ли, че ако корабокрушенците са паднали в плен на индианците, животът им е бил пощаден?

– Дали мисля, госпожо! Но индианците не са човекоядци! Съвсем не! Един мой сънародник, когото познавам от Географското дружество, Гинар, е прекарал три години в плен на индианците от пампасите. Той е страдал, с него са се отнасяли много зле, но е излязъл победител от това изпитание. По тия места европеецът е много полезен. Индианците знаят неговата цена и го гледат като породисто животно.

– Тогава няма защо да се колебаем – каза Гленарван, – трябва да тръгваме, и то веднага. Кой път ще следваме?

– Път лек и приятен – отговори Паганел. – Отначало ще има малко изкачване, после леко спускане по източните склонове на Андите и накрая – гладка равнина, покрита с пясък и трева като истинска градина.

– Да погледнем картата – каза майорът.

– Ето я, драги Мак Набс. Ние ще отидем до чилийския бряг между нос Румена и залива Карнеро, откъдето ще поемем по тридесет и седмия паралел. След като прекосим столицата на Араукания, ще пресечем Кордилерите през прохода Антуко, като оставим вулкана южно от нас. След това ще се спуснем по дългите склонове на планината, ще преминем Неукуем, Рио Колорадо, ще стигнем пампасите, Салинас, реката Гуамини, сиера Тапалкуем. Тук минават границите на провинцията Буенос Айрес, които ще прекосим. Оттам ще изкачим сиера Тандил и ще продължим търсенето до нос Медано на Атлантическия бряг.

Като говореше така и чертаеше маршрута на експедицията, Паганел дори не поглеждаше картата, която лежеше пред очите му. Тя му беше ненужна. Неговата памет, подхранена от трудовете на Фрезие, Молина, Хумболт, Миерс и д'Орбини, не можеше нито да му измени, нито да го изненада. След като изброи тези географски имена, той добави:

– И така, драги приятели, нашият път е прав. Ще го изменим за тридесет дни и ще стигнем до източния бряг преди „Дънкан“, особено ако западните ветрове забавят неговия ход.

– Значи „Дънкан“ ще трябва да се движи между нос Кориен-тес и нос Свети Антоан? – каза Джон Мангълс.

– Точно така.

– А как бихте подбрали състава на експедицията? – запита Гленарван.

– Много лесно. За нас е важно да узнаем де се намира капитан Грант, а не да водим война с индианците. Естествено, наш началник ще бъде лорд Гленарван, после майорът, който няма да отстъпи никому мястото си, моята скромна личност, Жак Паганел...

– И аз! – провикна се младият Грант.

– Робърт! Робърт! – смъмра го Мери.

– А защо не? – отговори Паганел. – Пътешествията каляват младежта. Значи ние четиримата и трима моряци от „Дънкан“...

– Как? – обърна се Джон Мангълс към Гленарван. – Аз няма ли да дойда с вас?

– Драги Джон – отговори Гленарван, – ние оставяме на яхтата нашите пътнички, т.е. най-скъпото, което имаме на света. Кой ще бди над тях, ако не преданият капитан на „Дънкан“?

– Значи ние не можем да ви придружим? – каза леди Елена, чийто поглед се помрачи от тъга.

– Скъпа Елена – отговори Гленарван, – пътуването ни трябва да стане при изключителна бързина. Нашата раздяла няма да трае дълго и...

– Да, приятелю мой, разбирам ви – отговори леди Елена. – Тръгвайте и дано мисията ви бъде успешна.

– Но това не е пътешествие – каза Паганел.

– А какво е? – запита леди Елена.

– Само едно преминаване и нищо повече. С една дума, ще преминам като честния човек на земята, вършейки колкото се може повече добрини. Нашият девиз ще бъде: *Transire benefaciendo*²⁹.

След тия думи на Паганел разискването завърши, ако изобщо може да се нарече разискване разговорът, в който всички бяха на едно мнение. Приготовленията започнаха още същия ден. Решено бе експедицията да се пази в тайна, за да не се привлече вниманието на индианците.

Тръгването бе определено за 14 октомври. Когато трябваше да се определят моряците, които да придружат експедицията, всички предложиха услугите си и Гленарван се намери в затруднение. За да не наскърби нито един от тия предани хора, той реши да хвърлят жребий. Така и направиха. Щастieto се усмихна на помощник-капитана Том Остин, на Уйлсън, един здравеняк, и на Мълреди, който би предизвикал на бокс и самия Том Сейърз³⁰.

Гленарван прояви необикновена енергия в подготовленията. Той искаше да бъде готов за определения ден и така стана. Едновременно с него Джон Мангълс се запасяваше с въглища, за да може да отплава незабавно. Той държеше да пристигне на аржентинския бряг преди пътешествениците. Ето защо между Гленарван и младия капитан възникна истинско съревнование, което беше от полза за всички.

И наистина на 14 октомври в уречения час всички бяха готови. Преди тръгването пътниците на яхтата се събраха в каюткомпанията. „Дънкан“ бе готов да отпътува и перките на витлото вече размътваха прозрачните води на Талкауано. Гленарван, Паганел, Мак Набс, Робърт Грант, Том Остин, Уйлсън и Мълреди, въоръжени с карабини и револвери „Колт“, се готвеха да напуснат яхтата. Водачите и мулетата ги очакваха на края на кея.

29. Да премина, като правя благодеяния. Б. пр.

30. Известен лондонски боксьор. Б. а.

– Време е вече – каза най-сетне лорд Едуард.

– На добър час, мой скъпи – отвърна леди Елена, като съдържаше вълнението си.

Лорд Гленарван я притисна до сърцето си, а Робърт се хвърли на шията на Мери Грант.

– А сега, драги приятели – каза Паганел, – едно последно ръкостискане, което да трае до бреговете на Атлантика!

Това искане беше прекалено. Но имаше и прегръдки, които можеха да осъществят пожеланията на достойния учен.

Всички се изкачиха на мостика и седемте пътешественици напуснаха „Дънкан“. Те скоро стигнаха брега, а яхтата се доближи до него на по-малко от половин кабелт³¹.

От кърмовия дек леди Елена извика за последен път:

– Приятели мои, господ да ви помага!

– И ще ни помогне, госпожо – отговори Жак Паганел, – защото, бъдете уверени, ние сами ще си помагаем!

– Пълен напред! – извика Джон Мангълс на механика си.

– На път – отговори лорд Гленарван.

И в момента когато пътниците препуснаха на мулетата по крайбрежния път „Дънкан“ под действието на вятлото си пое с пълен ход своя път в океана.

Глава XI ПРЕЗ ЧИЛИ

Групата туземци мулетари, които Гленарван бе наел, се състоеше от трима мъже и едно момче. Главният мулетар беше англичанин, който живееше от двадесетина години в страната. Той изкарваше прехраната си, като даваше под наем мулета на пътешественици и им служеше за водач през разните проходи на Кордилерите. Оттам той ги предаваше на някой „бакуеано“, аржентински водач, който познаваше пътищата през пампасите. Този англичанин не бе забравил сред своите мулета и индианците родния си език дотолкова, че да не може да разговаря с пътешествениците. Благодарение на това заповедите се даваха и изпълняваха по-лесно, нещо, което Гленарван побърза да използва, защото Жак Паганел все още не успяваше със своя испански да се изрази така, че да

31. Морска мярка за дължина, равна на 185,2 м. Б. пр.

бъде разбран.

Главният мултар – „катапас“ по чилийски – имаше за помощници двама пеони³² индианци и едно дванадесетгодишно момче. Пеоните се грижеха за мулетата, натоварени с багажите на отряда, а детето водеше една „мадрина“, малка кобила, накачена със звънчета, която вървеше напред и увличаше след себе си десетте мулета. Пътешествениците язدهа седем от тях, катапасът едно, а останалите две бяха натоварени с хранителни припаси и няколко топа плат, предназначени да осигурят благоволенieto на кациките³³ в равнината. Според обичая си, пеоните вървяха пеша. Така това прекосяване на Южна Америка трябваше да се извърши при най-голяма сигурност и бързина. Преминаването на планинската верига на Андите не е обикновено пътуване. То не може да се извърши без тия здрави мулета, най-добрите от които са от аржентински произход. У тия отлични животинка се развили на местна почва качества, които липсват на основната раса. Те не са придирчиви за храна, пият вода само веднъж на ден, лесно извървяват по десет мили за осем часа и носят до четиринадесет ароба³⁴ товар, без да се оплакват.

По този път, свързващ единия океан с другия, няма странноприемници. Яде се сушено месо, ориз, подправен с пипер, и дивеч, убит из пътя. Вода се пие в планината от горските потоци, а в полето – от ручейте. Към нея се добавят няколко капки ром, пиение, с което всеки пътник е запасен и го носи в нещо като манерка от волски рог, наречена „чифл“. Но трябва да се внимава да не се злоупотребява със спиртни питиета, които са особено вредни в една област, в която нервната система на човека е крайно възбудена. Що се отнася до постелките за спане, те се съдържат изцяло в туземните седла, наречени „рекадо“. Тия седла, направени от „пелион“ – овчи кожи, шавени само от едната страна, а от другата покрити с вълна, се пристягат с широки, богато украсени ремъци. Завит в тия топли завивки, пътникът не рискува нищо, дори и през най-влажните нощи и спи отлично.

Гленарван като човек, който знае да пътува и да се съобразява с обичаите на разни страни, бе избрал за себе си и другарите си чилийското облекло. Паганел и Робърт – две деца, едното голямо, другото малко – не сдържаха радостта си, когато провъряха глава през националното „пънчо“ – широк вълнен плащ с дупка в средата, и нахлузиха ботуши от кожа от задните крака на млад кон. Трябваше да се видят техните

32. Селяни в Южна Америка, които се намират в полуробско положение. Б. пр.

33. Вожд на туземно племе. Б. пр.

34. Местна единица за тежест, равна на 11 кг и 50 г. Б. а.

мулета с богато украсена сбруя, с арабски мундшуци в устата, с дълги, изплетени от кожи поводи, които служеха и за бич, с оглавник, украсен с металически пулове, и „алфорхас“ – десаги от плат с ярки цветове, които съдържаха провизиите за деня. Паганел, винаги разсеян, щеше за малко да получи няколко ритника от своето прекрасно муле, когато го възсядаше. Настанен най-сетне на седлото, с вечния си далекоглед през рамо, стъпил здраво на стремената, той се довери на опитността на животното и не стана нужда да съжалява за това. Колкото до Робърт, той прояви от самото начало заложби на отличен ездач.

Тръгнаха. Времето беше великолепно, небето кристално чисто, а въздухът достатъчно разхлаждан от морския вятър въпреки силното слънце. Малката група тръгна с бърза крачка по криволическия бряг на залива Талкауано, за да стигне тридесет мили по на юг до началото на тридесет и седмия паралел. През целия този първи ден те вървяха бързо през тръстиките на пресушени блата, но говореха малко. Съвсем живи бяха още силните впечатления от раздялата. Пътниците виждаха още дима на „Дънкан“, който се губеше на хоризонта. Всички освен Паганел мълчаха. Ученолюбивият географ си задаваше въпроси по испански и сам си отговаряше на тоя нов език. Катапасът беше доста мълчалив, а и занаятът му го правеше такъв. Той почти не говореше с неоните си, които от дълга практика познаваха много добре работата си. Ако някое муле спираше, те го подкарваха с гърлен вик, а когато това не помагаше, един камък, отпратен от сигурна ръка, надвиваше упорството на животното. Ако се разкопчеше някоя каишка или паднеше поводът, неонът свалеше пънчото си и покриваше с него главата на мулето, което след поправката тръгнаше веднага.

Мулетарите имат навик да тръгват в осем часа сутринта, след закуска, и да вървят без спиране до времето за ношуване, т.е. до четири часа след пладне. Гленарван се съобразяваше с този обичай. Когато катапасът даде знак за спиране, пътниците, които бяха вървели през всичкото време по брега на пенливия океан, влизаха в град Арауко, разположен на южния край на залива. За да стигнат до края на тридесет и седмия паралел, трябваше да извървят на запад още около двадесетина мили до залива Карнеро. Но изпратените по-рано от Гленарван хора бяха обходили вече тази част от крайбрежието, без да намерят каквито и да било следи от корабкрушение. Тъй че нямаше нужда от нови търсения и затова се реши изходната точка на експедицията да бъде Арауко. Оттук те трябваше да вървят по съвсем права линия на изток.

Малката група влезе в града, за да прекара нощта, и се настани за

спане в двора на една странноприемница, чиито удобства бяха още първобитни.

Арауко е столицата на Араукания, държава, дълга сто и петдесет мили, широка тридесет и населена с молучи, тия по-големи деца на чилийската раса, възпети от поета Ерсийя. Това гордо и мъжествено племе, единствено от двете Америки, никога не бе попадало под чуждо владичество. Макар че някога град Арауко е принадлежал на испанците, населението не е било никога покорявано. То се е съпротивлявало и тогава, както се бори и сега, срещу завоевателните стремежи на Чили и тяхното независимо знаме – бяла звезда върху лазурно поле – все още се вее на върха на укрепения хълм, който закриля града.

Докато приготвяха вечерята, Гленарван, Паганел и катапасът се разходиха между покритите със слама къщи. Освен една църква и развалините на един францискански манастир в Арауко нямаше нищо забележително. Гленарван се опита да събере някои сведения за съдбата на „Британия“, но не успя. Паганел беше отчаян, че не може да се разбере с местните жители и понеже те говореха араукански – език, който се говореше чак до Магелановия проток, – испанският на Паганел му служеше толкова, колкото би му послужил староеврейският. Ето защо, като не можеше да използва ушите си, той използва очите си да гледа и изпита истинска радост на учен, наблюдавайки различните типове на расата на молучите, които се явяваха пред него. Мъжете бяха високи, с плоски лица, с меден цвят на кожата, голобради, с недоверчив поглед и широка глава, потънала в дълги черни коси. Те изглеждаха обречени на оная особена леност, присъща на бойците, които не знаят какво да правят в мирно време. Жените им, жалки на вид, но енергични, вършат цялата тежка работа в домакинството – грижат се за конете, почистват оръжието, орат, ходят на лов, за да хранят мъжете си, и все пак намират време да тъкат смарагденосини пънчос, които изискват две години труд и струват най-малко сто долара едното.

Изобщо молучите са едно не много интересно племе с доста диви нрави. Те имат почти всички човешки пороци и само една добродетел – любов към независимостта.

– Истински спартанци – повтаряше Паганел, когато след разходката седна да вечеря.

Достойният учен преувеличаваше и много изненада събеседниците си, когато заяви, че неговото френско сърце затуптяло силно при посещението му в Арауко. На въпроса на майора кои са причините за това неочаквано „сърцебиене“ той отговори, че вълнението му било напълно

естествено, защото един от неговите съотечественици заемал някога трона на Араукания. Майорът го помоли да каже името на този монарх. Жак Паганел произнесе с гордост името на господин дьо Тонеинс, един прекрасен човек, бивш прошенописец от Перигьо, доста брадат, изживял онова, което детронираниите владетели охотно наричат „неблагодарност на поданиците“. На леката усмивка, с която майорът посрещна мисълта, че един бивш прошенописец е могъл да бъде свален от престол, Паганел отвърна много сериозно, че е може би по-лесно за един прошенописец да бъде добър крал, отколкото за един крал да бъде добър прошенописец. На тая забележка всички се засмяха и пиха по няколко глътки „чича“³⁵ за здравето на Орели Антоан I, бивш крал на Араукания. Няколко минути по-късно пътниците, обвити в своите пънчос, спяха вече дълбок сън. На другия ден в осем часа с мадри-ната начело и с пеоните на опашката малкият отряд пое на изток по тридесет и седмия паралел. Пътят минаваше през плодородната територия на Араукания, богата с лозя и стада. Но постепенно тя започна да става безлюдна. Само от миля на миля се виждаше по някоя колиба на „растреадорес“ – известните в цяла Америка индианци, укротители на коне. Понякога се срещаха изоставени пощенски станции за смяна на коне, които служеха за убежище на скитащи по степите туземци. През този ден две реки се изпречиха на пътя на отряда – Рио де Ракве и Рио де Тубал. Но катапасът намери бродове, които улесниха преминаването. На хоризонта се простираше веригата на Андите, която издуваше своите закръглени хълмове и продължаваше на север с все повече и повече върхове. Но това бяха само крайните прешлени на огромния гръбнак, на който се крепи скелетът на Новия свят.

В четири часа привечер след един преход от тридесет и пет мили спряха сред полето под една група огромни миртови дървета. Мулетата бяха разседлани и пуснати да пасат на свобода в гъстата степна трева. От дисагите извадиха обичайната храна, месо и ориз. Постлаха на земята „пелионите“, които служеха за завивки и за възглавници, и в тия импровизирани легла всеки намери почивка, необходима за възстановяване на силите. През това време пеоните и катапасът се редуваха на стража.

Понеже времето беше хубаво и всички пътници, в това число и Робърт, се чувствуваха здрави и понеже пътуването започваше при толкова благоприятни обстоятелства, те трябваше да се възползват от това и да бързат, както прави картоиграчът, когато му върви. На това мнение

35. Ракия от ферментирала царевица. Б. а.

бяха всички. На следния ден ускориша хода, преминаха без приключения бързее де Бел и вечерта, когато спряха за ношуване на брега на Рио Биобио, която разделя Испанско Чили от Независимо Чили, Гленарван можеше да впише към актива на експедицията още тридесет и пет мили път. Местността не беше се променила. Тя беше плодородна и богата с амарилис, диви теменуги, които растат като дърво, татул и кактуси със златисти цветове. Различни животни се криеха в гъсталаците. Но туземци се срещаша рядко. Само понякога някои и други „гуасос“ – изродени потомци на индианци и испанци – препускаха на коне, окървавени от огромните, прикрепени на бос крак шпори и минаваха като сенки. По пътя не се срещаше никой, с когото да поговорим и от когото да събереш сведения. Гленарван се примиряваше с това, като си казваше, че ако капитан Грант е наистина пленен от индианците, те сигурно са го отвлекли отвъд Андите. Търсенето можеше да бъде успешно само в пампасите, а не от тази страна на Андите. Тъй че нужно беше търпение и да се върви бързо напред и все напред.

На 17 тръгнаха в обичайния час и в установения ред. Ред, който Робърт мъчно спазваше, защото неговата пламенност го увеличаше и той изпреварваше мадрината за голям ужас на мулето му. Но стигаше само една строга забележка от страна на Гленарван и момчето се връщаше веднага на мястото си.

Местността почна да става по-пресечена. Няколко хълма показваха близостта на планини. Увеличаваха се и реките, които се спускаха шумно по наклоните. Паганел поглеждаше често картата и когато някоя от тия рекички не беше отбелязана на нея, а това се случваше често, неговата кръв на географ кипваше и той се сърдеше най-добродушно.

– Ручей, който няма име – казваше той, – е все едно, че няма гражданско състояние! От гледище на географските закони той не съществува.

И без никакво стеснение той кръщаваше тия безименни рекички с най-гръмки испански наименования и ги нанасяше на картата.

– Какъв език! – повтаряше той. – Какъв богат и звучен език! Език от метал! И аз съм убеден, че той съдържа седемдесет и осем части мед и двадесет и две части калай като бронза на камбаните!

– Но поне напредвате ли в езика? – запита го Гленарван.

– Разбира се, драги лорде! Но само този проклет акцент! Ах, този проклет акцент!

И като се надяваше, че ще добие по-добър акцент, Паганел не жалеше гърлото си и както пътуваше, се упражняваше да превъзмогна

мъчнотиите на испанското произношение, без да забравя своите географски наблюдения. В тия наблюдения той беше необикновено силен и никой не можеше да го надмине. Когато Гленарван питаше катапаса за някоя особеност на местността, ученият географ отговаряше винаги преди водача, който го гледаше изненадан.

Този ден към десет часа стигнаха до един път, който пресичаше следваната дотогава посока. Гленарван, естествено, запита за името на този път и отговори, разбира се, пак Паганел:

– Това е пътят от Юмбел за Лос Анджилиз.

Гленарван погледна катапаса.

– Точно така – отговори водачът. После се обърна към географа:

– Вие значи сте пътували по тия места?

– Разбира се! – отговори сериозно Паганел.

– На муле ли?

– Не, в кресло.

Катапасът не разбра нищо, вдигна рамене и застана отново начело на колоната. В пет часа привечер отрядът спря в една не много дълбока клисура, на няколко мили над градчето Лоха. Тази нощ пътешествениците прекараха в полите на планината, първите възвишения на огромните Кордилери.

Глава XII НА ДВНАДЕСЕТ ХИЛЯДИ СЪПКИ ВИСОЧИНА

Досега пътуването през Чили бе преминало без сериозни затруднения. Но сега, когато трябваше да се минават планини, препятствията и опасностите бяха неизбежни. Борбата с мъчнотиите на природата наистина щеше да започне.

Един важен въпрос трябваше да бъде решен преди тръгването. През кой проход можеха да прекосят Андите, без да се отклонят от начертания път? По този въпрос запитаха катапаса.

– В тази част на Кордилерите – отговори той – познавам само два достъпни прохода.

– Сигурно прохода Арика, който бе открит от Валдивиа Мендоса? – каза Паганел.

– Да, точно той.

– И прохода Виларика, разположен на юг от Невада Виларика?

– Съвършено вярно.

– Но, драги приятелю, тия два прохода имат само едно неудобство, че ни отклоняват на север или на юг повече, отколкото трябва.

– Знаете ли някой друг проход, който да ни предложите? – запита майорът.

– Разбира се – отговори Паганел – прохода Антуко, който е разположен по вулканичния склон и е на ширина тридесет и седем градуса и тридесет минути, т.е. на половин градус от нашия път. Той се намира само на хиляда туаза³⁶ височина и е бил открит от Замудио де Крус.

– Добре – каза Гленарван, – но вие, катапасе, познавате ли този проход?

– Да, милорде, аз съм минавал през него и ако не ви го предложих, то е, защото той представлява само една пътека за добитък, която се използва от индианците – пастири от източните склонове.

– Е добре, приятелю – отговори Гленарван, – там където минават стада кобили, овце и волове, ще минем и ние. И понеже проходят Антуко не ни отклонява от правата линия, ще минем през него.

Веднага бе даден знак за тръгване и пътешествениците навлязоха в долината на Лас Лехас между огромни блокове кристализиран варовик. Те изкачваха един едва забележим наклон. Към единадесет часа трябваше да заобиколят малко езеро, естествен и живописен водоем, който събираше водите на всички околни рекички. Те се стичаха с шепот и се сливаха тук в едно прозрачно спокойствие. Над езерото се простираха обширните „лянос“, високи тревисти равнини, дето пасяха индиански стада. След това срещнаха едно блато, което се простираше от юг на север и от което се измъкнаха само благодарение инстинкта на мулетата. В един час се показа на островърха скала форт Баленаре, която той увенчаваше с разрушените си стени. Отминаха. Наклоните ставаха вече стръмни, каменисти и камъните, които копитата на мулетата откъртваха, се търкаляха под техните стъпки и образуваха шумни падове от камъни. Към три часа се появиха нови живописни развалини на един форт, разрушен по време на въстанието в 1770 година.

– Наистина планините не са достатъчни да разделят хората – каза Паганел, – та трябва и да ги укрепяват!

Оттук нататък пътят стана труден, дори опасен. Наклонът на стръмнините се увеличаваше, пътеките ставаха все по-тесни, пропастите зееха страхотно. Мулетата напредваха предпазливо с глави до земята и душеха пътя. Вървяха в колона един след друг. Понякога на някой остър

36. Стара мярка за дължина, равна на 1,949 м. Б. пр.

завой мадрината изчезваше и тогава малкият керван се водеше по далечния звън на нейните звънчета. Често капризните криволици на пътеката заставяха колоната да се движи по две успоредни линии, така че катапасът можеше да говори на пеоните, докато помежду им зееше непроходима пропаст, широка само два туаза, но дълбока двеста.

Тук тревистата растителност все още се бореше с нашествието на камънака, но вече се чувствуваше господството на минералното царство над растителното. Близостта на вулкана Антуко личеше по няколко следи от лава с ръждив цвят, осеяна с игловидни жълти кристали. Скалите, струпани едни върху други и сякаш готови да се сринат, се крепяха против всички закони на равновесието. Очевидно катаклизмите³⁷ щяха лесно да променят техния изглед и като наблюдаваше човек наклонените върхове, неоформените куполи и нестабилните хълмове, ясно беше, че часът за окончателното слягане на тази планинска област не беше още ударил.

При тия условия беше мъчно да се разпознава пътят. Почти непрестанното раздвижване на скелета на Андите променяше често техния релеф и ориентировъчните белези не оставаха по местата си. Колебаше се катапасът. Той спираше, оглеждаше се, проучваше формата на скалите и търсеше по мекия камък следи от индианци. Ориентирането ставаше невъзможно.

Гленарван следваше водача стъпка по стъпка. Той разбираше, чувствуваше, че колкото пътят ставаше по-труден, толкова повече растеше и забъркването на катапаса. Не се решаваше да го разпитва и си мислеше може би не без основание, че и мулетарите подобно на мулетата са надарени с инстинкт, на който беше най-добре да се доверят.

В продължение на един час катапасът се лута, тъй да се каже, наслуки, но все продължаваше да се изкачва по-високо и по-високо по планината. Най-сетне той бе принуден да спре. Намираха се в дъното на една не много широка долина, в една от ония тесни клисури, които индианците наричат „квебрадас“. Изходът ѝ бе преграден от една отвесна скала от порфир. След като търси напразно проход, катапасът слезе от мулето, скръсти ръце и зачака. Гленарван дойде при него.

- Пътя ли объркахте? – запита той.
- Не, милорде – отговори катапасът.
- Но не сме ли в прохода Антуко?
- В него сме.

37. Рязко изменение, прелом, остър поврат. Б. пр.

- Не грешите ли?
- Не, не греша. Ето остатъци от огън, който е служил на индианците, а ето и следи, оставени от стада кобили и овце.
- Значи някой е минавал по този път.
- Да, но вече няма да минава. Последното земетресение го е направило непроходим...
- За мулета, но не и за хора – отговори майорът.
- Това е вече ваша работа – каза катапасът. – Аз направих, каквото можах. Ако желаете да се върнете назад и да потърсим други проходи през Кордилерите, моите мулета и аз сме готови да ви последваме.
- И колко ще ни забави това?
- Най-малко три дена.

Гленарван слушаше мълчаливо думите на катапаса. Явно беше, че той се придържаше към условията на спазаряването. Мулетата му не можеха да вървят по-нататък. Все пак, когато той направи предложение да се върнат назад, Гленарван се обърна към другарите си и ги запита:

- Искате ли все пак да преминем?
- Ние искаме да ви следваме – отговори Том Остин.
- И дори да вървим пред вас – добави Паганел. – В края на краищата за какво става дума? Да преминем една планинска верига, чиито склонове от другата страна са несравнимо по-леки за слизане! Щом направим това, ще намерим аржентинските водачи „бакуенос“, които ще ни преведат през пампасите, и бързи коне, свикнали да препускат по равнините. Тъй че – напред и без колебание!
- Напред! – провикнаха се спътниците на Гленарван.
- Няма ли да ни придружите? – запита той катапаса.
- Аз съм мулетар – отговори водачът.
- Както желаете.

– Ще минем и без него – каза Паганел. – На отвъдната страна на тази стена ще намерим отново пътеките на Антуко и аз се наемам да ви отведа до подножието на планината така пряко, както би го направил най-добрият водач на Кордилерите.

Гленарван плати на катапаса и освободи него, пеоните и мулетата. Оръжията, инструментите и някои храни бяха разпределени между седемте пътници. По общо съгласие решиха да започнат изкачването веднага и ако трябва, да продължат и през нощта. По склона вляво криволичеше стръмна пътека, по която мулетата не биха могли да минат. Трудностите бяха големи, но след два часа усилия и заобикаляния Гленарван и другарите му излязоха отново на прохода Антуко.

Сега те се намираха в истинската част на Андите, която не е далече от най-горния гребен на Кордилерите. Но тук нямаше нито следа от утъпкана пътека или очертано пасо³⁸. Цялата тази област бе разтърсена от последните земетресения и трябваше да се изкачват все по-високо и по-високо по седловините на веригата. Паганел беше много смутен, че пътят не се оказа свободен, и очакваше големи мъчности при изкачването до върха на Андите, тъй като средната им височина беше между единадесет хиляди и дванадесет хиляди и шестстотин стъпки. За щастие времето беше спокойно, небето чисто и сезонът благоприятен. През зимата обаче от месец май до месец октомври подобно изкачване би било невъзможно. Големите студове погубват бързо пътниците, а тия, които оцелеят, впоследствие стават жертва на яростните „темпоралес“, вид урагани, присъщи на тия места, които всяка година осяват с трупове пропастите на Кордилерите.

Изкачването продължи през цялата нощ. Катереха се с ръце до почти недостъпни площадки, прескачаха широки и дълбоки пукнатини, хванатите една за друга ръце заместваха въжетата, а раменете служеха за планинарски железни куки. Тия неустрашими хора приличаха на група клоуни, които са се отдали на Икарови лудости³⁹. Тук силата на Мълреди и ловкостта на Уйлсън имаха много случаи да се проявят. Двамата безстрашни шотландци надминаха себе си. Много пъти без тяхната самоотверженост и смелост отрядът не би могъл да премине! Гленарван не изпускаше от очи малкия Робърт, чиято възраст и буйност го тласкаха към непредпазливост. Паганел напредваше с чисто френска пламенност. А майорът се движеше колкото трябва, ни повече, ни по-малко, и се изкачваше незабелязано. Даваше ли си той сметка, че се изкачва вече от няколко часа? Едва ли. А може би си мислеше, че слиза.

В пет часа сутринта пътешествениците бяха достигнали, както сочеше барометърът, височина седем хиляди и петстотин стъпки. Намираха се на вторични плата, последната граница на дървовидните растения. Тук подскачаха животни, които биха доставили радост или богатство за ловеца. Но тия пъргави жи-вотни знаеха това и с приближаването на човека бягаха далеч от него. Това беше ламата, ценно планинско животно, което замества овцата, вола и коня и живее там, където не би могло да живее и мулето. Това беше чинчилата, малък гризач, кротък и боязлив, с

38. Испанска дума, която означава проход, място за минаване. Б. пр.

39. Икар – герой, от гръцката митология, който искал да полети до слънцето с крила, чиито пера били залепени с восък. Но слънцето стопило восъка и той паднал в морето. Б. пр.

ценна кожа, нещо средно между заек и скоклива мишка и чиито задни крака напомнят кенгуруто. Много е забавно да се гледа как това леко животинче скача по върховете на дърветата като катеричка.

– Това още не е птица – казваше Паганел, – но не е вече и четириногу.

Но тия животни не бяха последните обитатели на планината. На девет хиляди стъпки, на границата на вечните снегове, живеят още на стада чудно красивите преживни животни алпака, с дълъг и мек косъм, а също и оня вид безрога коза, стройна и горда, с мека вълна, която естествениците са нарекли вигон. Но човек не трябваше и да помисли да се приближи до нея: дори едва му се удаваше да я види. Тя побягваше, тъй да се каже, като стрела и безшумно се плъзгаше по ослепително бялата снежна покривка.

По тоя час изгледът на местността беше съвсем променен. Големи блестящи ледени блокове на места със синкави оттенъци се издигаха от всички страни и отразяваха първите лъчи на деня. Изкачването стана много опасно. Никой не напредваше, преди да проучат внимателно пукнатините. Уйлсън вървеше начело на колоната и изпитваше с крак ледниците. Другарите му вървяха точно по отпечатъците от стъпките му и избягваха да говорят високо, защото и най-малкият шум можеше да раздвижи въздушните пластове и да предизвика срутване на снежните маси, надвиснали на седемстотин или осемстотин стъпки над главите им.

Тук пътешествениците бяха стигнали зоната на храстовите растения, които на двеста и петдесет туаза по-горе отстъпваха място на тревите и кактусите. На единадесет хиляди стъпки изчезнаха дори и тия растения и по неплодната почва нямаше нито следа от растителност. Пътниците спряха само веднъж в 8 часа, за да подкрепят силите си с малко храна, и със свръхчовешки усилия продължиха изкачването, като преодоляваха постоянно растящите опасности. Трябваше да прехвърлят островърхи гребени и да преминат над дълбоки пропасти, в които човек не смее да погледне. На много места дървени кръстове очертаваха пътя и отбелязваха мястото на множество злополуки. Към два часа едно огромно плато, лишено от всяка растителност, нещо като пустиня, се откри между голи върхове. Въздухът бе сух, небето яркосиньо. На тази височина дъждовете са непознати, а изпаренията се превръщат само в сняг и град. Тук-таме порфирови или базалтови островърхи скали пробиваха белия саван като кости на скелет. Понякога отломки от кварц или гнайс, разпаднати от действието на въздуха, се събаряха с глух шум, който при разредената атмосфера ставаше почти недоловим.

Но въпреки смелостта си пътешествениците бяха капнали от умора. Като виждаше изтощението на другарите си, Гленарван съжаляваше, че бе навлязъл толкова навътре в планината. Малкият Робърт се бореше мъжки с умората, но не можеше да върви по-нататък. В три часа Гленарван спря.

– Трябва да починем – каза той, защото разбра, че никой друг няма да направи такова предложение.

– Да починем ли? – отговори Паганел. – Но ние нямаме подслон.

– Все пак това е наложително, па било и само за Робърт.

– О не, милорде – отговори смелото момче, – аз мога още да вървя... недейте спира.

– Ще те носим, момчето ми – отвърна Паганел, – но трябва на всяка цена да стигнем до източния склон. Там може би ще намерим някоя колиба да се подслоним. Аз настоявам да вървим още два часа.

– Такова ли е мнението на всички? – запита Гленарван.

– Да – отговориха спътниците му. Мълреди добави:

– Аз ще се грижа за детето.

И те тръгнаха отново на изток. Това бяха още два часа страхотно изкачване. Качваха се непрекъснато, за да достигнат последните върхове на планината. Разреждането на въздуха предизвикваше онази болезнена потиснатост, известна под името „пуна“. От венците и устните сълезеше кръв поради нееднаквото налягане, а може би и под влиянието на снеговете, които на голяма височина покваряват въздуха. За да превъзмогнат разредения въздух, трябваше да засилят кръвообращението си чрез ускорено дишане, което ги изтощаваше не по-малко от отражението на слънчевите лъчи върху снега. Колкото и да беше силна волята на тия храбри мъже, настъпи момент, когато и най-смелите бяха сломени. Виенето на свят, тази страшна планинска болест, унищожи не само физическите им сили, но и духовната им мощ. Човек не може да се бори безнаказано срещу такава умора. Паданията зачестиха и тия, които падаха, продължаваха да напредват, влачейки се на колене.

Но изтощението щеше да тури край на толкова продължилото изкачване. Гленарван бе ужасен от безкрайните снежни простори, от студа, с който те просмукваха тая зловеща местност, от сянката, която възлизаше към тия печални върхове, от липсата на подслон за през нощта, когато майорът го спря и спокойно му каза:

– Една колиба!

Глава XIII СПУСКАНЕ ПО КОРДИЛЕРИТЕ

Всеки друг на мястото на Мак Набс би минал сто пъти край колибата, около или дори върху самата нея, без да подозре нейното съществуване. Само една подутина върху снежната покривка едва я отличаваше от околните скали. Трябваше да я разринат. След половин час упорит труд Уйлсън и Мълреди разчистиха входа на „казучата“ и малкият отряд побърза да се гсуши в нея.

Тази казуча, построена от индианците, бе изидана от „адобес“ – кирпичи. Тя имаше форма на куб със страни от по дванадесет стъпки и се издигаше на върха на един базалтов блок. Каменна стълба водеше до входа ѝ, единствен отвор на казучата, но колкото и тесен да беше той, ураганите, снегът или градушката успяваха да проникнат през него, когато „темпоралесите“ ги развихряха в планината.

В казучата можеха да се настанят свободно десет души и ако стени-те ѝ не бяха достатъчно непромокаеми през сезона на дъждовете, сега поне през това годишно време предпазваха горе-долу от силния студ, който според термометъра беше десет градуса под нулата. Освен това нещо като огнище с комин от лошо замазани тухли позволяваше да запалят огън и да се борят успешно с външния студ.

– Ето едно задоволително жилище – каза Гленарван, – макар и неудобно. Самото providение ни доведе до него и не ни остава нищо друго, освен да му благодарим.

– Какво говорите – възкликна Паганел. – Та това е дворец! Липсват му само дворецовият караул и придворните дами и господа. Тук ще бъдем великолепно.

– Особено като пламне хубав огън в огнището – каза Том Остин, – защото, струва ми се, че не само сме гладни, а сме и премръзнали и колкото се отнася до мене, вързоп дърва би ме зарадвал повече, отколкото къс месо от дивеч.

– Добре, Том – отговори Паганел, – ще се постареем да намерим гориво.

– Гориво на върха на Кордилерите? – каза Мълреди, като поклати недоверчиво глава.

– Щом като са направили в казучата огнище – отговори майорът, – навярно се намира и какво да се гори.

– Нашият приятел Мак Набс има право – каза Гленарван. –

Пригответе всичко за вечеря, а аз ще отида за дърва.

– Ние с Уйлсън ще ви придружим – отговори Паганел.

– Имате ли нужда и от мен?... – запита Робърт и стана.

– Не, ти си почини, момчето ми – отговори Гленарван. – Ти ще бъдеш мъж на възраст, когато другите са още деца!

Гленарван, Паганел и Уйлсън излязоха от казучата. Беше шест часа вечерта. Студът щипеше силно въпреки пълното спокойствие на въздуха. Синевината на небето вече потъмняваше и слънцето галеше с последните си лъчи високите върхове на андските плата. Паганел, който носеше барометъра си, го погледна и видя, че живакът бе спрял на 0,495 милиметра. Спадането на живачната стълбица отговаряше на височина единадесет хиляди и седемстотин стъпки. Значи тази част на Кордилерите бе по-ниска от Монблан само с деветстотин и десет метра. Ако тия планини създаваха мъчнотиите, които изобилствуват около швейцарския гигант, и ако срещу пътешествениците се разразяха урагани и вихрушки, нито един не би преминал през голямата планинска верига на Новия свят.

Гленарван и Паганел се изкачиха на една порфирова чука и започнаха да оглеждат на всички страни хоризонта. В този момент те се намираха на самия връх на кордилерските планини и обхващаха с поглед едно пространство от четиридесет хиляди квадратни мили. На изток склоновете се снишаваха в леки стръмнини с проходими наклони, по които пеоните се свличаха, хлъзгайки се на разстояния няколкостотин туаза. В далечината продълговати ивици от камъни и ератически блокове⁴⁰, довлечени от свличането на лавини, образуваха огромни линии от морени. Долината на Колорадо вече потъваше във възлизащата сянка на залязващото слънце. Планинските очертания, издагините, зъберите и върховете, осветени от слънчевите лъчи, постепенно гаснеха и сумракът застилаше малко по малко целия източен склон на Андите. На запад слънцето все още осветяваше предпланините, които подпираха отвесните западни склонове. Гледката на скалите и глетчерите, потънали в сиянието на дневното светило, беше замайваща. Към север се простираше вълнообразно един низ от върхове, които се сливаха незабележимо и образуваха нещо като несигурна линия от молив, прокарана от несръчна ръка. Погледът се объркваше в нея. По на юг зрелището ставаше великолепно и с падането на нощта щеше да вземе величествени размери. И наистина погледът потъваше в дивата долина на Торбидо и обхващаше

40. Донесени отдругаде. Б. пр.

Антухо, чийто зеещ кратер се намираше на две мили оттам. Вулканът ревеше като огромно чудовище подобно на Левиатан⁴¹ от апокалипсиса и изриташе нажежен дим, примесен с потоци саждив пламък. Кръгът от планини, който го заобикаляше, сякаш гореше. Градушка от нажежени камъни, облаци от червеникави пари и къдели лава, подобни на ракети, се смесваха в искрящи снопове. Един огромен блясък, който се разрастваше всеки миг, един ослепителен пожар изпълваше цялата околност с огнени зари – докато слънцето, лишавано малко по малко от сиянието на своя залез, изчезваше като изгаснало светило в сенките на хоризонта.

Паганел и Гленарван щяха да останат още дълго време да съзерцават тази величествена борба между земния огън и огъня на небето. Случайните дървари се бяха превърнали в художници. Но Уйлсън, не помалко възторжен от тях, ги върна към действителността. Наистина дърва нямаше, но за щастие скалите бяха покрити с тънки сухи лишеи. Набраха голямо количество, а също и едно растение, наречено „лярета“, чиито корени можеха да горят задоволително. Когато ценното гориво бе донесено в казучата, натрупаха го в огнището. Трудно бе да запалят огъня, а още по-трудно да го поддържат. Силно разределеният въздух не съдържаше достатъчно кислород, необходим за горенето. Поне така обясни майорът.

– В замяна на това – добави той – водата няма да има нужда от сто градуса, за да заври. Тя, които обичат кафе, направено с вода, завряла при сто градуса, няма да имат това удоволствие, защото на тази височина водата завира при по-малко от деветдесет градуса⁴².

Мак Набс не се лъжеше и когато водата завря в чайника, потопеният в нея термометър показваше осемдесет и седем градуса. Всички пиха с наслада по няколко глътки горещо кафе. Сушеното месо обаче им се стори малко безвкусно, нещо, което предизвика у Паганел едно колкото разумно, толкова и безполезно разсъждение.

– Дявол да го вземе – каза той, – трябва да призная, че парче печено месо от лама не е за пренебрегване! Казват, че това животно замествало и говеждото, и овцата, но много бих искал да зная дали и от хранителна гледна точка.

– Как? – рече майорът. – Не сте ли доволен от нашата вечеря, учени Паганел?

– Във възторг съм, мой храбри майоре! Но признавам, едно ядене

41. Символично чудовище от Библията, синоним на нещо огромно и лошо. Б. пр.

42. Спадането на точката на завирането на водата е около един градус на 324 м височина. Б. а.

от дивеч щеше да бъде добре дошло.

– Вие сте чревоугодник – каза Мак Набс.

– Приемам епитета, майоре. Но каквото и да казвате, и вие самият не бихте се начумерили пред някой бифтек.

– Възможно е – отговори майорът.

– А ако ви помолят да отидете на пусия въпреки студа и тъмнината, бихте ли отишли без възражения?

– Разбира се, стига това да ви прави удоволствие... Другарите на Мак Набс не бяха успели да му благодарят и да възпрат обичайната му любезност, когато се чу далечен и продължителен вой. Това не бяха виковете на отделни животни, а вой на цяло стадо, което бързо се приближаваше. Дали провидението, след като им бе изпратило казучата, не им изпращаше и вечеря? Това каза географът. Но Гленарван намали малко радостта му, като забеляза, че кордилерските четириноги не се срещат никога на такава голяма височина.

– Тогава откъде иде този шум? – запита Том Остин. – Чувате ли как се приближава?

– Да не е лавина? – каза Мълреди.

– Невъзможно! Това е истински вой – отвърна Паганел.

– Да видим – каза Гленарван.

– Но да видим като ловци – отговори майорът и взе карабината си.

Всички се втурнаха навън. Нощта бе настъпила, тъмна и звездна. Луната, която беше в последната си фаза, още не показваше полунащърбения си диск. Върховете на север и на изток изчезваха в мрака и погледът можеше да различи само фантастичните силуети на някои по-високи зъбери. Воят – вой на подплашени животни – се засилваше. Той идеше от тъмната част на Кордилерите. Какво ставаше? Изведнъж се появи бясна лавина, но лавина от живи същества, обезумели от ужас. Сякаш цялото плато се раздвижи. Стичаха се стотици, може би хиляди животни, които въпреки разредения въздух правеха оглушителен шум. Дали бяха диви животни от пампасите, или само стадо ламии и вигони? Гленарван, Мак Набс, Робърт, Остин и двамата моряци едва успяха да се хвърлят на земята, докато тази жива вихрушка минаваше само няколко стъпки над тях. Паганел, който беше никталоп и остана прав, за да гледа по-добре, бе мигновено повален.

В точи миг се чу пушечен изстрел. Майорът бе стрелял напосоки. Стори му се, че на няколко крачки от него падна животното, докато цялото стадо, увлечено от неудържимия си устрем и с удвоен вой, изчезваше по стръмнините, осветени от отражението на вулкана.

- А! Тука са! – каза един глас, гласът на Паганел.
– Кое е тука? – запитва Пленарная.
– Очилата ми, дявол да ги вземе! В такава бъркотия естествено е човек да си загуби очилата!
– Да не сте ранен?
– Не, само малко постъпкан. Но от кого?
– От него – отговори майорът, като влачеше подире си животното, което бе убил.

Всички побързаха да се върнат в колибата и при светлината на огнището заразглеждаха „слуката“ на Мак Набс.

Беше едно красиво животно, приличащо на малка камила без гърбица. Главата му беше тънка, тялото сплеснато, краката дълги и тънки, козината мека, с блеодокафяв цвят и бели петна по корема. Паганел щом го погледна, и се провикна:

- Та това е гуанако⁴³!
– Какво е това гуанако? – запитва Гленарван.
– Животно, което се яде – отговори Паганел.
– А вкусно ли е?
– Много. Олимпийско ядене. Знаех си, че ще имаме прясно месо за вечеря. И какво месо! Но кой ще одере животното?
– Аз – каза Уйлсън.
– Отлично! А аз се наемам да го опека – отвърна Паганел.
– Вие значи сте и готвач, господин Паганел? – запитва Робърт.
– Разбира се, момчето ми, защото съм французин. Всеки французин е и добър готвач.

След пет минути Паганел сложи големи парчета месо от дивеча да се пекат върху жар от корени на „лярета“. Десет минути по-късно той раздаде на другарите си от това толкова апетитно на вид месо, като го назова „филе от гуанако“. Без много увещания всички започнаха да ядат лакомо.

Но за голямо учудване на географа още при първата хапка по лицата на всички се изписа гримаса, придружена от едно общо „фуу“.

- Ужасно! – каза някой.
– Не може да се яде! – добави друг.

Въпреки старанието си бедният учен трябваше да се съгласи, че това печено нямаше да го яде дори и гладен човек. Почнаха да му подхвърлят шега, на които той не се сърдеше, и да осмиват неговото

43. Вид южноамериканска лама. Б. пр.

„олимпийско“ ядене. Самият той търсеше причината защо това иначе вкусно и ценено месо бе станало в неговите ръце отвратително, когато неочаквано му мина през ума една мисъл.

– Разбрах! – провикна се той. – Разбрах, дявол да го вземе!

Открих!

– Да не би месото да е много престояло! – попита спокойно майорът.

– Не, нетърпеливи майоре, месото само много е бягало! Как можах да забравя това?

– Какво искате да кажете, господин Паганел? – запита Том Остин.

– Искам да кажа, че гуанакото е вкусно само ако е убито в покой. Ако са го преследвали и то е бягало дълго, месото му не може вече да се яде. От неговия вкус заключавам, че животното идва отдалеч, а с него и цялото стадо.

– Уверен ли сте в това? – запита Гленарван.

– Напълно уверен.

– Но какво събитие, какво явление е могло така да изплаши гия животни и да ги подгони по време, когато трябваше спокойно да спят в леговищата си?

– На това, драги Гленарван – каза Паганел, – ми е невъзможно да отговоря. Ако ми вярвате, хайде да спим, без да разсъждаваме повече. Що се отнася до мене, аз умирам за сън. Да спим ли, майоре?

– Да спим.

След това всеки се загърна в своето пънчо, огънят бе засилен аа през нощта и скоро се разнесоха на всички тонове и във всички тактове страхотни хъркания, всред които басът на учения географ поддържаше хармонията.

Само Гленарван не спеше. Някакво тайнствено мъчително безпокойство не му позволяваше да спи. Той мислеше неволно за това стадо, което бягаше в едно направление, за неговата не-обяснима уплаха. Гуанаките не можеха да бъдат преследвани от хищни зверове. На тази височина хищни зверове не се срещат, а още по-малко – ловци. Какъв ужас ги тласкаше към пропастите на Антуко и каква можеше да бъде причината? Гленарван предчувствуваше някакво близко нещастие.

Все пак под влиянието на дрямката малко по малко мислите му взеха друга насока и опасенията отстъпиха място на надеждата. Той се видя на другия ден в равнината на Андите. Всъщност там трябваше да започнат неговите издирвания и успехът им може би не беше далече. Той видя капитан Грант и неговите двама моряци вече освободени от тежко

робство. Тия картини преминаваха бързо през мозъка му, вниманието му всеки миг се отвлечаше ту от пращането на огъня, ту от летяща искра, ту от избухване на пламък, който осветяваше лицата на спящите му другари и раздвижваше някаква бягаща сянка по стените на казучата. После предчувствията му го завладяха отново и с по-голяма сила. Той долавяше смътно външните шумове, мъчно обясними по тия самотни върхове.

В един момент му се стори, че чува далечни тътнежи, глухи и застрашителни, подобни на гръмотевица, която не идва от небето. А тия тътнежи можеха да произлизат само от буря, която се е развихрила по склоновете на планината на около хиляда стъпки по-долу от върха. Гленарван поиска да се убеди в това и излезе.

Луната тъкмо изгряваше. Въздухът бе чист и спокоен. Никакъв облак, нито на небето, нито в низината. Тук-там по някой подвижен отблясък от огъня на Антуко. Никаква буря, никаква светкавица. Високо на небето блестяха хиляди звезди. Тътнежите обаче продължаваха. Те сякаш се приближаваха и се носеха от единия до другия край на Андите. Гленарван се върна още по-тревожен и се питаше каква е връзката между тия подземни тътнежи и бягството на гуанаките. Едното не беше ли последица от другото? Той погледна часовника си. Беше два часът сутринта. Нищо не му подсказа близка опасност и той не събуди другарите си, които, уморени, спяха дълбоко, а и самият той бе обхванат от дълбока дрямка, която трая няколко часа.

Изведнъж ужасен трясък го накара да скочи на крака. Това беше огушителен шум, подобен на неравномерния грохот на безкраен артилерийски ешелон от сандъци със снаряди, който минава по каменен паваж. Неочаквано Гленарван усети, че почвата изчезва под краката му и видя как казучата се разклати и в сгените ѝ се появиха отвори.

– Тревога! – извика той.

Другарите му, събудени и струпани един върху друг, бяха повлечени по един стръмен наклон. Съвваше и гледката беше страшна. Формата на планините се промени внезапно. Конусите на някои върхове се пречупваха, а друга, сякаш под тях се отваряше някаква яма, се разклащаша и потъваха. Вследствие на едно особено явление, присъщо на Кордилерите⁴⁴, един огромен масив, широк няколко мили, се местеше изцяло и се спускаше към равнината.

44. Почти същото явление се случило през 1820 г. на Монблан и завърши с ужасна катастрофа, която струва живота на трима водачи от Шамони. Б. а.

– Земетресение! – извика Паганел.

Той не се лъжеше. Това беше едно от честите стихийни бедствия в чилийските погранични планини, и по-специално за тази област, в която Копиапо бе разрушаван два пъти, а Сантяго за четиринадесет години четири пъти. Тази част от земното кълбо е разяждана от подземния огън, а вулканите на тая сравнително млада планинска верига нямат достатъчно широки кратери, през които да излизат подземните пари. На това се дължат и тия непрекъснати трусове, познати под името „тремблорес“. В това време платото, което влачеше седемте човека, заловили се за туфи лишеи, замаяни и ужасени, се хлъзгаше със скоростта на бърз влак, т.е. с петдесет мили в час. Те не можеха да викат, нито да направят движение да бягат или да се спрат. А и не биха могли да се чуят. Подземните тътнежи, трясъкът на лавините, блъскането на гранитните и базалтовите маси и вихрушките от ситен сняг не позволяваха никаква връзка помежду им. Каменият масив ту се спускаше без скокове и сътресения, ту се люшкаше встрани и отпред-назад като кораб в бурно море. Той минаваше покрай пропасти, в които изчезваха късове от планината, къртеше вековни дървета и подобен на гигантска коса, изравняваше всички издатини на източния склон.

Трудно можеше да си представи човек силата на тази каменна маса от милиарди тонове, която летеше под наклон петдесет градуса с непрекъснато растяща скорост.

Никой не би могъл да определи колко трая това неопишуемо падане. Никой не би посял да предвиди до каква пропаст щеше да стигне. Всички ли бяха тук, живи, или някой от тях вече лежеше на дъното на някоя бездна? Никой не можеше още да каже. Задъхани от бързината на спускането, пронизани от студ и заслепени от снежната вихрушка, те дишаха тежко, бяха съкрушени, почти в безсъзнание, и се вкопчваха в скалите само по някакъв върховен инстинкт за самосъхранение.

Изведнъж някакъв удар с невероятна сила ги изтръгна от хлъзгащата се маса. Нещо ги тласна напред и те се затъркаляха по последните стъпала на планината. Каменият блок бе спрял изведнъж.

В продължение на няколко минути никой не се помръдна.

Най-сетне един се надигна – зашеметен от удара, но още здрав – майорът. Той отърси снежния прах, който го заслепяваше, и се огледа наоколо. Неговите другари, налягали в тесен кръг, като изстрел сачми от упор, повалени един върху друг, лежаха неподвижно.

Майорът ги преброи. Тук бяха всички освен един. Липсваше Робърт Грант.

Глава XIV

ИЗСТРЕЛ, ИЗПРАТЕН ОТ ПРОВИДЕНИЕТО

Източната страна на Андите е образувана от дълги полегати склонове. Те незабелязано се губят в равнината, върху която бе спрял откъснатият от планината блок. В тази нова местност, покрита с тучни пасбища и великолепни дървета, неизброимо количество ябълкови дървета, посадени по времето на завоеванията, блестяха със златни плодове и образуваха истински гори. Това беше сякаш кътче от богатата Нормандия, захвърлено в тази страна на изобилие, и при всички други обстоятелства окото на пътника щеше да бъде поразено от внезапния преход от пустиня в оазис, от снежни върхове в зелени ливади и от зима в лято.

Почвата бе станала отново съвършено неподвижна. Земетресението бе престанало, но разрушителното действие на подземните сили сигурно продължаваше другаде. Веригата на Андите е непрекъснато в движение или се тресе на едно или друго място. Но този път сътресението бе извънредно силно. Очертанията на планините бяха коренно променени. На синия фон на небето се рисуваха нови върхове, нови гребени, нови зъбери и водачът от пампасите напразно щеше да търси обичайните точки за ориентиране.

Денят обещавахе да бъде великолепен. Слънчевите лъчи, напуснали влажното си тихоокеанско леговище, се плъзгаха по аржентинските равнини и вече се потапяха във водите на другия океан. Беше осем часът сутринта.

Лорд Гленарван и спътниците му, свестени от грижите на майора, идваха малко по малко на себе си. Всъщност те бяха само силно зашеметени и нищо повече. Бяха слезли от Кордилерите и трябваше да бъдат доволни от превозното си средство, от което бе пострадала само природата, ако един от тях, най-слабият, едно дете, Робърт Грант, не бе изчезнал.

Всички обичаха това смело момче – Паганел, който се беше много привързал към него, майорът, въпреки студенината си, и най-вече Гленарван. Когато научи за изчезването на Робърт, лордът беше отчаян. Той си представяше нещастното дете в дъното на някоя пропаст да вика напразно за помощ този, когото то наричаше свой втори баща.

– Приятели мои, приятели мои – каза той, като едва сдържаше сълзите си, – трябва да го търсим, трябва да го намерим! Не можем да го оставим така. Нито една долина, нито една урва, нито една пропаст не

трябва да останат непретърсени до дъно! Ще ме вържете с въже! Ще ме спуснете! Искам го, чувате ли! Искам го! Дано господ ни помогне Робърт да е още жив! Без него как ще посмеем да търсим баща му и с какво право ще спасяваме капитан Грант, ако неговото спасение е коствало живота на детето му!

Другарите на Гленарван го слушаха мълчаливо. Те чувстваваха, че той търсеше в погледите им някакъв лъч на надежда, и навеждаха очи.

– Е, какво! – поде Гленарван. – Вие ме чувате, а мълчите! Нима нямате вече никаква надежда? Никаква?

Настъпи няколкоминутна тишина, след което Мак Набс каза:

– Кой от вас, приятели мои, си спомня в кой момент изчезна Робърт?

Никой не отговори на този въпрос.

– Поне кажете ми – продължи майорът, – близо до кого беше детето по време на спускането?

– До мене – отговори Уйлсън.

– Е добре, кога за последен път го видя до себе си? Помъчи се да си спомниш! Говори!

– Ето какво си спомням – отговори Уйлсън. – Робърт Грант беше още до мене, вкопчан за една туфа лишеи, по-малко от две минути преди удара, с който завърши нашето спускане.

– По-малко от две минути! Внимавай, Уйлсън, да не би минутите да са ти се сторили дълги! Не се ли лъжеш?

– Не вярвам да се лъжа... Да, точно така... по-малко от две минути!

– Добре! – каза Мак Набс. – А къде беше Робърт, от дясната ти страна или от лявата?

– От лявата. Спомням си, че пънчото му шибаше лицето ми.

– А ти самият по отношение на нас от коя страна беше?

– Също от лявата.

– Значи Робърт е могъл да изчезне само на тази страна – каза майорът, като се обърна към планината и показа вдясно. – Ще добавя, че като вземем предвид времето, изтекло от изчезването му, детето трябва да е паднало в онази част на планината, която се намира на не повече от две мили височина. Там трябва да го търсим, след като си разпределим отделни зони, и там ще го намерим.

Никой нищо не добави. Шестимата мъже се изкачиха по склоновете на Кордилерите, разпръснаха се по тях на различна височина и започнаха да търсят. Те се придържаха винаги вдясно от линията на спускането, претърсваха и най-малките пукнатини, слизаха в дъното на

пропасти, отчасти запълнени с отломки от масива, и излизаха оттам, след като бяха рискували живота си, с изпокъсани дрехи и разкъравени ръце и крака. Цялата тази област от Андите освен някои недостъпни площадки бе претърсена най-добросъвестно в течение на дълги часове. Никой от тия добри хора не помисли за почивка, но всичко бе напразно. Детето бе намерило в планината не само смъртта си, но и гроб, чийто камък, образуван от някоя огромна скала, се беше завинаги затворил над него.

Към един часа Гленарван и другарите му, капнали и пребити, се събраха отново в долината. Гленарван бе обзет от силна скръб. Той едва говореше. От устата му се отронваха само тия думи, пресичани от въздишки:

– Няма да си отида! Няма да си отида!

Всички разбираха упорството му, превърнало се в идея фикс, и се отнесоха към него с уважение.

– Да почакаме – каза Паганел на майора и на Том Остин, – да си починем и подкрепим силите си. Те ще ни трябват било за да продължим търсенето, било за да продължим пътя си.

– Да – отговори Мак Набс, – да останем, щом Едуард иска да остане. Той се надява! Но на какво се надява?

– Само господ знае – каза Том Остин.

– Бедният Робърт – отговори Паганел, като си бършеше очите.

В долината растяха много дървета. Майорът избра една група високи рошкови и под тях устрои временен лагер. Няколко завивки, оръжията и малко сушено месо и ориз бе всичко, което оставаше на пътешествениците. Наблизо течеше рекичка, от която вземаха вода, още размътена от лавината. Мълреди накладе огън върху тревата и скоро поднесе на господаря си топло, подкрепително питие. Но Гленарван отказа да го пие и обзет от някаква крайна отпадналост, остана да лежи, проснат върху пънчото си.

Така премина денят. Настъпи нощта, тиха и спокойна като предишната. Докато другарите му лежах неподвижно, макар че не спяха, Гленарван се изкачи отново по склоновете на планината. Напрягаше слуха си непрекъснато с надеждата да чуе някой последен повик на Робърт. Той отиде далече, високо и сам, прилепил ухо към земята, се вслушваше с притаен дъх и зовеше с отчаян глас.

Нещастният лорд се лута из планината цялата нощ. Зад него вървяха ту Паганел, ту майорът, готови да му се притекат на помощ по хлъзгавите гребени или по края на пропастите, където го водеше неговата

безполезна непредпазливост. Но и последните му усилия останаха напразни. На неговите повици, хиляда пъти повтаряни: „Робърт! Робърт!“ – отговори само ехото, повтаряйки това непрежалимо име.

Съмна се. Трябваше да потърсят Гленарван по отдалечените плата и въпреки волята му да го доведат в лагера. Отчаянието му беше ужасно. Кой би посмял да му заговори за тръгване и че е време да напушат тая зловеща долина? Храна вече нямаша. Наблизо трябваше да срещнат аржентинските водачи, за които бе говорил мулетарят, и да намерят конете, нужни за преминаването на пампасите. Да се върнат бе по-трудно, отколкото да продължат напред. А и срещата с „Дънкан“ бе на атлантическия бряг. Тия важни съображения не позволяваха да се бавят повече и в интерес на всички трябваше да тръгнат час по-скоро.

Мак Набс се опита да изтръгне Гленарван от скръбта му. Той говори дълго, но приятелят му сякаш не го чуваше. Гленарван клатеше глава. Все пак няколко думи се отрониха от устата му.

– Да тръгнем ли? – каза той.

– Да, да тръгнем.

– Още един час.

– Добре, още един час – съгласи се майорът.

Но след като изтече часът, Гленарван помоли за още един. Той приличаше на осъден, който моли за продължение на живота си. Това трая почти до пладне. Тогава майорът със съгласието на всички, без да се колебае, каза на Гленарван, че трябва да тръгнат и че от неговото бързо решение зависи животът на другарите му.

– Да, да! – отговори Гленарван. – Да тръгваме! Да тръгваме!

Но както говореше, той отвърна очи от Мак Набс и погледът му се устреми към една черна точка на небето. Изведнъж ръката му се вдигна и остана неподвижна, като вкаменена.

– Там, там! – каза той. – Гледайте! Гледайте!

Всички отправиха погледите си към небето в посоката, която той така настойчиво сочеше. Черната точка видимо се уголемяваше. Това беше птица, които летеше на неизмерима височина.

– Кондор – извика Папшел.

– Да, кондор – отговори Гленарван. – Кой знае? Той се приближава! Спуска се! Да почакаме!

На какво се надяваше Гленарван? Разсъдък ли губеше?... „Кой знае?“ – бе казал той. Паганел не се беше излъгал и от миг на миг кондорът се виждаше все по-ясно. Тази великолепна птица, пред която някога са благоговеели инките⁴⁵, е цар на Южните Анди. По тия места тя

достига до удивителни размери. Силата ѝ е необикновена и тя често тласка говеда в дъното на пропасти, напада скитащи из полето овци, коне и телета и ги издига в ноктите си на голяма височина. Често тя лети на двадесет хиляди стъпки над земята, т.е. на височина, недостъпна за човека. Оттам, невидим и за най-силните очи, този цар на въздуха зорко оглежда земята и различава и най-дребните предмети със сила на зора, която удивява учените.

Но какво беше видял кондорът? Труп, трупа на Робърт Грант! „Кой знае?“ – повтаряше Гленарван, без да го изпуша от очи. Грамадната птица се приближаваше, като ту планираше, ту падаше надолу като неodusевен предмет, изоставен в пространството. Но скоро започна да описва на по-малко от сто туаза от земята широки кръгове. Сега кондорът се виждаше много ясно. Широчината на разперените му криле беше повече от петнадесет стъпки. Мощните криле го носеха по небесната шир почти без да се движат, защото на големите птици е присъщо да летят с величествено спокойствие, докато насекомите, за да се задържат във въздуха, трябва да махат с крила хиляди пъти в секунда. Майорът и Уйлсън бяха грабнали карабините си, но Гленарван им направи знак да спрат. Кондорът описваше кръгове над някаква недостъпна площадка, разположена на около четвърт миля по склоновете па Кордилерите. Той се въртеше с шеметна бързина, като разтваряше и прибираше страшните си нокти и разтърсваше хрущялния си гребен.

– Там! Там е! – провикна се Гленарван.

После изведнъж една мисъл премина прел главата му.

– Ами ако Робърт е още жив? – извика той ужасен. – Тази птица... Стреляйте, приятели, стреляйте!

Но беше много късно. Кондорът се бе скрил зад високите издатини на скалата. Измина секунда, която се стори на всички цяла вечност! После огромната птица се появи наново. Тя носеше тежък товар и се издигаше бавно. Чу се вик на ужас. В ноктите на кондора висеше и се кладушкаше безжизнено тяло, тялото на Робърт Грант. Птицата го бе сграбчила за дрехите и се люлееше във въздуха на по-малко от сто и петдесет стъпки над лагера. Тя бе забелязала пътешествениците и като се мъчеше да избяга с тежката си плячка, биеше силно въздуха с крилата си.

– Ах! – извика Гленарван. – По-добре трупът на Робърт да се разбие в скалите, отколкото да послужи...

Той не довърши, сграбчи карабината на Уйлсън и започна да се

цели в кондора. Но ръката му трепереше. Не успяваше да насочи оръжието. Очите му се премрежаваха.

– Оставете на мене! – каза майорът.

И със спокоен поглед, със сигурна ръка, застанал неподвижно, той се прицели в птицата, която се намиреше вече на триста стъпки от него.

Още не беше натиснал спусъка на карабината, когато в дъното на долината се разнесе изстрел. Между два базалтови блока премина бял дим и кондорът, ударен в главата, започна бавно да пада, като се въртеше, подкрепян от големите си разперени крила, които образуваха парашут. Без да изпуска плячката си, той падна на земята бавно, на десетина крачки от рекичката.

– С мене! С мене! – извика Гленарван.

И без да се запита откъде дойде този чудотворен изстрел, той се втурна към кондора. Другарите му го последваха тичешком.

Когато се доближиха, птицата бе мъртва, а тялото на Робърт се губеше под широките ѝ крила. Гленарван се хвърли върху трупа на детето, изтръгна го от ноктите на кондора, просна го на тревата и прилепи ухото си до гърдите на това безжизнено тяло.

Никога човешко гърло не е надавало по-страшен вик на радост от този на Гленарван, когато се изправи и извика:

– Жив се! Той е още жив!

За миг Робърт бе съблечен и лицето му наквасено със студена вода. Той се раздвижи, отвори очи, погледна и произнесе няколко думи:

– Ах! Вие, милорде... татко мой!

Гленарван не можа да отговори. Вълнението го задушаваше и коленичил пред това по чудо спасено дете, той заридя.

Глава XV ИСПАНСКИЯТ ЕЗИК НА ПАГАНЕЛ

След огромната опасност, от която току-що се бе отървал, Робърт бе заплашен от друга, не по-малка от първата – да бъде разкъсан от прегръдки. Макар че бе още много слаб, нито един от тия добри хора не устоя на желанието да го притисне до сърцето си. Но изглежда силните прегръдки не са фатални за болните, защото детето не умря. Напротив – то се съвзе.

След спасения помислиха и за спасителя. И, разбира се, именно майорът се сети да се огледа наоколо. На петдесетина крачки от рекичката

един много едър човек бе застанал неподвижно върху едно от първите стъпала на планината. Той държеше до нозете си дълга пушка. Този човек, появил се изневиделица, беше широкоплещест и имаше дълги коси, преплетени с кожени ремъчета. Ръстът му надвишаваше шест стъпки. Мургавото му лице беше червено между очите и устата, черно при долните клепачи и бяло на челото. Облечен като пограничните патагонци, туземецът носеше великолепно наметало, украсено с червени арабески. То бе от кожа от долната част на врата и краката на гуанако, чиято мека вълна бе обърната навън, и бе зашито с жили от щраусова птица. Под наметалото се подаваше дреха от лисича кожа, пристегната в кръста и завършваща отпред на клин. На пояса му висеше торбичка с бои, с които боядисваше лицето си. Ботушите му бяха направени от парче говежда кожа и прикрепени о глезените с правилно кръстосани ремъци.

Лицето на патагонца беше прекрасно и въпреки шарките по него издаваше буден ум. Той беше заел величествена поза и чакаше. Така както бе застанал, неподвижен и строг, на своя пиедестал от скали, човек би го взел за статуя на хладнокръвието.

Щом го забеляза, майорът го показа на Гленарван, който изтича към него. Патагонецът направи крачка напред Гленарван взе ръката му и я стисна с две ръце, В погледа на лорда, в радостта, изписана по лицето му, в целия му израз се четеше такава благодарност, толкова признателност, че туземецът не можеше да не я забележи. Той наведе леко глава и произнесе няколко думи, които нито майорът, нито Гленарван можаха да разберат.

Тогава патагонецът, след като разгледа внимателно чужденците, заговори на друг език. Но това ново наречие бе също така непознато, както и първото. Все пак някои изрази, с които си послужи индианецът, обърнаха вниманието на Гленарван. Сториха му се, че са на испански език, от който той знаеше няколко обикновени думи.

– Espanol? – запита той.

Патагонецът поклати глава отгоре надолу, движение, което у всички народи означава потвърждение.

– Добре – каза майорът, – ето работа за нашия приятел Паганел. Имали сме щастие, че му хрумна да учи испански.

Повикаха Паганел. Той дотърча веднага и поздрави патагонца с чисто французка любезност, от която туземецът сигурно нищо не разбира. Разправиха на учения географ в какво се състои работата.

– Чудесно! – възкликна той.

И като отвори широко уста, за да произнася по-добре, каза:

– Vos sois um homen de bem!⁴⁶

Туземецът го изслуша внимателно, но не отговори.

– Той не разбира – каза географът.

– Може би не произнасяте добре! – отвърна майорът.

– Сигурно. Ах, това дяволско произношение!

И Паганел повтори отново своята любезност, но резултатът беше същият.

– Да променим фразата – каза той и произнесе бавно и важно: Sem duvida, um Patagao.⁴⁷

Патагонецът мълчеше като преди.

– Dizeime!⁴⁸ – добави Паганел. Патагонецът пак не отговори.

– Vos compreendeis?⁴⁹ – извика Паганел толкова силно, че една не си скъса гласните струни.

Ясно беше, че индианецът не разбира, защото отговори, но на испански.

– No comprendo.⁵⁰

Сега на свой ред Паганел се слиса и видимо раздразнен, бързо свали очилата от челото на очите си.

– Да ме обесят – каза той, – ако разбирам дума от това дяволско наречие! Това е сигурно араукански.

– Съвсем не – забеляза Гленарван. – Този човек отговори положително на испански.

И като се обърна към патагонца, запита:

– Espanol?

– Si, si!⁵¹ – отговори туземецът.

Объркването на Паганел се превърна в изумление. Майорът и Гленарван се погледнаха с крайчеца на окото.

– Я гледай, мой учени приятелю – каза майорът, който едва сдържаше усмивката си, – да не би това да е пак някоя от разсеяностите, за които изглежда имате монопол!

– Какво? – отвърна географът и наостри уши.

– Да! Ясно е, че патагонецът говори испански...

– Той ли?

46. Вие сте славен човек!

47. Вие сте патаговец, нали?

48. Отговорете!

49. Разбирате ли?

50. Не разбирам.

51. Да, да.

– Да, той! Да не би случайно да сте учили друг език, мислейки, че учите...

Мак Набс не довърши. Едно гръмко „О!“ на учения, придружено от вдигане на рамене, го пресече.

– Майоре, вие отивате малко далече – каза Паганел доста остро.

– Ами щом не разбирате! – отговори Мак Набс.

– Не разбирам, защото този индианец говори лошо! – отвърна географът, който бе започнал да губи търпение.

– Значи той говори лошо, защото вие не го разбирате – каза спокойно майорът.

– Мак Набс – намеси се Гленарван, – вашето предположение е неприемливо. Колкото и да е разсеян нашият приятел Паганел, не може да се допусне, че разсеяността му е отишла дотам да учи един език вместо друг!

– Тогава, драги Едуард, или по-скоро вие, любезни Паганел, обяснете ми какво става тук?

– Аз не обяснявам – отговори Паганел, – а само констатирам. Ето книгата, по която се упражнявам всеки ден по испански! Прегледайте я, майоре, и ще разберете, че съм прав.

Като каза това, Паганел започна да рови из многобройните си джобове. След като търси няколко минути, извади една доста разкъсана книга и самоуверено я поднесе на майора.

Майорът я погледна.

– Но каква е тази книга? – запита той.

– Това са „Луизиади“ – отговори Паганел. – Една прекрасна епопея, която...

– „Луизиади“ ли! – се провикна Гленарван.

– Да, приятелю мой, „Луизиади“ от великия Камоенс.

– Камоенс? – повтори Гленарван. – Но, нещастни човече, Камоенс е португалец! А това значи, че от шест седмици учите португалски!

– Камоенс! „Луизиади“! Португалски!

Паганел не можа да продължи. Очите му потъмняха под очилата, а около него се разнесе гръмкият смях на другарите му, които го бяха наобиколили.

Патагонецът дори не трепна. Той чакаше търпеливо обяснението на тази напълно непонятна за него сцена.

– Ах! Глупак! Луд! – каза най-сетне Паганел. – Как? Така ли е? И не е шега? Аз, аз да направя такова нещо? Но това е вавилонско смешение на езиците! Ах, приятели мои. Да тръгнеш за Индия и да стигнеш в

Чили! Да учиш испански и да говориш португалски! Но това е вече прекалено и ако продължава така, някой ден ще ми се случи да се хвърля от прозореца, вместо да хвърля пурата си!

Като слушаше човек как Паганел говори за своята злополука и като гледаше неговото комично смущение, невъзможно беше да не се разсмее. Впрочем сам той даде пример.

– Смейте се, приятели мои, смейте се от сърце! – каза той. – Аз сам се смея над себе си повече от вас.

И той избухна в такъв силен смях, какъвто никога не е излизал от устата на един учен.

– Както и да е, но ние останахме без преводач – каза майорът.

– О, недейте се отчайва – отговори Паганел. – Португалският и испанският си приличат толкова, че се забърках. Но това им сходство ще ми помотае бързо да изправя грешката си и много скоро ще бъда в състояние да благодаря на храбрия патагонец на езика, който той така добре говори.

Паганел имаше право, защото след малко той успя да размени няколко думи с индианеца. Научи дори, че патагонецът се нарича Талкав, което на араукански значело „Гърмящият“.

Навярно този прякор идеше от ловкостта му да стреля с пушка.

Но онова, което най-много зарадва Гленарван, беше, че патагонецът бе по професия водач, и то водач из пампасите. В тази среща имаше нещо толкова чудотворно, че всички сметнаха успехът на експедицията осигурен и никой вече не се усъмни в спасението на капитан Грант. Пътешествениците и патагонецът отидоха при Робърт. Той протегна ръка към туземеца, който, без да продума, сложи ръката си на главата му, прегледа детето и попипа натъртените му членове. После усмихнат отиде и набра край брега на рекичката няколко стръка див кервиз и с него разтри тялото на болния. Благодарение на този масаж, направен много деликатно, детето почувствува как се връщат силите му. Ясно беше, че няколко часа почивка щяха да бъдат достатъчни да се възстанови.

Решиха да прекарат деня и следващата нощ тук в лагера. При това оставаха да се решат два важни въпроса – за храната и превоза. Липсваха и храна, и мулета. За щастие Талкав беше тук. Индианецът, свикнал да води пътешественици покрай патагонските граници, бе един от най-умните „бакианос“ по тия места и се нае да достави на Гленарван всичко, което липсваше на отряда му. Той му предложи да го заведе в една индианска „тол-дерия“⁵², отстояща най-много на четири мили, където можеха да намерят всичко необходимо за експедицията. Предложението

бе направено отчасти с жестове и отчасти с испански думи, които Паганел успя да разбере. То бе прието и веднага Гленарван и неговият приятел ученият се сбогуваха с другарите си и предвождани от патагонеца, тръгнаха нагоре по рекичката.

Те вървяха здраво час и половина с големи крачки, за да могат да следват великана Талкав. Цялата тая област от Андите е очарователна и много плодородна. Тучни пасбища, които биха могли да изхранят стотици хиляди глави добитък, следваха едно след друго. Големи блата, свързани помежду си с цяла мрежа от потоци, напояваха тия зелени равнини. Лебеди с черни глави игриво пляскаха във водите и оспорваха това водно царство на множество щраусови птици, които подскачаха в ляносите⁵². Пернатото царство беше блестящо, много шумно и с великолепно разнообразие. „Исакас“, грациозни сиви гургулици, покрити с ивици бели пера, и жълти „кардинали“ стояха по клоните на дърветата като живи цветя. В простора се носеха прелетни гълъби, а цялата перната фамилия на врабците – „чинголос“, „илгуерос“ и „монхитас“ – се гонеше много бързо и изпълваше въздуха със звънко чуруликане.

Жак Паганел се възхищаваше на всяка стъпка. От устата му се изръгваха непрекъснато възклицания за почуда на патагонеца, който намираше напълно естествено да има птички във въздуха, лебеди в блатата и трева по ливадите. Ученият не съжаляваше за тази разходка, нито пък имаше защо да се оплаква, че е продължила дълго. Когато се показа лагерът на индианците, на него му се струваше, че току-що е тръгнал.

„Толдердията“ бе разположена в дъното на една долина, притисната от предпланините на Андите. Там живееше в колиби от клони тридесетина индианци чергари, които пасяха големи стада от млечни крави, овци, говеда и коне. Те скитаха така от пасбище на пасбище и намираха навсякъде обилна храна за своите четириноги питомци.

Смесица от арауканци, пеуенчес и аукас, тия андо-перуанци с маслинена кожа, среден ръст, набито телосложение, ниско чело, обло лице, тънки устни, изпъкнали скули, женствени черти и студен израз не биха поднесли на един антрополог отличителните черти на чистите раси. Общо взето, тия индианци не бяха и много интересни. Но Гленарван се интересуваше от стадата им, а не от тях. Щом като имаха коне и говеда, друго не му трябваше.

Талкав се нагърби със спазаряването, което не трая дълго. В замяна

52. Селище, лагер. Б. а.

53. Високотревни степи в Южна Америка. Б. пр.

на седем дребни кончета от аржентинска порода с пълна сбруя, стотина ливри „чарки“ – сушено месо, няколко мерки ориз и кожени мехове за вода, индианците поради липса на вино или ром, които предпочитат, получиха двадесет унции⁵⁴ злато, чиято стойност познаваха много добре. Гленарван пожела да купи и един осми кон за патагонца, но той му даде да разбере, че това не е нужно.

След като свършиха спазаряването, Гленарван се сбогува със своите нови „доставчици“, както се изрази Паганел, и за по-малко от половин час се върнаха при другарите си. Пристигането им бе поздравено с радостни викове, които Гленарван счете, че се отнасят по-скоро до храната и конете. Всички ядоха с апетит. Хапна нещо и Робърт. Силите му бяха почти напълно възстановени.

Останалата част от деня премина в пълна почивка. Говориха за какво ли не, за близките, които бяха останали на яхтата, за „Дънкан“, за капитан Джон Мангълс, за неговия славен екипаж, за Хари Грант, който може би се намираще близо до тях.

Паганел не се отделяше от индианца. И се бе превърнал в негова сянка. Бе възхитен, че вижда истински патаговец, пред когото той изглеждаше джудже: патаговец, който почти можеше да съперничи с мексиканския император Максимилиан и учения негър от Конго, когото с Ван дер Брок бе видял, и двамата високи по осем стъпки! Паганел досаждаше на сериозния Талкав със своите испански изрази, но той не му се сърдеше. Този път географът учеше без книга. Чуваха го да срича звучни думи, напругайки гърло, език и челюсти.

– Ако не усвоя произношението – повтаряше той на майора, – не бива да ми се сърдите! Кога съм могъл да предполагам, че някой ден патаговец ще ме учи на испански?

Глава XVI РИО КОЛОРАДО

На другия ден, 22 октомври, в осем часа сутринта Талкав даде знак за тръгване. Между двадесет и втория и четиридесет и втория градус аржентинската равнина се снишава от запад към изток. До морето пътешествениците щяха само да се спускат по един слаб наклон.

Когато патагонецът отказа коня, който му предлагаше, Гленарван

54. 1/16 от старата ливра или 34,59 грама. Б. пр.

помисли, че индианецът предпочита да върви пеша, което е обичайно у някои водачи, и, разбира се, неговите дълги крака щяха да улеснят вървежа му. Но Гленарван се беше излъгал. В момента на тръгването Талкав изсвири по особен начин, веднага от близката горичка излезе великолепен аржентински кон и се спусна към господаря си. Конят беше извънредно красив. Кафявият му цвят показваше, че животното е бързо, гордо, смело и живо. То имаше малка, изящно прикрепена глава, широки ноздри, огнени очи, здрави бедра, гъста грива, високи гърди и дълги глезени, т.е. всичко, което дава сила и гъвкавост. Майорът като истински познавач не скри възхищението си от този представител на пампаската порода и му намери известни сходства с английските „хънтър“⁵⁵. Това красиво животно се наричаше „Таука“, което на патагонски значи „птица“, и напълно заслужаваше името си.

Когато Талкав се метна на седлото, конят подскочи под него. Патагонецът, първокласен ездач, представляваше великолепно гледка. В сбруята на коня бяха включени два ловни инструмента, които се употребяват в аржентинската равнина – „бола“ и „ласо“. Болата се състои от три топки, скачени помежду си с кожен ремък, и се закачва отпред на седлото. Често пъти индианците я хвърлят на повече от сто стъпки върху животното или неприятеля, когото преследват, и то с такава точност, че тя се заплита около краката му и го поваля веднага. В ръцете на туземеца болата е страшно оръжие и той действа удивително ловко с нея. Ласото, напротив, не напуска ръката, която го хвърля. То се състои само от въже, дълго тридесет стъпки, образувано от два добре изплетени ремъка, и завършва с примка, която преминава през желязна халка. Тази примка се хвърля с дясната ръка, а лявата държи останалото въже, чийто край е здраво вързан за седлото. Дълга пушка, праметната през рамо, допълваше нападателяното въоръжение на патагонца.

Талкав, без да забелязва възхищението, предизвикано от неговото природно обаяние, от леката му и горда непринуденост, застана начело на отряда. Тръгнаха. Конете, които изглежда не познаваха тръс, ту галопираха, ту вървяха ходом. Робърт яздеше доста смело и скоро успокои Гленарван със способността си да се държи на седлото.

Равнината на пампасите започва от самото подножие на Кордилерите. Тя може да се раздели на три части. Първата се простира от веригата на Андите по протежение на двеста и петдесет мили и е покрита с нискостеблени дървета и храсталаци. Втората, широка четиристотин и

55. Английска порода коне. Б. пр.

петдесет мили, е покрита с великолепно трева и достига на сто и осемдесет мили от Буенос Айрес. Оттук до самото море пътникът минава през обширни равнини, обрасли с люцерна и магарешки бодил. Това е третата част от пампасите.

Като напусна кордилерските теснини, отрядът на Гленарван среща най-напред множество пясъчни дюни, наречени „меданос“. Тия дюни, когато не са прикрепени към почвата от корените на растенията, се люшкат непрекъснато от вятъра като истински вълни. Пясъкът им е извънредно ситен и при най-малкото подухване се понася на леки облаци или образува истински вихрушки, които се издигат на голяма височина. Гледката на тия вихрушки е едновременно приятна и неприятна за очите. Приятна, защото е много забавно да се гледа как тия стълбове кръсват равнината, борят се един с друг, смесват се, пропадат и се издигат наново в едно невъобразимо безредие. А неприятна, защото от безрайните дюни се отделя ситен прах, който прониква в очите, колкото и добре да са затворени клепачите. Поради северния вятър това явление трая почти целия ден. Все пак отрядът вървеше бързо и към шест часа вечерта Кор-дилерите, останали на четиридесет мили назад, смътно се чернееха и се губеха вече във вечерната мъгла.

През деня пътешествениците бяха изминали тридесет и осем мили, чувстваха се доста изморени и посрещнаха с радост часа за лягане. За нощувка спряха на брега на бурната и бърза рекичка Неукуем, чиито мътни води течаха между високи и отвесни червени скали. Неукуем, наречена от някои географи Рамид или Камое, извира от езера, познати само на индианците. През нощта и на следния ден не се случи нищо, което заслужава да бъде споменато. Движеха се бързо и леко. Равната местност и поносимата температура улесняваха пътуването. Към пладне обаче слъпцето започна да пече силно. А привечер хоризонтът към югозапад се набразди от ивица облаци, сигурен знак, че времето ще се промени. Патагонецът не можеше да се заблуди и с пръст посочи на географа небето на запад.

– Да, знам – каза Паганел и като се обърна към спътниците си, добави: – Ето вижте, времето ще се промени. Ще имаме „памперо“.

И той обясни, че памперо е много често явление в аржентинските равнини. Това е един много сух вятър, който духа от югозапад. Талкав не се беше излъгал и през нощта, която бе доста мъчителна за хора, предпазвани само от леките пънчо, пампе-рото задуха с голяма сила. Конете налягаха по земята, а хората легнаха при тях, плътно притиснати един към друг. Гленарван се опасяваше, че могат да се забавят, ако

ураганът продължи, но Паганел погледна барометъра и го успокои.

– Обикновено – каза той – памперото предизвиква бури от по три дни, нещо, което спадането на живака в барометъра определя с точност. Но ако, напротив, барометърът се качва, какъвто е случаят сега, ураганът трае само няколко часа. Затова успокойте се, драги приятелю, на разсъмване небето ще бъде напълно ясно.

– Вие говорите като по книга, Паганел – отговори Гленарван.

– И съм цяла книга – отвърна Паганел. – Можете да ме прелиствате, колкото желаете.

Книгата не се лъжеше. Към един часа вятърът изведнъж престана и пътешествениците можаха да възстановят силите си с малко сън. На другия ден се събудиха бодри и свежи, особено Паганел, който кършеше ставите си и се протягаше като младо куче.

Този ден беше двадесет и четвърти октомври, десетият ден от тръгването от Талкауано. Оставаха още деветдесет и три мили до мястото, където Рио Колорадо сече тридесет и седмия паралел, т.е. още три дни път. През цялото пътуване през американския материк лорд Гленарван чакаше с особено нетърпение появата на индианци. Искаше да ги разпита за капитан Грант чрез патагонца, с когото Паганел вече разговаряше доста добре. Групата обаче вървеше по един маршрут, малко използван от индианците, тъй като пътищата през пампасите, които свързват република Аржентина с Кордилерите, минават по на север. Не се срещаша нито скитащи индианци, нито уседнали племена, живущи под властта на кациките. Ако случайно се мернеше в далечината някой конник чергар, той изчезваше бързо, без да прояви желание да влезе във връзка с непознатите. Няма съмнение, че такъв отряд щеше да се види подозрителен на всеки, който минава сам през равнината, и на разбойника, комуто видът на тия осем добре въоръжени хора, яхнали бързи коне, налагаше да бъде предпазлив, а също и на обикновения пътник, който в тия пустинни места можеше да се усъмни в добрите им намерения. Тъй че абсолютно невъзможно беше да се разговаря било с честни хора, било с разбойници. Жалко, че не срещнаха и шайка „растреадорес“⁵⁶, па макар разговорът с тях да трябваше да започне с изстрели. В интереса на издирванията Гленарван съжаляваше, че не срещат индианци. Все пак случи се нещо, което потвърди по странен начин тълкованието на документа.

На няколко места пътят, следван от експедицията, пресече пътеки

56. Разбойници от равнината. Б. пр.

из пампасите, между които и един по-важен път – от Кармен за Мендоса, – който личеше по костите на домашни животни, мулета, коне, овци или говеда, струпани от двете му страни като останки, оглозгани от хищните птици и обезцветени от действието на въздуха. Те бяха хиляди, а сигурно и не един човешки скелет смесваше праха си с праха на огромните животни.

До този момент Талкав не бе казал нищо за посоката, която строго следваха. Той разбираше обаче, че този път, който нямаше връзка с никакъв път за пампасите, не водеше нито до град, нито до село, нито дори до някоя аржентинска провинция. Всяка сутрин тръгваха по посока на изгряващото слънце, без да се отклоняват от правата линия и всяка вечер залязващото слънце се намираше на противоположната страна на тази линия. В качеството си на водач Талкав трябваше да се учудва, че не само не водеше, а него водеха. Но дори и да се учудваше, той го правеше с присъщата на индианците природна съдържаност и никога не спомена нищо по повод на пътеките, които отрядът пренебрегваше. Този ден обаче, като стигнаха до поменатия път, той спря коня си и се обърна към Паганел.

– Пътят за Кармен – каза той.

– Да, драги мой патагонец – отговори географът на своя най-чист испански, – пътят от Кармен за Мендоса.

– Нямали да тръгнем по него? – понита Талкав.

– Не – отговори Паганел.

– А къде отиваме?

– Все на изток.

– То значи никъде да не отиваш.

– Кой знае!

Талкав замълча и погледна учения с дълбоко учудване. Не допускаше, че Паганел се шегува. Индианците, винаги сериозни, никога не допускат, че може да се говори несериозно.

– Значи вие не отивате в Кармен? – добави той след минутно мълчание.

– Не – отговори Паганел.

– Нито в Мендоса? – Нито там.

В този момент Гленарван се приближи до Паганел и го запитал каква казва Талкав и защо е спрял.

– Попита ме дали отиваме в Кармен или Мендоса – отговори Паганел – и се учуди много, че му отговорих отрицателно.

– Всъщност нашият път сигурно му изглежда много странен – поде

Гленарван.

– Сигурно. Той казва, че ние не отиваме никъде.

– Е добре, Паганел, не можете ли да му обясните целта на нашата експедиция и какъв интерес имаме да пътуваме все на изток.

– Това ще бъде много мъчно – отговори Паганел, – защото един индианец не разбира нищо от земни градуси, а историята с документа ще му се стори фантастична.

– Но какво няма да разбере – намеси се сериозно майорът, – историята или разказвача?

– Ах, вие, Мак Набс – отвърна Паганел, – ето че пак се съмнявате в моя испански!

– Е добре, опитайте, достойни приятелю.

– Да опитаме.

Паганел се обърна към патагонца и започна разговор, често прекъсван по липса на някои думи, поради трудности при превеждането на някои особености и поради това, че трябваше да обяснява на един невеждивак подробности, мъчно разбираеми за него. Забавно беше да се гледа учения. Той ръкомахаше, произнасяше думите сричка по сричка, търсеше сто начина да се поясни и от челото по гърдите му се стичаха ручей пот. Когато му липсваха думи, прибягваше до жестове. Паганел слезе от коня и начерта върху пясъка географска карта с меридиани и паралели, с двата океана и пътя за Кармен. Никога учител не е изпадал в такова затруднено положение. Талкав гледаше всичко това спокойно, без да показва дали разбира, или не. Урокът на географа продължи повече от половин час. После той млъкна, изтри лицето си, което бе потънало в пот, и погледна патагонца.

– Дали е разбрал? – попита Гленарван.

– Ще видим – отговори Паганел, – но ако не е разбрал, отказвам се.

Талкав стоеше неподвижен и млчеше. Очите му бяха приковани към нарисуваните на пясъка фигури, които вятърът малко по малко изличаваше.

– Е? – запита го Паганел.

Талкав като че ли не го чу. Паганел виждаше вече как по устните на майора се рисува иронична усмивка и за да запази честта си, се готвеше да поднови с нови сили урока си по география, когато патагонецът го спря с ръка.

– Вие търсите пленник? – каза той.

– Да – отговори Паганел.

– И то точно по тази линия между слънцето, което залязва, и

слънцето, което изгрява – добави Талкав, като се възползва от индианския начин за определяне пътя от запад към изток.

– Да, да, точно така.

– И вашият бог е поверил на вълните на широкото море тайните на този пленник? – запита патагонецът.

– Да, самият бог.

– Тогава да бъде волята му – отговори Талкав с известна тържественост – ще продължаваме на изток и ако трябва, чак до слънцето!

Паганел, който тържествуваше със своя ученик, преведе веднага на другарите си отговорите на индианеца.

– Каква интелигентна раса! – добави той. – О двадесет селяни от моята родина деветнадесет не биха разбрали нищо от обясненията ми.

Гленарван помоли Паганел да попита патагонеца дали не е чувал да се говори за чужденци, пленени от индианци в пампасите.

Паганел зададе въпроса и зачака отговора.

– Може би – каза патагонецът.

При тия думи, преведени веднага, Талкав бе заобиколен от седемте пътешественици, които го разпитваха с очи.

Паганел, развълнуван и едва намиращ думите си, поднови този толкова интересен разпит, а очите му, устремени в сериозния индианец, се мъчеха да отгатнат отговорите, преди да са излезли от устата му.

Всяка испанска дума на патагонеца той повтаряше на английски така, че другарите му имаха чувството, че Талкав говори на техния роден език.

– Какъв е този пленник? – запита Паганел.

– Чужденец – отговори Талкав, – европейец.

– Виждали ли сте го?

– Не, но знам за него от разказите на индианците. Той бил храбрец! Имал сърце на бик!

– Сърце на бик! – възкликна Пагаиел. – Ах, прекрасен патагонски език! Разбирате ли, приятели! Искане да каже смел човек!

– Баща ми! – провикна се Робърт Грант. После се обърна към Паганел и го запита:

– Как се казва на испански „Това е моят Баща“?

– Es mio padre – отговори географът.

Тутакси Робърт хвана ръцете на Талкав и каза с нежен глас:

– Es mio padre!

– Suo padre!⁵⁷ – отговори патагонецът и очите му светнаха.

Той прегърна детето, свали го от коня му и го загледа с

любопитство и симпатия. Умното му лице изразяваше съдържано възмущение.

Но Паганел не бе завършил с разпита. Къде беше пленникът. Какво правеше? Кога Талкав е чул да се говори за него? Всички тия въпроси напираха в главата му.

Отговорите не закъсняха и той научи, че европейецът е пленник на едно от индианските племена, които кръстосват страната между Колорадо и Рио Негро.

– Но къде се е намирал последния път? – запита Паганел.

– При кацика Калфукура – отговори Талкав.

– По линията, която следваме дотук ли? – Да.

– А кой е този кацик?

– Вождът на индианците поючи, човек с два езика и две сърца!

– Това означава фалшив на думи и фалшив на дела – каза Паганел, след като предварително преведе на другарите си образния патагонски израз.

– А ще можем ли да освободим нашия приятел? – добави той.

– Може би, ако е още в ръцете на индианците.

– А кога чухте да се говори за него?

– Това беше отдавна. Оттогава слънцето доведе вече две лета в небето на пампасите!

Радостта на Гленарван бе неопишуема. Този отговор съвпада напълно с датата на документа. Но оставаше да се зададе още един въпрос на Талкав и Паганел веднага го стори.

– Вие говорите за един пленник – каза той, – но не са ли били трима?

– Не знам – отговори Талкав.

– А нищо ли не знаете за сегашното му положение?

– Нищо.

С това разговорът завърши. Възможно беше тримата пленници да са били разделени отдавна. От сведенията на патагонца стана ясно, че индианците са говорили за един европейец, паднал в техен плен. Датата на неговото пленяване, мястото, където трябваше да се намира, всичко, дори и патагонският израз, употребен за обрисувание на храбростта му, се отнасяха несъмнено за капитан Грант. На другия ден, 25 октомври, пътешествениците поеха с ново въодушевление пътя към изток. Равнината продължаваше тъжна и еднообразна и представляваше едно от тия

безкрайни пространства, които на местно наречие се наричат „травесиас“. Под действието на вятъра глинестата почва бе станала съвсем гладка. Тук нямаше нито камък, нито дори камъче освен в някои безплодни и сухи дол-чинки или по брега на изкопаните от индианците изкуствени водоеми. На голямо разстояние се появяваха нискостеблени гори с потъмнели върхове. Сред тях се подаваха тук-таме бели рожкови дървета, чиито шушулки съдържат сладка, приятна и разхладителна сърцевина. Срещаха се също малки горички шам-фъстъкови дървета, „чанарес“, див прешип и всевъзможни видове бодливи дървета, чиято хилавост свидетелствуваше за безплодността на почвата.

На 26 денят беше изморителен. Трябваше да достигнат до Рио Колорадо. Но конете, подтиквани от ездачите си, проявиха такова старание, че още същата вечер при 69° и 45 дължина отрядът достигна красивата река на пампасите. Индианското и име, „Кобу-Лейбу“, значи „Велика река“. Тя протича през голяма част от пампасите и се влива в Атлантическия океан. Там към устието ѝ се наблюдава много интересно явление: дали поради просмукване, или поради изпаренията с приближаването на морето намаляват и водите ѝ. Причините на това явление не са още напълно установени.

Като стигнаха до Колорадо, първата грижа на Паганел беше да се окъпе „географски“ в оцветените от червената глина води на реката. Той беше изненадан от тяхната дълбочина, която се дължеше единствено на стопените от първите летни слънчеви лъчи снегове. Освен това реката беше доста широка и конете не можеха да я преплуват. За щастие на няколкостотин туаза нагоре по реката имаше висящ мост, направен по индиански от плет, притегнат с кожени ремъци. Малкият отряд успя да премине на левия бряг на реката и там се установи да ношува.

Преди да си легне, Паганел определи точното нахождение на реката, нанесе го особено грижливо върху картата, тъй като не можеше да стори това за Яру-Дзангбо-Чу, която течеше без него в планините на Тибет.

През следващите два дни – 27 и 28 октомври, пътуването продължи без произшествия. Същото еднообразие и същата безплодност на местността. Рядко можеше да се срещне по-еднообразен и по-незначителен пейзаж. Почвата обаче почна да става много влажна. Трябваше да преминават през „канядас“ – особен вид наводнени падини, и „естерос“ – непресъхващи лагуни, покрити с водни растения. Вечерта конете спряха на брега на голямо езеро, Уре Ланкуем, наречено от индианците „Горчивото езеро“, защото водите му съдържат много минерални вещества.

На това място през 1862 година беше станала жестоката разправа на аржентинските войски с индианците. Пътешествениците се установиха за нощуване, както обикновено, и щяха да прекарат спокойна нощ, ако наоколо нямаше маймуни, сапажу и диви кучета. Тия шумни животни изпълниха в чест на европейските си гости и за неудоволствие на техния слух една натуралистична симфония, която би оценил само някой композитор на бъдещето.

Глава XVII ПАМПАСИТЕ

Аржентинските пампаси се простират между тридесет и четвъртия и четиридесетия градус южна ширина. Думата „пампа“, от араукански произход, значи „тревиста равнина“ и подхожда много добре за тази област. Дървовидните мимози в западната ѝ част и сочните треви в източната ѝ придават своеобразен вид. Тази растителност впива корените си в пласт земя, който покрива глинесто-песъчливата почва с червеникав или жълт цвят. Геологът, който би изследвал тия пластове от терциера, може да открие големи богатства. Тук лежат безброй кости на допотопни животни, които индианците смятат, че са кости на изчезнали раси броненосци⁵⁸. Под тази растителност е погребана праисторията на тия места.

Американските пампаси са една географска особеност като саваните на Великите езера или степите на Сибир. Техният климат е по-континентален и се отличава с по-големи студове и горещини, отколкото в областта на Буенос Айрес, защото, според обясненията на Паганел, топлината, която океанът поглъща и складира през лятото, той връща бавно през зимата. Така се обяснява фактът, че температурата на островите е по-равномерна, отколкото във вътрешността на материците⁵⁹. Затова климатът на Западните пампаси не е така умерен, както е по крайбрежието поради съседството на Атлантическия океан. Той е подложен на внезапни крайности и на резки промени, които карат термометъра да прави непрестанни скокове.

Тук през есента, т.е. април и май, дъждовете са чести и проливни. Сега обаче времето беше много сухо и доста горещо.

58. Млекопитаещо животно, чието тяло е покрито с броня от роговица. Живее в Южна Америка. Б.пр.

59. По тия причини зимата в Исландия е по-мека от зимата в Ломбардия. Б. а.

Отрядът тръгна на разсъмване, след като свериха посоката. Почвата, скована от храсти и шубраци, беше съвсем твърда. Нямаше вече дюни, нито пясъка, който ги образувате, нито пък пясъчния прах, който вятърът разнасяше из въздуха. Конете вървяха бързо между туфи „пахабрава“, типична пампаска трева, която служи на индианците за убежище във време на бури. На голямо разстояние, но все по-рядко, се срещаха мочури, в които растяха върби и едно друго растение „Gynerium argenteum“, което вирее в съседство със сладки води. Там конете използваха да се напият обилно с вода, та да им държи влага по-дълго. Талкав вървеше напред и удряше храстите. Така той гонеше „чолинас“, много опасни усойници, от чието ухапване вол умира за по-малко от час. Пъргавият Таука скачаше през храстите и помагаше на господаря си да отваря път на конете, които вървяха след него.

Пътуването по тия гладки полета беше бързо и леко. Никаква промяна в характера на равнината. Нито камък, нито камъче, дори и на сто мили околоръст. Едва ли другаде може да се срещне такова еднообразие, и то така продължително. Ни помен от пейзажи, приключения, изненади на природата! Човек трябваше да бъде Паганел, един от тези възторжени учени, които виждат неща там, където няма нищо за гледане, за да се любува на подробностите на пътя. Но на какво да се любува?

Самият той не би могъл да каже. В най-добрия случай на някой храст! На някой стрък трева може би! Това беше достатъчно, за да възбуди неговото неизчерпаемо красноречие и да поучи Робърт, който обичаше да го слуша.

През този ден, 29 октомври, равнината се разгъваше пред очите на пътешествениците с цялото си безпределно еднообразие. Към два часа под краката на конете се появиха много останки от животни. Това бяха кости на безбройно стадо говеда, събрани на купища и побелели. Тия останки не образуваха криволици, каквито биха оставили след себе си животни, които, изнемощели и без сили са падали едно след друго из пътя. Никой не знаеше как да обясни това струпване на скелети в такова сравнително малко пространство, дори и Паганел. И той попита Талкав, който му отговори без никакво затруднение.

Едно „не е възможно“ на учения и последвалият утвърдителен жест на пагагонца много заинтригуваха другарите им.

– Какво е това? – запитаха те.

– Небесният огън – отговори географът.

– Какво? Гръмотевицата е могла да причини такова опустошение? – възкликна Том Остин. – Да унищожи цяло стадо от петстотин глави!

– Тъй казва Талкав, а Талкав не се мами. Впрочем аз му вярвам, защото бурите в пампасите са известни като едни от най-страшните. Дано не ги изпитаме някой ден.

– Много е горещо – каза Уйлсън.

– Термометърът показва сигурно тридесет градуса на сянка – отговори Паганел.

– Това не ме учудва – намеси се Гленарван. – Аз чувствавам как електричеството минава през мене. Да се надяваме, че тази горещина няма да продължи.

– Охо! – каза Паганел. – Не трябва да се разчита на промяна на времето, защото на хоризонта няма никаква мъгла.

– Толкова по-зле – отговори Гленарван, – защото конете са много измъчени от горещината. На тебе не ти ли е много топло, момчето ми? – добави той, като се обърна към Робърт.

– Не, милорд – отговори детето. – Аз обичам горещината, тя е хубаво нещо.

– Особено през зимата – забеляза остроумно майорът, като изпусна към небето пушек от пурата си.

Привечер спряха до едно изоставено „ранчо“ – колиба от плет, измазана с пръст и покрита със слама. Колибата опираше до едно оградено с полуизгнили колове място, което все пак бе достатъчно да запази през нощта конете от нападението на лисиците. Не че самите коне можеха да пострадат от лисиците, но тия хитри животни прегризват поводите им и конете използват случая да избягат.

На няколко крачки от колибата бе изкопан трап, който служеше за кухня и съдържаше още останки от пепел. Вътре имаше пейка, постеля от говежда кожа, тенджера, шиш за печене и чайник за мате. Матето е много разпространено питие в Южна Америка. Това е чайът на индианците. То се приготвява от изсушени на огън листа, които се варят, и се пие подобно на американските питиета със сламка. По молба на Паганел Талкав приготви няколко чашки от това питие, което чудесно допълни обичайната им храна, и всички го намериха за много вкусно.

На другия ден, 30 октомври, слънцето изгря в червеникава мъгла и изсипа на земята най-жарките си лъчи. И наистина през деня щеше да бъде извънредно горещо, а за нещастие из равнината нямаше къде да се подслони човек. При все това пътешествениците продължиха смело на изток. На няколко пъти срещаха огромни стада, които от горещината нямаха сили да пасат и се излежаваха мързеливо. За пазачи или по-право за пастири не ставаше и дума. Тези безчислени стада от крави,

бикове и волове се пазеха само от кучета, които имат навик, когато са жадни, да бозаят мляко от овцете. Впрочем биковете по тия места са покрити и нямат този инстинктивен ужас от червеното, който отличава европейските им събратя.

– Без съмнение, това е, защото пасат републиканска трева! – каза Паганел, очарован от своята прекалено френска духовитост.

Към пладне настъпиха някои промени в пампасите, които не можеха да убягнат от очи, изморени от еднообразието им. Тревите станаха по-редки. Те отстъпиха място на мършави репейи и на огромни бодили, високи девет стъпки, които биха ощастливили всички магарета на земята. Тук-там растяха ниски бодливи храсти с тъмнозелен цвят, които обичат сухите места. Досега влагата, задържана от глинещата почва на равнината, подхранваше пасищата, които приличаха на голям зелен килим, плътен и разкошен. Но оттук нататък килимът, на места изтърган и проскубан, показваше вътъка си и откриваше пред погледа бедността на почвата. Тия признаци на растяща суша не можеха да не направят впечатление и Талкав ги отбеляза.

– Аз не съм недоволен от тази промяна – каза Том Остин.

– Да гледаш непрекъснато трева и все трева, в края на краищата става непоносимо.

– Да, непрекъснато трева, но и непрекъснато вода – отговори майорът.

– О, вода не ни липсва – каза Уйлсън – и все ще намерим по пътя някоя рекичка.

Ако Паганел бе чул този отговор, нямаше да пропусне да отбележи, че между Колорадо и планините на провинция Аржентина реките са рядкост. Но в този момент той обясняваше на Гленарван едно явление, на което той му бе обърнал внимание.

От известно време въздухът изглеждаше наситен с миризма на пушек. А никъде на хоризонта не се виждаше огън, никакъв дим не издаваше далечен пожар. Това явление не можеше да се отдаде на естествена причина. Скоро миризмата на изгоряла трева стана толкова силна, че учуди всички освен Паганел и Талкав. Географът, който имаше отговор за всичко, даде на другарите си следното обяснение.

– Ние не виждаме огън – каза той, – а чувствуваме миризма на пушек. Но няма дим без огън, казва поговорката, която е вярна и за Америка, както и за Европа. Значи някъде гори. Само че пампасите са толкова равни, че нищо не пречи на въздушните течения и често се усеща миризма на запалена трева, която гори на седемдесет и пет мили отук.

– Седемдесет и пет мили? – отвърна майорът недоверчиво.

– Точно толкова – потвърди Паганел. – Но добавям, че тия пожари обхващат големи пространства и често биват стихийни.

– Кой подпалва равнината? – запита Робърт.

– Понякога гръм, когато тревата е много изсъхнала от горещините. А понякога и самите индианци.

– С каква цел?

– Те твърдят – сам аз не знам доколко това твърдение е основателно, – че след пожар тревата в пампасите растяла по-добре. Това е начин да се засили почвата чрез пепелта. Аз обаче съм склонен да мисля, че с тия пожари те целят да унищожат милиардите кърлежи, тия паразити, които така много безпокоят стадата.

– Но този енергичен способ – каза майорът – сигурно убива и част от добитъка, който скита из равнината.

– Да, много животни изгарят; но какво значение има това в сравнение с общия им брой?

– Малко ме е грижа за тях – каза Мак Набс, – това е тяхна работа, но мисля за пътешествениците, които минават през пампасите. Няма ли опасност те да бъдат изненадани и обгърнати от огъня?

– Как не! – извика Паганел с израз на видимо задоволство. – Това се случва понякога и що се отнася до мене, с удоволствие бих присъствувал на подобно зрелище.

– Това е то нашият учен – отговори Гленарван. – От любов към науката е готов и жив да изгори.

– О, съвсем не, драги Гленарван, но всеки е чел Купер и знае от неговия „Кожен чорап“ как да спира разпространението на пожар, като изскубе тревата в един район от няколко туаза околоръст. Нищо по-просто от това. Затуй не се страхувам от приближаването на пожар и го желая от все сърце.

Но желанието на Паганел не можа да се осъществи и ако той се изпече наполовина, то беше само от топлината на слънцето, което излъчваше непоносима горещина. Конете се задъхваха от тази тропическа температура. За сянка нямаше никаква надежда освен от някое случайно облаче, което за момент закриваше огнения диск. Тогава сянката бягаше по гладката земя, а ездачите подтикваха конете и се стараеха да се задържат в обсега на хладното петно, което западният вятър гонеше пред тях. Но конете, бързо изпреварени, оставаха назад и разбуденото светило започваше наново да ръси със своя огнен дъжд обгорената почва на пампасите.

Когато Уйлсън каза, че няма да останат без вода, той не бе държал сметка за неутолимата жажда, която измъчваше другарите му през този ден. А когато добави, че по пътя ще срещнат рекичка, той бе малко прибързан. И наистина не само липсваха рекички, защото напълно равната почва не им даваше възможност да образуват корита, но и изкопаните от индианците изку-ствени водоеми бяха пресъхнали. Като виждаше как признаците на сушата се увеличават от миля на миля, Паганел обърна внимание на Талкав и го запита къде мисли да намери вода.

– В езерото Салинас – отговори индианецът.

– А кога ще стигнем там?

– Утре вечер.

Привечер пътешествениците спряха след един преход от тридесет мили. Всички разчитаха на спокоен сън, за да възстановят силите си след дневната умора. Но тъкмо това не стана поради облаците комари и папатаци. Присъствието на тези насекоми предвещаваеше промяна на вятъра, който наистина скоро промени посоката си и задуха от север. Тези проклетни животинки обикновено изчезват, когато задуха южен или югозападен вятър.

Ако майорът запазваше спокойствие дори и в сред дребните несгоди на живота, Паганел, обратното, негодуваше против закачките на съдбата. Той проклинаше и комари, папатаци, и много съжеляваше, че няма кисела вода, за да облекчи сърбежите от многобройните ухапвания. Макар че майорът се опитваше да го успокои, казвайки му, че трябва да е щастлив, понеже от тристата хиляди различни видове насекоми, които познават естествениците, има разправия само с два от тях, Паганел се събуди в лошо настроение. Все пак той не остави да го молят, за да тръгне рано сутринта, трябваше още същия ден да стигнат до езерото Салинас. Конете бяха много уморени. Те умираха от жажда и макар че ездачите се лишаваха от вода, за да има за тях, дажбата им бе съвсем ограничена. Сушата беше още по-голяма, а горещината с облаците прах, носени от северния вятър, този самум на пампасите, още по-нетърпима.

През деня еднообразието на пътуването бе прекъснато за момент. Мълреди, който яздеше напред, се върна и съобщи, че към тях се приближава група индианци. Тази среща бе оценена различно. Гленарван помисли за сведенията, които туземците можеха да му дадат за корабкрушенците от „Британия“. Талкав, от своя страна, никак не се зарадва, че ще се срещне с индианци чергари. Той ги смяташе за разбойници и крадци и предпочиташе да ги избегне. По негова заповед малкият отряд се групира и оръжията бяха заредени. Трябваше да бъдат подготвени за

всичко.

Скоро се показа и групата индианци. Тя се състоеше само от десетина туземци, което успокои патагонца. Индианците се приближиха на стотина крачки и се виждаха много ясно. Те принадлежаха към оная раса пампаски индианци, която генерал Розас бе изтребил в 1833 година. С високи изпъкнали чела, едри и с маслинен цвят на кожата, те бяха красиви представители на индианската раса. Бяха облечени в кожи от гуанако и муфети⁶⁰ и въоръжени с копия, дълги до двадесет стъпки, ножове, прашки, бола и ласо. Ловкостта, с която управляваха конете си, показваше, че са отлични ездачи.

Те спряха на стотина крачки и изглежда се съвещаваха, като викаха и ръкомахаха. Гленарван тръгна към тях. Но не бе изминал и няколко метра, когато групата обърна конете си и изчезна невероятно бързо. Изтощените коне на пътешествениците не биха могли да ги стигнат.

– Страхливци! – се провикна Паганел.

– Не са много честни, щом като бягат така бързо – каза Мак Набс.

– Какви са тия индианци? – попита Паганел.

– Гаучо – отговори патагонецът.

– Гаучо – поде Паганел, като се обърна към другарите си. – Гаучо!

Нямаше нужда да взимаме толкова предпазни мерки. Не е имало нищо страшно.

– Защо? – попита майорът.

– Защото гаучото са безобидни селяни.

– Така ли мислите, Паганел?

– Разбира се, те са ни взели за разбойници и побягнаха.

– Аз мисля по-скоро, че не посмяха да ни нападнат – отговори Гленарван, много огорчен, че не можа да влезе във връзка с тия туземци, па каквито и да бяха те.

– Това е и моето мнение – каза майорът, – защото, ако се не лъжа, тия гаучо не само не са безобидни, а, напротив, явни и опасни разбойници.

– А, само това не! – извика Паганел.

И той започна живо да спори по този етнологически въпрос, толкова живо, че предизвика дори майора и си навлече една забележка, напълно необичайна за споровете на Мак Набс.

– Мисля, че се лъжете, Паганел.

60. Малко млекопитаещо. То изхвърля срещу животните, които го нападат, една задущаваща течност. Кожата му е ценна. Живее в Америка. Б. пр.

– Да се лъжа? – отвърна ученият.

– Да. Самият Талкав взе тия индианци за разбойници, а Талкав познава добре работите.

– Но този път Талкав се излъга – възрази Паганел доста рязко. – Гачо са земеделци, пастири и нищо повече. Аз самият съм го писал в една доста известна брошура върху индианците от пампасите.

– Е, добре, направили сте грешка, господин Паганел.

– Аз да направя грешка, господин Мак Набс?

– От разсеяност може би – отвърна майорът настоятелно – и ще се коригирате, като внесете поправки в следващото издание.

Паганел, много засегнат, че оспорват и дори се шегуват с неговите географски познания, започна да се дразни.

– Знайте, господине – каза той, – че моите книги нямат нужда от подобни поправки.

– Имат нужда поне в този случай – заинати се на свой ред Мак Набс.

– Господине, днес ми изглеждате доста заядлив! – сопна се Паганел.

– А аз намирам, че сте малко кисел! – отвърна майорът.

Спорът вземаше неочаквани размери, и то за дреболия, която не си заслужаваше. Гленарван реши, че е време да се намеси.

– Ясно е – каза той, – че единият от вас е заядлив, а другият придиричлив, нещо, което ме учудва и у двама ви.

Патагонецът, без да разбира причината за спора, лесно схвана, че двамата приятели се разправят. Той се усмихна и каза спокойно.

– Това е от северния вятър.

– От северния вятър ли! – провикна се Паганел. – Какво общо има северният вятър с нашия спор?

– Точно така е – отговори Гленарван. – Северният вятър е причина за вашето лошо настроение. Чувал съм, че в Южна Америка той действувал много раздразнително върху нервната система.

– Кълна се в свети Патрик, Едуард, че вие сте прав! – каза майорът и избухна в силен смях.

Но Паганел, наистина възбуден, не искаше да прекрати спора и се нахвърли върху Гленарван, чиято намеса му се стори доста шеговита.

– Значи така, милорде – каза той, – нервната ми система била раздразнена?

– Да, Паганел, причината е северният вятър, един вятър, който подобно на „трамонтано“ в околностите на Рим кара да се вършат доста

престъпления в пампасите.

– Престъпления! – възмути се ученият. – Нима имам вид на човек, който иска да извърши престъпление.

– Не казвам точно това.

– Кажете тогава, че искам да ви убия!

– О – Гленарван не можа да съдържи смеха си, – страх ме е. За щастие северният вятър не трае повече от един ден.

Този отговор предизвика общ смях. Тогава Паганел пришпори коня си и препусна напред, за да разсее лошото си настроение. Четвърт час по-късно той бе забравил всичко.

В осем часа вечерта Талкав, който бе избързал напред, съобщи, че се забелязват очертанията на толкова желаното езеро. Четвърт час след това пътешествениците се спускаха по брега на Салинас. Но тук ги очакваше пълно разочарование. Езерото беше пресъхнало.

Глава XVIII ТЪРСЕНЕ НА ВОДА

Езерото Салинас завършва цяла редица лагуни, които са свързани с планините Вентана и Гуамини. По-рано тук са идвали от Буенос Айрес многобройни експедиции, за да се снабдяват със сол, която водите на езерото съдържат в голямо количество. Сега обаче водата се бе изпарила от палещата жегата и всичката сол, която тя съдържаше, бе заседнала на дъното. Езерото представляваше едно огромно лъскаво огледало.

Когато Талкав говореше за вода за пиене от езерото Салинас, той всъщност имаше предвид сладководните рекички, които на много места се спускаха в него. Но в този момент и притоците бяха пресъхнали. Жаркото слънце бе изпило всичко. Оттук и общото униение, когато ожаднелият отряд стигна до сухите брегове на Салинас. Трябваше да се вземе някакво решение. Малкото вода, останала в меховете, беше полуразвалена и не можеше да се пие. Жаждата започна да се чувства жестоко. Гладът и умората изчезваха пред тази насъщна нужда. Една „рука“, нещо като палатка от кожа, изпъната в една долчинка и изоставена от туземците, послужи на изтощените пътници за подслон, докато конете, налягали по тинестия бряг на езерото, дъвчеха с отвращение морските треви и изсъхналата тръстика.

Когато всички се настаниха в палатката, Паганел заговори с Талкав и го запита какво, според него, следва да се предприеме. Между

географа и индианеца се поведе бърз разговор, от който Гленарван разбра някои думи. Талкав говореше спокойно. Паганел ръкомахаше за двама. Диалогът продължи няколко минути и когато завърши, патагонецът скръсти ръце.

– Какво каза? – запита Гленарван. – Доколкото разбрах, той ни съветва да се разделим.

– Да, на две групи – отговори Паганел. – Тия от нас, чиито коне, смазани от умора и жажда, едва се движат, да продължат, криво-ляво, пътя по тридесет и седмия паралел. А останалите, чиито коне са в по-добро състояние, ще избързат в същата посока до реката Гуамини, която се влива в езерото Сан Лукас, на тридесет и една миля оттук. Ако там има достатъчно вода, ще дочакат другарите си на брега на Гуамини. Ако пък и там няма вода, тогава ще се върнат да пресрещнат другите, за да им спестят едно излишно пътуване.

– А тогава? – запита Том Остин.

– Тогава ще бъдем принудени да се спуснем седемдесет и пет мили на юг до първите разклонения на сiera Вентана, където има много реки.

– Съветът е добър – отговори Гленарван – и ще го последваме незабавно. Моят кон не страда много от липсата на вода и предлагам аз да придружа Талкав.

– О, милорде, вземете ме с вас – каза Робърт, сякаш ставаше дума за приятна разходка.

– Но ще можеш ли да ни следваш, дете мое?

– Да! Аз имам добър кон, който само чака да върви напред. Вземете ме... милорде... Много ви моля.

– Добре, тогава ела с нас, моето момче – каза Гленарван, зарадван, че няма да се раздели с Робърт. – Ние тримата – добави той – ще бъдем много несръчни, ако не открием прясна и бистра вода.

– Ами аз? – попита Паганел.

– О, вие, драги Паганел – отговори майорът, – вие трябва да останете с резервния отряд. Познавате много добре тридесет и седмия паралел, реката Гуамини, целите пампаси и не бива да ни изоставяте. Нито Мълреди, нито Уйлсън, нито аз сме в състояние да намерим сами Талкав на определеното място, а под знамето на храбрия Жак Паганел ще вървим с доверие.

– Примирявам се – отговори географът, много поласкан, че му поверяват върховно командване.

– Но никаква разсеяност! – добави майорът. – Да не ни отведете някъде, където няма какво да правим, например да ни върнете на брега на

Тихия океан!

– Впрочем вие го заслужавате, непоносими майоре – отговори Паганел, смеейки се. – Но, драги Гленарван, кажете ми, как ще разговаряте с Талкав?

– Мисля – отговори Гленарван, – че патагонецът и аз не ще имаме нужда да говорим. Впрочем с няколко испански думи, които знам, ще съумея в случай на нужда да му кажа какво мисля и да разбера отговора му.

– Тогава вървете, достойни ми приятелю – отговори Паганел.

– Но преди това да вечеряме и ако е възможно, да поспим до часа на тръгването – каза Гленарван.

Вечеряха, без да пият, което не беше много освежително, и след това по липса на друго спаха. Паганел сънува потоци, водопади, рекички, реки, езера, ручей, та дори и пълни кани, с една дума, всичко, което обикновено съдържа вода за пиене. Това бе истински кошмар.

На другия ден в шест часа сутринта конете на Талкав, Гленарван и Робърт бяха оседлани. Дадоха им да изпият последната дажба вода, която те погълнаха повече от добро желание, отколкото с доволство, защото водата бе много вмирисана. След това тримата ездачи яхнаха конете.

– До скоро виждане! – извикаха майорът, Остин, Уйлсън и Мълреди.

– И най-вече гледайте да не се върнете! – добави Паганел.

Скоро патагонецът, Гленарван и Робърт със свити сърца загубиха от погледа си останалата част от отряда, поверена на прозорливостта на географа.

Пустинята на езерото Салинас – „Desertio de las Salinas“, през която минаваха, е глинеата равнина, покрита с хилави храсталаци, високи десетина стъпки, дребни мимози, които индианците наричат „курамамел“ и „юмес“, малки храсти, богати със сода. Тук-там широки петна кристализирана сол отразяваха с необикновена сила слънчевите лъчи. Окото можеше лесно да се излъже и да вземе тия „баресос“⁶¹ за повърхности, сковани от страшен студ, но палещото слънце бързо разсейваше тази заблуда. Все пак контрастът между безплодната и изгоряла от слънцето почва и тия искрящи петна придаваше на тази пустиня много особен вид, който беше интересен за очите.

На осемдесет мили по на юг изгледът на сiera Вентана, към която при евентуално пресъхване на Гуамини може би пътешествениците

61. Солни пластове. Б. а.

сяха да се принудят да тръгнат, беше съвсем различен. Тази местност, изследвана в 1835 година от капитан Фин Рой, който командуваше тогава експедицията на „Бигл“, е необикновено плодородна. Тук се намират най-хубавите пасбища от цялата индианска земя. Северозападните склонове на планините са покрити с буйна трева и се спускат сред гори, богати с различни видове дървета. Тук има „алгаробо“, един вид рожково дърво, чийто плод, изсушен и смлян, служи за приготвяне на хляб, който индианците много обичат: бяло „кебрачо“ с дълги и гъвкави клони, които падат подобно на плачущите върби в Европа; червено „кебрачо“, чието дърво е необикновено твърдо; „наудубай“, което се запалва извънредно лесно и често причинява страшни пожари; „вираро“, чиито виолетови цветове са разположени във форма на пирамида, и най-сетне „тимбо“, короната на което се издига до осемдесет стъпки височина и образува нещо като огромен чадър, под който могат да се скрият от слънцето цели стада. Много пъти аржентинците са опитвали да колонизират тази богата област, но нито веднъж не са успели да победят враждебността на индианците.

Бездруго трябваше да се предполага, че от склоновете на планината се спускат пълноводни реки, които докарват необходимата за такова плодородие влага. И наистина и при най-голяма суша тия реки не пресъхват. Но за да стигне човек до тях, трябва да слезе на сто и тридесет мили на юг. Талкав имаше право, като се насочваше първо към Гуамини, която, без да го отклонява от пътя, се намираще на много по-малко разстояние.

Трите коня препускаха бързо. Тия прекрасни животни чувстваха по инстинкт къде ги водят господарите им. Особено Таука проявяваше едно юначество, което нито умората, нито жаждата можеха да сломят. Той прелиташе като птица над пресъхналите ручей и храстите „кура-мамел“ и весело цвилеше. Конете на Гленарван и Робърт, макар и по-тромави, но увлечени от неговия пример, го следваха смело. Талкав, неподвижен на седлото, даваше на спътниците си примера, който Таука даваше на своите събратя.

Патагонецът често извърщаше глава, за да погледне Робърт.

Като виждаше момчето, седнало здраво на седлото, с гъвкави хълбоци, наведени рамене, краката естествено отпуснати и коленете притиснати до седлото, той изразяваше задоволство си с насърчителни възгласи. И наистина Робърт Грант се проявяваше като отличен ездач и заслужаваше похвалите на индианеца.

– Браво, Робърт – казваше Гленарван, – изглежда, че Талкав те

поздравява! Той ти се възхищава, момчето ми!

– За какво, милорде?

– За добрата ти езда.

– О, аз само се държа здраво и това е всичко – отвърна Робърт и се изчерви от удоволствие, че го хвалят.

– Това е най-важното, Робърт – отговори Гленарвап, – но ти си много скромен и аз ти предсказвам, че ще станеш отличен спортист.

– Добре – отвърна Робърт, като се смееше, – а какво ще каже татко, който иска да ме прави моряк?

– Едното не пречи на другото. Ако всички ездачи не могат да бъдат добри моряци, всички моряци могат да станат добри ездачи. Като седиш на напречниците, свикваш да се държиш добре. А умението да научиш коня да ти се подчинява, да прави странични и кръгови движения, това е напълно естествено и идва от само себе си.

– Горкият татко – отговори Робърт. – Ах, колко много ще ви бъде той признателен, милорде, когато го спасите!

– А ти много ли го обичаш, Робърт?

– Да, милорде. Татко беше толкова добър със сестра ми и с мене! Той мислеше само за нас! От всяко свое пътуване ни донасяше спомени от страните, които посещаваше, и което беше по-скъпо от всичко, милувки и нежни думи. О, когато го опознаете, вие също ще го обикнете! Мери прилича на него. И той говори сладко като нея. За моряк това е странно, нали?

– Да, Робърт, доста странно – отговори Гленарван.

– Аз още го виждам – продължи детето, сякаш говореше на себе си. – Добрият и славен татко! Когато бях малък, той ме приспиваше на коленете си и ми тананикаше винаги една стара шотландска мелодия, която възпява езерата в нашата страна. Понякога си припомням мелодията, но смътно. И Мери също. Ах, милорде, колко много го обичахме! Струва ми се, че човек трябва да бъде малък, за да обича така силно баща си!

– И голям, за да го почита, мило дете – отговори Гленарван, трогнат от думите, бликнали от това младо сърце.

По време на тоя разговор конете бяха спрели да препускат и вървяха ходом.

– Нали ще го намерим? – каза Робърт след няколко минути мълчание.

– Да, ще го намерим – отговори Гленарван. – Талкав ни насочи по следите му, а аз имам доверие в него.

– Прекрасен индианец е Талкав – каза детето.

– Несъмнено.

– А знаете ли още нещо, милорде?

– Кажете какво и после ще ти отговоря.

– То е, че с вас има само чудесни хора! Мисис Елена, която толкова много обичам, майорът със спокойния си израз, капитан Мангълс, господин Паганел и моряците на „Дънкан“, толкова смели и толкова предани!

– Да, зная това, момчето ми – отговори Гленарван.

– А знаете ли, че вие сте най-добрият от всички?

– А, виж, това не знам!

– Е добре, трябва да го научите, милорде – отговори Робърт, като хвана ръката на лорда и я целуна.

Гленарван поклати леко глава, но разговорът не продължи, защото Талкав им направи знак да побързат. Те бяха изостанали, а нямаше време за губене и трябваше да се помисли за тия, които ги чакаха.

Засилиха хода, но скоро стана ясно, че освен Таука другите коне не ще издържат дълго на това темпо. На пладне трябваше да им се даде един час почивка. Бяха капнали и отказваха да ядат алфафарес, нещо като люцерна, но слаба и изгоряла от слънцето.

Гленарван започна да се тревожи. Признаците на сушата не намаляваха и липсата на вода можеше да има катастрофални последици. Талкав не казваше нищо и навярно си мислеше, че преди да види дали Гуамини е пресъхнала, няма защо да се отдава на отчаяние, ако въобще някога индианец е изпитвал това чувство.

Тръгнаха наново и конете, волею-неволю, с помощта на шпорите и камшика трябваше да продължат напред, но само ходом. Повече от това те не бяха в състояние да направят.

Талкав можеше лесно да избърза, защото за няколко часа Таука би го отнесъл до брега на реката. И той сигурно беше помислил за това, но не искаше да изостави двамата си спътници сами в сред тази пустиня и за да не ги изпревари, принуди коня си да намали хода.

Конят на Талкав се съгласи да тръгне ходом не без съпротива. Той се изправяше на задните си крака и силно цвилеше. За да го подчини, господарят му трябваше да употреби не толкова сила, колкото думи. Талкав говореше на коня си като на човек и Таука, ако не му отговаряше, поне го разбираше. Трябва да се предполага, че патагонецът бе изтъкнал много сериозни съображения, защото, след като „поспори“ известно време, Таука се съгласи с неговите доводи и се подчини, но продължи да гризе юздата си.

Ако Таука бе разбрал Талкав, Талкав също разбираше коня си.

Умното животно, подтиквано от някакъв висш инстинкт, бе почувствувало влага във въздуха. То я вдишваше жадно, мляскаше и движеше езика си, като че ли беше го потопил в някаква живителна течност. Патагонецът не можеше да се излъже: водата не беше далеч!

И той насърчи спътниците си, като им обясни нетърпението на Таука, което скоро и другите два коня разбраха. Те напрегнаха последни сили и препуснаха в галоп след индианеца. Към три часа в една падина се показа бяла ивица. Тя трептеше под слънчевите лъчи.

– Вода! – възкликна Гленарван.

– Вода! Да, вода! – извика Робърт.

Нямаше вече нужда да подканват конете си. Бедните животни бяха почувствували прилив на нови сили и се втурнаха стремглаво напред. Само за няколко минути те достигнаха Гуамини и както бяха оседлани, се потопиха в живителните води.

Макар и не по собствено желание господарите им ги последваха и се окъпаха, без да искат, нещо, от което не мислеха да се оплакват.

– Ей, че е хубаво! – казваше Робърт, като жадно пиеше вода от самата река.

– Бъди въздържан, момчето ми! – съветваше го Гленарван, който сам не даваше пример за това.

Чуваше се само шумът от бързи глътки.

Самият Талкав пи спокойно, без да бърза, на малки глътки, но „дълги като ласо“, както се изразяват патагонците. Той не спираше и имаше опасност, че ще изпие цялата река.

– Най-сетне – каза Гленарван – нашите приятели няма да бъдат измамени в надеждите си. Сега е сигурно, че като дойдат тук, ще намерят прясна вода в изобилие, ако, разбира се, Талкав не я изпие всичката.

– Не можем ли да ги пресрещнем! – запита Робърт. – Така ще им спестим няколко часа тревога и страдание.

– Безспорно, моето момче, но как ще пренесем водата? Меховете останаха у Уйлсън. Не, по-добре да ги дочакаме, както е уговорено. Като се пресметне необходимото време и като се има предвид, че конете можеха да вървят само ходом, нашите приятели ще бъдат тук през нощта. Трябва да им приготвим добра вечеря и добро място за спане.

Талкав не дочака предложението на Гленарван, за да потърси място за нощуване. Той има щастието да намери на самия бряг на реката една „рамада“, нещо като кошара за добитък, оградена от трите страни. Мястото беше удобно, ако не се страхуваш да спиш на открито, а това бе най-малката грижа на спътниците на Талкав. Те и не потърсиха по-

добро място и се излегнаха на слънце да изсушат прогизналите си дрехи.

– Е добре – каза Гленарван, – понеже вече си имаме убежище, трябва да помислим за вечерята. Приятелите ни трябва да бъдат доволни от разумаващите, които изпратиха напред, и съм сигурен, че няма да има от какво да се оплакват. Мисля, че един час лов няма да е загубено време. Готов ли си, Робърт?

– Да, милорде – отговори момчето, като стана с пушка в ръка.

Тази идея дойде на Гленарван, защото бреговете на Гуамини сякаш бяха сборно място на дивеча от цялата околност. Виждаха се как излитат цели ята „тинамус“, един вид червени яребици, които живеят само в пампасите, черни лещарки, една разновидност на дъждосвирец, наречен „теру-теру“, жълти дърдавци и водни кокошки с великолепни зелени пера. Четириноги не се показваха, но Талкав посочи близките високи треви и гъсти бранища и даде да се разбере, че се крият там. Ловците трябваше да направят само няколко крачки и да се озоват в най-богатото с дивеч място на света.

Ловът започна и като изоставиха на първо време пернатите в полза на четириногите, насочиха първите изстрели по едрия дивеч на пампасите. Много скоро наизскачаха пред тях стотици сърни и гуанако, подобни на ония, които бяха връхлетели върху тях на върха на Кордилерите. Но тези страхливи животни побягнаха с такава бързина, че бе невъзможно да се приближат до тях на един изстрел. Ловците тогава се обърнаха към друг, по-малко бърз дивеч, но който по вкус не отстъпваше на останалия. Бяха убити дванадесетина червени яребици и дърдавци, а Гленарван много сръчно улучи едно пекари или „тай-тетр“, дебелокожо с кафеникава козина, което си струваше труда, защото месото му е много вкусно.

За по-малко от половин час, без да се уморят, ловците убиха толкова дивеч, колкото им трябваше. Робърт също не изостана и уби едно интересно животно от рода на непълнозъбите бозайници, едно „армадийо“, нещо като броненосец, покрит с черупка от подвижни костени пластинки, което бе дълго стъпка и половина. Талкав пък даде на другарите си възможност да видят как се лови „нанду“, един вид щраусова птица, която живее само в пампасите и чиято бързина е изключителна.

Индианецът не се опита да хитрува с това толкова бързо животно. Той впусна Таука в галоп право срещу него, за да го достигне веднага, защото, ако първата атака не успееше, птицата щеше скоро да измори и

кон, и ездач със своите бързи криволичения. Като достигна на необходимото разстояние, Талкав метна силно своите болас, и то толкова сръчно, че те се усукаха около краката на щрауса и парализираха движенията му. След няколко секунди птицата лежеше мъртва.

Пренесоха в рамадата яребиците, щрауса на Талкав, пекарито на Гленарван и армадийото на Робърт. Щраусът и пекарито бяха приготвени веднага, т.е., одраха им твърдите кожи и ги нарязоха на тънки парчета. А армадийото, ценно животно, защото носи скарата със себе си, бе поставено в собствената му черупка на жарта.

Тримата ловци изядоха за вечеря само яребиците, като запазиха за приятелите си останалото месо.

Не забравиха и конете. В рамадата имаше голямо количество суха трева, която им послужи и за храна, и за постелка. Когато всичко беше готово, Гленарван, Робърт и индианецът се обвиха в своите пънчос и се излегнаха върху една постелка от алфафарес, обикновеното легло на ловците в пампасите.

Глава XIX ЧЕРВЕНИТЕ ВЪЛЦИ

Настъпи нощта. Нощ на новолуние, в която месецът е невидим за всички обитатели на земята. Равнината бе озарена само от трепкащата светлина на звездите. На хоризонта съзвездията на Зодиака гаснеха в по-тъмна мъглявост. Водите на Гуамини течаха безшумно като дълга ивица дървено масло, която се хлъзга по мраморна повърхност. Птици, четириноги и влечуги си почиваха от дневната умора и над необятното пространство на пампасите цареше пустинно мълчание.

Гленарван, Робърт и Талкав се бяха подчинили на общия закон. Изтегнати върху дебел пласт люцерна, те спяха дълбок сън. Конете, капнали от умора, бяха легнали на земята. Само Таука, като истински чистокръвен кон, спеше прав, стъпил здраво на четирите си крака, горд в покой, както и в движение, и готов да полети при първия знак на своя господар. Пълно спокойствие цареше в рамадата. Главните на нощния огън малко по малко гаснеха и хвърляха последни светлини в мълчаливата тъмнина.

Към девет часа след кратък сън индианецът се събуди. Очите му се втренчиха под свитите вежди и слухът му се насочи към равнината. Ясно беше, че той търсеше да долови някакъв недоловим звук. Скоро на

лицето му, обикновено равнодушно, се изписа смътно безпокойство. Беше ли усетил приближаването на скитници индианци, или близостта на ягуари, водни тигри или други опасни хищници, които не са рядкост около реките? Последното предположение, изглежда, му се стори най-възможно, защото хвърли бърз поглед към натрупаните в кошарата запаси от гориво, и безпокойството му се увеличи. И наистина постланата по земята суха люцерна щеше да изгори бърже и не би могла да спре за дълго време дръзки хищници.

При това положение на Талкав оставаше само да чака събитията и той зачака. Полуизтегнат, с глава подпряна на ръцете, с лакти на коленете, с втрещен поглед, той бе застанал в позата на човек, току-що събуден от внезапна тревога.

Измина цял час. Всеки друг на мястото на Талкав, успокоен от околната тишина, би легнал отново да спи. Но там, където чужденецът не би заподозрил нищо, свръхвъзбудените сетива и природният инстинкт на индианеца предугаждаха близка опасност.

Докато Талкав се вслушваше и дебнеше, Таука изцвили глухо и насочи ноздрите си към отвора на оградата. Патагонецът се изправи изведнъж.

– Таука подуши някакъв неприятел – каза той.

Индианецът стана и отиде да разгледа внимателно равнината.

Тишината продължаваше да цари, но не и спокойствието. Талкав забеляза сенки, които безшумно се хлъзгаха между храсталаците на „кура-мамел“. Тук-таме блестяха светли точки, които се кръстосаха във всички посоки, и ту гаснеха, ту се запалваха наново. Би казал човек, танц на фантастични лампиони върху огледалната повърхност на огромна лагуна. Чужденец би взел сигурно тия хвърчащи искри за светулки, които блестят през нощта на много места из пампасите, но Талкав не се излъга. Той разбра какви врагове имаше насреща си, напълни карабината и застана на пост до първите колове на оградата.

Не чака дълго. Изведнъж в пампасите се разнесе странен вик, смес от лай и вой. Отговори му гърмежът на карабината, който бе последван от стотици ужасни резове.

Гленарван и Робърт, внезапно събудени, скочиха.

– Какво има? – извика младият Грант.

– Индианци ли? – попита Гленарван.

– Не – отговори Талкав, – „агуарас“, Робърт погледна Гленарван.

– Агуарас? – повтори той.

– Да – отговори Гленарван, – червените вълци на пампасите.

И двамата сграбчиха оръжията си и се присъединиха към индианеца. Той им показа равнината, откъдето се чуваше страхотен концерт от виене.

Робърт неволно се дръпна крачка назад.

– Страхуваш ли се от вълците, момчето ми? – завита го Гленарван.

– Не, милорде – отговори решително Робърт. – Впрочем до вас от никого не ме е страх.

– Толкова по-добре. Агуарите не са много опасни животни и ако не беше големият им брой, нямаше дори да им обърна внимание.

– Какво значение има това! – отговори Робърт. – Ние сме добре въоръжени, нека дойдат!

– И ще бъдат добре посрещнати!

Гворейки така, Гленарван искаше да успокои момчето, но мислеше със скрита тревога за тази глутница хищници, разбесували се през нощта. Те може би бяха стотици, а трима души, колкото и добре да бяха въоръжени, не можеха да се борят успешно с такъв голям брой зверове.

Когато патагонецът произнесе думата „агуарас“, Гленарван позна веднага името, с което индианците от пампасите наричат червените вълци. Този хищник, „*canis jubatus*“, е голям колкото куче и има глава на лисица. Козината му е червена като канела, а на гърба му, от главата до опашката, се проточва черна грива. Това животно е много пъргаво и много яко. То живее главно по блатистите места и преследва с плаване водния дивеч. През деня спи в леговището си и излиза на лов нощем. От него се боят особено много в „естанциите“⁶², където се отглеждат стада, защото, когато изгладнее, напада и едър добитък и нанася големи яреди. Когато е сам, агуарът не е опасен. Но когато са на глутница и са изгладнели, агуарите са по-опасни от кугуарите или ягуарите, с които човек може да се бори лице срещу лице.

По воя, който се разнасяше из пампасите, и по множеството сенки, които подскачаха в равнината, Гленарван не можеше да се мами за броя червени вълци, събрани на брега на Гуамини. Животните бяха подушили сигурна плячка, конско или човешко месо, и никое от тях нямаше да се прибере в леговището си, преди да е получило своя дял. Положението беше извънредно тревожно.

Вълците постепенно стягаха обръча. Конете се бяха събудили и проявяваха признаци на голям страх. Само Таука биеше земята с крак и се мъчеше да скъса юлара си, готов да избяга. Господарят му успяваше

62. Големи ферми за отглеждане на добитък. Б. а.

да го усмири само като му подсвиркваше продължително.

Гленарван и Робърт бяха застанали така, че да пазят входа на рамадата. С пълни карабини те се готвеха да стрелят върху първата редица агуари и се прицелваха вече, когато Талкав им дръпна пушките.

– Какво иска Талкав? – запита Робърт.

– Забранява ни да стреляме! – отговори Гленарван.

– Защо?

– Може би смята, че още не е настъпил моментът.

Но не това беше съображението, което заставяше индианеца да действа така, а една по-важна причина, която Гленарван разбра, щом Талкав вдигна и обърна барутницата си и показа, че е почти празна.

– Тогава? – попита Робърт.

– Тогава трябва да пестим мунициите. Днешният лов ни струва скъпо и сега нямаме достатъчно барут и куршуми. Не ни остава и за двадесетина изстрела.

Момчето не отговори.

– Страхуваш ли се, Робърт?

– Не, милорде.

– Добре, момчето ми.

В този момент се разнесе нов изстрел. Талкав бе повалил един от по-дръзките неприятели. Вълците, които напредваха в гъсти редици, се отдръпнаха и се струпяха на стотина крачки от оградата.

Веднага по даден от индианеца знак Гленарван зае мястото му, а Талкав събра постилките, тревата, с една дума, всичко, което можеше да гори, натрупа ги на входа на рамадата и хвърли върху тях горящ въглен. Скоро върху черния фон на небето се издигна завеса от пламъци, през чиито пролуки се показва равнината, ярко осветена от големи подвижни отблясъци. Сега Гленарван можа да прецени с какво безбройно число хищници трябваше да се борят. Никога толкова много вълци не се бяха събирали заедно, нито така озверени за плячка. Огнената преграда, която Талкав им противопостави, ги спря, но и удвои яростта им. Някои от тях се приближиха до самия огън, но си изгориха лапите.

От време на време трябваше по някой нов изстрел, за да се спре тази виеща глутница, и след час на земята лежаха петнадесетина трупа.

За момента положението на обсадените беше сравнително по-малко опасно. Докато имаха муниции и докато огнената преграда закриляше входа на рамадата, нападателят не беше опасен. Но какво щеше да стане по-късно, когато тия средства за отблъскване на глутницата щяха да липсват?

Гленарван погледна Робърт и сърцето му се сви. Той не мислеше за себе си, а само за нещастното дете, което проявяваше неприсъщо за годините му мъжество. Робърт беше бледен, но ръцете му не изпушаха оръжието и той чакаше смело настъплението на раздразнените вълци.

Като обмисли хладнокръвно положението, Гленарван реши, че трябва да се предприеме нещо решително.

– След един час – каза той – няма да имаме вече нито барут, нито куршуми, нито огън. Но ние не трябва да чакаме този момент, за да решим какво да правим.

Той се върна при Талкав и като си припомни няколкото испански думи, които знаеше, започна с него разговор, често прекъсван от изстрели.

Двамата мъже успяха да се разберат, но не без мъка. За щастие Гленарван познаваше навичките на червените вълци, иначе нямаше да може да изтълкува думите и жестовете на патагонца.

Все пак мина четвърт час, преди той да може да предаде на Робърт отговора на Талкав. Гленарван бе разпитал индианца върху тяхното почти безнадеждно положение.

– И какво отговори той? – запита Робърт Грант.

– Той каза, че на всяка цена трябва да удържим до съмване. Агуарът излиза само нощем и щом съмне, се прибира в леговището си. Това са вълци на мрака, подло животно, което се страхува от дневната светлина, един четириног бухал!

– Добре, да се отбраняваме до разсъмване!

– Да, момчето ми, и с ножове, когато свършим куршумите.

Талкав вече бе показал това на дело и щом някой вълк се доближаваше до огъня, патагонецът протягаше дългата си въоръжена ръка през пламъците и я издърпваше червена от кръв.

Но защитните средства бяха на привършване. Към два часа сутринта Талкав хвърли в огъня последния наръч гориво и на обсадените оставаше пълнеж само за още пет изстрела.

Гленарван се огледа наоколо отчаян.

Той помисли за детето до него, за другарите си, за всички, които обичаше. Робърт не казваше нищо. Може би в доверчивото му въображение опасността не изглеждаше така неизбежна. Но Гленарван мислеше и за него и си представяше ужасната картина, вече неизбежна, да бъде разкъсан жив! Той не сдържа вълнението си, притегли детето до себе си, притисна го до гърдите си и го целуна по челото, а в това време от очите му неволно потекоха сълзи.

Рооърт го погледна и се усмихна.

– Аз не се боя! – каза той.

– Не, детето ми, не – отвърна Гленарван, – и имаш право. След два часа ще съмне и ние ще бъдем спасени! – Браво, Тал-кав, браво, храбри патаgoneцо! – провикна се той в момента, когато индианецът повали с приклада на пушката си два огромни вълка, които се опитваха да прекосят огнената преграда.

Но в този момент замиращата в огнището светлина му откри глутницата агуари, които в гъсти редици се готвеха да нападнат рамадата.

Развръзката на тази кървава драма приближаваше. Огънят поради липса на гориво гаснеше малко по малко. Пламъците намаляваха. Осветената досега равнина започна да тъмнее и в мрака се появиха отново святкащите очи на червените вълци. Още няколко минути и цялата глутница щеше да се втурне в рамадата.

Талкав изпразни за последен път карабината си и повали още един неприятел. Той нямаше муниции, скръсти ръце и отпусна глава на гърдите си. Изглежда, размишляваше мълчаливо. Дали търсеше някакъв смел, неосъществим, отчаян начин за отблъскване на бясната глутница? Гленарван не смееше да го запита.

В този момент настъпи някаква промяна в нападението на вълците. Те сякаш се отдалечаваха и толкова заглушителният им досега вой пресетана внезапно. Равнината потъна в мъчително мълчание.

– Те си отиват! – каза Робърт.

– Може би – отговори Гленарван, като се ослуша.

Но Талкав отгатна мисълта му и поклати глава. Той знаеше, че животните нямаше да изпуснат такава сигурна плячка, докато зората не ги прогони в тъмните им леговища.

Все пак тактиката на неприятеля бе очевидно променена.

Вълците вече не опитваха да насилят входа на рамадата, но тяхната нова маневра бе още по-опасна. Като се отказаха от входа, упорито защищаван с огън и изстрели, агуарите заобиколиха рамадата и по общо съгласие опитаха да я нападнат от противоположната страна.

Скоро се чу как ноктите им се впиваха в полуизгнилото дърво на оградата. В процепите между гредите се провираха вече здрави лапи и кървави муцуни. Изплашените коне бяха скъсали поводите си и тичаха в рамадата, обезумели от ужас. Гленарван прегърна детето, за да го брани до последния миг. А може би дори, опитвайки едно невъзможно бягство, той се готвеше да се втурне навън, когато погледът му се спря върху индианеца.

Талкав, след като се въртя като див звяр в рамадата, се приближи внезапно до коня си, който трепереше от нетърпение, и почна да го оседлава грижливо, като не забравяше нито един ремък, нито една тока. Той сякаш бе престанал да се безпокои от вълчия вой, който в това време бе двойно по-силен. Гленарван го гледаше със смъртен ужас.

– Той ни напуска! – извика, като видя, че Талкав събира по-водите като ездач, който се готви да се метне на седлото.

– Той! Никога! – каза Робърт.

И наистина индианецът щеше да се опита не да напусне приятелите си, а да ги спаси, като се жертвува за тях.

Таука беше готов. Той хапеше юздата си, изправяше се на задните си крака, очите му, пълни с прекрасен огън, мятаха мълнии. Той бе разбрал господаря си.

В момента, в който индианецът хвана гривата на коня, Гленарван с треперееща ръка го улови за лакътя.

– Заминаваш ли? – каза той, като посочи свободната в това време равнина.

– Да – отвърна индианецът, който разбра жеста на своя спътник.

После добави няколко испански думи, които значеха: „Таука! Добър кон! Бърз! Ще повлече вълците подире си.“

– Ах! Талкав! – извика Гленарван.

– По-скоро! По-скоро – отговори индианецът, докато Гленарван казваше на Робърт с прекъсван от вълнение глас:

– Робърт, детето ми, чуваш ли го? Той иска да се жертвува за нас! Той иска да се впусне в пампасите и да отклони беса на вълците, като ги привлече върху себе си!

– Приятелю Талкав – отговори Робърт и се хвърли в краката на патогонца, – приятелю Талкав, не ни напускай!

– Не – каза Гленарван, – той няма да ни напусне. След това се обърна към индианца:

– Да тръгнем заедно – и той посочи ужасените и притиснати до гредите коне.

– Не – отвърна индианецът, който схвана правилно смисъла на тия думи. – Лоши коне! Изплашени! Таука! Добър кон!

– Така да бъде! – каза Гленарван. – Талкав няма да те напусне, Робърт! Той ми подсказа какво трябва да правя! Аз трябва да тръгна, а той да остане при тебе!

После, като хвана юздите на Таука, той каза:

– Аз ще тръгна!

– Не! – отговори спокойно патагонецът.

– Аз, казвам ти – извика Гленарван, като дръпна юздите от ръцете му, – аз ще тръгна! Спаси това дете! Поверявам ти го, Талкав!

Но Талкав се противеше. Спорът продължаваше, а в това време опасността растеше от секунда на секунда. Изгризаните греди вече се подаваха на вълчите зъби и нокти. Никой от двамата не искаше да отстъпи. Индианецът бе отвел Гленарван до изхода на рамадата и му сочеше свободната от вълци равнина. Със своя образен език той искаше да му обясни, че не трябваше да се губи нито миг, че ако маневрата не сполучеше, опасността за тия, които оставаха, щеше да бъде по-голяма, и най-сетне, че само той познаваше достатъчно Таука, за да използва за спасението на всички неговите прекрасни качества на бързина и лекота. Гленарван, заслепен, упорствуваше и искаше да се жертвува, когато внезапно бе силно тласнат. Таука подскочи, изправи се на задните си крака, с един скок прескочи огнената преграда и купчината убити вълци и полетя напред, а един детски глас извика:

– Господ да ви спаси, милорде!

Гленарван и Талкав едва успяха да зърнат Робърт, който, вкопчил се в гривата на Таука, изчезна в тъмнината.

– Робърт, нещастнико! – извика Гленарван.

Но тия думи не можа да чуе дори и индианецът. Разнесе се страшен вой и червените вълци се впуснаха с неимоверна бързина на запад, по следите на коня.

Талкав и Гленарван изтичаха навън от рамадата. Равнината бе отново спокойна и те едва можаха да забележат в далечината една подвижна лента, която лъкатушеше в сенките на нощта.

Гленарван се строполи на земята, разбит, отчаян, със скръстени ръце. Той погледна Талкав. Индианецът се усмихваше с обичайното си спокойствие.

– Таука. Добър кон! Момчето, храбро! Ще се спаси! – повтаряше той, като кимаше одобрително с глава.

– А ако падне? – каза Гленарван.

– Няма да падне!

Въпреки увереността на Талкав нощта премина в страшни душевни терзания за бедния лорд.

Той искаше да тръгне да търси Робърт, но индианецът го спря. Обясни му, че техните коне не можеха да настигнат Таука, който сигурно е убягнал на вълците, че е невъзможно да го намерят в тъмнината и че трябва да дочакат утрото, за да тръгнат по следите на Робърт.

Към четири часа започна да се зазорява.

Моментът за тръгване беше дошъл.

– На път! – каза индианецът.

Гленарван не отговори, а се метна на коня на Робърт. Скоро двамата ездачи препуснаха на запад, следвайки правата линия, от която другарите им не трябваше да се отклоняват. В течение на цял час те препускаха със страшна бързина, като търсеха с очи Робърт и трепереха на всяка стъпка да не би да открият окървавения му труп. Гленарван просто раздираше хълбоците на коня си с шпорите. Най-сетне се чуха пушечни изстрели, които се повтаряха на равни промеждутъци като сигнал.

– Това са те! – извика Гленарван.

Талкав и той пришпориха още по-яростно конете си и след няколко минути срещнаха отряда, воден от Паганел. От гърдите на Гленарван се изтръгна вик. Робърт беше там, жив, напълно жив, яхнал прекрасния Таука, който изцвили от удоволствие, щом видя господаря си.

– Ах, детето ми, детото ми! – извика Гленарван с неизразима нежност.

И двамата скочиха от конете и се хвърлиха в прегръдките си. След това дойде редът на индианеца да притисне до гърдите си смелия син на капитан Грант.

– Жив е! Жив е! – викаше Гленарван.

– Да! – отговори Робърт. – Благодарение на Таука! Индианецът не бе чакал тия думи на признателност, за да благодари на своя кон, той вече го целуваше и му говореше, като че ли в жилите на това достойно животно течеше човешка кръв.

После той се обърна към Паганел и му посочи младия Робърт.

– Храбрец! – каза той.

В това време Гленарван бе прегърнал Робърт и му казваше:

– Защо, дете мое, защо не остави Талкав или мене да опитаме този последен шанс да те спасим?

– Милорде – отговори детето с израз на дълбока признателност, – не беше ли мой ред да се жертвувам? Талкав вече ми спаси живота. А вие, вие ще спасите баща ми!

Глава XX АРЖЕНТИНСКАТА РАВНИНА

След първите изблици на радост Паганел, Остин, Уйлсън,

Мълреди, всички, които бяха останали назад, освен може би майор Мак Набс, почувствуваха, че умират от жажда. За голямо щастие Гуамини течеше наблизко. Всички тръгнаха затам и в седем часа сутринта малкият отряд пристигна в рамадата. Като се гледаха околностите, й, осеяни с трупове на вълци, лесно можеше да се съди за силата на нападението и за упоритостта гга отбраната.

Скоро пътешествениците уталожиха обилно жаждата си и закусиха чудесно в рамадата. Филетата от шраус бяха провъзгласени за великолепни, а армидийото, опечено в собствената си броня, за превъзходно ядене.

– Да яде човек умерено такива вкусни неща – каза Паганел, – би било неблагодарност. Трябва много да яде.

И той яде много, но не му стана тежко благодарение на бистрата вода на Гуамини, която, изглежда, притежаваше отлични храносмилателни качества.

В десет часа сутринта Гленарван, който не искаше да повтори грешките на Анибал в Капуа⁶³, даде знак за тръгване. Напълниха кожните мехове с вода и потеглиха. Конете с възстановени сили показаха много усърдие и почти през цялото време препускаха в лек ловен галоп. Благодарение на повечето влага местността бе по-плодородна, но все пак пустинна. Дните на 2 и 3 ноември минаха без произшествия и вечерта пътешествениците, привикнали вече на умората от дългите преходи, се установиха за ношуване на края на пампасите, на границата на провинцията Буенос Айрес. Бяха напуснали залива Талкауано на 14 октомври и само за двадесет и два дни бяха преминали благополучно четиристотин и петдесет мили, т.е. близо две трети от цялото разстояние.

На другата сутрин отрядът прекоси условната линия, която отделя аржентинските равнини от областта на пампасите. Тук Талкав се надяваше да срещне кациките, в чиито ръце не се съмняваше, че ще намери капитан Грант и неговите двама другари по съдба.

От четиринадесетте провинции, които съставляват аржентинската република, провинцията Буенос Айрес е едновременно и най-голямата, и най-гъсто населената. Тя граничи между шестдесет и четвъртия и шестдесет и петия градус с южните индиански територии. Почвата й е необикновено плодородна. В тая равнина, която е покрита с житни растения и с дървовидни зеленчукови растения и е почти напълно равна до самите подножия на планините Тандил и Тапалкуем, климатът е

63. Армиите на Анибал останали дълго в Капуа и напълно се разложили Б. пр.

извънредно здрав.

Откакто бяха напуснали Гуамини, пътешествениците забелязаха с голямо задоволство, че температурата започва да става значително по-умерена. Благодарение на силните и студени ветрове откъм Патагония, които раздвижаваха непрекъснато въздушните пластове, средната температура не надвишаваше седемнадесет градуса. Хора и животни нямаха никаква причина да се оплакват, след като бяха толкова страдали от сушата и горещината. Напредваха бодро и с доверие. Но каквото и да казваше Талкав, местността изглеждаше съвсем необитаема или, да употребим по-точна дума, „обезлюдена“.

Често пътят на изток минаваше край малки лагуни, образувани ту от сладки, ту от соленогорчиви води. По техните брегове под закрилата на хрусталаците подскачаха леки синигери и пееха весели чучулиги в компанията на „тангарас“, които съперничат по цветове на бляскавите колибри. Тия красиви птички размахваха весело крилца, без да се плашат от войнолюбивите скорци, които маршируваха по брега като войници с червени еполети и червени пера по гърдите. По бодливите храсти се люшкаха като креолска люлка подвижните гнезда на „анубис“, а по бреговете на лагуните се разхождаха на групи великолепни фламинго, които разперваха срещу вятъра огненочервени крила. Виждаха се и гнездата им, които имаха форма на пресечен конус, висок една стъпка, и групирани с хиляди, образуваха нещо като малък град. Фламингото не се смугиха много от приближаването на пътешествениците, нещо, което не хареса особено на Паганел.

– Отдавна имам желание да видя как хвърчи фламингото – каза той на майора.

– Добре! – рече майорът.

– Понеже ми се представя случай, ще се възползувам.

– Възползвайте се, Паганел.

– Елате с мене, майоре. Ела и ти, Робърт. Имам нужда от свидетели.

И Паганел, като остави другарите си да продължават напред, се запъти, следван от Робърт Грант и майора, към групата фламинго.

Като ги наближи, той гръмна само с барут, защото никога не би пролял напразно кръвта на една птица, и всичките фламинго излетяха вкупом, а Паганел ги наблюдаваше внимателно през очилата си.

– Е, видяхте ли ги как летят? – каза Паганел на майора, когато ятото изчезна.

– Да, разбира се – отвърна Мак Набс. – Само ако бях слепец, нямаше да ги видя.

– А намирате ли, че като летят, приличат на стрели, покрити с пера?

– Ни най-малко.

– Никак дори – добави Робърт.

– Сигурен бях! – каза ученият със задоволство. – Но това не е по-речило на най-горделивия измежду скромните люде, моя именит съотечественик Шатобриан, да направи такова невярно сравнение между фламингото и стрелите! О, Робърт, трябва да знаеш, че сравнението е най-опасната от всички фигури на реториката, които познавам. Предпазвай се от него през целия си живот и го употребявай само в краен случай.

– Значи сте доволен от вашия опит? – каза майорът.

– Възхитен съм.

– И аз също. Но да пришпорим конете, защото заради вашия именит Шатобриан останахме цяла миля назад.

Когато настигнаха другарите си, Паганел завари Гленарван в очакван разговор с индианеца, когото, изглежда, не разбираше. Талкав се бе спирал често, за да наблюдава хоризонта, и всеки път лицето му бе изразявало силно учудване. Не виждайки около себе си своя обичаен преводач, Гленарван се бе опитал да разпита сам индианеца, но напразно. И затова, щом забеляза учения, отдалеч му извика:

– Побързайте, приятелю Паганел, защото Талкав и аз не можем да се разберем!

Паганел поговори няколко минути с патагонеца и след това се обърна към Гленарван.

– Талкав е учуден – каза той – от едно наистина странно обстоятелство.

– От какво?

– Че не срещаме из тия равнини нито индианци, нито следи от индианци, а обикновено те кръстосват непрекъснато по тия места, било че карат стада добитък, който крадат от естанциите, било че отиват до Андите, за да продават постелки от зорило и камшици от плетени кожени ремъци.

– А на какво отдава Талкав това изчезване на индианците?

– Не може да си го обясни и е само учуден.

– Но какви индианци е разчитал да срещне в тая част на пампасите?

– Точно тия, които държат в плен чужденци, индианците, които са под властта на кациките Калфукура, Катриел или Янчетрус.

– Какви са тия хора?

– Предводители на шайки, които преди тридесетина години, т.е.

преди да бъдат отхвърлени зад планините, бяха всемогъщи. Оттогава те са се подчинили, доколкото може да се подчини един индианец, и скитат из пампасите и по провинцията Буенос Айрес. И аз като Талкав съм учуден, че не срещаме следи от тях в една област, в която те се занимават главно с разбойничество и грабеж.

– Но тогава – запита Гленарван – какво трябва да правим?

– Сега ще узная – отговори Паганел.

И след кратък разговор с Талкав тай каза:

– Ето мнението на патагонца, което ми се струва много разумно. Трябва да продължим пътя си на изток от форт Независимост – това е и нашият път – и там, ако не научим нищо за капитан Грант, поне ще разберем какво е станало с индианците от аржентинската равнина.

– Много ли е далеч този форт Независимост? – понита Гленарван.

– Не, той е разположен в сiera Тандил, на около шестдесет мили оттук.

– А кога ще стигнем там?

– Други ден вечерта.

Гленарван бе много смутен от това. Да не срещнат индианец в пампасите това най-малко можеха да очакват. Обикновено се срещат много. Значи някое особено обстоятелство трябва да ги е прогонило. Но най-неприятното би било, че ако Хари Грант бе пленник на едно от тия племена, той е бил отвлечен на север или на юг. Това съмнение не преставаше да тревожи Гленарван. Трябваше на всяка цена да се запазят следите на капитана. Тъй че най-добре беше да се вслушат в съвета на Талкав и да отидат в селището Тандил. Там поне щяха да намерят с кого да говорят.

Към четири часа след пладне на хоризонта се показа хълм, който можеше да мине за планина в една толкова равна местност. Това беше сiera Тапалкуем, в чието подножие пътешествениците спряха да ношуват. На другия ден я преминаха извънредно лесно, като следваха вълнообразните пясъчни склонове на местност с леки наклони. Подобна планина не можеше да затрудни хора, които бяха прекосили Андите, и конете едва намалиха бързия си ход. По пладне минаха покрай изоставения форт Тапалкуем, първото звено на низата фортове, построени покрай южната граница за защита от туземците разбойници. Но и тук за растяща почуда на Талкав нямаше и помен от индианци. Все пак към пладне трима скитници от равнината на хубави коне и добре въоръжени се вгледаха за момент в малкия отряд, но не дочакаха да бъдат доближени и избягаха с неимоверна бързина. Гленарван беше въбсен.

– Гаучо – каза патагонецът, като назова туземците с името, което бе довело до спор между майора и Паганел.

– А, гаучо! – отговори Мак Набс. – Е, Паганел, северният вятър не духа днес. Какво мислите за тия гадини?

– Мисля че приличат на разбойници – отговори Паганел.

– А от приликата до действителността, мой драги учени човече?

– Има само една стъпка, драги майоре!

Признанието на Паганел бе посрещнато с общ смях, който никак не го смути, и той дори направи много интересна забележка по повод на тия индианци.

– Чел съм някъде – каза той, – че у арабите устата имат рядък израз на свирепост, докато изразът на човечност е в погледа. А у американските диваци е тъкмо обратното. Тия хора имат изключително лоши очи.

И професионален физиономист не би охарактеризирал по-добре индианската раса.

При все това по нареждане на Талкав отрядът се движеше в съгъстени редици. Колкото и пустинен да беше този край трябваше да се пазят от изненади. Но тази предпазливост се оказа излишна и вечерта пътешествениците спряха да нощуват в една изоставена просторна толдерия, дето кацикът Катриел събирал обикновено своите шайки от туземци. Като огледа почвата и не откри скорошни следи, патагонецът реши, че толдерията не е била обитавана от дълго време.

На другия ден Гленарван и другарите му се намериха отново в равнината. Забелязаха се и първите естанции в околностите на сiera Тандил. Но Талкав реши да не спират, а да вървят право към форт Независимост, дето искаше най-вече да се осведоми върху странното обезлюдяване на месността.

Появиха се и дървета, толкова редки от Кордилерите насам повечето посадени след идването на европейците в Америка. Тук имаше азедарачи⁶⁴, прасковени дървета, тополи, върби, акации и всички растяха бързо и добре без всякакви грижи. Обикновено те оградяха „коралес“ – обширни места за добитък, оградени с колове. Тук пасяха и се угояваха хиляди говеда, овци, крави и коне, които носеха печата на стопанина си, отбелязан с нажежено желязо, и се пазеха от многобройни и бдителни големи кучета. Малко солената почва в подножието на планините е много добра за отглеждане на добитък и дава превъзходен фу-раж. Тая почва се предпочита при установяването на естанции.

64. Дърво, което ражда плод, от чиито костилки се правят броеници. Б. пр.

Те се ръководят от един управител и един надзирател, на които са подчинени четири пеона за всеки хиляда глави добитък.

Тия хора водят живота на великите пастири от библията, техните са са много големи, може би и по-големи от стадата, които са изпълвали равнините на Месопотамия. Но тия пастири са самотни, нямат семейства и затова големите „естанерос“ от пампасите са по-скоро груби търговци на говеда и нямат нищо общо с патриарсите от библейските времена. Паганел обясни много добре всичко това на спътниците си и по този повод се впусна в интересни антропологически разсъждения относно сравнението на расите. Той успя да заинтересува дори майора, нещо, което и самият майор призна.

Паганел има също случай да обърне вниманието на спътниците си върху интересен мираж, много често явление в тия равнини.

Отдалеч естанциите изглеждаха като големи острови, а околните тополи и върби сякаш се отразяваха в кристални води, които бягаха пред приближаващите ги пътници. Но илюзията беше толкова пълна, че окото не можеше да свикне с измамата.

През този ден, 6 ноември, пътешествениците срещнаха много естенции и едно или две саладера. Добитъкът, добре угоен в сочните пасбища, се докарва в саладерата, за да бъде заклан. Самото име „саладеро“ показва, че това е място, където месото се осолява. Тази отвратителна работа започва към края на пролетта. Тогава специални хора, наречени, също „саладерос“, отиват да вземат животните от „коралите“⁶⁵. Залавят ги с помощта на ласо, което мятат много сръчно, и ги отвеждат в саладерата. Тук се колят, одират и разпределят със стотици говеда, бикове, крави, овце. Често биковете не се оставят да бъдат хванати без съпротива.

Тогава колачът се превръща в тореадор и този опасен занаят той върши с голяма сръчност, но, трябва да се признае, и с необикновена жестокост. Изобщо това клане представлява отвратително зрелище. Няма нищо по-противно от околностите на едно саладеро. В тия ужасни места въздухът е напоен със смрад и се чуват жестоките крясъци на колачите, зловещият лай на кучетата, продължителният вой на издъхващите животни, а в същото време „урубус“ и „аурас“, тия огромни лешояди от аржентинската равнина, дошли с хиляди от двадесет мили околоръст оспорват на колачите още тръпнещите вътрешности на техните жертви. Но сега саладерата бяха безмълвни, спокойни и безлюдни.

65. Заградени места, където се събира добитък, за да бъде преброен. Б. пр.

Частьт за масовите кланета не беше още ударил.

Талкав усилваше хода. Той искаше да стигнат във форт Независимост още същата вечер. Конете, подтиквани от господарите си и следвайки примера на Таука, просто летяха сред високите злакове. Срещаха се много ферми, оградени със зъбчати зидове и дълбоки ровове. Главната сграда имаше тераса, от чиято височина обитателите, организирани военно, можеха да се сражават с разбойниците от равнината. Гленарван може би щеше да получи в тия ферми сведенията, които търсеше, но най-сигурно беше да стигнат до селището Тандил. Затова не спряха. Реката Лос Уесос преминаха в брод, а няколко мили по-далеч – и реката Шапалеофу. Скоро конете нагазиха тревата на първите наклони на сиера Тандил и един час по-късно се показа селището, разположено в дъното на тясна клисура, над която господстваха набраздените с бойници стени на форт Независимост.

Глава XXI ФОРТ НЕЗАВИСИМОСТ

Сиера Тандил е висока хиляда стъпки над морското равнище. Тя е първична верига, т.е. съществува отпреди появяването на всякакъв органически живот на земята, тъй че нейното съдържание и строеж са се видоизменяли малко по малко под влиянието на подземния огън. Тя представлява полукръгъл низ от гнайсови хълмове, покрити с трева. Окръгът Тандил, на който тя е дала името си, обхваща цялата южна част на провинцията Буенос Айрес и завършва с един склон, който отправя към север извращащите от него реки.

Този окръг има около четири хиляди жители и неговият административен център е селището Тандил, което се намира в подножието на северните възвишения на планината под закрилата на форт Независимост. Самото селище е разположено много щастливо на реката Шапамофу. Една от неговите особености, която Паганел не можеше да не знае, бе, че това селище е било специално заселено от французки баски⁶⁶ и италиански колонисти. И наистина първите чуждестранни заселища в долната част на Ла Плата бяха основани от французите. Форт Независимост, предназначен да пази областта от непрестанните нападения на индианците, е бил построен в 1828 г. от французина Паршан. В това

66. Баските живеят от двете страни на Пиренеите – във Франция и Испания. Те говорят отделно наречие. Б. пр.

начинание той е бил подпомогнат от известния учен Алсид д'Орбини, който най-добре е опознал, проучил и описал всички южни области на Южна Америка.

Селището Тавдил е доста важен пункт. Със своите „галерас“, големи волски коли, пригодени за пътищата из пампасите, то се свързва за дванадесет дни с Буенос Айрес. Благодарение на това Тавдил има доста оживена търговия: селището изпраща към града добитък от своите естанции, осолено месо от своите са-ладера и различни, много оригинални индиански произведения като памучни матери, вълнени тъкани, толкова търсените плетени от кожа предмети и други. В Тандил имаше не само добре обзаведени къщи, а и училища и църкви, в които невежите се подготвяха за живота на този и на онзи свят.

Паганел, след като разправи тези подробности, добави, че в Тандил непременно ще съберат интересуващите ги сведения, още повече че във форта се намира винаги гарнизон от редовна войска. Гленарван нареди да приберат конете в конюшните на една доста прилична странноприемница, наречена „фонда“, а той, Паганел, майорът и Робърт, водени от Талкав, се запътиха към форт Независимост. След няколко минути изкачване по един от склоновете на планината стигнаха до входа на форта, който беше много слабо охраняван от аржентински часови. Те минаха през него съвсем свободно, което говореше за голямо нехайство или за абсолютна сигурност.

Няколко войници имаха учение на площадката пред форта. Най-възрастният от тия войници беше на двадесет години, а най-младият едва на седем. Всъщност това бяха една дузина деца и млади момчета, които се фехтоваха доста ловко. Униформата им се състоеше от дълга блуза на черти, пристегната в кръста с кожен колан. За панталони, за бричове или за къси шотландски гащи и дума не ставаше. Впрочем горещината оправдаваше относителната лекота на това облекло. Паганел си състави веднага добро мнение за правителството, което не се ра-зоряваше от излишни разходи за униформи. Всяко от тия момчета носеше евзалия пушка и сабя, но пушката беше твърде тежка, а сабята твърде дълга за малките. Всички бяха обгорели от слънцето и имаха някаква прилика. Приличаше на тях и ефрейторът инструктор, който ги командуваше. Те навярно бяха, и наистина бяха дванадесет братя, които правеха учение под командата на тринадесетия.

Паганел не се учуди. Той познаваше аржентинската статистика и знаеше, че в тази страна на всяко семейство се падат повече от девет деца. Но това, което много го изненада, бе, че тия малки войници

маневрираха по французки и изпълняваха с абсолютна точност главните движения на дванадесеттактовото пълнене. Често дори командите на ефрейтора биваха давани на родния език на учения географ.

– Ето нещо много интересно – каза той.

Но Гленарван не беше дошъл във форт Независимост, за да гледа как деца правят учение, а още по-малко да се занимава с тяхната народност или техния произход. Той не даде на Паганел време да се доначуди и го помоли да каже да повикат началника на гарнизона. Паганел изпълни молбата му и един от аржентинските войници се запъти към малка къща, която служеше за казарма.

След няколко минути се появи и самият комендант. Той беше петдесетгодишен здравеняк, с войнишка стойка, с дебели и шръкнали мустаци, с изпъкнали скули, с прошарени коси и властен поглед, поне доколкото можеше да се види през облаците дим, които излизаха от късата му лула. Походката му напомни на Паганел особената походка на старите французки подофицери.

Талкав се обърна към коменданта и му представи лорд Гленарван и спътниците му. Докато патагонецът говореше, комендантът не престана да гледа Паганел с доста досадна настойчивост. Ученият не проумяваше какво означава това и се готвеше да го запита, когато офицерът му хвана безцеремонно ръката и радостно го запита на родния му език:

– Французин, нали?

– Да, французин! – отговори Паганел.

– Ах, много ми е драго! Добре дошли! Добре дошли! Аз също съм французин – каза комендантът, като затръска застрашително ръката на учения.

– Някой ваш приятел ли? – запита майорът Паганел.

– То се знае! – отговори той с известна гордост. – Имаме си приятели по петте части на света.

И след като освободи не без усилия ръката си от ръката клеци на здравеняка комендант, Паганел поведе разговор с него. Гленарван много искаше да заговори за своите работи, но военният разправяше историята си и не изглеждаше разположен да я прекъсне по средата. Личеше, че този добродушен човек отдавна бе напуснал Франция. Той бе отвикнал да говори родния си език и бе забравил ако не думите, то поне начина да ги свързва. Говореше горе-долу като негрите от френските колонии. И наистина, както скоро узнаха, комендантът на форт Независимост беше бивш френски подофицер, стар другар по експедиция на Паршап.

От основаването на форта, тоест от 1828 г., той не го бе напуснал и сега беше негов комендант по разпореждане на аржентинското правителство. Беше човек на петдесет години, по произход баск, и се наричаше Мануел Ифарагер. Ясно беше, че му трябваше много малко, за да бъде испанец. Една година след пристигането си в страната той се натурализира, постъпил в аржентинската армия и се оженил за една добра индианка, която в момента кърмеше две шестмесечни близначета – две момчета. Момчета, разбира се, защото достойната съпруга на подофицера не би си позволила да му роди момичета. Мануел не признаваше друга професия освен военната и се надяваше, че с времето и божията помощ ще даде на републиката цяла рота млади войници.

– Видяхте ли ги? – запита той. – Юначаги! Добри войници! Хосе! Хуан! Микеле! Пепе! Пепе е само на седем години и вече умее да стреля.

Като чу, че го хвалят, Пепе събра малките си крачета и много грациозно взе за почит.

– Далече ще отиде! – добави подофицерът. – Един ден ще бъде полковник или бригаден генерал.

Подофицерът Мануел беше толкова въодушевен, че нямаше как да му се противоречи нито по въпроса за превъзходството на военната професия, нито по бъдещето, което той готвеше на своето войнствено поколение. Той беше щастлив и както казва Гьоте: „Нищо от онова, което ни прави щастливи, не е илюзия“.

Тази история трая цял четвърт час за голямо учудване на Талкав. Индианецът не можеше да разбере как от едно гърло излизат толкова много думи. Никой не прекъсна коменданта. Но тъй като идва момент, когато всеки подофицер, па бил той и френски, трябва да млъкне, млъкна най-сетне и Мануел, без да пропусне да покани гостите да го придружат до жилището му. Нямаше как, трябваше да приемат да бъдат представени на госпожа Ифарагер, която им се стори „мила женица“, ако изобщо този израз от стария свят може да се употреби за една индианка.

После, след като изпълниха всичките му желания, подофицерът запита гостите си на какво дължи честта на тяхното посещение. Сега беше благоприятният момент да му обяснят и Паганел му разказа на френски цялото пътуване из пампасите и завърши с въпроса, защо индианците са напуснали страната.

– Да... няма никой!... – отговори подофицерът, като сви рамене. – Наистина!... Няма никой!... Дори ние самите... със скръстени ръце!...

няма какво да правим!

– Но защо?

– Война.

– Война ли?

– Да! Гражданска война...

– Гражданска война?... – повтори Паганел, който, без да забележи, започваше да говори „като негрите“.

– Да, война между парагвайците и провинцията Буенос Айрес – отговори подофицерът.

– Е, та какво от това?

– Как какво? Индианците всички на север, в тила на генерал Флорес. Индианците разбойници грабят.

– А кациките?

– Кациките с тях.

– Какво! И Катриел?

– И Катриел.

– А Калфукура?

– Няма Калфукура!

– А Янчетрус?

– Няма вече Янчетрус!

Отговорът бе предаден на Талкав, който кимна с глава одобрително. И наистина Талкав не знаеше или беше забравил че между двете части на републиката бе избухнала гражданска война, в която по-късно се намеси и Бразилия. За индианците тия вътрешни крамоли са много изгодни и, разбира се, те не биха пропуснали такъв изгоден случай за грабеж. Така че подофицерът не се лъжеше, като отдаваше обезлюдяването на пампасите на гражданската война, която се водеше в северните провинции на Аржентина.

Но това събитие объркваше изцяло сметките на Гленарван, чиито планове се осуетяваха. Ако наистина Хари Грант беше в плен у кациките, те сигурно са го отвлекли със себе си по северните граници. При това положение къде и как да го намериш? Трябваше ли да предприемат нови рисковани и почти безполезни издирвания до северната граница на пампасите? Това беше важно решение, което трябваше да се обмисли сериозно.

На подофициера можеше да се зададе още един въпрос, за което помисли майорът, докато другарите му се гледаха мълчаливо.

– Подофицерът чул ли е да се говори за европейци, които са били пленени от пампаските кацики?

Мануел се замисли няколко секунди като човек, който иска да си спомни нещо, и след това каза:

– Да.

– А! – възкликна Гленарван, у когото блесна нова надежда. Паганел, Мак Набс, Робърт и той заобиколиха подофициера.

– Говорете! Говорете! – повтаряха те, като го гледаха с жадни очи.

– Преди няколко години – отговори Мануел, – да... така е... европейци пленници... но никога видял...

– Няколко години – поде Гленарван, – вие се лъжете... Датата на корабкрушението е точна... „Британия“ е изчезнал през юни 1862 година... Има значи по-малко от две години.

– О, повече, милорде!

– Невъзможно – извика Паганел.

– Така е! Това беше, когато се роди Пепе... Ставаше дума за двама души.

– Не, трима! – каза Гленарван.

– Двама! – възрази подофициерът с увереност.

– Двама? – повтори Гленарван много изненадан. – Двама англичани ли?

– Не – отговори подофициерът. – Кой говори за англичани? Не... Един французин и един италианец.

– Един италианец, който бе убит от племето поючи! – провикна се Паганел.

– Да! И узнах после... французин спасен.

– Спасен! – провикна се младият Робърт, чийто живот сякаш зависеше от думите на подофициера.

– Да, спасил се от ръцете на индианците – отговори Мануел. Всички загледаха Паганел, който се удряше отчаяно по челото.

– Ах, сега разбирам – каза най-сетне той. – Всичко е ясно! Всичко се обяснява!

– Но за какво става дума? – попита Гленарван колкото разтревожен, толкова и нетърпелив.

– Приятели – отговори Паганел, като хвана ръцете на Робърт, – трябва да се примирим с една голяма несполука! Ние вървахме по лъжливи следи! Тук не става въпрос за капитан Грант, а за един мой сънародник, чийто спътник, италианецът Марко Вазело, бе действително убит от поючите; един французин, който много пъти е придружавал жестоките индианци до бреговете на Колорадо и след като се избавил щастливо от техния плен, се завърна във Франция. Ние бяхме уверени,

че вървим по следите на Хари Грант, а всъщност попаднахме в следите на младия Гинар⁶⁷.

Това обяснение бе посрещнато с дълбоко мълчание. Грешката беше очевидна. Подробностите, дадени от подофициера, народността на пленника, убийството на неговия другар, бягството му от индианците, всичко съвпадаше и я потвърждаваше.

Гленарван гледаше Талкав съвсем объркан. Тогава индианецът се обърна към подофициера и го запита:

– Вие никога ли не сте чували за трима пленени англичани?

– Никога... – отговори Мануел. – В Тандил щяха да научат... аз щях да зная... Не, това не е било...

След този категоричен отговор Гленарван нямаше какво повече да прави във форт Независимост. Той и приятелите му си тръгнаха, след като се ръкуваха с подофициера и му благодариха. Гленарван беше отчаян от това пълно рухване на надеждите му. Робърт вървеше до него мълчаливо, със сълзи в очите. Гленарван не намираше нито една дума да го утеши. Паганел ръкомахаше и говореше сам на себе си. Майорът бе стиснал зъби и мълчеше. Колкото се отнасяше до Талкав, неговото индианско честолубие изглеждаше оскърбено, че се е заблудил по лъжливи следи. Никой, разбира се, не мислеше да го упреква за една толкова извинителна грешка.

Върнаха се в страноприемницата.

Вечерята премина тъжно. Никой от тия смели и предани хора не съжаляваше за многото напразни усилия, за опасностите, на които се бяха излагали ненужно. Но всеки от тях виждаше как за миг рухнаха всички надежди за успех. И наистина можеха ли да срещнат капитан Грант между сiera Тандил и морето? Не! Ако някой европейец бе пленен от индианците по атлантическото крайбрежие, подофициерът Мануел щеше непременно да знае. Едно такова събитие не можеше да убегне от вниманието на туземците, които постоянно търгуват между Тандил и Кармен, разположен на устието на Рио Негро. Освен това между търговците из аржентинската равнина всичко се знае, всичко се казва. Тъй че на пътешествениците не оставаше нищо друго, освен да се върнат колкото може по-скоро на „Дънкан“, който щеше да ги чака при нос Медано.

67. А. Гинар е бил пленник на индианците поочи в течение на три години от 1856 до 1859. Той понесъл с голям кураж изтезанията, на които бил подложен, и най-сетне успял да избяга, като прекосил Андите през дефилето на Упсалата. Върнал се във Франция през 1861 г. и сега е колега на почитаемия Паганел в Географското дружество. Б. а.

Все пак Паганел бе поискал от Гленарван документа, въз основа на който бяха провели толкова нещастно издирванията си. Той го препрочиташе, като не скриваше гнева си, и се мъчеше да му намери някое ново тълкование.

– Но този документ е много ясен – повтаряше Гленарван. – Той сочи по най-категоричен начин не само мястото, където капитанът е претърпял коработрушение, но и мястото, където се намира в плен.

– А аз казвам, не! – отговори географът, като удари с юмрук по масата. – Сто пъти не! Щом Хари Грант не е в пампасите, значи не е в Америка. А къде е? Тоя документ трябва да го каже и ще го каже, драга приятели, иначе аз вече няма да се наричам Жак Паганел!

Глава XXII НАВОДНЕНИЕТО

Форт Независимост беше на сто и петдесет мили от бреговете на Атлантическия океан. Ако не се случеха непредвидени забавяния, които бяха малко вероятни, Гленарван щеше да бъде на „Дънкан“ след четири дни. Но да се върне на яхтата без капитан Грант след пълния неуспех на издирванията, с тази мисъл Гленарван не можеше да свикне. Затова на другия ден той и не мислеше да дава заповед за тръгване. Майорът обаче по своя инициатива нареди да се оседлаят конете, да се възобновят запасите от храна и да се проучи пътят. Благодарение на него в осем часа сутринта малкият отряд вече се спускаше по тревистите склонове на сиера Тандил.

Гленарван с Робърт до себе си яздеше, без да продума. Неговият смел и решителен характер не му позволяваше да приеме неуспеха със спокойна съвест. Сърцето му биеше до пръсване, а главата му беше в огън. Паганел, раздразнен от мъчнотията, разместваше думите на документа по всички начини с цел да извлече ново указание. Талкав мълчеше и бе оставил на Таука да го води. Майорът, който никога не губеше надежда, стоеше бодро на поста си като човек, който не знае какво значи да паднеш духом. Том Остин и двамата моряци споделяха настроението на господаря си. По едно време плах заек им пресече пътя. Суеверните шотландци се спогледаха.

– Лошо предзнаменование – каза Уйлсън.

– Да, в Горна Шотландия – отговори Мълреди.

– Това, което е лошо в Горна Шотландия, не е по-добро тук –

отговори поучително Уйлсън.

Към обед пътешествениците бяха прекосили сiera Тандил и се намериха отново в широко накъдрените равнини, които се простират до морето. На всяка крачка се срещаха бистри рекички, които напояваха тази плодородна област и се губеха някъде из високите пасбища. Земята ставаше наново равна като океана след буря. Преминаха и последните възвишения на аржентинските пампаси и еднообразната равнина разстилаше под нозете на конете своя дълъг килим от зеленина.

Дотук времето беше хубаво. Но този ден небето почна да става несигурно. Изобилните изпарения, предизвикани от горещините през последните дни, се бяха натрупали на небето в гъсти облаци и заплашваха да се разразят в проливни дъждове. Освен това съседството на Атлантическия океан и западния вятър, който е господар тук, правеха климата на тази област извънредно влажен. Това личеше от нейното плодородие, от тучността на нейните пасбища и от техния тъмнозелен цвят. Все пак поне този ден големите тъмни облаци не се изляха в дъжд. Привечер конете, които бяха изминали бодро един преход от четиридесет мили, спряха на брега на дълбоки „канядас“ – огромни естествени ровове, пълни с вода. Липсваше всякакъв подслон. Пънчото послужиха едновременно за палатка и за завивка и всички заспаха под заплашващото небе, което за щастие си остана само със заплахите.

На другия ден със снишаването на равнината започна да се забелязва все повече и присъствието на подпочвена вода. Вода се процеждаше от всички пори на земята. Появиха се големи блата, които пресичаха пътя към изток. Едните бяха дълбоки, а другите започваха да се образуват. Докато се срещаха само „ла-гунас“, т.е. добре очертани локви без водорасли, конете се справяха лесно. Но с подвижните тресавища, наречени „пентанос“, беше по-трудно. Те бяха задръстени от висока трева и опасността проличаваше, едва след като навлезе човек в нея.

В тия тресавища са загинали немалко живи същества. И наистина Робърт, който беше избързал напред с около половин миля, се върна га-лоп и се провикна:

– Господин Паганел! Господин Паганел! Цяла гора от рога!

– Какво? – се учуди ученият. – Намерил си цяла гора от рога ли?

– Да, да, или поне сечище.

– Сечище ли? Ти сънуваш, момчето ми! – отвърна Паганел, като вдигна рамене.

– Не сънувам – поде Робърт, – сам ще видите! Чудна страна! Сеят рога и те растат като жито! Бих искал да имам от това семе.

– Но той говори сериозно – каза майорът.

– Да, господин майор, сам ще видите.

Робърт не се беше излъгал. Скоро се намериха пред огромно поле с правилно наредени рога, което се простираше, додето поглед стига. Това беше истинско сечище – ниско и гъсто, но страшно.

– Е, какво ще кажете? – запита Робърт.

– Много чудно нещо – отговори Паганел, като се обърна към индианеца и го запита какво е това.

– Рогата стърчат над земята – каза Талкав, – но говедата са отдолу.

– Какво? – провикна се Паганел. – Цяло стадо ли е потънало в тази кал?

– Да – отговори патагонецът.

И наистина тук бе намерило смъртта си цяло стадо. Стотици говеда бяха потънали едно до друго, задушени в това огромно тресавище, чиято почва под тежестта на животните се бе раздвижила. Това явление, което се случва понякога в аржентинската равнина, не можеше да не е известно на индианеца. А то беше предупреждение, за което трябваше да се държи сметка. Пътешествениците заобиколиха огромната хекатомба⁶⁸, която би задоволила и най-ненаситните богове на древността, и след един час осеяното с рога поле остана две мили назад.

Талкав наблюдаваше с известна тревога това положение, което не му изглеждаше нормално. Той често спираше и се изправяше на стремената. Високият ръст му позволяваше да обгърне с поглед голямо пространство, но като не забелязваше нищо, което да привлече вниманието му, веднага продължаваше прекъснатия път. На една миля по-нататък той спря отново, отклони се от пътя, свърна няколко мили на север, после на юг, след това се върна и пак застана начело на отряда, без да каже нито какво предполагаше, нито от какво се боеше. Тази маневра, повторена няколко пъти, заинтригува Паганел и обезпокои Гленарван. Той помоли Паганел да запита индианеца и ученият веднага стори това.

Талкав отговори, че е много учуден от изобилието на вода в равнината. Никога досега, доколкото си спомнял и откакто бил водач, краката му не били газели такава влажна земя. Дори и през сезона на големите дъждове в аржентинската равнина имало винаги проходими места.

– Но на какво да се отдаде тази растяща влага? – попита Паганел.

– Не знам – отговори индианецът, – а когато узная...

– Когато планинските реки се препълнят от дъждовете, излизат ли

68. Жертвоприношение на сто вола (в древногръцката митология). Б. пр.

от коритата си?

– Понякога.

– Може би и сега?

– Може би! – отговори Талкав.

Паганел трябваше да се задоволи с този полуотговор и предаде разговора си на Гленарван.

– А какво съветва Талкав? – каза Гленарван.

– Какво трябва да се прави? – запитва Паганел патаgoneца.

– Да вървим бързо – отговори индианецът.

Съвет, лесен за даване, но труден за изпълнение. Конете се изморяваха бързо от хлъзгавата почва, която се снишаваше все повече и повече. Тази част на равнината можеше да се оприличи на огромна падина, в която щяха да се влеят бързо прииждащите от всички страни води. Налагаше се час по-скоро да излязат от тия ниски места, които едно наводнение би превърнало веднага в езеро.

Ходът бе ускорен, но не достатъчно поради притока на вода, която все повече и повече се разстилате под краката на конете. Към два часа небето сякаш се разтвори и потоци тропически дъжд се изляха над равнината. Никога не се е представял по-добър случай за човека да се покаже философ. Нямаше никаква възможност да се избегне този потоп и не оставаше друго, освен да го понасят стоически. От пънчото течаха реки, а шапките преливаха като покриви, чиито водосточни тръби са запушени. Ресните на седлата приличаха на течни нишки, а пътешествениците, пръскани от конете, които цапаха с копитата в потоци вода, язدهа под двоен дъжд, който идваше едновременно от земята и от небето.

Измокрени, премръзнали и капнали от умора, пътешествениците пристигнаха вечерта до някакво жалко ранчо. Само много непридирчиви хора можеха да назоват тази дупка убежище и само много изпаднали пътници биха приели да се приютят в него. Но Гленарван и другарите му нямаха друг избор и се свряха в изоставената колиба, в която не би се съгласил да ношува и най-бедният индианец от пампасите. С голяма мъка запалиха огън от трева, който изпускате повече дим, отколкото грейка. Навън дъждът продължаваше да се лее като из ведро и през изгнилата слама на покрива се ощеждаха големи капки вода. Ако огънят не загасна двадесет пъти, то бе, защото Мълреди и Уйлсън двадесет пъти се бориха срещу нахлуването на водата. Вечерята, много оскъдна и необдителна, премина тъжно. Никой не беше огладнял. Само майорът почете измокреното сушено месо и го изяде докрай. Невъзмутимият Мак Набс бе надраснал събитията. А Паганел, като добър французин, опита

да се шегува, но шегите му нямаха успех.

– Шегите ми са измокрени – каза той – и правят засечка.

И понеже в случая единственото приятно нещо беше да спят, всеки потърси в съня временна забрава на умората си. Нощта бе лоша. Дъските на ранчото прасяха до счупване. Самото ранчо се наклоняваше под напънна на вятъра и заплашваше да бъде отнесено от бурята. Нещастните коне жално стенеха навън под поройния дъжд, но и господарите им не бяха по-добре в полуразрушената колиба. Все пак сънят надделя. Пръв затвори очи Робърт, като отпусна глава на рамото на лорд Гленарван, и скоро всички гости на ранчото спяха под закрилата на бога.

Изглежда, че бог ги закриляше добре, защото нощта мина без произшествия. Събуди ги Таука, който, винаги добър страж, цвилеше отвън и удряше силно с копито по стената на колибата. Когато беше нужно, той знаеше да дава вместо Талкав знак за тръгване. Всички му бяха много задължени, не можеха да не му се подчинят, и тръгнаха. Дъждът беше намалял, но непромокаемата почва задържае всичката излята вода. Върху нейната плътна глина локвите, блатата и езерата бяха прелели и образуваха огромни „банадос“ с предателска дълбочина. Паганел погледна картата и помисли не без основание, че Рио Гранде и Рио Виварота, където обикновено се стичат водите от тази равнина, сега сигурно се бяха слели в общо корито, широко много мили.

Наложи се да ускорят хода колкото можеха. Касаеше се за спасението на всички. Ако наводнението се засилеше, къде ще намерят подслон? По целия огромен кръг, очертан от хоризонта, не се виждаше нито едно възвишение и водата сигурно щеше да залее много бързо тази плоска равнина.

Конете препусаха с всички сили. Таука се носеше начело и повече от много амфибии⁶⁹ с мощни перки заслужаваше името морски кон, защото подскачаше във водата като сред родна стихия.

Изведнъж, към десет часа сутринта, Таука започна да проявява необикновена възбуда. Той се обръщаше често на юг към неизмеримите равни пространства, вдишваше силно студения въздух и продължително цвилеше. Изпранияше се буйно на задните си крака и Талкав, който мъчно можеше да падне от скоковете му, го задържаше с мъка. Пяната от устата му се смесваше с кръвта от силно стегнатия мундшук и все пак буйното животно не се умиряваше. Господарят му чувствуваше, че ако го пуснеше свободно, то щеше да хукне с все сипа на север.

69. Животни, които живеят на сухо и във водата. Б. пр.

– Какво му е на Таука? – запита Паганел. – Да не би да е ухапан от пиявици, които са толкова кръвожадни в аржентинските води.

– Не – отговори индианецът.

– Да не би да се плаши от някаква опасност?

– Да, той чувства опасността.

– Каква?

– Не знам.

Ако очите още не виждаха опасността, която чувствуваше Таука, ушите поне можеха да си дадат вече сметка за нея. И наистина, отвъд хоризонта долиташе някакъв глух ропот, подобен на шума на прилив. Духаше силен влажен вятър, който носеше воден прах. Птиците, подгонени от някакво неизвестно явление, прекосяваха небето като стрели. Конете, потънали до колене, чувствуваха първите пристъпи на течението. Скоро на около половин миля на юг се разнесе страхотен шум – мучене, цвилене, блеене – и веднага се показаха огромни стада животни. Те се блъскаха, падаха, ставаха в невъобразим хаос и бягаха със страхотна бързина. Едва можеха да се видят от водните вихрушки, които повдигаха със стремителния си бяг. Сто от най-големите китове не биха развълнували с повече сила повърхността на океана.

– Anda, anda!⁷⁰ – изкрещя Талкав с мощен глас.

– Какво става? – попита Паганел.

– Водата приижда! – отговори Талкав, като пришпори коня си и го обърна на север.

– Наводнение! – извика Паганел и веднага той и другарите му полетяха по следите на Таука.

Беше крайно време, защото само на пет мили на юг една огромна и широка водна стена заливаше равнината и я превръщаше в истинско море. Високите треви изчезваха като покосени. Цели туфи мимози, изтръгнати от течението, се носеха над водата и образуваха плаващи острови. Водната маса настъпваше на дебели пластове с неудържима сила. Очевидно бентовете на големите реки в пампасите бяха прекъснати и може би водите на Колорадо на север и на Рио Негро на юг се съединяваха в общо корито.

Водната стена, която бе показал Талкав, приближаваше със скорост на бързоходен кон. Пътниците бягаха пред нея като облак, подгонен от вихрушка. Напразно очите им търсеха някакво убежище. Небето и водата се сливаха на хоризонта. Конете, възбудени от опасността,

70. Бързо! Бързо! Б. а.

препусаха като бесни и ездачите им едва се крепяха на седлата. Гленарван поглеждаше често назад.

„Водата ни настига“ – мислеше си той.

– Anda, anda! – викаше Талкав.

И пътниците пришпорваха още по-силно нещастните животни. От наранените им от шпорите хълбоци течаха струи кръв, които оставяха по водата дълги червени бразди. Те се препъваха в пукнатините на почвата, краката им се заплитаха в скритата от водата трева. Те падаха. Вдигаха ги. Падаха отново. Отново ги вдигаха. А равнището на водата се издигаше чувствително. Дълги вълни предвещаваха скорошния пристъп на водата, която се пенеше на по-малко от две мили назад. Борбата с водната стихия, най-страшната от всички стихии, продължи четвърт час. Бегълците не си даваха сметка за изминатото от тях разстояние, но ако се съдеше по бързината, с която препусаха, то сигурно беше значително. А конете, потънали вече до гърди, напредваха с голяма мъка. Гленарван, Паганел, Остин – всички се смятаха за загубени и обречени на страшната смърт на изоставени в открито море нещастници. Конете вече губеха почва под себе си, а шест стъпки вода стигаше, за да ги потопи. Смъртната мъка на тия осем души, подгонени от настъпващата маса вода, не подлежи на описание. Те чувстваха своето безсилие да се борят срещу една природна стихия, пред която човек е безпомощен. Спасението им не зависеше вече от тях.

След пет минути конете плуваха. Течението ги носеше с голяма сила и бързина, равна на най-бързия им галоп, който навярно надминаваше двадесет мили в час.

Всяко спасение изглеждаше невъзможно, когато изведнъж се чу гласът на майора:

– Дърво!

– Дърво ли? – извика Гленарван.

– Там, там! – отговори Талкав.

И показа с пръст на около осемстотин разтега на север някакво огромно орехово дърво, което се издигаше самотно всред водата.

Другарите му нямаха нужда от подканване. Това дърво, което така неочаквано се появи пред тях, трябваше да бъде достигнато на всяка цена. На конете, разбира се, то нямаше да помогне, но поне хората можеха да се спасят. Течението ги носеше. В тоя момент конят на Том Остин изцвили глухо и изчезна. Ездачът успя да се освободи от стремената и заплува силно.

– Хвани се за седлото ми! – му извика Гленарван.

– Благодаря, ваша светлост – отговори Том Остин, – мишците ми са здрави.

– А твоят кон, Робърт? – попита Гленарван, като се обърна към младия Грант.

– Държи се, милорде! Той плува като риба!

– Внимание – извика майорът.

Едва бе произнесена тая дума, ѝ огромната водна стена ги настигна. Една чудовищна вълна, висока четиридесет стъпки, се стовари върху бегълците със страхотен шум. Хора и животни – всичко изчезна във водовъртеж от пяна. Огромна течна маса, тежка няколко милиона тона, ги обгърна в бесните си води. Когато вълната отмина, пътниците изплуваха на повърхността и се преброиха бързо. Но конете освен Таука, който носеше своя господар, бяха изчезнали завинаги.

– По-смело! По-смело! – повтаряше Гленарван, който с една ръка прикрепяше Паганел, а с другата плуваше.

– Всичко е добре! Добре! – отговори достойният учен. – И дори не се сърдя...

За какво не се сърдеше той? Това никой никога не научи, защото нещастникът бе принуден да глътне края на изречението си заедно с доста тинеста вода. Майорът напредваше спокойно, с правилни движения, за които всеки учител по плуване би го похвалил. Моряците плуваха като делфини в своята водна стихия. А Робърт бе сграбчил гривата на Таука и се носеше с него. Таука пореше водата с необикновена енергия и инстинктивно се насочваше към дървото, където го носеше течението.

Дървото не беше на повече от двадесетина разтега. След няколко секунди цялата група го достигна. За щастие, защото, ако изпуснеха това убежище, всяка надежда за спасение угасваше и трябваше да загинат във вълните.

Водата стигаше до върха на дънера, откъдето започваха големите клони. Това улесни изкачването. Талкав пусна коня си, за да повдигне Робърт, изкачи се пръв и скоро здравите му ръце изтеглиха на безопасно място изтощените плувци. Но Таука, носен от течението, се отдалечаваше бързо. Той обръщаше към своя господар умната си глава и като тръскаше дългата си грива, го викаше с цвилене.

– Ще го изоставиш ли? – попита Паганел.

– Аз ли? – извика индианецът.

И като се гмурна в бурните води, той се появи отново на десетина разтега от дървото. След няколко секунди вече се държеше за шията на Таука и кон и ездач се понесоха заедно към мъгливия хоризонт на север.

Глава XXIII

ПЪТЕШЕСТВЕНИЦИТЕ ЖИВЕЯТ КАТО ПТИЦИ

Дървото, върху което Гленарван и спътниците му намериха убежище, приличаше на орех. Имаше лъскави листа и закръглена корона. Всъщност то беше „омбу“, дърво, което расте уединено в аржентинските равнини. Това дърво с огромен усукан дънер се крепи в земята не само с дебелите си корени, а и с яките си издънки, които го държат извънредно здраво. Благодарение на това то устоя на напора на водната стена.

Това омбу беше високо стотина стъпки и можеше да покрие със сянката си окръжност от около шестдесетина туаза. Цялата тая корона почиваше върху три дебели клона, които излизаха от горния край на дънера, широк шест стъпки. Два от клоните се издигаха почти отвесно и крепяха огромния чадър от листа, чиито вейки, кръстосани и преплетени сякаш от ръката на кошничар, образуваха непроницаемо прикритие. Третият клон, напротив, се протягаше почти хоризонтално над бучащите води. Долните му листа се къпеха вече във водите и той приличаше на вдаден в океана нос на остров от зеленина. В клоните на това огромно дърво не липсваше място. Листата, особено гъсти по повърхността, оставяха големи празни пространства, същински полянки, в които изобилно имаше въздух и навсякъде хлад. Като гледаше човек тия клони, които издигаха до небесата безкрайните си вейки, свързани помежду си чрез паразитни лиани, и през пролуките на които се плъзгаха слънчевите лъчи, би помислил, че стъблото на това омбу носеше само цяла гора.

При пристигането на бегълците цял крилат свят побягна на по-горните клони, като протестираше с крясъци против това грубо завладяване на жилището му. Тия птици, които също бяха подирили убежище върху самотното омбу, бяха стотици: косове, скорци, исакас, илгуерос и най-вече никафлорес – колибри с прекрасни цветове. И когато излетяха, сякаш подухване на вятъра отрони от дървото всичките му цветове.

Такъв беше подслонът, който намери групата на Гленарван. Младият Грант и сръчният Уйлсън, щом се качиха на дървото, побързаха да се покатерят на най-високите му клони. Те подадоха глави над зеления свод. От това високо място се откриваше широк простор. Океанът, образуван от наводнението, ги заобикаляше от всички страни и докъдето стигаше погледът, край на водата не се виждаше. Никакво дърво не сгърчеше над „водната“ равнина, омбуто единствено сред надигналите се води тръпнеше от техния напън. В далечината, влачени от буйното

течение, се носеха от юг на север изтръгнати от корен дървета, извити клони, сламени покриви на разрушени ранчо, греди от покривите на сайванти, които водите бяха отнесли от естанциите, трупове на удавени животни, кървави кожи и върху едно люлеещо се дърво цяло семейство ягуари, които ревяха, вкопчани с нокти в своя несигурен сал. По-далече още една черна точка, почти невидима, привлече вниманието на Уйлсън. Това бяха Талкав и неговият верен Таука, които изчезваха в далечината.

– Талкав, приятелю Талкав! – извика Робърт и протегна ръка към смелия патагонец.

– Той ще се спаси, господин Робърт – отговори Уйлсън. – Но да отидем при негова светлост.

След един миг Робърт Грант и морякът се спуснаха по трите етажа на клоните и се намериха на горната част на дънера, Там Гленарван, Паганел, майорът, Остин и Мълреди се бяха настанили – възседнали клоните или вкопчани в тях кой как можеше. Уйлсън разказа какво са видели от върха на омбуто. Всички споделиха мнението му за съдбата на Талкав, но се питаха само дали Талкав ще спаси Таука или Таука – Талкав. Положението на гостите на омбуто бе безспорно по-обезпокоително. Дървото, разбира се, щеше да устои на напора на течението, но наводнението продължаваше и водата можеше да достигне самия връх на омбуто, защото хлътването на почвата в тази част на равнината образуваше дълбок водоем. Тъй че първата грижа на Гленарван беше да отбележи с нож по стеблото докъде стига водата, за да могат да следят измененията на равнището. По всичко изглеждаше, че наводнението е стигнало до най-високата си точка, защото водата не прииждаше вече. Това беше успокоително.

– А сега какво ще правим? – запита Гленарван, – Ами да си направим гнездо, дявол да го вземе! – отговори весело Паганел.

– Да си направим гнездо ли! – учуди се Робърт.

– Разбира се, момчето ми. И да заживеем като птичките, тъй като не можем да живеем като рибите.

– Много добре! – каза Гленарван. – Но кой ще ни храни?

– Аз – отговори майорът.

Всички погледи се насочиха към Мак Набс. Той бе седнал много удобно в естествено кресло, образувано от два жилави клона, и с едната ръка подаваше дисагите си, които бяха мокри, но пълни.

– Ах, Мак Набс – извика Гленарван, – вие сте си все същият! Винаги мислите за всичко, дори и когато е позволено всичко да се забрави.

– Щом решихме да не се давим – отговори майорът, – ясно е, че не сме имали намерение да умираме от глад!

– И аз можех да помисля това – каза наивно Паганел, – но съм толкова разсеян!

– А какво има в дисагите? – запита Том Остин.

– Храната на седем души за два дни – отговори Мак Набс.

– Добре – каза Гленарван. – Надявам се, че до двадесет и четири часа водата ще спадне достатъчно.

– Или ще намерим начин да се доберем до твърда земя – отвърна Паганел.

– Значи наш пръв дълг е да закусим – каза Гленарван.

– Но след като се изсушим – забеляза майорът.

– А къде ще намерим огън? – запита Уйлсън.

– Трябва да накладем – отговори Паганел.

– Къде?

– Ами на върха на стъблото!

– С какво?

– Със сухи клонки, които ще начупим от дървото.

– А как ще ги запалим? – каза Гленарван. – Праханта ни прилича на напоена гъба.

– Ще минем и без нея! – отговори Паганел. – Малко сух мъх, един слънчев лъч, лещата на моя далекоглед, и ще видите на какъв огън ще се сгрея. Кой ще отиде за дърва в гората?

– Аз! – извика Робърт.

И последван от приятеля си Уйлсън, той изчезна като коте в гъсталака на дървото. В тяхно отсъствие Паганел събра достатъчно сух мъх. Улови и слънчев лъч, което беше лесно, защото в този момент дневното светило сияеше в пълния си блясък. После с помощта на лещата запали много лесно сухия мъх, който сложиха върху мокри листа в основата на трите големи клона. Това бе естествено огнище и нямаше никаква опасност от пожар. След малко се върнаха Уйлсън и Робърт с наръч сухи клони, които натрупаха върху мъха. За да засили въздушното течение, Паганел разкрачи по арабски дългите си нозе над огъня и като започна бързо да се навежда и да се изправя, раздуха пламъка със своето пънчо. Клонките се разпалиха и скоро над импровизираното огнище се издигна хубав огън. Всеки започна да се суши, както намери за добре, а техните пънчо, окачени на дървото, се люлееха на вятъра. След това се нахраниха, но разпределиха продуктите така, че да има и за другия ден. Граматният водоем щеше да се изпразни по-бавно може би, отколкото мислеше

Гленарван, а продуктите бяха твърде малко. Омбуто не даваше никакъв плод, но за щастие в многобройните скътани в клоните гнезда имаше достатъчно пресни яйца, без да се броят пернатите му гости.

Тия източници съвсем не бяха за пренебрегване.

Следователно сега, предвиждайки продължителен престой, трябва да се настанят удобно.

– Тъй като кухнята и трапезарията са на партера – каза Паганел, – ще трябва да спим на първия етаж. Къщата е голяма, наемът не е скъп и няма защо да се притесняваме. Там горе виждам чудесни естествени хамаци, в които, ако се превържем добре, ще спим като в най-удобните легла на света. Няма от какво да се боим. Впрочем ще имаме часови, а сме и достатъчно, за да отбием флотилии от индианци и други животни.

– Липсва ни само оръжие – каза Том Остин.

– Аз имам револвери – отвърна Гленарван.

– И аз също – добави Робърт.

– Каква полза – поде Том Остин, – ако господин Паганел не намери начин за фабрикуване на барут!

– Това не е нужно – отговори Мак Набс и показа една съвсем суха барутница.

– А откъде я имате, майоре? – запита Паганел.

– От Талкав. Той съобрази, че може да имаме нужда от нея, и ми я подаде, преди да се хвърли да помогне на Таука.

– Какъв великодушен и мъжествен индианец! извика Гленарван.

– Да – отговори Том Остин, – ако всички патагонци са като него, свалям шапка пред Патагония.

– Моля ви да не забравяте и коня! – каза Паганел. – Те двамата са едно и дълбоко съм уверен, че ще ги видим скоро.

– На какво разстояние сме от Атлантическия океан? – запита майорът.

– Най-много на четиридесет мили – отговори Паганел. – А сега, драга приятели, тъй като всеки е свободен да прави, каквото иска, аз ви моля да ми позволите да се оттегля. Отивам на върха да си избира място за наблюдателница и оттам с помощта на далекогледа си ще гледам какво става по света и ще ви държа в течение.

Никой не попречи на учения, който много сръчно, от клон на клон се изкачи горе и изчезна зад дебелия завеса от зеленина. Другарите му се заеха да организират нощуването и да приготвят леглата. Това не беше мъчно и не трая дълго. Нямаше постелки да се оправят, нито мебели да се подреждат и много скоро всички се върнаха и насядаха около

огъня. Заговориха, но повече за сегашното си положение, което трябваше да понасят търпеливо, а се върнаха към неизчерпаемата тема за капитан Грант. Ако водите се оттегляха, само след три дни пътешествениците щяха да бъдат на яхтата „Дънкан“. Но Хари Грант и неговите двама моряци, тия нещастни корабокрушенци, нямаше да бъдат с тях. Дори изглеждаше, че след тази несполука, след това безполезно прекосяване на Америка всяка надежда да ги намерят беше безвъзвратно загубена. Накъде да насочат новите си издирвания? Колко ли щяха да бъдат огорчени леди Елена и Мери Грант, когато разберяха, че няма на какво повече да се надяват!

– Горката ми сестра! – каза Робърт. – Всичко е свършено за нас.

За пръв път Гленарван не намери нито една утешителна дума. Каква нова надежда можеше да даде на това малко момче? Не беше ли следвал най-точно указанията на документа?

– И все пак – каза той – този тридесет и седми градус ширина не е празна цифра! За каквото и да се отнася, за корабокрушението или за плешшществото на Хари Грант, тя не е измислена, изтълкувана или отгатната! Прочетохме я със собствените си очи!

– Това е вярно, ваша светлост – отговори Том Остин, – и все пак нашите издирвания не успяха.

– Да, и всичко това дразни и отчайва – извика Гленарван.

– Да, дразни, ако искате – отговори спокойно Мак Набс, – но не отчайва. Тъкмо защото имаме една неоспорима цифра, трябва да изчерпим докрай всичко от нея.

– Какво искате да кажете? – запита Гленарван. – Според вас, какво ни остава да правим?

– Нещо много просто и много логично, драги Едуард, когато стигнем на яхтата „Дънкан“, да продължим на изток по тридесет и седмия паралел и ако се наложи, да вървим по него дори до мястото, откъдето сме тръгнали.

– Смятате ли, Мак Набс, че не съм мислил за това? – отговори Гленарван. – Мислил съм! Сто пъти! Но каква надежда за успех имаме? Да напуснем американския материк, не значи ли да се отдалечим от мястото, посочено от самия Хари Грант; от Патагония, която се чете толкова ясно в документа?

– Да не искате да подновите издирванията в пампасите – отговори майорът, – след като се уверихте, че „Британия“ не е потънала нито край бреговете на Тихия океан, нито край бреговете на Атлантическия океан?

Гленарван не отговори.

– Колкото и да е малка надеждата да намерим Хари Грант, като продължим по посочения от него паралел, не трябва ли поне да се опитаме? – добави майорът.

– Аз не казвам не... – отговори Гленарван.

– А вие, приятели – каза майорът, като се обърна към моряците, – не споделяте ли моето мнение?

– Напълно! – отговори Том Остин, когато Мълреди и Уйл-сън подкрепиха с кимване на глава.

– Изслушайте ме, приятели – поде Гленарван след няколко минути размишление. – Слушай добре и ти, Робърт, защото този въпрос е много важен. Ще направя всичко, което мога, за да намеря капитан Грант. Поех това задължение и ако трябва, ще посветя целия си живот. Цяла Шотландия ще ми помогне да спася този благороден човек, който се жертвува за нея. Аз също мисля, че колкото и да е слаба тая надежда, трябва да обиколим света по тридесет и седмия паралел и ще го направим. Но въпросът, който трябва да решим, е друг! Той е много по-важен, а именно: трябва ли да изоставим окончателно, и то веднага нашите издирвания на американския материк?

Въпросът, зададен категорично, остана без отговор. Никой не смееше да се произнесе.

– Е? – продължи Гленарван, като се обърна по-специално към майора.

– Да отговоря веднага на въпроса ви, драги Едуард – каза майорът, – значи да поема голяма отговорност. Това изисква обмисляне. Преди всичко искам да знам кои са страните от южното полукълбо, през които минава тридесет и седмият паралел.

– Това е работа за Паганел – отговори Гленарван.

– Да го запитаме – отвърна майорът.

Скрит в гъстия листак на омбуто, ученият не се виждаше и трябваше да го повикат.

– Паганел! Паганел! – извика Гленарван.

– Тука съм! – отговори глас, който идваше от небето.

– Къде сте?

– В моята кула.

– Какво правите там?

– Наблюдавам просторния хоризонт.

– Можете ли да слезете за малко.

– Трябвам ли ви?

– Да.

– За какво?

– За да ни кажете през кои страни минава тридесет и седмият паралел.

– Нищо по-лесно от това – отговори Паганел. – Дори няма защо да слизам.

– Тогава говорете.

– Ето. Като напусне Америка, тридесет и седмият паралел минава през Атлантическия океан.

– Добре.

– Стига до островите Тристан д'Акуня.

– Така.

– Минава на два градуса южно от нос Добра надежда.

– После?

– Пресича Индийския океан.

– След това?

– Минава край остров Свети Петър от групата острови Амстердам.

– По-нататък.

– Пресича Австралия през провинцията Виктория.

– Продължавайте.

– Като напусне Австралия...

Последното изречение остана недовършено. Колебаше ли се географът? Не знаеше ли повече ученият? Не, но от височината на омбуто се чу страшен вик. Гленарван и другарите му се спогледаха и побледнях. Ново нещастие ли се беше случило? Да не би нещастният Паганел да бе паднал? Уйлсън и Мълреди се втурнаха да му помогнат, когато отгоре се зададе едно дълго тяло. Паганел падаше презглава от клон на клон. Жив ли беше? Или мъртъв? Никой не знаеше и той щеше да падне в бушачите води, ако майорът не бе успял да го задържи.

– Благодаря ви много, Мак Набс! – извика Паганел.

– Но какво става с вас? – запита майорът. – Какво ви прихвана? Или пак вашата вечна разсеяност?

– Да! Да! – отговори Паганел, като се задъхваше от вълнение. – Да, пак разсеяност..., но този път невъобразима!

– Каква?

– Ние сме се лъгали! Още се лъжем! Продължаваме да се лъжем!

– Пояснете се!

– Гленарван, майоре, Робърт, приятели мои – извика Паганел, – ние търсим капитан Грант там, където го няма!

- Какво говорите? – възкликна Гленарван.
- Не само там, дето го няма – добави Паганел, – но и там, дето никога не е бил!

Глава XXIV ПЪТЕШЕСТВЕНИЦИТЕ ПРОДЪЛЖАВАТ ДА ЖИВЕЯТ КАТО ПТИЦИ

Тия неочаквани думи бяха посрещнати с дълбоко учудване. Какво искаше да каже географът? Ума ли си беше изгубил? А говореше така убедително, че всички погледи се насочиха към Гленарван. Твърдението на Паганел беше пряк отговор на неговия въпрос. Но Гленарван се задоволи само да кимне отрицателно с глава, което не беше в полза на учения.

Паганел обаче вече се бе успокоил и продължи:

– Да, да! – каза той уверено. – Ние сме се заблудили в нашите издирвания и сме прочели в документа това, което не е писано в него!

– Обяснете се, Паганел – каза майорът, – но по-спокойно.

– Много просто, майоре. И аз като вас се бях заблудил, и аз като вас се бях насочил към погрешно тълкование. Но само преди минута горе на това дърво, когато отговарях на въпросите ви, като бе произнесена думата „Австралия“, сякаш светкавица мина през ума ми и всичко ми стана ясно.

– Какво? – извика Гленарван. – Вие твърдите, че Хари Грант...

– Аз твърдя – отговори Паганел, – че думата *Australi*, която се намира в документа, не е цяла дума, както мислехме досега, а само коренът на думата *Australie*.

– Това би било много чудно! – отговори майорът.

– Чудно ли? – отвърна Гленарван, като повдигна рамене. – Това е просто невъзможно.

– Невъзможно? – поде Паганел. – Ето една дума, която ние не признаваме във Франция.

– Как? – добави Гленарван с дълбоко недоверие. – Вие смеете да твърдите с документа в ръка, че „Британия“ е потънал край бреговете на Австралия?

– Сигурен съм в това! – отговори Паганел.

– Ей богу, Паганел – каза Гленарван, – такова твърдение от страна

на секретаря на едно географско дружество много ме учудва.

– Защо? – попита Паганел, засегнат на болното място.

– Защото, ако вземем думата Австралия за вярна, трябва да приемем, че там има и индианци, нещо нечувано досега.

Паганел никак не бе изненадан от този довод. Той очевидно го очакваше и се усмихна.

– Драги Гленарван – каза той, – не бързайте да тържествувате. Ей сега „ще ви направя на пестил“, както казваме ние, французите, и това ще бъде най-голямото поражение, което е претърпявал англичанин! Отмъщение за Креси и Азинкур⁷¹.

– Ще бъда много щастлив. Победете ме, Паганел!

– Слушайте тогава. В текста на документа не се говори нито за индианци, нито за Патагония! Непълната дума *indi...* не означава индианци, а *indigenes*, т.е. *туземци*. Надявам се, ще приемете, че в Австралия има туземци?

Трябва да се признае, че в този момент Гленарван погледна Паганел втренчено.

– Браво, Паганел! – каза майорът.

– Приемате ли моето тълкование, драги лорде?

– Да – отговори Гленарван, – ако ми докажете, че остатъкът от дума *gonie* не означава Патагония.

– Не, разбира се! – провикна се Паганел. – Тук не става дума за Патагония. За каквото щете друго, само не за Патагония.

– А за какво тогава?

– *Cosmogonie!* *Theogonie!* *Agonie!*⁷²

– *Agonie* – каза майорът.

– Все едно ми е – отговори Паганел. – Думата няма никакво значение. Дори не ще търся какво може да означава. Важното е, че *Austral* значи Австралия и само човек, който е задълбал сляпо в погрешна насока, може да не намери веднага едно такова очевидно обяснение. Ако аз бях намерил документа, ако моята преценка не беше повлияна от вашето тълкуване, никога нямаше да го разбера другояче.

Този път думите на Паганел бяха посрещнати с „ура“, с одобрения и похвали. Остин, моряците, майорът и най-вече Робърт, толкова

71. Поражения, нанесени от англичаните на французите: първото в Креси през 1346 г., когато Едуард III е победил Филип де Валоа, и второто в Азинкур през 1415 г. Б. пр.

72. Космогония – наука за произхода на вселената.

Теогония – митове за произхода и родството на езическите богове.

Agonie – агония Б. пр.

щастлив от подновените надежди, поздравиха достойния учен. Гленарван, който малко по малко започна да проглежда, бе готов, както сам заяви, да се предаде.

– Още един въпрос, драги Паганел – каза той, – и ще се преклони пред вашата проникателност.

– Говорете, Гленарван.

– Как при новото ви тълкование свързвате отделните думи и как, според вас, трябва да се прочете документът?

– Нищо по-лесно. Ето ви документа – каза Пагаиел и подаде скъпоценната хартия, която той проучваше толкова добросъвестно от няколко дни насам.

Докато географът събираше мислите си и се готвеше да отговори, настъпи дълбоко мълчание. След това, като сочеше с пръст полуизтритите редове на документа, със сигурен глас и като наблягаше на някои думи, той започна да чете:

„На 7 юни 1862 г. тримачтовият кораб «Британия» от Глазгоу потъна след...“ да кажем, ако искате „два или три дни“ или „дълга агония“ – това е без значение – „край бреговете на Австралия. Насочили се към брег а, двама моряци и капитан Грант ще опитат да достигнат“ или „достигнаха материка, където ще бъдат“ или „са пленени от жестоки туземци. Те хвърлиха този документ“ и т.н. Ясно ли е?

– Ще бъде ясно – отговори Гленарван, – ако думата „континент“ може да се употреби за Австралия, която е само остров!

– Бъдете спокоен, драги Гленарван, най-добрите географи са на мнение, че този остров трябва да се нарича „Австралийски континент“.

– Тогава, драга приятели – извика Гленарван, – не ми остава нищо друго, освен да кажа: към Австралия! И небето да ни помага!

– Към Австралия! – повториха единодушно другарите му.

– Знаете ли, Паганел – добави Гленарван, – че вас providението ви изпрати на борда на „Дънкан“.

– Добре! – отговори Паганел. – Да признаем, че съм пратеник на providението, и да не говорим вече за това!

Така завърши този разговор, който впоследствие се оказа толкова съдбоносен. Той съвсем промени настроението на пътешествениците. Те уловиха наново пътеводната пишка, която щеше да ги изведе от лабиринта, в който считаха, че са безвъзвратно загубени. Върху развалините на техните рухнали планове изгряваше нова надежда. Можеха спокойно да напуснат американския материк и всичките им мисли летяха вече към Австралия. Като се върнеха на яхтата „Дънкан“, те нямаше да

занесат със себе си отчаяние и леди Елена и Мери Грант нямаше да оплакват безвъзвратната загуба на капитан Грант! Обзети от радост, те забравиха опасностите на положението, в което се намираха, и съжаляваха единствено, че не могат да тръгнат веднага.

Беше четири часът след пладне. Решиха да вечерят в шест часа. Паганел пожела да отпразнуват този щастлив ден с хубава вечеря. Но яденето беше малко и той предложи на Робърт да отидат на лов в „близката гора“. Робърт започна да пляска с ръце от радост. Взеха барутницата на Талкав, почистиха револверите, заредиха ги със сачми и поеха.

– Не се отдалечавайте много – каза важно майорът на двамата ловци.

След тяхното тръгване Гленарван и Мак Набс отидоха да видят белезите, които бяха изрязали на дървото, а Уйлсън и Мълреди останаха да разпалят огъня. Гленарван слезе до повърхността на огромното езеро и не видя никакви признаци на спадане. Все пак изглеждаше, че водите бяха достигнали най-високото си ниво. Но силата, с която те се изтичаха от юг на север, показваше, че още не беше настъпило равновесие между водите на отделните аржентински реки. Преди да започне да спада, водната маса трябва да се успокои, както морето в момента, когато приливът свършва и започва отливът. А докато водите продължаваха да се изтичат с такава сила на север, не можеше да се очаква да спаднат.

Докато Гленарван и майорът правеха своите наблюдения, на дървото се разнесоха изстрели, придружени от почти толкова шумни изблици на радост. Сопраното на Робърт акомпанираше с фини рулади баса на Паганел. И двамата се надпреварваха кой да бъде по-голямо дете. Ловът се очертаваше да бъде добър и обещаваше чудесна вечеря. Когато майорът и Гленарван се върнаха при огъня, много се зарадваха от едно щастливо хрумване на Уйлсън. Добрият моряк бе започнал да лови риба с карфица и парче канап. Вече няколко дюзини рибки мохарас, вкусни като пьстърва, шаваха в една от гънките на пънчото му и обещаваха чудесно ястие.

В този момент от върха на омбуто слязоха и ловците. Паганел носеше внимателно яйца от черна ластовица и една низа врабци, които покъсно той поднесе под името чучулиги. Робърт бе уловил няколко чифта „илгуерос“, малки жълтозелени птичета, много вкусни и много търсени на пазара в Монтевидео. Паганел, който знаеше петдесет и един начини да приготвя яйца, този път се задоволи да ги опече в горещата пепел. Все пак вечерята беше и разнообразна, и вкусна. Сушеното месо, яйцата, печените мохарас, врабците и печените илгуерос послужиха за

едно пиршество, чийто спомен остава неизличим.

Разговорът беше много весел. Паганел бе похвален за двойното му умение на ловец и готвач. Ученият прие тия похвали с подобаваща на истинската добродетел скромност. После започна да разправя интересни неща за великолепното омбу, което ги бе приютило в своя листак, и чийто размери, според него, били огромни.

– По време на лова – добави той шеговито – Робърт и аз мислехме, че се намираме сред някоя голяма гора. Дори за момент ми се стори, че ще се загубим. Не можех да намеря пътя! Слънцето вече залязваше! Напрасно търсех следите от стъпките си! Гладът започна да ни мъчи! От тъмните гъстаци вече долиташе ревът на хищни зверове... Впрочем не: хищни зверове няма и аз съжалявам за това!

– Какво? – каза Гленарван. – Съжалявате, че няма хищни зверове?

– Да, разбира се.

– Дори и тогава, когато трябва да се боим от тяхната кръвожадност...

– От гледище на науката кръвожадност няма – отговори ученият.

– Е, сега и вие, Паганел! – каза майорът. – Никога няма да ме убедите, че хищните животни са полезни! За какво служат те?

– Но, майоре – възкликна Паганел, – та те служат за класификация; да се определят отделните разреди, семейства, родове, подродове, видове...

– Голяма полза! – каза Мак Набс. – Аз мога и без тях. Ако бях един от спътниците на Ной по време на потопа, сигурно щях да попреча на този неблагоприятен старец да вземе в ковчега двойки лъвове, тигри, пантери, мечки и други колкото вредни, толкова и безполезни животни.

– Щяхте да направите това! – попита Паганел.

– Щях да го направя.

– Е добре! Щяхте да сгрешите от гледна точка на зоологията.

– Това е възмутително! – поде Паганел. – А аз, напротив, щях да запазя тъкмо мегатериумите, птеродактилите и всички допотопни същества, от които днес за съжаление сме лишени.

– А аз ви казвам, че Ной е постъпил зле – възрази майорът – и че е заслужил до края на вековете проклятието на ученият.

Слушателите на Паганел и майора не можеха да сдържат смеха си, като гледаха как двамата приятели се препират за дядо Ной. Противно на принципите си майорът, който никога през живота си не бе спорил с никого, сега всеки ден се разправяше с Паганел. Можеше да се помисли, че ученият особено го дразни. По обичая си Гленарван се намеси в

спора и каза:

– Дали трябва да се съжالياва, или не от гледна точка на науката или от човешка гледна точка, че сме лишени от хищни зверове, е без значение. Просто трябва да се примирим сега с тяхното отсъствие. Паганел не е могъл да се надява да срещне някой от тях в тази въздушна гора.

– Защо не? – отговори ученият.

– Диви животни на дърво? – се учуди Том Остин.

– Разбира се! Американският тигър, ягуарът, когато е подгонен от ловците, се крие по дърветата! Изненадано от наводнението, някое от тия животни е могло лесно да потърси убежище в листака на омбуто.

– Предполагам, че не сте срещнали такова животно, нали? – каза майорът.

– Не – отговори Паганел, – макар че обходихме цялата гора. Жалко, защото щеше да бъде чудесен лов. Хищно животно е това ягуарът! С един удар на лапата си пречупва врата на кон! Когато пък е вкусил човешко месо, вече го търси с настървение. Най-много обича индианците, след това негрите, мулатите и най-сетне белите.

– Много съм доволен, че идвам едва на четвърто място – отговори Мак Набс.

– Но това показва чисто и просто, че сте безвкусен! – отвърна Паганел пренебрежително.

– Много съм доволен, че съм безвкусен! – отвърна майорът.

– Но това е унижително! – отговори неумолимият Паганел.

– Белите се перчат, че са елитна раса. Но изглежда господа ягуарите не са на това мнение.

– Както и да е, драги Паганел – каза Гленарван, – понеже между нас няма нито индианци, нито негри, нито мулати, радвам се, че вашите мили ягуари не са тук. Нашето положение не е толкова приятно...

– Не е толкова приятно ли? – възкликна Паганел, като се залови за тази дума, която можеше да промени насоката на разговора. – Оплакват се от съдбата си, Гленарван.

– Разбира се! – отговори Гленарван. – Вие добре ли се чувствувате сред тия неудобни и лошо тапицирани клони?

– Никога не съм се чувствувал по-добре, дори и в кабинета си. Живеем като птички: пеем и подскачаме! Почвам да мисля, че хората са предназначени да живеят по дърветата.

– Липсват им само крила! – каза майорът.

– Някой ден ще си направят!

– Дотогава – отговори Гленарван – позволете ми, драги приятелю, да предпочета пред това въздушно жилище пясъчната алея на някоя градина, паркета на някоя къща или палубата на някой кораб.

– Вижте какво – отговори Паганел, – трябва да приемаме нещата такива, каквито са! Ако са добри, толкова по-добре! Ако са лоши, да не им обръщаме внимание. Виждам, че вие тъгувате по удобствата на Малкъм Касъл.

– Не, но...

– Сигурен съм, че Робърт е напълно щастлив – избърза да каже Паганел, за да си осигури поддръжник на своите теории.

– Да, господин Паганел! – възкликна радостно Робърт.

– На неговите години, не е чудно – отговори Гленарван.

– И на моите! – отвърна ученият. – Колкото по-малко удобства, толкова по-малко нужди, по-малко нужди, толкова човек е по-щастлив.

– Гледай ти! – каза майорът. – Току-виж, че Паганел повел борба срещу богатството и разкоша.

– Не, Мак Набс – отговори ученият, – но ако желаете, ще ви разкажа по този повод една малка арабска приказка, която ми идва наум.

– Да, да, господин Паганел! – обади се нетърпеливо Робърт.

– А какво учи вашата приказка? – запита майорът.

– Това, което учат всички приказки, драги ми спътнико.

– Значи почти нищо – отговори Мак Набс. – Но все пак, Шехерезада, разкажете ни някоя от приказките, които така добре разказвате.

– Живял едно време момък – започна Паганел, – той бил син на великия Харун-ал-Рашид. Не бил щастлив момъкът и отишъл за съвет при един стар дервиш. Мъдрият старец му отговорил, че мъчно се намираща щастие на тоя свят. И добавил: – Но аз знам едно сигурно средство да станеш щастлив. – Кое е то? – запитал младият принц. – Да облечеш ризата на щастлив човек – отговорил дервишът. – Като чул това, принцът прегърнал стареца и тръгнал да дири талисмана. Обходил всички столици на земята. Обличал ризи на царе, на императори, на князе, на велможи. Напразно! Не станал по-щастлив. Тогава започнал да облича ризи на артисти, на военни, на търговци. Напразен труд! Извървял така много път, но щастие не намерил. Най-сетне се отчаял и тръгнал да се връща тъжен към двореца на баща си. Както вървял, забелязал в полето един орач, който натискал ралото и радостно си пеел. – Ето един щастлив човек! – рекъл си той. – Ако и тоя човек не е щастлив, значи, че няма щастие на земята! – Отишъл при орача и го попитал: – Човече, щастлив ли си? – Да – отговорил орачът. – Нямах ли нужда от нещо? – Не! – А не

искаш ли да станеш цар вместо орач? – Никога! – рекъл орачът. – Тогава продай ми ризата си? – Ризата ли? Че аз нямам риза! – отговорил орачът.

Глава XXV МЕЖДУ ОГЪНЯ И ВОДАТА

Приказката на Жак Паганел има голям успех. Много му ръкопляскаха, но всеки остана на своето мнение и ученият постигна обичайния резултат при всички спорове: не убеди никого. Но всички се съгласиха, че човек не бива да въстава против съдбата си и че когато няма ни палат, ни колиба, трябва да се задоволи и с дърво.

Докато траеха тия разговори, се бе смрачило. Само здравият сън можеше да бъде достоен завършек на този тревожен ден. Гостите на омбуто се чувствуваха не само уморени от борбата с наводнението, но и особено съсипани от горещината, която този ден беше прекалено голяма. Пернатите им съквартиранти вече даваха пример за почивка. Не се чуваха мелодичните трели на илгуерос, тия славеи на пампасите, и всички птици от дървото бяха изчезнали в гъстия потъмнял листак. Най-добре беше да последват примера им.

Но преди „да се приберат в гнездото“, както казваше Паганел, Гленарван, Робърт и той се изкачиха в наблюдателницата, за да огледат още веднъж водната равнина. Беше около девет часа. Слънцето току-що бе залязло в пламтящата мараня на запад. Цялата тази половина на небесния свод чак до зенита бе потънала в топла пара. Съзвездията на южното полукуълбо, обикновено много ярки, сега сякаш бяха покрити с тънко було и едва светеха. Все пак те можеха да се различат и Паганел показва на своя приятел Робърт, а това можеше да ползува и Гленарван, полярната зона, където звездите са много бляскави. Той му показва, между другото, и Южния кръст, група от четири звезди от първа и втора величина, разположени ромбоидно, горе-долу на височина на Южния полюс. Показва му също съзвездието Кентавър, в което блести най-близката до земята звезда, отстояща само на осем хиляди милиарда мили, показва му Магелановия облак – две големи мъглявини, по-голямата от които е двеста пъти по-голяма от видимата повърхност на луната, и най-сетне „черната дупка“, където, изглежда, няма никакви звезди.

За съжаление съзвездието Орион, което се вижда и от двете полукуълба, не беше още изгряло, но все пак Паганел разказа на двамата си

ученици една интересна подробност из патагонската космография. За поетичните индианци Орион представлява огромно ласо и три болас, хвърлени от ръката на ловеца, който кръстосва небесните прерии. Отразени в огледалните води, всички тия съзвездия възхищаваха погледа и сякаш създаваха второ небе.

Докато ученият Паганел разказваше, на изток небето потъмня като пред буря.

Една тъмна и гъста, ясно очертана ивица се издигаше постепенно и гасеше звездите. Този зловещ облак скоро покри едната половина от небосвода, която сякаш съвсем изпълни. Движеше се от само себе си, защото нямаше никакъв вятър. Въздушните пластове бяха съвсем неподвижни. Нито един лист на дървото не трепваше, нито една бръчка не набраздяваше повърхността на водата. Като че ли самият въздух липсваше, сякаш някаква огромна пневматична машина го бе разделила. Електричество с високо напрежение бе наситило атмосферата и всяко живо същество усещаше как то преминава през нервите му.

На Гленарван, Паганел и Робърт направиха силно впечатление тия електрически вълни.

– Ще имаме буря – каза Паганел.

– Страх ли те е от гръмотевиците? – запита Гленарван момчето.

– О не, милорде – отговори Робърт.

– Толкова по-добре, защото бурята не е далеч.

– И ще бъде силна – добави Паганел, – ако се съди по небето.

– Не бурята ме тревожи – каза Гленарван, – а поройният дъжд, който ще се излее. Ще се измокрим до кости. Каквото и да казвате, Паганел, човек не може да се задоволи само с гнездо и вие сам скоро ще го разберете.

– О, когато човек гледа философски на нещата! – отговори ученият.

– Философията няма да попречи да се измокрите!

– Разбира се, но тя сгръва.

– Тогава – каза Гленарван – да се върнем при другарите си и да ги посъветваме да се загърнат колкото може по-добре в своята философия и в своите пънчо и най-вече да се запасят с търпение, което ще ни е необходимо.

Гленарван хвърли последен поглед към небето, което бе застрашително. То беше вече почти цялото покрито с облаци. Само една малка неясна ивица на запад се осветяваше от отблясъците на залеза. Водата беше потъмняла и приличаше на огромен нисък облак, готов да се слее с тежките пари. Не се виждаше дори и сянка. Очите не съзираха никаква

светлина, а до ушите не долиташе никакъв шум. Тишината беше толкова дълбока, колкото и мракът.

– Да слизаме – каза Гленарван, – скоро ще загърми. Двамата му приятели и той се плъзнаха по гладките клони и бяха изненадани, че навлизат в някаква странна полусветлина. Тя произлизаше от безбройно много светещи точки, които летяха над повърхността на водата и бръмчаха.

– Фосфоресценция? – запита Гленарван.

– Не – отговори Паганел, – но фосфоресциращи насекоми, истински светулки, живи и евтини диаманти, от които дамите в Буенос Айрес си правят великолепни накити.

– Какво! – провикна се Робърт. – Тия летящи искри насекоми ли са?

– Да, момчето ми.

Робърт хвана едно от тях. Паганел не се лъжеше. Това беше вид пчела, дълга около един дюйм⁷³, която индианците наричат „туко-туко“. Това интересно насекомо изпущаше светлини от две петна, разположени на предната част на роговата му обвивка. Светлината му беше толкова силна, че на нея можеше да се чете. Паганел доближи насекомото до часовника си и видя, че часът беше десет.

Гленарван отиде при майора и тримата моряци и им даде наставления за през нощта. Трябваше да се подготвят за голяма буря. След първите гръмотевици сигурно щеше да задуха силен вятър и омбуто щеше да се разклати. Той препоръча на всички да се вържат здраво за клоните, които им служеха за легло. Щом не можеха да избягнат водите от небето, поне трябваше да избягнат земната вода и да не паднат в бързото течение, което се разбиваше в основата на дървото.

Пожелаха си лека нощ, без сами да вярват в пожеланията си, и след като се настаниха във въздушните си легла и се завиха със своите пънчо, зачакаха съня.

Но приближаването на големите природни явления предизвиква смъртно безпокойство у всички живи същества и дори най-силните духом не могат да му устоят. Тревожни и потиснати, гостите на омбуто не можах да затворят очи и първата гръмотевица ги завари будни. Тя удари малко преди единадесет часа като далечен тътнеж. Гленарван пропълзя до края на хоризонталния клон и рискува да погледне през листата.

73. Около 2,6 см. Б. пр.

Вечерният мрак се прорязваше вече от бързи светкавици, които се отразяваха ясно във водите на езерото. Облаците се разкъсваха на много места, но като мека и пухкава тъкан без остър звук. След като огледа хоризонта и зенита, които се сливаха в общата тъмнина, Гленарван се върна при другарите си.

– Какво ще кажете, Гленарван? – запита Паганел.

– Ще кажа, че започва добре, драги приятели, и че ако продължи така, бурята ще бъде страшна.

– Толкова по-добре – отговори възторженият Паганел. – Щом не мога да бягам, поне да гледам хубаво зрелище.

– Още една ваша теория, която ще бъде опровергана – каза майорът.

– И то една от най-добрите ми теории, Мак Набс. Аз съм на същото мнение с Гленарван: бурята ще бъде чудесна. Преди малко, докато се опитвах да заспя, си спомних някои факти, които ме убедиха в това, че тук се намираме в областта на големите електрически бури. Някъде четох, че в 1793 г. в провинцията Буенос Айрес само през време на една буря тридесет и седем пъти паднал гръм. Моят колега, Мартин дьо Муси, е преброил до петдесет и пет минути непрекъснати гръмотевични тътнежи.

– С часовник в ръка? – запита майорът.

– С часовник в ръка! Едно само ме тревожи – добави Паганел, сякаш тревогата можеше да премахне опасността, – то е, че единствената висока точка в тази равнина е тъкмо омбуто, на което се намираме. Един гръмоотвод тук би бил много полезен, защото измежду всички дървета на пампасите гърмът пада най-често на омбуто. При това, както знаете, драги приятели, учените препоръчват да не се търси убежище под дърветата във време на буря.

– Добре – каза майорът, – ето една препоръка, която идва навреме.

– Трябва да се признае, Паганел – забеляза Гленарван, – че добре сте избрали момента, за да ни разказвате тия успокоителни неща.

– Ба! – отвърна Паганел. – Всеки момент е добър, за да се поучи човек. Аха, започва!

Силни гръмотевични прекъснаха този неуместен разговор. Те ставаха все по-мощни и по-оглушителни, приближаваха и преминаваха от нисък в среден регистър, да си послужим с това подходящо музикално сравнение. Скоро гръмотевичните станаха толкова силни, че всички атмосферни струни бързо затрептяха. Цялото пространство беше в огън и в този пожар мъчно можеше да се различи от кои електрически искри

произлизаха продължителните тътнежи, които се предаваха от ехо на ехо чак до дълбините на небето.

Непрестанните светкавици вземаха всевъзможни форми. Някои падаха отвесно към земята и се повтаряха по пет-шест пъти на едно и също място. Други биха силно възбудили любопитството на някой учен, защото, докато Араго отбелязва в своите интересни статистики само два случая на вилообразни светкавици, тук ги имаше със стотици. Някои, разклонени на хиляди вейки във форма на зигзагообразни корали, прорязваха тъмния небосвод с чудновати светлини, подобни на клонесто дърво.

Скоро цялото небе, от изток до север, се покри с необикновено бляскава фосфоресцентна ивица. Малко по малко този пожар обхвана целия хоризонт, подпали облаците като куп гориво и бързо отразен в огледалните води, образува огромно огнено кълбо, в центъра на което се намираще омбуто.

Гленарван и другарите му гледаха мълчаливо това ужасяващо зрелище. Дори ако говореха, те не биха могли да се чуят. Широки ивици бяла светлина стигаха до тях и в тия бързи блясъци се появяваха и за миг изчезваха ту спокойното лице на майора, ту любознателният израз на Паганел, ту мъжествените черти на Гленарван, ту изплашената глава на Робърт или безгрижната физиономия на някой от моряците, внезапно оживени сред този призречен свят.

Но дъжд още не валеше и вятър не духаше. Много скоро обаче небето се разтвори и върху черната основа на небосвода се проточиха отвесни бразди като нишки на стан. Тия едри капки шибяха повърхността на водата и се пръскаха като хиляди искри, озарени от огъня на светкавиците.

Означаваше ли дъждът край на бурята? Щяха ли Гленарван и спътниците му да се отърват само с по един обилен душ? Не! В най-големия разгар на тая борба между въздушните огньовете на края на хоризонталния клон изведнъж се появи огнена топка, голяма колкото юмрук и обвита в черен дим. Тя се въртя няколко секунди около себе си и избухна като бомба с такъв трясък, че можа да се чуе въпреки общия грохот. Въздухът се изпълни със серни пари. Настъпи за миг тишина и можа да се чуе гласът на Том Остин, който викаше:

– Дървото гори!

Том Остин не се лъжеше. Само за миг пламъкът, сякаш докосвайки огромен бенгалски огън, обхвана цялата западна страна на омбуто. Сухите клонки, гнездата от суха трева и шупливата дървесина на дървото

подхранваха опустошаващата дейност на огъня.

Излезе и вятър, който разпали пожара. Трябваше да се бяга. Гленарван и другарите му бързо побягнаха в източната част на дървото, още необхваната от огъня. Безмълвни, смутени, изплашени, те се изкачваха, хлъзгаха и рискуваха всеки момент да паднат от тънките клони, които се огъваха от тежестта им. През това време клоните прашяха, пукаха и се гърчеха от огъня като горящи живи змии. Насветлените главни падаха в придошлите води и се носеха по течението, като изпускаха червени искри. Пламъците ту се издигаха на голяма височина и се сливаха с подпаленото небе, ту, огънати от бушуващия ураган, обвиваха омбуто като с плащаницата на Несус⁷⁴. Гленарван, Робърт, майорът, Паганел, моряците – всички бяха ужасени. Гъстият дим ги задушаваше. Нетърпима горещина ги гореше. Огънят вече обхващаше долната част на дървото откъм тяхната страна. Нищо не можеше да го спре, нито да го изгаси. Положението беше неудържимо и те трябваше да изберат от двата вида смърт по-малко жестоката.

– Във водата! – изкрещя Гленарван.

Уйлсън, когото пламъците бяха достигнали, се хвърли във водата, но изведнъж започна да вика ужасен:

– Помощ! Помощ!

Остин се спусна към него и му помогна да се изкачи отново на дървото.

– Какво има?

– Каймани! Каймани! – отговори Уйлсън.

И наистина дънерът на дървото беше заобиколен от най-опасните животни от рода на крокодилите. Люспите им блестяха в широките, осветени от пожара петна. Опашките им, сплескани отвесно, изострените като върхове на копия глави, изпъкналите очи, широко разтворените до ушите челюсти – всичките тия отличителни белези не можеха да измамят Паганел. Той позна хищните американски алигатори, наричани в испанските страни каймани. Десетина на брой, те биеха водата със страшните си опашки и гризяха дървото с дългите зъби на долната си челюст.

Като ги видяха, нещастниците се почувстваха загубени. Очакваше ги страшна смърт било от пламъците, било от зъбите на кайманите. И дори майорът каза със спокоен глас:

74. Кентавър от митологията, който бил убит от Херкулес. Когато Херкулес се обвил с плащаницата му, изгорял. Изразът „плащаницата на Несус“ означава злина, от която няма спасение. Б. пр.

– Както изглежда, настъпил е краят.

Бурята беше започнала да отслабва, но бе образувала във въздуха голямо количество пари, на които електричеството щеше да придаде страхотна сила. На юг постепенно се извиваше огромна вихрушка; обърната с върха надолу и основата нагоре, тя свързваше бушуващите води с буреносните облаци. Скоро този метеор почна да приближава, като се въртеше със замайваща бързина. Той влачеше към центъра си огромен стълб вода от езерото и това въртящо се движение тласкаше към него всички околни въздушни течения.

За няколко секунди огромната вихрушка връхлетя върху омбуто и го обви. Дървото бе раздрусало до корен. На Гленарван се стори, че кайманите са го нападнали с мощните си челюсти и го изтръгват от земята. Той и другарите му, които се държаха един за друг, усетиха, че здравето дърво почна да се поддава и се повали. Пламтящите му клони се потопиха в разпенената вода със страшно свистене. Това трая само миг. Смерчът бе вече отминал и носеше другаде своята разрушителна мощ, като изсмукваше по пътя си водата от езерото, сякаш го изпразваше до дъно.

Тогава омбуто, легнало във водата, се понесе по волята на вятъра и течението. Кайманите бяха избягали. Само един пълзеше по обърнатите корени и се приближаваше с отворена уста. Но Мълреди сграбчи един полуобгорен клон и му нанесе такъв страшен удар, че му пречупи гръбнака. Кайманът се преметна нарван и другарите му се изкачиха на клоните, на страната, откъдето идеше вятърът, а омбуто, чиито пламъци, раздухвани от урагана, образуваха нещо като огнени платна, се понесе в тъмнината на нощта като горящ кораб.

Глава XXVI АТЛАНТИЧЕСКИЯТ ОКЕАН

В продължение на два часа омбуто плава по огромното езеро, без да стигне до твърда земя. Пламъците, които го разяждаха, постепенно изгаснаха. Главната опасност при това ужасно пътуване бе преминала. Майорът дори каза, че няма да бъде чудно, ако се спасят.

Течението бе запазило първоначалната посока и вървеше от югозапад към североизток. Тъмнината, едва осветявана тук-там от някоя закъсняла светкавица, бе станала отново непроницаема и Паганел напразно търсеше по хоризонта точки, по които да се ориентира. Бурята

стихваше. Едрите дъждовни капки се заменяха от ситен дъждец, който вятърът разпиляваше, а високо в небето големите олекнали облаци се разкъсваха на ивици.

Омбуто се движеше стремително по буйния порой. То се носеше с изумителна бързина, сякаш под кората му беше скрит мощен двигател. Така то можеше да плува още цели дни. Към три часа сутринта обаче майорът забеляза, че от време на време корените му опират в дъно. С помощта на дълъг отчекнат клон Том Остин измери дълбочината и установи, че дъното се издига. И наистина след двадесетина минути се почувствува удар и дървото изведнъж спря.

– Земя! Земя! – изкрещя Паганел.

Краищата на обгорелите клони бяха опрели о някаква издутина на почвата. Никога мореплаватели не са били по-доволни от засядане. Защото подводната скала тук беше пристанище. Робърт и Уилсън, скочили на твърда земя, вече надаваха радостни викове, когато се разнесе познатото изсвирване. Откъм равнината се чу конски тропот и в полумрака се очерта високата фигура на индианец.

– Талкав! – извика Робърт.

– Талкав! – повториха другарите му.

– Amigos!⁷⁵ – каза патагонецът, който чакаше пътешествениците на мястото, където трябваше да ги доведе течението, защото беше довело там и самия него.

Той вдигна Робърт и го притисна до гърдите си, без да подозира, че и Паганел ще увисне на шията му. Гленарван, майорът и моряците бяха много щастливи, че виждат отново верния си водач, и му стиснаха ръцете здраво и сърдечно. После патагонецът ги отведе в заслона на една изоставена естанция. Там гореше голям огън, който ги стопли, и се печеше сочно месо от дивеч, което те излапаха до последното късче. И когато дойдоха на себе си и започнаха да разсъждават, никой не можеше да повярва, че са се спасили от толкова опасности – от водата, от огъня и от страшните каймани на аржентинските реки.

Талкав разказа на Паганел с няколко думи своите преживелици и приписа цялата заслуга за спасението си на своя неустрашим кон. Паганел се опита да му обясни новото тълкование на документа и новите надежди, които то бе породило. Дали индианецът разбра изобретателните предположения на Паганел? Съмнително беше! Но той видя приятелите си щастливи и изпълнени с надежди и това му стигаше.

75. Приятели! Б. пр.

Няма съмнение, че смелите пътешественици след почивката на омбуто не се забавиха да тръгнат веднага на път. В осем часа сутринта те бяха готови. Намираха се много на юг от естан-циите и саладерата и не можеха да си набавят превозни средства. Наложиха се да вървят пеша. Разстоянието, което трябваше да преминат, беше не повече от четиридесет мили, а имаха и Таука, който нямаше да откаже да поноси от време на време един, че дори и двама изморени пешеходци. За 36 часа можеха да стигнат до брега на Атлантическия океан.

Беше настъпил моментът. Водачът и спътниците му оставиха зад себе си огромната низина, още заляна от водата, и поеха през високи равнини. Отново пред тях се разстилаше еднообразната аржентинска земя. Тук-там стърчеше над пасбищата по някоя и друга групичка дървета, посадени от европейци, но доста нарядко, като в околностите на сiera Тандил и сiera Та-палкуем. Местните дървета растяха само в крайниците на тия дълги прерии и близо до нос Коринтес.

Така мина този ден. На другия ден на петнадесет мили от океана се почувствува неговата близост. Виразонът – един особен вятър, който духа редовно през втората половина на деня и на нощта – превиваше високата трева. От изтощената почва се издигаха редки горички, малки дървообразни мимози, храсталаци акация и туфи курамабол. Няколко солени лагуни блестяха като парчета счупено стъкло и затрудниха пътуването, защото трябваше да ги обхождат. Ускориха ход, за да стигнат още същия ден при езерото Саладо, на брега на океана. Пътешествениците бяха доста изморени, когато към осем часа вечерта забелязаха пясъчните дюни, високи двадесет туаза, които отделяха сушата от океана. Скоро до слуха им достигна шумът на морския прилив.

– Океанът! – извика Паганел.

– Да, океанът! – отговори Талкав.

И пешеходците, макар че бяха почти капнали от умора, се покатериха на дюните с удивителна пъргавост.

Но беше вече много тъмно. Погледите им блуждаеха напразно по мрачната безкрайност. Те търсеха „Дънкан“, но не го виждаха.

– Но той е все пак там – извика Гленарван, – той ни чака и сигурно кръстосва край брега.

– Ще го видим утре – отговори Мак Набс.

Том Остин се опита да повика невидимата яхта, но не получи отговор. Впрочем вятърът беше много силен и морето доста бурно. Облаците се носеха от запад, а пенливите вълни се разбиваха на ситни капчици, които достигаха върха на дюните. Дори ако „Дънкан“ беше на

уговореното място, морякът на вахт не би могъл нито да чуе, нито да бъде чул. По брега нямаше никакво убежище – нито залив, нито пристанище. Нито дори съвсем малко заливче. Той бе образуван от дълги пясъчни плитчини, които се губеха в морето и бяха по-опасни за корабите, отколкото рифовете. И наистина тия плитчини пораждат вълни. Покрай тях морето е винаги много бурно и кораби, които при лошо време заседнат върху тези пясъчни килими, са обречени на сигурна гибел.

Тъй че много естествено беше „Дънкан“ да стои далеч от този ужасен бряг без никакво убежище. Джон Мангълс с обичайната си предпазливост сигурно предпочиташе да чака навътре в морето. Такова беше мнението на Том Остин, който твърдеше, че „Дънкан“ не може да е на по-малко от пет мили от брега.

Майорът посъветва нетърпеливия си другар да се примири. Нямаше никакъв начин да се разсее гъстият мрак. Защо тогава да си изморяват очите, като се взират напразно в непрогледния хоризонт?

След като каза това, той устрои нещо като лагер под закритието на дюните. Последните провизии послужиха за последното ядене при пътуването. След това всеки по примера на майора си изкопа временно легло в доста удобна дупка и като се затрупа до брадата с пясък, заспа дълбок сън. Не спеше само Гленарван. Вятърът продължаваше да духа силно, а океанът беше още развълнуван от скорошната буря. Буйните му вълни се разбиваха в подножието на дюните с гръмотевичен грохот. Гленарван не можеше да се примири с мисълта, че „Дънкан“ е толкова близо. А да допусне, че не е дошъл на уговорената среща, беше невъзможно. Пътешествениците бяха напуснали залива Талкауано на 14 октомври и пристигнаха на атлантическия бряг на 12 ноември. През тия тридесет дена, употребени за прекосяване на Чили, Кордилерите, пампасите и аржентинската равнина, „Дънкан“ бе имал достатъчно време да обиколи нос Хори и да стигне на противоположния бряг. За такъв бързоходец закъснения не съществуваха. Бурята е била сигурно силна и страшна в просторния Атлантически океан, но „Дънкан“ беше добър кораб, а капитанът му добър моряк. Тъй че понеже трябваше да бъде тук, той бе тук.

Все пак тия разсъждения не успокоиха Гленарван. Когато се борят сърцето и разумът, разумът не е по-силният. Господарят на Малкъм Касъл чувствуваше в тъмнината всички, които обичаше – своята скъпа Елена, Мери Грант, екипажа на своя „Дънкан“. Гленарван бродеше по пустинния бряг, който вълните покриваха със своите фосфоресцентни капки. Той се взираше и се слушваше. Понякога му се струваше дори,

че вижда в морето някаква светлина.

– Не се лъжа – каза си той, – видях светлина на кораб, светлината на „Дънкан“. Ах, защо погледът ми не може да пробие този мрак!

Тогавя му дойде една идея. Паганел казваше, че е никталоп, че вижда в нощта. И той отиде да го събуди. Ученият спеше в дупката си сън на къртица, когато една здрава ръка го издърпа от пясъчното му ложе.

– Кой ходи там? – извика той.

– Аз съм, Паганел.

– Кой сте вие?

– Аз, Гленарван. Елате, имам нужда от очите ви.

– От очите ми ли? – отговори Паганел, като ги търкаше силно.

– Да, от очите ви, за да различите в тъмнината „Дънкан“. Хайде елате.

– По дяволите тази никталопия! – измърмори Паганел, доволен обаче, че може да послужи на Гленарван.

Той стана, протегна изтръпналите си крайници, прозина се като човек, който става от сън, и тръгна след приятеля си към брега.

Гленарван го помоли да разгледа тъмния хоризонт на морето. В продължение на няколко минути Паганел се отдаде добросъвестно на това съзерцание.

– Е, нищо ли не виждате? – попита Гленарван.

– Нищо! В такава тъмнина и котка не би видяла на две крачки.

– Търсете червена или зелена светлина, т.е. светлините на дясната или лявата страна на кораба.

– Не виждам нито червена, нито зелена светлина! Всичко е черно! – отговори Паганел, чиито очи се затваряха неволно.

В продължение на половин час той ходи подир нетърпеливия си другар машинално, а главата му ту клюмаше на гърдите, ту изведнъж се изправяше. Не отговаряше, не говореше. Стъпките му бяха несигурни, вървеше като пиян. Гленарван го погледна. Паганел ходеше и спеше.

Тогавя Гленарван го хвана подръка и без да го буди, го заведе в дупката му, където го „зарови“ удобно. На разсъмване всички наскочаха при вика:

– „Дънкан“! „Дънкан“!

– Ура! Ура! – отговориха на Гленарван другарите му и се втурнаха към брега.

И наистина на пет мили от брега яхтата с внимателно събрани долни платна се движеше с малък ход. Димът ѝ се губеше в утринната мъгла. Морето беше бурно и за кораб с такъв тонаж беше опасно да

доближи песъчливия бряг.

Гленарван, въоръжен с далекогледа на Паганел, следеше движенията на „Дънкан“. Изглежда, че Джон Мангис не ги беше видял, защото не промени курса на яхтата и продължаваше да кръстосва покрай брега с прикрепено на лява страна намалено второ предно платно.

Но в този момент, след като беше наблъскал здраво карабината си, Талкав гръмна по посока на яхтата.

Вслушаха се. И най-вече гледаха. Карабината на индианеца изгърмя три пъти, събуждайки ехото на дюните.

Най-сетне на яхтата се появи бял дим.

– Видяха ни! – извика Гленарван. – Това е оръдието на „Дънкан“.

След няколко секунди до брега стигна и глух гърмеж. Веднага „Дънкан“ разпъна цялото второ предно платно и като увеличи хода си, започна да маневрира с цел да се доближи колкото може повече до брега.

Скоро видяха с далекогледа, че от яхтата спускаха лодка.

– Леди Елена няма да може да дойде – каза Том Остин. – Морето е много бурно.

– Също и Джон Мангис – отговори Мак Набс. – Той не може да напусне кораба.

– Сестра ми! Сестра ми! – повтаряше Робърт и протягаше ръце към яхтата, която се клатеше много.

– Ах, как искам да съм вече на борда! – провикна се Гленарван.

– Търпение, Едуард. След два часа ще бъдете там – отговори майорът.

Два часа! Наистина лодка с шест гребла не можеше за по-малко време да дойде и да се върне на яхтата.

Тогава Гленарван се приближи към Талкав, който стоеше със скръстени ръце до Таука и гледаше спокойно подвижната повърхност на вълните.

Гленарван го хвана за ръката и като му посочи яхтата, каза:

– Ела с нас!

Индианецът поклати леко глава.

– Ела, приятелю – повтори Гленарван.

– Не – отговори тихо Талкав. – Тук е Таука, а там са пампасите! – добави той и посочи с любов безкрайните равнини.

Гленарван разбра, че индианецът нямаше никога да напусне равнините, дето белеят костите на дедите му. Той познаваше святата привързаност на тия деца на пустинята към родния край. Затова не настоя, а

само стисна ръката на Талкав. Не настоя и тогава, когато индианецът, усмихнат по своему, отказа да приеме възнаграждението за услугите си, като каза:

– От приятелство.

Гленарван не можа да отговори. Той искаше да остави на честния индианец поне нещо, което да му напомня за неговите приятели от Европа. Но какво му беше останало? Оръжията, конете, всичко беше пропаднало в наводнението. Другарите му не бяха по-богати от него.

Той се чудеше как да се отплати на безкористния водач, когато изведнъж му хрумна една мисъл. Извади от портмонето си скъп медальон, в който бе поставен прекрасен портрет, една от най-добрите творби на Лорънс, и го подаде на индианеца.

– Жена ми – каза Гленарван.

Талкав погледна трогнат портрета и произнесе тия прости думи.

– Добра и хубава!

После дойдоха Робърт, Паганел, майорът, Том Остин и двамата моряци и с трогателни думи се сбогуваха с патагонеца. Тия добри хора бяха искрено развълнувани от раздялата си с този предан и храбър другар. Талкав ги притисна един след друг до широките си гърди. Паганел му подари картата на Южна Америка и на двата океана, която индианецът често бе разглеждал с интерес. Това беше най-голямата скъпоценност, която Паганел притежаваше. Робърт можеше да даде на спасителя си само милувки. Момчето не забрави да погали и Таука.

В този момент лодката на „Дънкан“ приближаваше. Тя се провря през един тесен проток между пясъчните плитчини и скоро спря на брега.

– А где е жена ми? – попита Гленарван.

– А сестра ми? – провикна се Робърт.

– Леди Елена и мис Грант ви чакат на яхтата – отговори старшината на лодката. – Но да тръгваме, ваша светлост; нямаме нито минута за губене, защото отливът вече започва да се чувства.

Пътешествениците прегърнаха за последен път Талкав, който дойде да ги изпрати до самата лодка, спусната отново във водата. В момента, когато Робърт се готвеше да скочи в нея, индианецът го прегърна и го погледна нежно.

– А сега върви – каза му той, – ти си вече мъж!

– Сбогом, приятелю! Сбогом! – каза още веднъж Гленарван.

– Никога ли няма вече да се видим? – провикна се Паганел.

– Quien sabe?⁷⁶ – отговори Талкав, като вдигна ръка към небето.

Това бяха последните думи на индианеца, които вятърът отнесе. Лодката се отдалечи от брега и увличана от започващия отлив, навлезе в открито море.

Дълго още неподвижният силует на Талкав се виждаше над пенестите вълни. После едрата му фигура започна да става все по-малка, докато най-сетне изчезна от погледа на приятелите му. Един час по-късно Робърт пръв се изкачи на яхтата „Дънкан“ и се хвърли на шията на Мери Грант. През това време целият екипаж на яхтата изпълваше въздуха със своите радостни „ура“.

Така завърши това преминаване на Южна Америка по права линия. Нито планини, нито реки можаха да отклонят пътешествениците от предназначения им път. И ако не им се случи да се борят със злата воля на хората, то природните стихии, често настървени срещу тях, подложи-ха на тежки изпитания самоотвержената им смелост.

Втора част

Глава I ВРЪЩАНЕ НА БОРДА

Първите моменти бяха посветени на радостта, че се виждат отново. Лорд Гленарван не искаше неуспехът на издирванията да помрачи радостта в сърцата на другарите му, затова се обърна към тях с думите:

– Не губете надежда, приятели, не губете надежда. Капитан Грант не е с нас, но ние сме уверени, че ще го намерим.

Тази увереност бе напълно достатъчна да върне надеждата у пътниците на „Дънкан“.

И наистина, докато лодката приближаваше яхтата, леди Елена и Мери Грант изпитаха всичката тревога на очакването. Застанали на кърмовия дек, те се опитваха да преброят тия, които се връщаха.

Девојката ту изпадаше в отчаяние, ту, напротив, ѝ се струваше, че вижда Хари Грант. Сърцето ѝ биеше силно. Тя просто не можеше да отрони дума и едва се държеше на краката си. Леди Елена я беше прегърнала. Джон Мангс, застанал до нея, се вглеждаше в далечината и мълчеше. Неговите очи на моряк, свикнали да различават далечни предмети, не виждаха капитана.

– Там е! Иде си! Татко ми! – шепнеше момичето.

Колкото повече лодката приближаваше, толкова по-невъзможна ставаше самоизмамата. Пътешествениците не бяха и на двеста метра от яхтата, когато не само леди Елена и Джон Мангс, но и самата Мери, обляна в сълзи, загуби всяка надежда. Време беше лорд Гленарван да дойде и каже някоя ободрителна дума.

След първите прегръдки леди Елена, Мери Грант и Джон Мангс бяха посветени в по-главните преживелици на експедицията и преди всичко Гленарван им съобщи новото тълкуване, което проникателният ум на Жак Паганел даваше на документа. Той се изказа също много ласкаво за Робърт, с когото Мери основателно можеше да се гордее. Неговата смелост, неговото себеотрицание, опасностите, на които се бе излагал – всичко бе така подчертано от Гленарван, че момчето не би знаело къде да се скрие, ако сестра му не бе го приютила в прегръдките си.

– Не трябва да се червиш, Робърт – каза Джон Мангс, – ти си се

държал като достоен син на капитан Грант.

Той протегна ръце към братчето на Мери и го целуна по бузите, още влажни от сълзите на девойката.

Ще споменем бегло как бяха посрещнати майорът и географът и с какво уважение си спомниха за благородния Талкав. Леди Елена съжаляваше, че не може да стисне ръката на предания индианец. След първите излияния Мак Набс се прибра в кабината си, където започна да се бърсне със спокойна и сигурна ръка. Що се отнася до Паганел, той летише от един на друг като пчела и събираше мед от похвали и усмивки. Искаше да разцелува целия екипаж на „Дънкан“ и поддържайки, че леди Елена и Мери Грант са част от този екипаж, започна с тях и завърши с мистър Олбинет.

Стюардът реши, че най-добрата благодарност за тази учтивост е да съобщи, че обядът е готов.

– Обяд ли? – извика Паганел.

– Да, господин Паганел – отговори мистър Олбинет.

– Истински обяд на маса с прибори и салфетки?

– Разбира се, господин Паганел.

– И няма да ядем нито сушено месо, нито твърди яйца, нито филета от щраус?

– О, господине! – отговори метр д'отелът обиден, че се унижава изкуството му.

– Не исках да ви оскърбя, приятелю – каза ученият с усмивка. – Но от един месец насам това съставляваше обикновената ни храна и ние ядохме не на маса, а на земята или яхнали някой клон. Ето защо вашият обяд ми се струва сън, мечта, химера!

– Тогава да отидем и се уверим, че обядът съществува, господин Паганел – отговори леди Елена, като не съдържаше смяха си.

– Позволете ми да ви предложа ръката си – каза галантният географ.

– Ваша светлост няма ли да даде някакви заповеди за „Дънкан“? – запита Джон Мангълс.

– След обяда, драги Джон – отговори Гленарван, – ще обсъдим заедно програмата на новата ни експедиция.

Пътниците от яхтата и младият капитан слязоха в каюткомпанията. На механика бе заповядано да поддържа парата под налягане, за да могат да тръгнат при първа заповед.

Гладко избръснатият майор и останалите пътешественици, набързо измити и преоблечени, насядаха около масата.

Обядът на мистър Олбинет бе посрещнат с възторг. Всички заявиха, че е прекрасен и дори превъзхожда великолепните пиршества в пампасите. Паганел си сипа по два пъти от всяко ядене „от разсеяност“, както сам обясни.

Тази злополучна дума подсети леди Елена да запита дали любезният французин не е проявил и друг път своя недостатък. Майорът и лорд Гленарван се спогледаха усмихнати. А Паганел откровено се разсмя и даде честна дума да не проявява вече нито веднъж разсеяност през цялото пътуване. След това той разказа много духовито за своята заблуда и за задълбочените си проучвания върху творчеството на Камоенс.

– Най-сетне – добави той в заключение – всяко зло за добро, не съжалявам за грешката си.

– Защо, достойни приятелю? – запита майорът.

– Защото сега знам не само испански, а и португалски. Говоря два езика вместо един!

– Ей богу, не бях помислил за това – отговори Мак Набс. – Моите поздравления, Паганел, моите искрени поздравления!

Всички поздравиха Паганел, който непрекъснато дъвчеше. Той ядеше и говореше едновременно и не забеляза нещо, което не убягна на Гленарван – вниманието на Джон Мангълс към неговата съседка Мери Грант. С леко кимване леди Елена даде на съпруга си да разбере, че това е „точно така“. Гленарван погледна младите хора с благосклонна симпатия и се обърна към Джон Мангълс, но за съвсем други неща.

– Как мина пътуването ви, Джон? – запита той.

– Отлично – отговори капитанът. – Трябва само да кажа на ваша светлост, че не се върнахме през Магелановия пролив.

– Я гледай! – провикна се Паганел. – Значи обиколили сте нос Хорн и аз не съм бил с вас!

– Обесете се! – каза майорът.

– Егоист, давате ми този съвет само за да получите част от моето въже – отвърна му географът.

– Но, драги Паганел – отговори Гленарван, – можеш да бъдеш навсякъде само ако си въздесъщ. А тъй като вие странствувахте из пампасите, не можехте в същото време да обиколите и нос Хорн.

– Това не ми пречи да съжалявам – отвърна ученият.

Повече никой не отправи закачки по адрес на Паганел и пререканието завърши с този отговор. Джон Мангълс взе отново думата и разказа как бе преминало тяхното пътуване. Като минавал покрай американския бряг, той изследвал всички западни острови, но не открил следи от

„Британия“. Стигнаха до нос Пилар, при входа на Магелановия пролив, там попаднаха на насрещен вятър и продължили на юг. „Дънкан“ минал покрай островите на Отчаянието, достигнал до шестдесет и седем градуса южна ширина, обиколил нос Хорн, плавал покрай Огнена земя и като преминал пролива Льомер, продължил покрай бреговете на Патагония. Там, срещу нос Кориентес, попаднал на силна буря, същата, която бе нападнала така яростно пътешествениците по време на наводнението. Но яхтата издържала добре и от три дни Джон Мангълс кръстосвал в откритото море, когато изстрелите на карабината го уведомили за пристигането на очакваните с такова нетърпение пътешественици. Що се отнася до леди Гленарван и до мис Грант, капитанът на „Дънкан“ би бил несправедлив, ако не признаеше тяхната рядка неустрашимост. Бурята не ги изплашила и ако проявили някакво безпокойство, то било само при мисълта за приятелите си, които в това време странстваха из равнините на аржентинската република.

Така завърши разказът на Джон Мангълс. Той бе последван от поздравленията на Гленарван. След това лордът се обърна към Мери Грант.

– Мила госпожице – каза той, – виждам че капитан Джон уважава вашите добродетели, и съм щастлив, че вие се чувствувате добре на борда на неговия кораб.

– Може ли да бъде другояче? – отговори Мери, като погледна леди Елена, а може би и младия капитан.

– О, сестра ми много ви обича, господин Джон – провикна се Робърт, – а и аз също ви обичам!

– И аз тебе, скъпо дете – отговори Джон Мангълс, смутен от думите на Робърт, които накараха Мери Грант да поруменее.

После, като пренесе разговора на друга, не така парлива тема, Джон Мангълс добави:

– Понеже завърших разказа за пътуването на „Дънкан“, ваша светлост ще бъде ли така любезен да ни разкаже някои подробности от преминаването ви през Америка и за подвизите на нашия млад герой?

Никой разказ не можеше да бъде по-приятен за леди Елена и за мис Грант. Затова лорд Гленарван побърза да задоволи любопитството им. Той предаде случка след случка цялото пътуване от единия океан до другия: преминаването на Андските Кордилери, земетресението, изчезването на Робърт, отвличането му от кондора, изстрела на Талкав, борбата с червените вълци, самоотвержеността на момчето, подофициера Мануел, наводнението, убежището върху омбуто, гръмотевицата, пожара, кайманите, вихрушката, нощта на Атлантическия бряг – всички тия

подробности, весели или ужасяващи, будеха последователно у слушателите ту радост, ту уплаха. Много от разказаните случки за Робърт бяха придружени с милувки от страна на сестра му и леди Елена. Никога дете не е бивало повече целувано, и то от по-възхитени приятелки.

Когато завърши разказа си, лорд Гленарван каза:

– Сега, драги приятели, да помислим за настоящето. Миналото е минало, но бъдещето е наше. Да се върнем към капитан Грант.

Обядът бе завършил. Всички влязоха в салона на леди Гленарван, насядаха около една маса, отрупана с карти и планове, и поведоха веднага разговор.

– Скъпа Елена – каза лорд Гленарван, – при връщането ми на борда на яхтата аз ви съобщих, че макар корабокрушенците от „Британия“ да не са с нас, ние повече от всякога се надяваме да ги намерим. От нашето преминаване през Америка се убедихме, ще кажа дори нещо повече, уверихме се, че корабокрушението не е станало нито край бреговете на Тихия, нито край бреговете на Атлантическия океан. Отгук и естественият извод, че тълкованието на документа, що се отнася до Патагония, е било невярно. За щастие нашият приятел Паганел, озарен от внезапно вдъхновение, откри грешката. Той доказа, че ние сме следвали лъжлив път и изтъкува документа така, че у нас не остана никакво колебание. Става дума за френския документ и аз ще помоля Паганел да го обясни, за да не остане у никого и най-малкото съмнение.

Ученият, поканен да говори, започна веднага. Той изложи много убедително своето схващане по думите *gone* и *ind* и извлече с голяма яснота от думата *austral* думата Австралия. Той доказа, че капитан Грант, след като е напуснал бреговете на Перу, за да се върне в Европа, е могъл вследствие на повреда на кораба да бъде отнесен от южните течения на Тихия океан до австралийските брегове. В края на краищата неговите находчиви догадки и правдиви заключения бяха одобрени и от самия Джон Мангълс, който по тия въпроси е строг съдия и не се поддава на измами на въображението.

Когато Паганел завърши изложението си, Гленарван обяви, че „Дънкан“ ще тръгне незабавно за Австралия.

Но преди да бъде дадена заповед да вземат курс на изток, майорът помоли да направи една забележка.

– Говорете, Мак Набс – отвърна Гленарван.

– Целта ми – каза майорът – не е да отслабя доводите на моя приятел Паганел, а още по-малко – да ги отхвърля. Аз ги намирам сериозни, прозорливи и достойни за цялото наше внимание. Те трябва с пълно

основание да легнат в основата на нашите бъдещи издирвания. Бих искал обаче те да бъдат подложени на една последна проверка, за да бъде тяхната стойност безспорна и неопровержима.

Никой не знаеше какво точно цели предпазливият Мак Набс и всички го изслушаха с известно безпокойство.

– Продължете, майоре – каза Паганел. – Готов съм да отговоря на всичките ви въпроси.

– Няма нищо по-просто – отвърна майорът. – Когато преди пет месеца в Клайдския залив проучихме трите документа, тяхното тълкование ни се стори очевидно. Никой друг бряг освен западния бряг на Патагония не можеше да бъде място на коработрушението. По този въпрос нямахме нито сянка от съмнение.

– Напълно вярно – отговори Гленарван.

– По-късно – продължи майорът, – когато Паганел в момент на щастлива разсеяност се озова на нашия кораб, документите му бяха показани и той одобри безрезервно нашите издирвания по американския бряг.

– Съгласен съм – отговори географът.

– И все пак се излъгахме – каза майорът.

– Излъгахме се – повтори Паганел. – Но да се излъжеш, Мак Набс, е човешко, луд е онзи, който упорствува в грешката си.

– Почакайте, Паганел – отговори майорът, – не се горещете. Съвсем не искам да кажа, че нашите издирвания трябва да продължат в Америка.

– Тогава какво искате? – каза Гленарван.

– Едно признание, нищо повече – признанието, че сега Австралия изглежда да е мястото на коработрушението на „Британия“ толкова сигурно, колкото по-рано изглеждаше Америка.

– Признаваме го с удоволствие – отговори Паганел.

– Вземам си бележка – каза майорът – и използвам случая да подканя въображението ви да се предпазва от такива последователни и противоречиви очевидности. Кой знае дали след Австралия някоя друга страна няма да ни внуши същата увереност и дали след нови и напразни издирвания няма да ни се стори „очевидно“, че трябва да ги подновим другаде.

Гленарван и Паганел се спогледаха. Забележките на майора им напразно направило силно впечатление със своята правдивост.

– И така – поде Мак Набс, – аз бих желал, преди да тръгнем за Австралия, да направим една последна проверка. Ето документите, ето и

картите. Да проучим последователно всички точки, през които минава тридесет и седмият паралел, и да видим дали няма да срещнем някоя друга страна, която да отговаря на точните указания на документа.

– Нищо по-лесно и по-бързо – отговори Паганел, – защото за щастие по тази ширина няма много земи.

– Да видим – каза майорът, като разгъна една английска карта, изработена според проекциите на Меркатор⁷⁷ и на която беше нанесено цялото земно кълбо.

Картата бе поставена пред леди Елена и всеки застана така, че да може да следи поясненията на Паганел.

– Както вече ви казах – продължи географът, – след като прекоси Южна Америка, паралелът на тридесет и седмия градус южна ширина среща островите Тристан д'Акуня. Твърдя обаче, че нито една от думите на документа не може да се отнася до тези острови.

След подробен преглед на документите трябваше да признаят, че Паганел имаше право. Тристан д'Акуня бяха отхвърлени единодушно.

– Да продължим – поде географът. – Като напуснем Атлантическия океан, минаваме на два градуса под нос Добра надежда и навлизаме в Индийския океан. По нашия път има само една група острови, островите Амстердам. Да ги подложим на същия преглед като островите Тристан д'Акуня.

След внимателно изследване островите Амстердам бяха на свой ред отхвърлени. Някоя дума, цяла или не, френска, английска или немска, не споменаваше тази група острови от Индийския океан.

– Стигаме сега до Австралия – продължи Паганел. – Тридесет и седмият паралел навлиза в този континент при нос Бернули и излиза през залива Туфолд. Ще се съгласите с мене, и то без да насилвате текстовете, че английската дума *stra* и френската *austral* могат да се отнасят до Австралия. Това е достатъчно ясно и няма нужда да настоявам.

Всички се съгласиха със заключението на Паганел. Схващането му обединяваше всички възможности в негова полза.

– Да продължим – каза майорът.

– Да продължим – отговори географът, – пътуването е лесно. Като напуснем залива Туфолд, прекосяваме пролива, който се простира на

77. Меркатор (1512–1594) – фламандски математик картограф, който приложил нов метод за изработване на географски карти, наречени меркаторски, удобни за мореплавателите, защото в тях меридианите и паралелите се пресичат под прав ъгъл, а пътят на кораба се изобразява като права линия, пресичаща меридианите под един и същ ъгъл. Б. пр.

изток от Австралия, и срещаме Нова Зеландия. Преди всичко ще ви припомня, че думата *continent* от френския документ означава по неоспорим начин „континент“. А то значи, че капитан Грант не е могъл да намери убежище в Нова Зеландия, която е само остров. Но както и да е, обсъдете, сравнете, обърнете думите и вижте дали е възможно те да подхождат на тази страна.

– В никой случай – отговори Джон Мангълс, който разгледа обстойно документите и картата.

– Не – казаха слушателите на Паганел и самият майор, – не може да става дума за Нова Зеландия.

– Отгук – продължи географът – през цялото огромно пространство, което отделя този голям остров от американския бряг, тридесет и седмият паралел минава само през едно безплодно и пустинно островче.

– Което се нарича?... – запита майорът.

– Вижте картата. Това е Мария-Терезия – име, от което не намирам никаква следа в трите документа.

– Никаква – отговори Гленарван.

– Оставям на вас, драги приятели, да прецените дали всички вероятности, за да не кажа пълната увереност, не са в полза на австралийския континент?

– Разбира се – отговориха единодушно пътниците и капитанът на „Дънкан“.

– Джон – каза тогава Гленарван, – имате ли достатъчно провизии и въглища?

– Да, ваша светлост, аз се запасих богато в Талкауано. Впрочем в Капшат⁷⁸ ще подновим много лесно горивото си.

– Тогава дайте нареждане за отплаване.

– Още една забележка – прекъсна майорът своя приятел.

– Кажете, Мак Набс.

– Каквито и да са гаранциите за успех, които ни предлага Австралия, не е ли разумно да се спрем за ден-два на островите Тристан д'Акуня и Амстердам? Те са разположени по нашия път и не ни отклоняват от него. Така ще узнаем дали „Британия“ не е оставил там следи от своето крушение.

– Недоверчивият майор – провикна се Паганел, – той държи на това!

– Държа най-вече да не се връщаме назад, ако случайно Австралия

78. Сега Кейптаун. Б. пр.

не оправдае нашите надежди.

– Тази предвидливост е разумна – отговори Гленарван.

– И няма да съм аз този, който ще ви посъветва да не я проявите – отвърна Паганел, – напротив.

– Тогава, Джон – каза Гленарван, – дайте курс към Тристан д'Акуня.

– Веднага, ваша светлост – отговори капитанът и се изкачи на мостика, а Робърт и Мери Грант отпратяха най-топли думи на признателност към лорд Гленарван.

Скоро „Дънкан“ се отдалечи от американския бряг и следвайки курс на изток, запори със своя вълнорез вълните на Атлантическия океан.

Глава II ТРИСТАН Д'АКУНЯ

Ако яхтата следваше линията на екватора, сто деветдесет и шестте градуса, които отделят Австралия от Америка или по-право нос Бернули от нос Кориентес, биха отговаряли на единадесет хиляди седемстотин и шестдесет географски мили. Но по тридесет и седмия паралел, поради формата на земното кълбо, тези сто деветдесет и шест градуса се равняват само на девет хиляди четиристотин и осемдесет мили. От американския бряг до Тристан д'Акуня има две хиляди и сто мили – разстояние, което Джон Мангле се надяваше да измине, ако източните ветрове не забавеха хода на яхтата, за десет дни. И той имаше защо да бъде доволен, тъй като привечер вятърът утихна значително, след това се промени и „Дънкан“ можа да покаже по спокойното море всички свои несравними качества.

Още същия ден пътниците подновиха своите навици, сякаш не бяха отсъствували цял месец от кораба. След водите на Тихия океан сега пред очите им се простираха водите на Атлантическия, а с малки изключения в оттенъците всички морета си приличат. Стихиите, след като ги бяха подложили на жестоки изпитания, сега обединяваха усилията си, за да ги подпомагат. Океанът беше спокоен, вятърът попътен и всички платна, издути от западния вятър, идваха в помощ на неуморимата пара, набрана в парния котел.

Тъй това бързо пътуване премина без произшествия и без повреди. Всички очакваха с доверие австралийския бряг. Вероятностите се

превръщаха в увереност. Говореха за капитан Грант, сякаш яхтата отиваше да го вземе от някое определено пристанище. Неговата кабина и леглата за двамата му другари бяха готови на кораба. Мери Грант обичаше да я подрежда и да я украсява сама. Кабината му бе отстъпена от мистър Олбинет, който се пренесе в кабината на жена си. Тя бе съседна на прословутата кабина номер шест, ангажирана от Жак Паганел на кораба „Шотландия“.

Ученият географ седеше затворен в нея почти през цялото време. Работеше от сутрин до вечер върху един труд, озаглавен „Величествените впечатления на един географ от аржентинските пампаси“. Чуваха го да повтаря с развълнуван глас красиви фрази, преди да ги повери на белите страници на тетрадката си. Много често, изневеряващ на Клио, музата на историята, той зовеше в своите унеси божествената Калиопа – вдъхновителка на големите епически творби.

Впрочем Паганел не се криеше. Целомъдрените дъщери на Аполон напускаха за него на драго сърце върховете на Парнас или Хеликон. Леди Елена му отправяше искрени комплименти за това.

Също и майорът го поздравяваше за тия митологически посещения.

– И най-вече – добавяше той – без разсеяност, драги Паганел, ако случайно ви хрумне да учите австралийски, недейте го учи на китайска граматика!

И тъй на кораба всичко вървеше отлично. Лорд и леди Гленарван наблюдаваха с интерес Джон Мангълс и Мери Грант. Те нямаха какво да кажат и тъй като самият Джон не говореше нищо, по-добре беше да не обръщат внимание.

– Какво ще си помисли капитан Грант? – каза един ден Гленарван на леди Елена.

– Ще помисли, че Джон е достоен за Мери, драги Едуард, и няма да се излъже.

През това време яхтата приближаваше бързо към целта си. Пет дни след като изчезна от погледите им нос Кортиентес, на 16 ноември, задухаха западни ветрове, същите тия, които извънредно улесняват корабите, обикалящи южния африкански бряг, където обикновено духат югоизточни ветрове. „Дънкан“ разпъна всичките си платна, под напора на вятъра легна на левия си борд и така с десен вятър напредваше с изумителна бързина. Витлото му едва успяваше да загребе бягащите води, които пореше неговият вълнорез. Той сякаш се състезаваше със спортните яhti от „Кралския яхт-клуб на Темза“.

На другия ден океанът се покри с грамадни водорасли, подобно на

обширно блато, обрасло с трева. Той можеше да се сравни с така наречените „саргасови морета“, които се образуват от различни остатъци от дървета и растения, изскубнати от съседните континенти. Комендантът Мори е привлякъл специално вниманието на мореплавателите върху тях. „Дънкан“ сякаш се хлъзгаше по дълга ливада, която Паганел сполучливо сравни с пампасите, но ходът му намаля.

Двадесет и четири часа по-късно при изгрев слънце се чу гласът на вахтовия моряк.

– Земя! – извика той.

– В коя посока? – запита Том Остин, който беше дежурен.

– Под вятъра – отговори морякът.

При този винаги вълнуващ вик палубата на яхтата се изпълни веднага с хора. От каюткомпанията се подаде далекоглед, последван незабавно от Жак Паганел. Ученият насочи инструмента си в казаната посока, но не видя нищо, което да прилича на земя.

– Гледайте в облаците – каза му Джон Мангълс.

– Наистина – отговори Паганел – би казал човек някакъв връх, но още почти незабележим.

– Това е Тристан д'Акуня – поде Джон Мангълс.

– Тогава, ако паметта не ме лъже – отвърна ученият, – трябва да се намираме на осемдесет мили от острова, защото върхът Тристан, висок 7 000 стъпки, се вижда от такова разстояние.

– Точно така – отговори капитан Джон.

След няколко часа групата острови, много високи и много стръмни, се очерта съвсем ясно на хоризонта. Конусовидният връх Тристан се отделяше като черен силует върху блестящия фон на небето, цялото изпълнено от лъчите на изгряващото слънце. Скоро сред общата скалиста маса се очерта главният остров на върха на един триъгълник, наклонен към североизток. Тристан д'Акуня е разположен на 37°8' южна ширина и на 10°44' западна дължина. На осемнадесет мили югозападно от него се намира остров Недостъпен и на десет мили югоизточно – остров Славей, които допълват тази малка и усамотена група острови в тая част на Атлантика. Към обяд яхтата засече двете главни точки, които служат на моряците за ориентировъчни знаци, а именно: покрай ъгъла на остров Недостъпен една скала, която има форма на кораб с разпънати платна, и две островчета от северната страна на остров Славей, които наподобяват разрушена крепост. В три часа „Дънкан“ влезе в заливчето Фалмут на Тристан д'Акуня, защитено от западните ветрове от островърхата планина Хелп или Помощ.

Там дремеха на котва няколко китоловни кораба, заети с лов на тюлени и други морски животни, които изобилствуват по тия брегове.

Джон Мангис се зае да търси удобно място за хвърляне котва, защото тия открити заливчета са много опасни, когато духат северозападни и северни ветрове. Точно на това място загина през 1829 година с екипажа и стоката си английският кораб „Джулия“. „Дънкан“ се приближи на половин миля до брега и пусна котва върху каменисто дъно на четиридесет метра дълбочина. Пътниците веднага се качиха в голямата лодка и излязоха на брега, покрит със ситен черен пясък, остатък от разрушените скали на острова.

Столицата на цялата група острови Тристан д'Акуня е едно селце, разположено в дъното на залива край голям и много шумен поток. Тук имаше петдесетина доста прилични къщи, разположени с оная геометрическа планомерност, която изглежда е последната дума на английската архитектура. Зад този миниатюрен град се простираха хиляда и петстотин хектара равнина, оградена с висок насип от лава. А над това плато на седем хиляди стъпки се издигаше конусовидният връх.

Лорд Гленарван бе приет от един губернатор, който зависеше от английската колония Кап. Той разпита веднага за Хари Грант и за „Британия“. Тия имена бяха напълно непознати. Островите Тристан д'Акуня са встрани от пътя на корабите и следователно малко посещавани. След известното корабокрушение на „Блендън Хол“, който в 1821 година се разбил в скалите на остров Недостъпен, край главния остров претърпели корабокрушение други два кораба – „Примоге“ в 1845 година и американският тримачтов кораб „Филаделфия“ в 1857 година. Акунянската статистика за морски катастрофи се ограничаваше с тия три нещастия.

Гленарван не очакваше да намери тук по-точни сведения и разпитваше губернатора на острова само за да успокои съвестта си. Той дори изпрати корабните лодки да обиколят острова, който нямаше повече от седемнадесет мили обиколка. Но да беше и три пъти по-голям, Лондон или Париж не биха могли да се поберат в него.

Докато траеше това разузнаване, пътешествениците на „Дънкан“ се разходиха из селото и по крайбрежието. Населението на Тристан д'Акуня не досига и сто и петдесет души. Това са англичани или американци, оженени за негърки или хотентотки от Кап, които поразяваха с грозотата си. Децата от тия смесени бракове представляваха една много неприятна смесица от саксонска суровост и африканска чернота.

Тази разходка на туристи, щастливи да почувствуват твърда земя под краката си, продължи по брега, граничещ с просторната обработена

равнина, която съществува само в тази част на острова. Навсякъде другаде брегът е образуван от скали, покрити с лава, стръмни и безплодни. Тука живееха стотици хиляди огромни албатроси и глупави пингвини.

След като разгледаха тия скали от вулканичен произход, посетителите се върнаха към равнината. На много места клокочеха бързи ручеи, подхранвани от вечните снегове на конусовидния връх. Почвата се оживяваше от зелени храсти, в които се виждаха колкото цветя, толкова и птици. Над зелените пасбища се издигаха един-единствен вид дърво от рода на американската хвойна, високо двадесет стъпки, и гигантски храсти „тусе“ с дървовидни стъбла. „Ацетата“, лозовидна шипка с лютивни семена, здрави „ломари“ с влакнести преплетени стъбла, няколко дълголетни дървовидни „анцерини“, чийто лечебен аромат изпълваше въздуха, мъхове, дива целина и папрати съставляваха малочислената, но разкошна флора. Чувствуваше се, че в този привилегирован остров царя вечна пролет. Паганел твърдеше с възхищение, че тук е знаменитата Оигия, възпята от Фенелон. Той предложи на леди Гленарван да й намери една пещера, за да последва примера на очарователната Калипсо, и не искаше за себе си друга служба, освен да бъде „една от нимфите, които й прислужват“.

Така, като разговаряха и се възхищаваха, пътешествениците се върнаха на яхтата, когато започна да се свечерява. Около селото пасяха стада говеда и овци. Ниви с жито, царевица и градини със зелечуци, внесени отпреди четиридесет години, разстилаха своите богатства до самите улици на столицата.

В момента когато лорд Гленарван се връщаше на яхтата, пристигнаха и лодките на „Дънкан“. Те бяха обиколили острова за няколко часа, без да намерят по пътя си никаква следа от „Британия“. Единственият резултат от това обиколно плаване беше окончателното зачеркване на остров Тристан д'Акуния от програмата на издирванията.

„Дънкан“ можеше вече да напусне тая група африкански острови и да продължи на изток. Но не тръгна още същата вечер, защото Гленарван позволи на екипажа да отиде на лов за тюлени, които изобилствуваша в залива и под различни наименования – морски телета, лъвове, мечки и слонове – задръстваха бреговете на Фалмут. Някога във водите на острова са играели и голям брой китове, но толкова много китоловци са ги преследвали и убивали, че почти не бяха останали. А земноводните, напротив, се срещаша на цели стада. Екипажът на яхтата реши да използва нощта за лов и на другия ден да се запаси богато с мас.

Така заминаването на „Дънкан“ бе отложено за следващия ден, 20

ноември.

По време на вечерята Паганел разправи някои подробности за островите Тристан, които заинтересуваха слушателите му. Те научиха, че тази група, открита в 1506 година от португалеца Тристан д'Акуня, един от спътниците на Албукерк, останала неизследвана повече от едно столетие. Тия острови минавали не без основание за гнездо на бури и славата им не била по-добра от тази на Бермудските острови. Затова никой не се приближавал до тях и никога кораб не спирал там, освен когато ураганите на Атлантика го отнасяли натам против волята му.

През 1697 година три холандски кораба от Индийската компания спрели на островите и определили координатите им, а през 1700 година великият астроном Халей проверил и поправил техните изчисления. От 1712 до 1767 година те били посетени от няколко френски мореплаватели и по-специално от Лапе-руз, съгласно получените инструкции по време на знаменитото му пътуване през 1785 година.

Тия острови, малко посещавани дотогава, били необитавани до 1811 година, когато един американец, Джонатан Ламбърт, се заел да ги колонизира. Той и двама негови другари пристигнали през януари и се заели смело с колонизирането. Английският губернатор на нос Добра надежда научил, че те преуспяват, и им предложил протектората на Англия. Джонатан приел и издигнал над колибата си английското знаме. Той се надявал, че ще царува в мир над „своите народи“, състоящи се от един стар италианец и един португалски мулат, но един ден при изследване на бреговете на своята империя се удавил или бил удавен – не се знае точно. Дошла 1816 година. Наполеон бил заточен на Света Елена и за да го пази по-добре, Англия установила гарнизони на островите Възнесение и Тристан д'Акуня. Гарнизонът на Тристан се състоял от една батарея от Капшат и от едно отделение хотентоти. Той останал на острова до 1821 година, до смъртта на пленника в Света Елена, когато бил върнат в Капшат.

– Само един европеец – добави Паганел, – един ефрейтор, шотландец...

– А, шотландец! – прекъсна го майорът, който винаги проявяваше специален интерес към сънародниците си.

– Наричал се Уилям Глас – продължи Паганел, – останал на острова с жена си и двама хотентоти. Скоро към шотландеца се присъединили двама англичани, един моряк и един рибар от Темза, бивш драгун от аржентинската армия, и най-сетне в 1821 година един от корабкрушенците на „Блендън Хол“ и младата му жена намерили убежище на остров

Тристан. Така че в 1821 година на острова имало шестима мъже и две жени. В 1829 година те достигнали до седем мъже, шест жени и четиринадесет деца. В 1835 година това число се увеличило на четиридесет, а сега се е утроило.

– Така се раждат нациите – каза Гленарван.

През нощта екипажът на „Дънкан“ има щастлив лов, бяха убити петдесетина едри тюлена. След като беше позволил лова, Гленарван не можеше да забрани да се възползват от него. Следващият ден измина в топене на маста и в приготвяне на кожите на тия доходни земноводни животни. Разбира се, пътниците използват този втори ден за нова екскурзия из острова. Гленарван и майорът взеха и пушките си, за да опитат акунянския дивеч. През време на разходката те стигнаха до подножието на планината, където почвата бе осеяна с разложени отломки, сгурия, шуплеста черна лава и различни вулканически останки. Самата планина се издигаше над този хаос от неустойчиви скални образувания. Не можеше да има съмнение за произхода на огромния конус и английският капитан Кармайкъл е имал право, като го е смятал за изгаснал вулкан.

Ловците съгледаха няколко глигани. Един от тях падна, поразен от куршума на майора. Гленарван уби само няколко чифта черни яребици, от които корабният готвач направи чудесно салми⁷⁹. По високите плата се виждаха много кози. А имаше също доста диви котки, които, горди, смели и силни, опасни дори и за кучетата, обещаваха да станат един ден най-крвожадни хищници.

В осем часа всички се върнаха на яхтата и през нощта „Дънкан“ напусна завинаги остров Тристан д'Акуня.

Глава III ОСТРОВ АМСТЕРДАМ

Намерението на Джон Мангълс беше да се запаси с въглища на нос Добра надежда. Затова трябваше да се отклони малко от тридесет и седмия паралел и да се изкачи с два градуса на север. „Дънкан“ се намираще южно от зоната на пасатите и тук духаха силни западни ветрове, много благоприятни за хода му. За по-малко от шест дни той измина хиляда и тристата мили, които отделят Тристан д'Акуня от южния край на

79. Яхния от месо на дивеч, което предварително е печено на шиш. Б. пр.

Африка. На 24 ноември в три часа следобед се появи Масовата планина и малко по-късно Джон забеляза Сигналната планина при входа на залива. Към осем часа яхтата влезе в него и пусна котва в пристанището Капшат.

В качеството си на член на Географското дружество Паганел не можеше да не знае, че южният край на Африка е бил видян за пръв път в 1486 година от португалския адмирал Бартоломей Диас, а заобиколен едва в 1497 година от именития Васко да Гама. Още повече че Камоенс възпяваше в Луизиадите славата на великия мореплавател. По този повод Паганел направи една интересна забележка, че ако Диас в 1486 година, шест години преди първото пътуване на Христофор Колумб, беше обиколил нос Добра надежда, откриването на Америка можеше да бъде забавено за неопределено време. И наистина пътят до Източна Индия през нос Добра надежда е по-къс и по-прав. А великият генуезки моряк, насочвайки се стремглаво на запад, търсеше именно да съкрати пътя до страната на подправките. Тъй че ако Африка беше вече обиколена, експедицията му губеше смисъл и той сигурно нямаше да я предприеме.

Град Капшат, разположен в дъното на Капския залив, е основан в 1652 година от холандеца ван Рибек. Той е столица на една важна колония, която стана окончателно английска след договора от 1815 година. Пътешествениците използват престоя на „Дънкан“, за да разгледат града.

Те имаха на разположение за разходка само дванадесет часа, защото един ден стигаше на капитан Джон да възобнови запасите си, а освен това той искаше да тръгне на 26 рано сутринта. Впрочем те нямаха и нужда от повече време, за да обходят правилните квадрати на тази шахматна дъска, наречена Капшат, върху която тридесет хиляди жители, едните бели, другите черни, играят ролята на царе, царици, конници, пешки и може би офицери⁸⁰. Така поне се изказа Паганел. След като видите замъка, който се издига на югоизток от града, правителствените сгради и градината, борсата, музея, каменния кръст, издигнат от Бартоломей Диас по време на откриването на Кап, и след като изпие чаша понте, най-хубавото от местните вина, не ви остава друго, освен да си вървите. Това направиха и пътешествениците. На другия ден, на разсъмване, „Дънкан“ потегли с разпънати предни платна и няколко часа по-късно обиколи известния нос на Бурите, на който кралят оптимист на

80. Игра на думи – на френски офицерите от шаха се наричат „фу“, което значи и луд. Б. пр.

Португалия Йоан II бе дал много несполучливо името Добра надежда.

Да преминат две хиляди и деветстотин мили между Капщат и остров Амстердам при спокойно море и попътен вятър бе работа за десетина дни. Пътешествениците, на които съдбата помагаше повече по море, отколкото в пампасите, не можеха да се оплачат от стихииите. Въздухът и водата, съединени против тях по суша, сега се обединяваха, за да ги тласкат напред.

– Ах! Морето! Морето! – повтаряше Паганел. – Това е прекрасна арена за използване на човешките сили, а корабът е истинска колесница на цивилизацията! Помислете, драги приятели. Ако земното кълбо беше само един огромен материк, сега, в XIX век, ние нямаше да познаваме нито хилядна част от него! Вижте какво става във вътрешността на големите земи. В сибирските степи, в равнините на Централна Азия, в пустините на Африка, в прериите на Америка, в просторните земи на Австралия, в ледените пустини на полюсите човекът едва смее да проникне, най-храбрите отстъпват, а най-смелите загиват. Преминаването е невъзможно. Превозните средства са недостатъчни. Горещината, болестите, жестокостта на туземците представляват непреодолими препятствия. Двадесет мили пустиня разделят повече хората, отколкото петстотин мили океан! Англия граничи с Австралия, докато Египет например изглежда да се намира на милиони левги от Сенегал, а Пекин като че е антипод на Санкт Петербург⁸¹! Днес морето се преминава по-лесно, отколкото най-малката Сахара, и благодарение на него, правилно бе заявил един американски учен⁸², се е установило едно всемирно родство между всички части на света.

Паганел говореше с такъв плам, че дори и майорът не можа да го заяде за нито една дума от този химн на океана. Ако за намирането на капитан Грант трябваше да следват през някой континент линията на тридесет и седмия паралел, пътешествието би се оказало неосъществимо. Но морето беше тук, за да пренесе смелите търсачи от една земя до друга, и на 6 декември при първите светлини на деня една нова планина изплува из недрата на вълните му.

Това беше остров Амстердам, разположен на 37°47' южна ширина и на 77°24' източна дължина, чийто висок конус се вижда при хубаво време от петдесет мили. В осем часа неговата още неясна форма напомняше доста изгледа на остров Тенериф.

81. Сега Ленинград. Б. пр.

82. Майор Морей. Б. а.

– И следователно той прилича и на Тристан д'Акуня – каза Гленарван.

– Съвсем правилно заключение – отговори Паганел, – съгласно географичната аксиома, щом два острова приличат на трети, те си приличат и помежду си. Ще добавя, че подобно на Тристан д'Акуня и остров Амстердам е бил и е богат с тюлени и робинзоновци.

– Значи робинзоновци има навсякъде? – запита леди Елена.

– Бога ми, госпожо – отговори Паганел, – знам малко острови, на които да не е имало приключения от този род, и случайността доста порано от вашия безсмъртен съотечественик Даниел Дефо бе вече създавала в действителност неговия роман.

– Господин Паганел – каза Мери Грант, – ще ми позволите ли да ви задам един въпрос?

– Дори два, мила госпожице, и се задължавам да ви отговоря.

– Е добре – поде младото момиче, – ще се изплашите ли много от мисълта да бъдете изоставен на някой пуст остров?

– Аз ли! – провикна се Паганел.

– Хайде, хайде, драги приятелю – каза майорът, – да не би пък да признаете, че това е вашето най-съкровено желание!

– Не бих твърдял – отвърна географът, – но все пак едно такова приключение няма да ме огорчи много. Ще започна нов живот. Ще ходя на лов, ще ловя риба, ще си направя за зимата жилище в някоя пещера, а през лятото върху някое дърво. Ще имам складове за реколтите си и най-сетне ще колонизирам моя остров.

– Съвсем сам?

– Да, ако трябва, съвсем сам. Впрочем нима човек остава някога сам в света? Не може ли да си намери приятели измежду животните, да опитоми някое младо козле, някой словоохотлив Петкан, какво ви трябва повече, за да сте щастлив? Двама приятели върху една скала, ето щастието! Представете си майора и аз...

– Благодаря – отговори майорът, – нямам никакво влечение към ролите на Робинзон и бих ги играл твърде лошо.

– Драги господин Паганел – каза леди Елена, – ето че въображение-то ви отнася отново в областта на фантазията. Но аз мисля, че действителността се различава твърде много от мечтите. Вие си представяте само измислените робинзоновци, внимателно изхвърлени на добре подбран остров, към които природата се отнася като към галени деца! Вие виждате само добрата страна на нещата!

– Как, госпожо, нима вие не мислите, че човек може да бъде

щастлив на безлюден остров?

– Не вярвам. Човекът е създаден за обществен живот, а не за усамотение. Смотата може да доведе само до отчаяние. Това е въпрос на време. Възможно е в началото материалните грижи, жизнените нужди да разсеят току-що спасения от вълните нещастник, изискванията на настоящето да прикрият от него заплахите на бъдещето. Но по-късно, когато той се почувствува сам, далече от своите подобни, без надежда да види отново родината си и тия, които обича, какви ли ще бъдат мислите му и колко ще страда? Островчето му – това е целият свят. Цялото човечество се включва в него и когато дойде смъртта, смърт страшна в тази самота, той ще бъде там като последния човек в последния ден на света! Повярвайте ми, господин Паганел, за предпочитане е да не сте този човек!

Паганел, макар и не без съжаление, се съгласи с доводите на леди Елена и разговорът продължи върху преимуществата и неприятностите на самотата до момента, когато „Дънкан“ пусна котва на една миля от брега на остров Амстердам.

Тази уединена група в Индийския океан е образувана от два отделни острова, разположени на около тридесет и три мили един от друг, точно върху меридиана на Индийския полуостров. На север е остров Амстердам или Свети Петър, а на юг – остров Свети Павел. Добре е обаче да се каже, че географите и мореплавателите често ги бъркат.

Тия острови били открити през месец декември 1796 година от холандеца Фламинг, а по-късно били посетени от д'Антрекасто, който отивал с корабите „Есперанс“ и „Решерш“ да търси Лаперуз. От това пътуване започнало и смесването на двата острова. Морякът Бароу, Ботан Бопре в атласа на д'Антрекасто, после Хорсбург, Пинкъртън и други географи са описвали непрекъснато остров Свети Петър за остров Свети Павел и обратното. В 1859 година офицерите от австрийската фрегата⁸³ „Новара“ по време на околотетско пътуване избягнали тази грешка, която Паганел особено държеше да изправи.

Островът Свети Павел, разположен южно от остров Амстердам, е необитаемо островче, образувано от една конусовидна планина, която трябва да е бивш вулкан. Островът Амстердам, до който лодката доведе пътешествениците от „Дънкан“, напротив, има около дванадесет мили обиколка и е обитаван от няколко доброволни изгнаници, които са се примирили с тъжното си съществуване. Това са пазачите на

83. Тримачтов военен ветроходен кораб. Б. пр.

риболовницата, която принадлежи наедно с острова на някой си господин Отован, търговец от Реюнион. Този монарх, който още не е признат от великите европейски сили, си докарва там от седемдесет и пет до осемдесет хиляди франка, като лови, соли и експедира една риба от рода на чейлодактилите, позната под по-простото наименование морска моруна.

Впрочем остров Амстердам бе предназначен да бъде и да остане френски. Отначало той е принадлежал по силата на правото на първи поселник на г. Камен, собственик на кораб от Сен Дени, в Бурбон. После той е бил отстъпен по силата на някакъв международен договор на един поляк, който го разработил с помощта на роби от Мадагаскар. Но където полски, там и френски, тъй че от полски островът отново станал френски в ръцете на господин Отован.

Когато „Дънкан“ пристигна на острова на 6 декември 1864 година, населението му се състоеше от трима жители, един французин и двама мулати, и тримата служещи на търговеца собственик. Така че Паганел можа да стисне ръката на един сънародник в лицето на почтения господин Вио, вече много възрастен. Този „мъдър старец“ прие гостите извънредно любезно. За него беше щастлив денят, в който приемаше възпитани чужденци. Остров Свети Петър се посещава само от ловци на тюлени и рядко от китоловци, обикновено много груби хора, които не бяха спечелили особено от общуването си с морските кучета⁸⁴.

Господин Вио представи своите поданици, двамата мулати. Те заедно с няколкото живеещи във вътрешността глигани и няколкото хиляди наивни пингвини съставляваха цялото живо население на острова. Малката къща, в която живееха тримата островитяни беше построена в дъното на едно естествено пристанище, образувано от срутването на част от планината в югозападната страна на острова.

Много преди царуването на Отован I островът Свети Петър е служил за убежище на корабокрушенци. Паганел заинтересува много слушателите си, като започва първия си разказ с думите: История на двама шотландци, изоставени на остров Амстердам.

Това е било в 1827 година. Английският кораб „Палмира“ минавал покрай острова и забелязал дим, който се издигал във въздуха. Капитанът приближил до брега и видял двама души, които правели отчаяни знаци. Той изпратил на брега лодка, която прибрала Жак Пейн, момък на двадесет и две години, и Робърт Праудфут, мъж на четиридесет и

84. Тюлени. Б. пр.

осем години. Дватамата нещастници били неузнаваеми. От осемнадесет месеца почти без никаква храна, почти без сладка вода, те се хранели с раковини и ловели със закривен гвоздей риба, от време на време хващали с тичане някое глиганче, но оставали по три дни без храна и пазели като весталки огъня, запален с последното им парче прахан, и за да не изгасне, го носели със себе си във всичките си скитания като нещо безценно. Така те преживявали в мизерия, лишения и страдания. Пейн и Праудфут били оставени на острова от една шхуна⁸⁵, която била тръгнала на лов за тюлени. Според обичая на риболовците, те трябвало в течение на един месец да се запасят с кожи и мас, докато се върне шхуната. Но тя не се върнала. Пет месеца по-късно „Хоуп“, който пътувал за Ван Димън, спрял на острова, но капитанът му по някакъв с нищо необясним варварски каприз отказал да вземе двамата шотландци. Той заминал, без да им остави нито една бисквита, нито огниво, и двамата нещастници са щели сигурно да умрат много скоро, ако „Палмира“, която минавала покрай остров Амстердам, не ги прибрала.

Второто приключение, което поменава историята на остров Амстердам – ако подобна скала може да има история, – е приключението на един французин, капитан Перон. Авантюрата му впрочем започва като тази на двамата шотландци и завършва по същия начин: доброволно слизане на острова, кораб, който не се връща, и чужд кораб, който ветровете отнасят случайно към тази група след четиридесет месеца. Но престоят на капитан Перон е ознаменуван с една кървава драма, напомняща по интересен начин измислените произшествия, които очакват героя на Даниел Дефо при връщането му на неговия остров.

Капитан Перон слязъл на острова с четирима моряци, двама англичани и двама французи. В течение на петнадесет месеца той е трябвало да лови морски лъвове. Ловът бил много добър, но като изтекли петнадесет месеца и корабът не се върнал, а малко по малко се изчерпали и хранителните припаси, международните отношения се влошили. Двамата англичани се разбунтували срещу капитан Перон и щели да го убият, ако не била помощта на съотечествениците му. От този момент двете партии се дебнели денонощно, винаги въоръжени, и последователно ту победители, ту победени, водели ужасно съществуване на лишения и отчаяние. И положително една от двете партии е щяла да бъде унищожена, ако един английски кораб не върнал в родината им тия нещастници, които са били разделяни от един жалък въпрос за националности

85. Вид голям ветроход. Б. пр.

върху гола скала всред Индийския океан.

Такива бяха тия приключения. Остров Амстердам е ставал два пъти родина на изоставени моряци, които providението и двата пъти спасявало от глад и смърт. Но оттогава нито един кораб не е бил захвърлен по тия брегове. Едно корабокрушение би оставило следи по брега, а корабокрушенците биха се добрали до риболовниците на господин Вио. Старецът живееше от дълги години на острова и никога не бе имал случай да окаже гостоприемство на жертви на морето. За „Британия“ и за капитан Грант той не знаеше нищо. Нито остров Амстердам, нито островчето Свети Павел, често посещавани от китоловци и риболовци, не са били мястото на тази катастрофа.

Гленарван не беше нито изненадан, нито натъжен от отговора на стареца. Той и другарите му търсеха по време на тия си престои не мястото, където е капитан Грант, а там, където той не е. Те искаха само да установят, че го няма на тия различни точки на паралела. Заминаването на „Дънкан“ бе определено за следния ден.

Привечер след хубава разходка Гленарван се сбогува с любезния господин Вио. Всички му пожелаха възможното щастие на неговия безлюден остров. В отговор на това старецът пожела успех на експедицията, след което лодката на „Дънкан“ върна пътешествениците на кораба.

Глава IV ОБЛОЗИТЕ НА ЖАК ПАГАНЕЛ И МАЙОР МАК НАБС

На 7 декември в три часа сутринта пещите на „Дънкан“ вече бумтяха. Завъртяха рудана. Котвата бе изправена отвесно, освободена от пясъчното дъно на малкото пристанище, издигната до страничника, витлото заработи и яхтата навлезе в открито море. Когато в осем часа пътниците се изкачиха на палубата, остров Амстердам изчезваше в мъглите на хоризонта. Това беше последният етап по пътя на тридесет и седмия паралел и оставаха още три хиляди мили до австралийския бряг. Ако западният вятър продължаваше да бъде попътен и морето спокойно, „Дънкан“ щеше да стигне до целта на пътуването си след дванадесетина дни.

Мери Грант и Робърт не можеха да гледат спокойно вълните, по които вероятно се е носела „Британия“ няколко дни преди потъването си.

Тук може би капитан Грант с повреден кораб, с намален екипаж се е борил срещу опасните урагани на Индийския океан, съзнавайки, че корабът му се носи с неудържима сила към брега. Джон Мангълс показваше на девойката отбелязаните на корабната карта течения и ѝ обясняваше постоянното им направление. Едно от тях пресича Индийския океан и се насочва към австралийския материк. Неговото действие се чувствава по цялото протежение от запад до изток не само в Тихия, но и в Атлантическия океан. „Британия“, загубила мачтите си и лишена от кормило, с други думи, обезоръжена срещу яростта на небето и морето, е била отнесена към брега и там се е разбила.

Тук обаче се появи едно затруднение. Последните новини от капитан Грант, според „Морски и търговски вестник“, бяха от Калао от 30 май 1862 година. Как на 7 юни, осем дни след като е напуснала бреговете на Перу, „Британия“ е могла да бъде в Индийския океан? Паганел, запитан по този въпрос, даде доста правдоподобно обяснение, което би задоволило и най-придирчивите.

Това стана на 12 декември вечерта, шест дни след като напуснаха остров Амстердам. Лорд и леди Гленарван, Робърт и Мери Грант, капитан Джон, Мак Набс и Паганел разговаряха на задния дек. Както обикновено, говореха за „Британия“, която не излизаше от мисълта на всички. Затруднението, за което говорихме, бе споменато случайно, но веднага помрачи надеждите на пътешествениците.

При неочакваната забележка на Гленарван Паганел вдигна бързо глава. После, без да отговори, отиде да вземе документа. Когато се върна, той само сви рамене, като човек засрамен, че е могъл да се замисли дори за миг над такава „дреболия“.

– Добре, драги ми приятелю – каза Гленарван, – но дайте ни поне някакъв отговор.

– Не – отговори Паганел, – ще задам само един въпрос и то на капитан Джон.

– Говорете, господин Паганел – каза Джон Мангълс.

– Един бързоходен кораб може ли да измине за един месец по Тихия океан разстоянието от Америка до Австралия?

– Да, ако минава по двеста мили за двадесет и четири часа.

– Тази скорост изключителна ли е?

– Не. Някои бързоходни платноходи често пътуват с по-голяма скорост.

– Е добре – поде Паганел, – вместо да четем върху документа 7 юни, предположете, че морето е изличило една цифра от тази дата и

прочетете „17 юни“ или „27 юни“. Така всичко се обяснява.

– Наистина – отговори леди Елена – от 31 май до 27 юни...

– Капитан Грант е могъл да прекоси Тихия океан и да се озове в Индийския океан.

Това заключение на Паганел бе посрещнато с чувство на истинско облекчение.

– Още един изяснен въпрос! – каза Гленарван. – И то пак благодарение на нашия приятел. Не ни остава друго, освен да стигнем Австралия и да потърсим на западния ѝ бряг следи от „Британия“.

– Или на източния ѝ бряг – каза Джон Мангълс.

– Наистина имате право, Джон. В документа нищо не сочи, че катастрофата е станала в западното крайбрежие, а не в източното. Нашите издирвания трябва да се насочат към двете точки, в които Австралия е пресечена от тридесет и седмия паралел.

– Значи, милорде – каза девойката, – по този въпрос има още съмнение.

– О! Не, мис – побърза да отговори Джон Мангълс, който искаше да разсее опасенията на Мери Грант. – Негова светлост навярно ще се съгласи, че ако капитан Грант е слязъл на източния бряг на Австралия, той веднага е щял да намери помощ и подкрепа. Целият този бряг е, така да се каже, английски и е населен с колониста. Екипажът на „Британия“ е щял да срещне сънародници още на първите десет мили.

– Добре, капитан Джон – отвърна Паганел. – Присъединявам се към вашето мнение. На източния бряг, в залива Туфолд, в град Еден, Хари Грант щеше да намери не само убежище в някоя английска колония, но също и превоз да се върне в Европа.

– Следователно – каза леди Елена – корабокрушенците не са намерили същите възможности в тази част на Австралия, към която ни води „Дънкан“?

– Не, госпожо – отговори Паганел, – тук брегът е пустинен. Между него и Мелбърн или Аделаида няма никакви пътни съобщения. Ако „Британия“ се е разбила в крайбрежните рифове, тя е била лишена от всякаква помощ, също като да се е разбила в негостоприемните брегове на Африка.

– Но в такъв случай какво ли е станало с баща ми през тия две години? – запита Мери Грант.

– Драга Мери – отговори Паганел, – вие сте уверена, нали, че след корабокрушението капитан Грант се е добрал до австралийския бряг?

– Да, господин Паганел – отговори момичето.

– Е добре, след като се е добрал до материка, какво е станало с капитан Грант? Предположенията не са много. Те са само три. Или капитан Грант и неговите другари са стигнали до английските колонии, или са паднали в плен на туземците, или най-сетне са се загубили в обширните пустини на Австралия. – Като каза това, Паганел млъкна и потърси в очите на слушателите си одобрение на това си схващане.

– Продължавайте, Паганел – обади се лорд Гленарван.

– Продължавам – отговори Паганел, – и преди всичко отхвърлям първото предположение. Хари Грант не е могъл да стигне до английските колонии, защото в такъв случай спасението му щеше да бъде осигурено и отдавна щеше да бъде при децата си в обичния си град Дънди.

– Бедният татко! – прошепна Мери Грант. – От две години отделен от нас.

– Сестро, остави господин Паганел да говори – каза Робърт, – от него ще научим...

– Уви! Не, момчето ми! Единственото, което мога да твърдя, е, че капитан Грант се намира в плен у австралийци, или...

– Но тия туземци – запита живо леди Гленарван – дали са?...

– Успокойте се, госпожо – отговори ученият, който разбра мисълта на леди Елена, – тия туземци са диви, груби, те стоят на най-долното стъпало на човешкото развитие, но нравите им са меки и не са кръвожадни като съседите си от Нова Зеландия. Ако корабокрушенците от „Британия“ са попаднали в техен плен, повярвайте ми, животът им не е бил заплашван нито за момент. Всички пътешественици са единодушни в твърдението си, че австралийците се ужасяват от проливането на кръв и че много пъти са намирали в тяхно лице верни съюзници, за да отблъснат нападенията на каторжниците, които от своя страна, са били действително жестоки.

– Чувате ли какво казва господин Паганел – поде леди Елена, като се обърна към Мери Грант – Ако вашият баща е в ръцете на туземците, нещо, за което се загатва и в документа, ние ще го намерим.

– А ако е загубен в тази огромна страна? – отговори девойката, като погледна въпросително Паганел.

– Какво от това! – провикна се географът с увереност. – Ние пак ще го намерим! Нали, приятели мои?

– Разбира се – отговори Гленарван, който искаше да даде на разговора по-весел обрат. – Аз не допускам, че е възможно да се загубиш...

– Нито аз – отвърна Паганел.

– А Австралия голяма ли е? – запита Робърт.

– Австралия, момчето ми, заема площ от около седемстотин седемдесет и пет милиона хектара, което се равнява на четири пети от Европа.

– Толкова много – каза майорът.

– Да, Мак Набс, с приблизителност до един ярд. Не мислите ли, че такава страна има право да носи името „континент“, което ѝ дава документът?

– Без друго, Паганел.

– Ще добавя – поде ученият, – че малко са пътешествениците, които са изчезнали в тази просторна страна. Мисля дори, че Лейхарт е единственият, за чиято съдба не се знае нищо, при все че малко преди заминаването ми бях уведомен в Географското дружество, че Мак Интайр смятал, че е попаднал на следите му.

– Нима всички области на Австралия не са изследвани? – запита лейди Гленарван.

– Не достатъчно, госпожо – отговори Паганел. – За този материк се знае толкова, колкото и за вътрешността на Африка. А предприемчиви пътешественици не са липсвали. От 1606 година до 1862 година повече от петдесет изследователи са работили както във вътрешността, така и по бреговете на Австралия, за да я проучат.

– О, петдесет! – каза майорът недоверчиво.

– Да, Мак Набс, точно толкова. Аз говоря за моряците, които, рискувайки да плават по непознати води, са очертали границите на Австралия, а също и за пътешествениците, които са се опитвали да прекосят материка.

– Все пак петдесет е силно казано – отвърна майорът.

– Ще отида и по-далеч, Мак Набс – поде географът, раздразнен, че му се противоречи.

– Идете по-далеч, Паганел.

– Ако не ми вярвате, ще ви изброя тия петдесет имена без колебание.

– О! – каза спокойно майорът. – Това са те, учениците! В нищо не се съмняват.

– Майоре – каза Паганел, – залагате ли карабината си марка „Пърдей Мур и Диксън“ срещу моя далекоглед „Секретан“?

– Защо не, Паганел, ако това ви прави удоволствие? – отвърна Мак Набс.

– Добре, майоре – извика ученият, – ето една карабина, с която вие повече няма да убивате диви кози или лисици, освен ако ви я заема,

нещо, което винаги с удоволствие ще направя.

– Паганел – отговори сериозно майорът, – когато имате нужда от далекогледа ми, той ще бъде винаги на ваше разположение.

– Да започнем тогава – отвърна Паганел. – Госпожи и господа, вие сте публиката, която ще ни съди. А ти, Робърт, ще бележиш точките.

Лорд и леди Гленарван, Мери и Робърт, майорът и Джон Мангълс, които спорът забавляваше, се приготвиха да слушат географа. Впрочем не можеше да се избере по-подходящ момент да се говори за Австралия, към която ги водеше „Дънкан“, и за нейната история. И затова Паганел бе помолен да започне веднага своя сеанс по мнемотехника⁸⁶.

– Мнемосина! – провикна се той – Богиньо на паметта, майко на целомъдрените музи, вдъхнови твоя верен и пламенен почитател! Преди двеста петдесет и осем години, драги приятели, Австралия била още непозната. Съществуването на голям южен материк се предполагало отдавна. В библиотеката на вашия Британски музей, драги Гленарван, се съхраняват две карти от 1550 година, които отбелязват земя на юг от Азия, която те назовават „Великата Ява на португалците“. Но тия карти не са достатъчно достоверни. Стигам до XVII век, 1606 година. През тази година един испански мореплавател, Кирос, открил земя, която нарекъл „Австралия на Светия дух“ Някои автори твърдят, че той е открил групата острови Нови Хебриди, а не Австралия. По този въпрос няма да споря. Робърт, отбележи този Кирос и да преминем на друг.

– Един – каза Робърт.

– Същата година Луис Вас де Торес, помощник-командир на флотилията на Кирос, продължил по на юг да изследва новите земи. Но честта за великото откритие се пада на холандеца Теодорик Хертог. Той слязъл на западния бряг на Австралия при 25° южна ширина и я нарекъл „Индрахт“, по името на своя кораб. След него броят на мореплавателите се увеличил. В 1618 година Цихен изследвал по южния бряг земите Арнхейм и Ван Димен. В 1619 година Жан Еделс обходил и нарекъл с името си една част от западния бряг. В 1622 година Льовал се спуснал до носа, който носи неговото име. В 1627 година дьо Нуитс и дьо Вит, единият на запад, другият на юг, допълнили откритията на техните предшественици. Те били последвани от капитан Кар-пентър, който навлязъл с корабите си в просторния залив, наричан и сега залив Карпентария. Най-сетне в 1642 година именитият моряк Тасман обиколил остров Ван Димен, за който смятал, че е свързан с материка, и го

86. Мнемотехника или мнемоника – изкуство да запомняш. Б. пр.

нарекъл на името на главния губернатор дьо Батавия, име, което потомството справедливо е заменило с името Тасмания. По това време австралийският материк е бил обиколен изцяло. Установено било, че Индийският и Тихият океан мият бреговете му и в 1665 година, тъкмо в епохата, когато ролята на холандските мореплаватели била към своя залез, на този огромен южен остров бе наложено името Нова Холандия, което той не запази. До какво число стигнахме?

– До десет – отговори Робърт.

– Добре – продължи Паганел, – бележа едно кръстче и минавам към англичаните. В 1686 година един шеф на пирати, член на „Бреговото братство“, един от най-известните флибюстиери⁸⁷ от южните морета, Уилям Дампие, след многобройни приключения – смесица от удоволствия и нещастия – достигнал с кораба „Синь“ северозападния бряг на Нова Холандия при 16° 50' южна ширина. Той влязъл във връзка с туземците и дал много подробно описание на техните нрави, беднотия и умствено развитие. През 1689 годна той се върнал в същия залив, в който бил слязъл Хертог, но вече не като пират, а като капитан на „Рьобък“, кораб на кралския флот. До този момент обаче откриването на Нова Холандия нямало друго значение освен географско. Никой не мислел да я колонизира и в течение на три четвърти век, от 1699 до 1770 година, нито един мореплавател не слязал на нейния бряг. Но тогава се явил един от най-известните моряци на света, капитан Кук, и новият континент не закъснял да бъде открит за европейските емигранти. През време и на трите си знаменити пътешествия Джеймс Кук е слизал на бреговете на Нова Холандия. За пръв път той слязъл там на 31 март 1770 година. След като направил в Отаити сполучливи наблюдения върху преминаването на Венера пред Слънцето⁸⁸, Кук насочил своя малък кораб „Индевър“ на запад в Тихия океан. Там той открил Нова Зеландия и стигнал на западния бряг на Австралия до един залив, толкова богат с нови растения, че го нарекъл Ботанически залив. Това е днешният „Ботани бей“. Отношенията му с полудивите туземци не са интересни. Кук се изкачил на север близо до нос Трибулейшън, където при 16° южна ширина „Индевър“ заседнал на един коралов риф, на осем мили от брега.

87. Пирати, корсари или флибюстиери са названия на морски разбойници от XVII век. Те са играли голяма роля в Англия и Франция в борбата им срещу Испания за колонии. Б. пр.

88. Преминаването на планетата Венера пред диска на Слънцето е станало в 1769 година. Това много рядко явление е имало голямо астрономическо значение, защото е позволило да се изчисли точно разстоянието от Земята до Слънцето. Б. а.

Опасността да потъне била неизбежна и се наложило храната и оръдията да бъдат хвърлени в морето. Но през следната нощ приливът издигнал олекналия кораб и той не потънал, само защото едно парче корал се било загнездило здраво в дупката и не позволило на водата да премине. Кук успял да отведе кораба до малко заливче. В него се вливала река, която нарекли Индевър... Там в продължение на три месеца – докато траели поправките – англичаните се опитали да установят полезни връзки с туземците, но не успели и отплавали. „Индевър“ продължил пътя си на север. Кук искал да знае дали съществува пролив между Нова Гвинея и Нова Холандия. След редица опасности и след като корабът му рискувал двадесетина пъти да потъне, той забелязъл на югозапад обширно море. Проливът съществувал. Кук го преминал, слязъл на малък остров и като завладял от името на Англия големите крайбрежни територии, които открил, той ги нарекъл с типичното английско име „Нов Южен Уелс“. Три години по-късно смелият моряк командувал „Аванчър“ и „Резолюшън“. Капитан Фурно тръгнал с „Аванчър“ да изследва бреговете на Вандименовата земя и се върнал с предположението, че тя е част от Нова Холандия. Едва през 1777 година, по време на трето си пътуване, Кук посетил с корабите си „Резолюшън“ и „Декуверт“ залива Аванчър във Вандименовата земя и оттам няколко месеца по-късно тръгнал за Сандвичевите острови, където загинал.

– Той е бил велик човек – каза Гленарван.

– Най-именитият моряк, който някога е съществувал. Бенкс, един от неговите спътници, внушил на английското правителство идеята да се основе колония в Ботани бей. След него се втурнали към Австралия мореплаватели от всички нации. В последното писмо, получено от Лаперуз и писано на 7 февруари 1787 година в Ботани бей, злочастният моряк съобщава за намерението си да посети залива Карпентария и цялото крайбрежие на Нова Холандия до Вандименовата земя. Той тръгнал, но не се върнал. В 1788 година капитан Филип основал в Порт Джаксън първата английска колония. В 1791 година Ванкувър изследвал голяма част от южното крайбрежие на новия континент. В 1792 година д'Антрекасто, изпратен да търси Лаперуз, обиколил Нова Холандия на запад и на юг и открил по пътя си неизвестни дотогава острови. В 1795 и 1797 година двама млади хора, Флиндерс и Бас, продължили да изследват смело, с лодка, дълга осем стъпки, южното крайбрежие и в 1797 година Бас минал между Вандименовата земя и Нова Холандия през пролива, който носи неговото име. През същата година Фламинг, откривателят на остров Амстердам, открил по източните брегове реката

Суон ривър, в която живеели извънредно красиви черни лебеди. А що се отнася до Флиндерс, той подновил в 1801 година своите интересни изследвания и при $138^{\circ} 58'$ източна дължина и $35^{\circ} 40'$ южна ширина той се срещнал в Енкаунтърбей с „Жеограф“ и „Натуралист“ – два френски кораба, командувани от капитаните Боден и Хамлен.

– А капитан Боден? – каза майорът.

– Да! Но защо това възклицание? – запита Паганел.

– О! Нищо. Продължавайте, драги Паганел.

– Продължавам, като ще добавя към имената на тия мореплаватели и името на капитан Кинг, който от 1817 до 1822 година допълнил изследването на междутропическото крайбрежие на Нова Холандия.

– С това имената стават двадесет и четири – каза Робърт.

– Добре – отговори Паганел, – аз вече притежавам половината карабина на майора. А сега, като свърших с моряците, да преминем към пътешествениците.

– Много добре, господин Паганел – каза леди Елена. – Трябва да се признае, че вие имате поразителна памет.

– Нещо много чудно – добави Гленарван – за човек толкова...

– Толкова разсеян – избърза да каже Паганел. – О! Аз помня само дати и факти и това е всичко.

– Двадесет и четири – повтори Робърт.

– Е добре, двадесет и петият, поручик Доус. Това било в 1789 година, една година след основаването на колонията в Порт Джаксън. Новият континент бил обиколен, но какво съдържал той, никой не можел да каже. Дълга верига планини, успоредни на източното крайбрежие, като че ли препречвали пътя към вътрешността. След едно пътуване от девет дни поручик Доус е трябвало да се върне в Порт Джаксън. Същата година капитан Тенч се опитал да премине тази висока верига, но не успял. Тия два неуспеха отклонили в течение на три години пътешествениците от намерението им да се заемат с тази трудна задача. В 1792 година полковник Патерсън, смел изследовател на Африка, направил също неуспешен опит. На следната година един обикновен боцман от английския флот, смелият Хоукинс, надминал с двадесет мили линията, която предшествениците му не успели да преминат. За следващите осемнадесет години мога да спомена само две имена – името на известния моряк Бас и на Барелие, инженер на колонията, които не са били по-щастливи от другите. Стигам до 1813 година, когато най-сетне бе открит един проход на запад от Сидней. Губернаторът Макари се осмелил в 1815 година да мине през него и основал град Батхърст на другата страна на Сините

планини. От този момент Тросби в 1819 година, Окслей, който проникнал на триста мили в страната, Хоуел и Хън, тръгнаха именно от залива Туфолд, през който минава тридесет и седмият паралел, и капитан Стърт, който в 1829 и 1830 година проучил течението на реките Дарлинг и Мъррей, обогатиха географията с нови данни и подпомогнаха развитието на колониите.

– Тридесет и шест – каза Робърт.

– Отлично! Имам аванс – отговори Паганел. – Ще спомена, между другото, Ейр и Лайхарт, които обходили част от страната в 1840 и 1841 година; Стърт в 1845 година; братята Грегъри и Хелпман в 1846 година в Западна Австралия; Кенеди в 1847 година по реката Виктория и в 1848 година в Северна Австралия; Грегъри в 1852 година, Остин в 1854 година; пак братята Грегъри от 1855 до 1858 година в северозападната част на материка; Бабедрж от езерото Торенс до езерото Ейр и стигам най-сетне до един много известен в австралийските летописи пътешественик – Стюарт, който предприел три пъти смели пътувания през континента. Първата му експедиция във вътрешността е от 1860 година. Ако искате, по-късно ще ви разправа как Австралия е била премината четири пъти от юг на север. Днес ще се ограничи само да довърша този дълъг списък и за периода от 1860 до 1862 година ще добавя към имената на изброените смели труженици на науката и имената на братята Демпстер, Клерксон и Харпър, на Бърке и Уйлс, на Нейлсън, на Уокър, Ландсборо, Маккинлей, Хоувит...

– Петдесет и шест! – провикна се Робърт.

– Добре, майоре – продължи Паганел, – добре ще ви натоваря, защото не съм споменал нито Дъперей, нито Бугенвил, нито Фитц Рой, нито Уйкама, ни Стокс...

– Достатъчно – каза майорът, смазан от множеството имена.

– Нито Перу, нито Куой – продължаваше Паганел, засилил се като експресен влак, – нито Бенет, нито Кънингам, нито Нътчел, нито Тиер...

– Милост!

– Нито Диксън, нито Стрелески, нито Рейд, нито Уйлкс, нито Мичел...

– Спрете, Паганел – каза Гленарван, който се смееше от все сърце, – недейте доубива нещастния Мак Набс. Бъдете великодушен! Той се признава за победен.

– А карабината му? – запита географът с тържествуващ вид.

– Ваша е, Паганел – отговори майорът, – и съжалявам много за нея. Но вие имате памет да спечелите цял артилерийски музей.

– Не е възможно да се познава по-добре Австралия – каза леди Елена. – И най-малкото име, и най-малкият факт...

– Охо! И най-малкият факт! – поклати глава майорът.

– Какво! Какво, Мак Набс? – провикна се Паганел.

– Казвам, че може би не познавате всички подробности по откриването на Австралия.

– Например? – запита високомерно Паганел.

– Ако ви посоча някоя подробност, която не знаете, ще ми върнете ли карабината? – запита Мак Набс.

– Веднага, майоре.

– Спазарихме ли се?

– Спазарихме се.

– Добре. Знаете ли, Паганел, защо Австралия не принадлежи на Франция?

– Но, струва ми се...

– Или поне как обясняват англичаните това?

– Не, майоре – отговори Паганел обидено.

– Чисто и просто защото капитан Боден, който при това не е бил срамежлив, в 1802 година се изплашил толкова много от крякането на австралийските жаби, че бързо вдигнал котва и избягал, за да не се върне вече никога.

– Какво! – провикна се ученият. – Така се говори в Англия? Но това е зловна шега!

– Признавам, че е много зловна – отговори майорът, – но тя е историческа в Обединеното кралство.

– Това е недостойно! – провикна се патриотичният географ. – И това сериозно ли се говори?

– Принуден съм да го призная, драги Паганел – отговори Гленарван посред всеобщ смях. – Как! Вие не знаехте тази подробност?

– Разбира се, че не, и протестирам! Впрочем англичаните ни наричат „хора, които ядат жаби“, а обикновено не се изпитва страх от онова, което ядеш.

– И все пак това се говори, Паганел! – отговори със скромна усмивка майорът.

Ето как знаменитата карабина „Пърдей Мур и Диксън“ остана собственост на майор Мак Набс.

Глава V ГНЕВЪТ НА ИНДИЙСКИЯ ОКЕАН

Два дни след този разговор Джон Мангълс направи по обяд своите измервания и съобщи, че „Дънкан“ се намира на 113° 37' източна дължина. Пътниците погледнаха корабната карта и видяха със задоволство, че от нос Бернули ги отделят само пет градуса. Между този нос и крайната точка на нос Антрекасто австралийският бряг описва една дъга, чиито краища опъва като тетива на лък тридесет и седмият паралел. Ако „Дънкан“ се насочеше на север към екватора, той щеше да стигне скоро до нос Чатам, от който отстоеше на сто и двадесет мили. В момента той плаваше в оная част на Индийския океан, която мие австралийския материк.

Следователно те можеха да се надяват, че след четири дни нос Бернули ще се покаже на хоризонта.

Досега западният вятър бе улеснил хода на яхтата, но от няколко дни той започна да отслабва и малко по малко да стихва. На 13 декември той стихна съвсем и платната увиснаха по мачтите.

Без мощното си витло „Дънкан“ щеше да бъде скован от безветрието на океана.

Това състояние на атмосферата можеше да продължи неопределено време. Вечерта Гленарван поговори по този въпрос с Джон Мангълс. Младият капитан виждаше как бързо се изпразват трюмовете с въглища и изглеждаше доста обезпокоен от внезапното стихване на вятъра. Той бе опънал всички платна на кораба си, за да използва и най-малкото подухване. Но, както казват моряците, вятърът не стигаше да напълни даже една шапка.

– Във всеки случай – каза Гленарван – не трябва да се оплакваме, защото е по-добре безветрие, отколкото обратен вятър.

– Ваша светлост има право – отговори Джон Мангълс, – но тъкмо тия внезапни затишия докарват промяна на времето и затова аз се боя от тях. Ние плаваме на границата на мусоните⁸⁹, които от октомври до април духат от североизток, и ако попаднем в тях, ходът ни ще бъде много забавен.

– Няма какво, Джон! Ако това се случи, ще трябва да се примирим. В края на краищата то ще бъде само едно забавяне.

89. Ветрове, които духат в Индийския океан с голяма сила. Посоката им се мени според сезона. Посоката на летните мусони е обикновено противоположна на зимните. Б. а.

– Безспорно, ако не се разрази буря.

– От буря ли се страхувате? – каза Гленарван, като разглеждаше небето, по което от хоризонта до зенита нямаше никакъв облак.

– Да – отговори капитанът, – казвам го на ваша светлост, но не бих искал да плаша леди Гленарван, нито мис Грант.

– Постъпвате разумно, но какво ви тревожи?

– Сигурните признаци на буря. Не се доверявайте на изгледа на небето, милорде. Няма нищо по-измамно. От два дни барометърът спада по обезпокоителен начин. В момента той е много спаднал. Това е предупреждение, което не мога да пренебрегна. Аз се опасявам особено много от бурите в южните морета, защото вече съм се борил с тях. Изпаренията, които се съгъстват в огромните заледени пространства на Южния полюс, предизвикват въздушни течения със страшна сила. Оттук – борбата между полярни и екваториални ветрове, която създава циклоните, ураганите и всички ония разнообразни бури, срещу които не е лесно за кораба да се бори.

– Джон – отговори Гленарван. – „Дънкан“ е здрав кораб, а капитанът му опитен моряк. Нека дойде бурята, ние ще съумеем да се справим с нея.

Като изразяваше опасенията си, Джон Мангълс се подчиняваше на своя моряшки инстинкт. Той беше опитен „weather-wise“, английски израз, който означава „познавач на времето“. Барометърът спаднаше непрекъснато и това го накара да вземе на кораба всички предпазни мерки.

Той очакваше голяма буря, която състоянието на небето още не показваше, но за която неговият безпогрешен инструмент не можеше да го измами. Въздушните течения идват от места, гдето живачният стълб се изкачва, и се насочват там, гдето той спада. Колкото по-близки са тия места едно до друго, толкова по-бързо се изравнява атмосферното налягане и толкова по-голяма е скоростта на вятъра.

Джон остана на мостика през цялата нощ. Към единадесет часа южната част на небето започна да потъмнява. Джон извика целия екипаж горе и свали малките платна. Запази само долните платна. В полунощ задуха силен вятър. Духаше с такава сила, че въздухът се движеше със скорост шест туаза в секунда. Пращането на мачтите, свистенето на въжетата, сухото плющене на платната, стонове на вътрешните прегради на корпуса – всичко това уведоми пътниците за онова, което те още не знаеха. Паганел, Гленарван, майорът, Робърт се появиха на палубата, едните от любопитство, другите готови да помогнат на екипажа. По небето, което те бяха оставили чисто и звездно, се носеха гъсти облаци,

отделени един от друг от ивици на нетна като леопардова кожа.

– Ураган? – попита просто Гленарван.

– Не още, но скоро – отговори капитанът.

В този момент той даде заповед да се навие долният край на платното за буря. Моряците се втурнаха по въжените стъпала на крепилата на мачтата и борейки се с вятъра, не без мъка намалиха площта на платното, като го привързаха пак с долните му върви към напречника. Джон Мангъл държеше да запази колкото се може повече платна, за да може яхтата да бъде по-устойчива върху вълните и да се намали нейното клатене.

После, след като взе тия предпазни мерки, той даде на Остин и на боцмана необходимите заповеди за посрещане на урагана, който нямаше да закъснее да се разрази. Вързалата на лодките и на резервния рангоут бяха удвоени. Засилиха също страничните въжета на оръдието и изпънаха въжетата, които крепят мачтите. Затвориха и люковете. Джон, застанал като офицер пред направен в укрепление пробив, не напускаше подветрената страна на яхтата и от височината на кърмовия дек се мъчеше да отгадае тайната на това буреносно небе.

В този момент барометърът бе спаднал на шестстотин и шестдесет милиметра, спадане много рядко за барометричния стълб, и щормгласът⁹⁰ показваше буря.

Беше един часът сутринта. Леди Елена и мис Грант, силно раздрусани в кабините си, се осмелиха да се изкачат на палубата. Скоростта на вятъра беше четиринадесет туаза в секунда. Той духаше със страшна сила корабните въжета. Тия металически кабели, подобно на струните на музикален инструмент, ехтяха, сякаш някакъв огромен лък предизвикваше техните бързи трептения. Скрипците се блъскаха един в друг. Въжетата се хлъзгаха с остър шум в грапавите си жлебове. Платната плющяха с грохота на артилерийски изстрели. Вълните вече бяха чудовищни и налитаха върху яхтата, която се люшкеше като алсион⁹¹ по пенестите им гребени.

Щом капитан Джон забеляза пътничките, той отиде бързо при тях и ги помоли да слязат в каюткомпанията. Огромни вълни се насочваха вече към яхтата и палубата щеше да бъде заляна всеки момент. Грохотът на стихията беше толкова оглушителен, че леди Елена едва чуваше младия капитан.

90. Стъклен съд, съдържащ химически състав, който мени цвета си според посоката на вятъра и налягането на атмосферата. Б. а.

91. Баснословна митологическа птица. Б. пр.

– Има ли някаква опасност? – успя все пак да му каже тя в момент на леко затишие.

– Никаква, госпожо – отговори Джон Мангълс, – но нито вие, нито мис Грант можете да останете на палубата.

Леди Гленарван и мис Грант не се противопоставиха на тая заповед, която приличаше по-скоро на молба, и слязоха в каюткомпанията в момента, когато една вълна връхлетя върху кърмовата част на кораба и стъклата на люковете задрънчаха в рамките си. Яростта на вятъра се беше удвоила. Мачтите се огъваха под натиска на платната и яхтата сякаш се изправяше над вълните.

– Свий предното платно! – изкомандува Джон Мангълс. – Долу първото долно и стърчилните платна!

Моряците изтичаха по местата си, въжетата бяха отслабени, повдигачите бяха отдадени и стърчилните платна спуснати с шум, който заглуши дори бурята, а „Дънкан“, чийто комин из-ригваше кълба черен дим, беше неравномерно морето с перките на витлото си, които понякога излизаха над водата.

Гленарван, майорът, Паганел и Робърт съзерцаваха с примесен с ужас възторг борбата на „Дънкан“ с вълните. Те бяха се заловили здраво за мрежите на фалшборда, без да могат да разменят нито дума, и наблюдаваха ятата буревестници, тия злокобни птици, които се забавляваха вред развихрената буря.

В този момент се чу пронизително свистене, което заглуши шума на урагана. Парата започна да излиза със страшна сила, но не от пароотводната тръба, а през клапите на котела. Прозвуча и сирената с необичайна мощ. Яхтата се наклони силно и Уйлсън, който беше на кормилото, бе повален от внезапното силно извиване на кърмата. „Дънкан“ бе застанал напречно на вълните и не можеше да бъде управляван.

– Какво има? – извика Джон Мангълс и се втурна към мостика.

– Корабът се накланя! – отговори Том Остин.

– Да не би да е откачено кормилото?

– Машината, машината! – крещеше механикът.

Джон се спусна към машината и стремглаво слезе по стълбите. Гъст облак пара изпълваше помещението. Буталата бяха заперели в цилиндрите. Лостовите не предаваха никакво движение на коленчатата ос. В този момент механикът, като видя, че усилията им са напразни и опасявайки се за котела, затвори достъпа на парата към машината и я изпусна през пароотводната тръба.

– Какво се случи? – запита комендантът.

– Витлото е изкривено или е заклещено – отговори механикът. – Не работи.

– Какво? Не възможно ли е да се оправи?

– Невъзможно.

Не беше момент да се търси как да премахнат повредата. Налице беше неоспоримият факт, че витлото не действа и че парата, която бездействуваше, бе изхвърчала през клапите. На Джон не оставаше друго, освен да прибегне към платната и да потърси помощта на вятъра, който се бе оказал неговият най-опасен неприятел.

Той се изкачи на палубата, описа с няколко думи на Гленарван положението и настоя пред него да отиде с другите пътници в каюткомпанията. Гленарван искаше да остане на палубата.

– Не, ваша светлост – отговори Джон Мангълс решително, – аз трябва да остана сам с екипажа си. Слезте долу! Корабът може да бъде залян и вълните ще ви пометат безмилостно.

– Но ние можем да бъдем полезни.

– Слезте, слезте, милорде, това се налага! Има обстоятелства, при които аз съм господар на кораба! Заповядвам да се оттеглите!

За да говори Джон Мангълс с такъв повелителен тон, очевидно положението беше много сериозно. Гленарван разбра, че именно той трябваше да даде пример на послушание. Напусна палубата, последван от тримата си спътници, и отиде при двете жени, които очакваха с безпокойство развързката на тази борба със стихииите.

– Енергичен човек е нашият добър Джон! – каза Гленарван, като влизаше в каюткомпанията.

– Да – отговори Паганел, – той ми напомня капитана от драмата на вашия велик Шекспир „Буря“, който казва на краля, намиращ се на кораба му:

– Вън оттук! Мълчете! В кабината си! Щом не можете да накарате стихииите да млъкнат, млъкнете вие! Махнете се от пътя ми, на вас говоря!

В това време Джон Мангълс не губеше нито секунда, за да изтегли кораба от опасното положение, в което го бе поставила повредата на витлото. Той реши да използва колкото може по-малко платна, за да не се отклони много от пътя. Трябваше да се запазят някои платна и да се опънат така, че да се насочат косо към вятъра. Опънаха намалено първото горно платно и поставиха импровизирано платно на главната мачта. Корабът бе насочен по посока на вятъра.

Яхтата, която имаше отлични мореходни качества, се понесе

напред като прищпорен бързоходен кон и изложи бордовете си на бурните вълни. Но намалените платна щяха ли да издържат?

Те бяха направени от най-добрата материя на „Дънди“, но каква тъкан можеше да издържи такъв напор?

Плаването косо на вятъра с намалени платна имаше преимущество, че излагаше на вълните най-солидните части на яхтата и я държеше в първоначалната ѝ посока. Все пак това беше опасно, защото корабът можеше да пропадне в огромните падини, които се образуваха между вълните, и да не се издигне вече. Но Джон Мангис нямаше избор и реши да продължи така, докато издържат мачтите и платната. Екипажът му беше тук, пред очите му, готов да се притече навсякъде, където присъствието му бе наложително. Джон, привързан към крепителите на мачтата, наблюдаваше разяреното море.

В това положение протече останалата част на нощта. Надявах се, че на разсъмване бурята ще стихне. Напразна надежда. Към осем часа сутринта вятърът се засили и се превърна в ураган със скорост осемнадесет туаза в секунда.

Джон мълчеше, но трепереше за кораба и за тия, които бяха на него. „Дънкан“ се наклоняваше ужасно встрани. Гредите му прасяха и понякога напречниците на мачтите досягаха гребените на вълните. Дори в един момент екипажът помисли, че яхтата няма да се изправи. Моряците със секири в ръце вече се спускаха към крепителите на главната мачта, когато платната, изтръгнати от вълнетата, излетяха като огромни албатроси.

„Дънкан“ се изправи, но без опора над вълните, без посока и се клатеше толкова силно, че мачтите му застрашаваха да се пречупят из основа. Той не можеше да издържи дълго подобно клатене, мачтите се огъваха, дебелите дъски на корпуса се разединяваха, обковките се късаха и скоро водата можеше да нахлуе.

На Джон Мангис оставаше само едно средство: да постави едно малко предно платно и да тръгне по вятъра. Той успя, но след продължителни усилия и след като трябваше двадесет пъти да започват отново. Едва към три часа пладне можаха да изпънат платното и го оставят на действието на вятъра.

Това платно позволи на „Дънкан“, гонен от вятъра, да се понесе с необикновена бързина. Той плаваше на североизток, където го тласкаше бурята, и трябваше да поддържа колкото се може по-голяма скорост, защото от нея зависеше спасението му. Понякога, като надпреварваше вълните, които се движеха в същата посока, той ги прорязваше с острия

си нос и като потъваше в тях подобно на огромен кит, водата го заливаше от единия край до другия. В други моменти скоростта му се изравняваше с тая на вълните, кормилото преставаше да работи и той правеше огромни внезапни завой, които заплашваха да го поставят срещу вълните. Случваше се също вълните, подгонени от урагана, да бягат по-бързо от него. Тогава той подскачаше по гребените им и цялата палуба се заливаше с неудържима сила от кърмата до носа.

Така тревожно между надеждата и отчаянието премина денят на 15 декември и нощта, която го последва. Джон Мангълс не напусна нито за миг поста си. Не хапна нищо. Измъчваха го опасения, които невъзмутимият израз на лицето му не издаваше. Погледът му търсеше упорито да проникне в натрупаните на север мъгли.

И наистина той имаше от какво да се опасява. „Дънкан“, отхвърлен от пътя си, се носеше към австралийския бряг със скорост, която нищо не можеше да спре. Джон Мангълс чувствуваше по инстинкт, че корабът е носен от едно светкавично течение. Всеки миг той се страхуваше, че яхтата ще налети на подводна скала и ще се разбие на хиляди парчета. По негова преценка брегът се намираше на дванадесетина мили по посока на вятъра. А сушата – това значеше крушение и загуба на яхтата. Сто пъти по-добре беше да останат в огромния океан, срещу чийто гняв един кораб може да се брани, па макар и да отстъпва. Ако бурята обаче го захвърли на някой бряг, той загива.

Джон Мангълс слезе при лорд Гленарван, повика го настрана и му обясни положението, без да намалява неговата сериозност. Той посрещаше нещата с хладнокръвието на моряк, готов на всичко, и завърши с думите, че ще бъде може би принуден да изхвърли „Дънкан“ на брега.

– За да спася, ако е възможно, тия, които се намират в него, милорде.

– Правете, каквото намерите за добре, Джон! – отговори Гленарван.

– А леди Елена? Мис Грант?

– Ще им кажа едва в последния момент, когато изчезне всяка надежда да се задържим в морето. Ще ме предупредите, нали?

– Ще ви предупредя, милорде.

Гленарван се върна при пътничките, които, без да разбират опасността, чувствуваша нейната неизбежност. Те проявяваха голяма смелост, равна на смелостта на техните кавалери. Паганел се бе впуснал в съвсем ненавременни теории за посоката на въздушните течения. Той правеше пред Робърт, който го слушаше, интересни сравнения между вихри, циклони и бури. Що се отнася до майора, той чакаше края с

фатализма на мюсюлманин. Към единадесет часа ураганът сякаш поухна, влажната мъгла се разсея и в един кратък проблясък Джон можа да съзре някакъв нисък бряг на около шест мили но посока на вятъра. Яхтата се носеше право към него. Страхотни вълни се издигаха на грамадна височина, на петдесет стъпка и повече. Джон разбра, че те бяха намерили здрава опорна точка, за да се издигат толкова високо.

– Има пясъчни плитчини – каза той на Остин.

– Така мисля и аз – отговори помощникът.

– Ние сме в ръцете на господата – продължи Джон. – Ако той не насочи „Дънкан“ през някой проход и не го преведе през него сам, сме загубени.

– В момента е прилив, капитане, може би ще успеем да минем над плитчините.

– Но вижте, Остин, яростта на тия вълни. Кой кораб би могъл да им устои? Да помолим господ да ни помогне, приятелю мой!

През това време, „Дънкан“ със своите намалени платна се насочваше към брега със страшна бързина. Скоро той се намери само на две мили от пясъчните плитчини. Изпаренията скриваха ежеминутно брега. Все пак на Джон се стори, че зад пенестата лента, образувана от плитчините, водата беше спокойна. Там „Дънкан“ би бил в относителна безопасност. Но как да преминат?

Джон помоли пътниците да се изкачат на палубата. Той не искаше в момента на крушението те да бъдат затворени в каюткомпанията. Гленарван и спътниците му погледнаха страшното море. Мери Грант побледня.

– Джон – каза тихо Гленарван на младия капитан, – аз ще опитам да спася жена си или да загина с нея. Вземи грижата за мис Грант.

– Да, ваша светлост – отговори Джон Мангълс, като поднесе ръката на лорда към влажните си очи.

„Дънкан“ се намираще само на няколко метра от началото на плитчините. Издигнатото от прилива ниво на морето щеше безспорно да позволи на яхтата да премине опасните плитчини. Но огромните вълни, които ту я издигаха, ту я отпускаха, щяха неминуемо да ударят гръбнака ѝ в дъното. Имаше ли начин да се намали яростта на вълните, да се успокои движението на водата, с една дума, да се смири бушуващата стихия?

През ума на Джон Мангълс премина една последна идея.

– Масло! – извика той. – Хвърляйте масло, деца мои! Хвърляйте масло!

Думите му бяха разбрани веднага от целия екипаж. Касаеше се да се употреби един способ, който успяваше понякога. Яростта на вълните можеше да се намали, като се покрият с пласт мазнина. Мазнината излиза на повърхността и унищожава гребените на вълните, като ги прави по-заоблени. Въздействието е незабавно, но кратко. Когато един кораб премине през това изкуствено усмирено море, то удвоява яростта си и тежко томува, който го следва. Моряците, чиито сили се бяха удесеторили от грозящата опасност, незабавно извадиха на носа на кораба варелите с тюленово масло. Там ги издъниха с брадви и ги провесиха по перилата на левия и десния борд.

– Бъдете готови! – извика Джон Мангълс, чакайки удобния момент.

За двадесет секунди яхтата достигна началото на плитчините, които ивица яростни вълни ограждаха. Моментът бе настъпил.

– С бога напред! – извика младият капитан.

Бъчвите бяха обърнати и от тях бликнаха ручей масло. Мигновено масленият слой сякаш изравни пенестата повърхност на морето. „Дънкан“ прелятя над усмирените води и се намери зад опасните плитчини в спокойно море.

Глава VI НОС БЕРНУЛИ

Първата грижа на Джон Мангълс беше да закотви здраво кораба с две котви. Дълбочината беше десет метра. Дъното – удобно, с плътен чакъл, който даваше отлична котвена стоянка. Следователно нямаше опасност яхтата да бъде отнесена или да заседне. След толкова опасни часове „Дънкан“ се намираще в нещо като залив, защитен от ветровете на океана чрез една висока околоръстна ивица земя.

Лорд Гленарван стисна ръката на младия капитан и му каза:

– Благодаря, Джон.

И Джон се почувствува щедро възнаграден само с тия две думи. Гленарван запази за себе си тайната на своите тревоги и нито Елена, нито Мери Грант, нито Робърт подозираха колко сериозна беше опасността, която току-що бяха избягнали.

Оставаше да се уясни едно важно обстоятелство. На коя част на брега страшната буря бе захвърлила „Дънкан“? Откъде ще тръгне той наново по обичайния си паралел? На какво разстояние към югозапад отстоеше нос Бернули? Тези бяха първите въпроси, които се зададоха на Джон

Мангълс. Той направи веднага своите наблюдения и изчисления и ги нанесе върху корабната карта.

Всъщност „Дънкан“ не се беше отклонил много от своя път, само с два градуса. Той се намираше на $136^{\circ}12$ източна дължина и $35^{\circ}07$ южна ширина, при нос Катастрофа, разположен на южното австралийско крайбрежие и отдалечен триста мили от нос Бернули.

Нос Катастрофа със зловещото си име се намира срещу нос Борда, образуван от една издатина на остров Кенгуру. Между тия два носа се намира проливът Инвестигейтър, който води до два доста дълбоки залива, единият на север – залив Спенсер, а другият на юг – заливът Сен Венцент. На източния бряг на последния е разположено пристанището Аделаида, столица на провинцията, наречена Южна Австралия. Този град, основан в 1836 година, има четиридесет хиляди жители и богати възможности за развитие. Но жителите му предпочитат да обработват плодородната почва, да използват нейните лозя, портокали и други селскостопански богатства, отколкото да създават големи индустриални предприятия. Тук има по-малко инженери, отколкото земеделци, и малцина се интересуват от търговия или техника.

Може ли „Дънкан“ да поправи повредите си? Това беше въпросът за решаване. Джон Мангълс искаше обаче да знае какво е положението. Той пусна водолази в задната част на яхтата, които му съобщиха, че една от перките на витлото е изкривена и опира в ахтерщевена⁹², вследствие на което витлото не може да се върти. Повредата бе оценена като сериозна, дори толкова сериозна, че за поправката ѝ трябваша съоръжения, каквито нямаше в Аделаида.

След зряло обмисляне на положението Гленарван и капитан Джон взеха следното решение: „Дънкан“ да продължи под платна покрай австралийското крайбрежие, като едновременно търси следи от „Британия“; да спре при нос Бернули, където ще съберат сведения, и да продължи пътя си до Мелбърн, където повредите му можеха лесно да се поправят. След поправката на витлото „Дънкан“ ще отиде да кръстосва покрай източните брегове и там ще завърши своите издирвания.

Предложението бе одобрено и Джон Мангълс реши да използва първия попътен вятър, за да отплава. Той не чака дълго. Привечер ураганът бе съвсем стихнал и задуха благоприятен югозападен вятър. Приготвиха се за вдигане на котва. Опънаха нови платна. В четири часа сутринта моряците завъртяха рудана. Скоро изправиха и котвата, която се

92. Дървена част, която завършва задната част на кораба. Б. а.

отскубна, и „Дънкан“ се понесе с всичките си платна покрай бреговете на Австралия.

След два часа нос Катастрофа изчезна от погледа и яхтата пресичаше водите на залива Инвестигейтър. Привечер обиколиха нос Борда и минава на няколкостотин метра от остров Кенгуру. Този остров е най-големият от малките австралийски острови и служи за убежище на избягали каторжници. Изгледът му беше очарователен. Огромни килими от зеленина покриваха слоестите скали на бреговете му. В горите и по равнините подскачаха, както по време на откриването му през 1802 година, безчислени стада кенгуру. На другия ден, докато „Дънкан“ лъкатушеше, на острова бяха изпратени лодки, за да изследват брега. По това време яхтата се намиреше на тридесет и шестия паралел, а Гленарван не искаше да остави нито едно място неизследвано до тридесет и осмия паралел.

През деня на 18 декември яхтата, която плаваше като истински клипер, с всичките си разпънати платна, обиколи много близо до брега залива Енкаунтър. На това място в 1828 година бе слязъл пътешественикът Стърт, след като откри Мърей, най-голямата река на Южна Австралия. Това не бяха вече зелените брегове на остров Кенгуру, а сухи усамотени хълмове, нарушаващи на места еднообразието на ниския и разкъсан бряг, тук-таме някой сив сипей или пясъчен провлак, с една дума – цялата сухота на полярен континент.

По време на това плаване лодките извършваха тежка работа, но моряците не се оплакваха. Почти винаги те бяха придружавани от Гленарван, неговия неразделен Паганел и от Робърт, които искаха да потърсят със собствените си очи останки от „Британия“. Но и това най-внимателно изследване не даде никакви резултати. Австралийските брегове в това отношение се оказаха толкова неми, колкото и патагонската земя. При все това не биваше да се губи надежда – не бяха достигнали още точното място, посочено в документа. Тук те търсеха само от излишна предпазливост и да не пропуснат някоя щастлива случайност. През нощта платната на „Дънкан“ се поставяха по такъв начин, че той да стои колкото се може на едно място, а през деня брегът се изследваше най-внимателно.

Така на 20 декември стигнаха до нос Бернули, който ограничава залива Ласепед, без да са намерили каквато и да било останка от „Британия“. Но този неуспех не доказваше нищо. И наистина в течение на двете години, които бяха изминали от корабокрушението, морето е могло и сигурно бе изтръгнало от подводните скали, разяло и разпиляло

остатъците от тримачто-вия кораб. Впрочем и туземците, които усещат корабкрушенията, както лешоядът усеща труп, сигурно са разграбили и най-малките остатъци. А освен това Хари Грант и двамата му другари, взети в плен в момента, когато вълните са ги изхвърлили на брега, са били сигурно отвлечени във вътрешността на материка.

Но тогава пропадеше едно от най-находчивите предположения на Жак Паганел. Докато ставаше дума за аржентинските земи, географът можеше с право да твърди, че цифрите в документа се отнасяха не до мястото на корабкрушението, а до мястото на тяхното пленничество. И наистина големите реки на пампасите и техните многобройни притоци можеха да отнесат до морето ценния документ. Тук обаче в тази част на Австралия реките, които пресичат тридесет и седмия паралел, са малко. Нещо повече, Рио Колорадо, Рио Негро се вливат в морето, след като преминават през пустинни, необитаеми и необитавани равнини, докато главните австралийски реки Мъррей, Яра, Торенс, Дарлинг или се съединяват една с друга, или се вливат в океана чрез устия, които са се превърнали в често посещавани заливи, пристанища с оживено корабоплаване. При тия условия каква вероятност можеше да има една крехка бутилка да е могла да слезе по течението на тия води, по които непрекъснато пътуват кораби, и да стигне до Индийския океан?

Тази невъзможност не можеше да убегне на проникателните умове. Хипотезата на Паганел, приемлива за Патагония, за аржентинските провинции, бе следователно нелогична за Австралия. Паганел призна това при едно разискване по този въпрос, предизвикано от майор Мак Набс. Стана очевидно, че посочените в документа градуси се отнасят само за мястото на корабкрушението и че следователно бутилката е хвърлена в морето на мястото, където се е разбил „Британия“, на западния бряг на Австралия.

Все пак, както основателно забеляза Гленарван, това окончателно тълкование не изключваше хипотезата за пленничество-то на капитан Грант. Впрочем и самият той го предвиждаше в документа, за което трябваше да се държи сметка, с думите: където ще бъдат пленени от жестоки туземци.

При това положение да се търсят пленниците само по тридесет и седмия паралел вместо по някой друг нямаше никакво основание.

Този въпрос бе разискван дълго и накрая дойдоха до следното окончателно решение: ако на нос Бернули не се открият следи от „Британия“ на лорд Гленарван не оставаше нищо друго, освен да се върне в Европа. Издирванията му са били напразни, макар той да бе изпълнил

дълга си смело и съвестно.

Това решение все пак опечали пътниците на яхтата и отчая Мери и Робърт Грант. Като отиваха към брега заедно с лорд и леди Гленарван, Джон Мангис, Мак Набс и Паганел, двете деца на капитана си казваха, че въпросът за спасяването на баща им ще се реши окончателно. Окончателно бе наистина точната дума, защото Паганел бе доказал с много основания в един от предишните разговори, че корабокрушенците щяха да бъдат отдавна в родината си, ако корабът им се беше разбил в подводните скали на източното крайбрежие.

– Не губете надежда! Никога не губете надежда! – повтаряше леди Елена на девойката, седнала до нея в лодката, която ги отвеждаше на брега. – Господ няма да ни изостави.

– Да, мис Мери – каза капитан Джон, – когато хората изчерпат човешките си възможности, тъкмо тогава се намесва провидението и с някое непредвидено събитие им открива нови пътища.

– Дано господ ви чуе, господин Джон! – отговори Мери Грант.

До брега оставаха около двеста метра. Краят на носа, който се вдаваше в морето на две мили, завършваше с доста силен наклон. Лодката спря в малко естествено заливче, между два новооформящи се коралови рифа, които с времето щяха да образуват цял пояс рифове около южната част на Австралия. Но и толкова големи, те бяха достатъчни да разбият корпуса на някой кораб и „Британия“ е могла да загине тук с екипажа и товара си.

Пътниците на „Дънкан“ слязоха без мъчнотии на един напълно пустинен бряг. Той се състоеше от стръмни отвесни скали на пластове и беше висок от двадесет до тридесет метра. Да се изкачиш по тази естествена крепостна стена без стълби и железни куки беше трудно. За щастие Джон Мангис откри много навреме един пролом, образуван на около половин миля на юг от частично срутване на скалите. Навярно при големите бури по време на равноденствията морето подлизва тази стена от мек камък и предизвиква срутване на горните пластове на масива.

Гленарван и спътниците му навлязоха в пролома и се изкачиха на върха на скалата по един доста стръмен наклон. Робърт се катереше по почти отвесните скали като коте и достигна първи върха на хребета за голямо отчаяние на Паганел, който беше засрамен, че малките дванадесетгодишни крачета победиха неговите дълги четиридесетгодишни крака. Все пак той изпревари, и то доста, спокойния майор, за когото това беше абсолютно безразлично.

Като се събраха всички, започнаха да разглеждат равнината, която

се простираше пред тях. Това беше едно обширно необработено пространство от храсти и трънаци, безплодна местност, която Гленарван сравни с „глените“ по ниските места в Шотландия, а Паганел с неплодородните ланди на Бретан. Но ако местността изглеждаше необитаема по протежение на брега, в далечината се показаха няколко прилични постройки, които свидетелстваха за присъствието на човека, но не на дивака, а на цивилизования работник.

– Мелница! – извика Робърт.

И наистина на три мили разстояние се въртяха крилата на вятърна мелница.

– Наистина е мелница – отговори Паганел, който бе насочил далекогледа си към показания предмет. – Ето един колкото скромен, толкова и полезен паметник, който винаги радва погледа ми.

– Тя прилича почти на камбанария – каза леди Елена.

– Да, госпожо, и ако едната меле хляба за тялото, другата меле хляба за душата. Те си приличат и в това отношение.

– Да отидем там – отвърна Гленарван.

Тръгнаха. След половин час път почвата, обработена от човешка ръка, се промени. Преходът от безплодна месност към обработено поле бе внезапен. Вместо храсталаци се показа жив плет, който ограждаше наскоро разработено пространство. Няколко говеда и половин дузина коне пасяха в ливади, оградени със здрави акации, взети от обширните разсадници на остров Кенгуру. Постепенно се показаха и ниви, покрити с житни растения, няколко акра⁹³ с щръкнали златни класове, подобни на кошери купи сено, наскоро оградени овощни градини и една прекрасна градина, достойна за Хораций, в която приятното се сливаше с полезното, после хангари и добре разпределени стопански сгради и най-сетне едно просто, но удобно жилище, над което господствуваше веселата с изострено кубе мелница и го милваше с подвижната сянка на големите си крила.

В този момент, предупреден от лай на четирите грамадни кучета за пристигането на чужденци, от главната постройка излезе петдесетгодишен мъж с открито, приятно лице. След него се показаха пет хубави и здрави момчета, придружени от майка си, едра и яка жена. Човек не можеше да се заблуди: този мъж, заобиколен от юначното си семейство всред тия още нови постройки, в тази девствена страна, представляваше завършен тип на ирландски колонист, който, отчаян от мизерията в

93. Мярка за повърхност от около 40,5 ара, главно в Германия и Англия. Б. пр.

своята страна, бе тръгнал да търси щастие и богатство отвъд моретата.

Гленарван и спътниците му не се бяха още представили, не бяха имали време да кажат имената нито званията си и вече ги посрещаха с любезни думи:

– Чужденци, бъдете добре дошли в къщата на Пади О'Мур.

– Ирландец ли сте? – запита Гленарван, като пое ръката, която му предлагаше колонистът.

– Бях – отговори Пади О'Мур. – Сега съм австралиеца. Влезте, господа. Които и да сте, този дом е ваш дом!

Не оставаше друго, освен да приемат без церемонии тази толкова любезна покана. Леди Елена и Мери Грант, предвождани от мисис О'Мур, влязоха в жилището, докато синовете на колониста помагаша на гостите да се освободят от оръжието си.

Просторна зала, прохладна и светла, заемаше партера, на къщата, построена от здрави и дебели дъбови дъски, разположени хоризонтално. Няколко дървени пейки, прикрепени към светло боядисаните стени, десетина табуретки, два дъбови шкафа, в които бяха подредени бели фаянсови чинии и кани от лъскав калай, една широка и дълга маса, около която бяха насядали свободно двадесет души, съставляваха мебелировката, достойна за тази солидна къща и за нейните здрави обитатели.

Поднесоха обед. Супникът димеше между ростбива и печения овнешки бут, а около тях бяха поставени големи чинии с маслини, грозде и портокали. На масата имаше всичко необходимо, та дори и излишни неща. Домакинът и домакинята бяха толкова гостоприемни, масата толкова голяма и отрупана с вкусни неща, че би било неучтиво да не седнеш на нея. Ратаите на равна нога с господари вече бяха насядали около масата. Пади О'Мур посочи с ръка местата, определени за гости.

– Аз ви чаках – каза той съвсем просто на лорд Гленарван.

– Вие? – попита лордът доста учуден.

– Аз чакам винаги тия, които ще дойдат – отговори ирландецът.

После, докато семейството му и ратаите стояха смирено прави, той прочете със сериозен глас молитвата. Леди Елена беше трогната от тази простота на нравите и от един поглед на мъжа си разбра, че и той е възхитен.

Всички ядоха с голям апетит. Поведе се общ разговор. От шотландец до ирландец има само една стъпка. Реката Туйд⁹⁴, широка едва няколко метра, дълбае между Англия и Шотландия пропаст, по-дълбока,

94. Река, която отделя Шотландия от Англия. Б. а.

отколкото двадесетте левги на Ирландския канал, който отделя Стара Каледония от Зеления Ерин. Пади О'Мур разказа историята си. Това беше историята на всички емигранти, които мизерията прогонва от родината им. Много от тях търсят щастие в далечни страни, но намират само разочарования и беди. Те упрекуват съдбата, като пропускат да обвинят собственото си умствено ограничение, мързел и пороци. Който е трезвен и смел, пестелив и енергичен, успява.

Такъв беше Пади О'Мур. Напуснал Дъндалк, където умираше от глад, той отведе със себе си семейството си в Австралия, слязъл в Аделаида, предпочел пред труда на миньора по-малко изтощителния труд на земеделеца и само след два месеца започнал да разработва земята, която беше сега толкова цветуща.

Цялата територия на Южна Австралия е разделена на стопанства от по осемдесет акра. Тия участъци правителството раздава на заселниците, които, ако са работливи, могат да преживеят и да икономисват по осемдесет лири стерлинги.

Пади О'Мур знаеше това. Неговите агрономически познания му помагали много. Той живееше и икономисваше и с печалбите от първия участък придобил нови. Семейството му цъфтеше, земята също. Ирландският селянин се бе превърнал в поземлен собственик и макар че стопанството му съществувало само от две години, той притежавал петстотин акра облагородена от него земя и петстотин глави добитък. След като е бил роб на европейци, сега той беше господар на себе си и независим, колкото човек може да бъде независим и в най-свободната страна на света.

Гостите отговориха на разказа на ирландския емигрант с искрени и откровени поздравления. След като привърши историята си, Пади О'Мур очакваше по всяка вероятност да чуе и тяхната, но не направи нищо, за да предизвика това. Той беше от ония дискретни хора, които казват: ето кой съм аз, но не ви питам кои сте вие. Гленарван имаше интерес да заговори веднага за „Дънкан“, за появата му на нос Вернули и за издирванията, които той провеждаше с неуморно упорство. Но като човек, който се насочва право към целта, той разпита най-напред Пади О'Мур за корабкрушението на „Британия“.

Отговорът на ирландеца не беше благоприятен. Той никога не бе чувал за „Британия“. От две години насам не бе имало корабкрушение край този бряг било по-горе, било по-долу от носа. А въпросната катастрофа беше само преди две години. Той можеше да твърди с пълна увереност, че корабкрушенците не са били захвърлени на тая част от

западното крайбрежие.

– Сега, милорде – добави той, – позволете ми да ви запитам какъв интерес имате да ми задавате този въпрос.

Гленарван разказа на заселника историята на документа, пътуването на яхтата и предприетите опити за намирането на капитан Грант. Той не скри, че най-съкровения му надежди рухнаха пред толкова категоричните твърдения и че той не вярваше вече да може да намери корабкрушенците от „Британия“.

Тия думи натъжиха слушателите на Гленарван. Робърт и Мери го слушаха с насълзени очи. Паганел не намираще думи на утеха и насърчение. Джон Мангълс изпитваше страдание, което нищо не можеше да облекчи. Отчаянието обхващаше вече душите на тези самоотвержени хора, които „Дънкан“ бе довел ненужно до тия далечни брегове, когато се чуха следните думи:

– Милорде, благодарете на бога! Ако капитан Грант е жив, той се намира на австралийска земя.

Глава VII ЕЪРТЪН

Учудването, което предизвикаха тия думи, не подлежи на описание. Гленарван скочи и като блъсна стола си, извика:

– Кой каза това?

– Аз – отговори един от ратаите на Пади О'Мур, седнал на края на масата.

– Ти ли, Еъртън! – запита чифликчията, учуден не по-малко от Гленарван.

– Да, аз – отговори Еъртън с развълнуван, но твърд глас, – аз, шотландец като вас, милорде, аз, един от корабкрушенците на „Британия“.

Тия думи произведеха неопишуемо впечатление. Мери Грант, обзета от страшно вълнение и полумъртва от щастие, този път не можа да изтрае и се хвърли в прегръдките на леди Елена.

Джон Мангълс, Робърт, Паганел скочиха от местата си и се втурнаха към този, когото Пади О'Мур назова Еъртън.

Той беше човек на около четиридесет и пет години, със сурово лице и блестящи очи, хлътнали дълбоко под веждите. Сигурно беше необикновено силен въпреки мършавото си тяло. Само кости и нерви, той сигурно не си губеше времето, както казват шотландците, да трупа

тлъстини. Среден на ръст, широкоплещест, с решителна походка, умно и енергично изражение на лицето, той беше въпреки суровостта на чертите си симпатичен.

Симпатията, която вдъхваше, се увеличаваше и от отпечатаните върху лицето му следи от изживени наскоро лишения. Виждаше се, че той е страдал, и то много, макар да приличаше на човек, който не само знае да понася страданията, но и да се бори с тях и да ги побеждава.

Гленарван и приятелите му почувстваха това още от пръв поглед.

Външността на Еъртън внушаваше веднага респект. От името на всички Гленарван започна да задава въпроси, на които Еъртън отговори. Тази среща очевидно бе развълнувала и двамата.

Ето защо първите въпроси, които лордът зададе, бяха без връзка и ред.

– Вие сте един от корабокрушенците на „Британия“? – запита той.

– Да, милорде, бях боцман при капитан Грант – отговори Еъртън.

– Спасен с него след корабокрушението?

– Не, милорде, не. В този страшен момент аз бях разделен от него, защото вълните ме отнесоха от палубата и ме захвърлиха на брега.

– Следователно вие не сте един от двамата моряци, за които говори документът.

– Не. Аз не знаех за съществуването на този документ. Капитанът го е хвърлил в морето, когато вече не съм бил на кораба.

– А капитанът? Капитанът?

– Аз го мислех за удавен, изчезнал, потънал с целия екипаж на „Британия“. Мислех, че само аз съм се спасил.

– Но вие казахте, че капитан Грант е жив!

– Не. Аз казах; ако капитанът е жив...

– Вие добавихте: той се, намира на австралийска земя!

– И наистина той не може да бъде другаде освен тук.

– Значи вие не знаете къде е той?

– Не, милорде, повтарям ви, аз мислех, че се е удавил или разбил в скалите. От вас научавам, че може би е жив.

– Но тогава какво знаете? – запита Гленарван.

– Само едно: ако капитан Грант е жив, той е в Австралия.

– А къде стана корабокрушението? – попита тогава майор Мак Набс.

Това беше въпросът, с който трябваше да се започне, но в смущението си, предизвикано от срещата, и в бързината си да научи къде се намира капитан Грант, Гленарван не се осведоми за мястото, където бе

потънал „Британия“. От този момент разговорът, който досега се водеше неопределено, нелогично, на скокове, зачекващ въпросите, без да ги задълбочава, объркващ фактите и разместващ датите, стана по-смислен и подробностите на тази тъмна история се очертаха ясни и точни пред слушателите.

На въпроса на Мак Набс Еъртън отговори:

– Когато бях отнесен от носа на кораба, където спусках стърчилното платно, „Британия“ плаваше право към австралийския бряг. Корабът се намираще на не повече от четиристотин метра от него. Корабокрушението е станало сигурно на това място.

– При тридесет и седем градуса ширина ли? – запита Джон Мангълс.

– Да, при тридесет и седем градуса – отговори Еъртън.

– На западния бряг?

– Не! На източния – отговори живо боцманът.

– А кога стана това?

– През нощта на 27 юни 1862 г.

– Така, точно така! – провикна се Гленарван.

– Сам виждате, милорде – добави Еъртън, – че правилно съм се изразил: ако капитан Грант е още жив, трябва да го търсите на Австралийския материк, а не другаде.

– И ще го търсим, ще го намерим и ще го спасим, приятелю мой! – провикна се Паганел. – О! Скъпи документе – добави той наивно, – трябва да признаеш, че си попаднал в ръцете на проникателни хора!

Никой, разбира се, не чу самохвалство го на Паганел. Гленарван и леди Елена, Мери и Робърт бяха заобиколили Еъртън. Те му стискаха ръцете. Струваше им се, че присъствието на този човек е сигурен залог за спасението на Хари Грант. Щом като морякът бе убягнал от опасностите на корабкрушението, защо и капитанът да не е излязъл жив и здрав от тази катастрофа? Еъртън повтаряше на драго сърце, че също като него сигурно и капитан Грант е останал жив. Къде, това той не можеше да каже, но сигурно в Австралия. Той отговаряше на хилядите въпроси, с които го обсипваха, със забележителен ум и точност. Докато той говореше, мис Мери бе стиснала ръката му. Този моряк беше един от спътниците на баща ѝ, един от моряците на „Британия“! Той бе живял близо до Хари Грант, кръстосвал бе с него моретата, делил същите опасности! Мери не можеше да откъсне погледа си от това сурово лице и плачеше от щастие.

Дотук никому не мина през ума да се усъмни в самоличността на боцмана, нито в истинността на това, което говореше. Единствени

майорът, а може би и Джон Мангълс, по-малко доверчиви от другите, се запитаха дали думите на Еъртън заслужават пълно доверие. Неочакваната среща с него можеше да възбуди известни подозрения. Несъмнено Еъртън бе разказал поразителни подробности и бе посочил факти и данни, които съвпадаха напълно. Но подробностите, колкото и да са точни, не създават достоверност и за забелязване е, че лъжата най-често се утвърждава чрез точността на подробностите. Мак Набс остана на особено мнение и не каза нищо.

Що се отнася до Джон Мангълс, съмненията му не устояха дълго на думите на моряка и когато го чу да говори на Мери за баща ѝ, той повярва, че това наистина е един от спътниците на капитан Грант. Еъртън познаваше много добре Мери и Робърт. Беше ги виждал в Глазгоу при заминаването на „Британия“. Той припомни за присъствието им на прощалния обяд, който капитанът бе дал на приятелите си на борда на корабта. Там бил шерифът на града Мак Интайр. Робърт, едва десетгодишен, бил поверен на грижите на боцмана Дик Търнър, но избягал от него и се изкачил на мачтовата площадка.

– Това е истина, това е истина – казваше Робърт Грант. Еъртън припомни хиляди дребни случки, без да дава вид, че те имат за него значението, което им придаваше Джон Мангълс. Когато спираше, Мери му казваше със своя нежен глас:

– Още, господин Еъртън, говореше ни още за нашия баща!

Боцманът задоволи колкото можеше молбата на девойката.

Гленарван не искаше да го прекъсне, макар че в главата му се въртяха двадесет по-полезни въпроси. Колкото пъти искаше да заговори, леди Елена го спираше, посочвайки му радостното вълнение на Мери.

В този разговор Еъртън описа историята на „Британия“ и пътуването ѝ по Тихия океан. Мери Грант познаваше голяма част от събитията, защото бе получавала новини за кораба до месец май 1862 година. През този период от една година Хари Грант бе посетил главните острови на Океания. Той бе обиколил Хебридите, Нова Гвинея, Нова Зеландия, Нова Каледония, където се бе сблъсквал често с неоправдани права на владение и със злата воля на английските власти, защото британските колонии били предизвестени за пътуването му. При все това той намерил удобно място на западния бряг на Нова Гвинея, където счел, че основаването на шотландска колония ще бъде лесно и бъдещето ѝ осигурено. И наистина едно добро пристанище за престой по пътя между Молукските и Филипинските острови щеше да привлече много кораби, особено след като бъде прокопан Суецкият канал, който да замени пътя през нос

Добра надежда. Хари Грант беше от тия, които поддържаха в Англия проекта на Лесепс и не намесваха политически съперничества в едно велико дело от международен интерес.

След изследването на Нова Гвинея „Британия“ отишла в Калао, за да попълни запасите си, откъдето на 30 май 1862 година тръгнала обратно за Европа през Индийския океан и през нос Добра надежда. Три седмици след тръгването се разрази страшна буря, която повредила кораба и го лишила от възможност да бъде управляван. Корабът се наклонил и трябвало да отсекаят мачтите. На дъното се отворила дупка, която не успели да запушат. Екипажът бил капнал, на края на силите си. Помпите не били в състояние да изчерпат всичката вода. Цели осем дни „Британия“ била играчка на ураганите. В дъното на кораба имало около 2 метра вода. Той потъвал постепенно. Лодките били отнесени от бурята. Трябвало да загинат с кораба, когато на 27 юни – както правилно бе разбрал Паганел – забелязали източния бряг на Австралия. Не след много корабът заседнал. Последвал страшен удар. В този момент Еъртън, отнесен от една вълна, бил изхвърлен на брега и загубил съзнание. Когато дошъл на себе си, той се намерил между туземци, които го отвели във вътрешността на материка. Оттогава не бе чувал нищо за „Британия“ и предполагаше не без основание, че тя е загинала върху опасните рифове на залива Туфолд заедно с хората и стоката. Тук свършваше разказът за капитан Грант. На няколко пъти той предизвика мъчителни възклицания. Самият майор не намираше основание да се усъмни в истинността на разказа. Но след историята на „Британия“ личните преживелици на Еъртън бяха още по-интересни. Благодарение на документа никой не се съмняваше, че и капитан Грант, и двамата моряци са оживели след корабкрушението подобно на самия Еъртън. От съдбата на единия можеше да се заключи за съдбата на другия. Затова помолиха Еъртън да разкаже приключенията си. Той направи това просто и с малко думи.

Морякът корабкрушенец, пленник на едно туземно племе, бил отведен във вътрешността на страната в област, която се напоявала от реката Дарлинг, т.е. на четиристотин мили на север от тридесет и седмия паралел. Там той живял при много лоши условия, защото и самото племе живеело в нищета, но не бил малгретиран. Той прекарал две дълги години на мъчително робство. Надеждата обаче да си върне свободата не го напускала. Дебнел и най-малкия случай да избяга, макар че бягството му щяло да то изложи на безброй опасности.

Една нощ през октомври 1864 година той успял да убегне от бдителността на туземците и изчезнал в гъстите вековни гори. Цял месец

скитал из тия пустинни места, хранел се с корени, сладки папрати и смола от мимози, като се ориентирал денем по слънцето, а нощем по звездите. Често изпадал в отчаяние. Така прекосил блата, реки, планини, цялата тази необитавана област на континента, рядко посещавана досега само от някои смели пътешественици. Най-сетне, примрял, на края на силите си, той се добрал до гостоприемното жилище на Пади О'Мур, където в замяна на труда си намерил щастливо съществуване.

– Ако Еъртън е доволен от мене – каза ирландецът, когато разказът свърши, – не мога да не се похваля и аз с него. Той е умен, смел, добър работник и ако му харесва, жилището на Пади О'Мур ще бъде за дълго време негов дом.

Еъртън кимна благодарствено към ирландеца и зачака да му зададат нови въпроси. Той разбираше, че оправданото любопитство на слушателите му трябваше да бъде задоволено. Но какво можеше той още да им каже? За всичко бе споменал вече сто пъти. Гленарван искаше да използва срещата с Еъртън и неговите сведения, за да обсъдят нов план за издирване, когато майорът се обърна към моряка и го запита:

– Вие боцман ли сте на борда на „Британия“?

– Да – отговори Еъртън без колебание.

Но разбирайки, че известно чувство на недоверие, на съмнение, колкото и малко да беше то, бе продиктувало въпроса на майора, той добави:

– Впрочем аз успях да спася от корабкрушението договора ми за постъпване на служба.

Той излезе веднага от общата зала и отиде да потърси документа. Отсъствието му не продължи и минута, но Пади О'Мур има време да каже:

– Милорде, аз ви препоръчвам Еъртън като честен човек. Той работи при мене от два месеца и не мога да го упрекна в нищо. Аз знаех историята на неговото корабкрушение и пленни-чество. Той е порядъчен човек и заслужава пълното ви доверие.

Гленарван се готвеше да отговори, че никога не се е съмнявал в искреността на Еъртън, когато той влезе и показа оригинала на договора. Това беше документ, подписан от собствениците на „Британия“ и от капитан Грант, чийто подпис Мери позна веднага. В него се казваше, че „Том Еъртън, моряк първи клас, се назначава за боцман на тримачтовия кораб «Британия» от Глазгоу“. Не можеше повече да има съмнение относно самоличността на Еъртън, защото трудно можеше да се приеме, че той държи в ръцете си договор, който не му принадлежи.

– Сега – каза Гленарван – аз се обръщам за съвет към всички и моля да обсъдим веднага какво трябва да правим. Вашето мнение, Еъртън, ще ни бъде извънредно полезно и ви моля да се изкажете.

Еъртън се позамисли и отговори следното:

– Благодаря ви, милорде, за доверието, което имате в мене и се надявам да го оправдая. Аз познавам до известна степен страната, обичаите на туземците и ако мога да ви бъда полезен...

– Разбира се – отговори Гленарван.

– И аз мисля като вас – отговори Еъртън, – че капитан Грант и двамата моряци са се спасили при коработрушението. Но понеже не са стигнали до английски владения и не са се явили досега, мисля, че ги е постигнала моята участ и че са попаднали в плен на някое туземно племе.

– Вие повтаряте, Еъртън, аргументите, които аз вече съм изтъкнал – каза Паганел. – Няма съмнение, че коработрушенците са пленени от туземци, нещо от което и те самите са се опасявали. Но трябва ли да мислим, че и те като вас са били отвлечени на север от тридесет и седмия паралел?

– Трябва да се предполага е така господине – отговори Еъртън. – Неприятелските племена не остават никога в съседство с областите, подчинени на англичаните.

– Това ще усложни издирванията ни – каза Гленарван, доста обезсърчен. – Как ще открием следи от пленниците във вътрешността на един толкова обширен континент?

Тази забележка бе посрещната с продължително мълчание. Леди Елена на няколко пъти погледна въпросително спътниците си, но не получи отговор Дори и Паганел противно на обичая си мълчеше. Неговата обикновена изобретателност му изменяше. Джон Мангълс сновеше с големи крачки из стаята, сякаш беше на мостика на кораба си в труден момент.

– А вие, господин Еъртън – запита тогава леди Елена моряка, – какво бихте направили?

– Госпожо – отговори доста живо Еъртън, – аз бих се върнал на кораба „Дънкан“ и с него ще отида право на мястото на коработрушението. Там вече ще се съобразя с обстоятелствата, а може би и случайността ще ми даде някои указания.

– Добре – каза Гленарван, – само че ще трябва да почакаме, докато „Дънкан“ бъде поправен.

– А, значи имате повреда? – запита Еъртън.

– Да – отговори Джон Мангълс.

– Сериозна?

– Не, но поправката изисква инструменти, каквито нямаме на кораба. Една от перките на витлото е изкривена и може да се поправи само в Мелбърн.

– Не може ли да плавате с платна? – запита боцманът.

– Разбира се, но ако ветровете не са попътни, „Дънкан“ ще употреби много време, за да стигне до Туфолд бей, а освен това той все пак ще трябва да се върне в Мелбърн.

– Е, добре, да върви в Мелбърн! – провикна се Паганел. – А ние да отидем без него в Туфолд бей.

– Как? – запита Джон Мангълс.

– Като прекосим Австралия, както прекосихме Америка по тридесет и седмия паралел.

– А „Дънкан“? – поде Еъртън, като настояваше по съвсем особен начин.

– „Дънкан“ ще дойде да ни намери или ние ще отидем да го намерим, според случая. Ако но време на пътуването открием капитан Грант, ще се върнем заедно в Мелбърн. Ако пък се наложи да продължим нашите издирвания до брега, „Дънкан“ ще дойде при нас. Кой ще възрази нещо против този план? Майорът ли?

– Не – отговори Мак Набс, – ако преминаването през Австралия е възможно.

– Толкова възможно – отговори Паганел, – че предлагам на леди Елена и мис Грант да ни придружат.

– Сериозно ли говорите, Паганел? – запита Гленарван.

– Съвсем сериозно, драги лорде. Разстоянието не е повече от триста и петдесет мили! По дванадесет мили на ден, пътуването ще трае най-много месец, т.е. времето, необходимо за поправката на „Дънкан“. Ако се касаеше да прекосим Австралия при по-малка ширина, да минем през най-широката ѝ част, през огромни пустини с тропическа жегата, с една дума, да направим това, което още не са опитвали и най-смелите пътешественици, въпросът щеше да бъде друг! А тридесет и и седмият паралел сече провинцията Виктория, чисто английска страна, с пътища, с железница и населена по протежение на голяма част от пътя.

Това пътуване може да се направи било с каляска, ако това ви харесва, било с кола, което е за предпочитане. Това ще бъде чисто и просто една разходка от Лондон до Единбург.

– А хищните зверове? – запита Гленарван, който искаше да направи

всички възможни възражения.

– В Австралия няма хищни зверове.

– А диваците?

– На тази ширина няма диваци, а освен това те не са жестоки като новозеландците?

– А каторжниците?

– В южните провинции на Австралия няма каторжници, те са само в източните колонии. Провинцията Виктория не само ги е изпъдила, но е гласувала и закон, с който не допуска на своя територия освободените затворници от другите провинции. Правителството на Виктория е отишло дотам, че е заплашило тази година полуостровната компания да ѝ отнеме субсидиите, ако продължава да се продоволствува с въглища от пристанищата на Западна Австралия, където каторжниците са приети. Възможно ли е да знаете това, вие, които сте англичанин!

– Преди всичко аз не съм англичанин – отговори Гленарван.

– Това, което каза господин Паганел, е самата истина – намеси се тогава Пади О'Мур. – Не само провинцията Виктория, но и Южна Австралия, Куинсленд, дори и Тасмания не приемат на териториите си каторжници. Откакто живея в този чифлик, не съм чул да се говори за каторжници.

– А що се отнася до мене, аз никога не съм ги срещал – отговори Еъртън.

– Виждате ли, драги приятели – поде Паганел, – много малко диваци, никакви хищни зверове, нито следа от каторжници. Не са много земите в Европа, за които би могло да се каже същото нещо! Е, как, решено ли е?

– Какво мислите по този въпрос, Елена? – запита Гленарван.

– Това, което мислим всички, драги Едуард – отговори леди Елена и се обърна към спътниците си: – На път! На път!

Глава VIII ЗАМИНАВАНЕТО

Гленарван не беше от хората, които обичат да бавят изпълнението на вече взети решения. След като приеха предложението на Паганел, той разпореди да бъдат привършени в най-скоро време приготовленията за път. Определено бе да тръгнат след два дни, 22 декември.

Какви резултати щеше да даде това преминаване на Австралия?

Щом присъствието на Хари Грант се смятанше за неоспоримо, последиците от тази експедиция можеха да бъдат значителни. Тя увеличаваше броя на благоприятните възможности. Никой не се ласкаеше от надеждата, че ще намерят капитана точно по линията на тридесет и седмия паралел, към която щяха да се придържат строго. Но може би щяха да открият по нея следи от него. Във всеки случай тя водеше право до мястото на катастрофата, а то беше най-важното.

Освен това, ако Еъртън се съгласеше да се присъедини към пътешествениците, да ги води през горите на провинцията Виктория и да ги изведе до източните брегове, възможностите за успех се увеличаваха. Гленарван разбираше това много добре. Той специално държеше да си осигури полезното сътрудничество на спътника на Хари Грант и запита домакина дали няма да му е неприятно, ако направи на Еъртън предложение да ги придружи.

Пади О'Мур се съгласи, макар че съжаляваше за загубата на добрия работник.

– Кажете, Еъртън, ще се присъедините ли към нашата експедиция за издирване корабкрушенците от „Британия“?

Еъртън не отговори веднага на тази покана. Той дори сякаш се колебаше, но като размисли, каза:

– Да, милорде, ще ви придружа и ако не ви насоча по следите на капитан Грант, то поне ще ви отведа до мястото, където се е разбил корабът.

– Благодаря, Еъртън – отговори Гленарван.

– Само един въпрос, милорде?

– Говорете, приятелю.

– Къде ще намерите „Дънкан“?

– В Мелбърн, ако не прекосим Австралия от единия бряг до другия. Или на източното крайбрежие, ако издирванията ни продължат дотам.

– Ами тогава капитанът му?...

– Капитанът ще чака наставленията ми в пристанището на Мелбърн.

– Добре, милорде – каза Еъртън, – разчитайте на мене.

– Разчитам, Еъртън – отговори Гленарван. Пътниците от „Дънкан“ благодариха сърдечно на боцмана на „Британия“. Децата на капитана го отрупаха с нежности. Всички бяха щастливи от неговото решение освен ирландеца, който губеше умен и верен помощник. Но Пади разбра значението, което Гленарван отдаваше на присъствието на боцмана, и се примири. Гленарван го натовари да му достави превозните средства за

пътуването през Австралия и след като сключиха сделката и си определиха среща с Еъртън, пътниците се върнаха на „Дънкан“.

Връщането беше весело. Всичко бе променено. Всяко колебание бе изчезнало. Смелите пътешественици нямаше вече да се движат по тридесет и седмия паралел слепешката. Не можеше да има съмнение, че Хари Грант е намерил убежище на континента, и сърцата на всички бяха пълни с онова доволство, което дава сигурността след изживяното съмнение.

Ако всичко вървеше добре, след два месеца „Дънкан“ щеше да сваля Хари Грант на бреговете на Шотландия!

Когато Джон Мангъл подкрепи предложението за преминаването през Австралия, той предполагаше, че този път ще придружи експедицията. И затова той поведе с Гленарван разговор на тази тема, като му изтъкна всевъзможни съображения в своя полза – предаността си към леди Елена, към негова светлост, ползата от него като организатор на кервана, безполезното му оставане на „Дънкан“ като капитан, въобще хиляди доводи, като най-важният, в който Гленарван нямаше защо да бъде убеждаван, бе премълчан.

– Само един въпрос, Джон – каза Гленарван. – Имате ли пълно доверие във вашия помощник?

– Абсолютно – отговори Джон Мангъл, – Том Остин е добър моряк. Той ще отведе „Дънкан“ до предназначението му, ще го поправи сърчно и ще се яви навреме, където трябва. Том е роб на дълга и на дисциплината. Той никога няма да промени или забави изпълнението на една заповед. Ваша светлост може да разчита на него като на самия мене.

– Добре, Джон – каза Гленарван, – ще ни придружите, още повече че ще бъде добре да сте с нас, когато намерим баштата на Мери Грант.

– О, ваша светлост!... – промърмори Джон Мангъл. Това беше всичко, което можа да каже. Той пребледня за момент и стисна ръката, която му подаде лорд Гленарван.

На другия ден Джон Мангъл, придружен от дърводелеца и няколко моряци, натоварени с хранителни припаси, се върна в чифлика на Пади О'Мур. Той трябваше заедно с ирландеца да организира превоза на експедицията.

Цялото семейство го чакаше, готово да работи под негова заповед. Еъртън беше също там и не скъпеше полезните си съвети, придобити от богатия му опит.

Пади и той бяха съгласни, че пътничките трябва да пътуват във волска кола, а пътниците на коне. Пади можеше да достави и

животните, и колата.

Колата беше една от ония талиги, дълги шест метра и покрити с черпиш, които се крепят на четири пълни колелета, без спици, без наплати, без железни шини, с една дума, обикновени дървени дискове. Предната ос, доста отдалечена от задната, бе прикрепена по много първобитен начин, което не ѝ позволяваше да прави остри завои. На тази ос бе прикрепен един ок, дълъг около десет метра, за три чифта волове. Животните теглеха колата посредством гръдни и челни двойни яреми, комбинирани с по една халка и железни чивии. Голямо умение беше необходимо, за да се кара тази тясна, дълга и клатеща се кола, готова винаги да се прекатури, и да се управляват животните само с остен. Но Еъртън бе усвоил това изкуство в ирландския чифлик и Пади отговаряше за неговата опитност. Затова на него бе поверена длъжността колар.

Колата, която нямаше яйове, беше много неудобна, но при липса на друга трябваше да се задоволят с нея. Джон Мангълс не можеше да промени грубата ѝ конструкция и затова реши да подреди по-удобно поне вътрешността ѝ. Преди всичко той я раздели с преграда от дъски на две отделения. Задното отделение бе определено за продуктите, багажа и походната кухня на мистър Олбинет. Предното отделение бе изцяло на разположение на пътничките. Чрез ръката на дърводелеца това първо отделение се превърна в удобна стая, постлана с дебел килим, снабдена с тоалетна масичка и две легла за леди Елена и Мери Грант. Дебели кожени завеси можеха при нужда да затворят помещението и да го предпазят от нощната влага. При големи дъждове мъжете също можеха да се приютят вътре, но при добро време те щяха да ношуват в палатка. Джон Мангълс се постара и успя да събере в това тясно пространство всички неща, от които двете жени биха имали нужда. В тази подвижна стая леди Елена и Мери Грант нямаше да съжаляват за удобните си каюти на „Дънкан“.

По-лесно беше да бъдат задоволени мъжете: седем здрави коне бяха предназначени за лорд Гленарван, Паганел, Робърт Грант, Мак Набс, Джон Мангълс и двамата моряци Уйлсън и Мълреди, които придружаваха господаря си в тази нова експедиция. Естествено, мястото на Еъртън беше на капрата на колата, а мистър Олбинет, който нямаше особено влечение към ездата, щеше да се подреди много добре в багажното отделение.

Конете и воловете пасяха в ливадите около къщата и можеха лесно да се съберат, щом станеше време за тръгване.

След като даде своите нареждания на дърводелеца, Джон Мангълс

отиде на кораба с ирландската фамилия, която искаше да върне визитата на лорд Гленарван. Еъртън сметна, че би трябвало да се присъедини към тях, и към четири часа Джон и спътниците му се изкачиха на палубата на „Дънкан“.

Те бяха посрещнати с разтворени обятия. Гленарван ги покани за вечеря. Той не искаше да остане длъжен на любезните австралийци и те приеха с удоволствие отплатата за тяхното гостоприемство. Пади О'Мур беше очарован. Мебелировката на кабините, облицовката, тапицировката, въобще цялата надводна част на яхтата, изработена от клен и палисандър, възбуди неговото възхищение. Еъртън, напротив, даде много съдържана преценка за този излишен разкош.

Затова пък боцманът на „Британия“ разгледа яхтата от моряшка гледна точка. Той я обходи до дъното на трюмовете, слезе в помещението на витлото, разгледа машината, запита за нейната мощност, за количеството гориво, което изразходва, обиколи складовете за въглища, складовете за храна, барутния погреб, интересува се специално от оръжейната, от оръдието, монтирано на носа на кораба, за неговата далекобойност. Гленарван имаше работа с човек, който познава нещата. Той разбра това по въпросите на Еъртън. Накрая Еъртън прегледа мачтите и платната.

– Имате прекрасен кораб, милорде – каза той.

– Най-вече добър кораб – отговори Гленарван.

– А каква водоизместимост има?

– Двеста и десет тона.

– Ще се излъжа ли много – добави Еъртън, – ако кажа, че „Дънкан“ достига лесно петнадесет възли при пълна пара?

– Смятайте седемнадесет – отвърна Джон Мангс – и сметката ви ще бъде точна.

– Седемнадесет! – провикна се боцманът. – Но тогава нито един военен кораб, па бил той и най-добрият, не може да го стигне.

– Нито един! – отговори Джон Мангс. – „Дънкан“ е истинска състезателна яхта, която няма да се остави да бъде надбягана при каквато и да е скорост.

– Дори и под платна? – запита Еъртън.

– Дори и под платна.

– В такъв случай, милорде, и вие, капитане – отговори Еъртън, – приемоте поздравленията на моряк, който знае цената на корабите.

– Добре, Еъртън – отговори Гленарван, – останете на яхтата и ще зависи само от вас корабът да стане ваш.

– Ще помисля, милорде – отговори просто боцманът.

В този момент мистър Олбинет дойде да предупреди негова светлост, че вечерята е готова. Гленарван и гостите му се запътиха към каюткомпанията.

– Умен човек е Еъртън – каза Паганел на майора.

– Прекалено умен! – процеди през зъби Мак Набс, който без никаква причина не харесваше нито израза, нито маниерите на боцмана.

През време на вечерята Еъртън разказа интересни подробности за Австралия, която познаваше отлично. Той се заинтересува за числото на моряците, които придружаваха лорд Гленарван в експедицията му, и остана много учуден, когато научи, че само двама от тях, Мълреди и Уйлсън, ще го придружат. Той препоръча на Гленарван да вземе със себе си най-добрите моряци от „Дънкан“. Дори настоя на това, и то така много, че всяко съмнение у майора трябваше да изчезне.

– Но – каза Гленарван – нали нашето пътуване през Южна Австралия не представлява никаква опасност?

– Никаква – побърза да отговори Еъртън.

– В такъв случай трябва да оставим на кораба колкото може повече хора. На „Дънкан“ трябва да има хора за маневрите с платната и за поправката. Много е важно той да бъде точен на срещата, която ще му определим по-късно, и затова не трябва да намаляваме екипажа му.

Еъртън даде вид, че разбира съображенията на Гленарван, и не настоя повече.

Като се стъмни, шотландците и ирландците се разделиха. Еъртън и фамилията Пади О'Мур се върнаха у дома си. Конете и колата трябваше да бъдат готови за другия ден. Заминаването бе определено за осем часа сутринта.

Леди Елена и Мери Грант се заеха с последните си приготовления. Те не продължиха дълго и главно не бяха толкова сложни, колкото тия на Жак Паганел. Ученият прекара една част от нощта да развива, почиства, навива и отново да развива лещите на далекогледа си, и затова той още спеше, когато на другия ден сутринта майорът го събуди с гръмкия си глас.

Джон Мангълс бе вече наредил да пренесат багажа до чифлика. Лодката чакаше пътешествениците и те не закъсняха да се качат в нея. Младият капитан даде последните си заповеди на Том Остин. Той особено много наблегна на това, да чака в Мелбърн нарежданията на лорд Гленарван и да ги изпълни съвсем точно, каквито и да са те. Стариият моряк увери Джон Мангълс, че може да разчита на него. От името на екипажа

той пожела на негова светлост успех в експедицията. Лодката се отдели и въздухът проехтя от едно гръмко „ура“.

След десет минути лодката беше на брега. Четвърт час след това пътешествениците стигнаха в ирландския чифлик. Всичко беше готово. Леди Елена бе възхитена от помещението си. Огромната кола със своите първобитни колела и дебели дъски ѝ хареса много. Шестте вола, впрегнати два по два, имаха много патриархален вид, което подходеше на колата.

– Дявол да го вземе! – каза Паганел. – Ето едно прекрасно превозно средство, което струва повече от всички пощенски коли в света. Къща, която се движи, която върви, която се спира, където ви е угодно! Какво по-хубаво може да се желае.

– Господин Паганел – отговори леди Елена, – надявам се, че ще имам удоволствието да ви приемам в салоните си?

– Как не, госпожо – отвърна Паганел, – това ще бъде голяма чест за мене! Имате ли вече определен приемен ден?

– За приятели ще бъда всеки ден вкъщи – отговори с усмивка леди Елена, – а вие сте...

– Най-преданият от всички – довърши галантно Паганел.

Размяната на учтивости бе прекъсната от пристигането на седемте коня, напълно оседлани. Водеше ги един от синовете на Пади. Лорд Гленарван се разплати с ирландеца и изрази горещите си благодарности, които честният колонист ценеше поне наравно с парите. Бе даден знак за тръгване. Леди Елена и мис Грант заеха местата си в отреденото им помещение, Еъртън седна на капрата, а мистър Олбинет в задната част на колата. Гленарван, майорът, Паганел, Робърт, Джон Мангълс, двамата моряци, всички въоръжени с карабини и револвери, яхнаха конете. При тръгването Пади О'Мур извика „бог да ви помага“, което бе подето в хор от цялото му семейство. Еъртън нададе един особен вик и подкара с остена воловете, колата се заклати, дъските ѝ изпращяха, осите заскърцаха в главините и скоро, след един завой, гостоприемният чифлик на честния ирландец изчезна от погледа.

Глава IX ПРОВИНЦИЯТА ВИКТОРИЯ

Беше 23 декември 1864 година. Месец декември, толкова тъжен, намусен и влажен в северното полукълбо, би трябвало да се нарича юни

в този континент. Астрономически лятото беше настъпило от два дни, тъй като на 21 слънцето бе достигнало Тропика на Козирога и дните започнаха да намаляват с по няколко минути. Така новото пътешествие на лорд Гленарван трябваше да се извърши през най-горещото време на годината и под лъчите на почти тропическо слънце.

Общността на английските владения в тази част на Тихия океан се нарича Австралазия. Тя се състои от Нова Холандия, Тасмания, Нова Зеландия и няколко съседни острова. Що се отнася до Австралийския материк, той е разделен на обширни колонии, различни по големина и богатства. Ако хвърли поглед върху съвременните карти, съставени от Петерман и Прешьол, човек ще е преди всичко поразен от правите линии, с които е извършено разпределението. Англичаните са прокарали с канап условните граници, които отделят тия големи провинции. Те не са държали сметка нито за месността, нито за течението на реките, нито за разнообразието на климата, нито за различията на расите. Тия колонии граничат помежду си под прави ъгли и навлизат една в друга като мозайка. От това разположение на прави линии и на прави ъгли личи, че те са по-скоро дело на геометъра, отколкото на географа. Единствени бреговете с техните разнообразни криволици, с техните фиорди, заливи, носове, устия, с тяхната прекрасна неправилност протестираха от името на природата срещу тази праволинейност.

Този особен вид шахматна дъска забавляваше, и то с право, Жак Паганел. Ако Австралия беше французка, няма съмнение, френските географи нямаше да злоупотребят до такава степен с правоъгълния триъгълник и чертожното перо.

Колониите на големия океански остров понастоящем са шест: Нов Южен Уелс със столица Сидней; Куинсленд със столица Брисбен; провинцията Виктория със столица Мелбърн; Южна Австралия със столица Аделаида; Западна Австралия със столица Перт и най-сетне Северна Австралия, която и досега няма столица. Колонистите населяват само бреговете. Много рядко ще се срещне някой по-значителен град на двеста мили във вътрешността. Що се отнася до централната част на континента, т.е. едно пространство, равно на две трети от Европа, тя е почти неизвестна.

За щастие тридесет и седмият паралел не пресичаше тия обширни пустинни пространства, тия недостъпни места, за които науката бе дала вече много жертви. Гленарван не би могъл да мине през тях. Неговият път минаваше през южната част на Австралия, която обхваща една тясна част от провинцията на Аделаида, провинцията Виктория в цялата ѝ

ширина и най-сет-не върха на обърнатия триъгълник, който образува Нов Южен Уелс.

От нос Бернули до границата на Виктория има едва шестдесет и две мили. Това представлява не повече от два дена път и Еъртън смяташе да нощуват на другия ден в Асплей, най-западния град на провинцията Виктория.

В началото на всяко пътуване се забелязва както у ездачите, така и у конете желание да бързат. За въодушевляването на първите няма какво да се каже, но разумно е да се намалява ходът на вторите. Който иска да отиде далеч, трябва да щади коня си, И затова бе решено да не изминават повече от двадесет и пет до тридесет мили на ден.

Впрочем бързината на конете трябваше да се съобразява с по-бавния ход на воловете, истински живи машини, които губят във време това, което печелят в сила. Колата с нейните пътници, провизии и багаж бе ядрото на отряда, неговата пътуваща крепост. Ездачите можеха да яздят встрани от нея, но не биваше да се отдалечават.

И тъй като за пътуването не бе определен никакъв специален ред, до известна степен всеки бе свободен да прави, каквото иска. Ловците можеха да препускат по равнините, любезните кавалери можеха да разговарят с обитателките на колата, философите да философствуват помежду си. Паганел, който имаше всички тия качества, трябваше да бъде едновременно навсякъде.

Преминаването през провинцията Аделаида не представляваше никакъв интерес. В течение на много мили се редяха ниски и прашни хълмове, дълги пустинни пространства, чиято общност образува това, което в страната наричат „бъш“, и ливади, покрити с туфи от едно солено растение с ъглести листа, любима храна на овцете. Тук-таме се срещаха по някои и други pig's faces, специална новохоландска порода овни със свински глави, които пасяха спокойно между стълбовете на наскоро прокараната телеграфна линия, свързваща Аделаида с брега.

Дотук местността странно напомняше монотонните пространства на американските пампаси. Същата равна и обрасла с трева почва. Същият ясно очертан на небето хоризонт. Мак Набс поддържаше, че са още в Южна Америка, но Паганел уверяваше, че скоро местността ще се промени. Осланяйки се на неговите думи, всички очакваха да видят чудни неща.

Към три часа колата премина през едно широко пространство без никакви дървета, познато под името „mosquitos plains“ – „равнина на комарите“. Ученият географ има задоволството да констатира, че то

заслужаваше името си. Пътешествениците и конете си изпатиха много от непрекъснатите ухапвания на тия нахални насекоми. Да ги избягнат беше невъзможно; да успокоят болките обаче бе по-лесно благодарение на амонияка от походната аптечка. Паганел не преставаше да проклина тия озверени комари, които нашариха дългото му тяло със своите неприятни жила.

Привечер равпината се разнообрази от няколко живи плетове от акации. Тук-там групи бели смолисти дървета, по-нататък пресен коларски път, а след това дървета от европейски произход – маслини, лимони, зелени дъбове, и най-сетне добре поддържани огради. В осем часа воловете, които ускориha крачките си под остена на Еъртън, спряха пред станцията Ред Гъм.

Думата „станция“ се употребява за чифлици от вътрешността, където се отглежда добитък, главното богатство на Австралия. Животновъдите се наричат „скуотърс“, т.е. хора, които сядат на земята. И наистина първото желание на всеки колонист, след като се измори от скитане из тия огромни пространства, е да седне на земята.

Станцията Ред Гъм не беше много голяма, но Гленарван намери в нея най-непринудено гостоприемство. Под покрива на тия уединени жилища има всякога готова трапеза за пътешественика и в лицето на австралийския колонист той ще намери винаги гостоприемен домакин.

На другия ден Еъртън впрегна воловете още на разсъмване. Той искаше да стигне на територията на Виктория същата вечер. Местността започна да става малко по малко неравна. Една редица хълмчета, целите покрити с червен пясък, се губеше далеч в хоризонта. Сякаш равнината бе покрита с огромно червено знаме, чиито гънки се издуваха от вятъра. Няколко „malleys“, вид елхи, осяяни с бели петна, с прави и гладки стъбла, протягаха клоните и тъмнозелените си листаци над тучните ливади, които гъмжеха от стада весели скокливи полски мишки. По-нататък се простираха обширни полета с хрусталаци и млади смолисти дървета. След това отделните групи дървета бяха изместени от първите представители на австралийската гора.

Обаче с приближаването до границата на Виктория местността се променяше значително. Пътешествениците чувстваваха, че тъпчат нова земя. Тяхната неизменна посока беше все правата линия и никакво препятствие, езеро или планина не ги принуждаваше да правят завои или зигзаги. Те прилагаха на практика първото правило на геометрията и следваха без отклонение най-късия път от една точка до друга. Не се интесуваха нито от умората, нито от трудностите на пътя.

Ходът им се съобразяваше с бавните крачки на воловете и ако тия спокойни животни не напредваха бързо, то поне не спираха.

И така след един преход от шестдесет мили за два дена на 23 вечерта керванът стигна в Асплей, първия град на провинцията Виктория, разположен на сто и четиридесет и първия градус дължина, в окръга Уймера.

Еъртгън подслони колата в двора на една странноприемница, която се наричаше „хотел Корона“. Вечерята, състояща се единствено от овнешко месо, приготвено по различни начини, вече димеше на масата.

Ядоха много, но още повече говориха. Всички искаха да научат нещо върху особеностите на Австралия и обсипваха с въпроси географа. Паганел не чакаше подкана и направи описание на провинцията Виктория, която се наричаше „щастлива Австралия“.

– Погрешно название – каза Паганел. – По-правилно би било да я наричат „богата Австралия“, защото поговорката „Богатството не прави щастието“ е вярна еднакво и за хората, и за страните. Златните мини на Австралия са попаднали в ръцете на опустошителни и жестоки авантюристи. Вие сами ще видите това, когато преминем през златните залежи.

– Нали колонията Виктория не съществува много отдавна? – запита леди Гленарван.

– Да, госпожо, тя съществува само от тридесет години. Това беше на 6 юни 1835 година един вторник...

– В седем и четвърт вечерта – добави майорът, който обичаше да дразни Паганел на тема точността на датите.

– Не, в седем часа и десет минути – продължи сериозно географът, – когато Батман и Фокнър основаха селище в Порт Филип, на самия залив, където сега се простира големият град Мелбърн. В течение на петнадесет години колонията бе част от Нов Южен Уелс и зависеше от неговата столица Сидней. Но в 1861 година тя бе провъзгласена за независима и се назова Виктория.

– И оттогава преуспяла ли е? – запита Гленарван.

– Съдете сам, благородни приятелю. Ето цифрите, които ви дава последната статистика, а каквото и да мисли Мак Набс, няма нищо по-красноречиво от цифрите.

– Говорете – каза майорът.

– Започвам. В 1836 година колонията в Порт Филип имаше двеста четиридесет и четири жители. Днес провинцията Виктория брои петстотин и петдесет хиляди. Седем милиона стъпки лозя дават годишно сто двадесет и една хиляди галона вино. Сто и три хиляди коне препускат

из тия равнини и шестстотин и седемдесет и пет хиляди двеста седемдесет и две глави рогат добитък пасат по просторните пасбища.

– Браво, господин Паганел! – провикна се леди Елена, смеейки се от сърце. – Трябва да се признае, че сте много силен по географските въпроси и братовчедът Мак Набс, каквото и да прави, не би могъл да ви постави в затруднение.

– Но това ми е занаят, госпожо, да знам тия неща и да ви ги разправам при нужда. И затова трябва да ми вярвате, като ви казвам, че тази чудновата страна ще ни изненада с много интересни неща.

– Стига дотук обаче... – отговори Мак Набс, който изпитваше удоволствие да дразни географа.

– Недейте бърза, нетърпеливи майоре! – извика Паганел. – Вие сте стъпили едва с един крак на границата и вече негодувате! Е добре! Аз ви казвам, повтарям и поддържам, че тази страна е една от най-интересните на света. Нейното образуване, нейната природа, произведенията ѝ, климатът, та дори и нейното бъдещо изчезване са учудвали, учудват и ще учудват всички учени на земята. Представете си, драги приятели, един материк, чиито краища, а не средата, са се издигнали първоначално над океана във форма на огромен пръстен, който съдържа може би в центъра си едно вътрешно полуизпарено море, чиито реки пресъхват от ден на ден, материк, дето влагата не съществува нито във въздуха, нито в почвата, дето дърветата губят всяка година вместо листата кората си, дето листата са насочени към слънцето с ръба си, а не с повърхността си и не дават сянка, дето дървото често пъти не гори, дето дяланите камъни се разтопяват от дъжда, дето горите са ниски, а тревите огромни, дето животните са чудновати, дето четириногите имат човки като ехидните и орниторините и са принудили естествениците да създадат специално за тях особен клас мо-нотреми, дето кенгуруто подскача върху нееднаквите си крака, дето овните имат свински глави, дето лисиците скачат от дърво на дърво, дето лебедите са черни, дето плъховете си свиват гнезда, дето птичките в кафези, „bower bird“, приемат в салоните си крилати гости, дето птиците учудват въображението с разнообразието на своите песни и способността си, едни служат за градски часовник, други плющят като камшик на пощенски кочияш, едни подражават на точилар, други броят секундите като махало, едни се смеят сутрин при изгрев слънце, други плачат, когато залязва! О, неповторимо чудновата и нелогична страна, страна парадоксална, създадена мимо природата! Ученият естественик Гримар с право е казал: „Ето я тази Австралия, тази пародия на всемирните закони или по-скоро това предизвикателство,

хвърлено в лицето на останалия свят“.

Тирадата на Паганел, произнесена със страшна бързина, сякаш нямаше да спре. Красноречивият секретар на Географското дружество беше извън себе си. Той говореше, правеше отчаяни жестове и размахваше вилцата си така, че съседите му по маса бяха застрашени. Но накрая гласът му бе заглушен от едно гръмогласно „браво“, което го накара да млъкне. Разбира се, след това изброяване на австралийските особености никой и не мислеше да иска повече. И все пак майорът не се съдържа да каже със спокойния си глас:

– Това всичко ли е, Паганел?

– Съвсем не е всичко! – отговори ученият с нов плам.

– Какво? – запита леди Елена много учудена. – Нима в Австралия има и други още по-интересни неща.

– Да, госпожо, нейният климат! Той е по-особен от всичко останало.

– Например! – провикнаха се всички.

– Аз не говоря за здравните преимущества на австралийския материк, толкова богат с кислород и толкова беден на азот. Тук няма влажни ветрове, защото пасатите духат успоредно на бреговете. Голяма част от болестите са непознати, като се почне от тифуса и се свърши с едрата шарка и хроническите заболявания.

– Но това е голямо преимущество – каза Гленарван.

– Разбира се, но аз не говоря за това – отговори Паганел, – а за климата, който има едно невероятно... качество.

– Кое? – запита Джон Мангълс.

– Той има морализиращо влияние.

– Морализиращо ли?

– Да – отговори уверено ученият. – Именно морализиращо влияние. Тук металите не се окисляват от въздуха, хората също. Чистият и сух въздух избелва много бързо и бельото, и душите! В Англия са забелязали добре достойнствата на тукашния климат и затова изпращат тук хора за морализиране.

– Какво! Нима това влияние действително се чувствава? – запита леди Гленарван.

– Да, госпожо, върху животните и върху хората.

– Не се ли шегувате, господин Паганел?

– Не се шегувам. Тук конете и животните са много кротки. Вие сами ще се убедите.

– Това е невъзможно.

– Това е самата истина и престъпниците, пренесени в тази страна със здрав и благотворен въздух, се прераждат за няколко години. Това е добре известно на филантропите. В Австралия всички същества стават по-добри.

– Но в такъв случай вие, господин Паганел, който и без това сте толкова добър – каза леди Елена, – какъв ще станете в тази благословена страна?

– Прекрасен, госпожо – отговори Паганел, – чисто и просто прекрасен.

Глава X РЕКА УЙМЕРА

На другия ден, 24 декември, тръгнаха още на разсъмване. Горещината беше вече много голяма, но все пак поносима, а пътят почти равен и лек за конете. Малкият отряд навлезе в доста рядка гора. Привечер след един добър преход се спряха на брега на Бялото езеро със солена и негодна за пиене вода.

Тук Жак Паганел бе принуден да признае, че това езеро не е бяло, също както и Черно море не е черно, Червено море не е червено, Жълтата река не е жълта и Сините планини не са сини. Все пак от честолюбие на географ той поспори доста, но доводите му не убедиха никого.

Мистър Олбинет приготви вечерята с обичайната си точност. След това пътешествениците, едни в колата, други под палатката, бързо заспаха въпреки плачевния вой на „динго“, австралийските чакали.

Зад Бялото езеро се простираше прекрасна равнина, цялата изпъстрена с хризантеми. На другия ден, когато се събудиха, Гленарван и другарите му с удоволствие биха се любовали на великолепия декор, който се откриваше пред очите им, ако не трябваше да тръгнат веднага. Само няколко далечни възвишения издаваха релефа на почвата. До самия хоризонт всичко беше ливади и цветя в тяхната пролетна свежест. Сините оттенъци на лена хармонираха с яркочервените цветове на един особен вид акантус, свойствен на тази страна. Множеството видове емферофилис оживяваха зеленината, а почвата, пропита със сол, се губеше под гъсталаците от лобода и диво цвекло, едните зеленосини, другите червеникави, от навсякъде проникващото семейство на двусеменноделните. Тия растения са много полезни за индустрията, защото при промиването на пепелта им се получава отлична по качество сода. Паганел,

който сред цветята ставаше ботаник, назоваваше с имената им тия разнообразни растения и верен на увлечението си да изброява всичко, не пропусна да каже, че австралийската флора наброява четири хиляди и двеста вида растения, разпределени в сто и двадесет семейства.

По-късно, след като преминаха бързо десетина мили, колата навлезе всред високи горички акации, мимози и бели смолисти дървета, чиито цветове са разположени твърде разнообразно. Растителното царство в тази напоявана от много рекички местност не беше неблагодарно на слънцето и му предлагаше благоухания и цветове в замяна на лъчите, които получаваше.

Що се отнася до животинското царство, то беше по-бедно. Из равнината подскачаха няколко казуара, които не се оставяха да бъдат доближени. Майорът обаче успя да улучи в хълбока едно много рядко животно, което е на изчезване. Това беше „ябиру“, гигантският жерав на английските колонисти. Тази птица беше висока пет стъпки и имаше черен конусовиден клон с остър връх, дълъг осемнадесет цола. Виолетовите и червени отънъци на главата му се отличаваха рязко от лъскаво-зелената му шия, бялата му гуша и яркочервените му крака. Природата сякаш бе изчерпала за него цялата гама от основни тонове.

Всички харесаха много птицата и майорът щеше да бъде героят на деня, ако младият Робърт не бе срещнал и убил няколко мили по-нататък едно безформено животно, полууж-полумравояд, някакво недовършено същество като животните от първата епоха на сътворението. От наставената му муцуна висеше дълъг, разтеглив и лигав език, с който то лови мравките, съставляващи главната му храна.

– Това е ехидна! – каза Паганел, като нарече с истинското му име това животно от рода на монотремите. – Виждали ли сте някога такъв звяр?

– Тя е отвратителна – отговори Гленарван.

– Отвратителна, но интересна – възрази Паганел. – Освен това тя живее само в Австралия и напразно бихте я търсили в другите части на света.

Разбира се, Паганел искаше да запази грозната ехидна и да я сложи в багажното отделение. Но мистър Олбинет протестира така енергично, че ученият се отказа от намерението си да пази този екземпляр от рода на монотремите.

Този ден пътешествениците надминаха с тридесет минути сто четирисет и първия градус дължина. Дотук те почти не бяха срещали колониста или скуотъри. Страната изглеждаше безлюдна. От туземци

нямаше и помен, защото дивите племена скитат по на север, из огромните пустинни пространства, напоявани от притоците на Дарлинг и Мъррей.

Една интересна гледка обаче привлече вниманието на отряда на Гленарван. Можаха да видят едно от огромните стада, които предприемчиви спекуланти водят от източните планини до провинциите Виктория и Южна Австралия.

Към четири часа след пладне, Джон Мангълс показа на другарите си огромен стълб прах, който се издигаше над хоризонта на три мили пред тях. Какво беше това явление? Никой не можеше да го обясни. Паганел бе склонен да го вземе за метеор и въображението му търсеше вече да го свърже с някаква природна причина, но Еъртън ограничи обсега на предположенията му, заявявайки, че този прах се вдига от движещо се стадо.

Боцманът не се лъжеше. Гъстият облак прах приближаваше. От него долиташе цял концерт от блеене, цвилене и мучене. В тази пасторална симфония се примесваха и човешки гласове под формата на крясъци, свирки и ругатни.

От шумния облак излезе човек. Той беше главният водач на тази армия четириноги. Гленарван отиде да го пресрещне и поведе разговор с него. Водачът или, както действително се нарича, „стокипърът“ беше собственик на стадото. Наричаше се Сам Мечел и наистина идваше от източните провинции на път за залива Портланд.

Стадото му се състоеше от дванадесет хиляди и седемдесет и пет глави добитък или от хиляда говеда, единадесет хиляди овце и седемдесет и пет коня. Всички тия животни, закупени не-охранени от равнината на Синята планина, щяха да се угояват в тучните пасбища на Южна Австралия, където ще бъдат препродадени с голяма печалба. Така ако Сам Мечел спечелеше по две лири на говедо и по половин лира на овца, той щеше да реализира печалба петдесет хиляди франка. Това беше голяма сделка. Но какво търпение и каква енергия бяха необходими, за да се отведе до предназначението му това вироглаво стадо, и колко труд и лишения трябваше да се понесат! Печалбата от този тежък занаят се добива трудно!

Сам Мечел разказа с няколко думи историята си, докато стадото продължаваше да напредва между туфите мимози. Леди Елена, Мери Грант и ездачите, които бяха слезли от конете, седнаха под сянката на едно голямо дърво и изслушаха разказа на стокипъра.

Сам Мечел бе тръгнал преди седем месеца. Изминавал средно по

десет мили на ден и пътуването му щяло да продължи още около три месеца. В тази тежка работа му помагала двадесет кучета и тридесет работника, между които петима негри, много опитни да откриват следите на загубилите се животни. Зад армията пътували шест коли. Командирите, въоръжени със „стокуйпс“, камшици, чиито дръжки са дълги осемнадесет цола и завършват с ремъци от по девет стъпки, пътували помежду редиците и възстановявали често нарушавания ред, докато леката кавалерия от кучета поддържала фланговете.

Пътешествениците се възхитиха от дисциплинатата, която цареше в стадото. Различните видове животни се движеха поотделно, защото дивите говеда и овцете не се погаждали много. Говедата не пасели никога там, където са минали овцете. Това налагало говедата да вървят начело като авангард, разделени на две дружини. Зад тях следвали пет полка овце, командувани от двадесет командири, и най-накрая, като ариергард, взводът коне.

Сам Мечел разказа на слушателите си, че армията се предвожда не от кучета или хора, а от говеда, умни „избраници“, чието превъзходство техните събратя признаваха. Те вървят в първите редици, стъпват важно и избират по инстинкт добрия път, дълбоко убедени в правото си да се отнасят с тях добре. И наистина с тях се отнасяли добре, защото стадото им било сляпо подчинено. Ако им хрумнело да спрат, трябвало да им се удовлетвори желанието и никакви усилия не били в състояние да подкарат наново стадото, ако те сами не дадели знак за тръгване.

Стоккипърът добави и някои други подробности, които допълниха историята на тази експедиция, достойна ако не да бъде предвождана, то поне да бъде описана от самия Ксенофонт. Докато армията вървяла из равнините, всичко било добре. Животните пасели из пътя, утолявали жаждата си в многобройните ручеи, спели нощем, денем пътували и се прибирали покорно при лая на кучетата. Но в големите гори на континента, в горичките от евкалипти и мимози, мъчнотиите се увеличавали. Взводовете, дружините и полковете се размесвали или се отклонявали от пътя и много време било необходимо, за да се съберат. Ако за нещастие се загубел някой „избраник“, той трябвало на всяка цена да се намери, иначе всичко се разбягвало, и често негрите се нуждаели от няколко дни за тия трудни издирвания. Когато започнели големите дъждове, ленивите говеда отказвали да вървят, а през силните бури страшна паника завладявала обезумелите от ужас животни.

И все пак благодарение на енергията и съобразителността си, стоккипърът се справяше с тия непрекъснато растящи затруднения. Той

извървяваше миля след миля, равнини, гори и планини оставаха зад него. Но при преминаването на реките към всички тези качества, той трябваше да добави и нещо друго – непоколебимо търпение, което нито часовете, нито дните, нито седмиците можеха да смутят. Затрудненията на стоккипъра не идеха от невъзможността да се пребори някоя река, а от упорството на животните да минат през нея. Говедата посърбвали вода и веднага се връщали назад. Овцете, вместо да нагазят в нея, се разбягвали на всички посоки. Трябвало да чакат нощта, за да увлекат стадото в реката. Но и тогава не успявали. Хвърляли овните насила във водата, но овцете не се решавали да ги последват. Опитвали се да насилият стадото чрез жажда, лишавали животните от вода в течение на дни, но те се примирявали с това положение и пак не минавали. Пренасяли агнетата на другия бряг с надеждата, че майките ще ги последват, но агнетата блеели, а овцете не мърдали от местата си. Това траело понякога по цял месец и стоккипърът не знаел какво да прави със своята блееща, цвилеща и мучаща армия. И после някой ден без никаква причина, само по каприз, без да знаят защо и как, някоя група преминавала реката. Но тогава изниквала нова мъчнотия – да се попречи на цялото стадо да нахлуе в безпорядък във водата. В редовете настъпвала бъркотия и много от животните се давели в бързеите.

Такива бяха подробностите, разказани от Сам Мечел. През време на разказа голяма част от стадото премина в добър ред. Време беше да догони челната част на армията си и да ѝ подбере най-добрите пасбища. Той се сбогува с лорд Гленарван и спътниците му, стисна им здраво ръцете, метна се на един прекрасен кон от местна порода, който държеше за юздите един от работниците му, и след няколко мига изчезна в облак прах.

Колата пое наново прекъснатия за малко път и спря едва вечерта в подножието на планината Талбо.

Тук Паганел припомни много основателно, че било 25 декември, Коледа, толкова празнуваният от английските семейства „Кристинмас“. Но стюардът не беше забравил и сервира под палатката прекрасна вечеря, за която всички го поздравиха сърдечно. Трябва да се признае, че мистър Олбинет бе надминал себе си. От запасите си той бе приготвил редица европейски ястия, които се срещат рядко в пустините на Австралия. На тази великолепна вечеря бяха сервирани шунка от елен, солено говеждо, пушена съомга, пита от овесено и ечемичено брашно, чай, уиски в изобилие и няколко бутилки порто. Човек би помислил, че се намира в трапезарията на Малкъм Касъл, всред високите земи на Шотландия.

Макар че на пиршеството не липсваше нищо, като се почне от супата от джинджирил и се свърши с „минседпай“ – сухи сладки за десерт, – все пак Паганел сметна за необходимо да добави и плодове от диви портокалови дървета, които растяха в подножието на околните хълмове. Тия портокали, наричани „мокали“ от туземците, са много безвкусни, а семките им, скълцани, лютаха като малки гвинейски чушлета. Географът си похапна от тях с такова усърдие, вероятно от любов към науката, че небцето му пламна и той не можа да отговори на зададените му от майора въпроси върху особеностите на австралийските пустини.

На другия ден, 26 декември, не се случи нищо забележително. По пътя си срещнаха изворите на Нортън крик и по-късно на полупресъхналата река Макензи. Времето беше хубаво, а горещината поносима. Духаше южен вятър и освежаваше въздуха подобно на северния вятър в северното полукълбо, обстоятелство, върху което Паганел привлече вниманието на своя приятел Робърт Грант.

– Щастливо обстоятелство – добави той, – защото средната температура е по-висока в южното полукълбо, отколкото в северното.

– Защо? – попита момчето.

– Защо ли, Робърт? – отговори Паганел. – Никога ли не си слушал, че Земята е по-близо до Слънцето през зимата?

– Да, слушал съм, господин Паганел.

– И че студът се дължи само на полегатостта на слънчевите лъчи.

– Точно така.

– Е добре, момчето ми, именно по тази причина е по-топло в южното полукълбо.

– Нищо не разбирам – поде Робърт, като отваряше широко очи.

– Помисли малко – поде Паганел, – когато в Европа имаме зима, какво годишно време има тук, в Австралия, на противоположното полукълбо?

– Лято – каза Робърт.

– Е добре, понеже тъкмо по това време Земята е най-близо до Слънцето, следва... разбираш ли?

– Да разбирам.

– ... че лятото в южните области е по-топло, отколкото в северните благодарение на тази близост.

– Да, господин Паганел.

– И тъй, когато се казва, че Слънцето е близо до Земята „през зимата“, това твърдение е вярно само за нас, обитателите на северната част на земята.

– Ето нещо, за което никога не съм помислял – отговори Робърт.

– А сега, момчето ми, запомни го и никога вече не го забравяй.

Робърт изслуша с интерес укора по география и научи също, че средната температура в провинцията Виктория достига до седемдесет и четири градуса по Фаренхайт (23°33' по Целзий).

Отрядът пренощува на пет мили зад езерото Лонсейл между планината Дръмънд, която се издигаше на север, и планината Драйдън, чийто невисок връх се очертаваше на юг на хоризонта.

На другия ден в единадесет часа колата достигна брега на реката Уймера на сто четиридесет и третия меридиан.

Тази река, широка половин миля, течеше спокойна и бистра посред два реда високи смолисти дървета и акации. Няколко великолепни миртови дървета, между които и „*metrosideros speciosa*“, издигаха на петнадесетина стъпки височина дългите си плачещи клони, обсипани с червени цветове. Хиляди птици – авлиги, сипки, гълъби със златни крила, да не говорим за бързивите папагали, подскачаха по зелените върхари. А долу, на повърхността на водата, се забавляваха чифт черни лебеди, плашливи и недостъпни. Тия „*rara avis*“ – редки птици на австралийските реки, изчезнаха бързо в извивките на Уймера, която напояваше с капризните си криволичения тази привлекателна равнина.

Междувременно колата бе спряла върху един килим от зелена трева, чиито ресни висяха над бързите води. Нямаше нито сал, нито мост. А трябваше да преминат. Еъртън започна да търси брод. На четвърт миля нагоре по течението реката му се стори по-плитка и той реши, че на това място ще може да преминат на другия бряг. От измерването се установи, че тук тя е само около метър дълбока. Колата можеше следователно да мине без особени рискове.

– Няма ли някоя друга възможност да преминем реката? – запита Гленарван боцмана.

– Не, милорде – отговори Еъртън, – преминаването не ми изглежда много опасно. Ще успеем.

– Леди Гленарван и мис Грант трябва да слезат от колата!

– Това не е необходимо. Воловете стъпват здраво, а аз се нагърбвам да ги превода.

– Тогава тръгвайте, Еъртън – отговори Гленарван, – осланям се на вас.

Ездачите заобиколиха тежката кола и всички нагазиха смело в реката. Когато колите преминават през такива бродове, обикновено се опасват от верига празни бурета, които ги поддържат на повърхността

на водата. Но тук този защитен пояс липсваше и трябваше да се осланят само на усета на воловете, държани здраво от предпазливия Еъртгън. Той седеше на капрата и ги управляваше. Майорът и двамата моряци пореха бързото течение няколко метра напред. Гленарван и Джон Мангълс, застанали от двете страни на колата, бяха готови да се притекат на помощ на пътничките, а Паганел и Робърт завършваха шествието.

Всичко вървя добре до средата на Уймера. Но оттук започна да става по-дълбоко и водата стигна до наплатите. Воловете, изтласкани извън брода, рискуваха да загубят почва под краката си и да увлекат със себе си колебаещата се кола. Еъртгън прояви самоотверженост. Той се хвърли във водата, хвана воловете за рогата и успя да ги върне в брода.

В този момент колата съвсем неочаквано се блъсна в нещо, чу се трясък и тя се наклони застрашително. Водата стигна до краката на пътешественичките и колата започна да се носи по течението въпреки усилията на Гленарван и Джон Мангълс, които се бяха хванали за ритлите. Моментът беше критичен.

За щастие силен тласък успя да приближи колата до отсрещния бряг. Воловете и конете почувствуваха под краката си дъното, което се издигаше към брега, и не след много, хора и животни се намериха на отвъдния бряг колкото доволни, толкова и измокрени.

За съжаление предната ос на колата бе счупена от удара, а конят на Гленарван бе останал без предни подкови.

Повредата трябваше да бъде отстранена незабавно. Всички гледаха безпомощно. Тогава Еъртгън предложи да отиде до станцията Блек пойнт, разположена на двадесет мили северно, и да доведе ковач.

– Вървете, вървете, добри ми Еъртгън – каза му Гленарван. – Колко време ви е необходимо да отидете и се върнете?

– Около петнадесет часа – отговори Еъртгън, – не повече.

– Тръгнете, а ние, докато ви чакаме, ще се разположим на лагер край брега на Уймера.

Няколко минути след това боцманът, яхнал коня на Уйлсън, изчезна зад плътна завеса от мимози.

Глава XI БЪРК И СТЮАРТ

Останалата част от деня протече в разговори и разходки. Пътешествениците, като беседваха и се възхищаваха, обходиха бреговете на

Уймера. Пепелявосиви жерави и ибиси побягваха при доближаването им с прегракнали крисъци. Птици атлаз се криеха по високите клони на дивите смокини, авлиги, каменарки и един вид райски птици подскачаха между великолепните стъбла на перуниковите храсти, сини рибарчета изоставяха обикновения си риболов, докато целият род на по-цивилизованите папагали – „bluemountain“, украсени със седемте цвята на дъгата, малките „goschill“ с алени глави и жълти шии и „logi“ с червени и сини пера – не спираха оглушителната си глъчка по върховете на разцъфтелите смолисти дървета.

И така, ту излегнати върху тревата покрай шуртящите води, ту в безцелни разходки сред туфите мимози, пътешествениците се любуваха на тази великолепна природа чак до залез слънце. Нощта, предшествувана от един бърз залез, ги свари на половин миля от лагера. Те се върнаха, ръководени не от Полярната звезда, невидима в южното полукълбо, а от Южния кръст, който блестеше на средата между зенита и хоризонта.

Мистър Олбинет бе сервираше вечерята под палатката. Всички седнаха на масата и ядоха с особено удоволствие едно ястие от папагали, майсторски убити от Уйлсън и също така майсторски сготвени от стюарда.

Нощта беше много хубава и след вечерята никой не искаше да си легне. Всеки търсеше предлог да остане. Леди Елена изрази желанието на всички, като помоли Паганел да им разкаже историята на знаменитите австралийски пътешественици, история, която им беше обещана от дълго време.

Паганел само това чакаше. Слушателите му се изтегнаха под една великолепна банксиа. Димът на пурите скоро се издигна до потъналия в сянка листак, а географът, осланящ се на неизчерпаемата си памет, взе веднага думата.

– Вие си спомняте, драги приятели, а сигурно и майорът не е забравил, пътешествениците, които ви изброих на „Дънкан“. От всички, които се опитали да проникнат във вътрешността на материка, само четирима успели да го прекосят от юг на север или от север на юг. Те са: Бърк в 1860 и 1861 година, Мак Кинлей в 1861 и 1862 година, Ландсбороу в 1862 година и Стюарт също в 1862 година. За Мак Кинлей и за Ландсбороу ще ви кажа много малко. Първият пропътувал от Аделаида до залива Карпентария, а вторият от залива Карпентария до Мелбърн. И двамата били изпратени от австралийски комитети да издирят Бърк, който бе изчезнал и не бе намерен.

Бърк и Стюарт – това са двамата смели изследователи, за които ще ви говоря; започвам без всякакво предисловие.

На 20 август 1860 година, под закрилата на Кралското дружество в Мелбърн, заминала една експедиция, предвождана от бивш ирландски офицер, бивш полицейски инспектор в Касъл-мейн, наречен Робърт О'Хара Бърк. Придружавали го единадесет души: Уйлям Джон Уйлс, именит млад астроном, доктор Беклър, ботаник, Грей, Кинг, млад военнослужещ от индийската армия, Лендълс, Брае и няколко сипаи⁹⁵. Пътешествениците, багажът и провизиите за осемнадесет месеца били натоварени на двадесет и пет коня и двадесет и пет камили. Експедицията трябвало да стигне до залива Карпентария, на северния бряг, като обходи предварително реката Купър. Тя преминала лесно реките Мъррей и Дарлинги стигнала до станцията Мениндие, на границата на колониите.

Там констатирали, че многобройният им багаж бил много обременителен. Това неудобство и доста суровият характер на Бърк станали причина да се появят раздори между членовете на експедицията. Лендълс, който се разпореждал с камилите, заедно с няколко прислужници индуси се отделил от експедицията и се върнал на бреговете на Дарлинг. Бърк продължил пътя си напред. Като минавал ту през прекрасни, обилно напоявани пасбища, ту през каменисти пътища, лишени от вода, той се спуснал до реката Купър. На 20 ноември, три месеца след тръгването, той установил на брега на реката една първа база с припаси.

Тук пътешествениците били задържани известно време, за-щото не можели да намерят проходим път за север, път, осигурен с вода. След големи трудности те стигнали до едно място за лагеруване, което нарекли форт Уйлс. Тук установили пост, ограден с плет, който се намирал по средата на пътя между Мелбърн и Карпентария. Там Бърк разделил експедицията на две групи. Едната под командата на Брае трябвало да остане във форт Уйлс три месеца и повече, ако ѝ стигнат провизиите, и да дочака завръщането на другата група, която се състояла само от Бърк, Кинг, Грей и Уйлс. Те взели със себе си шест камили и носели провизии за три месеца, т.е. три квинтала брашно, петдесет ливри ориз, петдесет ливри овесено брашно, един квинтал сушено конско месо, сто ливри солено свинско месо и сланина и тридесет ливри бисквити, с една дума, достатъчно храна за един преход от шестстотин левги отиване и връщане.

Четиримата тръгнали и след мъчително преминаване на една

95. Индуски наемници. Б. пр.

камениста пустиня стигнали до реката Ейр, крайната точка, до която стигнал Стърт в 1845 година. След това те се насочили право на север, като се придържали, доколкото това било възможно, към сто и четиридесетия меридиан.

На 7 януари пресекли тропика при страшна горещина, подлъгвани от измамни миражи, често лишени от вода, освежавани понякога от силни бури, срещайки от време на време скитащи туземци, от които нямали причини да се оплакват. Общо взето, не срещали големи трудности по пътя, който не преграждали нито езера, нито реки, нито планини.

На 12 януари видели на север няколко възвишения от пясъчник, между които планината Форде и една редица гранитни вериги, наречени „рейнджес“. Тук пътуването станало много изморително и те напредвали с мъка крачка по крачка. Животните отказвали да вървят напред. „Ние сме още в рейнджесите! Камилите се потят от страх!“ – пише Бърк в пътния си дневник. При все това благодарение на голямата си енергия пътешествениците се добрали до бреговете на реката Търнър, а след това и до горното течение на реката Флиндерс, открита от Стокс в 1841 година. Тя се влива в залива Карпентария между две стени от палми и евкалиптови дървета.

С приближаването на океана се появили блатисти места, в които загинала една от камилите. Останалите камили отказали да вървят напред. Кинг и Грей трябвало да останат при тях. Бърк и Уйлс продължили сами на север и след големи трудности, описани твърде смътно в бележките им, те стигнали до една точка, където морският прилив заливал блатата, но самият океан още не се виждал.

– И така – каза леди Гленарван, – тия смели хора не са могли да продължат по-нататък.

– Не, госпожо – отговори Паганел. – Те затъвали в блатистата почва и трябвало да мислят за връщане при другарите си във форт Уйлс. Вярвайте ми, връщането им било печално! Слаби и изтощени, влачейки се по земята, Бърк и другарят му едва стигнали живи при Грей и Кинг. После експедицията тръгнала на юг по изминатия вече път и се насочила към реката Купър.

Преживелиците, опасностите и страданията, с които е било придружено това пътуване, не ни са познати, защото липсват описания в дневника на изследователите. Но те сигурно са били ужасни.

И наистина през април, когато достигнали долината на Купър, те били само трима, Грей починал от изтощение. Загинали и четири камили. При все това, ако Бърк успееше да стигне до форт Уйлс, където в

снабдителната база го чакал Брае, той и другарите му щели да бъдат спасени. Те удвоили енергията си и след като се влачили още няколко дни, на 21 април видели плета на форта и стигнали до него!... Но същия ден след петмесечно напразно чакане Брае бил заминал.

– Заминал! – провикна се младият Робърт.

– Да, заминал, и то същия ден, по някаква странна игра на съдбата. Оставената от Брае бележка била само отпреди седем часа! Бърк не можел и да мисли да го догони. Нещастниците, изоставени на произвола на съдбата, се подкрепили малко с оставените провизии, но им липсвали превозни средства, а до Дарлинг имало още сто и петдесет левги.

Тогава Бърк, противно на мнението на Уайт, решил да опитат да стигнат до австралийските селища, разположени близо до връх Хоплес, на шестдесет левги от форт Уйлс. Тръгнали. От останалите им две живи камили едната загинала в някакъв тинест приток на реката Купър. Другата не можела да направи нито крачка повече и трябвало да я заколят, за да се хранят с месото ѝ. Скоро провизиите се свършили. Тримата нещастници били принудени да се хранят с „нарду“, водно растение, чиито спори се ядат. Поради липса на вода и на превозни средства те не можели да се отделят от бреговете на Купър. Пожар изгорил палатките им и всички пътни вещи. Те били загубени! Оставало им само да умрат.

Бърк повикал при себе си Кинг и му казал: „Остава ми да живея още няколко часа! Ето часовника и бележките ми. Когато умра, искам да сложите в дясната ми ръка един пистолет и да ме оставите така, както съм, без да ме погребвате!“ След тези думи Бърк млъкнал и починал на другата сутрин в осем часа.

Кинг, ужасен и в безпътица, тръгнал да търси някое туземно племе. Когато се върнал, Уйлс току-що бил починал. Самият Кинг бил прибран от туземци и намерен през септември от експедицията на Хауит, изпратена едновременно с експедициите на Мак Кинлей и Ландсбороу да търси Бърк. И така от четиримата изследователи, тръгнали да прекосят австралийския материк, оцелял само един.

Разказът на Паганел остави тягостно впечатление у слушателите. Всички помислиха за капитан Грант, който може би скиташе като Бърк и другарите му из този гибелен континент. Дали корабкрушенците бяха избегнали страданията, на които бяха станали жертва смелите изследователи? Това съпоставяне бе толкова естествено, че очите на Мери Грант се напълниха със сълзи.

– Баща ми! Бедният ми баща! – шепнеше тя.

– Мис Грант! Мис Грант! – извика Джон Мангълс, – За да изпиташ

такива страдания, трябва да си навлязъл дълбоко във вътрешността на страната! Капитан Грант е в ръцете на туземци като Кинг и като Кинг ще бъде спасен. Той никога не е бил при такива тежки условия!

– Никога – добави Паганел. – И аз повтарям, драга госпожице, че австралийците са гостоприемни.

– Дай боже! – отговори девойката.

– А Стюарт? – запита Гленарван, който искаше да разсее тия тъжни мисли.

– Стюарт? – отговори Паганел. – О! Стюарт е бил по-щастлив и неговото име е много известно в летописите на Австралия. Още от 1848 година Джон Мак Дуал Стюарт, ваш сънародник, приятели, е започнал пътуванията си, придружавайки Стърт в пустините, разположени на север от Аделаида. В 1860 година, придружен само от двама спътници, той направил безуспешен опит да проникне във вътрешността на Австралия. Но той не бил от тези, които лесно се отчайват. В 1861 година, на 1 януари, той напуснал Чембърс крик начело на една група от единадесет смели спътници и спрял само на шестдесет левги от залива Карпентария. Но останали без провизии, те трябвало да се върнат в Аделаида, без да са прекосили опасния материк. При все това Стюарт опитал още веднъж щастието си и организирил трета експедиция, която постигнала желаната цел.

Парламентът на Южна Австралия подкрепил горещо тази нова експедиция и гласувал две хиляди лири стерлинги субсидия. Стюарт взел този път всички предохранителни мерки, които му продиктувал неговият опит от миналите експедиции.

Приятелите му Уотърхауз, естественик, Тринг, Кекуик, бившите му спътници, Уудфорт, Олд, общо десет души, се присъединили към него. Той взел със себе си двадесет меха от американска кожа, съдържащи всеки по седем галона вода, и на 5 април 1862 година експедицията била вече установена в Нюкасъл Уо-тър зад осемнадесетия градус ширина, на същото място, гдето по-рано Стюарт не могъл да премине. Неговият маршрут минавал приблизително по сто тридесет и първия меридиан, което означава, че се отклонявал само със седем градуса, западно от този на Бърк.

Басейнът Нюкасъл Уотър трябвало да стане база на новите изследователи. Но навсякъде наоколо се простирали гъсти гори и Стюарт напразно се опитвал да си отвори път на север или на североизток. Той претърпял същия неуспех и при опитите си да стигне на запад до реката Виктория, закъдето пътят му бил преграден от непроходими храсталаци.

Тогава решил да промени мястото на лагера и успял да го пренесе малко по на север, в блатата Хоуър. Оттук, опитвайки се да мине на изток, той попаднал всред тревистите равнини на рекичката Дейли, по чието горно течение изминал тридесет мили.

Местността била великолепна. Пасбищата ѝ могли да ощастливят и обогатят всеки скуотър. Евкалиптите достигали огромни размери. Стюарт бил възхитен и продължил да върви напред, стигнал до реката Стренгуей и до Ропърз крик, открити от Лейхарт. Техните води течели посред палми, достойни за тази тропическа област. Тук живеели туземни племена, които посрещнали добре изследователите.

От тази точка експедицията се отклонила към север-северо-запад, за да търси сред област, покрита с пясъчник и наситени с желязо скали, изворите на река Аделаида, която се влива в залива Ван Димен. На това място реката протичала през областта Арнхейм сред разцъфтели палми, бамбукови дървета, ели и пендануси, и постепенно се разширявала. Бреговете ѝ ставали блатисти, морето било наблизо.

На 22 юли, вторник, Стюарт спрял да лагерува край блатото Фреш Уотър, тъй като не могъл да напредне повече поради многобройните ручей, които пресичали пътя му. Той изпратил трима от другарите си да търсят проходими пътища. На другия ден, за да продължат, трябвало да обхождат непроходими водоеми или да затъват в тинести места, но стигнали до високи тревисти равнини, гдето растели на туфи смолисти дървета и дървета с влакнодайни кори. Диви гъски, ибиси и всякакви други водни птици летели на ята. Туземци имало малко или никак. Виждали се само пушеците на отдалечените им лагери.

На 24 юли, девет месеца след като напуснал Аделаида, в осем часа и двадесет минути сутринта, Стюарт се запътил на север. Той искал да стигне до морето още същия ден. Местността се издигала постепенно и била осеяна с желязна руда и вулканични скали. Дърветата били нискоствелени, от типа на крайморските. Пред погледа се простирала широка наносна долина, преградена в дъното със завеса от храсталаци. Стюарт чувал ясно шума на вълните, но не казал нищо на другарите си. Навлезли в непроходим гъсталак от диви лози.

Стюарт направил няколко крачки. Той бил на брега на Индийския океан. „Морето! Морето!“ – извикал Тринг смаян. Притичали и другите и три мощни „ура“ поздравили Индийския океан.

Материкът бил прекосен за четвърти път.

Стюарт, верен на обещанието, дадено на губернатора сър Ричард Макдонел, си измил краката, лицето и ръцете в морската вода. После се

върнал в долината, написал на едно дърво инициалите си J. M. D. S., след което експедицията се установила на лагер до едно бързо поточе.

На другия ден Тринг отишъл да провери дали могат да стигнат на югозапад до устието на река Аделаида. Почвата обаче била много мочурлива, конете не могли да минат и те трябвало да се откажат.

Тогава Стюарт избрал на една полянка високо дърво. Изсякъл ниските му клони и на върха издигнал австралийското знаме. На кората на дървото написал следните думи: „На една стъпка на юг копай в земята“.

И ако някой пътник разкопае някога земята на посоченото място, ще намери тенекиена кутия и в нея документ, чийто текст се е запечатал в главата ми:

Велико изследване на Австралия от юг към север.

„Изследователите под водачеството на Джон Мак Дуал Стюарт стигнаха тук, на 25 юли 1862 година, след като прекосиха цяла Австралия от Южното море до бреговете на Индийския океан и преминаха през центъра на материка. Тръгнали от Аделаида на 26 октомври 1861 година, по посока на север, те напуснаха на 21 януари 1862 година последната колониална станция.

В памет на това щастливо събитие те развяха тук австралийското знаме с написано на него името на шефа на експедицията. Всичко върви добре. Бог да закриля кралицата!“

Следват подписите на Стюарт и неговите спътници.

– Могли ли са тия смели хора да видят отново приятелите си, останали на юг? – запита леди Елена.

– Да, госпожо – отговори Паганел, – всички се върнали, но след големи мъчности. Стюарт бил най-изтощеният и когато поели обратния път към Аделаида, здравето му било много разклатено от скорбута. В началото на септември състоянието му се влошило много и той не вярвал, че ще види отново населено място. Не можел да се държи на седлото и затова пътувал на носилка, висеща между два коня. В края на октомври започнал да храчи кръв, което влошило извънредно много здравето му. За да му сварят бульон, заклали един от конете. На 28 октомври той помислил, че умира, но кризата преминала благополучно и на 10 декември малкият отряд достигнал в пълен състав първото населено място.

Стюарт стигнал в Аделаида на 17 декември и бил посрещнат възторжено от населението. Но здравето му не се подобрявало и много скоро, след като получил големия златен медал на Географското дружество, той се качил на „Индус“ на път за скъпата си родина Шотландия,

гдето ще го видим след завръщането ни⁹⁶.

– Ето един човек – каза Гленарван, – притежаващ до най-висша степен нравствена сила, която повече от физическата енергия води към велики дела. С право се гордее Шотландия, че той е неин син.

– Никой ли друг пътешественик след Стюарт не е предприемал нови изследвания? – запита леди Елена.

– Как не, госпожо – й отговори Паганел. – Аз често съм ви говорил за Лейхарт. Още в 1844 година този човек извърши едно забележително изследване на Северна Австралия. В 1848 година той предприе ново пътешествие на североизток. Но от седемнадесет години няма никакви вести от него. Миналата година известният естественик Мюлер от Мелбърн откри подписка за събиране средства за нова експедиция. Подписката бе бързо покрита и група смели скуотъри под командата на умния и безстрашен Мак Интайр напуснаха на 21 юни 1864 година пасбищата около река Пърю. В момента, в който ви говоря, те сигурно са навлезли дълбоко във вътрешността на материка, за да търсят Лейхарт. Дано успеят, а дано успеем и ние като тях да намерим скъпите си другари.

Така завърши разказът на географа. Времето бе напреднало. Поблагодариха на Паганел и няколко минути по-късно всички спяха, докато птичката часовник, скрита в листака на белите смолисти дървета, отбелязваше равномерно секундите на тази спокойна нощ.

Глава XII ЖЕЛЕЗОПЪТНАТА ЛИНИЯ ОТ МЕЛБЪРН ЗА СЕНДХЪРСТ

Майорът изпита чувство на боязън, когато Еъртън напусна лагера при Уймера, за да отиде да търси ковач от станцията Блек пойнт, но не каза никому нищо за тия свои опасения и се задоволи само да наблюдава околностите на реката. Нищо обаче не наруши спокойствието, което цареше в полето, и няколко часа по-късно слънцето се появи отново на хоризонта.

Що се отнася до Гленарван, той се боеше единствено да не би Еъртън да се върне сам. Колата не можеше да продължи без поправка на

96. Жак Паганел успял действително да види Стюарт, след като се завърнал в Шотландия, но не могъл дълго да общува с именития пътешественик, защото Стюарт починал на 5 юни 1866 година в своето скромно жилище в Нотингам Хил. Б. а.

майстор. Може би щеше да се наложи да прекъснат пътуването си за няколко дни, а Гленарван не допускаше никакво забавяне, нетърпелив да успее и жаден да постигне целта си.

За щастие Еъртън не бе пропилял нито времето си, нито усилията си. На другия ден на разсъмване той се върна. Придружаваше го един човек, който каза, че бил ковач от станцията Блек пойнт. Той беше здравеняк, с висок ръст, но в израза на лицето му имаше нещо животинско и долно, което не говореше в негова полза. Всъщност това нямаше никакво значение, стига той да разбираше занаята си. При това той мълчеше и не хабеше устата си с излишни думи.

– Добър майстор ли е? – запита Джон Мангъл боцмана.

– Аз го познавам, колкото и вие, капитане – отговори Еъртън. –

Ще видим.

Ковачът се залови за работа. От начина, по който той поправи предницата на колата, се виждаше, че познава занаята си. Работеше сръчно и с необикновена сила. Майорът забеляза, че месата около китките му бяха възпалени и представляваха два черни кръга със съсирена на повърхността кръв. Това говореше за пресни рани, които ръкавите на грубата вълнена риза едва прикриваха. Мак Набс запита ковача за причините на тези белези, които сигурно бяха много болезнени, но той не отговори и продължи работата си.

След два часа колата беше поправена.

Подковането на коня на Гленарван щеше да стане бързо. Ковачът се бе погрижил да донесе готови подкови. Тия подкови имаха една особеност, която не убягна на майора: това беше една детелинка, грубо изрязана в долната им част. Мак Набс я показа на Еъртън.

– Това е емблемата на Блек пойнт – отговори боцманът. – Това позволява да се проследят конете, които бягат от станцията, и да не ги объркват с други.

Конят бе подкован бързо. Ковачът поиска да му заплатят и си замина, без да произнесе нито дума.

Половин час след това пътешествениците бяха вече на път. Зад преградата от мимози се простираше едно открито пространство, което заслужаваше името си „open plain“ – открит равнина. Остатъци от кварц и железнорудни скали се срещаха между храсталците, високите треви и живите плетове, гдето стануваха многобройни стада. На няколко мили по-нататък колелата на колата нагазиха дълбоко в мочури, сред които клокочеха криволичещи ручаи, полускрити от завеса гигантски тръстики. После минаха покрай солени лагуни, които се изпаряваха.

Пътуването протичаше леко и трябва да се добави без скука.

Леди Елена канеше кавалерите да ѝ правят визити един по един, защото „салонът“ ѝ беше доста тесен. Така всеки си отпочиваше от ездата и се освежаваше в обществото на тази мила жена. Леди Елена, подпомогната от мис Грант, ръководеше с изключителна грация приемите в своята подвижна къща. Джон Мангис не биваше забравян при тия ежедневни покани и не можеше да се каже, че неговият по-скоро сериозен разговор не харесваше на дамите. Напротив.

При такава обстановка пътешествениците пресякоха пощенското шосе от Кроуленд за Хоршем, твърде пращен път, по който пешеходци минаваха рядко. Близко до границата на графството Талбо прехвърлиха няколко ниски могили и привечер отрядът стигна три мили над Мерибороу. Завалия ситен дъжд, който във всяка друга страна би разкалял почвата, но тук въздухът поглъщаше така чудновато влагата, че дъждът не попречи да се спрат за нощуване.

На другия ден, 29 декември, пътуването бе малко забавено от редица възвишения, които образуваха нещо като малка Швейцария. Трябваше непрекъснато да се изкачват и слизат, а друсанията на колата не бяха много приятни. Пътешествениците изминаха част от пътя пеша, за което не съжаляваха.

В единадесет часа стигнаха в Карлсбрук, възголемичко градче. Еъртън предложи да заобиколят града, без да влизат в него, за да спечелят време, както казваше той. Гленарван се съгласи с него, но Паганел, жаден винаги за новости, искаше да посети Карлсбрук. Оставиха го да прави, каквото иска, а колата продължи бавно пътя си.

Както обикновено, Паганел отведе със себе си Робърт. Посещението на града не трая дълго, но бе достатъчно за да му даде вярна представа за австралийските градове. В града имаше банка, съдилище, пазар, училище, черква и стотина напълно еднакви тухлени къщи. Разположен бе в един правилен четириъгълник, пресечен от успоредни улици, според английския начин на строеж. Всичко беше просто и лишено от живописност. С нарастването на града улиците се удължават като панталон-ките на дете, което расте, и първоначалната симетрия не се нарушава.

В Карлсбрук цареше голямо оживление, нещо характерно за ново-създадените селища. Изглежда, че в Австралия градовете никнат като дървета под слънчевите лъчи. По улиците сновяха делови хора. Изпращачи на злато се трупаха в приемателните станции, където скъпият метал, ескортиран от туземната полиция, пристигаше от мините на

Бендиго и на планината Александър. Всички тия хора, подтиквани от интереса, мислеха само за работата си, така че чужденците преминаха незабелязани всред това трудолюбиво население.

След като скитаха един час из Карлсбрук, двамата посетители дого-ниха спътниците си, минавайки през едно грижливо обработено поле. Зад него се простираха дълги ливади, известни под името „Лоу Левъл плейнз“, в които имаше много овчарски колиби и пасяха безчислени стада овце. След това навлязоха в пустинята изведнъж, без никакъв пре-ход, с присъщите на австралийската природа остри промени. Възвише-нията на Симпсън и планината Торънгауър отбелязваха владената на юг граница на окръга Лодо на сто четиридесет и петия градус дължина.

Дотук не бяха срещнали нито едно от туземните племена. Гленар-ван се питаше дали в Австралия не липсват австралийци, както липсваха индианци в аржентинските пампаси. Но Паганел го осведоми, че на тази ширина туземците се срещат главно в равнините на Мърей, разположе-ни на сто мили по на изток.

– Наближаваме страната на златото – каза той. – След по-малко от два дни ще минем през богатата област на планината Александър. Тук, в 1852 година, се беше стекла тълпата златотърсачи, която принуди ту-земците да избягат в пустините на вътрешността. Тази област е цивили-зована, ако и да няма такъв вид, и преди да се мръкне, ще пресечем же-лезопътната линия, която свързва Мърей с морето. Е, приятели, какво ще кажете? Железница в Австралия! Ето нещо, което ми изглежда чудновато!

– Защо, Паганел? – запита Гленарван.

– Защо ли? Защото това е странно! О, аз добре знам, че вие, които сте свикнали да колонизирате далечни земи, вие, които имате електри-чески телеграф и световни изложения в Нова Зеландия, ще намерите, че това е напълно естествено! Но то поразява ума на един французин като мене и обърква цялата ми представа за Австралия.

– Защо гледате миналото, а не настоящето – отговори Джон Мангс.

Силно изсвирване прекъсна спора. Пътешествениците бяха на по-малко от миля от железопътната линия. Локомотивът, който идваше от юг и се движеше с малка скорост, се спря точно на пресечката на желе-зопътната линия и пътя, следван от колата. Тази железопътна линия, както бе казал Паганел, свързваше столицата на Виктория с Мърей, най-голямата река на Австралия. Огромната река, открита от Стърт в 1828 година, извира от Астралийските Алпи, уголемява се от Лачлан и

Дарлинг, тече по цялата северна граница на провинцията Виктория и се слива в залива Енкаунтър, близо до Аделаида. Тя пресича богати и плодородни области и благодарение на лесните съобщения, които железницата установява с Мелбърн, по цялото ѝ протежение броят на скуотърските селища се увеличава.

По това време линията беше пусната в експлоатация само по протежение на сто и пет мили между Мелбърн и Сендхърст, като обслужваше Кайнтън и Касълмейн. Останалата и част беше в строеж и продължаваше още със седемдесет мили до Ечука, столицата на колонията Ривърайн, основана през същата тази година на брега на Мърей.

Тридесет и седмият паралел пресичаше линията на няколко мили над Касълмейн, точно при Кемдънбридж, мост над реката Лътън, един от многобройните притоци на Мърей.

Еъртън насочваше колата именно към тази точка, предшествуван от ездачите, които преминаха в галоп разстоянието до Кемдънбридж. Те бяха подтиквани между другото и от силно любопитство.

И наистина към този железопътен мост се стичаше голяма тълпа от любопитни. Жителите на околните станции напускаха къщите си. Овчарите зарязваха стадата си, които бяха пръснати покрай линията. Можеха да се чуят често повтаряните викове:

– Към железопътната линия! Към железопътната линия!

Вероятно се беше случило нещо важно, което предизвикваше таково вълнение, може би някоя голяма катастрофа.

Гленарван усили хода на своя кон, другарите му го последваха. За няколко минути той стигна до Кемдънбридж и там разбра причината за това натрупване.

Беше станала ужасна катастрофа, и то не сблъскване на влакове, а дерайлиране и падане в реката, което напомняше най-страшните катастрофи по американските железопътни линии. Реката, която линията пресичаше, бе задръстена от смазаните вагони и локомотива. Мостът ли не бе устоял на тежестта на влака, композицията ли бе дерайлирала, но пет от шестте вагона се бяха сгромолясали в коритото на Лътън заедно с локомотива. Единствено последният вагон, спасен по чудо поради скъсане на съединителната верига, стоеше на релсите, на един метър от пропастта. Долу гледката беше зловеща: струпани почернели и огънати оси, продънени стени на вагони, изкривени релси, овъглени траверси. При удара парният котел бе експлодирал и парчета от него се бяха пръснали на голямо разстояние. От цялата тачи безформена купчина се издигаха още пламъци и къмба пара, размесени с черен дим. След страшната

катастрофа избухнал още по-страшен пожар! Тук и там се виждаха следи от кръв, разкъсани и разпръснати крайници, парчета от овъглени трупове и никой не се решаваше да преброи числото на жертвите, затрупани под развалините.

Гленарван, Паганел, майорът и Мангълс се смесиха с тълпата и слушаха какво се говори. Всеки се мъчеше да обясни катастрофата, докато спасителните работи продължаваха.

– Мостът се е срутил – казваше някой.

– Срутил ли? – се обаждаха други. – Празни приказки. Не виждате ли, че е цял целеничък. Забравили са чисто и просто да го затворят преди минаването на влака. Тази е причината.

И наистина това беше въртящ се мост, който се отваря за нуждите на речното плаване. Изглежда, че кантонерът поради непростимо нехайство бе забравил да го затвори и летящият с пълна скорост влак останал изведнъж без релси под себе си и полетял в реката! Това предположение беше много приемливо, защото едната половина от моста лежеше под развалините на вагоните, а другата, скачена на отсрещния бряг, още висеше на непокътнатите си вериги. Нямахме никакво съмнение! Една небрежност на пазача беше предизвикала катастрофата.

Нешастието бе станало през нощта с експрес № 37, който тръгва от Мелбърн в единадесет часа и четиридесет и пет минути вечерта. Трябвало да е било около три и четвърт сутринта, когато влакът само двадесет и пет минути след излизането си от гара Касълмейн достигнал Кемдънбридж и се сгромолясал в реката. Веднага пътниците и чиновниците от последния вагон се разтичали да търсят помощ, но телеграфът, чиито стълбове били повалени, не работел. Необходими били цели три часа на властите от Касълмейн, за да пристигнат на мястото на произшествието. Едва в шест часа сутринта започнала спасителната акция, организирана от г. Мичел, главен надзирател на колонията, и от един полицейски отряд под командата на офицер. Скуотърите и техните работници също се притекли на помощ и се опитали първо да потушат пожара, който унищожавал с необуздаема сила купчината останки.

Няколко обезобразени трупа бяха прострени върху наклона на насипа. Да се извадят живи хора от това пожарище бе невъзможно. Огънят бе свършил бързо своето разрушително дело. От пътниците на влака, чийто брой беше неизвестен, бяха останали живи само десет души, тия от последния вагон. Железопътната администрация бе изпратила един помощен локомотив, за да ги върне в Касълмейн.

Все пак Гленарван, след като се представи на главния надзирател,

поведе разговор с него и с офицера от полицията. Полицаят беше висок и слаб, с непоколебимо хладнокръвие. Ако сърцето му пазеше още някаква чувствителност, то равнодушното му лице не я издаваше. Той стоеше пред цялото това нещастие като математик пред някоя задача – мъчеше се да я реши и да намери неизвестното. И затова, когато Гленарван каза: „Какво голямо нещастие!“, той отговори спокойно:

– Повече от нещастие, милорде.

– Повече от нещастие ли! – извика Гленарван, изненадан от думите му. – Но какво може да стои над нещастieto?

– Престъплението! – отвърна спокойно офицерът. Гленарван, без да се спира на несъстоятелността на тази мисъл, се обърна към мистър Мичел и го погледна въпросително.

– Да, милорде – отговори главният надзирател, – следствието ни убеждава, че злополуката се дължи на престъпление. Последният вагон с багажите е ограбен. Оцелелите пътници са били нападнати от пет или шест злосторници. Мостът е бил отворен не от небрежност, а с умисъл и ако добавим към това, че кантонерът е изчезнал, трябва да заключим, че този негодник е станал съучастник на злодеите.

При това заключение на главния надзирател полицаят поклати отрицателно глава.

– Не споделяте ли моето мнение? – запита го мистър Мичел.

– Не, що се отнася до съучастieto на кантонера.

– Обаче това съучастничество – поде главният надзирател – позволява да се припише престъплението на диваците, които скитат из околностите на Мърей. Без кантонера тези туземци не биха могли да отворят въртящия се мост, чийто механизъм им е непознат.

– Правилно – отговори офицерът от полицията.

– При това – добави Мичел – от показанията на лодкаря, чиято лодка е минала под Кемдънбридж в десет часа и четиридесет минути вечерта, се установява, че мостът е бил затворен след неговото преминаване.

– Отлично.

– А то значи, че съучастieto на кантонера е установено по безспорен начин.

Офицерът продължаваше да клати отрицателно глава.

– Но в такъв случай, господине – запита го Гленарван, – вие не приписвате това престъпление на диваците?

– В никакъв случай.

– А на кого тогава?

В този момент на половин миля нагоре по реката се чу силна

глъчка. Беше се събрала голяма тълпа, която се увеличаваше непрекъснато. Скоро тълпата достигна станцията. Сред нея вървяха двама души, които носеха един труп. Това беше изстиналият вече труп на кантонера. Той бе убит с нож в сърцето. Несъмнено убийците са искали да заблудят полицията още в началото на следствието и затова бяха отвлекли трупа далеч от Кемдънбридж. Впрочем това разкритие потвърждаваше напълно подозренията на офицера. Диваците нямаха нищо общо с престъплението.

– Тия, които са извършили престъплението – каза той, – знаят много добре да боравят с този малък инструмент.

И той показа един чифт „дербис“, вид белезници, направени от двойна халка, снабдена с ключалка.

– Много скоро – добави той – ще имам удоволствието да им надяна тази гривна като подарък за новата година.

– Но в кого се съмнявате?

– В хора които са „пътували“ безплатно на корабите на нейно величество“.

– Какво! В каторжниците! – извика Паганел, който разбра шегата на полиция.

– Аз мислех – забеляза Гленарван, – че каторжниците нямат право да живеят в провинцията Виктория.

– Голяма работа! – отговори офицерът. – Като нямат право, те сами си го присвояват! Понякога някои от тях бягат и ще бъда много учуден, ако и тия не идват направо от Пърт. Можете обаче да ми повярвате, че те скоро ще се върнат там.

Мистър Мичел потвърди с жест думите на офицера. В този момент се показа и колата. Гленарван искаше да спести на пътничките ужасната гледка на Кемдънбридж, затова се сбогува с главния надзирател и направи знак на приятелите си да го последват.

– Това не е причина да прекъснем пътуването си – каза той.

Като стигна до колата, Гленарван разказа на леди Елена само за железопътната катастрофа, без да спомене, че тя е резултат на престъпление. Той не каза също, че в областта върлува шайка от каторжници, решен да го съобщи само на Еъртън. После малкият отряд пресече железопътната линия на няколкостотин метра над моста и продължи на изток по своя път.

Глава XIII

ПЪРВА ПРЕМИЯ ПО ГЕОГРАФИЯ

Няколко хълма се открояваха с продълговатите си профили на хоризонта и преграждаха равнината на две мили от железопътната линия. Скоро колата навлезе в тесни и лъкатушещи котловини. Те водеха до една прекрасна област, където великолепни дървета, събрани не в гори, а по няколко на едно място, растяха с истинска тропическа буйност. Между тях най-красивите бяха „казуаринас“, които, изглежда, бяха взели от дъба здравото стъбло, от акацията благоуханните шушулки и от бора твърдостта на листата, макар и светлозелени. Помежду клоните им се подаваха много интересните конусовидни върхове на „*banksia latifolia*“, чиято слабост е извънредно елегантна. Големи храсти с увиснали вейки наподобяваха струи зелена вода, която прелива от препълнен градински басейн. Погледът се колебаеше между всички тия природни прелести и не знаеше къде да съсредоточи своето възхищение.

Отрядът се беше спрял за малко. По искане на леди Елена Еъртън задържа колата. Дебелите плътни колела престанаха да скърцат върху кварцовия пясък. Под групите дървета се простираха дълги зелени килими. Правилно подредени купчинки, които изпъкваха над почвата, ги разделяха на все още доста забележими квадрати, наподобяващи огромна шахматна дъска.

Паганел не се излъга при вида на тия зелени изолирани хълмчета, така поетично разпределени за вечен покой. Той позна очертанията на гробове, чиито последни следи тревата заличаваше и които пътешествениците срещат вече много рядко в Австралия.

– Лесовете на смъртта! – каза той.

И наистина това беше туземно гробище, но толкова свежо, толкова сенчесто, така развеселено от полета на птичките, така увличащо, че не възбуждаше никаква тъга. То можеше да се вземе за една от градините на рая, по времето когато смъртта е била изгонена от земята. То сякаш бе направено за живите. Но тия гробове, които диваците поддържат така благочестиво, вече изчезваха от настъпващия прилив на зеленината. Завоеванието бе изгонило австралиеца далеч от земите, където почиват неговите прадеди, и колонизацията щеше скоро да превърне тия „долини на смъртта“ в пасбища. Затова тези гробища са станали рядкост и колко от тях се тъпчат от безразличния пътешественик, без той и да подозира, че там почиват и скорошни поколения.

Паганел и Робърт бяха изпреварили другарите си и вървяха между могилките по малки сенчести алеи. Те говореха и се поучаваха взаимно, защото географът твърдеше, че извлечал голяма полза от разговорите си с младия Грант. Не бяха изминали и четвърт миля, когато лорд Гленарван видя, че спират; после слязоха от конете и се наведоха към земята. Ако се съдеше по изразителните им жестове, те разглеждаха нещо много интересно.

Еъртън подкара бързо воловете и колата скоро настигна двамата приятели. Причината за тяхното спиране и учудване се изясни веднага. Под сянката на една великолепна „банксия“ спеше спокойно осемгодишно момче туземче, облечено в европейски дрехи. То имаше характерните черти на своята раса и човек мъчно можеше да се излъже. Къдравите му коси, почти черният цвят на кожата му, сплеснатият нос, дебелите устни и необикновената дължина на ръцете го отнасяха веднага към туземците от вътрешността. Но изразът на лицето му беше интелигентен и доказваше, че образованието беше вече издигнало това малко диваче над първобитния му произход.

Леди Елена се заинтересува от детето, слезе от колата и скоро целият отряд заобиколи туземчето, което спеше дълбоко.

– Бедното дете – каза Мери Грант, – дали не се е загубило в тази пустиня?

– Предполагам – отговори леди Елена, – че то е дошло отдалеч, за да посети тези гробища, където навярно почиват тия, които то обича!

– Не трябва да го изоставяме! – каза Робърт. – То е самичко и...

Състрадателните думи на Робърт бяха прекъснати от раздвижването на малкия туземец, който се обърна, без да се събуди. Но сега всички се учудиха извънредно много, защото видяха на раменете му надпис, който гласеше:

„Толине
да бъде отведен в Ечука,
поверен на грижите на Джефрис
Смит, железопътен пощальон.
Пътуването е платено,“

– Това са англичаните! – извика Паганел. – Те изпращат едно дете като колет! Дават го на багаж. Казвали са ми това, но не исках да повярвам.

– Бедното момченце! – каза леди Елена. – Дали не е било във влака,

който дерайлира при Кемдънбридж? Може би родителите му са загинали и то е останало само на света!

– Не вярвам, госпожо – отговори Джон Мангис. – Надписът сочи обратното, че е пътувало само.

– Събужда се – каза Мери Грант.

И наистина детето се събуждаше. Малко по малко очите му се отвориха, но веднага пак се затвориха поради ослепителната дневна светлина. Леди Елена му взе ръката. То стана и изгледа учудено групата пътешественици.

Отначало по лицето му се изписа страх, но присъствието на леди Елена го успокои.

– Разбираш ли английски, момченце? – запита го младата жена.

– Разбирам и говоря – отговори детето на родния език на пътешествениците, но с много подчертан акцент.

Произношението му напомняше акцента на французите, когато говорят английски.

– Как се казваш? – запита леди Елена.

– Толине – отговори туземчето.

– А, Толине! – провикна се Паганел. – Ако не се лъжа, това на австралийски значи „кора на дърво“?

Толине кимна утвърдително с глава и пак заразглежда пътничките.

– Откъде идваш, дете мое? – поде леди Елена.

– От Мелбърн, с плака за Сендхърст.

– Беше ли във влака, който дерайлира на Кемдънския мост? – запита Гленарпан.

– Да, господине – отговори Толине.

– Сам ли пътуваше?

– Сам. Преподобният отец Пакстън ме бе поверил на Джефрис Смит, но за нещастие бедният железопътен пощальон загина.

– Ти никой друг ли не познаваше във влака?

– Никой друг, господине, но господ бди над децата и никога не ги изоставя.

Толине говореше тия неща с благ глас, който бе трогателен. Това дете беше едно от туземчетата, покръстени от английските мисионери и възпитани в строгия дух на методистката църква. Спокойните му отговори, спретнатата му външност, тъмният костюм му придаваха вече вид на малък пастор.

Но къде отиваше то през тия пустинни области и защо беше напуснало Кемдънбридж? Леди Елена го разпита за тия неща.

– Връщах се при моето племе в Лечлен – отговори детето. – Искам да видя семейството си.

– Те австралийци ли са? – запита Джон Манглас.

– Австралийци от Лечлен – отговори Толине.

– Имаш ли майка, баща? – запита Робърт Грант.

– Да, братко – отговори Толине и протегна ръката си към младия Грант, който се трогна от обръщението „брат“. Той прегърна малкото туземче, а това беше достатъчно те да станат веднага приятели.

Междувременно пътешествениците, живо заинтересувани от отговорите на малкото диваче, бяха насядали около него и го слушаха. Слънцето вече се скриваше зад дърветата. Понеже мястото беше удобно за лагеруване, а няколкото мили, които биха извървели преди настъпването на нощта, нямаха особено значение, Гленарван даде заповед да пригответ всичко за нощуване. Еъртън разпрегна воловете. С помощта на Мълреди и Уйлсън той им сложи букаи и ги пусна да пасат свободно. Разпънаха палатката. Олбинет приготви вечерята. Толине дълго време отказваше да вземе участие във вечерята, въпреки че беше гладен. Всички се наредиха около масата, а двете деца седнаха едно до друго. Робърт избираше за своя нов приятел най-добрите парчета, а Толине ги приемаше с плаха сдържаност, пълна с чар.

Разговорът не замираще. Всички се интересуваха от детето и го разпитваха. На всекиго се искаше да узнае историята му. Тя беше много проста. Миналото му беше това на всички туземче-та, които близките до колониите племена поверяваха от ранна възраст на благотворителните дружества. Австралийците имат мек нрав. Те не изпитват спрямо завоевателите си оная непримирима ненавист, с която се отличават новозеландците и някои племена от Северна Австралия. Те посещават големите градове Аделаида, Сидней, Мелбърн и се разхождат по улиците в доста примитивно облекло. Търгуват с някои свои домашни изделия, като ловни и риболовни принадлежности или оръжия, а някои от шефовете им навярно от икономически съображения оставят доброволно децата си да използват изгодите на английското възпитание.

Така направили и родителите на Толине, истински диваци от Лечлен, обширна област зад реката Мърей! От пет години, които прекарало в Мелбърн, детето не било виждало никой от близките си. При все това неугасващата привързаност към семейството продължаваше да живее в сърцето му. То бе поело отново тежкия път през пустинята само за да види племето си, което може би е пръснато, и семейството си, навярно вече изтребено.

– А след като видиш родителите си, ще се върнеш ли пак в Мелбърн, детето ми? – запита го леди Гленарван.

– Да, госпожо – отговори Толине, като гледаше младата жена с искрена нежност.

– А какво мислиш да правиш един ден?

– Искам да изтръгна братята си от бедността и невежеството си! Искам да ги просветя, да ги науча да познават и обичат бога! Искам да стана мисионер.

Тия думи, произнесени с въодушевление от едно осемгодишно дете, можеха да предизвикат смях у хора лекомислени и присмехулници, но сериозните шотландци ги разбраха и се отнесоха с уважение към тях. Паганел бе трогнат до дъното на душата си и почувствува голяма симпатия към младото туземче.

Трябва да се признае, че до този момент дивачето в европейски дрехи не му харесваше. Той не беше дошъл в Австралия, за да гледа австралийци в рединготи! Той ги искаше покрити само с „татуировки“. „Приличното“ облекло на малкия объркваше понятията му. Но възторжените слова на Толине го принудиха да си промени мнението и той се обяви за негов поклонник. Впрочем краят на разговора направи от географа най-добрия приятел на малкото австралийче.

На един въпрос на леди Елена Толине отговори, че е учил в педагогическото училище в Мелбърн, ръководено от преподобния мистър Пакстън.

– А какво те учиш в това училище? – запита леди Гленарван.

– Учихме библията, математика, география...

– А, география! – извика Паганел, засегнат на слабото си място.

– Да, господине – отговори Толине. – Дори получих преди януарската ваканция първа премия по география.

– Ти си получил премия по география, момчето ми?

– Ето я, господине – каза Толине и извади една книга от джоба си.

Това беше библия, малък формат, с хубава подвързия. На гърба на първата страница бе написано: Мелбърнско педагогическо училище, I-ва премия по география на Толине от Лечлен.

Паганел не можа да издържи. Австралиец, който познава географията, това го очарова и той целуна Толине по двете бузки също както преподобният Пакстън в момента на раздаване на наградите. Паганел обаче би трябвало да знае, че тия факти не са рядкост в австралийските училища. Младите дивачета проявяват голяма склонност към географията, която заучават лесно, докато математиката им е много противна.

Самият Толине не разбира нищо от нежностите на учения. Леди Елена трябваше да му обясни, че Паганел е известен географ, а в случай на нужда и отличен учител.

– Учител по география ли? – отвърна Толине. – О, господине, изпитайте ме!

– Да те изпитам, момчето ми! – каза Паганел. – С голямо удоволствие! Дори се канех да го направя без твое разрешение. Много съм любопитен да узная как се преподава география в мелбърнското училище.

– Ами ако Толине знае повече от вас, Паганел! – каза Мак Набс.

– Какво говорите? – провикна се географът. – Да знае по-вече от секретаря на Французкото географско дружество?

После, като нагласи очилата си на носа, изпъна дългото си тяло и придоби сериозен вид, какъвто подобава на учител, започна да задава въпроси.

– Ученик Толине – каза той, – станете!

Толине, който вече беше станал, не можеше повече да се изправи и зачака скромно въпросите на географа.

– Ученик Толине – поде Паганел, кои са петте части на света?

– Океания, Азия, Африка, Америка и Европа – отговори Толине.

– Отлично! Да говорим първо за Океания, понеже сега се намираме в нея. Кажете на колко главни части се дели тя.

– Тя се разделя на Полинезия, Малайзия, Микронезия и Ме-галезия. Нейните главни острови са Австралия, която принадлежи на Англия, Тасмания, която принадлежи на Англия, островите Чатам, Окленд, Макари, Кермадек, Мейкин, Мараки и пр., които принадлежат на Англия.

– Добре – отговори Паганел, – а Нова Каледония, островите Сандвич, Мендана, Потому?

– Тия острови са под английски протекторат.

– Как? Под английски протекторат? – извика Паганел. – Струва ми се, напротив, че Франция...

– Франция! – отговори малкото момче твърде учудено.

– Я гледай! Я гледай! – каза Паганел. – Това ли ви учат в мелбърнското средно училище?

– Да, господин учителю, но това лошо ли е?

– Прекрасно – отговори Паганел. – Цяла Океания принадлежи на англичаните! Така да бъде! Да продължим.

Паганел беше полуобиден и полуучуден, което забавляваше майора.

Изпитването продължи.

– Да минем на Азия – каза географът.

– Азия – отговори Толине – е огромна страна. Столицата ѝ е Калкутата. Главните градове са Бомбай, Мадрас, Каликут, Аден, Малака, Сингапур, Пегу, Коломбо. Острови: Лакадивски, Маледивски, Чагос и пр. Принадлежи на Англия.

– Добре! Добре, ученико Толине. А Африка?

– В Африка има две главни колонии: на юг Кап със столица Каптаун и на запад английските владения с главен град Сиера Леоне.

– Добър отговор! – каза Паганел, който започна да се забавлява с тази въображаема английска география, която наистина се преподаваше. – А Алжир, Мароко, Египет... заличени от английските атласи! Ще бъда много доволен да поговорим сега за Америка!

– Тя се разделя – поде Толине – на Северна и Южна Америка. Първата принадлежи на Англия с Канада, Нов Брънсуик, Нова Шотландия и Съединените щати под управлението на губернатора Джонсън.

– Губернаторът Джонсън! – извика Паганел. – Наследникът на великия и добър Линкълн, който бе убит от един фанатик на робството! Отлично! От това по-добре не може да бъде. А що се отнася до Южна Америка с Гвиана, Малуи, Шотландския архипелаг, Георгия, Ямайка, Тринидад и пр., тя принадлежи също на англичаните! Не съм аз човекът, който ще спори по този въпрос. Но, Толине, много бих искал да знам какво е мнението ти или по-скоро мнението на твоите преподаватели върху Европа?

– Европа? – отговори Толине, който не разбираше нищо от възбуждението на географа.

– Да! Европа! На кого принадлежи Европа?

– Европа принадлежи на англичаните – отговори убедено момчето.

– Така си и мислех – поде Паганел. – Но как? Ето какво бих искал да знам.

– На Англия принадлежат Шотландия, Ирландия, Малта, островите Джерсей и Гернсей, Йонийските острови, Хебридските, Шотланд, Оркадски...

– Добре! Добре, Толине, но има и други страни, които ти пропусках да споменеш, момчето ми!

– Кои, господине – отговори детето без да се смушава.

– Испания, Русия, Австрия, Прусия, Франция?

– Топа са провинции, а не държави – каза Толигге.

– Това е вече прекалено! – провикна се Паганел, като дръпна очилата си от носа.

– Разбира се, столицата на Испания е Гибралтар.

– Прекрасно! Отлично! Съвършено! А Франция? Аз съм французин и много бих искал да знам кому принадлежа.

– Франция – отговори спокойно Толине – е английска провинция с главен град Кале.

– Кале! – провикна се Паганел. – Как? Ти мислиш, че Кале принадлежи още на Англия?

– Разбира се.

– И това е столицата на Франция?

– Да, господине, и там е резиденцията на губернатора лорд Наполеон...

При тия думи Паганел избухна в смях. Толине не знаеше какво да мисли. Изпитваха го, той отговори колкото можеше. За странността на своите отговори, която и не подозираше дори, той не можеше да носи вина. У него не се чувствуваше никакво смущение и той чакаше важно края на този необясним смях.

– Виждате ли, Паганел, – каза, смеейки се майорът. – Нямах ли право, като твърдах, че ученикът Толине ще знае повече от вас?

– Разбира се, драги майоре – отвърна географът. – Ето как се преподава географията в Мелбърн? Няма що, добре я карат учителите от средното училище! Европа, Азия, Африка, Америка, Океания, целият свят, всичко на англичаните! Бога ми, при такова находчиво образование ми става ясно защо туземците се подчиняват! Какво мислиш, Толине, и луната ли принадлежи на англичаните?

– Тя ще им принадлежи – отговори сериозно младото диваче.

Сега вече Паганел скочи. Не го съдржаше на едно място. Чувствуваше нужда да се насмее свободно и затова се отдалечи на четвърт миля от лагера.

Междувременно Гленарван бе отишъл да потърси една книга от пътната библиотека. Това беше учебник по география от Самюъл Ричардсън, книга много ценна в Англия и, разбира се, много по-осведомена, отколкото учителите в Мелбърн.

– Ето, моето момче – каза той на Толине, – вземи и пази тази книга. Някои от твоите географски идеи са погрешни и ти трябва да ги изправиш. Давам ти един спомен от нашата среща.

Толине взе книгата, без да отговори. Той я разгледа внимателно, клатейки недоверчиво глава, и не се решаваше да я сложи в джоба си.

Нощта обаче бе настъпила. Часът беше десет. Трябваше да се мисли за почивка, за да могат да се събудят на разсъмване. Робърт

предложи на приятеля си Толине да подели с него леглото си.

Малкият туземец прие.

Няколко минути след това леди Елена и Мери Грант отидоха в колата, а пътешествениците се изтегнаха под палатката, докато смехът на Паганел се чуваше още и се смесваше с ниското и приятно пеење на дивите свраки.

На другия ден, когато в шест часа слънчевите лъчи събудиха пътешествениците, те търсиха напразно австралийското дете. Толине бе изчезнал. Искаше ли той час по-скоро да стигне до Лечлен, или се беше оскърбил от смеха на Паганел, това никой не знаеше.

Но когато леди Елена се събуди, тя намери на гърдите си букетче полски мимози, а Паганел в джоба на дрехата си географията от Самюъл Ричардсън.

Глава XIV МИНИТЕ В ПЛАНИНАТА АЛЕКСАНДЪР

В 1814 г. сър Родърик Импей Мърчисън, понастоящем председател на Кралското географско дружество в Лондон, като проучвал очертанятията на планинската верига, която се простира от север към юг, недалеч от южното австралийско крайбрежие, намерил, че много прилича на Уралските планини.

А понеже Уралската верига е златоносна, ученият геолог се запитал дали този ценен метал не се среща и в австралийските Кордилери. Той не се излъгал.

Наистина две години по-късно от Нов Южен Уелс му били изпратени проби от злато и той решил да пресели голямо число работници от Корнуай към златоносните области на Нова Холандия.

Първите късове самородно злато били намерени от Франсис Дътън в Южна Австралия, а първите златоносни залежи на Нов Уелс – от Форбс и Смит.

След началния подем златотърсачи започнали да се стичат от всички краища на света – англичани, американци, италианци, французи, германци, китайци. Все пак едва на 3 април 1851 година Харгрейвз открил много богати залежи злато и предложил на губернатора на колонията в Сидней да му съобщи местонахождението им срещу скромната сума от петстотин лири стерлинги.

Предложението му не било прието, но слухът за това откритие се

бил вече разнесен. Търсачите се насочили към Съмърхил и Лениз Понд. Основан бил град Офир, който много скоро, поради близостта си с богатите залежи, станал достоен за биб-лейското си име.

Дотогава никой не се интересувал от провинцията Виктория, която впоследствие зае първо място с богатството на златните си залежи.

И наистина само след няколко месеца, през август 1851 година, били изкопани първите парчета самородно злато, а скоро след това започнала експлоатацията в четири области. Тези четири области бяха Балърат, Овънз, Бендиго и планината Александър, всички много богати със злато. Но на реката Овънз изобилието на водата пречело на експлоатацията. В Балърат неравномерната наслойка на златото често обърквала сметката на търсачите. В Бендиго почвата била много тежка за работа и само планината Александър съчетавала върху нормална почва всички благоприятни условия за експлоатация. Ценният метал, който струвал до хиляда четиристотин четиридесет и един франк ливрата, достигнал най-високата цена от всички световни тържища.

Тъкмо към това място, където често се бяха рушили цели състояния и се бяха създавали невероятни богатства, пътят по тридесет и седмия паралел водеше търсачите на капитан Грант. След като през целия дигна 31 декември пътуваха през една много неравна местност, която измори и коне, и волове, пътешествениците забелязаха закръглените върхове на планината Александър. Лагерът бе установен в една от тесните клисури на тази малка планина, а животните с букаи на краката бяха пуснати да пасат между кварцовите блокове, които покриваха земята. Още не бяха стигнали златните мини и едва на другия ден, първия ден от новата 1866 година, колата навлезе в пределите на тази богата област.

Жак Паганел и другарите му бяха възхитени, че ще видят знаменитата планина, наречена Гебур по австралийски. На това място се бяха стекли орди авантюристи, крадци и порядъчни хора, тия, които бесят, и тия, които биват бесени. Още при първите слухове за голямото откритие през тази златна 1851 година градове, поля и кораби бяха напуснати от жителите, скуотърите и моряците. Златната треска стана епидемична, заразителна като чумата и колцина измежду тях умряха, вярвайки, че са намерили щастието! Говореше се, че разточителната природа бе посяла милиони върху едно пространство от повече от двадесет и пет градуса ширина на тази вълшебна Австралия. Сега беше моментът за събиране на реколтата и тия нови жътвари тичаха да жънат. Най-ценният занаят е бил занаятът „дигър“, копач, и ако е вярно, че мнозина от тях са загинали под тежестта на непосилния труд, смазани от умора, вярно е също, че

неколцина са се обогатили само с един удар на лопатата. За разорените никой не говореше, но за сполуките се вдигаше много шум. За щастливите случаи ехото се разнасяше по петте части на света и скоро амбициозни златотърсачи от всички съсловия нахлули по австралийските брегове. През първите четири месеца на 1852 година само в Мелбърн пристигнали петдесет и четири хиляди емигранти, т.е. цяла армия, но армия без началник, без дисциплина, армия, която празнувала още неспечелена победа, с една дума, петдесет и четири хиляди нехранимайковци от най-долна проба.

През първите години на това лудо опиянение царяло неопишуемо безредие. Все пак англичаните с обичайната си енергия овладели положението. Туземната полиция престанала да бъде съучастница на крадците и поела защитата на честните хора. Настъпил обрат и затова Гленарван не можеше нищо да види от ужасните сцени от 1852 година. Оттогава бяха изтекли тринадесет години и сега експлоатацията на златните мини се извършваше при строго определени правила на работа.

Впрочем залежите вече се изчерпваха. В тях бе копано толкова много, че бяха стигнали до дъното им. И как да не се изчерпа това съкровище, натрупано от природата, щом като от 1852 до 1858 година златотърсачите бяха извадили от земята на Виктория злато за шестдесет и три милиона сто и седем хиляди четиристотин седемдесет и осем лири стерлинги? Числото на емигрантите намаляло значително и те се насочили към други, още девствени области. Затова „Голд филдс“, златните полета, неотдавна открити в Отаго и Малбъроу, в Нова Зеландия, сега се обработвали от хиляди двукраки мравки.

Отрядът пристигна в центъра на експлоатираните области към единадесет часа. Там бе построен истински град с фабрики, банкова сграда, черква, казарма, къщи и редакция на вестник. Не липсваха и хотели, чифлици и вили. Имаше дори и един много посещаван театър с места от по десет шилинга. В него играеха с голям успех една местна пиеса, озаглавена „Франсис Объдайг или щастливият копач“. В края на пиесата отчаяният герой забива за последен път лопатата си и намира парче злато с невероятна тежина.

Гленарван, любопитен да види тази обширна експлоатация на планината Александър, остави Еъртън и Мълреди да продължат с колата напред. Той трябваше да я настигне след няколко часа. Паганел бе очарован от това решение и по стар навик стана водач и чичероне на малкия отряд.

По негов съвет първо се запътиха към банката. Улиците бяха

широки, павирани и старателно поливани. Огромни афиши с надписи „Golden Company (limited), Digger's General Office, Nugget's Union“⁹⁷ привличаха погледа. Съюзването на работната ръка и капитала бе изместило дейността на самостоятелния миньор. Навсякъде се чуваше трясък на машини, които промиваха пясъка и стриваха на прах скъпоценния кварц.

Зад жилищните сгради се простираха златните мини, т.е. огромни пространства земя, подложени на експлоатация. Там копаеха срещу високи надници работници, наети от компанията.

Окото не можеше да изброи дупките, изровени в земята. Желязото на лопатите блестеше на слънцето и излъчваше непрекъснати искри. Между работниците имаше хора от различни народности. Те не спореха помежду си, а вършеха мълчаливо работата си като типични надничари.

– Не бива да се мисли – каза Паганел, – че в Австралия вече няма трескави търсачи, които опитват щастието си в разработка на мини. Знаем, че мнозинството постъпват на работа в компанията. Това е наложително, защото всички златни периметри са продадени или дадени под наем от държавата. При все това на този, който няма нищо, който не може нито да наеме, нито да купи, му остава още една възможност да забогатее.

– Каква? – запита леди Елена.

– Възможността да действа чрез „джъмтинг“ – отговори Паганел. – Така ние, другите, които нямаме никакво право върху златните периметри, можем все пак – при голям късмет, разбира се – да се обогатим.

– По какъв начин? – запита майорът.

– Чрез „джъмтинг“, както ви казах.

– Но какво е това „джъмтинг“? – запита отново майорът.

– Това е едно съглашение между миньорите, което често докарва до насилия и безредици, но което властите не са успели и досега да спрат.

– Хайде говорете, Паганел – каза Мак Набс, – горим от любопитство.

– Е добре, прието е, че всяка земя от експлоатационната област, в която не е работено от двадесет и четири часа, като се изключат големите празници, става обществено достояние. И който я заграби, може, ако провидението му помогне, да я разработи и се обогати. И така, Робърт, момчето ми, помъчи се да откриеш един от тия изоставени участъци и

97. Компания на златото, Главно бюро на златотърсачите, Съюз за самородно злато. Б. пр.

той ще стане твой!

– Господин Паганел – каза Мери Грант, – не давайте на брат ми такива идеи.

– Шегувам се, мила госпожице – отговори Паганел, – и Робърт го знае добре. Той и миньор! Никога! Да копаяш земята, да я обръщаш, да я обработваш и после да я засяваш и да очакваш от нея благата на своя труд, това разбирам. Но да я ровиш като къртица, слепешката, за да й изтръгнеш малко злато, това е печален занаят и трябва да си изоставен от бога и от хората, за да го вършиш!

След като посетиха главното находище на мините и прекосиха един мочурлив терен, съставен в голямата си част от кварц, глинест плочник и пясък, получени от разпадането на скалите, пътешествениците стигнаха до банката.

Тя беше просторна сграда, над която се вееше националното знаме. Гленарван бе приет от главния инспектор, който ги разведе из банката.

Тук компаниите депозираха срещу разписка златото, което изтръгваха от пазвите на земята. Отдавна беше минало времето, когато първите златотърсачи бяха експлоатирани от колониалните търговци. Те заплащаха на самото място петдесет и три шилинга за унция злато, а го продаваха в Мелбърн по шестдесет и пет! Вярно е, че търговецът носеше риска за превоза, тъй като по пътищата върлуваха много разбойници и много често стоката не стигаше до предназначението си.

На посетителите бяха показани интересни образци от злато, а инспекторът им разказа любопитни подробности върху различните начини за добиване на този метал.

Той се среща главно в две форми – в разсипано състояние и в разложено. Златото се намира във форма на минерал, размесено с наносна почва или обвито в кварцова обвивка. В зависимост от почвата чрез копаене на повърхността на земята или дълбоко в нея.

Когато златото е в разсипано състояние, то се намира в дъното на потоци, долини или урви, разположено на пластове според големината си най-напред на зърна, после на люспи и най-сетне като пясък.

Когато пък златото е в разложено състояние, с обвивка, разпадната от действието на въздуха, то е събрано на купчина и образува това, което златотърсачите наричат „джобчета“. Има „джобчета“, които съдържат цяло състояние.

В планината Александър златото се намира главно в глинестите пластове или в пукнатините между люспите на плочните скали. Тук се намират гнездата на самородното злато и щастливите златотърсачи

често пъти са намирали цели съкровища.

Посетителите, след като разгледаха различни образци злато, посетиха минералогическия музей на банката. Те видяха, надписани и класирани, всички минерали, от които е образувана австралийската почва. Златото не е нейното единствено богатство и тя с право може да се оприличи на огромна съкровищница, в която природата е затворила своите скъпоценности. Под стъклата на витрините блестяха бели топази, съперници на бразилските, сирийски гранати, епидоти, вид силикати с хубав зелен цвят, рубини, представени от яркочервени и чудно красиви розови екземпляри, бледосини и тъмносини сапфири, подобни на корунда и толкова редки, колкото и сапфирите от Малабар или Тибет, блестящи рутили и най-сетне един малък диамантен кристал, намерен на брега на Турон. На тази блестяща колекция от скъпоценни камъни не липсваше нищо, а и златото за тяхната оковка не беше много далеч. Какво можеш да желаеш повече, освен да ги притежаваш всичките.

Гленарван се сбогува с инспектора на банката, като му благодари за любезността, от която тъй широко се бяха възползували. След това отидоха да разгледат мините.

Паганел, колкото и да беше равнодушен към богатата на света, не правеше нито една крачка, без да разгледа внимателно земята. Това беше по-силно от него въпреки закачките на приятелите му. Той се наведе непрекъснато, за да вземе някое камъче, някое парче обвивка на минерал или остатъци от кварц. Разглеждаше ги внимателно и ги захвърляше с презрение. Това продължи през цялата разходка.

– Какво става с вас, Паганел – запита го майорът, – загубили ли сте нещо?

– Разбира се – отговори Паганел, – в тази страна на злато и скъпоценни камъни всичко, което не сте намерили, е загубено. Не знам защо, но много ми се иска да отнеса със себе си едно парче самородно злато от няколко унции или двадесетина ливри, нищо повече.

– А какво ще правите с него, достойни ми приятелю? – каза Гленарван.

– О, ще намеря какво да правя – отговори Паганел. – Ще го подаря на родината си! Ще го вложя в Банк дьо Франс...

– И тя ще го приеме?

– Разбира се, във вид на железопътни облигации!

Всички поздравиха Паганел за начина, по който искаше да помогне на родината си, и леди Елена му пожела да намери най-голямото парче самородно злато на света.

Продължавайки да се шегуват, пътешествениците обходиха по-голяма част от участъците в експлоатация. Навсякъде работата вървеше редовно, механично, но без въодушевление.

След два часа разходка Паганел забеляза една доста прилична странноприемница и предложи да седнат вътре, докато настъпи часът на срещата им с колата. Леди Елена се съгласи и понеже в кръчма не се сяда, без да се пие, Паганел помоли съдържателя да им донесе някое местно питие.

Донесоха за всекиго по един „ноблър“. Всъщност noblerът беше чисто и просто грог с тази разлика, че вместо да се излее в чаша вода малка чашка ракия, тук е обратното – в голяма чаша ракия се налива малка чаша вода, прибавя се захар и се пие. Това беше съвсем по австралийски и за голямо учудване на съдържателя noblerът, разреден с цяла кана вода, се превърна в английски грог.

След това заговориха за мини и миньори. Темата беше подходяща.

Паганел, много доволен от това, което беше видял, все пак призна, че по-рано, през първите години на експлоатацията на планината Александър, сигурно е било по-интересно.

– Земята – каза той – тогава е била надупчена като решето и заляна от легиони работливи мравки, и то какви мравки! Емигрантите притежаваха жар, но не и предвидливост! Златото се прахосваше безумно. Проливаха го, проиграваха го и тази странноприемница, в която се намираме сега, е била „ад“, както казвали тогава. Играта със зарове водела до разпри с ножове. Полицията била безсилна и много често губернаторът на колонията е трябвало да потушава размириците, предизвикани от миньорите, с помощта на редовната войска. И все пак той успял да ги вразуми и да наложи на златотърсачите да плащат такса, която събирал доста трудно. Общо взето, тук размириците са били по-малко, отколкото в Калифорния.

– Нима всеки може да стане златотърсач? – запита леди Елена.

– Да, госпожо. За това не е необходимо да си свършил гимназия. Достатъчно е да имаш здрави ръце. Авантюристите, подгонени от мизерията, пристигали на златоносните полета без пари, по-богатите с лопати, бедните само с нож, и всички работели с такава бясна страст, каквато никога не били влагали в обикновените си занаяти. Изгледът на тази златоносна област бил много интересен! Земята била покрита с палатки, колиби, бараки от пръст, от дъски, от клони. В центъра господствувала правителствената палатка, над която се развявал английският флаг. Около нея били разположени палатките на чиновниците от синьо ленено

платно и будките на сарафите, на търговците на злато и на търгащите, които спекулирали с богатството и нищетата. Би трябвало да види човек тия копачи с дълги бради и червени вълнени ризи, които живеели във вода и кал. Въздухът бил изпълнен с непрекъснатия шум от лопатите и със зловонната миризма от разлагащите се трупове на животни. Гъст прах обгръщал като облак тия нещастници, чиято смъртност била значителна. В страна с по-нездравословен климат цялото това население сигурно щеше да умре от тифус. Но поне всички тия авантюристи да бяха успели! А всъщност лишенията не са били възнаграждавани и ако се направи добра сметка, ще се види, че на всеки златотърсач, който е забогатял, се падат сто, двеста хиляди може би, които са умрели бедни и отчаяни.

– Можете ли да ни кажете, Паганел – запита Гленарван, – по какъв начин са добивали злато?

– Нищо по-лесно – отговори Паганел. – Първите златотърсачи са проминали златото така, както се практикува и сега във Франция в някои области на Севенските планини. Днес големите дружества добиват златото по друг начин: те отиват до самия извор, тоест до самата жила, която произвежда люспите, праха или зърната. Първите търсачи са промивали само пясък. Те копаели земята, изравляли пластове, които им се стрували златоносни, и ги промивали с вода, за да отделят благородния метал. Това промиване ставало с един инструмент от американски произход, наречен „крейдъл“ или люлка. Той представлявал сандък, дълъг 1,5–2 метра, нещо като отворен ковчег, разделен на две. В първото отделение били поставени едно до друго няколко сита с различна гъстота, а второто било по-тясно в долната си част. Пясъкът се поставял в единия край на ситото, заливали го с вода и след това раздвижвали или по-скоро разклащали уреда. Камъните оставали на първото сито, рудата и ситният пясък според големината си – в останалите, а размитата пръст отивала с водата през долния край. Такава е била машината, която обикновено са употребявали.

– Но нали е трябвало да я имаш? – каза Джон Мангълс.

– Купували са я според случая от забогателите или разорени миньори – отговори Паганел, – а понякога са минавали и без нея.

– С какво са я замествали? – запита Мери Грант.

– С тава, драга Мери, с проста желязна тава. Отвявали са земята, както се отвява житото, само че вместо зърна жито често пъти събирали зрънца злато. В първите години доста търсачи забогатели само по този начин. Тогава, драга приятели, е било добро време, макар че един чифт

ботуши струвал сто и петдесет франка, а чаша лимонада се продавала за десет шилинга! Първите имат винаги право. Злато имало навсякъде в изобилие, на самата повърхност на земята. Потоците течели по легла от метал. Намирали го дори и по улиците на Мелбърн. Със златоносен пясък павирали улиците. Така от 26 януари до 24 февруари 1852 година драгоценният метал, който бил пренесен под охраната на правителствените войски от планината Александър до Мелбърн, възлизал на сумата осем милиона двеста тридесет и осем хиляди седемстотин и петдесет франка. Това прави средно по шестдесет и четири хиляди седемстотин двадесет и пет франка на ден.

– Горедолу цивилната листа на руския император – каза Гленарван.

– Бедният човек! – отвърна майорът.

– Имало ли е случаи на внезапно забогатяване? – запита леди Елена.

– Имало е няколко, госпожо!

– Знаете ли някои от тях? – каза Гленарван.

– Как не! – отговори Паганел. – В 1852 година в областта Баларт бяха намерили едно парче злато, което тежеше 573 унции, друго едно в Джипсленд от седемстотин осемдесет и две унции и в 1861 година едно трето от осемстотин тридесет и четири унции. И най-сетне пак в Баларат един миньор бе открил парче злато, тежко шестдесет и пет килограма, което прави при цена хиляда седемстотин двадесет и два франка ливрата една сума от двадесет и три хиляди осемстотин и шестдесет франка! Удар на лопата, който ви носи рента от единадесет хиляди франка, е чудесен удар!

– В каква пропорция се е увеличило производството на злато от откриването на мините досега? – запита Джон Мангълс.

– В огромна пропорция, драги Джон. Това производство е било в началото на века само четиридесет и седем милиона годишно, а сега, като включим производството на мините в Европа, Азия и Америка, то се изчислява на деветстотин милиона, кажи-речи, един милиард франка.

– Значи, господин Паганел – каза Робърт, – на мястото, където стоим, под краката ни, има може би много злато?

– Да, момчето ми, милиони! Ние го тъпчем, защото го презираме!

– Следователно Австралия е една щастлива страна?

– Не, Робърт – отговори географът. – Страните, в които се намира злато, не са щастливи. Те създават мързеливо население, а не здрави и силни раси. Виж Бразилия, Мексико, Калифорния, Австралия! Докъде

са стигнали те днес, в деветнадесети век? Истински благоденстващи страни, момчето ми, не са страните, които имат злато, а тия, които при тежават желязо.

Глава XV

„AUSTRALIAN AND NEW ZEALAND GAZETTE“⁹⁸

На 2 януари при изгрев слънце пътешествениците минаха 11 ределите на златоносните области и границата на окръга Толбът. Сега копилата на конете им тъпчеха прашните пътеки на графството Далхаузи. Няколко часа по-късно те преминаха в брод реките Колбан и Кампейсп при 144° 45' източна дължина. Половината път беше вече зад тях. Още петнадесет дни такова щастливо пътуване и малкият отряд щеше да стигне до бреговете на залива Туфолд.

Всички бяха здрави. Думите на Паганел относно здравословността на климата се потвърждаваха. Влага имаше малко или почти никак, а горещината беше поносима. Конете и воловете се чувстваха добре. Хората също.

Едно-единствено изменение бе направено в начина на пътуването след Кемдънбридж. Когато научи за престъпната железопътна катастрофа, Еъртън се принуди да вземе някои предпазни мерки, дотогава съвсем ненужни. Ездачите не биваше да изпускат от очи колата. През време на лагеруването винаги имаше по един от тях на пост. Сутрин и вечер подновяваха барутния заряд на оръжията. Ясно беше, че шайка престъпници върлува из околността и макар че нищо не предвещаваше близка опасност, трябваше да бъдат готови на всичко.

Излишно е да се добавя, че тези предохранителни мерки бяха взети без знанието на леди Елена и Мери Грант, които Гленарван не искаше да плаши.

Всъщност имаха право да действуват така. Една непредпазливост, па дори и само една небрежност можеше да струва много скъпо. Впрочем Гленарван не беше единственият загрижен от състоянието на нещата. Жителите на уединените селища и скуотърите от станциите също взимаха мерки срещу атака или изненада. С настъпване на нощта къщите се затваряха. Кучетата, пуснати в дворовете, лаеха и при най-малкия

98. Австралийски и новозеландски вестник. Б. пр.

шум. Овчарите, които привечер възсядаха коне, за да събират многобройните си стада, носеха окачени на седлата си карабини. Вестта за извършеното при Кемдънския мост престъпление оправдаваше тия крайни предохранителни мерки и немалко колониста за-лостваха грижливо след залез слънце вратите си, въпреки че дотогава спяха при отворени врати и прозорци.

Самата колониална администрация прояви бдителност и усърдие. По полето бяха изпратени отряди от местната жандармерия. Специални мерки бяха взети за охрана на пощата. До този момент пощенската кола пътуваше без охрана. Същия ден, в момента, когато отрядът на Гленарван пресичаше пътя от Кил-мор за Хиткот, пощенската кола премина в карьер сред облаци прах. Но колкото и бързо да премина тя, Гленарван успя да види лъскавите карабини на полицаите, които препускаха около нея. Човек би помислил, че се намира в грозната епоха, когато откриването на първите златни залежи наводни Австралия с измета на европейското население.

На една миля след като пресякоха пътя за Килмор, колата навлезе в гора от огромни дървета. За пръв път, откакто бяха напуснали нос Бернули, пътешествениците навлязоха в една от горите, който покриват пространства от по няколко градуса.

Възторжени викове поздравиха огромните евкалипти, високи по шестдесет метра, чиято шуплива кора беше дебела 12 см. Дънерите с обиколка до шест метра, покрити от протекла благоуханна смола, се издигаха на тридесет и пет метра над земята. Нито един клон, нито клонче, капризна вейка или чепче не накърняваха гладкостта на техния профил. Те сякаш бяха изваяни от ръка на стругар.

Представляваха стотици напълно еднакви колони, чиито стволоче се разширяваха на голяма височина във формата на капители от извити колони, покрити в краищата си с наредени последователно листа. От основата на тия листа висяха единични цветове, чиито чашки приличаха на обърнати вази.

Под този зелен покрив въздухът минаваше свободно. Непрекъснатото проветряване поглъщаше влагата от почвата. Конете, стадата, говедата и колите можеха да преминават свободно между тия отдалечени едно от друго дървета, подредени като жалони на сечище. Това не беше нито гъстата гора, задръстена от трънаци, нито девствената гора, затрупана от повалени дънери и мрежи от непроходими лиани, гдето само секирата и огънят можеха да отворят път на пионера. Зеленият килим от трева в основата на дърветата, зеленият свод отгоре, дългите прави

стъбла, малкото сянка и сравнително малката прохлада, осо-бепата светлина, наподобяваща светлините, които прозират през тънка мрежа, правилните отблясъци и ясните отражения по земята, всичко това представляваше чудновато и ново зрелище. Горите на австралийския континент не приличат по нищо на горите в Новия свят и евкалиптите, наречени от туземците „тара“, причислени към семейството на миртовите дървета, чиито разновидности едва могат да се изброят, са типични представители на австралийската флора.

Ако под тия зелени куполи сянката не е дебела, нито мракът дълбок, това се дължи на една любопитна аномалия при разположението на листата на тия дървета. Нито едно от тях не показва на слънцето лицето си, а само ръба си. В този чудноват листак се виждат само профилите на листата. Това позволява на слънчевите лъчи да проникват до самата земя, също като че ли минават през вдигнатите летвички на прозоречни капаци.

Всички забелязаха тази особеност и бяха изненадани. Защо това чудновато разположение на листата? Въпросът, разбира се, беше зададен на Паганел, който отговори като човек, когото нито не може да затрудни.

– Това, което ме учудва тук – каза той, – не е странността на природата, природата знае какво прави. Учудват ме естествениците, които не винаги знаят какво говорят. Природата не е сбъркала, като е дала на тия дървета този особен листак, но хората, които са ги нарекли „евкалипти“, са в заблуда.

– Какво значи тази дума? – запита Мери Грант.

– Тя произлиза от гръцкото „еу халюпто“, което значи „покривам добре“. Погрижили са се да направят грешката на гръцки, за да не личи толкова, но очевидно е, че евкалиптът покрива лошо.

– Съвсем вярно, драги Паганел – отговори Гленарван, – но обяснете ни защо листата му растат така.

– Поради една чисто физическа причина, драги приятели – отговори Паганел, – която вие ще разберете много лесно. В тази страна, гдето въздухът е сух, гдето дъждовете са редки, гдето почвата е изсъхнала, дърветата нямат нужда нито от вятър, нито от слънце. Като няма влага, няма и сокове. Оттук и тия тесни листа, които търсят да се предпазят от голямо изпарение. Затова те се обръщат към слънцето ребром, а не с цялата си плоскост. Няма нищо по-умно от едно листо.

– И нищо по-егоистично! – отвърна майорът. – Те мислят само за себе си и нямат никаква грижа за пътниците.

Всички бяха горе-долу съгласни с мнението на Мак Набс освен Паганел, който, макар и да бършеше потта от челото си, беше доволен, че пътува под дървета без сянка. Все пак трябваше да се съжалява за това разположение на листата, защото преминаването през тия гори често пъти продължава дълго, а следователно е и мъчително, тъй като нищо не предпазва пътника от горещите лъчи на слънцето.

През целия ден колата вървя под тази безкрайна редица евкалипти, без да срещнат нито туземци, нито четириноги. По върховете на дърветата живееха папагали „какаду“, но на тази височина те едва се виждаха, а бърбенето им долиташе като едва доловим шепот. Понякога ято перюши прелитаха през някоя отдалечена алея и я оживяваха с бърз многоцветен лъч. Но, общо взето, в този просторен храм от зеленина цареше дълбока тишина и млчанието всред тия огромни пущинаци се нарушаваше само от тропота на конете, откъслечните разговори, скърцането на колата и от време на време от някой вик на Еъртън, който подканяше нехайните волове.

Вечерта спряха да лагеруват в подножието на евкалипти, които носеха следи от скорошен огън. Те приличаха на високи фабрични комини, защото пламъците бяха издълбали вътрешността. Беше им останала само кората, но това не им пречеше да се чувствуват много добре. Този лош навик на скуотърите и туземците обаче един ден ще унищожи тия великолепни дървета и те ще изчезнат като кедрите в Ливан, стари четири столетия, които се опустошават от невнимателно накладени лагерни огънове. По съвета на Паганел, Олбинет, за да приготви вечерята, запали огъня в един от тия тръбовидни дънери. Незабавно се получи силна тяга и димът се издигна до потъмнелия листак. За нощта взеха необходимите предпазни мерки и Еъртън, Мълреди, Уйлсън и Джон Мангъл охраняваха поред лагера до разсъмване.

През целия ден на 3 януари безкрайната гора увеличаваше своите дълги и симетрични алеи. Те сякаш нямаха край. Все пак привечер дърветата започнаха да се разреждат и след няколко мили в една малка равнина се показаха редица къщи.

– Сеймор! – извика Паганел, – Това е последният град, който срещаме, преди да напуснем провинцията Виктория.

– Голям град ли е? – запита леди Елена.

– Госпожо – отговори Паганел, – това е само селище, което скоро ще се превърне в град.

– Дали ще намерим там някой приличен хотел? – каза Гленарван.

– Надявам се – отговори географът.

– Тогава да влезем в града. Мисля, че няма да е лошо, ако нашите смели пътешественици си починат една нощ.

– Драги Едуард – отговори леди Елена, – Мери и аз приемаме, но при условие, че това няма да причини излишни грижи или забавяне.

– В никой случай – отговори лорд Гленарван, – още повече, че и воловете са изморени, а утре ще тръгнем на разсъмване.

Беше девет часът. Луната се приближаваше до хоризонта и косите ѝ лъчи се губеха в мъглата. Тъмнината настъпваше постепенно. Отрядът навлезе в широките улици на Сеймор под водачеството на Паганел, който познаваше винаги много добре местата, които не беше виждал. Той се ръководеше от инстинкта си и отведе пътешествениците право в хотел „Кембълс Норд Бритиш“.

Конете и воловете бяха отведени в конюшната, колата под навеса, а на пътешествениците дадоха доста прилични стаи. В десет часа всички насядаха около една маса, одобрена от опитния Олбинет. Паганел бе успял вече заедно с Робърт да обиколи града и разказа много лаконично своите нощни впечатления. Той не бе видял нищо.

Един по-малко разсеян човек щеше да забележи известно вълнение из улиците на Сеймор. Тук-таме се събираха групи, които малко по малко се увеличаваха. По портите на къщите се водеха разговори. Хората се разпитваха един друг с истинско безпокойство. Четяха на глас дневните вестници, спореха и коментираха. Всичко това не можеше да убегне и на най-невнимателния наблюдател. Паганел обаче не бе забелязал нищо.

Но майорът, без да отива толкова далече, дори без да излиза от хотела, си даде сметка за опасенията, които основателно тревожеха градчето. Само след десет минути разговор със словоохотливия собственик на хотела, Диксън, той вече знаеше в какво се състои работата.

Но не каза нито дума. Едва когато свърши вечерята и леди Гленарван, Мери и Робърт отидоха в стаите си, майорът задържа другарите си и им каза:

– Авторите на престъплението, извършено срещу сендхър-ския влак, са открити.

– И са арестувани? – запита живо Еъртън.

– Не – отговори Мак Набс, без да даде вид, че е забелязал прибързаността на боцмана, прибързаност, която, между другото, в дадения случай бе напълно оправдана.

– Толкова по-зле – добави Еъртън.

– Е – запита Гленарван, – кому приписват това престъпление?

– Четете – отговори майорът, като поднесе на Гленарван един брой

от „Australian and New Zealand Gazette“, и ще видите, че полицейският инспектор не се лъжеше.

Гленарван прочете гласно следното:

„Сидней, 2 януари 1866 г. – Нашите читатели сигурно си спомнят, че през нощта на 29 срещу 30 декември м. г. се случи железопътна катастрофа в Кем-дънбридж, на пет мили след станцията Касълмейн, по линията Мелбърн – Сендхърст. Нощният експрес от 11 ч. и 45 минути летеше с пълна скорост, когато падна в реката Лътън.

Мостът на Кемдън бе оставен отворен преди преминаването на влака.

След катастрофата бяха извършени множество кражби, а намирането на трупа на кантонера на половин миля от Кемдънбридж доказва, че катастрофата е дело на престъпници.

И наистина от дознанието на следователя става ясно, че престъплението трябва да бъде приписано на шайка каторжници, които са избягали преди шест месеца от затвора на Пърт, Западна Австралия, в момента, когато трябвало да бъдат преместени на остров Норфолк.

Каторжниците са на брой двадесет и девет души. Предводител на шайката е някой си Бен Джойс, много опасен престъпник, пристигнал в Австралия преди няколко месеца. Никой не знае с кой кораб е пристигнал и досега полицията не е успяла да го залови.

Жителите на градовете, колонистите и скуотърите от станциите се умоляват да бъдат предпазливи и да съобщават на главния надзирател всички сведения, които биха улеснили издирванията.

Ж. П. Мичел, главен надзирател“

Когато Гленарван прочете съобщението, Мак Набс се обърна към географа и му каза:

– Виждате ли, Паганел, че има каторжници в Австралия.

– Бегълци, да! – отговори Паганел. – Но не и редовно приети. Тия хора нямат право да живеят тук.

– Важното е, че те са тук – поде Гленарван, – но не смятам, че тяхното присъствие може да промени плановете ни и да спре пътешествието. Какво мислите, Джон?

Джон Мангълс не отговори веднага. Той се колебаеше между болката, която биха изпитали двете деца, ако прекъснаха започнатите издирвания, и страха експедицията да бъде изложена на опасност.

– Ако леди Гленарван и мис Грант не бяха с нас – каза той, – нямаше въобще да се интересувам от тази шайка негодници.

Гленарван го разбра и добави:

– От само себе си се разбира, че не става дума да се откажем от задачата си, но може би ще бъде по-благоразумно, като имам предвид нашите дами, да отидем до Мелбърн и оттам с „Дънкан“ да продължим на изток по следите на Хари Грант. Какво ще кажете за това, Мак Набс?

– Преди да се произнеса, бих искал да знам мнението на Еъртън.

Боцманът, запитан направо, погледна Гленарван.

– Мисля – каза той, – че ние сме на двеста мили от Мелбърн и че ако има опасност, тя е еднакво голяма по пътя на юг, както и по пътя на изток. Тия два пътя са еднакво пустинни и в това отношение си приличат. Впрочем аз не вярвам, че тридесетина престъпници биха изплашили осем добре въоръжени и решителни мъже. Според мене, ако никой не предложи нещо по-добро, трябва да вървим напред.

– Bravo, Еъртън – отговори Паганел. – Като продължаваме пътя си, ние можем да попаднем на следите на капитан Грант, а ако тръгнем на юг, ще се отдалечим от тях. Аз съм на вашето мнение и пет пари не давам за тия бегълци от Пърт, на които един честен човек не би трябвало да обръща внимание.

След това предложението да не изменят маршрута бе поставено на гласуване и бе прието с единодушие.

– Едно малко допълнение, милорде – каза Еъртън в момента, когато всички се готвеха да се разотидат.

– Говорете, Еъртън!

– Няма ли да бъде благоразумно да се изпрати заповед на „Дънкан“ да дойде на източния бряг?

– Защо? – попита Джон Мангълс. – Тази заповед ще трябва да се даде чак когато стигнем в залива Туфолд. Ако някое непредвидено събитие ни принуди да отидем в Мелбърн, тогава ще съжаляваме много, че „Дънкан“ не е там. Впрочем повредите му сигурно не са още отстранени. Поради всички тия причини аз мисля, че трябва да почакаме.

– Добре! – отговори Еъртън, без да настоява.

На другия ден малкият отряд, въоръжен и готов да посрещне всяка изненада, напусна Сеймор. Половин час по-късно той навлезе отново в гората от евкалипти, която продължаваше на изток. Гленарван би предпочел да пътуват по открито поле. Равнината е по-неподходяща за засади и неочаквани нападения, отколкото гората. Но те нямаха избор и през целия ден колата се провира между големите еднообразни дървета. Вечерта, след като бяха вървели покрай северната граница на графството Енглъси, пътешествениците прекосиха четиридесет и шестия меридиан и се установиха за нощуване на границата на окръга Мъррей.

Глава XVI

МАЙОРЪТ ПОДДЪРЖА, ЧЕ ТОВА СА МАЙМУНИ

На другата сутрин, 5 януари, пътешествениците навлязоха в обширната територия на Мърей. Тази неизследвана и необитаема област се простира до високия хребет на австралийските Алпи. Цивилизацията още не я беше поделила на отделни графства. Това е малко известна и малко посещавана част от провинцията. Един ден горите ѝ ще бъдат повалени от брадвата на колониста. Ливадите ѝ ще се превърнат в пасбища за скуотърските стада. Сега обаче земята ѝ беше девствена, такава, каквато бе изплувала от Индийския океан. Тя беше пустиня.

Съвкупността на тия земи носи върху английските карти многозначителното име: „Резерват за черни“. И наистина колонистите тласнаха брутално туземците в тази област. Бяха им оставили в отдалечени равнини, в недостъпни гори няколко определени места, където туземната раса трябваше малко по малко да изчезне. Всеки бял, бил той колонист, емигрант, скуотър или горски труженик, можеше да премине границата на тия резервати. Само черният не трябваше никога да излезе от тях.

Яздейки, Паганел разсъждаваше върху този сериозен въпрос за туземните раси. По негово мнение английската система водеше към унищожение на завладените туземни племена, към тяхното изличаване от областите, в които са живели прадедите им. Тази злощастна тенденция се забелязва навсякъде, и най-вече в Австралия.

В първите дни на колонизацията каторжниците, а и самите колониста считали черните за диви зверове. Ходили на лов за тях и ги разстрелвали. Убивали ги, основавайки се на мнението на юрисконсултите, че Австралия е извън естествените закони и че убийството на тия нещастници не е престъпление. Дори вестниците от Сидней бяха предложили едно ефикасно средство за ликвидиране племената около езерото Хънтър – да ги изтровят масово.

Както виждаме, в началото на тяхното завоевание англичаните, за да улеснят колонизирането, прибегвали до убийства. Техните жестокости били ужасни. Те са се държали в Австралия, както в Индия, където бяха изстребени пет милиона индуси, и както в Кап, където от един милион хотентоти са останали само стотина хиляди. И така туземното население, унищожавано от лошите обноски и пианството, е на път да изчезне от материка пред една човекоубийствена цивилизация. Вярно е, че някои губернатори издаваха декрети против кръвожадните колониста!

Те наказваха с удари с бич белия, който отрязвал носа или ушите на някой чернокож или му отсичал малкия пръст, за да си направи „пълнител на лула“. Напразни заплахи! Убийствата се организирали с широк замах и цели племена изчезвали. Достатъчно е да споменем, че на остров Ван Димен, където в началото на века имало петстотин хиляди туземци, в 1863 година те били само осем! А напоследък „Меркурий“ съобщи, че в град Хобарт таун бил пристигнал последният тасманец.

Нито Гленарван, нито майорът, нито Джон Мангъл опровергаха Паганел. Дори и да бяха англичани, те нямаше да защитят своите сънародници. Фактите бяха явни, неопровержими.

– Преди петдесет години – добави Паганел – ние щяхме да срещнем по пътя си множество туземни племена, а сега не срещнахме нито един туземец. След сто години на този материк няма да остане нито един представител от неговата черна раса.

И наистина „резерватът“ изглеждаше напълно обезлюден. Никаква следа от лагер, от колиби. Равнините и горите следваха една след друга и местността добиваше малко по малко див изглед. Сякага никакво живо същество, човек или звяр, не посещаваше тия отдалечени области. Внезапно Робърт се спря пред една група евкалипти и започна да вика:

– Маймуна! Ето една маймуна!

И той показа голямо черно тяло, което с изумителна ловкост се хлъзгаше от клон на клон и преминаваше от връх на връх, сякаш някакви ципести крила го поддържаха във въздуха. Може би в тази чудновата страна маймуните хвърчаха подобно на някои лисици, които природата бе надарила с криле като на прилеп.

Колата спря и всички загледаха животното, което малко по малко изчезна във висините на евкалипта. Но много скоро то се спусна на земята със светкавична бързина, като се кривеше и подскачаше, и после обгърна с дългите си ръце гладкото стъбло на едно огромно смолисто дърво. Всички се запитаха как ще се покатери по това право и хлъзгаво дърво, което не можеше да обхване. Но маймуната започна да удря дървото с нещо като секира, издълба малки стъпъла и подемайки се по тия равномерно разположени опорни точки, достигна до короната на дървото. Само за няколко секунди тя изчезна в гъстия листак.

– Чудна работа! Каква е пък тази маймуна? – запита майорът.

– Тази маймуна – отговори Паганел – е един чистокръвен австралиец!

Спътниците на географа не бяха успели още да вдигнат рамене, когато съвсем наблизо се чуха викове, които звучаха: „коо-еех, коо-еех!“

Еъртгъи подкара воловете и на сто крачки по-на-татък пътешествениците попаднаха внезапно в лагер от туземци.

Каква тъжна картина! Десетина палатки, разпънати на голата земя. Тези „гуниос“, направени от ленти кора, разположени една над друга като керемиди, предпазваха своите нещастни обитатели само от една страна. А клетите същества, изродени от мизерията, бяха отблъскващи. Те бяха на брой около триде-сетина, мъже, жени, деца, всички облечени с дрипави кожи от кенгуру. При доближаването на колата първата им реакция беше да се разбягат, но няколкото думи, произнесени от Еъртгън на някакъв неразбираем местен език, сякаш ги успокоиха. Тогава те се върнаха, изпълнени едновременно с боязън и доверие, като животни, на които подават апетитно парче храна.

Тия туземци бяха високи от 1,60 до 1,68 метра, имаха саждив цвят на кожата, не черен, а цвят на стари сажди, къдриви коси, дълги ръце, издути коремни и космати тела, покрити с белези от татуировки или от разрези, които те си правят при погребалните церемонии. Човек не може да си представи по-отвратително нещо от тия уродливи лица с огромни уста, счупени и сплескани носове, издадени долни челюсти, с бели зъби, които стърчаха навън. Никога човешки създания не са наподобявали до такава степен животните.

– Робърт не се е излъгал – каза майорът, – че това са маймуни, те са може би породисти, но все пак маймуни.

– Мак Набс – отговори леди Елена да не би да оправдавате тия, които га избиват като диви зверове? Тези нещастни същества са хора.

– Хора! – провикна се Мак Набс. – В най-добрия случай нещо преходно между човека и орангутана! Но и то не е сигурно, защото, ако им измерим лицевия ъгъл, той сигурно ще е остър като на маймуните!

В това отношение Мак Набс имаше право. Лицевият ъгъл на австралийските туземци е много остър и се доближава значително до този на орангутана, т.е., шестдесет до шестдесет и два градуса. По тази причина де Риенци бе предложил тия нещастници да бъдат класирани като отделна раса, която той наричаше „питекоморф“, т.е. хора с форми на маймуна.

Но леди Елена беше по-права от Мак Набс, като смяташе, че тия същества, макар и да се намират на най-ниското стъпало на човешкото развитие, са надарени с човешка душа. Между животното и австралиеца съществува непроходимата пропаст, която разделя видовете. С основание Паскал бе казал, че човек не е никога животно. Вярно е обаче, че той добавяше не без мъдрост – „но също не е и ангел“.

Обаче леди Елена и Мери Грант не бяха съгласни с добавката на великия мислител. Тези състрадателни жени слязоха от колата, подадоха ласкаво ръка на тия нещастни създания и им предложиха храна, която диваците погълнаха с отблъскваща лакомия. Туземците сигурно бяха взели леди Елена за божество, защото, според тяхната религия, белите са бивши черни, които са побелели след смъртта си.

Но пътешественичките изпитаха състрадание най-вече към жените. Нищо не може да се сравни с положението на австралийката. Природата мащеха я е лишила от всякакъв чар. Тя е робиня, открадната насила, която за сватбата си не получава друг подарък освен удари с „уади“ – тояга, която съпругът господар здраво стиска в ръката си. От този момент тя бързо и преждевременно застарява, защото е натоварена с всички тежки работи на скитническия им живот. Тя носи заедно с децата си, обвити в цедило от тръстика, ловните и риболовните принадлежности, както и запасите от rhodium tenax, с които плете мрежите. Тя е длъжна да доставя храна на семейството, като се изкачва дори до върховете на дърветата, за да лови гущери, двуутробки и змии. Тя събира дърва за огнището, кърти кори за палатката, с една дума, тя е нещастно товарно животно, което не познава почивка и яде само след господаря си отвратителните останки, от които той се отказва.

В този момент някои от тия нещастници, лишени от храна може би от дълго време, се мъчеха да подмамят птички, като им подхвърляха зърна.

Те лежаха върху горещата земя, неподвижни като мъртви, и чакаха с часове някое наивно птиче да се доближи толкова близо, че да могат да го хванат. Изкуството им да ловят птици не отиваше по-далеч и трябваше да бъдеш австралийско пернато, за да се хванеш в такъв капан.

Все пак туземците, успокоени от приветливостта на пътешествениците, ги заобиколиха и се налагаше да се пазят от техните изключителни крадливи наклонности. Говорът им беше креслив и изпълнен с шумове, произведени от езика. Той наподобяваше животински крясъци. Все пак гласът им се пречупваше често в меки, галещи тонове. Те повтаряха постоянно думата „ноки, ноки“, придружавайки я с изразителни жестове, които я поясняваха. Тя значеше „дайте ми, дайте ми!“ и се отнасяше и до най-дребните предмети на пътешествениците. Мистър Олбинет употреби доста усилия, за да защити отделението за багажите и главно припасите на експедицията. Тия изгладнели нещастници отправяха към колата страшни погледи и показваха остри зъби, които може би се бяха забивали и върху късове човешко месо. Няма съмнение, че в мирно

време мнозинството австралийски племена не са човекоядци, но малко са диваците, които биха се отказали да вкусат месото на победения неприятел.

По молба на леди Елена Гленарван нареди да се раздаде храна. Туземците разбраха намерението му и изразиха с такива демонстрации възторга си, че биха трогнали и най-коравото сърце. Те нададоха рев, подобен на рева на хищните животни, когато пазачът им носи дневната храна. Без да се дава право на майора, трябва да се признае, че тия същества не бяха много далеч от животните.

Мистър Олбинет, като благовъзпитан човек, сметна, че трябва да раздаде храна първо на жените, но тия нещастни създания не смееха да ядат преди страшните си мъже, които се нахвърлиха върху бисквитите и сушеното месо като върху плячка.

Мери Грант, при мисълта, че баща ѝ е може би пленник на също такива диви туземци, почувствува как очите ѝ се изпълват със сълзи. Тя си представяше всичко, което можеше да изстрада един човек като Хари Грант, пленник на тия чергарски племена, изложен на нищета, глад и изтезания.

Джон Мангс, който я наблюдаваше с най-голямо внимание, отгатна мислите, които я измъчваха, и предугаждайки желанието ѝ, се обърна към боцмана на „Британия“.

– Еъртън – запита той, – от ръцете на такива диваци ли избягахте?

– Да, капитане – отговори Еъртън. – Всички племена от вътрешността си приличат, само че тук вие виждате само една шепа от тия нещастници, докато по бреговете на Дарлинг живеят многобройни племена, начело на които стоят главатарии, облечени в страшна власт.

– Но какво може да прави един европеец сред тия туземци? – запита Джон Мангс.

– Това, което правех аз – отговори Еъртън. – Той ходи на лов, лови риба заедно с тях, участва в сраженията. Както вече ви казах, с него се отнасят в зависимост от работата, която им върши, и ако е умен и храбър, той заема в племето видно положение.

– Но той все пак си остава пленник? – каза Мери Грант.

– И е следен – добави Еъртън – така, че да не може да направи една стъпка ни денем, ни нощем!

– При все това вие сте успели да избягате, Еъртън – каза майорът, който се намеси в разговора.

– Да, г-н Набс, благодарение на едно сражение между моето племе и едно съседно племе. Аз сполучих. Това е вярно и не съжалявам. Но

ако трябва да бягам наново, мисля, че ще предпочета вечно пленничество пред страданията, които изпитах при преминаване пустините на вътрешността. Да не дава господ и капитан Грант да изпита подобно спасение!

– Да, разбира се – отговори Джон Мангълс, – ние трябва да желаем, мис Грант, баща ви да е задържан от някое туземно племе. Така ще намерим по-лесно следите му, отколкото ако скита из горите на континента.

– Вие все още ли продължавате да се надявате? – запита младото момиче.

– Да, мис Мери, аз все още се надявам, че един ден ще ви видя щастлива.

Само овлажнените очи на мис Грант можаха да благодарят на младия капитан.

През време на този разговор се почувствува едно необикновено раздвижване измежду диваците. Те надаваха гръмки викове, бягаха във всички направления, размахваха оръжията си и сякаш бяха обзети от страшен бяс.

Гленарван не разбираше какво мислят да правят, но майорът го улесни, като се обърна към Еъртън с думите:

– Понеже сте живели дълго време между австралийци, вие сигурно разбирате езика им?

– Горедолу – отговори боцманът, – защото колкото племена има, толкова и наречия. Все пак, доколкото разбирам, мисля, че в знак на признателност диваците искат да покажат на негова светлост една имитация на бой.

И наистина тази беше причината на това вълнение. Туземците без всякакво предисловие се нападнаха с прекрасно имитирана ярост и дори толкова прекрасно, че ако пътешествениците не бяха предупредени, можеха да вземат за истинска тази малка война. По думите на някои пътешественици австралийците са чудесни имитатори и наистина в случая те проявиха забележителен талант.

Техните нападателни и отбранителни инструменти се състояха от един боздуган, нещо като дървен кривак, който би се справил и с найдебелите черепи, и нещо като „томахаук“, състоящо се от един корав изострен камък, прикрепен мъжду две тояги с леплив клей. Дръжката на тази секира е дълга три метра. Тя е опасно оръжие във време на война и много полезно сечиво в мирно време, защото служи според случая за сечене на глави или клони, да се връзва в тела или в дървета.

Всички тия оръжия се размахваха бясно из въздуха, придружени от крясъци. Бойците налитаха един върху друг. Едни падаха като умрели, а други надаваха викове на победители. Жените, особено старите, обзети от демона на войната, ги подстрекаваха към бой и се нахвърляха към мнимите трупове, като уж ги обезобразяваха, но с такава жестокост, че ако беше наистина, нямаше да бъде по-страшна. През цялото време леди Елена се опасяваше играта да не се изроди в същински бой, още повече че децата, които взимаха участие в нея, се биеха с истинско настървение. Малките момчета и особено малките момичета, които бяха много по-яроствни, си лепяха страхотни шамари.

Мнимата битка продължаваше вече от десет минути, когато внезапно бойците спряха и изпуснаха оръжията си. След ужасния шум настъпи дълбоко мълчание. Туземците бяха застанали в последните си пози също като фигури на жива картина.

Сякаш бяха вкаменени.

Коя беше причината за тази промяна и защо изведнъж тази мраморна неподвижност! Скоро всичко се изясни.

На височините на смолистите дървета се виеше ято какаду. Те изпълваха въздуха с бърборенето си и приличаха с пестроцветните си пера на хвърчаща дъга. Сражението бе преустановено именно поради появяването на този блестящ птичи облак. Ловът като по-полезен измести играта.

Един от туземците сграбчи някакъв червен инструмент с особена форма, напусна другарите си, които продължаваха да стоят неподвижни, и се запъти между дърветата и шубраците към ятото папагали. Пълзейки, той не вдигаше никакъв шум, не докосваше нито един лист, не изместваше нито едно камъче. Хлъзгаше се като сянка.

Като доближи птиците на достатъчно разстояние, дивакът метна оръжието си в хоризонтална посока на 60 см над земята. Оръжието измина така около дванадесет метра и изведнъж, без да докосва земята, се издигна под прав ъгъл отвесно нагоре, изкачи се на около 30 м във въздуха, уби една дузина птици и като описа парабола, падна в краката на ловеца. Гленарван и другарите му бяха поразени. Не вярваха на очите си.

– Това е бумеранг! – каза Еъртън.

– Бумеранг! – провикна се Паганел. – Австралийският бумеранг.

И като дете се спусна да вдигне чудното оръжие, „за да види какво има в него“.

И наистина можеше да се помисли, че в него има някакъв

механизъм, някаква внезапно отпусната пружина, която направлява полета му. Нищо такова нямаше.

Бумерангът се състоеше само от едно здраво и извито парче дърво, дълго 74 до 100 см. Дебелината му към средата беше около 7,5 см, а двата му края бяха заострени. Вдлъбнатата му страна влизаше навътре 1,3 см, а изпъкналата страна се състоеше от два много остри ръба. Това оръжие беше толкова просто, колкото и неразбираемо.

– Ето го знаменития бумеранг! – каза Паганел, след като разгледа внимателно този чудноват уред. – Парче дърво и нищо повече. Но защо в известен момент той напуска хоризонталното си движение и се издига във въздуха, за да се върне при този, който го е хвърлил? Учените и пътешествениците не са могли да обяснят това явление.

– Няма ли тук нещо подобно на обръчите, които, хвърлени по известен начин, се връщат на първоначалната си точка? – каза Джон Мангс.

– Или по-скоро – добави Гленарван – резултат на обратно движение, каквото наблюдаваме в билиардната топка, ударена в определена точка?

– Ни най-малко – отговори Паганел, – и в двата случая има една опорна точка, която определя обратното движение – земята за обръча и сукното за билиардната топка. Тук обаче опорна точка липсва, уредът не докосва земята и все пак се издига на значителна височина!

– Тогава как ще обясните това явление, господин Паганел? – запита леди Елена.

– Аз не го обяснявам, госпожо, а само констатирам факта. Няма съмнение, че движението на бумеранга се дължи на начина, по който той се хвърля, и на особената му форма. Начинът на хвърлянето е обаче тайна на австралийците.

– Във всеки случай той е много добре замислен... за маймуни – добави леди Елена, като погледна майора, който клатеше глава недоверчиво.

При това времето течеше и Гленарван помисли, че не бива повече да се бавят. Той тъкмо се готвеше да помоли другарите си да се върнат към колата, когато един туземец притича при тях и много развълнуван произнесе няколко думи.

– Аха! – каза Еъртън. – Забелязали са казоари.

– Какво! Касае се за лов ли? – запита Гленарван.

– Трябва да видим това – провикна се Паганел. – Сигурно е много интересно и може би ще употребят пак бумеранга.

– Какво мислите, Еъртън?

– Това няма да продължи дълго, милорде – отговори боцманът.

Туземците не губеха нито секунда. За тях да убият казоар е щастлив случай. Племето ще има храна за няколко дни. Затова ловците прилагат цялата си ловкост, за да не пропуснат подобна плячка. Но как без пушки и без кучета успяват те да настигнат и убият такова пъргаво животно? Това беше интересното в зрелището, което искаше да види Паганел.

Ему или казоар без каска, наречен от туземците „мурек“, е животно, което започва да става много рядко в равнините на Австралия. Тази голяма птица, висока 75 сантиметра, има бяло месо, което много напомня месото на пуйка. На главата си има рогова черупка, очите ѝ са светлокестеняви, клонът ѝ е закрит от горе на долу, пръстите на краката ѝ са въоръжени с мощни нокти, крилата ѝ, подобни на отрязани крайници, са малки и не ѝ позволяват да лети, перата, за да не кажем руното ѝ, са потъмни около врата и гърдите. Казоарът не може да лети, но затова пък бяга толкова бързо, че би надбягал и най-бързия състезателен кон. Той може да се хване само с хитрост, и то с голяма хитрост.

Ето защо при повика на туземеца десетина австралийци се разгънаха като стрелкови отряд. Това ставаше в една прекрасна равнина, където индигото растеше естествено и обагреше с цветовете си почвата в синьо. Пътешествениците спряха край една горичка от мимози.

При приближаването на туземците, половин дузина казоари се вдигнаха и побягнаха, за да се укрият на една миля по-далече. Щом видяха къде се скриха, ловецът на племето направи знак на другарите си да спрат. Те се излегнаха на земята, а той извади от мрежата си две кожи от казуар, доста сръчно съединени една с друга, и ги нахлузи веднага. След това вдигна дясната си ръка над главата и започна да подражава, като се друсаше, на казоар, който търси храната си.

Ловецът се запъти към казоарите, като ту се спираше и даваше вид, че кълве зърна, ту ровеше земята с краката си и се обвиваше в облак прах. Стратегията му беше чудесна, а подражанието на походката на казоара съвършено. Туземецът издаваше глухо ръмжене, което би измамило и самата птица. Така и стана. Скоро дивакът се намери сред безгрижното стадо. Изведнъж той размахна тоягата си и пет от шестте казоари паднаха около него.

Ловецът бе успял. Ловът беше завършил.

Тогава Гленарван, пътешественичките и целият отряд се сбогуваха с туземците, които проявиха твърде малко съжаление за тази раздяла.

Може би успешният лов на казоари ги караше да забравят, че те, пътешествениците, им бяха дали храна. Не изпитваха дори признателността на стомаха, която е много по-силна от тази на сърцето у нецивилизования човек и у животните.

Както и да е, човек не може в известни случаи да не се учудва на техния ум и сърчност.

Глава XVII СКОТОВЪДЦИ МИЛИОНЕРИ

След една спокойно прекарана нощ при 146°15' източна дължина на 6 януари в седем часа сутринта пътешествениците продължиха пътя си през този обширен окръг. Те вървяха все към изгриващото слънце и отпечатъците на техните стъпки чертаеха по равнината една съвсем права линия. На два пъти те пресякоха следи от пътуващи на север скуотъри и различните отпечатъци щяха да се смесят, ако конят на Гленарван не оставяше върху праха знака на Блек пойнт, разпознаващ се по своите две детелинки.

Понякога равнината се пресичаше от оградени от чимшир лъкатушни потоци, чиито води бяха по-скоро временни, отколкото постоянни. Те извираха от склоновете на Бъфалоз Рейнджес, верига от невисоки планини, чиито живописни очертания се извиваха на хоризонта.

Решено бе да нощуват в тия склонове още същата вечер. Еъртън ускори хода на воловете, които след един преход от тридесет и пет мили стигнаха малко изморени. Палатката бе изпъната под грамадни дървета и понеже беше вече доста късно, вечеряха набързо. След такъв преход всички мислеха повече за сън, отколкото за ядене.

Паганел, комуто се падаше да бъде на пост в първата смяна, не си легна и с карабина на рамо охраняваше лагера. Той се разхождаше напред-назад, за да устои по-лесно на съня.

Макар че нямаше луна, нощта беше почти светла благодарение на блясъка на южните съзвездия. Ученият се забавляваше да чете в голямата небесна книга, винаги отворена и толкова интересна за този, който я разбира. Дълбоката тишина на заспалата природа се нарушаваше само от шума на букаите, които звънтяха на краката на конете.

Паганел се беше увлякъл в своите астрономически съзercания и бе зает повече с нещата по небето, отколкото на земята, когато далечен шум го изтръгна от неговия унес.

Той се вслуша внимателно и за голямо свое учудване стори му се, че чува звуци на пиано. Няколко акорда, изсвирени последователно и бързо, изпращаха до него трептящите си звуци.

Не можеше да греша.

– Пиано в пустинята! – каза си Паганел. – Ето нещо, което никога не бих допуснал.

И наистина това беше много чудно. Паганел бе склонен да мисли, че някаква чудновата австралийска птица имитираше звуците на някакъв Плейел или Ерап⁹⁹, както други подражаваха шума на часовник или на точилар.

Но в този момент се разнесе във въздуха един много чист глас. Пианистът бе същевременно и певец. Паганел слушаше, без да вярва. Обаче след няколко минути той бе принуден да признае, че до ушите му долиташе много познатата ария. Тя беше: „Il mio tesoro tanto“ от „Дон Жуан“.

– Дявол да го вземе! – помисли си географът. – Колкото и странни да са австралийските птици, па били те и най-музикалните папагали на света, все пак не могат да пеят Моцарт!

После той изслуша докрай възшебното вдъхновение на великия музикант. Впечатлението, което му направи тази мелодия сред тишината на ясната нощ, бе неопишимо. Паганел дълго не можа да се съвземе от това очарование. После гласът замлъкна и отново всичко потъна в тишината.

Когато Уйлсън дойде да смени Паганел, намери го потънал в дълбоки мечти. Географът не каза нищо на моряка, като реши да разкаже на другия ден всичко на Гленарван, и отиде да се сгуши в палатката.

На другия ден целият отряд бе събуден от неочакван лай. Гленарван стана веднага. Два великолепни „пойнтъра“ с дълги крака, чудесни ловджийски кучета от английска порода, тичаха по крайнините на една малка гора. При приближаването на пътниците те се скриха между дърветата, като удвоиха лаенето си.

– Има значи някаква станция в тази пустиня – каза Гленарван – и ловци, защото има ловджийски кучета.

Паганел тъкмо щеше да отвори уста, за да разкаже впечатленията си от миналата нощ, когато се появиха двама младежи, яхнали чудно красиви чистокръвни коне, истински „хънтъри“.

Двамата джентълмени, облечени в изящни ловни костюми, спряха,

99. Френски фабрични марки на пиана. Б. пр.

като видяха групата, лагеруваща малко по цигански. Те сякаш се питаха какво означава присъствието на въоръжени хора на това място, когато забелязаха пътешественичките, които слизаха от колата. Скочиха веднага от конете си и се запътиха към тях със свалени шапки.

Лорд Гленарван отиде насреща им и като чужденец, се представи. Младите хора се поклониха и по-възрастният от тях каза:

– Милорде, дамите, вашите спътници и вие бихте ли ни направили честта да се отморите у нас?

– Господа?... – каза Гленарван.

– Мичел и Санди Патърсън, собственици на Хотамстейшън. Вие сте вече в нашите владения и трябва да извървите само четвърт миля, за да бъдете у нас.

– Господа – отговори Гленарван, – не бих искал да злоупотребявам с вашата любезност...

– Милорде – възрази Мичел Патърсън, – приемайки, вие ще направите голяма чест на двама изгнаници, които биха били щастливи да ви окажат гостоприемство в пустинята.

Гленарван се поклони в знак, че приема поканата.

– Господине – каза тогава Паганел, като се обърна към Мичел Патърсън, – ще бъде ли много нескромно, ако ви запитам дали вие пяхте вчера божествената ария от Моцарт?

– Да, аз господине – отговори Мичел Патърсън, – а брат ми Санди ми акомпанираше.

– Тогава приемоте, господине – отвърна Паганел, – сърдечни поздравления от страна на един французин, горещ поклонник на тази музика.

Паганел подаде ръка на младия човек, който я пое много любезно. После Мичел Патърсън показа надясно пътя, по който трябваше да минат, като оставиха конете на грижите на Еъртън и моряците.

И така пътешествениците, предвождани от двамата млади хора, тръгнаха пеша за Хотамстейшън. Из пътя те разговаряха и се любуваха на околния пейзаж.

Станцията беше наистина великолепа и се поддържаше в строг ред, като английските паркове. Огромни ливади, оградени със сиви сгради, се простираха, докдето стигаше погледът. Там пасяха хиляди говеда и милиони овце. Тази неспокойна армия се охраняваше от голям брой пастири и още по-голям брой кучета. Мученето и блеенето се смесваха с лая на кучетата и остро плющене на камшиците.

На изток се виждаше гора, обрасла с австралийски акации и

смолисти дървета, над които господстваше на 2250 метра височина внушителният връх на планината Хотам. На всички посоки се простираха алеи от вечнозелени дървета. Тук-таме се виждаха гъсти горички от „граас-трииз“, шубраци, високи 3 метра, които наподобяваха „палмата джудже“ и бяха потънали в своите корони от дълги и остри листа. Въздухът беше наситен с аромата на ментолаврови дървета, чиито бели цветове в пълен разцвет изпускаха много нежен аромат.

С тези групи от местни дървета се размесваха и сортове, пренесени от Европа. Прасковите, крушите, ябълките, смокините, портокаловите дървета, та дори и дъбът бяха поздравени с „ура“ от пътешествениците, които не се учудиха много, че вървят под сянката на родни дървета, но се възхитиха от птиците, които прехвъркваха между клоните им – „атлазени птички“ с пера като коприна и златисти авлиги, нагиздени наполовина със злато и наполовина с черно кадифе.

Между другото, те можаха за пръв път през живота си да се полюбуват на „менура“. Това е птицата лира, чиято опашка има формата на грациозния инструмент на Орфей. Тя бягаше между дървообразните папрати и когато опашката ѝ удряше листата, човек почти се учудваше, че не чува хармоничните акорди, които бяха вдъхновили Амфион, за да възстанови стените на Тива. Паганел имаше желание да посвири на тази лира.

Гленарван обаче не само се любуваше на фееричната гледка на този импровизиран в австралийската пустиня оазис, но и слушаше разказа на младите джентълмени. В Англия сред облагородената природа обичаят налага първо гостът да разправи на домакина откъде идва и къде отива. Но тук, подтикнати от много изискана деликатност, Мичел и Санди Патърсън счетоха за свой дълг да се представят първо те на пътешествениците, на които предлагаха гостоприемство. И разказаха историята си.

Това беше историята на всички млади англичани, умни и предприемчиви, които не смятат, че богатството ги освобождава от задължението да работят. Мичел и Санди Патърсън бяха синове на лондонски банкер. Когато станали по на двадесетина години, баща им казал: „Младежи, ето ви милиони. Идете в някоя далечна колония и създайте там полезно предприятие. Опознайте живота чрез труд. Ако успеете, толкова по-добре. Ако пък не сполучите, няма никакво значение. Никой няма да съжалява за милионите, които са ви помогнали да станете мъже“. Младите хора се подчинили. Те избрали в Австралия колонията Виктория като място, където да посеят бащините си милиони, и не съжалявали за това. След три години предприятието процъфтяло.

В провинциите Виктория, Нов Южен Уелс и в Южна Австралия има повече от три хиляди станции. Едни от тях принадлежат на скуотъри, които отглеждат добитък, а другите на „сетлърс“, чиито главен поминък е земеделието. До пристигането на двамата млади англичани най-голямото имение било на Джемисън, което заемало площ от сто квадратни километра и граничело в протежение на двадесет и пет километра с реката Пару, един от притоците на Дарлинг.

Сега станцията Хотам го надминаваше по пространство и по производство. Двамата млади хора бяха едновременно и скотовъдци, и земеделци. Те ръководеха с рядко умение и което беше по-трудно, с необикновена енергия своето огромно стопанство.

Станцията се намираще на голямо разстояние от големите градове, всред рядко посещаваните пустинни области на окръга Мърей. Тя заемаше пространството между $146^{\circ}48'$ и 147° източна дължина, т.е. една площ, широка и дълга по пет левги и разположена между Бъфалоз-Рейнджес и планината Хотам. Покрай двата северни ъгли на този обширен квадрат се издигаха наляво планината Абърдин и надясно – върховете на Хай-Барвън. През стопанството протичаха бистри и криволичещи потоци и рекички, притоци на Овънс ривър, която се влива на север в реката Мърей. По тази причина условията бяха благоприятни както за обработката на земята, така и за отглеждане на добитък. Върху десетте хиляди акра земя, прекрасно разработена и подредена, се отглеждаха едновременно туземни и екзотични растения, а в тучните пасбища се угояваха милиони глави добитък. Произведенията на Хотамстейшън бяха много високо ценени на тържищата в Касълмейн и Мелбърн.

Мичел и Санди Патърсън довършваха описанието на своето трудолюбиво съществуване, когато в дъното на една алея от ка-зуаринови дървета се показа техният дом.

Това беше очарователна постройка от дърво и тухли, сгушена всред гъсти емерофолиси. Тя имаше форма на елегантна хижа и беше заобиколена от всички страни, подобно на античните „имплувиуми“¹⁰⁰ с веранда, над която висяха китайски фенери. Пред прозорците имаше навеси от многоцветно платно, които сякаш бяха покрити с цветя. Човек мъчно може да си представи по-гиздава, по-приятна за гледане, но същевременно и по-уютна къща. Над тревистите партери и в туйките храсти около сградата се издигаха бронзови стълбове, които завършваха с

100. Басейн за събиране на дъждовна вода в централния двор на къщите в древния Рим. Б. пр.

елегантни фенери. Привечер целият парк се заливаше от бялата светлина на светилния газ, който се произвеждаше от един газометър, скрит под свод от акации и дървообразни папрати.

Впрочем тук не се виждаха никакви стопански постройки, нито коюшни, нито хангари, въобще нищо, което е обичайно за едно земеделско стопанство. Всички допълнителни постройки – истинско село, състоящо се от повече от двадесетина хижи и къщи – бяха разположени на четвърт миля, в дъното на малка долина. Селото и господарската къща бяха свързани с електрически телеграф, който им осигуряваше мигновени съобщения. А самият дом, отдалечен от всякакъв шум, сякаш беше загубен в тази гора от екзотични дървета.

Скоро отминаха алеята с казуаринови дървета. Тук минаваше шумливо поточе, над което имаше малък, изящно изработен железен мост, водещ към парка около самата къща.

На другата страна на моста пътешествениците бяха посрещнати от един домоуправител с внушителен изглед. Вратите на къщата се отвориха и гостите на Хотамстейшън бяха въведени в луксозните стаи, които тази тухлена постройка, покрита с цветя, криеше в себе си.

Пред очите им се разкри разкошна обстановка, говореща за изтънчения и артистичен вкус на обитателите. От предверието, украсено с декоративни мотиви, наподобяващи принадлежности за лов и езда, се влизаше в просторен салон с пет прозореца. В него имаше пиано, затрупано със стари и модерни партитури, триножници със започнати картини, цокли с мраморни статуи. По стените бяха закачени няколко картини от фламандски майстори, скъпи и меки като гъста трева килими, гоблени, изобразяващи митологически сюжети; от тавана висеше старинен полилей, скъпоценни фаянсови предмети, скъпи и изящни дреболии и въобще хиляди редки и деликатни неща, които учудваха в една австралийска къща, но същевременно бяха и съвършено съчетание на тънък художествен усет и удобство. В този фееричен салон се намираше всичко, което можеше да разсее скуката на доброволното изгнаничество, всичко, което можеше да поддържа спомена за начина на живот в Европа. Човек би помислил, че се намира в някой замък във Франция или Англия.

Петте прозореца пропускаха през тънката материя на завесите светлина, която падащата на терасата сянка омекотяваше. Леди Елена погледна през прозорците и беше очарована. От тази страна пред сградата се простираше широка равнина, която стигаше до подножието на очертаващите се на изток планини. Редуващите се ливади и гори, обширните

поляни, грациозно закръглените хълмове, релефът на тази пресечена почва, всичко това представляваше гледка, която не се поддаваше на описание.

Никоя друга страна в света не може да се сравни с нея, дори и толкова известната Райска долина на норвежките граници на Телемарк.

Тази просторна панорама, прорязвана от големи петна сянка и светлина, се менеше всеки час според капризите на слънцето. Въображението не можеше да измисли нищо по-съвършено и тази омайна гледка задоволяваше и най-ненаситните очи.

Междувременно по заповед на Санди Патърсън метър д'оте-лът на станцията бе приготвил набързо закуска и по-малко от четвърт час след пристигането си пътешествениците насядаха около богато наредена маса. Качеството на ястията и на вината бе неоспоримо. Но най-приятното всред тази обстановка на изящество и охолство беше радостта на двамата млади скуотъри, щастливи да окажат в своя дом това прекрасно гостоприемство.

Впрочем те не закъсняха да узнаят целта на експедицията и проявиха жив интерес към издирванията на Гленарван, като същевременно не пропуснаха да ободрят децата на капитан Грант.

– Хари Грант – каза Мичел – очевидно е попаднал в плен на туземците, щом като не се е явил в станциите по крайбрежието. Както сочи документът, той е знаел точно местоположението си и щом не се е озовал в някоя от английските колонии, той сигурно е бил пленен от диваците в момента, когато е стъпил на сушата.

– Точно това се е случило и с неговия боцман Еъртън – отговори Джон Мангс.

– А вие, господа – запита леди Елена, – никога ли не сте чували за корабкрушението на „Британия“?

– Никога, госпожо – отговори Мичел.

– Според вас, как са се отнесли австралийците спрямо пленника си капитан Грант?

– Австралийците не са жестоки, госпожо – отговори младият скуотър, – и мис Грант трябва да бъде спокойна в това отношение. Има много примери за проявени от тях човечни нрави. Няколко европейци са живели дълго помежду австралийските туземци, без да са имали причини да се оплакват от грубост.

– Един от тях е Кинг – каза Паганел, – единственият оцелял от експедицията на Бърк.

– И не само този смел изследовател – поде Санди, – но и един

английски войник, наречен Бъклей, който, попаднал през 1803 г. на крайбрежието на Порт Филип, бил прибран от туземци и преживял с тях тридесет и три години.

– А освен това – добави Мичел Патърсън – в един от последните броеве на вестник „Австралоазия“ се съобщава, че някой си Морил се завърнал в родината си след шестнадесет години пленничество. Историята на капитана навярно прилича на неговата история, защото той е бил пленен от туземци и отведен във вътрешността на континента след коработрушението на „Перувиен“ през 1846 г. Следователно мисля, че не бива да губите надежда.

Тези думи зарадваха извънредно много слушателите на младия скуотър. Те потвърждаваха сведенията, които вече бяха дали Паганел и Еъртън.

После, когато дамите станаха от масата, заговориха за каторжниците. Скуотърите знаеха за катастрофата при Кемдънбридж, но присъствието на шайката бегълци не ги безпокоеше ни най-малко. Злосторниците не биха се осмелили да нападнат станция, която имаше повече от сто души персонал. Освен това трябваше да се предполага, че те не скитат из пустините на Мъррей, където няма какво да правят, нито по посока на колониите на Нов Уелс, където пътищата бяха силно охранявани. Такова беше и мнението на Еъртън.

Лорд Гленарван не можа да откаже на милите домакини да прекара целия ден в станцията Хотам. Това бяха дванадесет часа закъснение, които се превръщаха в дванадесет часа почивка. В удобните конюшни на станцията конете и воловете щяха да придобият нови сили.

Решиха да останат и двамата млади хора предложиха на гостите си програма за деня, която беше приета с удоволствие.

Към обед седем здрави хънтъра ровеха с копитата си земята пред къщата. Един елегантен и много бърз кабриолет, предназначен за дамите, щеше да позволи на кочияша да прояви цялата си ловкост в трудното каране на екипаж с четири коня. Ездачите, предшествувани от водачите на кучетата и въоръжени с прекрасни автоматически ловни пушки, яхнаха конете и препуснаха покрай кабриолета, докато многобройните кучета лаеха весело из храсталациите.

В продължение на четири часа кавалкадата обходи пътищата и алеите на парка, голям колкото някоя малка германска държава. Ройс-Шлайтц или Сакскобургота биха се побрали целите в него. Макар че се срещаша малко жители, овцете избобилстваха. А що се отнася до дивеча, цяла армия от гонци нямаше да дигне повече под мушката на

ловците. И затова скоро се заредиха серия от изстрели, много опасни за мирните обитатели на горите и равнините. Робърт до майора Мак Набс направи чудеса. Това безстрашно момче, въпреки препоръките на сестра си, беше винаги начело и първо в стрелбата.

Но Джон Мангъл се беше нагърбил да бди над него и Мери Грант беше спокойна.

През време на лова бяха убити няколко животни, които се срещат само тук и които Паганел познаваше досега единствено по име. Между тях имаше „умбат“ и „бендикут“.

Умбатът е тревопасно животно, което дълбае дупки в земята като язовеца. Той е голям колкото овен и месото му е много вкусно.

Бендикутът е от фамилията на двуотробните. Той прилича на европейската лисица и може да ѝ дава уроци по опустошаване на курници. Това животно с неприятна външност и дължина 45 см бе убито от Паганел, който от ловджийско себелюбие го намери чудесно. „Великолепно животно“ – казваше той.

Робърт уби много сръчно едно „dasyure viverrin“, вид малка лисица, чиято черна кожа, напръскана с бяло, струва колкото кожата на зибелина, а така и един чифт опосуми, които се криеха в гъстия листак на големите дървета.

Но от всичко несъмнено най-интересен беше ловът на кенгуру. Към четири часа кучетата вдигнаха цяло стадо от тия интересни двуотробни. Малките веднага влязоха в торбите на майките си и животните се впуснаха да бягат едно след друго. Няма нищо по-интересно от огромните скокове на кенгурото, чиито задни крака са два пъти по-дълги от предните и се разтягат като пружини. Начело на стадото бягаше едно мъжко кенгуру, високо 1,5 метра, великолепен представител на „кенгурото великан“, „стар човек“, както казват бушмените.

Гонитбата продължи по протежение на около четири-пет мили. Кенгурото не проявяваше никакви признаци на умора, а кучетата, които основателно се опасяват от здравите им, въоръжени с остри нокти лапи не смееха да ги доближат. Но най-сетне, изморено от препускането, стадото спря и „старият човек“ се опря о дънера на едно дърво, готов за защита. Едно от кучетата, увлечено от устрема си, се търкулна пред него. Миг след това кучето литна във въздуха и падна на земята с разпран корем. Нямахше съмнение, че кучетата не можеха да се справят със силните животни и трябваше да се прибегне до пушките. Само куршумите можеха да повалят това гигантско животно.

В този момент малко остана Робърт да стане жертва на своята

непредпазливост. С намерение да се прицели по-добре той се приближи толкова близо до кенгурото, че то с един скок се хвърли върху него.

Робърт падна. Чу се вик. Мери Грант, която видя всичко от кабриолета, бе ужасена; без глас, с размътен поглед, тя протегна ръце към братчето си. Никой от ловците не смееше да стреля срещу животното от страх да не засегне детето.

Но внезапно Джон Мангъл изтегли ловджийския си нож и с риск да бъде изкормен се хвърли върху кенгуруто и заби ножа право в сърцето му. Животното падна, а Робърт се вдигна невредим. Секунда след това той беше в прегръдките на сестра си.

– Благодаря, господин Джон! Благодаря ви! – каза Мери Грант, като подаде ръка на младия капитан.

– Той ми беше поверен – отвърна Джон Мангъл, поемайки треперещата ръка на младото момиче.

С това ловът приключи. Стадото двуутробни се разбяга, след като загуби водача си, а убитото животно бе отнесено в къщата. Беше вече шест часа. Великолепна вечеря очакваше пътешествениците. Между другите ястия имаше и супа от опашка на кенгуру, приготвена по туземски, която много се хареса.

След сладоледите и сиропите на десерта гостите минаха в салона. Вечерта бе посветена на музика. Леди Елена, която беше добра пианистка, предложи да посвири на скуотърите. Мичел и Санди Патърсън изпяха с голямо умение различни нови арии от Гуно, Виктор Маса, Фелисиен Давид и дори от неразбрания гений Рихард Вагнер.

В единадесет часа бе поднесен чай, приготвен с онова английско съвършенство, което никой народ не може да постигне. Но Паганел поиска да опита чай по австралийски. Донесоха му една течност, черна като мастило. Половин ливра чай бе врял цели четири часа в един литър вода. Въпреки гримасите си Паганел заяви, че пиетието било превъзходно.

В полунощ гостите бяха отведени в прохладни и уютни стаи, където продължиха в сънищата си приятно прекарания ден.

На другата сутрин на разсъмване те се сбoguваха с младите скуотъри, взаимно си благодариха и дадоха обещание да се видят в Европа, в замъка Малкъм. След това колата потегли, запи около подножието на планината Хотам и не след много къщата изчезна като мимолетно видение от погледа на пътешествениците. В продължение на още пет мили те вървяха във владенията на патърсъновци.

Едва в девет часа преминаха последната ограда и навлязоха в почти

неизвестните области на провинцията Виктория.

Глава XVIII АВСТРАЛИЙСКИТЕ АЛПИ

Огромна преграда пресичаше пътя към югоизток. Това беше веригата на австралийските Алпи, обширна крепост, чиито капризни бойници се простират по протежение на хиляда и петстотин мили и задържат облаците на 1200 метра височина.

Покритото с облаци небе пропускаше до земята само пресеяните през гъстата мрежа на парите слънчеви лъчи. Температурата беше впрочем поносима, но пътуването бе затруднено от твърде неравната почва. Възвишенията из равнината ставаха все по-големи. Тук-таме се появяваха хълмове, засадени с млади, зелени смолисти дървета. По-нататък тези гърбици, станали по-стръмни, образуваха първите стъпала на високите Алпи. През цялото време трябваше да се изкачват и това се виждаше от усилията на воловете, чиито яреми прасяха от тежестта на голямата кола. Воловете се задъхваха и мускулите на краката им се изпъваха до скъсване. Дъските на колата скърцаха под неочакваните клатушкания, които Еъртън, колкото и сръчен да беше, не успяваше да избегне. Пътешественичките обаче не се оплакваха.

Джон Мангълс и двамата моряци вървяха на няколкостотин крачки напред, за да проучват пътя. Те избираха проходимите места – за да не кажем направо проходи, – защото почвата беше толкова неравна и затруднена със скали, че колата трябваше да избира откъде да мине. Човек би казал, истинско плаване по бурно море.

Задача трудна, а често и опасна. Понякога Уйлсън трябваше да пробива с брадва път всред гъсти шубраци. Краката потъваха в глинестата и влажна почва. Пътят се удължаваше от хилядите заобикаляния, които трябваше да правят поради непроходимите препятствия, високи гранитни блокове, дълбоки урви, съмнителни лагуни. И така до вечерта отрядът бе изминал едва половин градус. За ношуване се установиха в подножието на Алпите, на брега на рекичката Кобонгра, край малка равнина, покрита с храсталаци, високи до четири стъпки, чиито светло-червени листа развеселяваха погледа.

– Трудно ще минем оттук – каза Гленарван, гледайки планинската верига, която се губеше във вечерния здрач. – Алпи! Ето едно име, над което заслужава да се помисли.

– Не трябва да се преувеличават трудностите, драги Гленарван – отговори Паганел. – Не мислете, че ще трябва да преминаем цяла Швейцария. В Австралия има Грампиани, Пиренеи, Алпи и Сини планини като в Европа и Америка, но в миниатюр. Това само доказва, че въображението на географите не е безгранично или че речникът на думите на собствените имена е много беден.

– Значи тези австралийски Алпи?... – запита леди Елена.

– Са джобни планини – отговори Паганел. – Ще ги преминаем, без да усетим.

– Говорете за себе си! – каза майорът. – Само разсеян човек може да прекоси планинска верига, без да усети.

– Разсеян! – извика Паганел. – Но аз вече не съм разсеян. Дамите могат да го потвърдят. Откакто съм стъпил на континента, не удържах ли обещанието си? Проявих ли поне веднъж разсеяност? Можете ли да ме упрекнете в някоя грешка?

– Нито една, господин Паганел – каза Мери Грант. – Вие сте сега най-съвършеният човек.

– Дори прекалено съвършен! – добави със смях леди Елена. – Разсеяността ви отиваше така добре.

– Нали, госпожо? – отговори Паганел. – Ако престана да имам недостатъци, ще се превърна в обикновен човек като всички останали. Надявам се, че много скоро ще проявя някоя разсеяност, която ще ви накара да се посмеете добре. Трябва да знаете, че когато бъркам, сякаш изменям на призванието си.

На другия ден, 9 януари, въпреки уверенията на доверчивия географ, малкият отряд започна преминаването на Алпите всред много трудности. Трябваше да напредват напосоки, да навлизат в тесни и дълбоки клисури, които можеха да завършат без изход.

Еъртън щеше да бъде много затруднен без съмнение, ако след един час ход не се бе показал на една от планинските пътечки някакъв хан или по-скоро мръсна кръчма.

– Дявол да го вземе! – провикна се Паганел. – Съдържателят на тази кръчма надали ще забогатее на това място! За какво ли служи тя?

– Да ни даде сведения за пътя, от които се нуждаем – отговори Гленарван. – Да влезем.

Гленарван, последван от Еъртън, влезе в кръчмата. Съдържателят на „Буш Ин“ – така се наричаше заведението – беше груб човек, с навъсено лице и сигурно беше главният консуматор на джина, ракията и уискито, които се продаваха в кръчмата. Обикновено той виждаше само

пътуващи скуотъри и някои водачи на стада.

На зададените му въпроси той отговори грубо и неохотно, но все пак отговорите му бяха достатъчни, за да осведомят Еъртън за пътя. Гленарван се отблагодари на кръчмаря, като му даде няколко крони, и се готвеше да си тръгне, когато погледът му се спря върху едно обявление, залепено на стената.

Това беше известие от колониалната полиция, с което се съобщаваше за бягството на каторжниците от Пърт и се обещаваха сто лири награда на този, който предаде водача им Бен Джойс.

– Няма съмнение – каза Гленарван на боцмана, – че този негодник заслужава да бъде обесен.

– И най-вече да бъде заловен! – отговори Еъртън. – Сто лири, това са много пари! Той не ги заслужава.

– А що се отнася до кръчмаря – добави Гленарван, – той не ми вдъхва особено доверие въпреки обявлението.

– Нито на мене – отговори Еъртън.

Гленарван и боцманът се върнаха при колата. Тръгнаха към мястото, където свършваше пътят за Лъкноу. Оттам започваше да лъкатуши тесен проход, който минаваше полегато по планината. Започнаха да се изкачват.

Пътят беше труден. Неведнъж пътешественичките и техните спътници трябваше да вървят пеша. Налагаше се да се помага на тежката кола и да я бутат, да я придържат при опасните наклони, да разпрягат воловете, които не можеха да минат наедно с нея острите завои, да спъват колелата ѝ, когато застрашаваше да се върне назад, и на няколко пъти Еъртън трябваше да прибягва до помощта на конете, които и без това бяха изморени от изкачването.

Дали от продължителната умора, или по друга причина, но през деня един от конете умря. Той се строполи внезапно, без нищо да предвещава тази злополука. Това беше конят на Мъл-реди и когато този последният се впусна да го вдигне, конят бе мъртъв.

Еъртън се приближи да прегледа проснатото на земята животно, но не можа да разбере причината за внезапната му смърт.

– Сигурно му се е скъсал някой кръвоносен съд – каза Гленарван.

– Така изглежда – отговори Еъртън.

– Вземи моя кон, Мълреди – добави Гленарван, – аз ще отида в колата при леди Елена.

Мълреди се подчини и малкият отряд продължи изморителното изкачване, като изостави на враните трупа на коня.

Веригата на австралийските Алпи не е много широка и основата ѝ няма повече от осем мили. Ако избраният от Еъртън проход водеше до противоположния източен склон, високата преграда можеше да бъде премината за четиридесет и осем часа. Оттам до морето не можеше да се очакват непреодолими препятствия или труден път.

През деня на 10 януари пътешествениците достигнаха най-високата точка на прохода, около 600 метра височина. Намираха се на едно открито плато, откъдето погледът се простираше много далеч. На север блестяха спокойните води на езерото Омео, цялото покрито с водни птици, а отвъд него – широките равнини на Мърей. На юг се разгъваха зелените поляни на Джипсленд, тази на вид примитивна област с богати със злато земи и високи гори. Тук природата беше още господарка на своите творения, на течението на своите реки, на своите недокоснати още от секирата девствени лесове и редките скуотъри не смееха още да се борят с нея. Изглежда, че алпийската верига разделяше две различни области, от които едната бе запазила своята дивост. Слънцето вече залязваше и някои от лъчите му, пронизвайки зачервените облаци, оживяваха цветовете на окръга Мърей. А Джипсленд, напротив, закрит от планинската верига, потъваше в смътен сумрак, сякаш сянката застилаше с преждевременна нощ цялата тази задалпийска област. Зрителите, поразени от толкова резкия контраст между тия две области, разглеждаха с вълнение този почти непознат край, през който трябваше да минат до границата на провинцията Виктория.

Ношуваха на самото плато и на другата сутрин започнаха спускането. То ставаше доста бързо. Пътешествениците бяха настигнати от извънредно силен град и бяха принудени да се приютят под скалите. Това не беше обикновен град, а ледени буци, големи колкото юмрук, които падаха от буреносните облаци. Те летяха с такава сила, сякаш бяха хвърлени с прашка. Паганел и Робърт бяха ударени от тях и опитът им доказа, че трябва да се пазят. Колата бе надупчена на няколко места и наистина малко покриви биха устояли на ударите на тези остри ледени парчета, някои от които се връзваха в стъблата на дърветата. Трябваше да се чака краят на тази фантастична градушка, иначе щяха да бъдат убити. Това трая около един час и после отрядът тръгна отново по скалистия склон, още хлъзгав от падналия град.

Привечер колата, силно раздрусана, а на места и с разхлабени обковки, но все пак здраво стъпила на плътните си колелета, се спускаше между големи уединени борове по последните склонове на Алпите. Проходът водеше до равнините на Джипсленд. Веригата на Алпите бе

щастливо премината и бяха дадени обикновените разпореждания за ношуването.

На 12, още на разсъмване, малкият отряд, обхванат от необикновено въодушевление, отново тръгна на път. Всички бързаха да стигнат до целта, т.е. Тихия океан, на мястото, където се беше разбил „Британия“. Само там можеха да разчитат да попаднат на следите на корабокрушенците, а не тук, в тия пустинни области на Джипсленд. Затова Еъртън подканваше лорд Гленарван да изпрати по-скоро на „Дънкан“ заповед, да се озове на източното крайбрежие, за да разполагат при търсенето с всички средства. Според него, трябвало да се използва пътят за Лъкноу, който води до Мелбърн. По-нататък това щяло да бъде трудно поради липса на преки съобщения със столицата.

Препоръките на боцмана изглеждаха разумни и Паганел съветваше да ги последват. Той също мислеше, че в случая присъствието на яхтата ще бъде много полезно, като добавяше, че след като задминат пътя за Лъкноу, връзката с Мелбърн щяла да бъде невъзможна.

Гленарван се колебаеше и може би щеше да изпрати исканата с такава настойчивост от Еъртън заповед, ако не беше майорът, който решително се изказа против това. Той заяви, че експедицията има нужда от Еъртън, който бе запознат с местността около крайбрежието и ако случайно попаднат на следите на Хари Грант, боцманът повече от всеки друг може да ги проследи, и че най-сетне само той може да посочи мястото, където се беше разбил „Британия“.

Мак Набс настояваше да продължат пътя без никаква промяна в програмата. В лицето на Джон Мангълс той намери съюзник. Младият капитан дори забеляза, че заповедите на негова светлост ще стигнат много по-лесно до „Дънкан“, ако ги изпратят от залива Туфолд, отколкото с помощта на ездач, който трябваше да измине двеста мили сред една дива област. Това мнение надделя. Решено бе заповедта да бъде изпратена след пристигането им в Туфолд бей. Майорът наблюдаваше Еъртън, който изглеждаше разочарован, но по стар навик не каза никому нищо и запази впечатлението за себе си.

Равнините, които се простираха в подножието на австралийските Алпи, бяха гладки, с лек наклон на изток. Монотонното еднообразие на пейзажа се нарушаваше тук-таме от малки горички мимози, евкалипти и различни смолисти дървета, а също и от „*gastrolobium grandilorum*“, чито храсти стърчаха над почвата, покрити с ярки цветове. Пътят се пресичаше често от малки рекички, обикновени поточета, обрасли с тръстика и затрупани от орхидеи. Преминаваха ги в брод. При приближаването

на пътешествениците я далечината се вдигаха ята дропли и казоари. Над храстите скачаха, подобни на гумени кукли, кенгура. Но ловците на отряда и не мислеха за лов, защото конете им бяха много изморени.

Впрочем над цялата област тежеше жега и задух. Атмосферата бе силно наситена с електричество, което се отразяваше на хората и на животните. Те вървяха, загледани напред, и не търсеха нищо друго. Мълчанието се нарушаваше от време на време от виковете на Еъртън, който подтикваше изморените волове.

Между пладне и два часа преминаха през една интересна папратова гора, която би предизвикала възхищение у по-малко изтощени хора. Тия дървообразни храсти бяха в пълен разцвет и се издигаха до 9 метра височина. Конете и ездачи минаваха спокойно под увисналите им надолу листа и често шпорите на ездачите издрънкаваха при допира им с коравите им дръжки. Под тия неподвижни слънчобрани царуваше прохладата, от която никой и не мислеше да се оплаква. Жак Паганел, винаги изразителен, изпусна няколко въздишки на задоволство, с които вдигна цели ята от перюши и какаду. Това бе последвано от оглушителен брътвеж.

Географът бе засилил още повече своите викове и възторзи, когато другарите му видяха как той внезапно залитнат на коня си и се строполи на земята. Беше ли това някакво замайване, или по-лошо, някакво задушаване, предизвикано от високата температура? Всички се втурнаха към него.

– Паганел! Паганел! Какво става с вас? – извика Гленарван.

– С мене става това, драги приятелю, че вече нямам кон – отговори Паганел, като освобождаваше краката си от стремената.

– Какво! Конят ви?

– Умря, покосен като този на Мълреди!

Гленарван, Джон Мангълс и Уйлсън прегледаха коня. Паганел не се лъжеше. Конят му бе умрял внезапно.

– Чудно нещо – каза Джон Мангълс.

– Наистина много чудно – промърмори майорът. Гленарван бе много загрижен от това ново произшествие. В тази пустиня не можеха да се набавят коне и ако конете започнеха да умират от някаква епидемия, щяха да продължат много трудно пътя си.

Още преди да изтече денят, думата епидемия сякаш щеше да се потвърди. Издъхна и трети кон, този на Уйлсън, но случи се нещо по-неприятно, умря и един от воловете. Превозните средства се сведоха до три вола и четири коня.

Положението стана сериозно. Ездачите, останали без коне, можеха

в края на краищата да вървят пеша. Малко ли скуотъри са преминали през тия пустинни области пеша? Но ако трябваше да изоставят колата, какво щеше да стане с пътешествениците? Можеха ли те да изминат сто и двадесетте мили, които ги отделяха от залива Туфолд?

Джон Мангълс и Гленарван, много обезпокоени, прегледаха останалите живи коне. Може би имаше начин да предотвратят нови злополуки! Но те не намериха никакви признаци на болест, нито дори на слабост. Животните бяха напълно здрави и понасяха смело трудностите на пътя. Гленарван захрани надежда, че тази особена епидемия няма да причини нови жертви.

Това беше мнението и на Еъртън, който призна, че не разбира нищо от тия внезапни умирания.

Отрядът продължи пътя си. Колата служеше за почивка на изморените пътници, които я използваша поред. Вечерта след един преход едва от десет мили бе даден знак за спиране. Устроиха лагер и нощта мина без приключения под няколко дър-вообразни папрати, между които прелитаха огромни прилепи, наречени с право „хвърчащи лисици“.

Следният ден, 13 януари, премина добре. Злополуките от предния ден не се повториха. Здравословното състояние на експедицията беше задоволително. Конете и волове се справяха отлично със задачата си. Салонът на леди Елена беше оживен благодарение на многото гости. Мистър Олбинет се занимаваше енергично с поднасянето на разхладителни напитки, които при тридесет градуса топлина бяха наистина необходими. Изпиха половин бъчонка шотландско пиво. „Барклеј и Ко“ бе провъзгласен за най-великия човек на Англия, дори по-велик от Уелингтън, защото Уелингтън никога не би произвел толкова хубаво пиво. Шотландско честолюбие! Паганел пи много и ораторствува още повече на разнообразни теми.

Така добре започнатият ден трябваше и добре да завърши. Бяха изминали цели петнадесет мили и успешно прекосиха една доста пресечена местност с червеникава почва. Можеха да се надяват, че ще се установят още същата вечер на брега на Сноуи, голяма река, която се влива в Тихия океан и на юг от Виктория. Колелата на колата вече браздяха коловози по просторните равнини от възчерни наноси, между туфи буйна трева и нови поляни с гастрологиум. Свечери се и ясно очертаната на хоризонта мъгла отбелязваше течението на реката Сноуи. Благодарение на воловете изминаха още няколко мили. На един завой на пътя, зад малко възвишение, се откри гора от високи дървета. Еъртън прекара доста изморените волове между потъналите в сянка големи дънери и

вече излизаха от гората, на половин миля от Сноуи, когато внезапно колата затъна до главините.

– Внимание! – извика той на ездачите, които го следваха.

– Какво има? – запита Гленарван.

– Затънахме – отговори Еъртън.

С викове и с остен той се помъчи да подкара воловете, но те бяха затънали до колене и не можеха да мръднат.

– Да пренощуваме тук – каза Джон Мангълс.

– Това е най-доброто, което можем да направим – отговори Еъртън.

– Утре на светло ще видим как да се измъкнем.

– Стой! – изкомандува Гленарван.

След кратък здрач нощта се спусна твърде бързо, но горещината не бе изчезнала заедно със светлината. Въздухът бе наситен с душни пари. От време на време хоризонтът пламваше от светкавици, бляскави отражения на далечна буря. Пригответяха се за лягане. Пътничките се настанаха криво-ляво в колата, а мъжете изпънаха палатката под тъмните куполи на високите дървета. Все пак те биха били доволни, ако не завалеше дъжд.

С голяма мъка Еъртън успя да изтегли от подвижната почва трите вола. Нещастните животни бяха затънали до гърди. Боцманът ги отведе да пасат наедно с четирите коня и им приготви сам зоб. Това той вършеше много добре и Гленарван забеляза, че тази вечер той им приготви храната много грижливо, за което му благодари, защото доброто състояние на воловете беше от изключителна важност.

През това време пътешествениците вечеряха набързо. Умората и горещината убиваха апетита им и те имаха нужда не от храна, а от сън. Леди Елена и мис Грант пожелаха на спътниците си лека нощ и отидоха да легнат в колата. Що се отнася до мъжете, едни легнаха под палатката, а другите предпочетоха да се изтегнат върху високата трева в подножието на дърветата, нещо, което в тая страна със здрав климат е безопасно.

Малко по малко всички заспаха дълбоко. Тъмнината се увеличаваше под завесата на гъсти облаци, които покриваха небето. Във въздуха нямаше никакъв полъх на вятър. Тишината на нощта бе нарушавана само от кръсъците на „морипорка“, която възпроизвеждаше миньорни терци с изумителна точност, също като тъжните европейски кукувици.

Към единадесет часа след неспокоен, тежък и уморителен сън майорът се събуди. Полузатворените му очи бяха привлечени от смътна светлина, която се движеше под високите дървета. Човек би казал – някаква белезникава покривка, блестяща като повърхност на езеро.

Отначало Мак Набс помисли, че това са първите светлини на пожар, който пълзи по земята.

Той стана и се запъти към гората. Голямо беше учудването му, когато се натъкна на едно чисто природно явление. Пред очите му се разстилаше голяма площ, осеяна с гъби, които фосфоресцираха. Спорите на тия тайнобрачни светеха в тъмнината доста силно.

Майорът, който не беше егоист, се готвеше да събуди Паганел, та да може и ученият да види това със собствените си очи, когато забележа нещо, което го спря.

Благодарение на фосфоресцентната светлина, осветяваща едно пространство от около половин миля, Мак Набс забележа, че към края на осветената площ преминават бързо сенки. Лъжеше ли се той, жертва на някаква халюцинация ли беше?

Майорът легна на земята и след като се вгледа внимателно, видя много ясно, че няколко души се навеждаха и изправяха, сякаш търсеха върху почвата някакви още пресни следи.

Трябваше да разбере какво искат тия хора.

Мак Набс не се поколеба и без да буди другарите си, пълзейки по земята, подобно на дивак от равнините, изчезна под високите треви.

Глава XIX НЕОЧАКВАНА РАЗВРЪЗКА

Нощта беше ужасна. Към два часа започна да вали дъжд, истински проливен дъжд, който продължи до съмване. Палатката се оказа недостатъчен подслон. Гленарван и спътниците му се приютиха в колата. Никой не спа. Говориха за какво ли не. Единствен майорът, чието кратко отсъствие никой не бе забелязал, се задоволи да слуша, без да произнесе нито дума. Поройният дъжд не преставаше. Имаше опасност реката да придойде и колата, която бе затънала в размякналата почва, да не може да бъде извлечена оттам. На няколко пъти Мълреди, Еъртън и Джон Мангъл ходиха да проверят нивото на водата в реката и се връщаха измокрени до кости.

Най-сетне съмна. Дъждът престана, но слънчевите лъчи не успяваха да пробият дебелия пласт облаци. Големи локви жълтеникава вода, истински мътни и кални блата, покриваха на всички страни земята. От тия мочури се издигаше топла пара и насищаше въздуха с нездрава влага.

Преди всичко друго Гленарван се зае с колата, която, според него, беше най-важното нещо. Прегледаха я. Оказа се, че тя беше затънала в една широка падина посред лепкава глина. Трудно щеше да бъде да я извлекат оттам, освен ако съюзяха силите на хората, воловете и конете.

– Във всички случаи трябва да побързаме – каза Джон Мангълс, – защото работата ще стане по-трудна, ако глината засъхне.

– Да побързаме – отговори Еъртън.

Гленарван, двамата моряци, Джон Мангълс и Еъртън навлязоха в гората, където животните бяха прекарвали нощта.

Това беше гора от високи смолисти дървета със зловещ изглед. Само изсъхнали дървета на голямо разстояние едно от друго, с обелени от вековете кори или по-скоро като коркови дървета в момент на реколта. Те издигаха на двеста стъпки височина тънката мрежа на изсъхналите си клони. По тия въздушни скелети не се гушеше никаква птичка. Нито един лист не трептеше по тия сухи и дрънкащи като купчина кости клонци. На каква ли стихия трябваше да се отдаде това твърде често явление в Австралия, където цели гори умират от някаква епидемична смърт? Никой нищо не знаеше. И най-старите туземци, а и техните прадеди, отдавна почиващи в земята, не бяха виждали тия гори зелени.

Гленарван вървеше и гледаше сивото небе, върху което се очертаваха ясно и най-малките клонки като тънки резки. Еъртън бе много учуден, че конете и воловете не бяха на мястото, където ги беше оставил. Впрочем спяните животни не можеха да отидат далеч.

Потърсиха ги из гората, но не ги намериха. Тогава, озадачен, Еъртън отиде към реката, чиито брегове бяха обрасли с великолепни мимози. Той нададе познатия на животните вик, но никой не отговори. Боцманът изглеждаше много разтревожен, а спътниците му се гледаха в недоумение.

Изтече цял час в безполезно търсене и Гленарван се готвеше да се върне към отстоящата на една миля кола, когато се чу цвилене, а почти веднага след това и мучене.

– Там са! – провикна се Джон Мангълс, като се провря между високите туфи на гастролобиума, достатъчно високи, за да скрият цялото стадо.

Гленарван, Мълреди и Еъртън се втурнаха подире му и скоро останаха слисани като него.

На земята лежаха два вола и три коня, поразени като другите. Труповете им бяха вече изстинали и цяло ято мършави гарги грачеха по мимозите в очакване на тази необичайна плячка. Гленарван и останалите

се спогледаха, а Уйлсън не можа да се въздържи и изруга високо.

– Няма какво, Уйлсън! – каза Гленарван, който едва се сдържаше. – Безсилни сме пред съдбата. Еъртън, отведете вола и коня. Ще трябва да се справим само с тях.

– Ако колата не беше затънала – отговори Джон Мангълс, – тия две животни, вървейки бавно, можеха да ни отведат до брега. Трябва на всяка цена да измъкнем тази проклета кола.

– Ще се опитаме, Джон – отговори Гленарван, – а сега да се върнем в лагера, където може би са разтревожени от продължителното ни отсъствие.

Еъртън свали букаите от краката на вола, а Мълреди от коня и тръгнаха обратно по криволичещия бряг на реката. Половин час по-късно Паганел и Мак Набс, леди Елена и мис Грант знаеха какво се бе случило.

– Откровено казано, Еъртън – не можа да се стърпи майорът, – трябва да се съжалява, че не подковахте всички коне при преминаването на Уймера.

– Защо, господине? – запита Еъртън.

– Защото от всичките ни коне оцеля само този, който бе подкован от доведения от вас подковач.

– Наистина – каза Джон Мангълс, – много интересно съвпадение.

– Само съвпадение и нищо повече – отговори боцманът, като се заглеждаше втренчено в майора.

Мак Набс прехапа устните си, сякаш искаше да задържи думи, готови да излязат от устата му. Гленарван, Мангълс и леди Елена почакаха майорът да допълни мисълта си, но майорът млъкна и се запъти към колата, която Еъртън разглеждаше.

– Какво искаше да каже? – запита Гленарван Джон Мангълс.

– Нищо не знам – отговори младият капитан, – но майорът не е от тия, които говорят без причина.

– Не, Джон – каза леди Елена, – Мак Набс сигурно има някакви подозрения спрямо Еъртън.

– Подозрения? – каза Паганел, като вдигна рамене.

– Какви подозрения? – отговори Гленарван. – Да не би да мисли, че той е убил воловете и конете ни? Но с каква цел? Нима интересът на Еъртън не съвпада с нашия?

– Имате право, драги Едуард – каза леди Елена, – и дори ще добавя, че от началото на пътуването досега боцманът ни е дал неоспорими доказателства за своята преданост.

– Безспорно – отговори Джон Мангис, – но тогава, какво означава забележката на майора?

– Дали не го подозира, че е във връзка с каторжниците? – извика непредпазливо Паганел.

– Какви каторжници? – запита мис Грант.

– Господин Паганел сбърка – отговори живо Джон Мангис. – Той знае много добре, че в провинцията Виктория няма каторжници.

– Да, разбира се! – отвърна Паганел, който желаше да оттегли думите си. – Къде ми беше главата, дявол да го вземе? Чувал ли е някога някой да се говори за каторжници в Австралия? Впрочем с пристигането си те се превръщат в много порядъчни хора! Климатът! Морализиращият климат, мис Мери...

Бедният учен, колкото повече искаше да поправи грешката си, толкова повече затъваше подобно на колата. Леди Елена го гледаше и това му отне всякакво самообладание. Тя не искаше да го поставя в още по-неловко положение и затова отведе мис Мери към палатката, където мистър Олбинет бе зает с приготвянето на закуската, съгласно всички правила на изкуството.

– По-скоро аз заслужавам да отида на каторга – каза окаяно Паганел.

– И аз така мисля – отговори Гленарван.

Този отговор, изречен много сериозно, съвсем стъписа достойния географ, а Гленарван и Джон Мангис тръгнаха към колата.

В този момент Еъртън и двамата моряци се мъчеха да изтеглят колата от тинята. Волът и конят, впрегнати един до друг, теглеха с все сили. Каишите бяха изпънати до скъсване, а хамутите застрашаваха да се пръснат от усилието. Уйлсън и Мълреди бутяха колелата, докато боцманът с викове и с остена подканяше животните да дърпат. Тежката кола не мърдаше. Изсъхналата вече глина я задържаеше, сякаш беше циментирана.

Джон Мангис накара да полеят глината с вода, за да омекне, но и това не помогна. Колата стоеше неподвижно. След много нови усилия хора и животни спряха. За да изтеглят колата от калта, не им оставаше нищо друго, освен да я разглобят на части. Но за това трябваша инструменти, каквито те нямаша.

Все пак Еъртън искаше на всяка цена да преодолее това препятствие и се готвеше да направи нов опит, когато Гленарван го спря.

– Стига толкова, Еъртън – каза той. – Трябва да пощадим коня и вола, които ни остават. Ако се наложи да продължим пътя пеша, единият

ще носи пътешественичките, а другият провизиите. Те още могат да ни бъдат полезни.

– Добре, милорде – отговори боцманът, като започна да разпряга изтощените животни.

– А сега, приятели – добави Гленарван, – да се върнем в лагера. Там ще се съвещаваме и обсъдим положението, ще видим какви са възможностите и ще решим какво да правим.

Няколко минути след това пътешествениците възстановиха със скромна закуска силите си след зле прекараната нощ, след което започна обсъждането на положението. Всички бяха помолени да дадат мнението си.

Преди всичко трябваше да се определи по най-точен начин мястото, където се намираха. Паганел, комуто бе възложена тази задача, я изпълни с необходимата строгост. Според него експедицията се намиреше на тридесет и седмия паралел, при $147^{\circ} 53'$ източна дължина, на брега на реката Сноуи.

– А на какво измерение се намира Туфолд бей? – запита Гленарван.

– Сто и петдесет градуса – отговори Паганел.

– И тази разлика от два градуса и седем минути представлява?

– Седемдесет и пет мили.

– А разстоянието до Мелбърн е?

– Поне двеста мили.

– Добре. А сега, след като определихме местонахождението си, какво трябва да предприемем?

Отговорът беше единодушен: да се върви незабавно към брега. Ле-ди Елена и Мери Грант се наемаха да вървят по пет мили на ден. Смелите жени не се бояха да преминат пеша, ако това се наложеше, разстоянието от реката Сноуи до Туфолд бей.

– Вие сте достойна за пътешественика другарка, драга Елена – каза лорд Гленарван. – Но сигурни ли сме, че като стигнем на залива, ще намерим всичко, от което се нуждаем?

– В това няма никакво съмнение – отговори Паганел. – Идън е град, който съществува от доста години. Неговото пристанище навярно има редовни съобщения с Мелбърн. Аз дори предполагам, че на тридесет и пет мили отгук в градчето Деле-гейт, на границата на Виктория, ще можем да се снабдим с всичко необходимо и ще намерим превозни средства.

– А „Дънкан“? – запита Еъртън. – Не смятате ли за необходимо, милорде, да го повикате да дойде в залива?

– Какво мислите, Джон? – запита Гленарван.

– Мисля, че ваша светлост няма защо да бърза с този въпрос – отговори младият капитан, след като размисли. – Вие винаги можете да дадете заповед на Том Остин да дойде на брега.

– Разбира се – добави Паганел.

– Още повече че след четири или пет дни ще бъдем в Идън – допълни Джон Мангълс.

– Четири или пет дни! – възрази Еъртън, като поклати глава. – Смятайте петнадесет или двадесет дни, капитане, ако не искате по-късно да съжалявате за грешката си.

– Петнадесет или двадесет дни, за да се изминат седемдесет и пет мили! – учуди се Гленарван.

– Най-малко, милорде. Ще трябва да се прекоси най-дивата част на провинцията Виктория, където, както казват скуотъри-те, всичко липсва. Тя се състои от равнини, покрити с шубраци, през които не са прокарани пътища. Няма никакви станции и трябва да се напредва със секира и факла в ръка. Повярвайте ми, няма да се върви много бързо.

Еъртън говореше уверено. Паганел, към когото се отправиха всички погледи, потвърди с глава думите на боцмана.

– Допускам тия мъчнотии – поде Джон Мангълс, – но какво от това? Ваша светлост ще изпрати заповедта на „Дънкан“ след петнадесет дни.

– Ще добавя – каза Еъртън тогава, – че най-големите затруднения няма да дойдат от липсата на път. Трябва да се премине и реката Сноуи, а то значи, че по всяка вероятност ще трябва да чакаме спадането на водите.

– Да чакаме! – извика младият капитан. – Нима не може да се намери брод?

– Не вярвам – отговори Еъртън. – Тази сутрин търсих брод, откъдето да минем, но напразно. Рядкост е да се срещне такава буйна река, в този сезон това е фаталност, срещу която не мога да се боря.

– Нима е широка тази Сноуи? – запита леди Гленарван. – Широка и дълбока, госпожо – отговори Еъртън, – широка една миля и с много бързо течение. И добър плувец не би я прекосил без риск.

– Но тогава да построим лодка – провикна се Робърт, който нямаше ясна представа за нещата. – Ще отсечем едно дърво, ще го издълбаем, ще се качим вътре и хайде на път.

– Какво ще кажете, Еъртън? – запита Гленарван.

– Ще кажа, милорде, че ако не получим отнякъде помощ, и след месец пак ще бъдем на брега на Сноуи!

– Имате ли някакъв по-добър план? – запита Джон Мангис с известно нетърпение.

– Да, „Дънкан“ да напусне Мелбърн и дойде на източния бряг.

– Е, все този „Дънкан“. С какво неговото присъствие на брега ще ни улесни да стигнем и ние там?

Преди да отговори, Еъртън помисли няколко секунди и след това каза доста уклончиво:

– Аз не искам да налагам мнението си. Това, което върша, е в интерес на всички и съм готов да тръгна веднага, щом негова светлост даде знак за тръгване.

После той скръсти ръце.

– Това не е отговор, Еъртън – поде Гленарван. – Кажете си плана, за да го обсъдим. Какво предлагате?

Със спокоен и уверен глас Еъртън отговори:

– Предлагам при тежкото положение, в което се намираме, да не се отдалечаваме от Сноуи. Ние трябва тук да чакаме помощ, а тази помощ може да дойде само от „Дънкан“. Да се установим на лагер тук, където няма да ни липсват припаси, а един от нас да занесе на Том Остин заповедта да замине за залива Туфолд.

Това неочаквано предложение бе посрещнато с известно учудване, а Джон Мангис дори не скри негодуванието си.

– През това време – продължи Еъртън – водите на Сноуи ще спаднат. Това ще ни позволи да намерим брод или да ги преплуваме с лодка, която ще имаме време да построим. Ето, милорде, плана, който ви предлагам за одобрение.

– Добре, Еъртън – отговори Гленарван. – Идеята ви заслужава да бъде взета сериозно под внимание. Нейният главен недостатък е, че ще ни забави, но затова пък ще ни спести сериозни трудности, а може би и истински опасности. Какво мислите, другари?

– Кажете мнението си, драги Мак Набс – каза леди Елена. – От началото на разговора вие само слушате и сте твърде скъп на думи.

– Щом искате мнението ми – отговори майорът, – ще ви го кажа много откровено. Струва ми се, че думите на Еъртън са думи на човек разумен и предпазлив и затова аз поддържам предложението му.

Никой не очакваше този отговор, защото досега Мак Набс се бе противопоставял на всички предложения на Еъртън по този въпрос. Самият Еъртън бе изненадан и хвърли бърз поглед към майора. Паганел, леди Елена и моряците бяха твърде наклон-ни да подкрепят плана на боцмана, а сега след думите на Мак Набс те никак не се поколебаха да

го сторят. Гленарван заяви, че предложението на Еъртън по принцип се приема.

– А сега, Джон – добави той, – не мислите ли и вие, че предпазливостта налага да постъпим така и да се установим на лагер тук, на брега на реката, докато се сдобием с превозни средства?

– Да – отговори Джон Мангълс, – при условие че пратеникът ни успее да премине Сноуи, която ние не можем да преминем.

Погледнах боцмана, който се усмихна като човек, уверен в себе си.

– Пратеникът няма защо да преминава реката – каза той.

– А! – възкликна Джон Мангълс.

– Той чисто и просто ще отиде до пътя за Лъкноу, който ще го отведе право в Мелбърн.

– Двеста и петдесет мили пеша! – провикна се младият капитан.

– На кон – отвърна Еъртън. – Нали ни остава един здрав кон. Разстоянието ще бъде изминато за четири дня. Прибавете още два дни за пътуването на „Дънкан“ до залива, двадесет и четири часа за връщане в лагера, значи след една седмица пратеникът ще бъде обратно тук заедно с хората от екипажа.

Майорът потвърждаваше с кимване на глава думите на Еъртън, нещо, което удивяваше Джон Мангълс. Но предложението на боцмана бе одобрено от всички и не оставаше друго, освен да се изпълни този така добре обмислен план.

– Сега, приятели – каза Гленарван, – остава само да изберем нашия пратеник. Трябва да призная, че задачата му ще бъде трудна и опасна. Кой ще се жертвува за другарите си и ще отиде да занесе заповедите ми до Мелбърн?

Уйлсън, Мълреди, Джон Мангълс, Паганел и дори Робърт пожелаха веднага да станат куриери. Джон настояваше най-много да му поверят тази мисия. Но Еъртън, който още нищо не беше отговорил, взе думата и каза:

– Ако ваша светлост разреши, ще отида аз, милорде. Познавам добре този край, а освен това неведнъж съм минавал през по-опасни области. Аз ще успея там, където друг ще пропадне. Ето защо в името на общия интерес настоявам аз да отида до Мелбърн. Вие ще ме препоръчате на вашия помощник-капитан и ви обещавам, че след шест дни „Дънкан“ ще бъде в залива Туфолд.

– Добре – отговори Гленарван. – Вие сте умен и смел, Еъртън, и ще успеете.

Нямаше съмнение, че боцманът беше най-подходящият за тази трудна мисия. Всички разбираха това и замълчаха. Джон Мангълс направи едно последно възражение, като заяви, че присъствието на Еъртън е необходимо за намиране следите на „Британия“ или на Хари Грант. Но майорът забеляза, че експедицията ще остане да лагерува на брега на Сноуи до завръщането на Еъртън и че не става и дума да се предприемат важни издирвания без него, поради което отсъствието му няма да навреди по никакъв начин на интересите на капитана.

– Тогава заминете, Еъртън – каза Гленарван. – Изпълнете бързо по-рчката и се върнете през Идън в лагера ни при Сноуи.

Очите на боцмана блеснаха от задоволство. Джон Мангълс забеляза този блясък на задоволство и инстинктивно почувствува някакво недоверие спрямо Еъртън.

С помощта на двамата моряци боцманът започна да се стяга за път. Единият от моряците оседла коня му, а другият му приготви храна. През това време Гленарван написа писмото до Том Остин.

Той заповядваше на помощник-капитана на „Дънкан“ да тръгне незабавно за залива Туфолд, като му препоръчваше боцмана за човек, в когото може да има пълно доверие. След пристигането си в залива Том Остин трябваше да постави в разпореждане на Еъртън един отряд моряци.

Гленарван дописваше този пасаж от писмото си, когато Мак Набс, който го следеше с очи, запита с особен тон как пише името на Еъртън.

– Така, както се произнася – отвърна Гленарван.

– Това е грешка – отговори спокойно майорът. – То се произнася Еъртън, но се пише Бен Джойс!

Глава XX ALAND! ZEALAND!

Произнасянето на името Бен Джойс падна като гръм. Еъртън се изправи бързо. В ръката си държеше револвер. Раздаде се изстрел. Гленарван падна, ударен от куршум. Отвън се чуха изстрели от пушка.

Джон Мангълс и моряците, отначало изненадани, искаха да се хвърлят върху Бен Джойс. Но смелият каторжник бе вече изчезнал и догонил шайката си, разпръсната по покрайнината на гората.

Палатката не беше достатъчна закрила срещу куршумите. Трябваше да отстъпят. Гленарван, който беше леко ранен, се вдигна.

– В колата! В колата! – извика Джон Мангълс и повлече със себе си леди Елена и Мери Грант, които скоро се намериха в бе-зопасност зад дебелия ритли.

Там Джон, майорът, Паганел и моряците сграбчиха карабините си и бяха готови да отговорят на каторжниците. Гленарван и Робърт се присъединиха към пътешествениците, а Олбинет се притече на помощ.

Всичко това се случи с бързината на светкавица. Джон Мангълс наблюдаваше внимателно края на гората. С пристигането на Бен Джойс изстрелите спряха. След шумната престрелка настъпи дълбоко мълчание. Между клоните на дърветата се носеха още няколко облачета бял дим. Високите туфи гастролобиум бяха неподвижни. Нямаше никакъв признак за нападение.

Майорът и Джон Мангълс отидоха да разузнаят положението до самите големи дървета. Нямаше никой. Виждаха се много следи и по земята димяха няколко полуизгорели заряди. Майорът като предпазлив човек ги загаси, защото трябваше само една искра, за да предизвика ужасен пожар в гора от изсъхнали дървета.

– Каторжниците са изчезнали – каза Джон Мангълс.

– Да – отговори майорът, – и това ме безпокои. Бих предпочел да ги срещна лице с лице. По-добре тигър в равнина, отколкото змия под трева. Да обиколим храсталците около колата.

Майорът и Джон претършуваха всичко наоколо. От края на гората до брега на Сноуи те не срещнаха нито един каторжник. Шайката на Бен Джойс сякаш бе излетяла като ято вредни птици. Това изчезване бе прекалено странно, за да не възбуди по-дозрения. Затова решиха да бъдат нащрек. Колата, истинска за-тънала крепост, се превърна в център на лагера. На стража стояха по двама души, които се сменяха всеки час.

Първата грижа на леди Елена и на Мери Грант бе да превържат раната на Гленарван. В момента когато съпругът ѝ падна, ударен от куршума на Бен Джойс, леди Елена се втурна ужасена към лорда. Но после тази смела жена се овладя и отведе Гленарван до колата. Там заголиха рамото на ранения и майорът констатира, че куршумът, макар да беше разкъсал месото, не бе причинил никаква вътрешна повреда. Не бяха засегнати нито костта, нито мускулите. От раната течеше много кръв, но Гленарван можеше да движи пръстите на ръката си, което успокои приятелите му. След като го превързаха, той помоли повече да не се занимават с него и пристъпиха към обяснения.

Пътешествениците освен Мълреди и Уйлсън, които бяха на стража, се наместиха в колата кой както може и помолиха майора да им разясни

случката.

Преди да започне разказа си, майорът постави леди Елена в течение на нещата, които тя не знаеше, т.е. за бягството на една група каторжници от Пърт, за появяването им в провинцията Виктория и за участието им в железопътната катастрофа. Той ѝ показа купения в Сеймур брой на „Австралийски и Новозеландски вестник“ и добави, че полицията бе определила награда за главата на Бен Джойс, опасен разбойник, чиито осемнадесетмесечни престъпления му бяха създали лоша слава.

Но по какъв начин Мак Набс бе познал Бен Джойс в лицето на боцмана Еъртън? Това беше тайната, която всички искаха да узнаят, и майорът започна обясненията си.

Още първия ден при срещата си с Еъртън Мак Набс изпитал инстинктивно недоверие към него. Две или три почти незначителни случки – размененият в Уймера ривър поглед между боцмана и подковача, колебанието на Еъртън да минава през градове и села, настояването му „Дънкан“ да дойде на брега, необяснимата смърт на поверените му животни, липсата на откровеност в обноските му, всички тия подробности, взети заедно, бяха възбудили подозренията на майора.

Все пак той не би бил в състояние да формулира конкретни обвинения срещу него, ако не бяха случилите се предната пощ събития.

През тази нощ Мак Набс, като пропълзъл между високите туфи храсталаци, дошъл близо до съмнителните сенки, които забелязал на около половин миля от лагера. Фосфоресцентните растения хвърляли бледа светлина в тъмнината.

Три души търсели по земята пресни следи. Между тях Мак Набс познал ковача от Блек пойнт. „Това са те“ – казал един от тях. „Да – отговорил друг, – ето детелинката на подковите. Ние ги следим още от Уймера. Всичките коне измряха. Отровата не е далече. Има достатъчно, за да извадиш от строя цяла кавалерия. Полезно растение е този гастролобиум!“

– После те млъкнаха – добави Мак Набс – и се отдалечиха. Това, което чух, не беше достатъчно и затова ги проследих. Скоро разговорът започна отново: „Ловък човек е Бен Джойс – каза ковачът. – Славен боцман с неговата измислица за корабокрушепието! Ако планът му успее, ние всички ще забогатеем! Дяволският му Еъртън! Наричай го Бен Джойс, той заслужава това име.“ – В този момент негодниците излязоха от гората. Аз узнах това, което ме интересуваше, и се върнах в лагера, убеден, че колкото и това да не се харесва на Паганел, не всички каторжници се поправят в Австралия.

Майорът млъкна.

Другарите му млъчаха и размишляваха.

– Значи така – каза Гленарван с побледняло от гняв лице. – Еъртън ни довлече дотук, за да ни ограби и убие!

– Да – отговори майорът.

– И още от Уймера шайката му върви по следите ни и дебне удобния момент за това?

– Да.

– Но в такъв случай този негодник не е моряк от „Британия“? Той сигурно е откраднал името Еъртън и договора за по-постъпване на борда?

Всички погледнаха Мак Набс, който сигурно си беше задавал този въпрос.

– Ето – отговори той с обичайния си спокоен глас – кое е положителното в тази тъмна история. Според мене, този човек се нарича действително Еъртън. Бен Джойс е разбойническото му име. Безспорно е също така, че той познава Хари Грант и че е бил боцман на „Британия“. Тези факти, доказани вече от подробностите, които ни разказа Еъртън, се потвърждават и от думите на каторжниците, които ви предадох. Затова да не се увличаме в безполезни предложения, а да сметем за сигурно, че Бен Джойс е Еъртън, както Еъртън е Бен Джойс, т.е. че един моряк от „Британия“ се е превърнал в предводител на шайка каторжници.

Обясненията на Мак Набе бяха приети без възражения.

– А сега – отговори Гленарван – ще ми кажете ли как и защо боцманът на Хари Грант се намира в Австралия?

– Как? Не знам – отговори Мак Набс, – а и самата полиция заявява, че не знае повече от мене по този въпрос. Защо?

Невъзможно ми е да го кажа. Тук има нещо загадъчно, което бъдещето ще изясни.

– Полицията не знае дори, че Еъртън и Бен Джойс са едно и също лице – каза Джон Мангълс.

– Имате право, Джон – отговори майорът, – а това обстоятелство би улеснило значително нейните издирвания.

– И така – каза леди Елена – този нещастник се е промъкнал и чифлика на Пади О'Мур с престъпни намерения?

– Няма съмнение в това – отговори Мак Набс. – Той подготвяше някакво престъпление срещу ирландеца, когато му се представи по-удобен случай. Една случайност го събра с нас. Той чу разказа на Гленарван, историята на корабкрушението и понеже е смел, реши веднага да

извлече полза от това. Експедицията бе решена. В Уймера той влезе във връзка с един от своите хора, ковача от Блек пойнт, и нареди да оставяме следи по нашия път. Шайката му ни е следвала. Едно отровно растение му позволи да убие постепенно воловете и конете ни. След това, като настъпи удобният момент, той ни накара да затънем в блатата на Сноуи и ни предаде в ръцете на каторжниците, които предвожда той.

За Бен Джойс бе казано всичко. Майорът възстанови миналото му и негодникът се очерта такъв, какъвто беше – един решителен и опасен престъпник. Намеренията му бяха ясни и налагаха на Гленарван крайна предпазливост. За щастие разбуденият разбойник е по-безопасен, отколкото предателят.

Но от това изяснено положение произтичаше една сериозна последица, за която никой не бе помислил. Единствено Мери Грант, макар че слушаше да се разправя за миналото, гледаше към бъдещето. Пръв Джон Мангъл забеляза, че тя е пребледняла и отчаяна, и отгатна мислите ѝ.

– Мис Мери! Мис Мери! – извика той. – Вие плачете!

– Ти плачеш, дете мое? – каза леди Елена.

– Баша ми! Госпожо, баща ми! – отговори девойката.

Тя не можа да продължи. Но изведнъж на всички мина през ума една и съща мисъл. Те разбраха скръбта на мис Мери – защо плачеше и защо от устата ѝ се изтръгна името на баща ѝ.

Разкритието за измяната на Еъртън унищожаваше всяка надежда. За да заблуди Гленарван, каторжникът бе измислил корабкрушението. В разговора, подслушан от майора, каторжниците бяха ясно потвърдили това. Никога „Британия“ не се бе разбивала в подводните скали на Туфолд бей! Никога кракът на капитан Грант не бе стъпвал на австралийския материк!

За втори път невярното тълкуване на документа бе насочило търсачите на „Британия“ по лъжливи следи.

Поставени пред това положение и пред скръбта на двете деца, всички тягостно мълчаха. Кой впрочем би могъл да намери още обнадеждаващи думи? Робърт плачеше в прегръдките на сестра си, а Паганел мър-мореше ядосано:

– Ах, злополучни документе! Можеш да се похвалиш, че си подложил на тежко изпитание мозъците на дванадесет честни хора!

И достойният географ беше така вбесен срещу себе си, че удряше челото си до смазване.

През това време Гленарван отиде при Мълреди и Уйлсън, които

бяха на стража. В равнината, образуваща между края на гората и реката, цареше дълбоко мълчание. Големи неподвижни облаци бяха струпани на небесния свод. Посред тази атмосфера, затъпена в безчувствено мъртвило, и най-малкият шум би се чул много ясно, а нищо не се чуваше. Бен Джойс и шайката му навярно се бяха оттеглили на доста голямо разстояние, защото ятата птички, които подскачаха по ниските клони на дърветата, няколко кенгуру, които пасяха спокойно младите филизи, един чифт казуари, чиито доверчиви глави се подаваха през големите туфи храсталаци, доказваха, че наоколо нямаше човек, който да смущава тоя спокоен пущинак.

– От един час насам – запита Гленарван двамата моряци – нищо ли не сте видели или чули?

– Нищо, ваша светлост – отговори Уйлсън. – Каторжниците са сигурно много мили далеч оттук.

– Те вероятно са достатъчно силни, за да ни нападнат – добави Мълреди. – Бен Джойс е отишъл да събере подобни нему разбойници измежду негодниците, които скитат в подножието на Алпите.

– Възможно е, Мълреди – отговори Гленарван, – тия нехранимайковци са подлещи. Те знаят, че сме въоръжени, и то добре въоръжени. Може би чакат нощта, за да ни нападнат. Като започне да се свечерява, трябва да засилим нашата бдителност.

Ех, да можем да напуснем тази благостна равнина и да продължим към крайбрежието! Но придошлите води на реката ни преграждат пътя. Бих заплатил за сал, който да ни прехвърли на другия бряг, толкова, колкото е тежестта му в злато.

– Защо, ваша светлост – каза Уйлсън, – не ни заповядайте да построим този сал? Дървета не ни липсват.

– Не, Уйлсън – отговори Гленарван. – Сноуи не е рекичка, а непроходим порой.

И този момент Джон Мангълс, майорът и Паганел се приближиха към Гленарван. Те току-що бяха огледали реката. Придошлите от последните дъждове води се бяха покачили над обикновеното си равнище и образуваха стремително течение, подобно на американските бързеи. И дума не можеше да става да се спуснат в тия ревящи и пенещи се води, които влачеха камъни и се разбиваха в хиляди водовъртежи.

Джон Мангълс заяви, че преминаването е невъзможно.

– Но – добави той – не трябва да стоим тук, без нищо да опитаме. Това, което искахме да направим преди измяната на Еъртън, сега е още по-наложително.

– За какво мислиш, Джон? – запита Гленарван.

– Мисля, че се нуждаем от помощ, и понеже не можем да стигнем до Туфолд бей, трябва да се отиде до Мелбърн. Остава ни един кон. Нека ваша светлост ми го даде и аз ще отида в Мелбърн.

– Но това е рискован опит, Джон – каза Гленарван. – Да оставим настрана опасностите на едно пътуване от двеста мили през непознатата страна, но трябва да се има предвид, че пътеките и пътищата са сигурно пазени от съучастниците на Бен Джойс.

– Знам това, милорде, но знам също, че така не може да продължава. На Еъртън му трябваха осем дни, за да се върне с моряците от „Дънкан“. Аз ще бъда на брега на Сноуи само след шест дни. Е! Какво ще заповяда, ваша светлост?

– Преди да се изкаже Гленарван – каза Паганел, – трябва да направя една забележка. Да се отиде до Мелбърн е добре, но не съм съгласен това опасно поръчение да се възложи на Джон Мангълс. Той е капитан на „Дънкан“ и не може да се излага на рискове. Вместо него ще отида аз.

– Браво – отговори майорът. – А защо вие, Паганел?

– Не сме ли и ние тук? – обади се Мълреди и Уйлсън.

– Мислите ли – поде Мак Набс, – че ще се изплаша от един преход от двеста мили на кон?

– Приятели – каза Гленарван, – ако един от нас трябва да отиде до Мелбърн, ще хвърлим жребий. Паганел, напишете имената...

– Във всеки случай не и вашето, милорде – каза Джон Мангълс.

– А защо не? – запита Гленарван.

– Да се разделите от леди Елена, когато раната ви е още отворена!

– Гленарван – каза Паганел, – вие не можете да напуснете експедицията.

– Не – добави майорът. – Вашето място е тук, Едуард, и вие не бива да пътувате.

– Предстоят опасности – отговори Гленарван – и аз няма да отстъпя моята част на други. Пишете, Паганел! Името ми трябва да бъде заедно с имената на моите другари и дано то да бъде изтеглено първо!

Всички се преклониха пред това решение. Името на Гленарван бе добавено към имената на другите. Теглиха жребий. Съдбата определи Мълреди. Смелият моряк започна да вика „ура“ от радост.

– Милорде, готов съм да тръгна – каза той. Гленарван стисна ръката на Мълреди. След това се върна към колата, като остави майора и Джон Мангълс да пазят лагера.

Леди Елена беше уведомена веднага за решението да се изпрати

куриер до Мелбърн и кому се бе паднал жребият. Тя каза на Мълреди няколко топли думи, които трогнаха смелия моряк до дън душа. Той беше храбър, умен, здрав, неуморим и наистина жребият не можеше да направи по-добър избор.

Заминаването на Мълреди бе определено за осем часа, след свечеряване. Уйлсън се нагърби да приготви коня. Дойде му наум да смени предателската подкова, която конят носеше на левия си крак, с подкова на един от умрелите през нощта коне. Каторжниците няма да могат да разпознаят следите на Мълреди, нито да го преследват, защото нямат коне.

Докато Уйлсън се занимаваше с тия подробности, Гленарван приготви писмото, предназначено за Том Остин, но раната му пречеше и той помоли Паганел да пише вместо него. Ученият, погълнат от някаква мисъл, сякаш беше чужд на онова, което ставаше около него. Трябва да се каже, че през време на всички тия неприятности, Паганел мислеше само за погрешно изтълкувания документ. Той преобръщаше всякак думите, за да открие нов смисъл, и беше всецяло погълнат от тълкуването.

Поради това той не чу молбата на Гленарван и Гленарван бе принуден да я повтори.

– А! Много добре – отговори Паганел. – Готов съм!

И както говореше, извади машинално бележника си, откъсна един лист, взе молива и се приготви да пише. Гленарван започна да му диктува следните нареждания:

„Заповядвам на Том Остин да отплава незабавно и да отведе «Дънкан»...“

Паганел довършваше последната дума, когато погледът му случайно попадна върху броя на „Australian and New Zealand“, който лежеше на земята. Вестникът беше сгънат и се виждаха само последните две срички от заглавието му.

Моливът спря да се движи и Паганел сякаш съвсем забрави и Гленарван, и писмото, и диктовката.

– Какво има, Паганел? – попита Гленарван.

– Ах! – възкликна географът.

– Какво ви е? – попита повторно майорът.

– Нищо! Нищо! – отговори Паганел.

И почна да повтаря на себе си: „Aland! Aland! Aland!“

После стана. Вдигна вестника и почна да го разтърсва, като се мъчеше да задържи думите, които бяха готови да се изтръгнат от устните му. Леди Елена, Мери, Робърт и Гленарван го гледаха, без да могат да

си обяснят възбуждението му.

Паганел приличаше па човек, обхванат от внезапна лудост. По това състояние на нервно възбуждение не трая дълго. Малко по малко той се успокои, радостта, която блестеше в очите му, угасна, той седна на мястото си и каза спокойно:

– Както желаете, на вашите заповеди съм, милорде. Гленарван поднови диктовката на писмото, което гласеше: „Заповядвам на Том Остин да отплава незабавно и да отведе «Дънкан» до тридесет и седмия градус ширина на източния бряг на Австралия...“

– На Австралия ли? – каза Паганел. – Ах, да, на Австралия!

После довърши писмото и го поднесе на Гленарван за подпис. Ръката на Гленарван му пречеше, но той все пак успя да го подпише. Писмото бе затворено, запечатано, и с ръка, която още трепереше от вълнение, Паганел написа върху плика:

Том Остин

Помощник-капитан на яхтата „Дънкан“

Мелбърн

И той напусна колата, като ръкомахаше и повтаряше неразбраните думи: „Aland! Aland! Zealand!“

Глава XXI ЧЕТИРИ МЪЧИТЕЛНИ ДНИ

Останалата част от деня мина без приключения. Довършиха приготовленията за заминаването на Мълреди. Смелият моряк бе щастлив, че може да засвидетелствува на Гленарван своята преданост.

Паганел си бе възвърнал самообладанието и се държеше както обикновено. В погледа му все още личеше някаква загриженост, но той изглеждаше решен да я пази в тайна. И навярно имаше сериозни причини за това, защото майорът го беше чул да повтаря като човек, който се бори със себе си:

– Не! Не! Няма да ми повярват! А и каква полза? Вече е много късно!

Взел това решение, той се зае да даде на Мълреди необходимите наставления как да стигне до Мелбърн и с карта в ръка му начерта целия маршрут. Всички „трекс“, т.е., всички пътеки в равнината водеха до

пътя за Лъкноу. Тоя път слизаше право на юг до самото крайбрежие и правеше остър завой по посока на Мелбърн. Мълреди трябваше да го следва неуклонно и да не се опитва да се съкращава, като минава косо през тия малко познати места.

Няма нищо по-просто. Мълреди не можеше да се заблуди.

Що се отнася до опасностите, имаше ги само на няколко мили отвъд лагера, дето Бен Джойс и неговата шайка навярно бяха устроили засада. Щом преминеше тази част от пътя, Мълреди можеше да се надява, че ще остави далеч зад себе си каторжниците и ще изпълни благополучно своята важна мисия.

В шест часа вечеряха всички заедно. Валеше проливен дъжд. Палатката не представляваше вече достатъчно прикритие и всеки търсеше подслон в колата. Впрочем тя беше сигурно убежище. Заседнала здраво в глината, тя бе прилепнала в почвата като крепост на основите си. Въоръжението се състоеше от седем карабини и седем револвера. То позволяваше да се удържи доста дълга обсада, защото не липсваха нито мунитии, нито продукти. А освен това „Дънкан“ щеше бъде след шест дни в залива Туфолд. Двадесет и четири часа след това екипажът му ще бъде вече на другия бряг на Сноуи и ако реката не би могла още да се премине, то поне каторжниците щяха да бъдат принудени да се оттеглят пред превъзходящите ги сили. Но преди всичко Мълреди трябваше да успее в опасната си мисия.

В осем часа стана съвсем тъмно. Време беше за тръгване. До-ведоха коня на Мълреди. Краката му, обвити от предпазливост и парцали, не правеха никакъв шум по земята. Животното изглеждаше уморено, а пък от силата и сигурността на краката му зависеше спасението на всички.

Майорът препоръча на Мълреди, щом се отдалечи достатъчно от каторжниците, да не го пресилва. По-добре да закъснее половин ден, но да стигне сигурно.

Джон Мангъл даде на моряка един револвер, който бе напълнил много внимателно. Опасно оръжие в ръката на смел човек, защото изстрелваше шест куршума за няколко секунди и можеше да прочисти лесно път, препречен от разбойници.

Мълреди възседна коня.

– Ето писмото, което ще дадеш на Том Остин – каза му Гленарван. – Да не губи нито час! Да тръгне за залива Туфолд и ако не ни намери, в случай че не сме още преминали Сноуи, да тръгне към нас незабавно! Сега върви, мой храбри моряко, и дано господ те закриля.

Гленарван, леди Елена, Мери Грант, всички стиснаха ръка на

Мълреди. Това заминаване в тъмната и дъждовна нощ на път, осеян с опасности, през огромните неизвестни пространства на пустинята би смутило всеки, който нямаше смелостта на моряка.

– Сбогом, милорде! – каза той със спокоен глас и изчезна по една пътечка, която минаваше покрай гората.

В този момент бурята се засили. Високите клони на евкалиптите тракаха в тъмнината с глух шум. Чуваха се как сухи клони падаха по мократа земя. Много от грамадните дървета, на които липсваха жизнени сокове, но които все пак стояха прави досега, бяха съборени от тази буря. Вятърът бушуваше, смесвайки зловещите си вопли с прашенето на дърветата и грохота на Сноуи. Големите облаци, които бягаха на изток, се влачеха почти до земята като разкъсана мъгла. Страшната тъмнина увеличаваше ужаса на нощта.

След заминаването на Мълреди пътешествениците се прибраха в колата. Леди Елена и Мери Грант, Гленарван и Паганел заемаха първото отделение, което беше херметически затворено. Във второто седяха Олбинет, Уйлсън и Робърт. Майорът и Джон Мангъл пазеха отвън.

Тази предпазливост беше наложителна, защото едно нападение от страна на каторжниците би било лесно, а следователно и възможно.

Двамата верни стражи стояха на пост и понасяха героично дъжда и вятъра, които ги шибяха в лицата. Те се мъчеха да проникнат с поглед в околния, много удобен за засади мрак, защото слухът не можеше нищо да долови всред шума на бурята, воя на вятъра, тракането на клоните, падането на стъблата и грохота на разбесувалите се води.

Понякога обаче бурята се прекъсваше от кратки затишия. Вятърът спираше, сякаш за да си поеме дъх. Единствено реката стенеше между неподвижните тръстики и черната завеса на смолистите дървета. През тия временни затишия мълчанието изглеждаше по-дълбоко. Тогава майорът и Джон Мангъл се вслушваха внимателно.

През едно от тия затишия те чуха едно остро изсвирване.

Джон Мангъл се приближи бързо към майора.

– Чухте ли? – каза му той.

– Да – отговори Мак Набс. – Дали беше човек, или животно?

– Човек – отговори Джон Мангъл.

После и двамата започнаха да се вслушват. Необяснимото изсвирване се повтори внезапно и нещо като изстрел му отговори, но почти неуловимо, защото в момента бурята бушуваше със страшна сила. Мак Набс и Джон Мангъл не можеха да се чуват. Те се приближиха до колата, която ги защищаваше от вятъра.

В този момент кожените завеси се повдигнаха и Гленарван слезе при другарите си. Той бе чул зловещото изсвирване, а също и изстрела, който бе отекнал като ехо под чергилото.

– В коя посока? – запита той.

– Там – Джон посочи тъмната пътека по направлението, в което тръгна Мълреди.

– На какво разстояние?

– Звукът бе донесен от вятъра – отговори Джон Мангls, – трябва да има поне три мили оттук.

– Да отидем! – каза Гленарван, като метна карабината на рамото си.

– Няма да ходим! – отговори майорът. – Това е уловка, за да ни отдалечат от колата.

– А ако Мълреди е убит от тия мизерници! – поде Гленарван, като сграбчи ръката на Мак Набс.

– Това ще разберем утре – отговори студено майорът, твърдо решен да попречи на Гленарван да извърши излишна непредпазливост.

– Вие не можете да напуснете лагера, милорде – каза Джон, – ще отида аз.

– Нито вие! – отвърна енерично Мак Набс. – Или искате да ни избият един по един, да намалят силите ни и след това да правят с нас, каквото си искат? Ако Мълреди е станал тяхна жертва, това е безспорно нещастие, но то не бива да става причина за нови жертви. Мълреди тръгна, защото изтегли жребия. Ако съдбата ме беше посочила на негово място, щях да тръгна като него, но нямаше нито да искам, нито да очаквам някаква помощ.

Задържайки Гленарван и Джон Мангls, майорът беше прав от всяко гледище. Да се опитват да стигнат моряка в тази тъмна нощ при опасността да попаднат на каторжниците, скрити в някоя горичка, беше безразсъдно и при това безполезно. Малкият отряд на Гленарван не броеше толкова много хора, че да рискува още някой от тях.

При все това Гленарван сякаш не искаше да се съгласи с тия доводи. Ръката му стискаше нервно карабината. Той крачеше напред-назад около колата и се вслушваше в най-малкия шум. Погледът му се мъчеше да пробие зловещата тъмнина. Мисълта, че един от неговите хора лежи смъртно ранен, изоставен без помощ, напразно викащ тия, за които се беше жертвувал, не му даваше мира. Мак Набс не знаеше дали ще успее да го задържи и дали Гленарван, воден от поривите на сърцето си, няма да се изложи на изстрелите на Бен Джойс.

– Едуард – каза му той, – успокойте се. Послушайте един приятел.

Помислете за леди Елена, за Мери Грант, за всички, които остават! Впрочем къде искате да отидете? Къде ще намерите Мълреди? Той е бил нападнат на две мили оттук, но по кой път? Коя посока ще хванете?...

В този момент сякаш в отговор на думите на майора се дочу вик за помощ.

– Слушайте! – каза Гленарван.

Този вик идваше от същата страна, откъдето се бе чул изстрелът, на по-малко от четвърт миля. Гленарван отстрани майора и се спускаше вече по пътеката, когато на триста метра от колата се чуха думите:

– Помощ! Помощ!

Гласът беше жален и отчаян. Джон Мангис и майорът се втурнаха в тази посока.

Няколко мига след това те забелязаха край сечището човешка фигура, която се влачеше и издаваше жални стенания.

Това беше Мълреди, ранен, умиращ, и когато другарите му го вдигнаха, почувствуваха ръцете си облени с кръв.

Дъждът се беше засилил, а вятърът беснееше между клоните на изсъхналите дървета. Тялото на Мълреди бе пренесено сред бурята от Гленарван, майора и Джон Мангис.

Всички излязоха да ги посрещнат. Паганел, Робърт, Уйлсън и Олбинет слязоха от колата, а леди Елена отстъпи на бедния Мълреди своето място. Майорът сне рубашката на моряка, от която течеше кръв и вода, и откри раната. Нещастникът бе ударен с нож в левия хълбок.

Мак Набс го превърза много сръчно, но не можеше да каже дали ножът не бе засегнал някой от важните органи. От раната бликаше яркочервена кръв. Бледността и отпадналостта на ранения показваха, че положението му беше сериозно. Майорът постави върху отвора на раната, която проми предварително с чиста вода, дебел пласт марля и парче плат, които превърза с бинт. Така той спря кръвотечението. Мълреди бе положен да легне на обратната на раната му страна, главата и гърдите му повдигнати, а леди Елена му даде да пие няколко глътки вода.

След четвърт час раненият, дотогава неподвижен, се размърда. Очите му се поотвориха. От устата му излязоха няколко несвързани думи. Майорът приближи ухото си и го чу да повтаря:

– Милорд, писмото... Бен Джойс...

Майорът повтори тия думи и погледна другарите си. Какво искаше да каже Мълреди? Бен Джойс бе нападнал моряка, но защо? Не беше ли само, за да го спре и да му попречи да стигне до „Дънкан“? Писмото...

Гленарван претърси джобовете на Мълреди. Писмото, отправено до

Том Остин, не беше там!

Нощта изтече в тревога и безпокойство. Опасявах се, че раненият може да почине всеки момент. Той имаше висока температура. Леди Елена и Мери Грант, две милосърдни сестри, не се отделяха от него. Те го гледаха така добре и с такова съчувствие, както никой болен не е бил гледан.

Съмна се. Дъждът бе спрял. По небето се влачеха още големи облаци. Земята бе покрита с парчета клони. Измокрената от поройния дъжд глина бе омекнала и колата бе затънала още по-дълбоко. Достъпът до нея бе станал труден, но тя поне не можеше да затъне повече.

Джон Мангълс, Паганел и Гленарван отидоха още призори да изследват околностите на лагера. Тръгнаха по пътеката, покрита с кървава диря. От Бен Джойс и шайката му нямаше нито следа. Отидоха и до мястото на нападението. Там лежах два трупа, покосени от куршумите на Мълреди. Единият беше на подковача от Блек Пойнт. Лицето му, обезобразено от смъртта, беше отвратително.

Гленарван не отиде по-далече. Благоразумието не му позволяваше да се отдалечава. Той се върна към колата, обезпокоен от сериозността на положението.

– Не може и да се мисли за изпращане на нов куриер в Мелбърн – каза той.

– Все пак това е наложително, милорде – отговори Джон Мангълс. – Аз ще опитам да мина там, където морякът ми не успя да мине.

– Не, Джон. Ти нямаш дори и кон, с който да измениш двестата мили.

И наистина конят на Мълреди, единственият останал жив, не се беше върнал. Беше ли и той убит? Загубил ли се беше в тия пущинаци? Или каторжниците го бяха взели?

– Каквото и да става – продължи Гленарван, – ние няма вече да се разделяме. Ще изчакаме осем, петнадесет дни, докато водите на Сноуи се върнат на нормалното си ниво. Тогава малко по малко ще стигнем до залива Туфолд, откъдето ще изпратим по сигурен път заповед на „Дънкан“ да дойде на брега.

– Това е единственото нещо, което можем да направим – отговори Паганел.

– И така, draga приятели – поде Гленарван, – повече никаква раздала. Рисковете за сам човек са много големи в тази пустиня, пълна с разбойници. А сега дано господ спаси нашия добър моряк и помогне на нас!

Гленарван беше напълно прав. Първо, да забрани всеки самостоятелен опит и второ, да изчака търпеливо на брега на Сноуи, докато успеят да я преминат. Само тридесет и пет мили ги деляха от Делегейт, първия граничен град на Нов Южен Уелс, където щяха да намерят превозни средства до залива Туфолд. Оттам Гленарван щеше да телеграфира в Мелбърн заповедите си до „Дънкан“.

Тия мерки бяха разумни, но се вземаха малко късно. Ако Гленарван не бе изпратил Мълреди по пътя за Лъкнау, колко нещастия щяха да бъдат избягнати, да не говорим за покушението над моряка! Като се върна в лагера, Гленарван намери другарите си малко поуспокоени. У тях сякаш се бе породила надежда.

– Той е по-добре! Той е по-добре – провикна се Робърт, като изтича да посрещне Гленарван.

– Мълреди?

– Да, Едуард – отговори леди Елена. – Кризата мина. Майорът е обнадежден. Нашият моряк ще живее.

– Къде е Мак Набс? – запита Гленарван.

– При него. Мълреди искаше да говори с него. Не бива да ги смущаваме.

И наистина от един час раненият бе дошъл на себе си и температурата му бе спаднала. Първата грижа на Мълреди, след като се съвзе, бе да потърси Гленарван или, ако го нямаше, майора. Мак Набс виждаше, че той още е много слаб и искаше да му забрани да говори. Но Мълреди настоя така енергично, че майорът трябваше да отстъпи.

Когато Гленарван се върна, разговорът продължаваше вече от няколко минути. Трябваше да се изчака докладът на Мак Набс.

Не след много се разтвориха завесите на колата и се показа майорът. Той отиде при другарите си под едно смолисто дърво, където беше изпъната палатката. По лицето му, обикновено много спокойно, сега се четеше сериозна загриженост. Когато погледът му се спря на леди Елена и на младото момиче, в очите му се отрази мъчителна тъга.

Гленарван го разпита и ето накратко какво беше научил майорът.

Като напуснал лагера, Мълреди тръгнал по една от пътеките, посочени от Паганел. Той се движел бързо, поне дотолкова, доколкото позволявала нощната тъмнина. По негово пресмятане бил изминал около две мили, когато няколко души – струва му се, петима – се хвърлили върху коня. Животното се изправило на задните си крака. Мълреди извадил револвера и стрелял. Предполага, че двама от нападателите паднали. При светлината на изстрелите той познал Бен Джойс. Но това

било всичко. Няма време да изстреля всичките си куршуми. Нанесен му бил силен удар в дясната страна и той паднал.

Но още не бил загубил съзнание. Убийците го помислили за мъртъв. Почувствувал, че го претърсват. После чул как един от тях казал: „Намерих писмото“. – „Дай го – отговорил Бен Джойс. – Сега «Дънкан» е наш!“

На това място от разказа Гленарван не можа да се сдържи и извика. Мак Набс продължи:

„А сега, момчета – казал Бен Джойс, – хванете коня. След два дни ще бъда на борда на «Дънкан», а след шест – в залива Туфолд. Там ще се срещнем. Отрядът на милорда ще бъде още затънал в мочурищата на Сноуи. Преминете реката през моста при Кемпл пиър, идете до крайбрежието и там ме чакайте. Аз ще намеря начин да ви вкарам в яхтата. А след като изхвърлим екипажа в морето, с кораб като «Дънкан» ние ще бъдем господари на Индийския океан.“ – „Ура за Бен Джойс!“ – извикали каторжниците. Довели коня на Мълреди и Бен Джойс изчезнал в галоп по пътя за Лъкноу, докато шайката се насочила на югозапад към реката Сноуи. Мълреди, макар и тежко ранен, събрал сили и се довялкъл на триста метра от лагера, където го намерихме почти умрял. Ето цялата история на Мълреди. Сега разбирате защо храбрият моряк държеше толкова да говори.

Това разкритие поразил Гленарван и всички останали.

– Пирати! Пирати! – провикна се Гленарван. – Екипажът ми избит! Моят „Дънкан“ в ръцете на разбойници!

– Да! Защото Бен Джойс ще изненада кораба – отговори майорът. – И тогава...

– Трябва да стигнем до брега преди тия негодници! – каза Паганел.

– Но как ще прекосим Сноуи? – запита Уйлсън.

– Като тях – отговори Гленарван. – Те ще минат по моста Кемпл пиър, по него ще минем и ние.

– А какво ще стане с Мълреди? – запита леди Елена.

– Ще го носим! Ще се сменяме! Мога ли да оставя екипажа си без защита срещу шайката на Бен Джойс?

Намерението да прекосят Сноуи при моста Кемпл пиър беше осъществимо, но рисковано. Каторжниците можеха да заседнат на моста и да го отбраняват. Те ще бъдат поне тридесет срещу седем! Има обаче моменти, когато съображенията губят значение и въпреки всичко трябва да се върви напред.

– Милорде – каза тогава Джон Мангълс, – преди да проиграем

нашия последен шанс и рискуваме едно отиване до тоя мост, благодарно ще бъде да го огледаме. Аз се нагърбвам с това.

– Аз ще ви придружа, Джон – отговори Паганел.

Предложението бе прието и Джон Мангълс и Паганел се приготвиха да тръгнат веднага. Те трябваше да се спуснат по течението, като вървят все по брега до мястото, където, според думите на Бен Джойс, се намира този мост. Трябваше най-вече да се крият от погледите на каторжниците, които сигурно наблюдаваха и двата бряга.

И така, снабдени с храна и добре въоръжени, двамата смели другари тръгнаха и много скоро изчезнаха всред високите тръстики около реката.

Чакаха ги през целия ден. Мръкна се, а те още не бяха се върнали. Всички бяха обезпокоени.

Най-сетне към единадесет часа Уйлсън съобщи, че се връщат. Паганел и Джон Мангълс бяха извървели десет мили и се чувствуваха много изморени.

– А мостът съществува ли? – запита Гленарван, който отиде да ги посрещне.

– Да! Мост от лиани – каза Джон Мангълс. – Каторжниците са минали действително по него, но...

– Но... – повтори Гленарван, който предчувствуваше ново нещастие.

– След като минали, го изгорили – отговори Паганел.

Глава XXII ИДЪН

Не беше момент за отчаяние, а трябваше да се действа. Макар че Кемплийърският мост бе разрушен, те трябваше да преминат Сноуи на всяка цена и да стигнат на брега на Туфолд бей преди шайката на Бен Джойс. Затова не трябваше да губят време в излишни приказки. На другия ден, 16 януари, Джон Мангълс и Гленарван отидоха да разгледат реката и организират преминаването.

Бурните и придошли от дъждовете води не спадаха. Те се стичаха и образуваха водовъртежи с неописуема ярост. Да излезеш насреща им беше сигурна смърт. Гленарван, кръстосал ръце и с наведена глава, стоеше неподвижен.

– Искате ли да опитам да мина на отсрещния бряг с плуване? –

попита Джон Мангълс.

– Не, Джон – отговори Гленарван, като задържа с ръка смелия млад човек, – да почакаме!

И двамата се върнаха в лагера. Денят премина в мъчително безпокойство. Гленарван ходи десет пъти да оглежда реката. Той се мъчеше да измисли някой смел начин да я преминат. Но напразно. Преминаването на реката не би било по-трудно, дори ако между бреговете ѝ течеше лава.

През тия дълги часове на безпокойство леди Елена, съветвана от майора, ограждаше Мълреди с най-топли грижи. Морякът чувствуваше, че се връща към живота. Мак Набс твърдеше, че никакъв важен орган не е засегнат. Слабостта на болния можеше да се обясни със загубата на кръв. Веднъж затворена раната и спряно кръвотечението, трябваше му само време и почивка, за да оздравее напълно. Леди Елена настоя той да остане в първото отделение. Мълреди се чувствуваше много смутен. Неговата най-голяма грижа беше, че състоянието му можеше да забави Гленарван и трябваше да му обещаят, че ще го оставят в лагера на грижите на Уйлсън, ако преминаването на Сноуи станеше възможно.

За съжаление преминаването не беше възможно нито този ден, нито на другия ден, 17 януари. Това забавяне отчайваше Гленарван. Леди Елена и майорът се опитваха напразно да го успокоят и да го склонят да бъде търпелив. Да бъде търпелив, когато може би в този момент Бен Джойс се изкачваше на яхтата! Когато „Дънкан“, откачил вързалата си, се насочваше с пълна пара към брега на своята гибел и когато всеки час го приближаваше до нея!

Джон Мангълс изпитваше в душата си същите тревоги като Гленарван. И в желанието си да преодолее на всяка цена препятствията той построи по австралийски от широки парчета кора от смолистите дървета една лодка. Леките парчета кора бяха свързани помежду си с дървени пречки и образуваха един твърде крехък плавателен съд.

Капитанът и морякът изпробваха леката лодка през деня на 18. Всичко, което можеха сръчността, силата, ловкостта и куражът, бе направено. Но щом попаднаха в течението, лодката се обърна и за малко остана да платят с живота си този смел опит.

Лодката, увлечена от водовъртежите, изчезна. Джон Мангълс и Уйлсън не бяха изменили и десет разтега в реката, която, придошла от дъждовете и топенето на снеговете, в момента беше широка цяла миля.

В такава обстановка изтекоха напразно и дните на 19 и 20 януари. Майорът и Гленарван се изкачиха срещу течението на реката на пет

мили, но не намериха никъде брод. Навсякъде течението беше еднакво бурно и бързо. Целият източен склон на австралийските Алпи изливаше водите си в това единствено корито.

Трябваше да се откажат от надеждата да спасят „Дънкан“. От замирането на Бен Джойс бяха изтекли пет дни. В този момент яхтата сигурно беше вече на брега и в ръцете на каторжниците!

Все пак невъзможно беше това положение да продължи. Временните прииждания на водите минават бързо именно поради тяхната буйност. И наистина сутринта на 21 Паганел установи, че нивото на водата бе започнало да спада. Той съобщи на Гленарван резултата на наблюденията си.

– Какво значение има всичко това сега – отговори Гленарван, – вече е много късно.

– Но това не е основание да продължим престоя си тук – отвърна майорът.

– Разбира се – отговори Джон Мангълс. – Може би утре ще е възможно да минем.

– А това ще спаси ли моя нещастен екипаж? – провикна се Гленарван.

– Аз моля ваша светлост да ме изслуша – поде Джон Мангълс. – Познавам Том Остин. Той сигурно е изпълнил заповедите ви и е тръгнал, щом това му е било възможно. Но кой ни казва, че „Дънкан“ е бил готов, че при пристигането на Бен Джойс в Мелбърн повредите му са били отстранени? Може би яхтата не е могла да тръгне и се е забавила ден, два?

– Имате право, Джон! – отговори Гленарван. – Трябва да отидем до залива Туфолд. Ние сме само на тридесет и пет мили от Делегейт!

– Да – каза Паганел, – и в този град ще намерим бързи превозни средства. Кой знае дали няма да стигнем навреме, за да предотвратим нещастieto.

– Да вървим! – извика Гленарван.

Джон Мангълс и Уйлсън започнаха незабавно да строят сал с големи размери. Опитът бе доказал, че парчетата кора не могат да издържат на бурното течение. Джон отсече големи смолисти дървета, от които направи груб, но здрав сал. Тази работа продължи дълго и денят изтече, без салът да е готов. Той бе довършен едва на другия ден.

През това време водите на Сноуи бяха значително спаднали. Пороят се бе превърнал отново в река, макар и с бързо течение. Все пак Джон разчиташе, че, лъкатушейки, ще съумее до известна степен да подчини

течението и че ще минат на другия бряг.

В дванадесет и половина часа натовариха толкова храна, колкото всеки можеше да носи за един преход от два дена. Останалите припаси бяха изоставени с колата и палатката. Мълреди се чувствуваше доста добре и можеше да бъде пренесен. Здравето му се възстановяваше бързо.

В един часа всички се настаниха върху сала, който беше привързан о брега. Джон Мангълс бе прикрепил на лявата страна нещо като весло, с което Уйлсън трябваше да се бори с течението и да намалява отклонението на сала. Самият той, застанал прав на западната част, се надяваше да управлява сала с помощта на груба лопата. Леди Елена и Мери Грант бяха настанени в средата до Мълреди, а Гленарван, майорът, Паганел и Робърт ги заобикаляха, готови да им помогнат в случай на нужда.

– Готови ли сме, Уйлсън? – обърна се Джон Мангълс към моряка.

– Да, капитане – отговори Уйлсън, като стисна веслото със здравата си ръка.

– Внимавай и дръж срещу течението.

Джон Мангълс отвърза сала и го тласна във водите на Сноуи. През първите тридесет метра всичко вървя добре. Уйлсън не позволяваше на течението да отвлече сала. Но скоро попаднаха във водовъртежа, салът започна да се върти около себе си и нито веслото, нито лопатата можеха да го задържат в права посока. Въпреки всичките си усилия Уйлсън и Джон Мангълс се намериха скоро в положение, което не позволяваше на веслата да действуват.

Трябваше да се примирят. Немаше никаква възможност да спрат въртеливото движение на сала. Той се въртеше с шеметна бързина и се носеше по течението. Изправен и бледен, със стиснати зъби Джон Мангълс гледаше водата, която образуваше въртопи.

Все пак салът достигна средата на реката. В този момент той се намираше на половин миля по-долу от мястото на тръгването. Тук течението беше достатъчно силно, за да разбива водовъртежите, което позволи на сала да придобие известна устойчивост.

Джон и Уйлсън сграбчиха веслата и успяха да насочат сала косо на течението. Благодарение на тази маневра те се доближиха до левия бряг. Бяха на не повече от тридесетина метра от брега, когато веслото на Уйлсън се счупи. Салът бе отвлечен. Джон, с риск да счупи лопатата си, се опита да се съпротивлява. Макар с окървавени ръце, Уйлсън присъедини усилията си към неговите.

Най-сетне те успяха и салът след повече от половин час плаване се

удари о стръмния бряг. Сблъскването бе толкова яростно, че дърветата се отделиха едно от друго, възетата се скъсаха и водата нахлу с буйно клокочене. Пътешествениците едва успяха да се заловят за увисналите над водата храсти. Те притеглиха към себе си Мълреди и двете жени, полупотопени във водата. Всички бяха спасени, но по-голямата част от натоварените провизии и оръжия освен карабината на майора бяха отнесени от течението заедно с остатъците от сала.

Реката бе премината. Малкият отряд се намираще почти без храна и оръжие на тридесет и пет мили от Делегейт, в сред непознатите пустинни места на границата на Виктория. Тук не се срещаша нито колониста, нито скуотъри, защото областта е безлюдна, а ако срещнеха някой, той щеше да бъде жесток разбойник или крадец.

Решиха да тръгнат веднага. Мълреди разбра, че ще бъде в тежест и поиска да остане, и то да остане сам, за да дочака помощ от Делегейт.

Гленарван отказа. Те не можеха да стигнат Делегейт за по-малко от три дни, а брега – за по-малко от пет, т.е. на 26 януари. А „Дънкан“ бе напуснал Мелбърн на 16. Какво значение имаха сега няколко часа закъснение?

– Не, приятелю мой – каза той, – аз няма да изоставя никого. Ще направим носилка и ще те носим поред.

Направиха носилка от евкалиптови клони, покрити със зеленина, и Мълреди, ще не ще, трябваше да легне в нея. Гленарван искаше да бъде първият носач на моряка. Той взе едната страна на носилката, а Уйлсън другата и отрядът тръгна на път.

Каква тъжна картина! Колко зле завършваше това така добре започнало пътуване! Те вече не търсеха Хари Грант. Материкът, където го нямаше и където той никога не е бил, заплашваше да бъде фатален за тия, които търсеха неговите следи. И когато тия негови безстрашни съотечественици достигнаха крайбрежието, те нямаше да намерят там дори и „Дънкан“, който да ги върне в родината им!

Този първи ден премина тъжно и мълчаливо. Всеки десет минути се сменяха да носят носилката. На драго сърце другарите на моряка си налагаха тази допълнителна умора, която непоносимата жега увеличаваше още повече.

Вечерта, след един преход само от пет мили, спряха да пренощуват в една горичка от смолисти дървета. Вечеряха с това, което бяха успели да спасят от провизиите. Карабината на майора бе единствената им надежда.

Прекараха тежка нощ. Завали и дъжд. Денят сякаш се бавеше да

настъпи. Тръгнаха отново на път. Майорът можа да стреля само веднъж. Тази злощастна страна бе повече от пустиня, защото дори и животни не я навестяха.

За щастие Робърт откри едно гнездо на дропли с двадесетина големи яйца, които Олбинет опече в гореща пепел. Яйцата и няколко стръка тучница, които намериха в една долчинка, съставляваха целия им обед на 23.

Оттук пътят стана извънредно мъчен. Песъчливата равнина бе покрита със „спинифекс“, една бодлива трева, която в Мелбърн наричат „бодливо свинче“. Тя разкъсваше дрехите на парцали и разкървавяваше краката. Смелите жени не се оплакваха. Давайки пример, те вървяха храбро напред и ободряваха останалите ту с думи, ту с погледи.

Вечерта спряха в подножието на планината Була-Була, на брега на рекичката Джънгала. Вечерята щеше да бъде много оскъдна, ако Мак Набс не бе убил един голям плъх, „*mus conditor*“, чието месо се слави като много вкусно. Олбинет го опече и той действително щеше да надмине славата си, ако беше голям колкото овен. За жалост трябваше да се задоволят с ограничените му размери и го изгризаха до кости.

На 24 пътешествениците, изморени, но все пак енергични, продължиха пътя си. След като заобиколиха подножията на планината, те прекосиха обширни равнини, чиято трева наподобяваше мустаковидните висулки на кита. Тя представляваше едно сплитане на жила и остри щикове, през които трябваше да си пробиват път ту със секира, ту с огън.

Тая сутрин не стана и дума за закуска. Нямахме нищо по-безплодно от тази област, осеяна с отломки от кварц. Пътешествениците бяха не само гладни, но започнаха да се измъчват и от жажда. Мъката им се увеличаваше от голямата жега. Гленарван и спътниците му не извървяваха и половин миля на час. Ако липсата на вода и храна продължаваше до вечерта, те щяха да изпадат по пътя и никога вече да не станат.

Но вода им доставиха „цефалотите“, цветя във вид на чашки, пълни с животворна течност, които висяха по клоните на едни коралообразни храсти. Всички пиха до насита от тия чашки и почувстваха как силите им се възвръщат.

А храната им беше тази, която подкрепя туземците, когато нямат дивеч, насекоми или змии. Паганел откри в пресушеното корито на една рекичка растение, чиито отлични хранителни свойства му бяха често описвани от един от колегите му в Географското дружество.

Това беше „нарду“, едно тайнобрачно растение от семейството на папратите „*marsileacees*“, същото, което подкрепило силите на Бърк и

Кинг в пустините на вътрешността. Под листата му, подобни на детелина, растяха сухи спори. Тия спори бяха едри колкото леща. Стрити между два камъка, те се превърнаха в брашно. От него умесиха груб хляб, който успокои мъките на глада. Растението се намираще в изобилие на това място и Олбинет можа да набере голямо количество, така че храната бе осигурена за няколко дни.

На другия ден, 25, Мълреди извървя сам една част от пътя. Раната му беше напълно зараснала. До Делегейт оставаха само десет мили. Вечерта се спряха на 149° източна дължина, на самата граница на Нов Южен Уелс.

От няколко часа валеше ситен дъжд. Нямаше да имат къде да се приютят, ако Джон Мангълс не бе открил случайно една изоставена и порутена дърварска колиба. Трябваше да се задоволят с тази жалка колиба от клони и слама. Уйлсън искаше да накладе огън, за да опече хляба от нард, и отиде да събере сухи съчки, с каквито бе покрита земята. Но когато се опита да ги запали, той не успя. Това беше негорящото дърво, за което Паганел бе споменал в чудноватия си списък на австралийските растения.

Трябваше да се лишат от огън, следователно и от хляб и да спят с измокрените дрехи, докато смеещите се птички, скрити във високите листаци, сякаш се подиграваха на нещастните пътешественици.

Обаче край на страданията им беше близък. Двете млади жени правеха героични усилия, но силите им ги напускаха от час на час. Те вече не ходеха, а се влачеха.

На другия ден тръгнаха много рано. В единадесет часа се показа Делегейт, разположен на петдесет мили от Туфолд в графството Уелзлей. Там бързо намериха превозни средства. Чувствайки близостта на брега, сърцето на Гленарван се обнадежди. Може би „Дънкан“ се беше забавил и той можеше да го превари! След двадесет и четири часа щяха да стигнат залива.

На обед, след като се нахраниха добре, пътешествениците, настанени в една пощенска кола, запрегната с пет силни коня, напуснаха в га-лоп Делегейт.

Пошальоните, поощрени от обещаното им добро възнаграждение, просто летяха по добре поддържания път. Те не оставаха и по две минути в междинните станции, отдалечени на десет мили една от друга. Сякаш Гленарван им беше вдъхнал своето нетърпение.

Така пътуваха през целия ден и през цялата нощ, като изминаваха по шест мили в час.

На другия ден при изгрев слънце глух шум оповести близостта на океана. За да стигнат брега на тридесет и седмия паралел, където щеше да ги чака Том Остин, трябваше да заобиколят залива!

Когато се показа морето, всички погледи се устремиха въпросително в далечината. Може би „Дънкан“ по някакво чудо да беше тук и както преди един месец на нос Кориентес, по аржентинското крайбрежие, да плава успоредно с брега?

Не видяха нищо. Небето и водата се сливаха на хоризонта. Нито едно платно не оживяваше просторния океан.

Оставаше още една надежда. Може би Том Остин бе решил да пусне котва в залива Туфолд, защото морето беше бурно и беше опасно да се държи кораб в открито море.

– В Идън! – каза Гленарван.

Пощенската кола пое надясно по околовръстния път, който вървеше по брега на залива, и се отправи към малкия град Идън, отстоящ на пет мили.

Пощальоните спряха недалеч от постоянния огън, който сочи входа на залива. В залива бяха пуснали котва няколко кораба, но на нито един от тях не се развяваше флагът на Малкъм.

Гленарван, Джон Мангълс и Паганел слязоха от колата и изтичаха до митницата, където разпитаха чиновниците и прегледаха списъка на пристигналите през последните няколко дни кораби. От една седмица не беше влизал нито един кораб.

– Може би не е заминал! – извика Гленарван, който по силата на един лесно обясним за сърцето на човека прелом започна да храни надежда. – Може би сме пристигнали преди него!

Джон Мангълс поклати глава. Той познаваше Том Остин. Неговият помощник не би забавил никога с десет дни изпълнението на една заповед.

– Искам да знам какво е положението – каза Гленарван. – По-добре истината, отколкото съмнение.

Четвърт час след това бе пратена телеграма до началника на пристанището в Мелбърн. После пътешествениците отседнаха и хотел „Виктория“. В два часа Гленарван получи телеграфен отговор. Той имаше следното съдържание:

Лорд Гленарван, Идън

Туфолд бей

„Дънкан“ заминал на 18 този месец в неизвестна посока

Ж. Андрюс

Телеграмата падна от ръцете на Гленарван.

Нямаше никакво съмнение! Честната шотландска яхта бе превърната от Бен Джойс в пиратски кораб!

Така завърши преминаването на Австралия, което започна при такива щастливи предзнаменования. Следите на капитан Грант и на корабкрушенците изглеждаха безвъзмездно загубени. Този неуспех бе струвал живота на целия екипаж. Лорд Гленарван бе претърпял поражение. Този смел търсач, който в пампасите не отстъпи пред съюзените срещу него стихии, тук, на австралийския материк, бе победен от коварството на хората.

Трета част

Глава I „МЪКУОРИ“

Ако някога тия хора, които търсеха капитан Грант, трябваше да загубят надежда, че ще го видят отново, не беше ли сега, когато бяха загубили всичко? Към коя точка на земното кълбо да насочат нова експедиция? Как да изследват нови земи? „Дън-кан“ вече не съществуваше и връщането им веднага в родината не беше възможно. Предприетото от великодушните шотландци дело бе пропаднало. Несполука! Скръбна дума, която няма отзвук в една смела душа, и все пак под ударите на съдбата Гленарван трябваше да признае безсилието си да продължи това самоотвержено дело.

В тази обстановка Мери Грант има куража да не произнесе повече името на баща си. При мисълта за току-що загиналия нещастен екипаж тя сдържа собствената си мъка. Дъщерята отстъпи пред приятелката и сега тя на свой ред утешаваше леди Гленарван, след като беше толкова пъти утешавана от нея! Тя първа заговори за връщане в Шотландия. Като я гледаше колко е смела и примирена, Джон Мангълс се възхищаваше от нея. Той искаше да заговори отново в полза на капитана, но Мери го спря с поглед и по-късно му каза:

– Не, господин Джон, трябва да помислим за тия, които пожертвуваха себе си. Лорд Гленарван трябва да се върне в Европа.

– Имате право, мис Мери – отговори Джон Мангълс, – това е наложително. Трябва също да се уведомят английските власти за съдбата на „Дънкан“. Но не губете надежда. Ние няма да изоставим започнатите издирвания и, ако се наложи, аз ще ги продължа сам! Ще намеря капитан Грант или ще загина!

Джон Мангълс поемаше едно сериозно задължение. Мери го прие и протегна ръка към младия капитан, сякаш да потвърди това споразумение. От страна на Джон Мангълс това беше преданост за цял живот, а от страна на Мери – израз на вечна признателност.

През този ден бе решено окончателно да заминат незабавно за Мелбърн. На другия ден Джон отиде да направи справка за заминаващите кораби. Той разчиташе, че между Идън и столицата на Виктория има

чести съобщения.

Очакванията му не се оправдаха. Корабите бяха редки. Три или четири кораба, пуснали котва в залива Туфолд, съставляваха целия местен търговски флот. Нито един от тях не отиваше в Мелбърн, Сидней или Поант де Гал. А само в тия три австралийски пристанища Гленарван можеше да намери кораби за Англия. И наистина Peninsular Oriental Steam Navigation Company поддържаше редовна линия между тия три пристанища и метрополията.

При това положение какво трябваше да правят? Да чакат кораб? Това можеше да продължи дълго, защото заливът Туфолд се посещава рядко. А колко кораби само минават покрай него и никога не се отбиват!

След като обмислиха и обсъдиха въпроса, Гленарван бе почти решен да отидат до Сидней по суша, когато Паганел направи едно предложение, което никой не очакваше.

Географът също бе ходил в залива Туфолд и знаеше, че няма превозни средства за Сидней и Мелбърн. Но един от трите кораба, които стояха на котва, се готвеше да отплава за Окленд, столицата на Ика-на-Мауи, северният остров на Нова Зеландия. Паганел предложи да отпътуват с него до Окленд, отдето ще могат по-лесно да се върнат в Европа с някой от корабите на компанията.

Това предложение бе прието, макар че Паганел се въздържа да го подкрепи, както правеше обикновено, с многобройни аргументи. Той се задоволи само да оповести факта и добави, че пътуването няма да трае повече от пет-шест дни. Наистина разстоянието от Австралия до Нова Зеландия не беше повече от хиляда мили.

По странно стечение на обстоятелствата Окленд бе разположен точно на линията на тридесет и седмия паралел, който пътешествениците следваха неуклонно още от Арауканското крайбрежие, и географът можеше да извлече от това обстоятелство аргументи в полза на предложението си, без да бъде обвинен в пристрастие. Това беше наистина много удобен случай да посетят стръмните брегове на Нова Зеландия.

При все това Паганел не изтъкна тази изгода. След две последователни несполуки той очевидно не се решаваше да предложи трето тълкование на документа. Впрочем на какво можеше да наблегне. Не беше ли достатъчно ясно изразено в документа, че капитан Грант се бе спасил на „материк“, а не на остров? А Нова Зеландия е само остров. Това бе неоспоримо. Както и да е, по тази или по друга причина Паганел не свърза предложението си за отиване в Окленд с никаква помисъл за

нови издирвания. Той само подчерта, че между тази точка и Великобритания има редовни съобщения, от които можеха лесно да се възползуват.

Джон Мангс подкрепи предложението на Паганел. Той посъветва то да бъде прието, защото не можеха да чакат проблематичното пристигане на кораб в залива Туфолд. Но преди да вземат окончателно решение, той предложи да посетят кораба, за който говореше географът. Гленарван, майорът, Паганел, Робърт и той взеха една лодка и с няколко удара на веслата стигнаха до кораба, който беше закотвен на 400 метра от брега.

Това беше двумачтов кораб от 250 тона и се наричаше „Мъкуори“. Той пътуваше редовно между различните пристанища на Австралия и Нова Зеландия. Капитанът, или по-скоро корабоприетелят, среща посетителите много грубо. Те разбраха веднага, че имат работа с невъзпитан човек, чиито обноски не се отличаваха много от тия на петимата моряци, които обслужваха кораба. Широкото му червено лице, дебелия му ръце, смазаният му нос, едното му извадено око, пожълтялата му от лулата уста и животинският му израз обрисоваха Уйл Халей като неприятен човек. Но пътешествениците нямаха избор и за едно няколкодневно пътуване нямаше защо да бъдат толкова придирчиви.

– Кого търсите, хей вие там? – запита Уйл Халей непознатите, които се изкачваха на палубата на кораба му.

– Капитана – отговори Джон Мангс.

– Аз съм – каза Халей. – После?

– „Мъкуори“ за Окленд ли ще отплава?

– Да. После?

– С какъв товар?

– С всичко, което се продава, и всичко, което се купува. После?

– Кога заминава?

– Утре по пладне с отлива. После?

– Бихте ли взели пътници?

– Зависи от пътниците, и то ако са съгласни да се хранят от общия казан.

– Те ще си носят храна.

– После?

– После?

– Да. Колко са?

– Девет, от които две дами.

– Нямам кабини.

– Ще ги настаним в рубката¹⁰¹, която ще оставите на тяхно разположение.

– После?

– Приемате ли? – каза Джон Мангълс, който не се смущаваше от обноските на капитана.

– Трябва да видим – отговори собственикът на „Мъкуори“.

Уйл Халей мина един-два пъти по палубата, като удряше силно пода с грубите си подковани ботуши, после изведнъж се върна при Джон Мангълс.

– Какво ще платите? – запита той.

– Колко искате? – отговори Джон.

– Петдесет лири.

Гленарван кимна в знак на съгласие.

– Добре, петдесет лири – отговори Джон Мангълс.

– Но само пътя – добави Уйл Халей.

– Само пътя!

– Храната отделно!

– Отделно.

– Уговорено. После? – каза Уйл и протегна ръка.

– Какво после?

– Предплата?

– Ето половината, двадесет и пет лири – каза Джон Мангълс, като наброи парите, които корабопризежателят сложи в джоба си, без да благодари.

– Утре на кораба – каза той, – до пладне. Все едно дали сте тук, или ви няма, ще потегля.

– Ще бъдем.

След тия думи Гленарван, майорът, Робърт, Паганел и Джон Мангълс напуснаха кораба, без Уйл Халей дори да докосне с пръст мушамената си шапка, нахлузела върху червената му рошава коса.

– Какъв грубиян! – каза Джон.

– На мене пък ми харесва – отговори Паганел, – истински морски вълк.

– Истинска мечка – отвърна майорът.

– Дори предполагам – добави Джон Мангълс, – че в миналото тази мечка е търгувала с роби.

– Какво значение има това – отговори Гленарван, – щом като той

101. Кабина, построена върху палубата на кораба. Б. пр.

командува „Мъкуори“ и „Мъкуори“ отива в Нова Зеландия. От Туфолд бей до Окленд ще го виждаме малко, а след Окленд въобще няма да го видим.

Леди Елена и Мери Грант научиха с удоволствие, че заминаването беше определено за другия ден. Гленарван ги предупреди, че на „Мъкуори“ нямаше удобствата, които имаха на „Дънкан“. Но след толкова изпитания те нямаше защо да бъдат придирчиви. На мистър Олбинет бе поръчано да приготви провизиите. От изчезването на „Дънкан“ бедният човек непрекъснато оплакваше останалата на яхтата нещастна мисис Олбинет, която по всяка вероятност бе станала жертва заедно с останалия екипаж на свирепостта на каторжниците. Все пак той изпълни задълженията си на стюард с обичайното си старание и „допълнителната храна“ се състоеше от подобрани продукти, които сигурно никога не са били включвани в обикновената храна на „Мъкуори“. За няколко часа провизиите бяха набавени.

През това време майорът шконтира при един сарафин чекове, които Гленарван имаше срещу Юниън банк от Мелбърн. Гленарван не искаше да остане без злато, а също и без оръжия и муниции. Целият арсенал от оръжия бе възобновен.

Що се отнася до Паганел, той се снабди с една великолепна карта на Нова Зеландия, отпечатана от Джонстън в Единбург.

Мълреди беше съвсем добре. Той вече почти не чувствуваше раната, от която едва не умря. Няколко часа морски въздух щяха да го излекуват окончателно. Той разчиташе на лечебните свойства на тихоокеанските ветрове.

Уйлсън бе натоварен да подреди на „Мъкуори“ помещението, отредено за пътниците. Добре изметена и измита с четка, рубката се преобрази. Вдигайки рамене, Уйл Халей остави моряка да прави, каквото иска. Гленарван и неговите спътнички и спътници не го интересуваха. Той дори не знаеше имената им. Този „допълнителен товар“ му носеше петдесет лири и това беше всичко. За него бяха по-ценни двестата тона щавени кожи, с които бе изпълнен хамбарът му. Преди всичко кожите, а после хората. Той беше търговец. Що се отнася до качествата му на моряк, той минаваше за добър познавач на тия морета, в които кораловите рифове правят плаването много опасно.

Гленарван пожела да използва последните няколко часа на деня, за да се върне на оная точка на брега, където минаваше тридесет и седмият паралел. Две бяха причините за това.

Първо, той искаше да посети още веднъж предполагаемото място

на корабокрушението. Еъртън е бил сигурно боцман на „Британия“ и тя може би наистина се бе разбила в тази част на източните брегове на Австралия. А не трябваше да напуснат така лесно едно място, което вече нямаше да видят.

И второ, дори и да нямаше следи от „Британия“, не беше ли тук мястото, където „Дънкан“ бе попаднал в ръцете на каторжниците? Сигурно е имало борба! Може би ще намерят на брега следи от тази борба, от отчаяната съпротива на екипажа? Ако екипажът бе издавен, вълните не бяха ли изхвърлили някой труп на брега?

Гленарван извърши този оглед наедно с верния си Джон. Съдържа-телят на хотел „Виктория“ постави на тяхно разположение два коня и те поеха на север по пътя, който обикаля залива Туфолд.

Обиколката беше много тъжна. Гленарван и капитанът яздеха, без да говорят. Но се разбираха. Те се измъчваха от същите мисли и от същите тревоги. Очите им гледаха разядените от морето скали и нямаше нужда нито да си задават въпроси, нито да си отговарят.

Благодарение на усърдието и съобразителността на Джон, всяка точка на брега бе основно проучена. Прегледаха грижливо и най-малките заливчета, наклонени плажове и пясъчни плата, където не много силните приливи на Тихия океан биха могли да изхвърлят остатъци от разбития кораб, но не намериха нищо, което би оправдало предприемането на нови изследвания по тия места.

Те все още не можеха да открият следи от корабокрушението.

Що се отнася до „Дънкан“, и от него нищо. Цялата тази крайбрежна част на Австралия беше пуста.

При все това Джон Мангълс намери покрай брега ясни следи от лагеруване и под уединените миалсови дървета остатъци от скорошни огньо-ве. Дали някое чергарско племе не бе минало преди няколко дни от-тук? Не, защото Гленарван забеляза един предмет, който доказваше по неоспорим начин, че именно каторжниците са били по тая част на брега.

Този предмет беше износена и закърпена рубашка на сиви и жълти черти, злокобен парцал, захвърлен до дънера на едно дърво. Тя носеше регистрационен номер на изправителния дом в Пърт. Каторжника го нямаше, но неговата гнусна дрипа свидетелствуваше, че той бе минал от-тук. Тази ливрея на престъпността, след като бе носена от някой негод-ник, сега гниеше върху тоя пустинен бряг.

– Виждате ли, Джон – каза Гленарван, – каторжниците са били тук! Ами нещастните ни другари от „Дънкан“?...

– Да! – отговори Джон с глух глас. – Няма съмнение, че те са били

свалени на брега и че са погинали.

– Нещастните – извика Гленарван. Ако някога ми паднат онези в ръцете, ще отмъстя за моя екипаж!...

От скръб лицето на Гленарван взе сурово изражение. Няколко минути лордът стоя неподвижно, устремил поглед към огромната океанска шир, сякаш искаше да открие с последен взор някой загубен в пространството кораб. После погледът му загасна, лицето му прие обикновеното си изражение и той, без да произнесе нито дума, без каквото и да е жест, препусна по пътя за Идън.

Оставаше да се извърши само една формалност, да се направи декларация пред полицейския комисар за събитията, които се бяха случили. Сториха това още същата вечер пред комисаря Томас Бенкс, който, пишейки протокола, едва скри задоволството си. Той чисто и просто бе очарован от заминаването на Бен Джойс и на шайката му. Целият град сподели това задоволство. Каторжниците бяха напуснали Австралия! Вярно, това беше станало след едно ново престъпление, но все пак бяха заминали. Тази важна новина бе веднага телеграфирала на властите в Мелбърн и Сидней.

След като направи декларацията си, Гленарван се върна в хотел „Виктория“.

Пътешествениците прекараха доста тъжно тази последна вечер. Мислите им се въртяха около страната, която им донесе толкова нещастия. Те си спомняха колко големи бяха надеждите им на нос Бернули и как тия надежди бяха жестоко разбити в залива Туфолд!

Колкото до Паганел, той беше обзет от някакво трескаво възбуждение. Джон Мангълс, който го наблюдаваше още от случката при река Сноуи, чувствуваше, че на географа хем му се иска, хем не му се иска да говори. На няколко пъти той му задава въпроси, на които Паганел не отвърна нищо.

При все това вечерта, като го изпращаше до стаята му, Джон го запита защо е нервен.

– Драги Джон – отговори уклончиво Паганел, – аз не съм по-нервен от обикновено.

– Господин Паганел – продължи Джон, – вие криете някаква тайна, която ви измъчва!

– Може би! – възкликна географът. – Но то е по-силно от мене!

– Кое е по-силно от вас?

– От една страна, радостта ми, от друга, отчаянието.

– Вие сте едновременно радостен и отчаян?

– Да, радостен и отчаян, че отивам в Нова Зеландия.

– Да не би да имате някои указания? – запита живо Джон Мангис. – Да не би да сте намерили загубените следи?

– Не, приятелю Джон! От Нова Зеландия няма връщане! Но все пак... Най-сетне вие познавате човешката природа! Додето човек диша, все се надява! И моят девиз е „*Spero, spero*“¹⁰², който е най-хубавият девиз на света.

Глава II

МИНАЛОТО НА СТРАНАТА, В КОЯТО ОТИВАХА

На другия ден, 27 януари, пътниците на „Мъкуори“ се настаняха в тясната рубка на кораба. Уйл Халей не предложи на пътничките собствена си каюта. Никой обаче не съжаляваше за тази учтивост, защото бърлогата беше достойна за мечката.

В дванадесет и половина по обяд, с настъпването на отлива, „Мъкуори“ се готвеше да отплава. Котвата бе застанала отвесно и я откачиха доста трудно от дъното. От югозапад духаше умерен вятър. Малко по малко опънаха платната. Петте моряци на ветрохода маневрираха бавно. Уйлсън се опита да помогне на екипажа, но Халей го помоли да не се меси в работи, които не го засягат. Той бил свикнал да си върши сам работата и нямал нужда нито от помощ, нито от съвети.

Това се отнасяше и до Джон Мангис, когото несръчността на някои маневри караше да се усмихва. Джон си взе бележка от казаното и си запази правото да се намеси само в случай, че неумението на екипажа постави кораба в опасност.

Все пак, подтиквани от ругатните на корабоприетеля, макар и бавно, моряците успяха да вдигнат платната. С опънати долни платна „Мъкуори“ се насочи в открито море с попътен вятър, който духаше отляво. По-късно бяха опънати и горните платна. Но въпреки това корабът едва напредваше. Издутият му нос, широкото дъно и тежката му задница го правеха тромав и той представляваше това, което моряците наричат „корито“.

Трябваше да се помирят с това положение. За щастие, колко и да беше бавен „Мъкуори“, за пет или най-много за шест дни трябваше да стигне до Окленд.

102. *Dum spiro, spero* – докато дишам, се надявам. Б. пр.

В седем часа вечерта австралийският бряг и фаровете на пристанището Идън изчезнаха от погледа. Морето беше доста бурно и корабът се клатеше много. Той пропадеше тежко в образуваните от вълните падини. Пътниците бяха силно раздрусани и седенето им в рубката беше мъчително, а на палубата не можеше да се излезе, защото валеше силен дъжд. Така те сякаш бяха осъдени на строг затвор.

Всеки се бе отдал на мислите си. Говореха малко. Леди Елена и Мери Грант надали бяха разменили по няколко думи. Гленарван не можеше да се съдържи на едно място. Той вървеше напред-назад, докато майорът седеше неподвижно. Джон Мангълс и Робърт се изкачваха от време на време на палубата, за да оглеждат морето. А що се отнася до Паганел, той седеше в ъгъла си и мърмореше смътни и несвързани думи. За какво ли мислеше достойният географ? За Нова Зеландия, към която го водеше съдбата. Той си припомняше цялата история и цялото минало на тази злокобна страна, възкръснали пред погледа му.

Имаше ли някой факт в цялата тази история, някое събитие, което би дало право на откривателите на тия острови да ги считат за материк? Съвременният географ, мореплавателят можеха ли да ги нарекат с това име? Ясно беше, че Пагапел се връщаше непрекъснато към тълкованието на документа. Това беше някаква мания, идея фикс. След Патагония и след Австралия неговото въображение се въртеше около Нова Зеландия. Смушаваше го само една единствена дума.

– Контин... контин... – повтаряше той. – Но това значи „континент“!

И той започна да си припомня всички мореплаватели, които са изследвали тия два големи острова в южните морета.

На 13 декември 1642 година холандецът Тасман, след като от-крил Вандименовата земя, слязъл на неизвестните брегове на Нова Зеландия. Няколко дена той пътувал по крайбрежието и на 17 корабите му навлезли в един широк залив, който завършвал с тесен проток, отделящ два острова.

Северният остров се нарича Ика-на Мауи, което на новозеландски означава „рибата на Мауи“. А южният остров е Махай-Пуна-Му, т.е. „китът, който произвежда зеления жад“¹⁰³.

Абел Тасман изпратил лодки на сушата, които се върнали, придружени от две пироги, препълнени от тълпа шумни туземци. Тия диваци имали среден ръст, цветът на кожата им бил кафяв или жълт, с

103. Твърд камък с маслинен цвят, който се употребява за украшения. Б. пр.

изпъкнали кости, груб глас и черни коси, които били вързани над глава-та по японски и украсени с голямо бяло перо.

Тази първа среща между европейците и туземците сякаш обещава-ла продължителни добри отношения. Но на следния ден, в момента, ко-гато една от лодките на Тасман отишла да търси по-близо до брега удобно място за хвърляне на котва, тя била грубо нападната от седем пироги, натоварени с голям брой туземци. Лодката се наклонила и се на-пълнила с вода. Първи бил ударен в гърлото с грубо заострена пика боц-манът, който командувал лодката. Той паднал във водата. От шестимата му спътници четирима били убити. Другите двама и самият боцман ус-пели да доплуват до кораба и били спасени.

След това нещастно събитие Тасман отплавал, като се задоволил да отмъсти на туземците с няколко пушечни изстрела, които по всяка веро-ятност не ги засегнали. Той напуснал този залив, чието име останало За-лив на избитите, тръгнал нагоре покрай западния бряг и на 5 януари хвърлили котва близо до северния край на острова. На това място пора-ди силното вълнение и поради недружелюбието на диваците той не мо-жал да се запаси с вода и напуснал окончателно тия земи на които в чест на Генералните щати дал името Статен ланд, Земя на Щатите.

И наистина холандският мореплавател си въобразявал, че тия земи граничат с островите, носещи същото име, открити на изток от Огнена земя, на южния край на Америка. Той мислел, че е открил „Великия южен континент“.

– Но – казваше си Паганел – това, което един моряк от седемнаде-сетия век е могъл да нарече „континент“, моряк от деветнадесети век не може да го назове със същото име! Подобна грешка не е допустима! Не! Има нещо, което ми убягва!

В течение на повече от един век откритието на Тасман било забра-вено и Нова Зеландия сякаш не съществувала, когато един френски мо-реплавател, Сюрвил, се натъкнал на нея при 35° 37 южна ширина. Отна-чало той нямал причини да се оплаква от туземците, но се извил такъв силен вятър, разразила се такава буря, че лодката, с която пренасяли болните от експедицията, била изхвърлена на брега на залива Рефюж. Там един от местните главатарии на име Наги Нуи посрещнал много доб-ре французите и ги настанил дори в собствената си колиба. Всичко вър-вяло спокойно, докато една лодка на Сюрвил не била открадната. Сюр-вил напразно протестирал и решил да накаже за тази кражба цялото се-ло, което опожарил. Страшно и несправедливо отмъщение, което допри-несло за кървавите репресии, разиграли се по-късно в Нова Зеландия.

На 6 октомври 1769 година по тия брегове се явил именитият Кук. Той закотвил кораба си „Индевър“ в залива Тауе Роа и се опитал да спечели симпатиите на туземците с добри обноски. Но за да се отнасяш добре с хората, трябва първо да влезеш във връзка с тях. Кук не се поколебал да хване двама-трима пленници и насила да им наложи добрините си. Отрупани с подаръци, пленниците били върнати на брега. Скоро голяма група туземци, съблазнени от техните разкази, дошли доброволно на кораба и започнали да вършат размяна с европейците. Няколко дена по-късно Кук се запътил към залива Хокс, който широко се врязва в източното крайбрежие на северния остров. Там той намерил воинствени, кресливи и предизвикателни туземци! Тяхното враждебно отношение отишло толкова далече, че трябвало да се стреля по тях.

На 20 октомври „Индевър“ пуснал котва в залива Токо Малу, дето живеело миролюбиво население от около двеста човека. Ботаниците на кораба направили там много полезни изследвания, като туземците ги превозвали до брега в своите пироги. Кук посетил две села, защитени от живи плетове, огради и двойни ровове, което свидетелствувало, че туземците имат солидни познания по строежа на укрепления. Главното от тях било разположено върху една скала, която по време на силни приливи се превръщала в истински остров, дори повече от остров, защото водите не само я заобикаляли от всички страни, но минавали и под нея през един естествен свод, висок 18 метра, върху който се издигало недостъпно укрепление, „паах“ по туземски. На 31 март Кук, след като в течение на пет месеца събрал голямо количество интересни предмети, туземни растения, етнографски и етнологически сведения, дал името си на пролива, който отделял двата острова, и напуснал Нова Зеландия. По-късно, по време на следващите си пътувания, той имал случай да посети отново тия места.

И наистина в 1773 година великият мореплавател се явил отново в залива Хокс и бил свидетел на сцени на човекоядство. За тия сцени трябва обаче да се упрекнат неговите спътници, които ги предизвикали. Офицери намерили на брега отрязани крайници на млад туземец, занесли ги на кораба, където ги опекли и ги дали за храна на туземците, които се нахвърлили върху тях жадно. Какво печално хрумване – сами да станат готвачи на човекоядци!

Кук, който много обичал тия земи, ги посетил и по време на третото си пътуване с цел да допълни направените по-рано хидрогеографски наблюдения. За последен път той ги е напуснал на 25 февруари 1777 година.

В 1791 година Ванкувър се отбил за двадесетина дни в залива Сомбр, но без никаква полза за Естествените или географски науки. В 1793 година д'Антрекасто проучил двадесет и пет мили от крайбрежието в северната част на Ика-на-Мауи. Капитаните от търговския флот Хаузен и Далримп, а след тях и Баден, Ричардсън и Муди спирали тук за малко, а доктор Саваж останал пет седмици и събрал интересни подробности за нравите на новозеландците.

През тази именно година, 1805, племенникът на вожда на Ранги Ху, умният Дуа Тара, заминал с кораба „Арго“, който бил на котва в Залива на островите и бил командован от капитан Боден.

Може би приключенията на Дуа Тара ще станат един ден сюжет за епопея на някой маорийски Омир. Те са изпълнени с нещастия, несправедливости и лоши обноски. В замяна на върнатата си служба, той получил само вероломство, затвор, удари и рани. Каква ли представа е добил той за хората, които се наричат цивилизовани! Отведен бил в Лондон и там направили от него моряк от последен разред и посмешище на екипажите. Ако не бил висикопочтенният пастор Марсдън, нещастният младеж щял да умре от страдания. Този мисионер се заинтересувал от младия дивак, у когото открил здрав ум, смелост, доброта, любезност и приветливост. Марсдън успял да издействува за своето протеже няколко чувала жито и земеделски сечива, предназначени за неговата страна. Цялото това оскъдно имущество му било откраднато. Нещастията и страданията се струпали отново над бедния Дуа Тара и го преследвали до 1814 година, когато той най-сетне се върнал в страната на своите деди. Той можел вече да използва плодовете на горчивия си опит и се готвел да обнови кръвожадната Зеландия, когато смъртта го отнесла на двадесет и осем годишна възраст. Без съмнение това непоправимо нещастие забавило цивилизоването на страната за много години. Нищо не можело да замести добрия и даровит човек, който съчетавал в душата си любовта към доброто и любовта към родината си.

До 1816 година Нова Зеландия била изоставена. През тази година Томпсън, в 1817 година Лилиард Никола, а в 1819 година Марсдън изследвали различни области на двата острова, а в 1820 година Ричард Круиз, капитан на осемдесет и четвърти пехотен полк, прекарал там десет месеца и направил много ценни за науката наблюдения върху живото на туземците.

В 1824 година Дюпере, комендант на „Кокий“, спрял за петнадесет дни в Залива на островите и останал с най-добри впечатления от туземците.

След него в 1827 година английският китоловен кораб „Мъркюри“ трябвало да се брани срещу грабителските и кръвожадни нрави на туземците. Същата година капитан Дилън бил посрещнат на два пъти много гостоприемно.

През месец март 1827 година комендантът на „Астролаб“, именитият Дюмон д'Юрвил, прекарал спокойно и без оръжие няколко нощи на брега посред туземците, разменял с тях подаръци и песни, спал в техните колиби и продължил безпрепятствено своите интересни проучвания, благодарение на които били съставени прекрасните карти, пазени в архива на флотата.

На следната година, обаче, английският двумачтов кораб „Хоза“ под командата на Джон Джеймз, след като стигнал до Залива на островите, се насочил към източния нос, където Джеймз имал големи неприятности с един коварен вожд, наречен Енараро. Мнозина от неговите спътници били убити жестоко.

От тия противоречиви събития, от тия редуващи се факти на кротост и варварство трябва да се заключи, че много често жестокостта на новозеландците е била подбудена от чувство на отмъщение. Доброто и лошото отношение зависели от добрите или лошите обноски на капитаните. Имало, разбира се, някои и други неоснователни нападения от страна на туземците, но това били най-вече предизвикани от европейците отмъщения. За нещастие жертви на тази мъст ставали тия, които не я заслужавали. След д'Юрвил етнографията на Нова Зеландия била допълнена от един смел изследовател, който обиколил света двадесетина пъти, един чергар, един скитник на науката – англичанина Ърл. Той обходил неизвестните дотогава области на двата острова, без да има основание да се оплаква лично от туземците, макар че присъствувал често на сцени на човекоядство. Новозеландците се изяждали един друг с отвратително настървение.

Това било потвърдено през 1831 година от капитан Лаплас по време на престоя му в Залива на островите. Сраженията с туземците вече били станали много опасни, защото те си служели с огнестрелни оръжия извънредно умело. Вследствие на това някога цветущите и населени области на Ика-на-Мауи се превърнали в пустини. Изчезнали цели племена, както изчезват стада овци, опечени и изядени.

Мисионерите се борели напразно срещу тия кръвожадни инстинкти. Още през 1808 година „Church Missionary Society“ изпратило своите най-ловки агенти – това е прилагателното, което им подхожда – в главните станции на северния остров. Но варварството на новозеландците

принудило дружеството да преустанови създаването на мисии. В 1814 година само Марсдън, покровителят на Дуа Тара, Хол и Кинг слезли в Залива на островите и купили от местните вождове срещу двадесет железни секири двеста акра земя. Там бил установен центърът на ан-гликанското дружество.

Началото било трудно, но все пак туземците не посегнали върху живота на мисионерите и дори приемали техните грижи и учение. Някои кръвожадни диваци се опитомили. У тях нечовешки същества се събудило и чувството на признателност. Дори в 1824 година новозеландците защитили своите „арики“, т.е. преподобни отци, срещу груби моряци, които ги оскърбявали и ги заплашвали с изтезания.

И така лека-полека мисиите преуспели въпреки присъствието на каторжници, избягали от Порт Джексън, които развращавали туземното население. В 1831 година „Вестникът на евангелистките мисии“ съобщил съществуването на две значителни мисионерски общества, разположени едното в Киди Киди на бреговете на канал, който се вливал в морето при Залива на островите, а другото в Пай Хиа на брега на реката Кава Кава. Под ръководството на ариките покръстените туземци очертали и прокарали пътища през огромните гори, построили мостове над буйните потоци. Всеки мисионер отивал на свой ред да проповядва цивилизоващата религия на отдалечените племена, строили параклиси от тръстика и дървени кори, училища за младите туземчета и върху покривите на тия скромни постройки се развявало знамето на мисията, на което бил изобразен Христовият кръст и следните думи: „Ронго Пай“, което на новозеландски значи „Евангелие“.

За жалост влиянието на мисионерите не надхвърлило пределите на техните мисии. Дейността им не засегнала племената, които водят чергарски живот. Човекоядството било изкоренено само у християните, като, разбира се, и тия новопокръстени не бивало да се подлагат на много изкушения. Кървавият инстинкт още трептал у тях.

Същевременно по тия диви места се водела непрекъсната война. Новозеландците не приличат на затъпелите австралийци, които отстъпват пред европейското нашествие. Те се съпротивлявали и защищавали. Мразели нашествениците и в момента се борели срещу английските колонисти с неизлечима омраза. Бъдещето на тия големи острови е поставено на карта. Тях ги очаква или незабавна цивилизация, или затвърдяване на варварството за много столетия напред в зависимост от това, кой ще спечели борбата.

Така Паганел, който гореше от нетърпение, си припомни историята

на Нова Зеландия. Но в тази история нямаше нищо, което позволяваше да се нарече „континент“ тази област, която се състоеше от два острова, и ако някои думи от документа подбуждаха въображението му, двете срички „контин“ му пречеха настойчиво да даде каквото и да било ново тълкование.

Глава III НОВОЗЕЛАНДСКИТЕ КЛАНЕТА

На 31 януари, четири дни след тръгването, „Мъкуори“ още не беше изминал и две трети от разстоянието между Австралия и Нова Зеландия. Уйл Халей се занимаваше малко с маневрите на кораба и оставяше работите да се подреждат сами. Самият той се показваше рядко, за което никой не съжаляваше. И никой нямаше да го упрекне, че прекарва цялото си време в кабината, ако грубият корабпритежател не се напиваше всеки ден с джин или бренди. Моряците му подражаваха и навярно никога кораб не бе пътувал по божията милост като „Мъкуори“ от Туфолд бей.

Тази непростима небрежност принуждаваше Джон Мангълс да бъде постоянно нащрек. Мълреди и Уйлсън неведнъж оправяха кормилото, когато някой внезапен завой заплашваше да повали кораба встрани. Често Уйл Халей се намесваше и отрупваше двамата моряци с ругатни. Несвикнали на това, те имаха голямо желание да сграбчат пияницата и да го хвърлят в дъното на трюма до края на пътуването. Но Джон Мангълс ги възпираше и с мъка усмиряваше тяхното справедливо възмущение.

При все това положението на кораба го безпокоеше, но за да не тревожи Гленарван, той сподели тия си опасения само с майора и Паганел. Мак Набс му даде, само че с други думи, същия съвет като моряците.

– Ако тази мярка ви изглежда полезна, Джон – каза Мак Набс, – няма защо да се колебаете да поемете командването или ако предпочитате, ръководството на кораба. След като ни свали в Окленд, този пияница ще стане отново господар на кораба си и тогава, ако му харесва, може да пътува, колкото си иска.

– Разбира се, господин Набс – отговори Джон, – ще го направя, ако видя, че е наложително. Засега обаче, докато сме в открито море, достатъчно е само малко наблюдение. Моряците ми и аз не напускаме палубата. Но като наближим крайбрежието, ако Уйл Халей не поумнее,

признавам, че ще бъде много затруднен.

– Не можете ли поне само да сочите пътя? – запита Паганел.

– Това ще бъде трудно – отговори Джон. – Ще повярвате ли, че на кораба няма нито една морска карта?

– Наистина ли?

– Да, наистина. „Мъкуори“ пътува само между Идън и Окленд и Уйл Халей е толкова привикнал с тия места, че не прави никакви наблюдения и изчисления.

– Той си представлява сигурно – отговори Паганел, – че корабът му си знае пътя и че се управлява сам.

– Но – забеляза Джон Мангс – аз не вярвам на корабите, които се управляват сами, и ако Уйл Халей е пиян при приближаването на брега, той ще ни постави в голямо затруднение.

– Да се надяваме – каза Паганел, – че като доближим сушата, той ще дойде на себе си.

– В случай на нужда – запита Мак Набс – не бихте ли могли да отведете „Мъкуори“ до Окленд?

– Без карта на тая част от крайбрежието това е невъзможно. Подводните скали са извънредно опасни. Те представляват цяла редица неправилни и лъкатушещи фиорди като фиордите в Норвегия. Тук има много рифове и за да се избягнат, човек трябва да ги познава добре. Всеки кораб, колкото и здрав да е, би потънал, ако килът му се блъсне в някоя от тия скали, издигащи се на няколко стъпки под водата.

– И в такъв случай – запита майорът – екипажът ще има само една възможност – да потърси убежище на брега?

– Да, господин Мак Набс, ако времето позволява това.

– Опасно разрешение! – отговори Паганел. – Защото крайбрежието на Нова Зеландия не е гостоприемно и опасностите на брега не са помалки от тия в морето!

– За маорите ли говорите, господин Паганел? – запита Джон Мангс.

– Да, приятелю. Те се ползват с лоша слава в океана. Не са като австралийците, боязливи и затыпели, а една интелигентна и кръвожадна раса, канибали, жадни за човешко месо, човекоядци, от които не трябва да се очаква никаква милост.

– В такъв случай – каза майорът, – ако капитан Грант е претърпял корабкрушение край бреговете на Нова Зеландия, вие не бихте ни по-светвали да тръгнем да го търсим?

– По крайбрежието, да – отговори географът, – защото може би ще

се намерят следи от „Британия“, но във вътрешността, не, защото това би било напразно. Всеки европейец, който се осмели да навлезе в тази гибелна страна, попада в ръцете на маорите, а всеки пленник на маорите е загубен. Аз съветвах приятелите си да преминават през пампасите, да прекосят Австралия, но никога няма да ги поведеа по пътеките на Нова Зеландия. Дано небето ни ръководи и господ ни помогне никога да не попадаме в ръцете на тия свирепи туземци!

Опасенията на Паганел бяха напълно основателни. Нова Зеландия има ужасна слава и всички събития, свързани с нейното откриване, могат да бъдат отбелязани с кръвави дати.

Списъкът на мореплавателите, загинали от мъченическа смърт, е твърде дълъг. Първи в кръвавите летописи на канибализма са петте моряци на Абел Тасман, които били убити и изядени. След тях същата участ бе отредена на капитан Тъкней и целия екипаж на лодката му. В източната част на пролива Фово също били изядени петима рибари от кораба „Сидней Ков“. Трябва да се споменат още четирима души от шхуната „Брадърс“, убити в заливчето Молиньо, няколко войници на генерал Гейтс и трима дезертъори от „Матилда“, за да стигнем до покритото с печална слава име на капитан Марион Дю Френ.

На 11 май 1772 година след първото пътуване на Кук корабът на френския капитан Марион „Маскарен“ пуснал котва заедно с „Кастри“, командуван от капитан Крозе, в Залива на островите. Двучинните новозеландци посрещнали много любезно новодошлите. Отначало те се показали дори боязливи и за да свикнат с корабите, трябвало да им правят подаръци, услуги и да им дават ежедневни и продължителни доказателства за приятелство.

Вождът им, умният Такури, принадлежал, според думите на Дюмон д'Юрвил, към племето вангароа и бил роднина на туземеца, когото Сюрвил отвлякъл с измама две години преди пристигането на капитан Марион.

В една страна, където честта налага на всеки моар да отплати с кръв за нанесената обида, Такури не можел да забрави оскърблението, нанесено на племето му. Той чакал търпеливо пристигането на някой европейски кораб, обмислял отмъщението си и го извършил с ужасно хладнокръвие.

След като се преструвал на боязлив пред французите, Такури направил всичко, за да приспи тяхната бдителност и ги накара да се помислят в безопасност. Той и другарите му прекарвали често нощите на корабите. Те носели със себе си прекрасни риби. Дъщерите и жените им ги

придружавали. Скоро научили имената на офицерите и ги канели да посетят селата им. Марион и Крозе, изкушени от тях добри обноски, обиколили цялата област, населена с четири хиляди души. Туземците ги посрещали без оръжие и се стараели да им внушат пълно доверие.

Капитан Марион бил хвърлил котва в Залива на островите с намерение да смени мачтите на „Кастри“, които били доста повредени от последните бури. Той изследвал вътрешността на острова и на 23 май намерил една гора от великолепни кедри на две левги от брега и близо до един залив, който отстоял на четири километра от корабите.

На това място устроили лагер, дето две трети от моряците, снабдени с брадви и други инструменти, били заети със сечене на дървета и поправка на пътищата, които водели до залива. Били създадени още два лагера, единият на малкия остров Моту Аро, който се намирал сред залива и където били пренесени болните от експедицията, ковачите и бъчварите на корабите, а другият – на големия остров при брега на океана, на шест километра от корабите. Този втори лагер бил във връзка с лагера на дърводелците. Ина трите места силни и любезни диваци помагали на моряците в работата им.

При все това капитан Марион не пропуснал да вземе известни предпазителни мерки. Диваците идвали на корабите винаги без оръжие, докато лодките стигали на брега винаги добре въоръжени. Но Марион и по-доверчивите от неговите офицери били заслепени от обноските на туземците и комендантът заповядал да обезоръжат лодките. Капитан Крозе се опитал да убеди Марион да отмени това нареждане, но не успял.

Тогава вниманието и предаността на новозеландците се удвоили. Техните вождове и офицерите живеели в най-добри отношения. Много пъти Такури довеждал на кораба сина си и го оставял да пренощува там. На 8 юни, по време на едно тържествено посещение на сушата, Марион бил провъзгласен за „велик вожд“ на цялата област и косата му била окичена в знак на почит с четири бели пера.

Така изтекли тридесет и три дни от пристигането на корабите в Залива на островите. Поправката на мачтите напредвала. Цистерните се пълнели с вода от изворите на остров Моту Аро. Капитан Крозе ръководел лично работата на дърводелците. Всичко вървяло така добре, че не можело да има никакво съмнение в благополучния край на предприятието.

На 12 юни в два часа комендантската лодка била приготвена за риболов близо до селото на Такури. В лодката се качил Марион с двамата

млади офицери Водрикур и Лъоу, един доброволец, капитанът оръжейник и дванадесет моряци. Те били придружени от Такури и петима други главатари. Нищо не предвещавало ужасната катастрофа, която очаквала шестнадесетте европейци от всичките седемнадесет.

Лодката потеглила към брега и скоро изчезнала от погледа.

Вечерта Марион не се върнал да спи на кораба. Никой не се разтревожил от неговото отсъствие. Всички предположили, че е посетил лагера в гората и е останал да преспи там.

На другия ден в пет часа лодката на „Кастри“ отишла както обикновено за прясна вода на остров Моту Аро и се върнала без всякакво пременение.

В девет часа дежурният моряк от „Маскарен“ забелязал в морето един човек, който плувал с последни сили към корабите. Изпратили лодка да го прибере.

Това бил Търнър, един от гребците на капитан Марион. Той бил ранен в слабините с два удара от копие и се връщал сам от седемнадесетте човека, които напуснали предния ден кораба.

Разпитали го и скоро узнали всички подробности на тази страшна драма.

Лодката на нещастния Марион стигнала селото в седем часа сутринта. Диваците излезли да посрещнат радостно гостите. Те пренесли на раменете си офицерите и моряците, които не искали да се измокрят. После французите се разделили един от друг.

Тогава изведнъж диваците, въоръжени с копия, боздугани и криваци, се нахвърлили върху тях, десет срещу един, и ги избили. Морякът Търнър, ранен от два удара с копие, успял да избяга от неприятелите и да се укрие в храсталаците. Оттам той бил свидетел на отвратителни сцени. Диваците свалили дрехите на убитите, разпразли коремите им и ги наскели на парчета.

В този момент Търнър, без никой да го види, се хвърлил в морето и бил прибран умиращ от лодката на „Маскарен“.

Това събитие ужасило двата екипажа. Раздали се викове за отмъщение. Но преди да се отмъщава за умрелите, трябвало да се спасят живите. На сушата имало три лагера, които били обградени от хиляди кръвожадни диваци, от настървени за човешко месо канибали.

В отсъствието на капитан Крозе, който прекарал нощта в лагера на дърводелците, най-старшият офицер на кораба, Дюклемъор, взел веднага бързи мерки. Лодката на „Маскарен“ била изпратена с един офицер и отряд войници. Този офицер трябвало преди всичко да се притече в

помощ на дърводелците. Той тръгнал, обиколил брега, видял изоставената лодка на капитан Марион и слязъл на острова.

Капитан Крозе, както се каза, не бил на кораба и не знаел нищо за избиването, когато към два часа след пладне видял, че пристига отрядът. Той предугадил някакво нещастие, отишъл да посрещне войниците и научил истината. Забранил да се съобщава за случката на дърводелците, за да не се подплашат.

Диваците, събрани на групи, заемали всички височини. Капитан Крозе наредил да се приберат най-важните инструменти, а останалите закопал; изгорил хангарите и започнал да се изтегля с шестдесет души.

Туземците вървели след тях и викали: „Такури мате Марион“¹⁰⁴. Те се надявали да изплашат моряците, като им съобщят за смъртта на техните шефове. Моряците били вбесени и искали да се нахвърлят срещу негодниците. Капитан Крозе едва успял да ги възпре. Така изминали осем километра. Отрядът стигнал брега и всички се качили в лодките заедно с хората от втория лагер. През цялото това време около хиляда туземци седели неподвижно на земята. Но когато лодките навлезли в морето, туземците започнали да ги обсипват с камъни. Тогава четирима моряци, добри стрелци, убили последователно всичките им вождове за голяма изненада на диваците, които не познавали действието на огнестрелните оръжия.

След пристигането си на кораба капитан Крозе изпратил веднага лодка на острова Моту Аро. Един отряд войници останал да спи там, а болните били пренесени на корабите.

На другия ден бил изпратен още един отряд, за да засили поста. Трябвало островът да бъде прочистен от диваците и да продължи пълненето на цистерните с вода. Селото в Моту Аро имало триста жители. Французите го нападнали. Били убити шест вожда, останалите туземци били прогонени с щикове, а селото опожарено. При все това „Кастри“ не можел да отплава без мачти и Крозе, принуден да се откаже от дърветата на кедровата гора, трябвало да се задоволи с наставени мачти. Запазяването с вода продължавало.

Изтекъл цял месец. Диваците се опитвали на няколко пъти да превземат острова Моту Аро, но не успели. Щом пирогите им наближавали корабите, оръдията ги разбивали.

Най-сетне работите били завършени. Оставало да се разбере дали не е останал жив някой от шестнадесетте жертви и да се отмъсти за

104. Такури уби Марион. Б. а.

убитите. Лодката, натоварена със значителен отряд офицери и войници, тръгнала към селото на Такури. При нейното приближаване коварният и подъл вожд избягал, наметнат с шинела на капитан Марион. Колибите на селото били внимателно претърсени. В колибата на Такури бил намерен човешки череп, който бил наскоро сварен. По него личали още отпечатащи от зъбите на канибала. Един човешки бут бил набучен на дървен шиш. Намерена била една риза с окървавена яка, в която познали ризата на Марион, после дрехите, pistolетите на младия Водрикур, оръжията на лодката и куп разкъсани дрехи. Малко по-далече, в друго село, били намерени изчистени и сварени човешки вътрешности.

Тези неопровержими доказателства за убийство и човекоядство били събрани и останките почтително погребани. След това селата на Такури и неговия съучастник Пики Оре били изгорени. На 14 юли 1772 година двата кораба напуснали тия злокобни места.

Такова било нещастieto, за което трябва да си спомнят всички пътешественици, стъпващи на новозеландския бряг. Неблагоразумен е онзи капитан, който забравя тия уроци. Новозеландците са винаги коварни и жадни за човешко месо. В това трябвало да се убеди и Кук по време на своето второ пътуване през 1773 година.

И наистина лодката на един от неговите кораби, „Авантюр“, командван от капитан Фюрно, слязла на 17 декември на брега за треви и не се върнала вече. В нея имало един мичман и девет моряка. Разтревожен от това, капитан Фюрно, изпратил поручик Бърней да търси лодката. Достигнал мястото, където слезли другарите му, Бърней намерил, както сам казва, „една картина на клане и варварство, за която е невъзможно да се говори без отвращение. Главите, червата и дробовете на мнозина от нашите хора бяха разхвърляни по пясъка, а наблизко няколко кучета разкъсваха други подобни останки.“

За да приключим с този кървав списък, трябва да добавим и кораба „Брадърс“, нападнат от новозеландците в 1815 година, и избиването в 1820 година на целия екипаж на „Бонд“ с капитан Томпсън. И най-сетне на 1 март 1829 година в Уалкитаа вождът Енараро ограбил английския двумачтов кораб „Хоз“ от Сидней. Ордата му канибали убила няколко моряци, опекла трupoвете им и ги изяла.

Такава беше Нова Зеландия, към която отиваше „Мькуори“, ръководен от капитан пианица и тъп екипаж!

Глава IV ПОДВОДНИТЕ СКАЛИ

Мъчителното пътуване продължаваше. На 2 февруари, шест дена след тръгването. „Мъкуори“ все още беше далече от бреговете на Окленд, макар че вятърът беше попътен и се поддържаше в югозападна посока. Пречеха обаче теченията и корабът едва се движеше. Морето, мрачно и бурно, го клатеше, корпусът му пращеше и той се издигаше мъчно над вълните. Лошо опънатите крепители поддържаха слабо мачтите, които се клатеха силно при всяко накланяне на кораба.

За щастие Уйл Халей като човек, който не бърза, бе поставил малко платна. Иначе мачтите щяха веднага да се строполят. Джон Мангис се надяваше, че това лошо „корито“ ще се дотър-ри до брега без приключения, но страдаше, че спътниците му пътуват при такива лоши условия на този кораб.

При все това леди Елена и Мери Грант не се оплакваха, макар че непрекъснатият дъжд ги принуждаваше да седят в рубката, където много ги измъчваха липсата на въздух и клатенето на кораба. Затова понякога, без да обръщат внимание на дъжда, те излизаха на палубата и оставаха там, докато неударжимият порив на вятъра ги принудеше да слязат отново в тясната рубка, пригодена по-скоро за стоки, отколкото за пътници и още по-малко за пътнички.

Приятелите им се стараеха да ги развличат. Паганел се опитваше да убива времето им с всевъзможни истории, но нямаше голям успех. И наистина духовете, потиснати от печалното завръщане, бяха деморализирани. Колкото разказите на географа върху пампасите и Австралия бяха по-рано забавни, толкова сега разсъжденията му и описанията на Нова Зеландия се посрещаха студено и с безразличие. Впрочем те отиваха към тази страна със зловещо минало без увлечение, по принуда, само под натиска на фаталността. От всички пътници на „Мъкуори“ най за оплакване беше лорд Гленарван. Той се мяркаше рядко в рубката. Не го съдържаше на едно място. Нервната му и свръхвъзбудена природа не можеше да свикне да седи затворена между четири тесни стени. През деня, та дори и през нощта, безчувствен към поройния дъжд и грамадните вълни, които прехвърляха кораба, той стоеше на палубата, ту опрян на перилата, ту крачейки възбудено напред-назад. Очите му бяха непрекъснато устремени към морската шир. През време на кратките проблясъци той я разглеждаше настойчиво с бинокъла си, сякаш разпитваше немите

вълни и искаше да разкъса с един замах мъглата, тия струпани пари, които закриваха хоризонта. Не можеше да се примири и лицето му издаваше жестоко страдание. Това беше енергичният човек, досега щастлив и могъщ, който изведнъж бе лишен и от щастие, и от мощ.

Джон Манглс не го напускаше и понасяше с него лошото време. Този ден Гленарван отправяше с още по-голяма настойчивост поглед навсякъде, където мъглата се разкъсваше. Джон се доближи до него.

– Земята ли търсите, ваша светлост? – запита го той. Гленарван кимна с глава отрицателно.

– Все пак – продължи младият капитан – вие сигурно чакате с нетърпение да напуснете този кораб. Още преди тридесет и шест часа трябваше да видим фаровете на Окленд.

Гленарван не отговори. Той продължаваше да гледа и цяла минута бинокълът му остана насочен в една точка на хоризонта, в посоката, от която духаше вятърът.

– Земята не е от тази страна – каза Джон Манглс. – Ваша светлост трябва да гледа по-скоро надясно от кораба.

– Защо, Джон? – отговори Гленарван. – Аз не търся земята!

– А какво, милорде?

– Моята яхта! Моя „Дънкан“! – отговори гневно Гленарван. – Тя трябва да е тук, в тия води, превърната в зловещ пират! Тя е тук, да, тук, Джон, по пътя на корабите между Австралия и Нова Зеландия! И аз предчувствувам, че ще я срещнем!

– Да не дава господ такава среща, милорде!

– Защо, Джон?

– Ваша светлост забравя нашето положение! Какво ще правим на този кораб, ако „Дънкан“ го подгони! Не бихме могли дори да избягаме!

– Да избягаме, Джон?

– Да, милорде! Всеки опит би бил напразен! Ще бъдем заловени и ще попаднем в пълна власт на тия негодници, а Бен Джойс доказва, че не се спира пред никое престъпление. Нашият живот за него нищо не значи! Ние ще се отбраняваме до смърт! Но след това? Помислете за леди Гленарван, милорде, помислете за Мери Грант!

– Бедните жени! – промълви Гленарван. – Сърцето ми се къса, Джон, и понякога изпадам в отчаяние. Струва ми се, че нови нещастия ни очакват, сякаш небето е против нас! Боя се!

– Вие ли, милорде?

– Не за себе си, Джон, а за тия, които обичам, и за тия, които обичаш и ти.

– Успокойте се, милорде – отговори младият капитан. – Не трябва вече да се страхувате! „Мъкуори“ върви лошо, но все пак върви. Уйл Халей е едно затъпяло животно, но аз съм тук и ако крайбрежието ми се стори опасно, ще върна кораба в открито море. Тъй че в това отношение опасността е малка или изобщо не съществува. Но не дай боже да се намерим в съседство с „Дънкан“! И ако ваша светлост търси да го види, то да бъде, за да го избегнем, да избягаме от него!

Джон Мангълс имаше право. Една среща с „Дънкан“ би била гибелна за „Мъкуори“. А трябваше да се опасяват от нея именно в тия отдалечени морета, гдето пиратите могат да разбойничествуват безнаказано. Все пак поне този ден яхтата не се появи и шестата нощ от тръгването от Туфолд бей настъпи, без да се сбъднат опасенията на Джон Мангълс.

Но тази нощ бе страшна. Стъмни се почти изведнъж в седем часа вечерта. Небето бе заплашително. Моряшкият инстинкт, по-силен от пиянското затъпяване, се събуди у Уйл Халей. Той излезе от каютата си, разтърка очи и разтърси голямата си червена глава. После нагълта с цели гърди въздух, така както друг би изпил цяла чаша вода, за да изтрезнее, и огледа мачтите. Вятърът се засилваше и завъртайки се към запад, се насочваше право към новозеландския бряг.

Уйл Халей повика с проклетия и ругатни моряците си и ги накара да свият горните платна и да поставят нощни. Джон Мангълс одобри разпореждането му, но не каза нищо. Той се бе отказал от всякакъв разговор с този грубиянин моряк. Но нито Гленарван, нито той не напуснаха палубата. Два часа по-късно излезе силен вятър. Уйл Халей нареди да се намали площта на платната. Маневрата щеше да бъде тежка за пет души, ако „Мъкуори“ нямаше американски напречници. Достатъчно бе да спуснат горния напречник и платното се намаляваше до минималните си размери.

Минаха два часа. Морето започна да става по-бурно. Корпусът на „Мъкуори“ се тресеше от удари, сякаш гръбнакът му опираше в скали. Скали обаче нямаше и ударите произлизаха от това, че тежкия корпус на кораба се блъскаше с голяма сила във вълните и трудно се издигаше над тях. Той целият се обливаше с вода. Лодката, привързана на левия му борд, бе отнесена от една голяма вълна.

Джон Мангълс продължаваше да бъде тревожен. Всъщност вълните не бяха много опасни и всеки друг кораб би си играл с тях. Но с този тежък платноход имаше опасност да потънат внезапно, защото при всяка вълна, която заливаше палубата, водата не намираще достатъчно място във водосточните отвори, за да изтече бързо, и можеше да потопа

кораба. За да се избегне всяка опасност, разумно беше да се насече с брадва фалшбордът, което щеше да улесни изтичането на водата, но Уйл Халей отказа да вземе тази предпазна мярка.

Впрочем „Мькуори“ бе заплашен от по-голяма опасност, която то нямаше време да бъде избягната.

Към единадесет часа и половина през нощта Джон Мангълс и Уйлсън, които бяха застанали в подветрената страна на кораба, чуха необикновен шум. Техният инстинкт на моряци се събуди. Джон хвана ръката на моряка.

– Рифове! – каза той.

– Да – отговори Уйлсън. – Вълните се разбиват в рифове.

– Най-много на четиристотин метра оттук!

– Най-много! Там е земята!

Джон се наведе през борда, огледа тъмните вълни и извика:

– Дъномерът, Уйлсън, дъномерът!

Корабопритежателят, застанал на носа на кораба, изглеждаше, че не си дава сметка за положението. Уйлсън сграбчи въжето на дъномера, навито наблизко, втурна се към страничния крепител на предната мачта и хвърли оловото във водата. Въжето започна да се хлъзга между пръстите му. На третия възел дъномерът спря.

– Шест метра! – извика Уйлсън.

– Капитане – каза Джон, като изтича при Уйл Халей, – ние сме на плитко.

Дали видя, или му се стори, че Халей повдигна рамене, няма значение. Той се втурна обаче към кормилото и извъртя повъртника, докато Уйлсън захвърли дъномера и започна да опъва платното, за да обърне кораба към вятъра. Морякът на кормилото, блъснат силно, не разбра нищо от това неочаквано нападение.

– Отпускай! Отпускай! – извика младият капитан, като маневрираше, за да се отдалечи от рифовете.

Около половин минута дясната страна на кораба почти допираше до рифовете и въпреки тъмната нощ Джон забеляза една пенеща се линия да се белее на осем метра от кораба.

В този момент Уйл Халей, разбрал неминуемата опасност, се беше объркал. Моряците му, едва изтрезнели, не можеха да разберат заповедите му. Впрочем несвързаните му думи, противоречивите му заповеди показваха, че този глупав пияница бе загубил хладнокръвие. Той бе изненадан от близостта на сушата, която отстоеше само на осем мили по посока на вятъра, докато той я смяташе на тридесет или четиридесет

мили. Теченията го бяха отклонили от обикновения му път и бяха изненадали този жалък капитан.

Бързите маневри на Джон Мангълс отдалечиха „Мъкуори“ от рифовете. Но Джон не знаеше местонахождението на кораба. Може би бяха заобиколени от рифове. Вятърът духаше право на изток и всеки момент корабът можеше да се натъкне на подводна скала.

И наистина скоро шумът на прибоя откъм предния десен борд се удвои. Трябваше да се обърнат отново към вятъра. Джон завъртя кормилото и даде посока на напречниците. Прибойт се чувствуваше все повече и повече пред вълнореза на кораба и стана нужда да завият към вятъра, за да навлязят в открито море. Щеше ли тази маневра да успее с този неустойчив кораб и при намалени платна? Това не беше сигурно, но трябваше да се опита.

– Кормилото на борд, колкото може! – извика Джон Мангълс на Уйлсън.

„Мъкуори“ се приближаваше към нова линия рифове. Морето започна да се пени от разбиващите се в подводните скала вълни.

Настъпи момент на мъчително очакване. От пяната вълните блестяха, като че някаква фосфоресценция ги осветяваше внезапно. Морето ревеше, сякаш това бе гласът на подводните скали, одушевени от езическата митология. Уйлсън и Мълреди, превити над кормилното колело, натискаха с всички сили. Кормилото докосна дъното.

Изведнъж се почувствува удар. „Мъкуори“ се бе ударил в скала. Долните крепители на стърчилото се скъсаха и предната мачта загуби устойчивост. Можеше ли корабът да завие без други повреди?

Не, защото изведнъж настъпи затишие и корабът остана на мястото си. Движението замря. Една висока вълна пое кораба отдолу и го тласна напред към рифовете, върху които той се строполи със страшна сила. Предната мачта падна с цялото си стъкмяване. Корабът се удари два пъти в дъното и след като се наклони вдясно на тридесет градуса, застана неподвижно.

Стъклата на рубката се бяха разбили на парчета. Пътниците се втурнаха навън. Но вълните заливаха палубата от единия до другия ъгъл край и беше опасно да останат там.

Джон Мангълс знаеше, че корабът е заседнал здраво върху пясъка, и ги помоли да се върнат в рубката.

– Истината, Джон? – запита хладнокръвно Гленарван.

– Истината, милорде – отговори Джон Мангълс, – е, че няма да потънем. А дали корабът ще бъде разбит от вълните, това е друг въпрос, но

имаме време да вземем мерки.

– Сега е полунощ, нали?

– Да, милорде, и трябва да почакаме да съмне.

– Не може ли да спуснем лодката в морето?

– При това вълнение и в тази тъмнина е невъзможно. Впрочем на кое място да слезем на брега?

– Добре, Джон, да останем тук до утре.

През това време Уйл Халей тичаше по палубата като луд. Моряците му, дошли на себе си от уплахата, бяха издъннили едно буре ракия и пиеха. Джон предвиждаше, че пиянството им ще доведе до ужасни сцени. На капитана не можеше да се разчита да ги укроти. Нещастникът си скубеше косите и кършеше ръце. Той мислеше само за товара си, който не беше осигурен.

– Аз съм разорен! Аз съм загубен! – викаше той, като тичаше от единия край до другия.

Джон Мангълс и не мислеше да го утешава. Той въоръжи другарите си и всички бяха готови да отблъснат моряците, които се наливаха с ракия и богохулстваха отвратително.

– Първия от тия негодници, който се доближи до рубката – каза спокойно морякът, – ще убия като куче!

Моряците видяха, изглежда, че пътниците бяха решени да не се церемонят с тях, защото след няколко опита за грабеж изчезнаха. Джон Мангълс престана да се интересува от тия пияници и зачака нетърпеливо да съмне.

Корабът беше напълно неподвижен. Морето малко по малко се успокояваше. Вятърът отслабна. Корпусът можеше да изтрае още няколко часа. При изгрева на слънцето Джон щеше да разгледа сушата. Ако достъпът до нея беше лесен, малката спасителна лодка, единствената останала на кораба, щеше да пренесе екипажа и пътниците. Това можеше да стане най-малко на три пъти, защото в нея имаше място само за четири-ма души. Колкото до голямата лодка, както видяхме, тя бе отнесена от една вълна.

Облегнат па входника, Джон Мангълс размишляваше върху опасностите на положението и се вслушваше в шума на вълните, които се разбиваха в рифовете. Той се мъчеше да прозре в дълбокия мрак и се питаше на какво разстояние се намира тая толкова желана и толкова опасна земя. Рифовете се простират понякога на много мили от брега. Леката лодка можеше ли да издържи по-дълго пътуване.

Докато Джон размишляваше и молеше мрачното небе за малко

светлина, пътничките, уповаващи се на неговите думи, почиваха върху леглата си. Неподвижността на кораба им осигуряваше няколко часа спокойствие. Гленарван, Джон и другарите им не чуваха вече виковете на мъртвопопийния екипаж и се опитаха да възстановят силите си с кратък сън. Към един часа сутринта цареше дълбоко мълчание в кораба и самият той бе заспал върху своето пясъчно легло.

Към четири часа се появиха на изток първите светлини. Облаците се обагриха леко от лъчите на зората. Джон се изкачи на палубата. Над хоризонта тежеше мъглива завеса. Няколко неясни очертания плуваха в утринните пари, но доста високо. Слабо вълнение раздвижваше още морето и далечните вълни се губеха сред дебели, неподвижни облаци.

Джон зачака. Малко по малко светлината се засили и хоризонтът поруменя. Завесата се вдигна бавно над обширния декор на далечината. От водата стърчаха черни скали. После зад една пенлива ивица се очерта линия и високо над нея се появи ярка светлина като от фар – невидимото още слънце осветяваше острия връх на планина. Там беше земята, на по-малко от девет мили.

– Земя! – провикна се Джон Мангълс.

Събудени от вика, другарите му се втурнаха върху палубата на платнохода и погледнаха мълчаливо брега, който се очертаваше на хоризонта. Гостоприемна или гибелна, тази земя трябваше да стане тяхно убежище.

– Къде е Уйл Халей? – запита Гленарван.

– Не знам, милорде – отговори Джон Мангълс.

– А моряците му?

– Изчезнали като него.

– И като него, без всяко съмнение, мъртвопопийни – добави Мак Набс.

– Трябва да ги потърсим! – каза Гленарван. – Не можем да ги изоставим на кораба.

Мълреди и Уйлсън слязоха в носовото помещение, но след две минути се върнаха. Помещението беше празно. Тогава те претърсиха целия кораб, но не намериха нито Уйл Халей, нито моряците му.

– Как? Никой? – каза Гленарван.

– Да не са паднали в морето? – запита Паганел.

– Всичко е възможно – отговори Джон Мангълс, много загрижен от това изчезване.

После тръгна към задната част на кораба.

– Към лодката! – каза той.

Уйлсън и Мълреди го последваха, за да спуснат малката спасителна лодка в морето, но и тя беше изчезнала.

Глава V ПО НЕВОЛЯ МОРЯЦИ

Уйл Халей и екипажът му се бяха възползували от нощта и съня на пътниците и бяха избягали с единствената лодка на кораба. В това нямаше никакво съмнение. Този капитан, който по дълг трябваше да остане последен на кораба, го бе напуснал първи.

– Тия негодници са избягали – каза Джон Манглс. – Но толкова по-добре, милорде. Спестяват ни доста неприятни сцени!

– И аз така мисля – отговори Гленарван. – Впрочем ние си имаме капитан, а също и моряци, които, макар и да не са опитни, са поне пълни с кураж, това са твоите спътници, Джон. Нареджай и ние сме готови да ти се подчиняваме.

Майорът, Паганел, Робърт, Уйлсън, Мълреди и дори Олбинет започнаха да ръкопляскат на думите на Гленарван и строени на палубата, зачакаха заповедите на Джон Манглс.

– Какво трябва да правим? – запита Гленарван. Младият капитан хвърли поглед към морето, огледа повредените мачти на кораба и след като поразмисли, каза:

– Милорде, имаме два начина да излезем от това положение: да изтеглим кораба и продължим да плаваме, или да стигнем до брега със сал, който ще построим лесно.

– Ако можем да изтеглим кораба, да го изтеглим – отговори Гленарван. – Не мислите ли, че това е най-доброто, което можем да направим?

– Да, ваша светлост, защото на брега какво бихме правили без превозни средства?

– Трябва да избегнем брега – добави Паганел. – Не бива да се доверяваме на Нова Зеландия.

– Още повече че сме се отклонили много от пътя – поде Джон. – Няма съмнение, че поради нехайството на Халей сме отнесени на юг. По пладне ще направя наблюдения и изчисления и ако се намираме южно от Окланд, както предполагам, ще опитам да се придвижим с „Мъкуори“ на север, плавайки покрай брега.

– А повредите на платнохода? – запита леди Елена.

– Не мисля, че са сериозни, госпожо – отговори Джон Мангис. – За да заместя предната мачта, ще приспособя на носа на кораба някаква друга мачта и плавайки, макар и бавно, ще стигнем, където искаме. Ако за нещастие корпусът на кораба е продънен или не може да бъде изтеглен от пясъка, тогава ще трябва да слезем на брега и да вървим пеша до Окленд.

– Да видим първо в какво състояние е корабът – каза майорът. – Това е най-важното.

Гленарван, Джон и Мълреди отвориха големия входник и слязоха в трюма. Там имаше около двеста тона шавени кожи, нахвърляни небрежно. Преместиха ги без много мъка благодарение на скрипците, прикачени на страничните крепители на главната мачта. Джон нареди веднага да изхвърлят част от балите в морето, за да облекчи кораба.

След три часа упорит труд успяха да прегледат дъното на кораба. Два шева от обшивката на лявата страна се бяха отворили. „Мъкуори“ беше наклонен надясно, вследствие на което лявата страна беше над водата и през отворените шевове не можеше да проникне вода. Впрочем Уйлсън побърза да запълни дупките с кълчища и отгоре да прикове внимателно лист медна ламарина.

Водата в трюма не беше повече от шестдесет сантиметра. Помпите сякаш да я изсмучат лесно и да облекчат още повече кораба.

След прегледа на корпуса Джон намери, че той беше пострадал малко от засядането. При изтеглянето може би една част от лъжливия гръбнак да остане в пясъка, но можеше и без нея.

След като прегледа вътрешността на кораба, Уйлсън се гмурна във водата, за да определи положението на платнохода върху пясъка.

„Мъкуори“ с нос, обърнат на север-северозапад, беше заседнал върху една плитчина от тинест пясък с много стръмни склонове. Долният край на вълнореза и около две трети от гръбнака бяха затънали дълбоко. Останалата част до кърмовия опор плаваше във вода, чиято дълбочина достигаше десет метра. Кърмата не беше затънала и кормилото действуваше свободно. Това позволяваше да го използват при първа възможност.

В Тихия океан приливите не са много големи. При все това Джон Мангис разчиташе на тях, за да повдигне „Мъкуори“. Платноходът беше заседнал около един час преди най-високото равнище на водата. Откакто бе започнал отливът, десният борд се бе наклонил още повече. В шест часа сутринта, при най-ниското равнище на водата, той бе достигнал най-големия си наклон и нямаше нужда да поставят подпори

под кораба. Така щяха да запазят различните напречници и греди, с които Джон смяташе да направи временна мачта в предната част на платнохода.

Оставаше само да вземат мерки за изтеглянето на „Мъкуори“. Дълга и тежка работа. Несъмнено корабът не можеше да бъде готов до прилива, чието най-високо равнище щеше да бъде в дванадесет и четвърт. Щяха само да видят какво въздействие ще окаже повдигането на водата върху свободната част на кораба и при следния прилив да направят голямото усилие да го изтеглят.

– На работа! – изкомандува Джон Манглс. Доброволците моряци чакаха заповедите му.

Най напред Джон заповяда да приберат платната. Майорът, Робърт и Паганел, ръководени от Уйлсън, се изкачиха на мачтовата площадка. Голямото платно, надутото от вятъра, би попречило на изтеглянето на кораба и затова трябваше да го свият, което криво-ляво сториха. После след упорита и тежка за несвикнали ръце работа беше спуснат вторият мачтов удължител. Младият Робърт, пъргав като котка, смел като юнга, помогна извънредно много по време на тази трудна операция.

Трябваше да се отдаде една котва, може би и две зад кърмата на кораба, по посока на гръбнака. Те трябваше да служат за опорна точка при изтеглянето на „Мъкуори“ при прилива. Тази операция не е трудна, когато корабът разполага с лодка. Взема се една малка котва, и се отдава на подходящо място, което се избира предварително. Но в случая те нямаша лодка и трябваше да я заменят с нещо друго.

Гленарван имаше доста морски опит, за да разбере нуждата от тия операции. За изтеглянето на кораб, заседнал при отлив, отдаването на котва е наложително.

– Но как да направим това без лодка? – запита той Джон.

– Ще употребим парчетата от счупената предна мачта и празни варели – отговори младият капитан. – Операцията ще бъде трудна, но не и невъзможна, защото котвите на „Мъкуори“ са малки. Веднъж отдадени, ако не се откачат, надявам се да успеем.

– Добре, Джон, да не губим време.

Всички, моряците и пътниците, бяха повикани на палубата и всеки се залови за работа. С брадва прерязаха въжетата, които задържаха още предната мачта. При падането си долната част на мачтата се пречупи при наставката си, така че изваждането на мачтовата площадка стана лесно.

Джон Манглс предвиждаше от тази площадка да направи сал. Той я

постави на празни бурета и я направи годна да удържи котвите. На сала прикрепиха едно гребло, с което да го управляват. Впрочем и без това отливът щеше да го отнесе точно зад кърмата на кораба. След отдаването на котвите връщането на сала към кораба щеше да стане лесно чрез котвената верига.

По пладне тази работа беше наполовина свършена.

Джон Мангис остави Гленарван да наблюдава започнатите работи, а той се зае да определи местоположението на кораба. Това беше извънредно важно. За щастие Джон бе намерил в каютата на Уйл Халей заедно с годишника на Гринуичката обсерватория и един много мръсен секстант, но още годен за работа. Той го изчисти и го изнесе на палубата.

Този инструмент с помощта на няколко подвижни огледала отразява слънцето на хоризонта точно на пладне, т.е., когато дневното светило достига най-високата си точка. За целта с тръбата на секстанта трябва да се гледа истинският хоризонт, този, където се сливат небето и водата. За жалост сушата се простираше на север като огромен нос и заставаше между наблюдателя и истинския хоризонт, поради което наблюдението беше невъзможно.

При подобни случаи, когато хоризонтът не се вижда, той се замества с изкуствен хоризонт. Това е обикновено един плитък съд, пълен с живак, над който се работи. Всъщност живакът представлява едно напълно хоризонтално огледало.

Джон нямаше живак, но го замести с каца, пълна с течен катран, чиято повърхност отразяваше достатъчно ясно слънцето.

За щастие той знаеше дължината, тъй като беше на западния бряг на Нова Зеландия. Иначе без хронометър не би могъл да я изчисли. Липсваше му само ширината и той се зае да я намери.

Определи с помощта на секстанта меридианната височина¹⁰⁵ на слънцето над хоризонта. Тази височина беше $68^{\circ}30'$. Разстоянието от слънцето до зенита беше значи $21^{\circ}30'$ понеже двете цифри, събрани, трябва да дадат 90 градуса. Този ден, 3 февруари, отклонението на слънцето според годишника беше $16^{\circ}30'$.

Като прибавим към него зенитното разстояние $21^{\circ}30'$, получаваме ширината на мястото – 38 градуса.

Следователно, като изключим някои незначителни грешки, дължими на несвършените инструменти и за които можеше да не се държи сметка, положението на „Мъкуори“ се определяше с дължина $171^{\circ}13'$ и

105. Височината на слънцето по пладне в дадено място. Б. пр.

ширина 38°.

Като се справи с картата на Джонстън, която Паганел бе купил в Идън, Джон Мангълс установи, че аварията бе станала при входа на залива Аотея, над нос Кахуа, по брега на провинцията Окленд. Градът Окленд беше на тридесет и седмия паралел, което значеше, че „Мъкуори“ е бил отнесен с един градус на юг. Трябваше значи да се придвижат с един градус на север, за да стигнат до столицата на Нова Зеландия.

– Това прави – каза Гленарван – едно разстояние от най-много двадесет и пет мили, което е нищо.

– Това, което е нищо по море, ще бъде дълго и тежко по суша – отговори Паганел.

– И затова – каза Джон Мангълс – ще направим всичко, което е по силите на човека, за да изтеглим „Мъкуори“.

След установяване на местоположението работата продължи. В дванадесет и четвърт по обяд морето бе стигнало най-високото си ниво. Джон не можа да използва този прилив, защото котвите не бяха още отдадени. Все пак той следеше кораба с тревога. Ще се повдигне ли той от прилива? Това щеше да се види след пет минути.

Зачакаха. Чува се скърцания. Те произлизаха ако не от повдигане, то от разтърсване на гръбнака на кораба. Джон сметна това за добър признак и възложи надежди на следващия прилив, макар че всъщност корабът не мръдна.

Работата продължи. В два часа салът беше готов. Натовариха на него малката котва. Качиха се също Джон и Уйлсън, след като завързаха наа кърмата на кораба едно стоманено въже. Приливът ги отнесе и те отдадоха котвата на сто метра от кораба при дълбочина двадесет метра.

Котвата се залови добре и салът се върна на кораба.

Оставаше да спуснат и другата, голямата котва. Натовариха я не без мъка. Салът повтори маневрата и скоро бе отдадена и втората котва зад първата, на тридесет метра дълбочина.

След това, придръпвайки се по стоманеното въже, Джон и Уйлсън се върнаха на „Мъкуори“.

Котвената верига и стоманеното въже бяха поставени на ру-дана и всички зачакаха следния прилив, който трябваше да започне в един часа през нощта. Часът беше шест вечерта.

Джон Мангълс похвали моряците си и заяви на Паганел, че с кураж добро поведение един ден може да стане боцман.

Междувременно мистър Олбинет, който помогна при различните маневри, се бе прибрал в кухнята. Той беше приготвил крепка вечеря,

която идваше тъкмо навреме. Екипажът бе изгладнял и остана много доволен от вечерята. Всички се почувствуваха с възстановени сили и готови за бъдещата работа. След вечерята Джон Мангълс взе последните предпазни мерки, които трябваше да осигурят успеха на операцията. Когато се изтегля заседнал кораб, не трябва нищо да се пропуска. Често маневрата не успява само защото не е облекчен достатъчно корабът и затъналият гръбнак не може да се освободи от пясъка.

За да облекчи платнохода, Джон Мангълс бе наредил да хвърлят в морето голяма част от стоката. Останалите бали, тежките греди, резервните напречници, няколко тона чугун, които служеха за баласт, бяха пренесени в кърмовата част на кораба, за да улеснят с тежестта си повдигането на предната му част. Уйл-сън и Мълреди дотъркаляха в кърмата и известно число бурета, които напълниха с вода, за да се повдигне още повече носът на платнохода.

Беше вече полунощ, когато привършиха всички тия работи. Екипажът беше капнал от умора, обстоятелство, неприятно в момент, когато бяха потребни всички сили, за да въртят рудана. Това накара Джон Мангълс да вземе ново решение.

В този момент настъпи затишие. Вятърът едва димпеше с леки къдри по повърхността на водата. Джон наблюдаваше хоризонта и забеляза, че вятърът ще се промени от югозападен в северозападен. Особеното разположение и цветът на облаците не можеха да измамят един моряк. Уйлсън и Мълреди споделяха мнението на капитана си.

Джон Мангълс събщи на Гленарван за тия си наблюдения и предложи да отложат за другия ден изтеглянето на кораба.

– Ето моите съображения – каза той. – Преди всичко ние сме много изморени, а имаме нужда за освобождаването на кораба от всичките си сили. Освен това, след като го изтеглим, как при настъпилия дълбок мрак ще го преведем сред тия опасни рифове? По добре е да направим това през деня. Впрочем и друга причина ме кара да изчакаме. Вятърът, изглежда, ще стане благоприятен и държа да го използвам. Аз бих искал, докато морето повдига кораба, той да го тласне назад. Утре, ако се не лъжа, вятърът ще духа от северозапад. На главната мачта ще поставим платната така, че вятърът да ни помогне да изтеглим платнохода.

Тия съображения бяха решаващи. Гленарван и Паганел, които бяха най-нетърпеливи, се съгласиха с тях и операцията бе отложена за другия ден. Нощта премина спокойно. Беше наредено дежурство, главно за наблюдаване на котвите.

Денят настъпи. Предвижданията на Джон Мангълс се сбъднаха. От

север-северозапад духаше вятър, който постоянно се усилваше. Това представляваше значителна помощ. Екипажът беше по местата си. Робърт, Уйлсън и Мълреди – на върха на главната мачта, а Гленарван и Паганел – на палубата, бяха готови да опънат платната в подходящия момент. Напречникът на главната мачта бе издигнат до мястото си, а платната приготвени за разпъване.

Беше девет часът сутринта. До прилива оставаха още четири часа. Те не бяха загубени. Джон използва това време, за да издигне в предната част на кораба една временна мачта, която да замести предната мачта. Така можеха да се отдалечат от тия опасни места веднага щом платноходът изплава. Пътниците положиха нови усилия и преди да настъпи пладне, напречникът на предното долно платно беше здраво прикрепен вместо мачта. Леди Елена и Мери Грант оказаха голяма помощ, като привързаха едно от запасните платна върху напречника на малкото горно платно. Голяма беше радостта им, че са допринесли за общото дело. С новите си приспособления „Мъкуори“ не беше много елегантен, но поне можеше да плава, при условие че нямаше да се отдалечава от брега.

Междувременно приливът започваше. Повърхността на водата се повдигаше от леки пенести вълни. Върховете на рифовете изчезваха малко по малко като морски животни, които влизат под водата. Решителният момент приближаваше. Всички бяха възбудени от трескаво нетърпение. Никой не говореше. Гледаха Джон и чакаха заповед от него. Джон Мангис, облегнат върху перилата на кърмата, наблюдаваше прилива. Очите му бяха вперени тревожно в много опънатата котвена верига и стоманеното въже. В един часа морето достигна най-високото си ниво. Настъпи застой, т.е. за кратък момент водата нито се повдигаше, нито спадаше. Трябваше да се действа незабавно. Платната на главната мачта бяха разпънати и веднага се надуха от вятъра.

– На рудана! – извика Джон.

Руданът беше снабден с дръжки като на пожарните помпи. Гленарван, Мълреди и Робърт, от едната страна, и Паганел, майорът и Олбинет – от другата, натискаха дръжките и караха рудана да се върти. Едновременно с това Джон и Уйлсън, въоръжени с лостове, присъединиха усилията си към усилията на другарите си.

– Смело! Смело! – извика младият капитан. – И дружно!

Котвената верига и стоманеното въже се опънаха под мощното действие на рудана. Котвите държаха добре и не се влачеха. Успехът зависеше от бързината. Високото равнище на прилива трае само няколко

минути. При спадането си водата не можеше да помогне. Усилията се удвоиха. Вятърът духаше силно и прилепваше платната към мачтата. Корпусът потрепера. Корабът сякаш щеше да се повдигне. Липсваха може би усилията само на още един човек, за да го изтръгнат от пясъчното му легло.

– Елена! Мери! – извика Гленарван.

Двете млади жени присъединиха и своите усилия към тия на спътниците си. Чу се още едно издрънкване на езичето на рудана.

Но това беше всичко. Корабът не мръдна. Операцията не сполучи. Отливът вече започваше. Стана ясно, че дори с помощта на вятъра и на морето този малочислен екипаж не може да изтегли кораба.

Глава VI В КОЯТО ЧОВЕКОЯДСТВОТО СЕ РАЗГЛЕЖДА ТЕОРЕТИЧЕСКИ

Първият начин за спасение, опитан от Джон Мангълс, не сполучи. Трябваше да прибягнат незабавно до втория. Стана ясно, че не могат да изтеглят „Мькуори“ и че единственият изход от това положение беше да го напуснат. Да останат на него и да чакат проблематична помощ би било непредпазливост и лудост. Докато дойде до мястото на крушението някой случаен кораб, „Мькуори“ щеше да бъде разбит на парчета! Първата буря или само малко по-бурни вълни, повдигнати от идещите от открито море ветрове, щяха да го повалят върху пясъците, да го разбият, раздробят и разпръснат остатъците му. Джон искаше да се доберат до брега преди тази неминуема гибел.

Той предложи да построят сал, достатъчно здрав, за да отнесе до новозеландския бряг пътниците и достатъчно количество хранителни запаси.

Нямаше място за разисквания, а трябваше да действуват. Работата започна и беше доста напреднала, когато настъпи нощта.

Към осем часа вечерта, след вечерята, докато леди Елена и Мери Грант почиваха върху диваните в рубката, Паганел и другарите му се разхождаха по палубата и разискваха важни въпроси. Робърт не искаше да се отдели от тях. Смелото момче слушаше с напрегнато внимание, готово да помогне, да извърши някое опасно дело.

Паганел бе запитал Джон Мангълс дали салът не можеше, вместо да

свали пътешествениците на брега, да плава покрай него до Окленд. Джон отговори, че с толкова несигурен плавателен съд това е невъзможно.

– А това, което не можем да направим със сала – каза Паганел, – можем ли да го направим с лодката на ветрохода?

– В краен случай, да – отговори Джон Мангълс, – но при условие, че пътувахме през деня, а нощем седяхме на котва.

– Значи тия негодници, които ни напуснаха...

– О, те ли? – отговори Джон Мангълс. – Те бяха пияни и се страхувам, че при тази страшна тъмнина са заплатили с живота си подлата измяна.

– Толкова по-зле за тях – поде Паганел, – но толкова по-зле и за нас, защото лодката можеше да ни бъде много полезна.

– Няма какво да се прави, Паганел! – каза Гленарван. – Салът ще ни отведе на брега.

– Тъкмо това исках да избегнем – отговори географът.

– Какво? Нима едно пътуване от най-много двадесет мили може да изплаши хора като нас, привикнали на умора, особено след това, което извършихме в пампасите и Австралия?

– Приятели – отговори Паганел, – не се съмнявам в храбростта на моите другари. Двадесет мили! Това е нищо във всяка друга страна, но не и в Нова Зеландия. Надявам се, че не ме смятате за страхлив. Нали аз ви увлякох да прекосим Америка и Австралия? Но тук, повтарям, всичко е за предпочитане пред пътуването в тази коварна страна.

– По-добре всичко друго, отколкото да се изложим на сигурна смърт в този заседнал кораб – отвърна Джон Мангълс.

– От какво толкова има да се боим в Нова Зеландия? – запита Гленарван.

– От диваците! – отговори Паганел.

– От диваците! – възрази Гленарван. – Не можем ли да ги избегнем, като вървим по брега? Впрочем нима нападението на няколко жалки диваци може да изплаши десет европейци, добре въоръжени и решени да се бранят?

– Не става дума за жалки диваци – отговори Паганел, като поклати глава. – Новозеландците са групирани в страшни племена, които се борят срещу английското владичество, срещу нашествениците, като често ги побеждават и винаги ги изяждат!

– Човекоядци! – ужаси се Робърт. – Човекоядци! После го чува да прошепва:

– Сестра ми! Госпожа Елена!

– Не бой се, детето ми! – отговори Гленарван, за да успокои Робърт. – Нашият приятел Паганел преувеличава.

– Нищо не преувеличавам – възрази Паганел. – Робърт показва, че е мъж, и аз го считам за мъж, като не скривам истината. Новозеландците са най-жестоките, да не кажа, най-лакомите от всички човекоядци. Те изяждат всичко, което им попадне. За тях войната не е нищо друго освен лов на вкусен дивеч, наречен човек, и трябва да се признае, че това е единствената логична война. Европейците убиват неприятелите си и ги погребват. Дваците убиват неприятелите си и ги изяждат. И както много добре забелязва моят съотечественик Тусенел, не е толкова голямо зло да опечеш своя неприятел, когато е мъртъв, колкото да го убиеш, когато той не иска да умре.

– Паганел – отговори майорът, – за това можем да поспорим, но сега не е време. Дали е логично, или не да бъдеш изяден, не знам, знам само, че ние не искаме да бъдем изядени. Но няма християнството още не е унищожило тия човекоядски навици?

– Мислите ли, че всички новозеландци са християни? – отвърна Паганел. – Християните са много малко и твърде често самите мисионери стават жертва на тия зверове. Миналата година преподобният Уокнър е бил измъчван с ужасна жестокост. Маорите го обесили. Жените им му извадили очите, изпили му кръвта и му изяли мозъка. И това убийство става през 1864 година в Опотики, на няколко левги от Окленд, тъй да се каже, под носа на английските власти. Приятели мои, векове са нужни, за да се промени природата на една човешка раса. Маорите ще бъдат още дълго време това, което са били. Цялата тяхна история е пропита с кръв. Колко екипажи са избили и изяли те, като се почне от моряците на Тасман и се стигне до тия на „Хоз“! И не месото на белите ги е направило людоеди. Много преди пристигането на европейците новозеландците са насищали лакомията си с убийства. Мнозина пътешественици са живели между тях и са присъствували на човекоядски пиршества, към които сътрапезниците са били подтиквани само от желанието да похапнат някое деликатно ядене, например месото на някоя жена или на някое дете!

– Ами! – каза майорът. – Повечето от тия разкази не са ли плод на въображението на пътешествениците? Хората се ласкаят да се връщат от опасни страни и от стомаха на човекоядци!

– Допускам, че има преувеличения – отговори Паганел, – но има и хора, които заслужават пълно доверие, като мисионерите Кендал,

Марсдън, капитаните Дилън, д'Юрвил, Лаплас и много други, на чиито разкази аз вярвам и трябва да вярвам. Новозеландците са жестоки по природа. При смъртта на техните вождове принасят човешки жертви. Те твърдят, че жертвоприношенията успокояват гнева на покойника, който можел да накаже живите, и едновременно с това му изпращат слуги за онзи свят! Но тъй като те изяждат тия задгробни слуги, след като ги убият, трябва да се предполага, че причината лежи по-скоро в стомаха, отколкото в суеверието.

– Все пак – каза Джон Мангис – аз мисля, че суеверието играе роля и в тия сцени на канибалство. Ето защо с промяна на религията се променят и нравите!

– Добре, приятелю Джон – отговори Паганел. – Вие повдигате един много важен въпрос – въпроса за произхода на човекоядството. Какво е подбудило хората да се изяждат един друг: религията или гладът? Засега разглеждането на този въпрос е безмислено. Защо съществува човекоядството – въпросът още не е разрешен. Но то съществува и ние имаме всички основания да държим сметка за това обстоятелство.

Паганел беше прав. Човекоядството в Нова Зеландия беше станало хроническо като на островите Фиджи или край пролива Торес. Няма съмнение, че суеверието допринася за тия отвратителни обичаи, но има човекоядци, защото има моменти, когато дивечът е рядък, а гладът голям. Диваците са започнали да ядат човешко месо, за да уталожат рядко задоволявания си глад, а по-късно жреците са узаконили и осветили тия чудовищни навици. Тъй яденето се превърнало в обред.

Впрочем за маорите няма нищо по-естествено от това, да се изяждат един друг. Мисионерите често са ги разпитвали за човекоядството. Питали са ги защо изяждат братята си. На това вождовете им отговаряли, че рибите ядат риби, че кучетата ядат хора, че хората ядат кучета и че кучетата се изяждат едно друго. В тяхната теогония има дори легенда, че едно божество изляло друго божество, При такива примери как да устоят на удоволствието да изядат себеподобните си?

Освен това новозеландците твърдят, че с изяждането на умрелия неприятел те унищожават неговата духовна същност и че така наследяват неговата душа, силата му, юначеството му, които са затворени главно в мозъка. И затова човешкият мозък минава за най-хубаво и почетно ядене при техните пиршества. Паганел обаче поддържаше, и то не без основание, че ново-зеландците били подтиквани към човекоядството от физиологически причини, главно от нуждата, и че това било вярно не само за диваците в Океания, а и за диваците в Европа.

– Да – добави той, – людоедството дълго време е съществувало у прадедите и на най-цивилизованите народи и без да вземате това за лична обида – особено между шотландците.

– Наистина ли? – каза Мак Набс.

– Да, майоре – поде Паганел. – Когато прочетете някои пасажи от свети Йероним върху шотландските Атиколи, ще видите какво са представлявали вашите прадеди! Но и да не отивам в праисторическите времена, при царуването на Елизабета, времето, когато Шекспир е замислял своя Шейлок, нима Сони Биин, шотландски разбойник, не е бил екзекутиран за чо-векоядство? А какво го е подтикнало да яде човешко месо? Религията? Не, гладът.

– Гладът? – каза Джон Мангс.

– Да, гладът – отговори Паганел, – и главно нуждата за месоядното животно да възстанови тялото и кръвта си чрез азота, който се съдържа в животинската материя. Не е лошо да живееш чрез грудкови и нишестени растения. Но който иска да бъде силен и деен, трябва да поглъща храна, която възстановява мускулите. Докато не станат членове на „Вегетарианското дружество“, маорите ще продължават да ядат месо, и то човешко месо.

– А защо не месо от животни? – попита Гленарван.

– Защото нямат животни – отговори Паганел. – И това трябва да се знае, не за да се оправдаят, а за да се обяснят техните канибалски навици. Четириногите, дори птиците, са рядкост в тази негостоприемна страна. И затова маорите са се хранили открай време с човешко месо. Има дори „сезони за ядене на хора“, както в цивилизованите страни има „сезони за лов“. Тогавя стават големи хайки, т.е. големи войни, и цели племена се сервират на масата на победителите.

– Значи, според вас, Паганел – каза Гленарван, – човекоядството ще изчезне едва в деня, когато овците, говедата и свинете ще загъмжат из пасбищата на Нова Зеландия.

– Разбира се, драги лорде, но ще минат години, преди маорите да отвикнат от новозеландско месо, което те предпочитат пред всяко друго, защото синовете ще обичат още дълго време това, което са обичали техните бащи. Според тях, човешкото месо имало вкус на свинското, но с по-приятен аромат. Що се отнася до месото на белите, маорите не го обичат много, защото белите употребяват в храната си сол, а тя му придавала особен вкус, който не допадал на маорските лакомци.

– Много са придирчиви! – каза майорът. – А това месо, бяло или черно, как го ядат – сурово или печено?

– Но защо искате да знаете това, господин Мак Набс? – възкликна Робърт.

– Как защо, моето момче? – отговори сериозно майорът. – Ако ми е съдено да свърша между зъбите на някой човекоядец, предпочитам да бъда опечен!

– Защо?

– За да съм сигурен, че няма да бъда изяден жив!

– Добре, майоре – поде Паганел, – ами ако трябва да ви опекаат жив?

– Да ви кажа право, изборът не е много лесен – отговори майорът.

– Впрочем, Мак Набс – отвърна Паганел, – ако това може да ви достави удоволствие, знайте, че новозеландците ядат месото само печено или пушено. Това са хора сведущи, те разбират от кухня. Що се отнася до мене обаче, мисълта да бъда изяден ми е много неприятна! Да свърша живота си в стомаха на един дивак! Пфю!

– В края на краищата – каза Джон Мангълс – от всичко следва, че не трябва да попадаме в техни ръце. Да се надяваме също, че един ден християнството ще унищожи тия чудовищни обичаи.

– Да, трябва да се надяваме – отговори Паганел. – Но вярвайте ми, че дивак, който е вкусил човешко месо, мъчно ще се откаже от него. Съдете сами от следните два факта.

– Да ги чуем тия факти, Паганел – каза Гленарван.

– Първият е описан в хрониките на дружеството на йезуитите в Бразилия. Някакъв португалски мисионер срещнал веднъж една много болна стара бразилка. Оставали й само още няколко дни да живее. Йезуитът я посветил в истините на християнството, които умиращата приела без възражения. После, след храната за душата, той помислил и за храната за тялото и й предложил някои европейски лакомства. „Уви – отговорила старицата, – стомахът ми не понася никаква храна. Има само едно нещо, което бих искала да вкуса, но за жалост никой тук не може да ми го даде.“ „Какво е то?“ – попитал йезуитът. – „Ах, сине мой, това е ръчичка от момченце! Струва ми се, че бих изгризала с удоволствие малките костички!“

– Я гледай! А дали е вкусно? – запита Робърт.

– Моята втора история ще ти отговори, момчето ми – продължи Паганел. – Веднъж един мисионер упреждал някакъв канибал за тази ужасна и противна на божите закони привичка да се яде човешко месо. „Освен това то трябва да не е вкусно!“ – добавил той. – „Ах, отче! – отговорил дивакът, като хвърлил към мисионера жаден поглед. – Кажете, че

бог го забранява, но недейте казва, че не е вкусно! Ако само можехте да вкусите!...“

Глава VII НАЙ-СЕТНЕ СЛИЗАТ НА ЗЕМЯТА, КОЯТО ТРЯБВАШЕ ДА ИЗБЯГНАТ

Съобщенията от Паганел факти бяха неоспорими. По отношение жестокостта на новозеландците не можеше да има никакво съмнение. Следователно слизането на брега представляваше опасност. Но дори опасността да беше сто пъти по-голяма, трябваше да я посрещнат. Джон Мангълсън съзнаваше, че е необходимо да напуснат веднага кораба, обречен на близка гибел. Между двете опасности, от които едната сигурна, а другата само вероятна, нямаше място за колебание.

Що се отнася до възможността да бъдат прибрани от някой кораб, не беше разумно да се разчита на нея. „Мъкуори“ не се намираше по пътя на корабите, които посещават бреговете на Нова Зеландия. Те отиват или по на север, в Окленд, или по на юг, в Ню Плимът. А корабът беше заседнал тъкмо между тия две точки, в пустинната част на бреговете на Ика-на-Мауи. Лоши, опасни и малко посещавани брегове. Обикновено корабите се стремят да ги избягнат, а ако случайно вятърът ги отнесе към тях, да се отдалечат час по-скоро.

– Кога ще тръгнем? – попита Гленарван.

– Утре сутринта в десет часа – отговори Джон Мангълсън. – Приливът ще започне и ще ни отнесе до брега.

На другия ден, 5 февруари, в осем часа салът бе завършен. Джон положи всички старания той да бъде добре направен. Площадката на предната мачта, която послужи за отдаване на котвите, не беше достатъчна, за да пренесе пътниците и провизиите. Трябваше да се построи здрав сал, лесно управляем и годен да издържи едно плаване от девет мили. За неговото построяване можеха да вземат материали само от мачтите.

Уйлсън и Мълреди се хванаха на работа. Вържетата, които крепяха мачтата, бяха прерязани на височината на долния напречник. Под ударите на секирата главната мачта бе пресечена в основата си и се прекатури през перилата на десния борд, които изпращаха от нейната тежест. „Мъкуори“ остана без мачти и заприлича на понтон.

Долната част на мачтата, първият и вторият удължител бяха отрязани и разделени. Главните съставни части на сала вече плаваха. Съединиха ги с остатъците от предната мачта и тия дълги греди бяха здраво свързани с въжета. Джон се погрижи да постави между гредите шест празни бурета, които трябваше да издигнат сала над водата.

Върху тази солидна основа Уйлсън постави нещо като решетъчен под, направен от капаци на входник. Вълните можеха да заливат сала, без водата да се задържа, и пътниците щяха да бъдат предпазени от нея. Освен това около сала бяха здраво прикрепени бурета, които образуваха едно околостънно перило и предпазваха от големите вълни.

Сутринта Джон забеляза, че вятърът е попътен, и постави в средата на сала напречника на третото платно вместо мачта. Закрепиха го с въжета и прикачиха към него платно. Едно голямо весло с широка перка, поставено отзад, позволяваше да управляват сала, ако вятърът го тласкаше достатъчно бързо.

В този си вид салът, построен много майсторски, можеше да устои на бурното море. Но ако вятърът променяше посоката си, щяха ли да могат да го управляват, щеше ли той да стигне брега? Ето къде беше въпросът. В девет часа започна товаренето.

Най-напред натовариха достатъчно храна, която да им стигне до Окланд, защото в този неплоден край не трябваше да разчитат на никаква храна.

От резервите на Олбинет взеха няколко консерви месо, които бяха останали от провизиите, купени за пътуването с „Мъкуори“. Но тези провизии не бяха достатъчни и трябваше да прибегнат до долнокачествените продукти, намерени на борда – лоши морски бисквити и две буренца солена риба. Стюардът тънеше от срам.

Провизиите бяха поставени в херметически затворени сандъци, непронускащи морската вода. След това ги натовариха на сала и ги привързаха здраво в основата на импровизираната мачта. Оръжията и мунициите също бяха поставени на сигурно и сухо място. За щастие пътешествениците бяха добре въоръжени с карабини и револвери.

Натовариха и една малка котва за в случай, че не успеят да стигнат до брега, докато трае приливът, и бъдат принудени да хвърлят котва в открито море.

В десет часа започна да се чувствава приливът. Вятърът духаше слабо от северозапад. Повърхността на водата се къдреше от леки вълни.

– Готови ли сме? – запита Джон Мангълс.

– Всичко е готово, капитане – отговори Уйлсън.

– На сала! – заповяда Джон.

Леди Елена и Мери Грант слязоха по една груба въжена стълба и се настаниха при основата на мачтата върху сандъците с провизии, а мъжете до тях. Уйлсън хвана кормилото. Джон застана до въжетата на платното, а Мълреди отрязва вързалото, което придържаше сала към кораба.

Опънаха платното и салът заплава към брега под двойния тласък на прилива и вятъра.

До брега имаше девет мили, разстояние сравнително малко, което лодка с добри гребци би изминала за три часа. Но със сала положението беше друго. Ако вятърът постоянноствуваше, може би щяха да стигнат до брега само за един прилив. Но ако вятърът стихнеше, отливът можеше да отнесе сала и щеше да се наложи да хвърлят котва, за да чакат следващия прилив. Това беше сериозна работа и не преставаше да занимава Джон Мангълс.

Все пак той се надяваше да успее. Вятърът се засилваше. Приливът бе започнал в десет часа и те трябваше да стигнат брега в три часа. Иначе трябваше да хвърлят котва или да бъдат отнесени от отлива навътре в морето.

Отначало всичко вървеше добре. Малко по малко черните върхове на рифовете и жълтият килим на пясъчните плитчини изчезнаха под надигащата се от прилива вода. Налагаше се голямо внимание и извънредна сръчност, за да се избягнат скритите под водата скали и да се управлява един сал, който не се подчиняваше много на кормилото и се отклоняваше лесно.

По обед салът беше още на пет мили от брега. Ясното небе позволяваше да се виждат главните извивки на сушата. На североизток се издигаше планина, висока седемстотин и петдесет метра. Тя се очертаваше на хоризонта като силует на маймуна, която прави гримаса с вирната нагоре глава. Това беше Пиронджия, разположена, според картата, точно на тридесет и осмия паралел.

В дванадесет и половина часа по обед Паганел отбеляза, че всички рифове са изчезнали под вълните на прилива.

– Освен един – отговори леди Елена.

– Кой, госпожо? – запита Паганел.

– Ето, там! – отговори леди Елена, като посочи една черна точка на миля от сала.

– Наистина – отвърна Паганел. – Трябва да отбележим къде е, за да не се натъкнем на него, тъй като приливът скоро ще го залее.

– Той се намира тъкмо по посока на северния хребет на планината – каза Джон Мангълс. – Уйлсън, внимавай да минем встрани от него.

– Да, капитане – отговори морякът, като наблягаше с цялата си тежест върху голямото весло кормило.

За половин час изминаха още половин миля. Но чудно нещо, черната точка продължаваше да стърчи над водата.

Джон я следеше внимателно и за да я разгледа по-добре, взе далекогледа на Паганел.

– Това не е риф – каза той, след като се вгледа един миг. – Това е някакъв плаващ предмет, който се издига и спуска с вълните.

– Да не е някое парче от мачтата на „Мъкуори“? – запита леди Елена.

– Не – отговори Гленарван, – никое парче не може да бъде отнесено толкова далече от кораба.

– Чакайте! – извика Джон Мангълс. – Разбрах какво е – това е лодката!

– Лодката на платнохода! – каза Гленарван.

– Да, милорде, лодката на платнохода, обърната с гръбнака нагоре.

– Нещастниците! – извика леди Елена. – Те са загинали!

– Да, госпожо – отговори Джон Мангълс, – и не можеше да не загинат, защото сред тия рифове, при това вълнение и в такава тъмна нощ те отиваха на сигурна смърт.

В течение на няколко секунди пътешествениците останаха безмълвни. Те гледаха тази лека лодка, която се приближаваше. Явно тя се беше обърнала на четири мили от сушата и сигурно никой от тия, които бяха в нея, не се бе спасил.

– Но тази лодка може да ни бъде полезна – каза Гленарван.

– Наистина – отговори Джон Мангълс. – Карай към нея, Уйлсън.

Промениха посоката на сала, но вятърът постепенно стихна и успяха да стигнат до лодката едва след два часа.

Мълреди, който стоеше на предната част на сала, избягна удара и притегли обърнатата лодка до сала.

– Празна ли е? – запита Джон Мангълс.

– Да, капитане – отговори морякът. – Лодката е празна и с отворени шевове. Тъй че не би могла да ни послужи.

– Нищо ли не може да използваме от нея? – запита Мак Набс.

– Нищо – отговори Джон Мангълс. – Тя става само за трески.

– Съжалявам – каза Паганел, – защото тази лодка можеше да ни отведе до Окленд.

– Трябва да се примирите, господин Паганел – отговори Джон Мангс. – Впрочем при това бурно море предпочитам нашия сал пред тази лека лодка. Трябва й само един слаб удар и тя ще стане на парчета! Тъй че няма какво повече да правим тук, милорде.

– Както кажеш, Джон – отвърна Гленарван.

– На път, Уйлсън – изкомандува младият капитан, – с курс право към брега!

Приливът трябваше да продължи още около един час. През това време можеха да изминат две мили. Но вятърът стихна почти напълно и сякаш щеше да задуха откъм сушата. Салът застана неподвижно. Скоро под натиска на отлива той дори започна да се връща навътре в морето. Джон не се поколеба нито секунда.

– Хвърляй котвата! – извика той.

Мълреди, който беше готов, пусна котвата на десет метра дълбочина. Салът се отдръпна още четири метра и опъна котвеното въже. Платното бе свито и пригответа всичко за по-дълъг престой.

Новият прилив щеше да настъпи не по-рано от девет часа вечерта и понеже Джон Мангс не искаше да пътуват нощем, салът остана на котва до пет часа сутринта. Земята се виждаше на по-малко от три мили.

Силното вълнение повдигаше водата и създаваше впечатление, че се носи към брега. Когато узна, че ще прекарат цялата нощ на сала, Гленарван запита Джон защо не използва вълнението, та да се приближи до брега.

– Ваша светлост е жертва на една оптическа измама – отговори младият капитан. – Макар да изглежда, че се движат, вълните не се движат. Това е само клатушкане на водните частици и нищо повече. Хвърлете парче дърво сред тия вълни и ще видите, че то ще стои на едно място, докато започне отливът. Тъй че остава само да имаме търпение.

– И да вечеряме – добави майорът.

Олбинет извади от един сандък с продукти няколко парчета сушено месо и една дузина сухари. Стюардът се червеше, че трябва да предложи на господарите си такава оскъдна вечеря. Но тя беше посрещната с удоволствие дори и от пътничките, които поради силното люшкане на сала нямаха голям апетит. И наистина резките движения на сала, който устояваше на натиска на вълните, като разклащаше котвеното въже, бяха неприятни и уморителни. Салът, непрекъснато раздрусван от къси и капризни вълни, сякаш се блъскаше в някоя подводна скала. Понякога той като че ли наистина опираше в дъно. Въжетото се опъваше силно и Джон трябваше всеки половин час да го отпуща с около два метра, за да

го облекчи. Без тази предпазна мярка то неизбежно щеше да се скъса и салът, изоставен на себе си, щеше да бъде отнесен в открито море.

Опасенията на Джон бяха лесно обясними. Или въжето можеше да се скъса, или котвата да се изтръгне. И в двата случая положението щеше да стане безизходно.

Нощта приближаваше. Слънчевият диск, удължен от пречупването на лъчите и кървавочервен, вече изчезваше зад хоризонта. Последните ивици вода блестяха на запад и искряха като петна разтопено сребро. На тази страна всичко беше само небе и вода освен една ясно очертана точка – скелета на „Мькуори“, застанал неподвижно върху плитчината.

Бързият залез забави само с няколко минути настъпването на здрача и скоро земята, която ограждаше хоризонта на изток и север, потъна в нощта.

Върху тесния сал, обгърнат от тъмнината, положението на пътешествениците беше тревожно! Едните заспаха мъчителен сън, пълен с кошмари, а другите не мигнаха цялата нощ! На разсъмване всички бяха капнали от нощната умора.

С прилива задуха вятър откъм морето. Беше шест часът сутринта. Нямаше време за губене. Джон даде нареждания за път. Той заповяда да вдигнат котвата. Но поради непрекъснатото обтягане на въжето лапите ѝ бяха затънали дълбоко в пясъка. Без рудан и дори със скрипците, които Уйлсън приспособи, бе невъзможно да я изтеглят.

Измина половин час в безплодни усилия. Джон, който бързаше да отплава, преряза кабела и изостави котвата, като се лиши от всяка възможност да закотвят сала в случай, че приливът не ги отведе до брега. Но той не искаше повече да чака, с един удар на секирата освободи сала и го остави на волята на вятъра и на течението, чиято скорост беше две мили в час.

Опънаха платното. Носеха се бавно към земята, която се очертаваше като смътна сива маса върху фона на небето, осветено от изгряващото слънце. Рифовете бяха обходени и ловко избягнати. Но под несигурния вятър салът сякаш не се приближаваше до брега. Колко мъки, за да се достигне тази Нова Зеландия, слизането на която беше толкова опасно!

В девет часа обаче до брега оставаше по-малко от една миля. Той бе заобиколен от подводни скали и бе много стръмен. Трябваше да намерят място, където да слязат. Малко по малко вятърът започна да намалява и съвсем стихна. Ненужното вече платно увисна и тежеше на мачтата. Джон нареди да го свалят.

Само приливът носеше сала към брега и трябваше да се откажат да го управляват, а и огромни водорасли забавяха движението му.

В десет часа Джон забеляза, че салът е почти неподвижен на шестотин метра от брега, а нямаха с какво да се закотвят.

Дали отливът нямаше да ги отнесе назад? Със стиснати юмруци, с разбито сърце Джон хвърляше мрачни погледи към тази недостъпна земя.

За щастие – наистина за щастие този път – почувствуваха удар. Салът спря. Той бе заседнал върху пясъчно дъно на петдесет метра от брега.

Гленарван, Робърт, Уйлсън и Мълреди се хвърлиха във водата. Салът бе здраво привързан о съседните скали. Пътничките, носени на ръце, достигнаха сушата, без да измокрят нито една гънка от роклите си, и скоро всички с оръжията и хранителните припаси стъпиха най-сетне върху опасния бряг на Нова Зеландия.

Глава VIII НАСТОЯЩЕТО НА СТРАНАТА, В КОЯТО СЕ НАМИРАТ

Гленарван искаше, без да губят нито час, да продължат покрай брега за Окленд. Но още от сутринта небето се бе покрило с гъсти облаци и към единадесет часа, след слизането на брега, заваля проливен дъжд. Това им попречи да тръгнат и ги принуди да подирят убежище.

Уйлсън откри много навреме една пещера, издълбана от морето в базалтовите скали на брега. Пътешествениците се скриха в нея с оръжието и хранителните си припаси. Там намериха голямо количество сухи водорасли, напластени с времето от вълните. Това бяха готови легла, от които пътешествениците се възползуваха. При входа на пещерата накладоха огън от трески и започнаха да се сушат.

Джон се надяваше, че проливният дъжд няма да трае дълго, но се излъга. Минаха часове, без небето да се промени. Към обед се появи и вятър, който засили поривите си. Това непредвидено лошо време би вбесило и най-търпеливия човек, но какво можеше да се направи? В такава буря би било лудост да се тръгне без превозно средство. Впрочем до Окленд щяха да стигнат за няколко дни и едно закъснение от дванадесет часа не можеше да има голямо значение, ако не се появяха

туземци.

През този принудителен престой разговорът се въртеше около войната, която се водеше по това време в Нова Зеландия. Но за да се разбере и прецени сериозността на обстоятелствата, всред които бяха попаднали корабкрушенците от „Мькуори“, трябва да се познава историята на борбата, която тогава заливаше в кръв остров Ика-на-Мауи.

След идването на Абел Тасман в пролива Кук на 16 декември 1642 година новозеландците, макар и често посещавани от европейски кораби, си запазили свободата в своите независими острови. Някоя европейска държава не мислела да завладява този архипелаг, който господствува над Тихия океан. Единствени мисионерите, установени на различни места по островите, разпространявали из тях нови страни благата на християнската цивилизация. Но някои от тях, и специално англиканските, подготвяли новозеландските вождове да приемат потисничество-то на Англия. Хитро подведени, те подписали едно писмо до кралица Виктория, за да искат нейното покровителство. Но по-далновидните схванали глупостта на тази постъпка и един от тях, след като положил върху писмото образа на татуировката си, изрекъл следните пророчески думи: „Ние загубихме страната си. Тя не е вече наша. Скоро ще дойдат чужденците да я завладеят и ние ще станем техни роби.“

И наистина на 29 януари 1840 година в Залива на островите, в северната част на Ика-на-Мауи пристигнала корветата „Хералд“. Капитанът ѝ Хобсън слязъл в селото Конора Река. Туземците били поканени да се съберат в протестантската черква. Там били прочетени грамотите, които капитан Хобсън получил от английската кралица.

На 5 януари следната година главните новозеландски вождове били повикани при английския резидент в селото Пая. Капитан Хобсън се опитал да ги накара да приемат английското владичество, като им казал, че кралицата изпратила войска и кораби да ги пазят, че правата им били гарантирани ѝ че си запазвали пълната свобода, но владенията им трябвало да принадлежат на кралица Виктория, на която те били длъжни да ги продадат.

Большинството вождове намерили, че покровителството струвало много скъпо и отказали да го приемат. Но обещанията и подаръците оказали повече въздействие над диваците, отколкото големите думи на капитан Хобсън, и владичеството било потвърдено. Какво се беше случило от тази 1840 година до деня, когато „Дънкан“ напусна Клайдския залив? Нямахме нищо, което Жак Паганел да не знаеше и което да не беше готов да разкаже на другарите си.

– Госпожо – отговори той на въпросите на леди Елена, – ще ви поворя това, което вече имах случай да ви кажа, а именно, че новозеландците са едно храбро население, което отстъпило за момент, се противопоставя педя по педя на нахлуването на Англия. Племената на маорите са организирани подобно на древните шотландски кланове. Това са големи фамилии, начело на които стои един вожд, на него всички са длъжни да се подчиняват. Мъжете от тази раса са горди и смели, едните едри, с гладки коси, наподобяващи малтейците или евреите от Багдад, от висша раса, а другите, по-дребни, набити, прилични на мулатите, но всички са здравеняци, високомерни и войнолюбиви. Те имат един прочут вожд по име Хихи, един истински Версенжеторикс. Вие не трябва да се учудвате, ако войната с англичаните продължи върху територията на Ика-на-Мауи безконечно, защото там живее известното племе уайката, което Уйлям Томпсън е повел в борба за защита на земята си.

– Но нима англичаните – запита Джон Мангле – не са господари на най-важните точки в Нова Зеландия?

– Несъмнено, драги Джон – отговори Паганел. – След като капитан Хобсън стъпил във владение и станал губернатор на острова, малко по малко били основани от 1840 до 1862 година в най-добрите области девет колонии. Оттук и девет провинции: четири на Северния остров – провинциите Окленд, Таранаки, Уелингтън, Хокс бей, и пет на южния остров – провинциите Нелсън, Малбъръ, Кентърбъри, Отаго и Саутленд, с общо население към 30 юни 1864 година сто и осемдесет хиляди триста четиридесет и шест души. Навсякъде възникнали големи търговски градове. Когато стигнем в Окленд, вие ще се възхитите от местоположението на този южен Коринт, който господства над своя провлак, препречен като мост над Тихия океан, и брои вече дванадесет хиляди жители. На запад – Ню Плимът, на изток – Ахухири, и на юг – Уелингтън са вече цветущи и много посещавани градове. На остров Тавайпуна-му вие ще имате избор между Нелсън, това Монпелие на южното полукълбо, тази градина на Нова Зеландия, Пиктън, при пролива Кук, Крайстчърч, Инверкаргил и Дънидин, в богатата провинция Отаго, където се стичат златотърсачи от цял свят. И забележете, че това не са колиби или селища на туземци, а истински градове с пристанища, катедрали, банки, докове, ботанически градини, природонаучни музеи, дружества за аклиматизация, вестници, болници, благотворителни дружества, философски институти, франкмасонски ложи, клубове, певчески дружества, театри и палати за всемирно изложение, също както в Лондон или Париж! И ако не ми изневерява паметта, сега, в 1865 година, а може

би и в момента, в който ви говоря, индустриални произведения от цял свят са изложени в тази страна на човекоядци!

– Как? Въпреки войната с туземците? – попита леди Елена.

– Англичаните, госпожо, се вълнуват твърде малко от войната! – отвърна Паганел. – Те се бият и едновременно правят изложби. Това не ги смущава. Те дори строят железопътни линии под куршумите на новозеландците. В провинцията Окленд железопътните линии за Дръри и Мере Мере пресичат главните точки, окупирани от въстаниците. Обзалагам се, че работниците стрелят от локомотивите.

– А докъде е достигнала тази безкрайна война? – попита Джон Мангълс.

– Вече цели шест месеца, откак сме напуснали Европа – отговори Паганел, – тъй че не знам какво е станало след нашето заминаване, зная само някои събития, за които четох във вестниците в Мерибъроу и Сеймор по време на преминаването ни през Австралия. Но по това време се биеха здраво на остров Ика-на-Мауи.

– А кога е започнала тая война? – попита Мери Грант.

– Искате да кажете, „започнала отново“, драга госпожице – отговори Паганел, – защото първото въстание стана в 1845 година. Сегашната война започна към края на 1863 година, но много преди това маорите се готвеха да се отърсят от игото на английското владичество. Партията на туземците националисти водеше активна пропаганда за избиране на един маорски вожд. Те искаха да провъзгласят за крал стария Потато, а селото му, разположено между реките Уайкато и Уайпа, за столица на новото кралство. Потато беше стар човек, повече коварен, отколкото смел, но имаше умен и енергичен пръв министър, потомък на племето нгатихахуас, което живееше в провлака на Окленд преди чуждата окупация. Тоя министър, на име Уйлям Томпсън, стана душата на тази война за независимост. Той бе организиран изкусно военни морски отряди. По негово внушение един вожд от провинцията Таранако обедини в името на националната идея разпръснатите племена. Друг един вожд от Уайкато основа сдружението „Поземлена лига“, една истинска общественополезна лига, чиято цел беше да попречи на туземците да продават земите си на английското правителство. Устройваха се банкети, както това става преди революциите в цивилизованите страни. Английските вестници започнаха да пишат за тия тревожни признаци и правителството се обезпокои не на шега от дейността на „Поземлената лига“. С една дума, духовете бяха възбудени и мината готова да избухне. Липсваше само искрата или по-скоро сблъскването между интересите на двете

страни, за да я възпламени.

– А това стана?... – попита Гленарван.

– Това стана в 1860 година – отговори Паганел – в провинцията Таранаки, на югозападния бряг на Ика-на-Мауи. Един туземец притежавал шестотин акра земя близо до Ню Плимът. Той ги продал на английското правителство. Но когато земемерите се явили да измерят продаденото място, вождът Кинги протестираше и през март построил върху спорните шестотин акра укрепен лагер, защитен от висока дървена ограда. Няколко дена след това полковник Голд превзел с войската си този лагер и същия ден бил изстрелян първият изстрел, който обяви националната война.

– Маорите много ли са? – запита Джон Мангс.

– През последното столетие маорското население е доста намалало – отговори географът. – В 1769 година Кук изчислява това население на четиристотин хиляди души. В 1845 година при преброяването на „Туземния протекторат“ то беше спаднало на сто и девет хиляди. Цивилизаторските избивания, болестите и алкохолът са го изстребили. Но в двата острова все още остават деветдесет хиляди туземци, от които тридесет хиляди войници, които ще се противопоставят дълго време на европейските войски.

– Досега въстанието успяло ли е? – попита леди Елена.

– Да, госпожо. И самите англичани неведнъж са се възхищавали от смелостта на новозеландците. Те водят партизанска война, устройват засади, нападат малки отряди, ограбват именията на колонистите. Генерал Камърън не се е чувствувал много добре по тия места, дето е трябвало да се прочиства всеки храсталак. В 1863 година след дълга и кръвопролитие борба маорите се установили в една голяма укрепена позиция, оградена от три защитни линии, на височината Уайкато, в края на една верига от стръмни хълмове. Агитатори призовавали цялото маорско население да излезе да брани родината си и му обещавали изстреблението на „пакеките“, т.е. на белите. Генерал Камърън стоял начело на три хиляди души, които след зверското убийство на капитан Спрент били безпощадни спрямо маорите. Имало кръвопролитни сражения. Някои от тях траели по дванадесет часа, без маорите да отстъпят пред артилерията на европейците. Централното ядро на националната войска било образувано от свирепото племе уайкатос, под предводителството на Уилям Томпсън. Този туземец генерал командувал отначало две хиляди и петстотин бойци, а по-късно осем хиляди. Притекли му се на помощ двамата войнолюбиви вождове Шонга и Хеки заедно с племената си. В тази

свещена война жените взимали участие в най-тежките изпитания. Но правото не разполага винаги с по-доброто оръжие. След кръвопролитни сражения генерал Камърън успял да подчини окръга Уайкато, но областта била обезлюдена и запустяла, защото маорите я напуснали, преди войската да влезе. По време на тия сражения имало забележителни прояви на храброст. Четиристотин маори, затворени в крепостта Оракан без храна, без вода и обсадени от хиляда англичани под командата на бригадния генерал Кеъри, отказали да се предадат. И един ден точно по пладне те си пробили път през 40-я полк, който бил разбит, и избягали в блатата.

– С подчинението на окръга Уайкато – понита Джон Мангс – тая кръвопролитна война завърши ли?

– Не, драги приятелю – отговори Паганел. – Англичаните са решени да настъпят срещу провинцията Таранаки и обсадят Матайтава, крепостта на Уйлям Томпсън. Но те няма, да я превземат без тежки загуби. Когато напусках Париж, научих, че губернаторът и генералът приели подчинението на племето таранга, като му оставили три четвърти от земите. Говореше се също, че главният водач на въстанието, Уйлям Томпсън, възнамерявал да се предаде, но австралийските вестници не потвърдиха тази новина, напротив. Много е възможно в момента съпротивата да се организира още по-усилено.

– И според вас, Паганел – каза Гленарван, – тази борба ще се води в провинциите Таранаки и Окленд?

– Да, така мисля.

– В провинцията, в която ни доведе крушението на „Мъкуори“?

– Точно в нея. Ние слязохме на няколко мили над залива Каухиа, където сигурно още се развява националното знаме на маорите.

– Тогава ще постъпим по-разумно, ако тръгнем на север – каза Гленарван.

– Разбира се – отговори Паганел. – Новозеландците са вбесени спрямо европейците и особено срещу англичаните. Следователно трябва да избегнем да попаднем в ръцете им.

– Може би ще срещнем някой отряд европейски войски? – каза леди Елена. – Това ще бъде голямо щастие.

– Може би, госпожо – отговори географът, – но не се надявам. Отделните отряди не скитат така лесно из полето, защото зад всеки храст, зад всеки гъстак се крие по някой опитен стрелец. Тъй че аз не разчитам на ескорт войници от 40-я полк. Но по западния бряг, по който ще вървим, са установени няколко мисии и ще можем, като се спираме ту в

една, ту в друга, да стигнем на етапи в Окленд. Аз мисля дори да тръгнем по пътя, по който е минал дьо Хохшетер, следвайки течението на Уайката.

– Той пътешественик ли е бил, господин Паганел? – запита Робърт Грант.

– Да, момчето ми, един от членовете на научната комисия, която е пътувала с австралийската фрегата „Новара“ по време на околосветското ѝ пътуване в 1858 година.

– Господин Паганел – продължи Робърт, чиито очи пламваха при мисълта за големите географски експедиции, – има ли прочути пътешественици, които са обходили Нова Зеландия, както Бърк и Стюарт – Австралия?

– Неколцина, детето ми, като например доктор Хукър, професор Бризар, естествениците Дифенбах и Юлиус Хааст. Но макар че мнозина от тях са заплатили с живота си страстта си към пътешествията, те не са толкова известни като австралийските или африканските пътешественици.

– А знаете ли тяхната история? – запита младият Грант.

– Разбира се, момчето ми. И понеже виждам, че гориш от желание да знаеш колкото мене, ще ти я разправам.

– Благодаря, господин Паганел, слушам ви.

– И ние ще слушаме – каза леди Елена. – Не за пръв път лошото време ни заставя да се поучаваме. Говорете така, господин Паганел, че всички да ви чуваме.

– На вашите заповеди, госпожо, – отговори географът, – но разказът ми няма да бъде дълъг. Тук не става дума за ония смели изследователи, които се борили с австралийския минотавър¹⁰⁶. Нова Зеландия е малка страна, изучаването ѝ не е много трудно. Затова моите герои не са били пътешественици в пълния смисъл на думата, а обикновени туристи, станали жертва на най-прозаични злополуки.

– Кои са те? – запита Мери Грант.

– Геометърът Уйткомб и Чарлтън Хауит, същият, който открил останките на Бърк, загинал по време на паметната експедиция, за която ви говорих при престоя ни на брега на Уймера. Уйткомб и Хауит били начело на две отделни експедиции на остров Тавай-пуна-му. И двамата тръгнали от Крайстчърч в първите месеци на 1863 година, за да открият проходи в северните планини на провинцията Кентърбъри. Хауит, след

106. Чудовище от гръцката митология с човешко тяло и глава на бик. Б. пр.

като преминал планинската верига при северната граница на провинцията, установил главната си квартира край езерото Бръ-нър. Уйткомб, напротив, намерил в долината на Ракайа един проход, който стигал до източната част на планината Тиндъл. Спътник на Уйткомб бил Джейкъб Лупър, който публикува в „Литъл тън Таймс“ описание на пътуването и на катастрофата. Доколкото си спомням, на 22 април 1863 година двамата изследователи се намирили в подножието на един глетчер, от който извира Ракайа. Те се изкачили до самия връх на планината и тръгнали да търсят нови проходи. На другия ден Уйткомб и Лупър, капнали от умора и студ, спрели да починат сред дебел сняг на хиляда и двеста метра над морското равнище. В продължение на седем дни те се лутали из планината, в дъното на долини, оградени с отвесни скали, без изход, често без огън, понякога и без храна, захарта им се превърнала в сироп, сухарите в мокра каша, от дрехите и завивките им течала вода, изпохапа-ни от насекоми. Някои дни те изминавали по три мили, а понякога само двеста метра. Най-сетне на 29 април намерили една маорска колиба и в една градина няколко шепи картофи. Това било последното ядене, което двамата приятели си поделили. Вечерта стигнали до брега на морето, близо до устието на Тарамакау. Трябвало да преминат на десния ѝ бряг, за да продължат на север към реката Грей. Тарамакау била дълбока и широка. След един час търсене Лупър намерил две малки повредени лодки, които поправил, колкото можал, и свързал заедно. Двамата пътешественици започнали преминаването привечер, но едва стигнали средата на реката, и лодките се напълнили с вода. Уйткомб се хвърлил във водата и изплувал обратно на левия бряг. Джейкъб Лупър, който не знаел да плува, се заловил за лодката. Това го и спасило, но след колко страдания. Нещастникът бил отнесен в морето към подводните скали. Първата вълна го потопила на дъното, втората го изхвърлила на повърхността и го блъснала в скалите. А настъпила и страшна тъмна нощ. Валял проливен дъжд. Целият в кръв и подпухнал от морската вода, Лупър прекарал няколко часа в морето. Най-сетне лодката се ударила в твърда земя и нещастникът бил изхвърлен в безсъзнание на брега. На другия ден на разсъмване той допъзлял до един извор и видял, че течението го било отнесло на една миля от мястото, където опитали да преминат реката. Вдигнал се, тръгнал край брега и скоро намерил нещастния Уйткомб, целият затънал в тинята. Той бил мъртъв. Лупър изкопал с ръце един трап в пясъка и погребал трупа на своя другар. След два дена, умиращ от глад, той бил прибран от гостоприемни маори – срещат се и такива – и на 4 май стигнал до лагера на Чарлтън Хауит.

Шест седмици по-късно загинал като нещастния Уйткомб.

– Да – каза Джон Мангълс, – всички тези катастрофи сякаш са свързани помежду си. Изглежда, някаква фаталност ръководи съдбата на пътешествениците и те загиват един след друг.

– Имате право, приятелю Джон – отговори Паганел. – И аз често съм забелязвал това. По силата на каква солидарност Хауит е загинал почти при същите обстоятелства? На това не може да се отговори. Чарлтън Хауит е бил натоварен от Уайд, началника на правителствените строежи, да очертае трасето на един път за коне от равнините на Хурунуи до устието на реката Тарамакау. Той тръгнал на 1 януари 1863 година, придружен от петима души, и изпълнил с чудно умение възложената му задача: бил прокаран път от четиридесет мили до едно непроходимо място на Тарамакау. Тогава Хауит се върнал в Крайстчърч и въпреки приближаващата зима поискал да продължи проучванията си. Уайд се съгласил. Хауит заминал да запаси с хранителни припаси лагера си, за да прекарат там зимата. Тогава именно той намерил Джейкъб Лупър. На 27 юни Хауит и двама от неговите хора – Робърт Литл и Хенри Мълис – напуснали лагера. Те прекосили езерото Брънър и оттогава никой вече не ги видял. Леката им плитка лодка била намерена изхвърлена на брега. Търсили ги в продължение на девет седмици, но напразно. Явно е, че нещастниците, които не знаели да плуват, са се удавили в езерото.

– Но не може ли да се предполага, че те са живи и здрави при някое новозеландско племе? – каза леди Елена. – Не е ли разумно поне да има съмнение за тяхната смърт?

– Уви, не, госпожо – отговори Паганел. – Защото през месец август 1864 година, т.е. една година след изчезването им, те още не се бяха върнали... А когато в Нова Зеландия някой не се върне цяла година – пошепна той с глух глас, – значи, че бездруго е загинал!

Глава IX ТРИДЕСЕТ МИЛИ НА СЕВЕР

На 7 февруари в шест часа сутринта Гленарван даде знак за тръгване. През нощта дъждът бе престанал. Малките сиви облаци, които покриваха небето на три мили височина, пречеха на слънчевите лъчи да проникнат до земята. Умерената горещина позволяваше да се пътува денем.

Паганел бе измерил по картата, че разстоянието между нос Кахуа и

Окленд е осемдесет мили. Те можеха да се изминат за осем дни, по десет мили на денонощие. Но вместо да тръгнат край лъкатушния бряг на морето, географът предпочете да се насочат към селото Нгарнавахия, разположено на тридесет мили, при сливането на реките Уайкато и Уайпа. Там минава „Овърленд мейл трак“, пощенски път или по-скоро пътека за коли, която пресича голяма част от острова, от Нейпиър на залива Хокс до Окленд. Така лесно щяха да стигнат в Дуъри и да си починат в един отличен хотел, специално препоръчан от естественика Хохшетер.

Пътешествениците тръгнаха по брега на залива Аотеа, като всеки носеше своята част от храната. От предпазливост те не се отделяха един от друг и по инстинкт със заредени карабини наблюдаваха нагънатата равнина на изток. С прекрасната карта в ръка Паганел изпитваше удоволствие да изтъква точността и на най-малките ѝ подробности.

Известно време малката група вървя по пясък, образуван от остатъци на двучерупести раковини и кости от сепия, размесен с голямо количество железен окис и железен двуокис. Ако до земята се доближеше магнит, той веднага щеше да се покрие с лъскави кристали.

На брега, гален от прилива, играеха без страх няколко тюлена. С кръглите си глави, с широките си изпъкнали чела и с изразителните си очи тия морски животни имаха мило и дори нежно изражение. Това обясняваше защо фантазията на баснописците е възпяла тия животни като омайни сирени, макар че всъщност те издават само едно неблагозвучно ръмжене. Тюлените, многобройни по бреговете на Нова Зеландия, са предмет на оживена търговия. Ловят ги заради маста и кожата им.

Между тях се забелязваха три-четири морски слона, сивосинкави и дълги от седем и половина до девет метра. Тия огромни земноводни, лениво изтегнати върху дебел пласт от огромни водорасли, издигаха твърдите си хоботи и засукани мустаци – истински тирбушони, навити като мустациите на някое конте. Робърт с любопитство гледаше тези интересни животни и изведнъж се провикна изненадан:

– Вижте, вижте, тюлените ядат камъни!

И наистина някои от тях поглъщаха лакомо крайбрежните камъчета.

– Дявол да го вземе! Тия животни наистина ядат камъни – отвърна Паганел.

– Каква особена храна – каза Робърт, – и при това мъчно смилаема.

– Но, момчето ми, те гълтат камъните не за да се нахранят, а само

за тежест. Така те увеличават теглото си и достигат по-лесно дъното. Щом излязат на брега, те веднага ги изхвърлят обратно. Ето тия там, ще ги видиш как се гмуркат под водата.

И наистина след малко, половин дузина тюлени, достатъчно натезжали, пропълзяха до водата и изчезнаха в нея. Но Гленарван не можеше да губи ценно време, за да чака да види как тюлените изхвърлят камъните, и за голямо съжаление на Паганел продължиха пътя.

В десет часа спряха да закусят в подножието на големи базалтови скали, разположени като келтски долмени¹⁰⁷ на брега на морето. Тук намериха много стриди, но те бяха много дребни и вкусът им не особено приятен. По съвет на Паганел Олбинет ги изпече на жар. Така приготвени, те бяха вкусни и се поглъщаха лакомо дузина след дузина по време на закуската.

След почивката продължиха по брега на залива. На горния край на сипеите, върху назъбените скали, имаше множество морски птици – фрегати, буревестници, чайки и огромни албатроси, които стояха неподвижно по остриите върхове. До четири часа след пладне пътешествениците бяха изминали без особена умора десет мили. Пътничките пожелаха да продължат до здрач. Оттук трябваше да вземат друга посока и като обиколят подножието на няколко планински възвишения, които се виждаха на север, да навлязат в долината на Уайпа.

В далечината, додето очи виждаха, се простираха безкрайни равнини, които обещаваха, че пътуването ще бъде леко. Но когато пътешествениците стигнаха до тях, бяха много разочаровани. Вместо пасбища те намериха гъсталаци от храсти с малки бели цветчета, примесени с високи и многобройни папрати, много разпространени в Нова Зеландия. Трябваше да си пробиват път през тия корави дървесинни стъбла, а то не беше лесно. Все пак към осем часа вечерта те бяха обиколили първите възвишения на Хакарихоата Рейнджес и незабавно отседнаха за нощуване.

След един преход от четиринадесет мили беше позволено да се мисли за почивка. Но те нямаха нито кола, нито палатка и затова налягаха да спят под великолепните норфолкски борове. Завивки не им липсваха и им послужиха да си подредят легла.

Гленарван взе сериозни мерки за нощта. Другарите му и той, добре въоръжени, трябваше да пазят двама по двама до зори. Огън не

107. Келтски паметник от два отвесни камъка, над който е поставен хоризонтално трети. Б. пр.

запалиха. Тия светещи прегради са полезни срещу дивите зверове, но в Нова Зеландия няма нито тигри, нито лъвове, нито мечки, нито други хищни животни. Новозеландците обаче ги заместват достатъчно и огънят само би послужил да привлече тия двуноги ягуари.

Нощта премина добре въпреки присъствието на едни пясъчни мушици, наричани от туземците „нгаму“, чието ухапване е много неприятно, и на една фамилия нахални плъхове, които изгризаха торбите с провизии.

На другия ден, 8 февруари, Паганел се събуди по-обнадежен и почти помиррен със страната. Маорите, тия кръвожадни канибали, от които той най-много се боеше, не се бяха появили и не го бяха заплашили дори насън и той изрази пред Гленарван цялото си задоволство от това.

– Мисля – каза му той, – че тази малка разходка ще завърши без неприятности. Довечера ще стигнем до мястото, дето се сливат Уайпа и Уайкато, а оттам до Окленд е малко вероятно да срещнем туземци.

– Какво разстояние ни остава да изминем до сливането на Уайпа и Уайкато? – запита Гленарван.

– Петнадесет мили – горе-долу толкова, колкото изминахме вчера.

– Но ако тия безкрайни гъсталаци продължават да ни преграждат пътя, ще закъснеем много.

– Не – отговори Паганел, – ще вървим по брега на Уайпа, дето няма да има препятствия. Напротив, пътят ще бъде лек.

– Да тръгваме тогава – отвърна Гленарван, който видя, че пътешественичките са готови за път.

През първите часове на този ден гъсталаците все още затрудняваха пътуването. Нито кола, нито коне биха могли да минат там, гдето минаваха пътешествениците. Ето защо те не съжаляваха много за своята австралийска кола. Докато през тия гори от растения не бъдат прокарани удобни пътища, Нова Зеландия ще бъде достъпна само за пешеходци. Папратите, чиито разновидности са безбройни, съдействаха за защитата на родната земя със същата упоритост, с която я защитаваха и маорите.

Малкият отряд среща големи трудности при преминаването на равнината, дето се издигаха възвишенията на Хакарихоата. Но още преди пладне стигна до брега на Уайпа и продължи без мъка, на север край стръмните брегове на реката.

Това беше една прекрасна долина, пресечена от малки поточета със студени и чисти води, които шуртяха весело под храстите. Според ботаника Хукър, до този момент са открити в Нова Зеландия две хиляди

вида растения, от които петстотин са специфични за нея. Цветята са редки и бедни на багри, почти не се срещат едногодишни растения, но затова пък има изобилие на папрати, треви и сенникоцветни.

Тук-там, настрани от първите тъмнозелени поляни, се издигаха някои и други големи дървета – „метросидерос“ – с яркочервени цветове, норфолкски борове, туюи с вертикално изправени клони и особен вид кипариси, наречени „риму“, също така печални, както и европейските им събратя. Дънерите им бяха затънали сред многобройни папрати.

Между клоните на големите дървета по храсталациите подскачаха и бърбреха различни папагали: зелени „какарики“ с червена линия на шията, „таупо“, украсени с великолепни черни бакенбарди, и един вид големи като патици папагали с бакърен цвят и яркочервени от долната страна крила, които естествениците са нарекли „южен нестор“.

Майорът и Робърт успяха, без да се отделят от другарите си, да убият няколко бекасини и яребици, които се криеха в ниските шубраци. Облинет, за да спечели време, започна да ги скубе, както си вървеше.

Паганел, който не държеше на хранителните достойнства на дивеча, искаше да улови някоя птица, присъща на Нова Зеландия. Любознателността на естественика заглушаваше у него апетита на пътешественика. Паметта му, доколкото не му изневеряваше, му припомни особеностите на местната птица „туй“, наричана ту „присмехулко“ за нейното непрекъснато хилене, ту „попче“, защото върху черните си като расо пера имаше бял нагръдник.

– Туито – казваше Паганел на майора – затлъстява толкова много през зимата, че се разболява и престава да хвърчи. Тогава раздира с човка гърдите си, за да се освободи от мазнината и да стане по-лека. Това не ви ли се струва странно, Набс?

– Толкова странно – отговори майорът, – че не вярвам нито една дума от това, което ми разправяте.

За жалост Паганел не можа да хване нито една от тия птици и да покаже на невярващия майор кървавите белези по гърдите й.

Но той бе по-щастлив с едно друго странно животно, което, преследвано от човека, котките и кучетата, е избягало в необитаемите области и постепенно изчезва от новозеландската фауна. Робърт, който тършуваше като истински пор, откри в едно гнездо от преплетени корени чифт кокошки без крила и без опашки с по четири пръста на краката, дълъг клон като на бекаса и тяло, покрито с бели пера като косми. Странни животни, които, изглежда, бележеха прехода между яйценосните и млекопитаещите.

Това беше новозеландското киви, наречено „*apterix australis*“ от естествениците, което се храни с ларви, насекоми, червеи или семена. Тая птица е специфична за тия острови. В европейските зоологически градини едва успяват да я аклиматизират. Нейните полузавършени форми и смешните ѝ движения са привличали винаги вниманието на пътешествениците. По време на големите изследвания на Океания с корабите „Астролаб“ и „Зеле“ Дюмон д'Юрвил бе специално натоварен от Академията на науките да донесе един екземпляр от тия особени птици. Но въпреки обещанията на туземците възнаграждения той не успял да си набави нито едно живо киви.

Паганел, щастлив от тази находка, завърза наедно двете птици и ги понесе смело с намерение да ги подари на Зоологическата градина в Париж. Наивният географ вече виждаше пленителния надпис, поставен на най-хубавата клетка в градината „Дар от г. Жак Паганел“.

Междувременно малкият отряд напредваше бодро по брега на Уайпа. Местността беше безлюдна. Никаква следа от туземци, никаква пътека, която да издава присъствието на човешко същество из тия равнини. Реката течеше между високи храсти или се хлъзгаше покрай дълги пясъчни брегове. Погледът стигаше чак до малките планини, които преграждаха долината на изток. С особените си форми и с потъналите в измамна мъгла профили те приличаха на гигантски допотопни животни. Човек би казал: цяло стадо огромни китове, вкаменени внезапно. От хаотичните форми на тия скалисти маси личеше, че техният произход е вулканичен. И наистина Нова Зеландия не е нищо друго освен едно от последните творения на подземните сили. Нейното издигане над морското равнище продължава непрекъснато. Някои нейни точки са се издигнали за двадесет години с 2 метра. Подземният огън все още работи в недрата ѝ, разтърсва я, гърчи я и на много места излиза от отворите на гейзерите или от кратерите на вулканите. До четири часа след пладне пътешествениците бяха изминали доста леко още девет мили. Според картата, която Паганел гледаше непрестанно, до сливането на Уайпа и Уайката оставаха по-малко от пет мили. Там минаваше пътят за Окленд и там щяха да се установят за нощуване. А колкото до петдесетте мили, които ги отделяха от столицата, те можеха да се изминат за два-три дни или само за осем часа, ако срещнеха пощенската кола, която поддържа два пъти месечно връзка между Окленд и залива Хокс.

– И така – каза Гленарван, – ще бъдем принудени да нощуваме на открито и утре вечер!

– Да – отговори Паганел, – но, надявам се, за последен път.

– Толкова по-добре, защото това са тежки изпитания за леди Елена и Мери Грант.

– И те ги понасят, без да се оплакват – добави Джон Мангълс. – Но ако се не лъжа, господин Паганел, вие говорехте, че при сливането на двете реки имало някакво село.

– Да – отговори географът, – ето го отбелязано върху картата на Джонстън. То е Нгарнавахия, на около две мили от сливането на двете реки.

– В такъв случай не бихме ли могли да прекараме там нощта? Леди Елена и мис Грант биха извървели без колебание две мили повече, стига да могат да преношуват в що-годе сносен хотел.

– Хотел ли? – извика Паганел. – Хотел в маорско село? Та там няма нито хан, нито дори кръчма! Това село се състои само от няколко колиби на туземци и там не само не бива да търсим подслон, но мисля, че дори благоразумно трябва да го избегнем.

– Пак вашите опасения, Паганел! – каза – Гленарван.

– Драги лорде, за предпочитане е с маорите да се отнасяш с недоверие, отколкото с доверие. Аз не знам какви са отношенията им с англичаните, дали въстанието е смазано, или е успяло и дали няма да попаднем в разгара на военните действия. Освен това, колкото и нескромно да е, хора като нас са добра плячка, а аз нямам никакво желание да изпитвам насила новозеландското гостоприемство. Тъй че намирам за разумно да избегаем това село Нгарнавахия, да го заобиколим и въобще да избегаем всяка среща с туземците. Като стигнем в Друъри, там ще бъде различно. Тогава нашите смели спътнички ще могат спокойно да си починат от пътуването.

Мнението на географа взе връх. Леди Елена предпочете да прекара последната нощ на открито, вместо да изложи на опасност спътниците си. Нито тя, нито Мери Грант пожелаха да спрат да вървят по брега на реката.

Два часа по-късно над планините започнаха да се спускат първите сенки на нощта. Слънцето, преди да изчезне зад хоризонта на запад, се възползува от внезапното разкъсване на облаците, за да изпрати няколко закъснели лъчи. На изток отдалечените планински върхове почервеняха от тия последни искри на дневния огън. Това беше кратък поздрав, отпавен до пътешествениците.

Гленарван и другарите му ускориха хода. Те знаеха колко кратък е залезът на тази ширина и колко бързо настъпва нощта. Трябваше да стигнат до сливането на двете реки, преди да се стъмни напълно. Но от

земята се издигна гъста мъгла, която пречеше да се различава пътят.

За щастие слухът замести зрението, което в тъмнината ставаше излишно. Не след много шумът на водата се засили и подсказа, че приближават мястото, където двете реки образуват едно корито. В осем часа отрядът стигна до това място, т.е. там, гдето Уайпа с особен рев изчезва във водите на Уайкато.

– Ето и Уайкато! – извика Паганел. – Пътят за Окленд минава по нейния десен бряг.

– Ще я видим утре – отговори майорът. – Да спрем тук. Струва ми се, че по-тъмните сенки са група дървета, сякаш нарочно израснали тук, за да ни приютят. Да вечеряме и да спим.

– Да вечеряме – каза Паганел, – но само с бисквити и сушено месо, без да палим огън. Дойдохме тук инкогнито и трябва да се постараяме да заминем също така инкогнито. За щастие мъглата ни прави невидими.

Стигнаха до групата дървета и всички изпълниха препоръките на географа. Студената вечеря бе изгълтана безшумно и скоро, изморени от изминатите петнадесет мили, пътешествениците заспаха дълбоко.

Глава X НАЦИОНАЛНАТА РЕКА

На другия ден при изгрев слънце над реката се влачеше тежко доста гъста мъгла. Една част от натрупаните във въздуха пари се бяха съгъстили от нощния хлад и покриваха с дебел облак повърхността на водата. Но слънчевите лъчи не закъсняха да пробият тази мехуреста маса, която се стопи под погледа на блестящото светило. Потъналите в мъгла брегове се откриха и течението на Уайкато се появи в цялата си утринна красота.

Една ивица земя, деликатно удължена и покрита с храсталаци, завършваше остро там, където се сливаха двете течения. Водите на Уайпа, по-буйни, отблъскваха по протежение на четвърт миля водите на Уайкато и едва тогава се сливаха с тях. Но спокойната и могъща река преодоляваше бързо своя гневен приток и го понасяше спокойно и плавно към Тихия океан.

Когато мъглата се вдигна, показа се една лодка, която пътуваше срещу течението на Уайкато.

Лодката беше дълга 21 метра, широка 1,5 метра и дълбока 90 см. Предницата ѝ беше издигната като венецианска гондола, а цялата беше

издълбана от стъблото на бор кахикатеа. Дъното ѝ беше постлано със суха папрат. Осем гребла, разположени в предната част, я хлъзгаха бързо по повърхността на водата, докато един човек, седнал отзад, я управляваше с подвижно весло.

Този човек беше едър туземец, на около четиридесет и пет години, с широки гърди, мускулест, със силни и здрави крайници. Изпъкналото му чело, набраздено с дебели гънки, свирепият му поглед и мрачното изражение на лицето внушаваха страх.

Той беше маорски вожд от висок ранг. Това се виждаше от изкусната и гъста татуировка, която покриваше тялото и лицето му. От ноздрите на орловия му нос започваха две черни спирали, които обикаляха жълтите му очи, съединяваха се на челото и след това се губеха във великолепните му коси. Устата с блестящи зъби и брадата му изчезваха в правилните пъстри шарки, чиито елегантни извивки стигаха до мощните му гърди.

Татуировката, наричана „моко“ от новозеландците, е белег на високо отличие. Достоен за тия почетни шарки е само този, който се е отличил в няколко сражения. Робите и долните слоеве на населението не могат да претендират за тях. Знаменитите вождове се познават по изяществото, точността и естеството на рисунката, която често изобразява върху телата им животни. Някои понасят до пет пъти извънредно мъчителната операция на „моко“. В Нова Зеландия колкото човек е по-знатен, толкова е по-украсен.

Дюмон д'Юрвил дава интересни подробности за този обичай. Той много основателно отбелязва, че „мокотото“ замества гербовете на някои суетни родове в Европа. Но той отбелязва също и разликата между тия два белега на отличие. Гербовете на европейците доказват често само личните достойнства на този, който пръв ги е получил, и не утвърждават с нищо заслугите на потомството, а „мокотото“ на новозеландците свидетелства, че този, който е татуиран, е дал доказателства за изключителна лична храброст.

Впрочем татуировката на маорите независимо от уважението, с което се ползува, е и много полезна. Тя предизвиква едно надебеляване на кожата, което ѝ дава възможност да устоява на лошото време и на неприятаните ухапвания на комарите.

Що се отнася до вожда, който ръководеше лодката, не можеше да има съмнение за неговата знатност. Острата кост от албатрос, с която си служат маорските татуировачи, бе набраздила с гъсти и дълбоки линии пет пъти лицето му. Той беше татуиран пет пъти, а това личеше и от

надменното му изражение.

Тялото му, обвито в широка мантия от „формиум“, т.н. новозеландски лен, украсена с кучешки кожи, бе пристегнато с туника, окървавена от последните сражения. На ушите му висяха обеци от зелен жад, а около врата му трептяха огърлици от „пунаму“, свещени камъни, към които новозеландците се отнасят с известно суеверие. От едната му страна лежеше една английска пушка и едно „пату-пату“ – вид секира с две остриета, дълга около 50 см, със смарагден цвят.

Девет бойци от по-низш ранг, със свирепи лица, въоръжени, седяха до него. Някои от тях със следи от скорошни рани седяха неподвижно, обвити в мантиите си от „формиум“. В краката им лежаха три кучета с див израз. Осемте предни гребци очевидно бяха слуги или роби на вожд. Те силно гребяха и лодката се движеше с голяма скорост срещу не много бързото течение на Уайкато.

В средата на дългата лодка бяха притиснати един до друг десет пленници европейци със завързани крака, но със свободни ръце.

Те бяха Гленарван и леди Елена, Мери Грант, Робърт, Паганел, майорът, Джон Мангълс, стюардът и двамата моряци.

Вечерта, измамени от гъстата мъгла, те бяха спрели да нощуват сред голям отряд туземци. Към полунощ пътешествениците, изненадани в съня си, бяха взети в плен и отнесени в лодката. Досега нищо лошо не им се беше случило, но и да се случеше, каква съпротива можеха да окажат? Оръжията и мунициите им бяха в ръцете на диваците и при всеки опит те щяха да бъдат бързо повалени от собствените им куршуми.

От няколко английски думи, с които си послужиха туземците, пътешествениците разбраха, че след като са били отблъснати, бити и разпръснати от английските войски, диваците се оттегляха в областите на Горен Уайкато. Вождът на маорите след упорита съпротива и след като 42 полк избил най-добрите му бойци, бе тръгнал да събира от племената покрай реката нови бойци, с които да се присъедини към неукротимия Уилям Томпсън, който още продължаваше борбата срещу завоевателите. Този вожд се наричаше „Кай Куму“, зловещо име, което на туземно наречие означаваше „този, който яде крайниците на враговете си“. Той беше храбър, но жестокостта беше равна на юначеството му. От него не можеха да очакват никаква милост. Името му беше добре известно на английските войници и губернаторът на Нова Зеландия бе определил награда за главата му.

Това нещастие бе сполетяло лорд Гленарван, когато беше почти стигнал до толкова желания Окланд, откъдето щеше да се върне в

Европа. При все това човек не би отгатнал по студеното му и спокойно лице големите тревоги, които го вълнуваха. Гленарван в критичните моменти не падаше никога духом. Съзнаваше, че той, съпругът и началникът, трябва да бъде силен, за да дава пример на жена си и на другарите си. Той беше готов, ако обстоятелствата го наложеха, да умре пръв за общото благо. Вярваше в правотата на своята кауза и въпреки струпаните по пътя му опасности не съжаляваше за самоотвержения си порив, който го беше довлякъл в тези диви страни.

Другарите му бяха достойни за него. Те споделяха благородните му мисли и по спокойните им и горди лица не личеше, че отиват към страшна участ. Впрочем по общо съгласие и по съветите на Гленарван те бяха решили да показват пълно равнодушие пред туземците. Това беше единственият начин да внушат на диваците уважение към себе си. Всички диваци и особено маорите имат известно чувство на човешко достойнство, което никога не ги напуска. Те уважават този, който им се наложи с хладнокръвие и кураж. Гленарван знаеше, че като действуват така, ще избави другарите си и себе си от излишни лоши обноски.

От тръгването от лагера на туземците, мълчаливи като всички диваци, бяха разменили помежду си само няколко думи. Все пак от тия думи Гленарван разбра, че говореха английски и затова реши да запита вожда за участта, която ги очакваше.

Обръщайки се към Кай Куму, той му каза с глас, в който нямаше нито сянка от страх:

– Къде ни водиш, вожде?

Кай Куму го изгледа студено, без да му отговори.

– Какво смяташ да правиш с нас? – запита отново Гленарван.

Очите на Кай Куму блеснаха за миг и той отговори важно:

– Да те разменя, ако твоите искат да те вземат. Да те убия, ако откажат.

Гленарван не запита нищо друго, но сърцето му се обнадежди. Ясно беше, че някои от вождовете на маорските войски са паднали в плен на англичаните и че туземците ще се опитат да си ги вземат обратно срещу размяна. Имаше значи възможност за спасение и положението не беше отчаяно.

Лодката се движеше бързо срещу течението на реката. Паганел, чиято неспокойна природа минаваше лесно от една крайност в друга, се изпълни с нови надежди. Той си казваше, че маорите им спестяват труда да стигнат сами до английските постове, а това беше все пак печалба. Примирен със съдбата, той започна да следи по картата къде Уайкато

протича през равнините и долините на провинцията. Леди Елена и Мери Грант, прикрили ужаса си, разговаряха тихо с Гленарван, така че и най-опитният физиономист не би открил по лицата им безпокойството, което изживяваха.

Уайкато е националната река на Нова Зеландия. Маорите се гордеят с нея и я обичат, също като германците Рейн и славяните Дунав. Нейното течение, дълго двеста мили, напоява най-красивите области на северния остров от провинцията Уелингтън чак до провинцията Окленд. Тя дава името си на всички крайбрежни племена, които, неукротими, се бяха вдигнали масово срещу завоевателите.

По водите на тази река почти не са плавали чужди кораби. По тях се движат само туземците пироги. Много малко смели пътешественици са рискували да навлязат между нейните свещени брегове. А достъпът до Горен Уайкато изглежда забранен за нечестивите европейци.

Паганел знаеше с каква голяма почит туземците се отнасят към тази река. Той знаеше също, че английските и немските естественици не са плавали по нея по-горе от мястото, където тя се съединява с Уайпа. Но докъде Кай Куму щеше да отведе своите пленници? Той нямаше да отгатне, ако думата „Таупо“, често повтаряна между вожда и бойците му, не бе привлякла вниманието му.

Той разгледа картата и видя, че Таупо е името на едно много известно в географските летописи езеро, разположено в най-планинската част на острова, в южния край на провинцията Окленд. Уайкато изтичаше от това езеро. Разстоянието от сливането на двете реки до езерото беше сто и двадесет мили приблизително.

За да не бъде разбран от туземците, Паганел се обърна към Джон Мангълс на френски и го помоли да определи бързината на лодката. Джон я определи на около три мили в час.

– В такъв случай – каза географът, – ако спираме през нощта, пътуването ни до езерото ще трае около четири дни.

– А къде са разположени английските постове? – запита Гленарван.

– Това мъчно може да се узнае! – отговори Паганел. – Все пак по всичко изглежда, че войната е пренесена в провинцията Таранаки и че войските са разположени по посока на езерото, на противоположната страна на планината, там където е съсредоточено огнището на въстанието.

– Дай боже! – каза леди Елена.

Гленарван погледна тъжно младата си жена и Мери Грант, изложени на своеволията на жестоките туземци, които ги отвеждаха в една

дива страна, далеч от всяка човешка помощ. Но той видя, че Кай Куму го гледа, и от предпазливост, за да не покаже, че една от пленничките е негова жена, прикри чувствата си и започна да разглежда бреговете на реката съвсем равнодушно.

Лодката мина, без да спира, покрай бившата резиденция на краля Потато, която се намира на половин миля от мястото, където се съединяват Уайкато и Уайпа. Никаква друга лодка не браздеше водите на реката. Няколко разрушени колиби, разположени далеч една от друга по брега, свидетелствуваха за ужасите на скорошната война. Полето покрай реката изглеждаше напуснато; самите брегове бяха безлюдни. Тази тъжна самота се оживяваше от някои и други водни птици. Ту някоя „тапарунга“, вид дългокрака патица с черни крила, бял корем и червена човка, пробягваше с дългите си крака. Ту три вида чапли – си-вопепелявото „матуку“, един сорт воден бик с глупаво изражение и великолепната „котуку“ с бели пера, жълта човка и черни крака – гледаха спокойно как минава туземната лодка. Там, където отвесните брегове сочеха, че водата е дълбока, някое синьо рибарче, „котаре“ за маорите, дебнеше малки змиорки, които се въдят с милиони в новозеландските реки. А там, където храстите се трупаха над водата, горди папунаци и кокошки султанки правеха утринния си тоалет под първите лъчи на слънцето. Цялото това птиче царство се наслаждаваше на пълното спокойствие, което му даваше отсъствието на хората, прогонени или избити от войната.

В тази си първа част Уайкато беше широка и течеше посред обширни равнини. Но по-нагоре долината, в която бе издълбано коритото ѝ, започваше да се стеснява от хълмове и планини. На десет мили от сливането на двете реки картата на Паганел отбелязваше, че на левия бряг се намира селището Кирикиророа и то действително съществуваше. Но Кай Куму не спря там. Той нареди да се раздадат на пленниците от собствените им провизии, задигнати по време на ограбването на лагера им. Войниците, робите и самият той се задоволиха с туземна храна, т.е. с печена на фурна хранителна папрат, наречена от естествениците „*pteris esculenta*“ и „капанас“, картофи, които се отглеждат в голямо количество и на двата острова. В храната им нямаше никакъв животински продукт и дори сушеното месо на пленниците видимо не ги привличаше.

В три часа на десния бряг се показаха няколко планински възвишения, Покароа Рейнджес, които приличаха на разрушена зъбчата стена. Върху някои остри върхове се виждаха разрушени „паха“, стари бойници, издигнати от маорски инженери в недостъпни места. Те приличаха

на големи орлови гнезда.

Слънцето се готвеше да изчезне зад хоризонта, когато лодката се блъсна в един бряг от камъни пемза, които Уайкато, извираща от вулканически планини, носеше с течението си. Там растяха няколко дървета, които изглеждаха удобни за лагеруване. Кай Куму нареди да свалят пленниците, като на мъжете вързаха ръцете, а жените оставиха свободни. Всички бяха поставени в средата на лагера, около който запалените огньовете образуваха непроходима огнена преграда.

Още преди Кай Куму да съобщи на пленниците намерението си да ги размени, Гленарван и Джон Мангълс обсъждаха възможностите за бягство. Това, което не можеха да предприемат в лодката, те се надяваха да го опитат на сушата по време на лагеруването, като се възползват от благоприятните възможности на нощта.

Сега обаче след разговора между Гленарван и новозеландския вожд те решиха, че е по-добре да се въздържат. Трябваше да имат малко търпение. Това беше най-благоразумното. Размяната предоставяше по-големи възможности за спасение, отколкото въоръжено нападение или бягство през тия непознати области. Разбира се, много събития можеха да се случат, които да забавят и дори да попречат на размяната. Все пак по-добре беше да изчакат резултатите от преговорите. Въсъщност какво можеха да направят десетина души без оръжие срещу тридесет добре въоръжени диваци? Гленарван предполагаше, че племето на Кай Куму е загубило някой много важен вожд, когото желяха особено да освободят, и той не се лъжеше.

На другия ден лодката заплава нагоре по течението още по-бързо. В десет часа тя спря за момент при потока Похайвхена, малка рекичка, която лъкатушеше по равнината на десния бряг.

На това място една друга лодка, в която имаше десет туземци, се присъедини към лодката на Кай Куму. Бойците набързо размениха обичайното „айре майра“, което значи „ела тук с добро здраве“, и двете лодки заплаваха заедно. Новодошлите бяха водили неотдавна сражение с английските войски. То личеше по разкъсаните им дрехи, окървавените им оръжия и кървящите още под парцалите им рани. Те бяха мрачни и мълчаливи. С присъщото на всички диви племена равнодушие, те не обърнаха никакво внимание на европейците.

По пладне се очертаха на запад върховете на Маунгатотари. Долината на Уайкато започваше да се стеснява. На това място реката, притисната в дълбоко корито, течеше буйно като бързей. Но мощта на гребците, удвоена и придружена от песен, която отмерваше ударите на

вслата, извлече лодката от пенливите води. Бързят бе преминал и Уайкато възстанови бавното си течение, което правеше остри завой на всяка миля.

Привечер Кай Куму спря в подножието на планините, чийто първи възвишения падаха отвесно върху тесните брегове. Там двадесетина туземци, пристигнали по-рано с лодките си, се готвеха за нощуване. Под дърветата горяха огньове. Техният вожд, равен на Кай Куму, пристъпи с отмерени крачки напред и като потърка носа си в тоя на Кай Куму, го приветствува със задушевния поздрав „шонги“. Пленниците бяха настани в средата на лагера и пазени с изключителна бдителност.

На другата сутрин продължиха дългото пътуване срещу течението на Уайкато. По малките притоци на реката пристигаха нови лодки. Събраха се около шестдесет войници, които очевидно бяха участници в последното въстание и бяха повече или по-малко засегнати от английските куршуми. Те се прибираха в планинските области. От време на време от лодките, които плаваха една след друга, се разнасяше песен. Някой от туземците започваше да пее патриотичната ода от мистериозния „Пихе“:

Папа ра ти вати тиди
И дунга ней... –

национален химн, който въодушевява маорите във войната за независимост. Гласът на певица, плътен и звучен, пробуждаше планинското ехо, а след всеки куплет туземците се удряха в гърдите, които кънтяха като барабан, и подемаха в хор войнствения стих. После с нов напън на вслата, лодката преодоляваше течението и литваше по повърхността на водата.

През този ден едно интересно явление отбеляза плаването по реката. Към четири часа лодката се впусна без колебание и без да намали хода си, управлявана от здравата ръка на вожда, в тесен пролом. Водовъртежи се разбиваха бясно в многобройни и опасни острови. Повече отвсякога в този странен пробег на Уайкато лодката не биваше да се обръща, защото по бреговете нямаше убежище. Всеки, който би стъпил в киящата тиня на брега, би загинал.

И наистина реката течеше между тия топли извори, които винаги са привличали вниманието на туристите. Железният окис оцветяваше яркочервено тинята на брега, дето кракът не би срещнал и два метра твърда почва. Въздухът беше наситен със задушливия мирис на сярата.

Туземците не страдаха от нея, но пленниците понесоха доста зле задушливите изпарения, които излизаха от пукнатините на земята, и мехурите, които се пукаха от натиска на вътрешни газове. Но ако обонянието не можеше да свикне с изпаренията, то поне погледът можеше да се наслади на това внушително зрелище.

Лодките навлязоха в облак от бели пари. Техните ослепителни валама се трупаха като куполи над реката. По двата бряга стотина гейзери изригваха, едните пари, а другите стълбове вода, като меняха своите струи подобно на фонтаните в някой басейн, построен от човешка ръка. Ритмичното изригване на тия водоскоци сякаш се управляваше от някой скрит механизъм. Водата и парата се смесваха във въздуха и слънчевите лъчи се пречупаха в тях с цветовете на дъгата.

На това място Уайкато течеше върху подвижно корито, което непрекъснато кипеше под действието на подземния огън. Недалеч, по посока на езерото Роторуа, на изток клокочеха минералните извори и димящите водопади на Ротомахана и на Тетарата, които някои смели пътешественици са успели да видят. Цялата тази област е осеяна с гейзери, кратери и солфатари¹⁰⁸. Оттам изригват навън притиснатите газове, които не са могли да излязат през недостатъчните отвори на Тонгариро и Вакари, единствените действащи вулкани в Нова Зеландия.

В продължение на две мили лодките на туземците плаваха под този свод от пари, обвити в топлите кълба дим, които се носеха по повърхността на водата. След това серните изпарения се разсеяха и бяха заменени от нахлулия под влиянието на силното течение чист въздух, който освежи задъхващите се пътешественици. Областта на изворите бе преминала.

Преди да се свечери, под мощния напън на диваците бяха изминати още два бързея – Хипанатуа и Таматеа. Вечерта Кай Куму разположи лагера си на сто мили от сливането на Уайпа и Уайкато. Реката, която извиаше на изток, се спускаше оттук на юг към езерото Таупо като огромен водопад в някакъв басейн.

На другия ден Жак Паганел се справи с картата и забеляза на десния бряг върха Таубара, който се издига на 900 метра височина.

По обед цялата върволица от лодки навлезе през едно разширение на реката в езерото Таупо и туземците поздравиха с ръкомахания едно парче плат, което се развяваше от вятъра на върха на една колиба. Това

108. Отвърстие в дъното на кратер или по склоновете на някои вулкани, което изпуска серист газ и сероводород. Б. пр.

беше националното знаме.

Глава XI ЕЗЕРОТО ТАУПО

Още в доисторическата епоха вследствие на срутване на каверни в сред порфиرويدни лави се е образувала в центъра на острова една безднна пропаст, дълга двадесет и пет мили и широка двадесет. Водите, стекли се от околните върхове, изпълнили тази огромна празнина. Пропастта се превърнала в езеро, но си останала все пак пропаст и дълбокомерите още не могат да измерят нейната дълбочина.

Такова е това странно езеро Таупо, което се намира на 375 метра над морското равнище и е заобиколено от една верига планини, високи осемстотин метра. На запад от него се издигат високи отвесни скали, на север – няколко отдалечени и покрити с малки горички върхове, на изток – широк пясъчлив бряг, където минава път, украсен с пемзови камъни, които блестят между храстите, а на юг – зад една ивица гори, се издигат вулканични конуси, които ограждат величествено това обширно водно пространство, чиито свирепи бури не отстъпват на циклоните в океана.

Цялата тази област кипи като огромен котел, висящ над подземните пламъци. Почвата трепти под милувките на земния огън. На много места излизат топли пари. Земната кора е изпъстрена с големи пукнатини като превтасал козунак и несъмнено това плато би се разтопило като в пещ, ако на дванадесет мили по-далеч сгъстените пари не намираха изход през кратерите на Тонгариро.

От северния бряг тоя вулкан изглеждаше обвит с пушек и пламъци над малки, бълващи огън възвишения.

Изглежда, че Тонгариро бе свързан с една сложна орографическа система. Зад него в равнината се издигаше самотно планината Рюапаху, чийто връх се губеше в облаците на 2700 метра височина. Никой смъртен не е стъпвал на неговия недостъпен конус. Никога човешко око не е измервало дълбочините на неговия кратер, докато по-достъпните върхове на Тонгариро са били измерени три пъти за двадесет години от Бидуил, Дайсън и неотдавна от Хохщетер.

За тия вулкани съществуват и легенди и при всички други обстоятелства Паганел нямаше да пропусне да ги разправи на другарите си. Той щеше да им разкаже свадата, която един ден избухнала между

Тонгариро и Таранаки, тогава негов съсед и приятел, заради една жена. Тонгариро с горещата си глава като всички вулкани се увлякъл дотам, че ударил Таранаки. Битият и унизен Таранаки побягнал през долината на Уангани и по пътя изтървал два къса планина. Той стигнал до брега на морето, където и сега се издига самотен под името монт Егмонт.

Но Паганел нямаше настроение да разказва, а и приятелите му нямаха никакво желание да го слушат. Те наблюдаваха мълчаливо североизточния бряг на Таупо, където току-що ги бе довела измамната съдба. Мисията, основана от пастора Грейс в Пукава на западния бряг на езерото, не съществуваше вече. Войната бе принудила мисионера да избяга далеч от главното огнище на въстанието. Пленниците бяха сами, изоставени на произвола на жадните за отмъщение маори, и то тъкмо в тази дива част на острова, където християнството никога не беше прониквало.

Кай Куму напусна водите на Уайкато и като премина през малък залив, през който реката се изливаше в езерото, заобиколи един остър нос и спря на източния бряг на езерото в подножието на първите възвишения на планината Манга, висока 600 метра. Там се разстилаха поляни с „формиум“, скъпоценния новозеландски лен. Туземците го наричат „харакеке“. Всичко от това полезно растение се използва. От цвета му се добива превъзходен мед. Стъблото му дава едно лепливо вещество, което замества восъка и нишестето. А листата му са още по-полезни и се поддават на всевъзможни преработки: зелени – те служат за хартия, изсушени – заместват праханта, нарязани – се преработват във въжета, върви и мрежи, разкъсани на нишки и изгръстени – те се превръщат в покривки и наметала, рогозки и туники. Боядисани червено или черно – те обличат и най-елегантните маори.

По тази причина драгоценният формиум се среща навсякъде в двата острова, по брега на морето, както и покрай реките и езерата. Тук неговите диви храсти покриваха цели полета. Цветовете му, кафявочервени и подобни на цветовете на столетника, стърчаха навред из непроходимия гъсталак от дългите му листа, които образуваха снопове остри ками. Грациозни птици, нектарници, постоянни гости на полетата с формиум, летяха на големи ята и смучеха с наслада медения сок на цветовете.

Във водата на езерото се гмуркаха ята патици с черни пера, нашарени със сиво и зелено, които се опитомяваха много лесно.

На четвърт миля оттам върху един склон на планината се виждаше „пах“, маорска крепост, построена на недостъпно място. Пленниците с

развързани ръце и крака слязоха на брега един по един и бяха отведени от войниците. Пътеката, която водеше към укрепеното място, минаваше през полета формиум и една горичка хубави дървета „кайкатеа“ с вечнозелени листа и червени плодове, „*dracenas australis*“, наречено „ти“ от туземците, чиито върхове заместват сполучливо палмовата зелка, и „хю-йус“, с които боядисват в черно платовете. Едри гълъби с металически отблясъци, вид сиви гарги и многобройни скорци с червеникави качулки излетяха при приближаването на туземците.

След доста голяма обиколка Гленарван, леди Елена, Мери Грант и другарите им стигнаха във вътрешността на паха.

Тази крепост бе защитена от една външна ограда от здрави колове, високи четири метра и половина. Втора редица колове и стена от плет с изрязани в нея бойници ограждаха вътрешния двор, т.е. платото на паха, върху което се издигаха маорски постройки и около четиридесет симетрично разположени колиби.

Влизайки в крепостта, пленниците изтръпнаха, като видяха глави-те, които украсяваха коловете на втората отрада. Леди Елена и Мери Грант отвърнаха поглед повече от отвращение, отколкото от ужас.

Това бяха глави на неприятелски вождове, паднали в сраженията, и чиито тела бяха изядени от победителите.

Географът разбра това от вдлъбнатите орбити, на които липсваха очите.

И наистина очите на вождовете се изяждат. Главата, препарирана по туземски, с изваден мозък и с одрана кожа, носът, подкрепен от малки дъсчици, ноздрите изпълнени с формиум, устата и клепачите защити, се поставя в пещ, където се опушва в продължение на тридесет часа. Така приготвена, тя се съхранява много дълго без повреда или набръчкване и представлява победен трофей.

Често маорите запазват и главите на своите вождове, но в такъв случай очите остават в орбитите и гледат. Новозеландците показват тия останки с гордост. На тях се любуват младите войни и им устройват тържествени обреди в знак на голяма почит.

В паха на Кай Куму обаче имаше само неприятелски глави и сигурно много англичани с празни орбити увеличаваха колекцията на този отворителен музей.

Колибата на Кай Куму се издигаше между другите по-малки колиби в дъното на паха пред една обширна открита площадка, която европейците биха нарекли „бойно поле“. Тази „каза“ бе построена от преплетени клони и колове и облицована отвътре с рогозки от формиум. С

нейните 6 метра дължина, 4,5 метра ширина и 3 метра височина Кай Куму притежаваше едно жилище от около 80 кубически метра. Това беше достатъчно за един новозеландски вожд.

Казата имаше само един отвор, който се затваряше от подвижен плот, направен от дебел растителен плат и служещ за врата. Отгоре покривът се удължаваше във форма на тераса, нещо като римски имплувиум. Украсата на колибата се състоеше от фигури, изрязани в края на напречните греди, а „уарепуни“ или порталът беше декориран с фрески, представляващи листа, символични фигури, чудовища, усукани клони и какви ли не още любопитни орнаменти, издълбани от длетото на туземните декоратори.

Вътре в казата подът, който беше от трамбована земя, се издигаше на 30 см над равнището на почвата. Няколко леси, изплетени от тръстика, и сламеници от суха папрат, покрити с рогозки от тесни и еластични листа на „тифа“, служеха за легла. В средата една иззидана с камъни дупка представляваше огнището, а на покрива друга дупка служеше за комин. Димът започваше да излиза от тази дупка само след като колибата се изпълнеше с достатъчно гъст пушек, което личеше от стените, покрити с лъскаво черен пласт сажди.

До казата се издигаха складовете, където се пазеха провизиите на вожда, реколтите му формиум, картофи, тарос, хранителна папрат, а също и пещите, в които си приготвяваше храната върху нажежени камъни. По-нататък в малки огради се държаха свинете и козите, редки потомци на полезните животни, които капитан Кук бе пренесъл по тия места. Тук-таме тичаха кучета и очакваха оскъдната си храна. За животни, които служат за ежедневна храна на маорите, те бяха много зле гледани.

Гленарван и спътниците му обхванаха цялата обстановка с един поглед. Те чакаха до някаква празна колиба вождът да благоволит да се занимае с тях, а през това време гълпа бабички ги обсипваше с ругатни. Тия вещици ги бяха заобиколили и ги заплашваха с юмруци, виеха и крещяха. Няколкото английски думи, излезли от дебелия им устни, даваха ясно да се разбере, че те искаха незабавно отмъщение.

Сред тия крясъци и заплахи леди Елена, на вид спокойна, се мъчеше да прикрие вътрешното си вълнение. В желанието си да не смути хладнокръвието на лорд Гленарван тази смела жена се държеше само благодарение на героични усилия. Бедната Мери Грант чувствуваше как силите ѝ я напускат. Джон Мангълс я прикрепяше и беше готов да умре, за да я защити. Останалите понасяха различно този поток от ругатни –

равнодушно като майора или обзети от нарастващо негодувание като Паганел.

В желанието си да предпази леди Гленарван от нападките на тия зли старици Гленарван се насочи право към Кай Куму и като посочи тълпата вещици, каза:

– Изгони ги!

Вождът на маорите погледна втренчено пленника си, без да отговори, после махна с ръка и застави виещата орда да млъкне.

Гленарван се поклони в знак на благодарност и с бавни крачки се върна при своите.

В този момент в паха се бяха събрали около стотина новозе-ландци – старци, зрели мъже, младежи. Едните бяха спокойни, но мрачни и чакаха заповедите на Кай Куму, а другите се отдаваха на всички изблици на неопишуема скръб. Те оплакваха роднини и приятели, паднали в последните сражения.

От всички вождове, въстанали при повика на Уйлям Томпсън, единствен Кай Куму се връщаше в областите около езерото и пръв той съобщаваше на племето си за неуспеха на народното въстание, разгромено в равнините на Долен Уайкато. От двестата бойци, тръгнали под негово предводителство да защитят родната земя, сто и петдесет липсваха. Някои от тях бяха паднали в плен на нашествениците, но колко други лежах на бойното поле и нямаше никога да се върнат в страната на своите деди!

Така се обясняваше дълбокото отчаяние, което обхвана племето при пристигането на Кай Куму. До този момент те не знаеха нищо за последното поражение и затова съобщението на Кай Куму ги бе поразило като гръм.

У диваците душевното страдание се изразява винаги чрез физически прояви. И затова роднините и приятелите на загиналите бойци, главно жените, си раздираха лицата и раменете с остри раковини. Кръвта бликаше и се смесваше със сълзите им. Дълбоките рани свидетелстваха за голямо отчаяние. Нещастните новозеландци, окървавени и обезумели, имаха ужасен вид.

Друга една причина от голямо значение за туземците увеличаваше още повече тяхното отчаяние. Те не скърбяха само че са загубили роднини и приятели, но и за това, че костите им щяха да липсват в семейната гробница. Според религията на маорите, притежаването на останките се разглежда като необходим залог за бъдещия живот. Те погребваха не тялото, което е тленно, а костите, които се събират грижливо, очистват

се, остъргват се, полират се, дори и лакират, и след това се поставят окончателно в „удупа“, т.е. в „в дома на славата“. Тия гробници се украсяват с дървени статуи, възпроизвеждащи съвсем точно татуировките на покойния. А сега гробовете щяха да останат празни, религиозните обреди нямаше да се изпълнят и костите, които биха оцелели от зъбите на дивите кучета, щяха да останат да белеят на полесражението непогребани.

Тия мисли удвояваха изблиците на отчаяние. След заканите на жените срещу европейците последваха проклятията на мъжете. Обидите се засилваха, ръкомаханията ставаха по-заплашителни. Виковете щяха да се заменят с насилие.

Кай Куму, който се боеше, че няма да удържи фанатиците от племето, заповяда да отведат пленниците в священото място, разположено на другая край на паха, върху стръмно плато. Тази колиба опираше в една скала, която се издигаше на около 30 метра над нея и завършваше от тази страна на крепостта с доста стръмен склон. В тази „Варе Атуа“, свещена къща, жреците или ариките поучаваха новозеландците, че бог има три лица – баща, син и птица или дух. Колибата беше широка и добре затворена. В нея се пазеше свещената и подбрана храна, която бог Мауи Ранга Ранги яде чрез устата на своите жреци. Тук пленниците, временно избавени от яростта на туземците, се изтегнаха върху рогозки от формиум. Леди Елена, грохнала и душевно сломена, падна в прегръдките на мъжа си.

Гленарван я притискаше към себе си и повтаряше:

– Кураж, мила Елена, небето няма да ни изостави!

Щом ги затвориха, Робърт се покачи на раменете на Уйлсън и успя да провере главата си в една пролука между покрива и стената, където висяха броеници от амулети¹⁰⁹. Оттам се виждаше целият пах до казата на Кай Куму.

– Събрани са около вожда си – каза момчето тихо. – Махат с ръце... Надават виковете... Кай Куму иска да говори...

Детето замълча няколко минути, после продължи:

– Кай Куму говори... Диваците се успокояват... Те го слушат.

– Разбира се – каза майорът, – вождът има личен интерес да ни покровителства. Той иска да ни замени срещу пленените вождове на племето! Но бойците му ще се съгласят ли?

– Да!... Те го слушат... – поде Робърт. – Те се разотиват... Едни

109. Муска, талисман, предмет, който носи щастие. Б. пр.

влизат в колибите си... Други напускат лагера...

– Истина ли казваш? – възкликна майорът.

– Да, господин Мак Набс – отговори Робърт. – Кай Куму остана сам с бойците от своята лодка. А! Един от тях идва насам.

– Слез, Робърт! – каза Гленарван.

В този момент леди Елена, която беше станала, сграбчи ръката на мъжа си.

– Едуард – каза тя с твърд глас, – нито Мери Грант, нито аз не бива да паднем живи в ръцете на тия диваци!

И след тия думи тя подаде на Гленарван един пълен револвер.

– Оръжие! – възкликна Гленарван, чиито очи светнаха.

– Да! Маорите не обискираха пленничките си! Но това оръжие е за нас, Едуард, а не за тях!...

– Гленарван – каза бързо Мак Набс, – скрийте тоя револвер! Още е рано...

Револверът изчезна под дрехите на лорда. Рогозката, която затваряше вратата на колибата, се повдигна. Показа се един туземец.

Той направи знак на пленниците да го последват. Гленарван и другарите му прекосиха паха рамо до рамо и спряха пред Кай Куму.

Около вожда бяха събрани главните бойци от племето му. Между тях се виждаше и маорът, чиято лодка се присъедини към Кай Куму при вливането на Похайнхена в Уайкато. Той беше мъж на около четиридесет години, здравеняк, със сурово и жестоко лице. Името му беше Кара Тете, т.е. по новозеландски „сприхав“. Кай Куму се отнасяше към него с почит, а от изяществото на татуировката личеше, че Кара Тете заемаше висок ранг в племето. Но внимателният наблюдател би отгатнал, че между тия двама вождове съществува съперничество. Майорът бе забелязал, че влиянието на Кара Тете засенчваше Кай Куму. Те и двамата бяха предводители на многобройни племена от бреговете на Уайкато и имаха равна власт. Затова по време на разговора устата на Кай Куму се усмихваше, но очите му издаваха дълбока омраза.

Кай Куму почна да разпитва Гленарван.

– Англичанин ли си? – попита го той.

– Да – отговори лордът без колебание, защото тази народност щеше да улесни размяната.

– А другарите ти? – каза Кай Куму.

– Другарите ми са англичани като мене. Ние сме пътешественици, корабкрушеници. И ако искаш да знаеш, ние не сме участвували във войната.

– Това няма значение! – отговори грубо Кара Тете. – Всеки англичанин е наш неприятел. Твоите нахълтаха на нашия остров! Те ограбиха полята ни. Те опожариха селата ни!

– Лошо са направили! – отговори Гленарван със сериозен тон. – Казвам ти това, защото тъй мисля, а не защото съм в твоя власт.

– Слушай – продължи Кай Куму, – Тохонга, първожрецът на Нуй Атуа¹¹⁰, падна в ръцете на твоите братя. Той е пленник на пакеките¹¹¹. Нашият бог ни заповядва да го откупим. Аз бих искал да ти изтръгна сърцето, бих искал главата ти и главите на твоите другари да бъдат набучени завинаги върху коловете на тази ограда! Но Нуй Атуа каза своята дума!

И като говореше това Кай Куму, дотогава господар на себе си, затрепера от гняв и лицето му придоби израз на яростно възбуждение.

Но след няколко секунди той продължи по-спокойно:

– Мислиш ли, че англичаните ще заменят нашия Тохонга срещу тебе?

Гленарван се поколеба да отговори и загледа внимателно вожда на маорите.

– Не знам – отвърна той след кратко мълчание.

– Говори! – поде Кай Куму. – Животът ти струва ли колкото животът на нашия Тохонга?

– Не – отговори Гленарван. – Аз не съм нито вожд, нито свещеник между моите!

Паганел, стъписан от този отговор, загледа Гленарван с голямо учудване.

Кай Куму беше също изненадан.

– Значи ти се съмняваш? – каза той.

– Не знам – повтори Гленарван.

– Твоите няма ли да те приемат в замяна на нашия Тохонга?

– Само мене, не! – отговори Гленарван. – Нас всички може би.

– У маорите – каза Кай Куму – се заменя глава за глава.

– Предложи първо тия жени срещу твоя жрец – каза Гленарван, като посочи леди Елена и Мери Грант.

Леди Елена поиска да се спусне към съпруга си, но майорът я задържа.

– Тези две дами – продължи Гленарван, като се поклони много

110. Име на новозеландско божество. Б. а.

111. Европейци. Б. а.

учтиво към леди Елена и Мери Грант – заемат високо положение в страната си.

Воинът изгледа студено своя пленник. По устните му заигра лоша усмивка. Но тя изчезна почти веднага и той отговори с глас, който едва съдръжаше:

– Нима се надяваш да измамиш Кай Куму с лъжливи думи, проклетите европейци? Мислиш ли, че очите на Кай Куму не знаят да четат в сърцата?

И като посочи леди Елена, той каза:

– Ето твоята жена!

– Не! Моята! – провикна се Кара Тете.

И като отблъсна пленниците. Кара Тете сложи ръка върху рамото на леди Елена, която пребледня при досега.

– Едуард! – извика нещастната жена обезумяла.

Без да произнесе нито дума, Гленарван вдигна ръка. Разнесе се изстрел. Кара Тете падна мъртъв.

Като чуха изстрела, от колибите наизлязоха множество туземци. За миг пахът се изпълни. Срещу нещастниците се надигнаха стотина ръце. Революертът бе изтръгнат от ръката на Гленарван.

Кай Куму хвърли към Гленарван странен поглед. След това с една-та си ръка закри тялото на убиеца, а с другата задържа тълпата, готова да се нахвърли върху европейците.

Най-сетне гласът му се наложи над врявата.

– Табу! Табу! – извика той.

При тази дума тълпата се спря пред Гленарван и другарите му, които сякаш бяха предпазени за миг от някаква свръхестествена сила.

След няколко минути те бяха отведени отново във Вале Атуа, което им служеше за затвор. Но Робърт Грант и Жак Паганел не бяха вече с тях.

Глава XII ПОГРЕБЕНИЕТО НА ЕДИН МАОРСКИ ВОЖД

Кай Куму, както се случва често в Нова Зеландия, беше едновременно вожд и арики на племето си. Той беше облечен в религиозен сан и в това си качество можеше да налага върху лицата и предметите суверената закрила на „табу“.

Последицата от табуто, този общ обичай на полинезийските

народи, е, че се забранява веднага всякакво общуване с лицето или каквато и да е употреба на предмета, върху който то е наложено. Според вярата на маорите, всеки, който посегне със светотатствена ръка на това, върху което е наложено табу, ще бъде наказан със смърт от раздразненото божество. Впрочем в случай, че божеството се забави да отмъсти за нанесената му обида, свещениците не биха пропуснали да ускорят неговото отмъщение.

Обикновено табуто се налага на вождовете с политическа цел, освен ако не се наложи при обстоятелство от частно естество. Туземецът е табу за няколко дни при различни обстоятелства – когато си е остригал косите, когато е подложен на татуировка, когато строи пирога или къща, при смъртоносна болест или след смъртта си. Ако непредвидлива прекомерна консумация заплашва да обезриби реките или да изчерпи в най-ранна фаза реколтата на сладки патати, върху тези храни се налага защитно стопанско табу. Ако някой вожд иска да отстрани досадни посетители от своя дом, той му налага табу. Ако иска да запази само за себе си връзките с някой чужд кораб, той също му налага табу. Или ако иска да отстрани някой европейски търговец, от който не е доволен. Негово запрещение прилича тогава на старинното „вето“ на кралете.

Когато един предмет е табу, никой не може да го докосне безнаказано. Когато някой туземец е подложен на такова запрещение, забраняват му се за известно време някои храни. Освободят ли го от тази строга диета, ако е богат, помагат му робите, като му тъпчат в устата храните, които той не трябва да докосва със своите ръце. Ако е беден, той е принуден да събира храната си само с уста и в такъв случай табуто прави от него животно.

С една дума, за да завършим, този чудноват обичай направлява и променя и най-незначителните дейности на новозеландците. Табуто е едно непрекъснато вмешателство на божеството в обществения живот. То има сила на закон и може да се каже, че целият трудов кодекс на туземците, кодекс неоспорим и неоспорен, се свежда до честата употреба на табуто.

Що се отнася до затворените във Варе Атуа пленници, наложеното табу беше произволно и имаше за цел да ги предпази от яростта на диваците. Някои от туземците, приятели и съмишленици на Кай Куму, при възгласа на своя вожд се спряха веднага и защитиха пленниците.

Гленарван обаче не си правеше илюзии върху съдбата, която го очакваше. Само неговата смърт можеше да заплати за убийството на един вожд. Но за дивите народи смъртта е само завършек на едно дълго

мъчение. Ето защо Гленарван очакваше, че жестоко ще изкупи оправданото възмущение, което го накара да вдигне оръжие, но се надяваше, че гневът на Кай Куму ще поразии само него.

Каква ужасна нощ прекараха Гленарван и спътниците му! Кой би могъл да опише душевните им страдания, мъката им? Нещастният Робърт и добрият Паганел не бяха се върнали. Можеха ли да се съмняват в тяхната съдба! Не бяха ли те първите изкупителни жертви на отмъщението на туземците? Всяка надежда бе изчезнала, дори и от сърцето на Мак Набс, който не се отчайваше лесно.

Джон Мангълс чувствуваше, че ще полудее, като гледаше отчаяние на Мери Грант. Гленарван мислеше за онази зловеща молба на леди Елена, която, за да се избави от изтезанията или от робството, искаше да загине от неговата ръка! Щеше ли той да има тази ужасна смелост?

„А Мери, имаше ли право той да я убие?“ – мислеше си Джон, чието сърце се късаше от мъка.

Що се отнася до бягство, то беше невъзможно. Десет въоръжени до зъби войници пазеха вратата на Варе Атуа.

Настъпи утрото на 13 февруари. Между запретените с табу пленници и туземците нямаше никакво сношение. В казата имаше известно количество продукти, до които нещастниците едва се докоснаха. Пред скръбта гладът изчезваше. Денят изтече, без да донесе нито промяна, нито надежда. Несъмнено часът на погребението на умрелия вожд и часът на изтезанията им щяха да ударят едновременно.

Все пак ако за Гленарван беше ясно, че Кай Куму е изоставил всяка мисъл за размяна, то майорът хранеше все още слаба надежда.

– Кой знае – казваше той, като припомняше на Гленарван впечатлението, което произведе върху вожда смъртта на Кара Тете, – кой знае дали всъщност Кай Куму не ви е благодарен?

Но въпреки думите на Мак Набс Гленарван не се надяваше. Изтече и другият ден, без приготовленията за изтезанията да са започнали. Ето коя беше причината за това забавяне.

Маорите вярват, че през първите три дни след смъртта душата живее в тялото на умрелия и в продължение на 3 пъти по 24 часа тялото не се погребва. Този обичай бе спазван много строго. До 15 февруари пахът остана безлюден. Джон Мангълс, качен на раменете на Уйлсън, често оглеждаше външните укрепления. Никакъв туземец не се показва. Единствени часовете пазеха зорко и се сменяха пред вратата на Варе Атуа.

Но на третия ден колибите се отвориха. Диваците, мъже, жени, деца, т.е. неколкостотин маори, се събраха в паха, мълчаливи и спокойни.

Кай Куму излезе от своята каза и застана, заобиколен от главните вождове на племето, в центъра на паха върху една площадка, висока няколко стъпки. Туземците образуваха полукръг на няколко метра зад него. Всички пазеха пълно мълчание.

По даден знак от Кай Куму един воин се запъти към Варе Атуа.

– Помни молбата ми – каза леди Елена на мъжа си. Гленарван я притисна към сърцето си. В този момент Мери Грант се приближи до Джон Мангс.

– Лорд и леди Гленарван – каза тя – ще разберат, че ако една съпруга може да умре от ръката на мъжа си, за да се избави от позорен живот, и една годеница също може да умре от ръката на годеника си. Джон, в този върховен момент не мога ли да кажа, че дълбоко в сърцето ви аз отдавна съм ваша годеница? Мога ли да разчитам на вас, скъпи Джон, както леди Елена на лорд Гленарван?

– Мери! – възкликна младият капитан обезумял. – Ах, скъпа Мери!...

Той не можа да довърши. Рогозката се повдигна и пленниците бяха поведени към Кай Куму. Двете жени се бяха примирили със съдбата си. Мъжете прикриваха душевните си терзания под маската на външно спокойствие, което свидетелствуваше за свръхчовешка енергия.

Стигнаха до новозеландския вожд. Той не забави присъдата си.

– Ти ли уби Кара Тете? – запита той Гленарван.

– Аз го убих – отговори лордът.

– Утре при изгрев слънце ти ще умреш.

– Сам ли? – попита Гленарван, чието сърце биеше до пръсване.

– О! Ако животът на нашия Тохонга не беше по-скъп от вашия! – възкликна Кай Куму, чиито очи изразяваха свирепо съжаление.

В този момент между туземците настъпи раздвижване. Гленарван хвърли бърз поглед около себе си. Тълпата направи път и един боец се появи, потънал в пот и капнал от умора.

Щом го забеляза, Кай Куму му каза по английски с явното намерение да бъде разбран от пленниците:

– От лагера на пакеките ли идваш?

– Да – отговори маорът.

– Видя ли пленника, нашия Тохонга?

– Видях го.

– Жив ли е?

– Той е мъртъв! Англичаните го разстреляха! Участиа на Гленарван и на другарите му беше решена.

– Всички – извика Кай Куму, – всички ще умрете утре на разсъмване!

И така еднакво наказание очакваше всички пленници. Леди Елена и Мери Грант издигнаха към небето очи, изпълнени с върховна благодарност. Пленниците не бяха върнати във Варе Атуа. Този ден те трябваше да присъствуват на погребението на вожда и на кървавите церемонии, които го придружаваха. Един отряд туземци ги отведе на няколко крачки до дънера на едно огромно дърво „куди“. Там пазачите застанаха до тях, без да ги изпускат от погледа си. Останалата част от племето, потънала в обредна печал, сякаш ги беше забравила.

Установените от обичая три дни от смъртта на Кара Тете бяха изтекли. Тъй че душата на покойника беше окончателно напуснала тленните му останки. Церемонията започна.

Тялото бе поставено върху една площадка в средата на паха. То беше облечено в скъпи дрехи и покрито с великолепа рогозка от формиум. На главата му, украсена с пера, бе поставен венец от зелени листа. Лицето, ръцете и гърдите му, намазани с масло, не показваха признаци на разложение.

Роднините и приятелите се приближиха до площадката и изведнъж сякаш под знака на някакъв капелмайстор, който дирижира погребална песен, се разнесе мощен концерт от плач, стонове и ридания. Оплакваша умрелия с плачевен и тежък ритъм. Близките му си биеха главите. Роднините си раздираха лицата с нокти и проливаха повече кръв, отколкото сълзи. Нещастните жени изпълняваха добросъвестно този дивашки дълг. Но тези демонстрации не бяха достатъчни, за да успокоят душата на покойния, чийто гняв щеше сигурно да се стовари върху ония от неговото племе, които го бяха надживели. И войниците му, не можейки да му върнат живота, решиха, че той не бива да съжاليا на онзи свят за благата на земния живот. Ето защо съпругата му не трябваше да изоставя своя съпруг сам в гроба. Впрочем и тя самата нямаше да иска да го преживее. Такъв беше обичаят, съгласуван със съпружеския дълг, и примери за подобни саможертви не липсват в новозеландската история.

Появи се вдовицата. Тя беше още млада жена. Косите ѝ бяха в безпорядък и падаха върху раменете. Риданията и виковете ѝ се издигаха към небето. Стенанията ѝ се прекъсваха от несвързани думи, от съжаления и от откъслечни фрази, в които тя възхваляваше добродетелите на умрелия, и изведнъж в неударим пристъп на скръб тя се просна в подножието на могилата и започна да си удря главата в земята.

В този момент Кай Куму се приближи до нея. Нещастната жертва

се изправи бързо, по един силен удар с „мере“, особен вид боздуган, който вождът държеше в ръка, я повали на земята. Тя падна като ударена от мълния.

Веднага се разнесоха зловещи викове. Стотици ръце се надигнаха заплашително към ужасените от страшната гледка пленници. Но никой не мръдна от мястото си, защото погребалната церемония не беше завършила.

Жената на Кара Тете придружи съпруга си в гроба. Двете тела бяха положени едно до друго. Но за вечния живот на умрелия и на неговата вярна другарка това не беше достатъчно. Кой щеше да прислужва и на двамата при Нуи Атуа, ако от този на онзи свят не ги последваха и робите им?

До труповете на господарите доведоха шестима нещастници. Те бяха слуги, които безжалостните закони на войната бяха превърнали в робби. Докато вождът им беше жив, те бяха понасяли най-тежки лишения, търпели хиляди грубости, гладували, бяха вършили като впрегатен добитък най-тежката работа и сега, според маорските вярвания, те трябваше да продължат своето робско съществуване завинаги.

Нещастниците изглеждаха примирени със съдбата си. Те дори не се учудваха на жертвата, която предвиждаха отдавна. Ръцете им не бяха вързани и свидетелстваха, че ще приемат смъртта без съпротива.

Впрочем смъртта им беше бърза и продължителните страдания им бяха спестени. Изтезанията се пазеха за авторите на убийството, които, застанали на двадесет крачки, извърщаха глави от ужасното зрелище, което щеше да стане още по-ужасно.

Шест удара с „мере“, нанесени от ръката на шест здрави бойци, простряха шестте жертви на земята сред локва кръв. Това беше сигнал за страхотна сцена на човекоядство.

Телата на робите не са защитени с табу както тялото на господаря. Те принадлежат на племето. Те са дребната монета, която се хвърля на оплаквачите на погребенията. Затова веднага след жертвоприношението всички туземци, вождове, бойци, старци, жени и деца без разлика на възраст и на пол, обзети от животинска ярост, се нахвърлиха върху безжизнените трупове на жертвите. За по-малко време, отколкото едно бързо перо може да опише сцената, телата, още топли, бяха разкъсани, разделени, раздробени не на парчета, а на трохи. От двестата маори, присъстващи на жертвоприношението, всеки получи своя дял. Боричкаха се, биеха се, караха се и за най-малкото парче. Топлата кръв пръскаше върху тия чудовищни сътрапезници и цялата тази отвратителна

сган бе обяна сякаш от червен дъжд. Това беше бяс и опиянение на тигри, настървени срещу плячка. Би казал човек, цирк, в който звероукротителите изяждат дивите зверове. После на двадесетина места в паха пламнаха огньовете. Миризма на изгоряло месо изпълни въздуха и ако не беше страхотният шум на пиршеството, ако не бяха виковете, които надаваха пълните с месо гърла, пленниците щяха да чуят как костите на жертвите пращат между зъбите на човекоядците.

Гленарван и другарите му се задъхваха и се мъчеха да прикрият очите на двете нещастни жени това отвратително зрелище. Те разбираха какво наказание ги чакаше на другия ден при изгрев слънце и по всяка вероятност от какви жестоки изтезания ще бъде предшествувана смъртта им. Бяха онемели от ужас.

След това започнаха погребалните танци. Силни напитки, добити от „*pipeg excelsum*“, истински спирт от пиперки, увеличиха опиянението на диваците. У тях нямаше вече нищо човешко. Нямаше ли да забравят табуто на вожда и да се нахвърлят настървени върху пленниците, които наблюдаваха с ужас тази лудост? Но посред общото опиянение Кай Куму бе запазил самообладание. Той бе отредил само един час за тази кръвава оргия, за да може тя да достигне до връхната си точка, а после да затихне. И последният такт на погребението премина при обичайния церемониал.

Телата на Кара Тете и жена му бяха повдигнати, крайниците сгънати и превити, според новозеландския обичай, към корема. Оставаше само да ги погребат, и то не окончателно, а само докато земята изсмуче месото и останат само кости.

Мястото на „удупата“, т.е. гробницата, бе избрано на около две мили извън крепостта на върха на малка планина, наречена Маунганаму и разположена на десния бряг на езерото.

Телата трябваше да бъдат отнесени там. Донесоха първобитни паланкини или по-скоро две обикновени носилки, които поставиха в подножието на могилката. Върху тях положиха трупове, които с подвити крайници, по-скоро седнали, отколкото легнали, бяха усукани с лиани. Четирима бойци го понесоха на рамене и цялото племе, пеейки погребален химн, последва процесията до мястото на погребението.

Пленниците, които продължаваха да бъдат пазени, видяха как процесията напусна първата преграда на паха. След това песните и виковете постепенно намаляха.

За около половин час погребалното шествие изчезна от погледите им дълбоко в долината. След това го видяха отново как лъкатуши по

планинските пътеки. Отдалече вълнообразното движение на тази дълга и надиплена колона изглеждаше чудновато.

Племето спря на 240 метра височина, т.е. на върха на Маунганаму, на мястото, определено за гроб на Кара Тете.

Гробът на обикновения маор се състои само от една дупка и купчини камъни. Но на могъщия и страшен вожд, който по всяка вероятност скоро щеше да бъде провъзгласен за божество, племето бе отредило гроб, достоен за неговите подвизи.

Удупата беше обиколена от ограда, а около ямата, в която трябва да положат телата, се издигаха колове, украсени с фигури, боядисани с охра. Роднините не бяха забравили, че „Уайдуа“, духът на умрелите, се храни със същите продукти, с които се храни тялото през тленния си живот. Затова заедно с оръжието и дрехите на умрелия в оградата бяха струпани и храни.

В гроба имаше всичко, което беше необходимо. Двамата съпрузи бяха положени един до друг и покрити със земя и треви.

После процесията заслиза мълчаливо от планината и сега вече никой не можеше да се изкачи на Маунганаму под страх от смърт, защото тя беше поставена под табу като Тонгариро, където почиват останките на един вожд, загинал от земетресение през 1846 година.

Глава XIII ПОСЛЕДНИТЕ ЧАСОВЕ

В момента когато слънцето изчезваше по посока на езерото Таупо зад върховете Тахахуа и Пукетапу, пленниците бяха отведени в техния затвор. Те нямаше да го напуснат, преди върховете на Уахити Рейнджес да пламнат от първите слънчеви лъчи.

Оставаше им една нощ, за да се приготвят да умрат. Въпреки изнемощялостта, въпреки ужаса, който бяха изживели, те седнаха да вечерят заедно.

– Ние имаме нужда от всичките си сили – бе казал Гленарван, – за да срещнем смъртта лице с лице. Трябва да покажем на тия варвари как европейците знаят да умират.

След като свършиха с яденето, леди Елена прочете вечерната молитва на висок глас. Към нея се присъединиха със свалени шапки всички останали.

Като изпълниха този си дълг, пленниците се прегърнаха.

Мери Грант и Елена се оттеглиха в един от ъглите на колибата и легнаха върху една рогозка. Сънят, който помага да се забравят мъките, скоро ги надви. Смазани от умора и от дългото безсъние, те заспаха прегърнати. Тогава Гленарван дръпна останалите настрана и им каза:

– Скъпи приятели, ако ни е писано да умрем утре, убеден съм, че ще съумеем да умрем мъжествено, със съзнанието, че сме преследвали една благородна цел. Но работата е там, че не ни чака само смърт, а мъчения и позор може би, а и тия две жени...

Тук гласът на Гленарван, досега твърд, се промени. Той замлъкна, за да надвие вълнението си. После след кратко мълчание той каза на младия капитан:

– Джон, ти обеща на Мери същото, което аз обещах на леди Елена. Какво реши?

– Мисля – отговори Джон Мангълс, – че имам право да изпълня това си обещание.

– Да, Джон, но ние сме без оръжие?

– Ето оръжие – отговори Джон и показа една кама. – Изтръгнах я от ръцете на Кара Тете, когато тоя дивак падна в краката ми. Милорде, който от нас преживее другия, ще изпълни желанието на леди Елена и Мери Грант.

След тия думи в колибата настъпи дълбоко мълчание. Най-сетне то бе прекъснато от майора, който каза:

– Приятели, прибегнете до това крайно средство само в последната минута. Аз не съм привърженик на непоправимите работи.

– Не става дума за нас – отговори Гленарван. – Каквато и да е смъртта, ние ще съумеем да я посрещнем! О, ако бяхме сами, двадесет пъти досега щях да ви извикам: „Другари, да опитаме да избягаме! Да нападнем тия негодници!“ Но жените, жените...

В този момент Джон повдигна рогозката и преброи двадесет и пет туземци, които пазеха вратата на Варе Атуа. В двора бе запален голям огън, който хвърляше зловещи отблясъци върху начупения релеф на паха. Едни от диваците бяха насядали около огъня, а другите, прави, неподвижни, се открояваха ясно като черни петна върху ярката завеса на пламъците. Но всички често поглеждаха към колибата, която им беше поверена.

Говори се, че между тъмничаря, който бди, и затворника, който иска да бяга, шансовете са на страната на затворника. И наистина, интересът на единия е по-голям от интереса на другия. Единият може да забрави, че пази, но другият няма да забрави, че е пазен. Затворникът мисли

по-често за бягство, отколкото тъмничарят да попречи на това бягство.

Затова се случват често изумителни бягства.

Но тук бдеше над пленниците не равнодушен тъмничар, а омразата, жаждата за мъст. Затворниците не бяха вързани само защото това беше съвсем излишно – двадесет и пет бойци пазеха единствения вход на Варе Атуа.

Колибата, опряна на скалата, на края на крепостта, беше достъпна само през тясна ивица земя, която я свързваше отпред с платото на паха. Другите ѝ две страни се издигаха над отвесни склонове и стърчаха над пропаст, дълбока трийсет метра. Да се слезе оттам беше невъзможно. Не можеше да се бяга и през задната страна, която бе преградена от огромна скала. Единственият изход беше вратата на Варе Атуа, но маорите пазеха ивицата земя, която като подемен мост свързваше колибата с паха. Гленарван, който двадесет пъти проучи стените на затвора, бе принуден да признае, че е невъзможно да избягат.

А междувременно часовете на тази мъчителна нощ течаха. Планината бе потънала в дълбок мрак. Нямаше ни луна, ни звезди. От време на време силен вятър разтърсваше паха. Гредите на колибата скърцаха. Огънят на туземците се разпалваше внезапно от полъха на вятъра и отблясъците на пламъка стигаха до вътрешността на Варе Атуа. Групата затворници биваше осветявана за миг. Нещастните хора бяха потънали в последните си мисли. В колибата цареше гробно мълчание.

Трябва да беше около 4 часа сутринта, когато вниманието на майора бе привлечено от лек шум, който сякаш идваше иззад гредите в дъното на колибата, откъм стената, опряна в скалата. Мак Набс бе отначало равнодушен към този шум, но като видя, че той се увеличава, започна да се вслушва. После, заинтересуван от неговата настойчивост, прилепи ухо към земята, за да чуе по-добре. Стори му се, че някой драще, че някой копае отвън.

Когато се убеди в това, майорът се промъкна до Гленарван и Джон Мангълс, изтръгна ги от мъчителните им мисли и ги заведе в дъното на казата.

– Слушайте – каза той шепнешком, като им направи знак да се наведат.

Драсканията ставаха все по-ясни. Чуваше се как малките камъчета скърцат под натиска на някакъв остър предмет и как падат отвън.

– Някое животно рови земята – каза Джон Мангълс. Гленарван се удари по челото.

– Кой знае! – каза той. – Ами ако това е човек?

– Човек или животно – отговори майорът, – ей сега ще разберем какво е!

Уйлсън и Олбинет се присъединиха към другарите си и всички започнаха да дълбаят стената, Джон с камата, а другите с изкъртени от пода камъни или дори само с нокти. В това време, прострян на земята, Мълреди наблюдаваше през отвора под рогозката групата туземци.

Диваците, неподвижни около огъня, не подозираха нищо за това, което ставаше на двадесет стъпки от тях.

Почвата, която покриваше кремъчната туфа, беше мека и ронлива и въпреки липсата на инструменти дупката се уголемяваше бързо. Скоро стана ясно, че един човек или повече хора, увиснали на склоновете, дълбаеха външната стена на колибата. Каква можеше да бъде тяхната цел? Знаеха ли те, че там има пленници, или копаеха случайно, подбудени от някакъв личен интерес.

Пленниците удвоиха усилията си. Наранените им пръсти кървяха, но те продължаваха да копаят. След половин час работа изкопаната от тях дупка бе достигнала един метър дълбочина. По шума, вече по-подчертан, те разбираха, че само тънък пласт земя ги отделяше от другите копачи.

Изтекоха още няколко минути и изведнъж майорът дръпна ръката си, порязана от желязно острие. Той едва се съдържа да не извика.

Джон Мангъл отстрани с камата си острието, което се размахваше извън дупката, и хвана ръката, която го държеше.

Това беше ръка на жена или дете, европейска ръка!

От едната и от другата страна не бе произнесена нито дума. Ясно беше, че и двете страни имаха интерес да се мълчи.

– Дали не е Робърт? – прошепна Гленарван.

Но колкото и тихо да бе произнесено това име, Мери Грант, разбурдана от движението в колибата, се промъкна до Гленарван, сграбчи тая, изпоцапана с пръст ръка и я покри с целувки.

– Ти! Ти! – шепнеше девойката, която не можеше да се излъже. – Ти, мой Робърт!

– Да, мила сестричке! – отвърна Робърт. – Дошъл съм да спася всички ви, но само тишина!

– Доброто дете! – повтаряше Гленарван.

– Наблюдавайте туземците пред входа – продължи Робърт. Мълреди, който за момент се беше отдръпнал от входа поради появяването на детето, зае отново наблюдателния си пост.

– Всичко върви добре – каза той. – Само четирима войници са

будни, другите спят.

– Кураж! – отговори Уйлсън.

За миг дупката се уголеми и Робърт премина от прегръдките на сестра си в прегръдките на леди Елена. Около кръста му беше навито дълго въже от формиум.

– Мое дете, мое дете! – шепнеше младата жена. – Тия диваци не са те убили!

– Не, госпожо – отговори Робърт. – Не зная как, но в бъркотията успях да се укрива от погледите им и се измъкнах от паха. Два дни се крих из храстите, а нощем скитах, исках да ви видя. Докато цялото племе бе заето с погребението на вожда, аз огледах тази страна на паха, където се намира затворът, и видях, че ще мога да се добера до вас. От една празна колиба откраднах този нож и това въже. Туфите трева и клоните на храстите ми послужиха за стълба. Случайно намерих нещо като пещера, издълбана в скалата, към която се опира колибата. Трябваше да изкопая само няколко стъпки мека пръст и ето ме при вас.

Двадесетина мълчаливи целувки бяха единственият отговор, който получи Робърт.

– Да тръгваме! – каза той решително.

– Паганел долу ли е? – запита Гленарван.

– Господин Паганел? – отговори детето, изненадано от въпроса.

– Да, той чака ли ни?

– Не, милорде. Как, нима господин Паганел не е тук?

– Няма го тук, Робърт – отговори Мери Грант.

– Какво? Ти не си го виждал? – запита Гленарван. – Нима не се срещнахте в бъркотията? Не избягахте ли заедно?

– Не, милорде – отговори Робърт, потресен от вестта за изчезването на своя приятел Паганел.

– Да тръгваме! – каза майорът. – Няма нито минута за губене. Където и да е Паганел, той не може да бъде по-зле, отколкото сме ние сега. Да тръгваме!

И наистина всеки миг беше скъп. Трябваше да се бяга. Това нямаше да бъде много трудно, ако не беше почти отвесната скала извън пещерата, която за щастие беше дълга само двадесетина стъпки. След нея започваха по-полегати склонове, които водеха до самото подножие на планината. Оттам пленниците можеха да стигнат бързо до долните равнини, докато маорите, ако забележеха тяхното бягство, трябваше да направят голям обход, за да ги настигнат, тъй като не знаеха за съществуването на галерията, изкопана между Варе Атуа и външния склон.

Бягството започна. Бяха взети всички предпазни мерки то да сполучи. Пленниците преминаха един по един през тясната дупка и се намериха в пещерата. Преди да напусне колибата, Джон Мангълс премахна всички следи от копаенето и се промъкна на свой ред през дупката, като покри отвора с една от рогозките. Галерията бе напълно прикрита.

Оставаше им сега да се спуснат по отвесната скала до началото на склона. Това щеше да бъде невъзможно, ако Робърт не беше донесъл въжето от формиум.

Развиха го, след което привързаха единия му край в една издатина на скалата, и го спуснаха.

Преди да позволи на другарите си да се спуснат по въжето, Джон го изпробва и го намери не особено здраво. А не биваше да се излагат небмислено, тъй като едно падане можеше да бъде смъртоносно.

– Това въже – каза той – не може да издържи повече от двама души и затова трябва да се спускаме подред. Първо ще се спуснат лорд и леди Гленарван. Когато стигнат долу, ще разклатят три пъти въжето, за да ги последват други.

– Ще мина първи аз – отговори Робърт. – Намерил съм долу по склона един дълбок ров, където първите слезли ще се скрият и ще чакат останалите.

– Спускай се, детето ми – каза Гленарван, като стисна ръката на момчето.

Робърт изчезна през отвора на пещерата. След минута три разклащалия на въжето оповестиха, че детето е слязло благополучно.

Веднага след него излязоха от пещерата Гленарван и леди Елена. Беше още доста тъмно, но върховете, които се издигаха на изток, бяха започнали да посивяват.

Острият утринен хлад съвзе младата жена. Тя се почувствува по-бодра и започна опасното спускане.

Първо Гленарван, а след него леди Елена се спуснаха по въжето до мястото, където отвесната стена опираше в горния край на склона. След това Гленарван тръгна пред жена си и като я прикрепяше, започна да слиза заднишком. Той избираше туй трева и храсти, на които можеше да се опре. Първо ги опитваше и след това поставяше крака на леди Елена. Няколко птици, разбудени внезапно, изхвърчаха с леки крясъци. Бегълците изтръпваха, когато някое камъче се откъреше и започваше да се търкаля шумно надолу по стръмнината.

Лорд и леди Гленарван бяха стигнали до средата на склона, когато от пещерата се чу глас:

– Спрете! – шепнеше Джон Мангълс.

Гленарван, заловил се с една ръка за туфа тетрагон, а с другата придържащ жена си, спря със затаен дъх.

Уйлсън бе дал тревога. Чул някакво раздвижане извън Вале Атуа, той се бе върнал в колибата и повдигайки рогозката, започнал да наблюдава маорите. По негов знак Джон бе спрял Гленарван. И наистина един от войниците, дочул необикновен шум, станал и се приближил до колибата. Прав, на две крачки от вратата, той започнал да се ослушва с наведена глава. Останал в тая поза цяла минута, минута дълга като час, с наострени уши и вперен поглед. После дивакът тръснал глава като човек, който се е измамил, върнал се при другарите си, взел един наръч сухи дърва и ги хвърлил в полуизгасналия огън, чиито пламъци се оживили. Лицето му, силно осветено, не издавало вече никаква тревога. Той погледнал хоризонта, който побелявал от първите отблясъци на зората, и се излегнал до огъня, за да стопли изстиналите си крайници.

– Всичко върви добре – каза Уйлсън.

Джон даде знак на Гленарван да продължи слизането.

Гленарван се спусна леко по склона и скоро леди Елена и той стъпиха на тясната пътека, дето ги чакаше Робърт.

Въжето се разтърси три пъти и Джон Мангълс и Мери Грант на свой ред тръгнаха по опасния път. Успяха да слязат и те и се присъединиха към лорд и леди Гленарван в рова, посочен от Робърт.

Пет минути по-късно всички бегълци, щастливо избягали от Вале Атуа, напуснаха временното си убежище и избягвайки обитаваните брегове на езерото, поеха през тесни пътеки към най-затънтените части на планината.

Те вървяха бърже, като се стараеха да избягват местата, дето можеха да ги видят. Мълчаха и се провираха между храстите като сенки. Къде отиваха? Сами не знаеха, но бяха свободни.

Към пет часа започна да се съмва. Синкави отънъци изпъстриха високите облаци. Мъгливите върхове се освобождаваха от утринните изпарения. Дневното светило нямаше да закъснее да се покаже и вместо да бъде знак за изтезания, напротив, щеше да оповести бягството на осъдените.

Преди този фатален момент бегълците трябваше да са се отдалечили достатъчно, та диваците да не открият следите им. Но те не вървяха бързо, защото пътеките бяха стръмни. Леди Елена изкачваше стръмнините, подкрепяна, едва ли не носена от Гленарван, а Мери Грант се опираше на ръката на Джон Мангълс. Щастлив, тържествуващ, със сърце,

изпълнено с радост за своя успех, Робърт вървеше напред, а двамата моряци най-отзад.

Още половин час и слънцето щеше да изплува от мъглите на хоризонта.

Половин час бегълците вървяха напосоки: не беше с тях Паганел, за да ги води – Паганел, за когото сега се тревожеха и чието отсъствие помрачаваше тяхното щастие. Доколкото беше възможно, те се отправяха на изток и вървяха срещу един великолепен изгрев. Скоро стигнаха на 150 метра над езерото Таупо и утринният хлад, който по-силно се чувствуваше поради височината, ги щипеше остро. Неясните очертания на хълмове и планини се издигаха едни над други. Желанието на Гленарван беше да се укрят час по-скоро в тях. По-късно щяха да видят как да излязат от този планински лабиринт.

Най-сетне слънцето се появи и прати първите си лъчи към бегълците.

Внезапно страшен вой, вой на стотици гърла, се разнесе из въздуха. Той идваше от паха, чието точно местоположение Гленарван не знаеше. Впрочем под тях се разстилаше гъста мъгла, която им пречеше да различат ниските равнини.

Но за бегълците беше ясно, че бягството им е открито. Щяха ли да се спасят от преследването на туземците? Бяха ли ги забелязали? Следи-те им нямаше ли да ги издадат?

В този момент ниско разстланата мъгла се вдигна, обви ги за миг и те видяха на 90 метра под тях озверената тълпа туземци.

Те видяха, но и бяха видени. Разнесоха се нови викове, примесени с кучешки лай, и цялото племе след напразни опити да се изкачи по скалата на Варе Атуа напусна паха и се втурна по най-късите пътеки да преследва пленниците, които бягаха от отмъщението.

Глава XIV ПЛАНИНАТА Е ТАБУ

До върха на планината оставаха още около 30 метра. Бегълците имаха интерес да го достигнат, за да се скрият на отвъдния склон от погледите на маорите. Те се надяваха, че оттам по някой проходим хребет ще могат да стигнат до околните върхове, които се сливаха в една орографическа система, с която, ако бедният Паганел беше тук, бездруго щеше да се справи.

Наближаващите кръсъци ставаха все по-заплашителни и бегълците ускориха изкачването. Нахлуващата орда бе стигнала вече подножието на планината.

– Кураж! Кураж, приятели! – викаше Гленарван, като насърчаваше другарите си с думи и жестове.

За по-малко от пет минути те стигнаха върха. Там се извърнаха, за да обсъдят положението и да тръгнат в посока, която да заблуди маорите.

От тази височина погледът им обхващаше цялото езеро Таупо, което се простираше на запад всред живописна рамка от планини. На север се издигаха върховете на Пиронджиа, а на юг – огнедиращият кратер на Тонгариро. На изток обаче погледът опираше на преграда от върхове и възвишения, които се сливаха с Уахити Рейнджес, тази голяма верига, чиито непрекъснати звена свързват целия северен остров от пролива Кук до Източния нос. Трябваше значи да се спуснат по отвъдния склон и да навлязат в теснини, които може би нямаха изход.

Гленарван хвърли тревожен поглед наоколо. Слънчевите лъчи бяха разпръснали мъглата и той виждаше ясно и най-малките неравности на почвата. Никакво движение на маорите не можеше да убегне от погледа му.

Туземците бяха на повече от 150 метра от него, когато достигнаха платото, на което се издигаше самотният конусовиден връх.

Гленарван не можеше да чака нито минута. Изтощен или не, той трябваше да бяга, за да не бъде обграден.

– Да слизаме! – извика той. – Да слизаме, докато пътят ни не е преграден!

Но в момента когато нещастните жени се вдигаха с последни усилия, Мак Набс ги спря и каза:

– Това е безполезно, Гленарван, вижте.

И наистина всички видяха една необяснима промяна, която токущо бе настъпила в поведението на маорите.

Неочаквано те бяха престанали да ги преследват. Изкачването по планината бе преустановено като по властна заповед. Ордата от туземци бе обуздавала порива си и се бе спряла като морски вълни пред непреодолима скала. Всичките тия диваци, настървени за кръв, сега, застанали в редици около подножието на планината, виеха, ръкомахаха, размахваха пушки и брадви, но не напредваха нито стъпка. Кучетата им, приковани в земята като тях, лаеха бясно.

Какво се бе случило? Каква невидима сила задържаше туземците?

Бегълците гледаха, без да разбират, и се бояха да не би причината, която бе приковала на място племето на Кай Куму, да изчезне.

Внезапно Джон Мангълс нададе вик, който накара другарите му да се обърнат. Той им сочеше с ръка една малка крепост, издигната на върха на конусовидното възвишение.

– Гробът на вожда Кара Тете! – провикна се Робърт.

– Истината ли говориш, Робърт? – запита Гленарван.

– Да, милорде, това наистина е неговият гроб – познавам го...

Робърт не се лъжеше. На 15 метра по-горе, на самото било на планината, прясно боядисани колове очертаваха малко оградено място. Гленарван също позна, че това беше гробът на новозеландския вожд. По време на бягството те неволно се бяха озовали на самия връх Маунганаму.

Следван от другарите си, лордът изкачи и последните склонове на конуса, до самото подножие на гробницата. В нея се влизаше през широк отвор, преграден с рогозки. Гленарван се готвеше да влезе във вътрешността на Удупа, когато изведнъж бързо се дръпна назад и извика:

– Един дивак!

– Дивак в този гроб? – запита майорът.

– Да, Мак Набс.

– Какво от това? Да влезем!

Гленарван, майорът, Робърт и Джон Мангълс влязоха вътре. Там имаше един маор, облечен в голямо наметало от формиум. Сянката на Удупа не позволяваше да се различат чертите му. Той изглеждаше много спокоен и закусваше съвсем безгрижно.

Гленарван се готвеше да му заговори, когато туземецът го изпревари и му каза любезно на хубав английски език:

– Седнете, драги лорде, закуската ви чака.

Това беше Паганел. Като чуха гласа му, всички се втурнаха в Удупа и се хвърлиха в обятията на чудесния географ. Паганел беше намерен! Той олицетворяваше спасението на всички. Започнаха да го разпитват, искаха да знаят как и защо се намираше на върха на Маунганаму. Но Гленарван прекъсна с една дума това ненавременно любопитство.

– Диваците! – каза той.

– Диваците! – отговори Паганел, като повдигна рамене. – Та това са индивиди, които крайно презирам.

– Но не могат ли те...

– Те! Тия глупаци! Елате да ги видите!

Всички последваха Паганел, който излезе от Удупа. Новозе-

ландците бяха на същото място, окръжаваха подножието на конуса и надаваха страхотни крясъци.

– Крещете! Вийте! Дерете си дробовете, глупави същества! – каза Паганел. – Смейте ли да изкачите тази планина!

– А защо? – запита Гленарван.

– Защото тук е погребан вождът, защото този гроб ни закриля, защото планината е табу!

– Табу?

– Да, приятели мои! И затова аз се приютих тук като в някое от ония убежища в средните векове, които са били отворени за нещастниците.

– Господ е с нас! – извика леди Елена, като вдигна ръце към небето.

И наистина планината беше табу и поради това суеверните диваци не можеха да се изкачват по нея.

Това още не беше спасение за бегълците, но все пак една спасителна отсрочка, от която те трябваше да се възползват.

Гленарван, обзет от неописуемо вълнение, не можеше да произнесе нито дума, а майорът клатеше глава с истинско задоволство.

– А сега, драги приятели – каза Паганел, – ако тия говеда смятат да ни победят с търпението си, много се лъжат. Само след два дни ние ще бъдем далеч от тях.

– Ще избягаме! – каза Гленарван. – Но как?

– Не знам – отговори Паганел. – Знам само, че ще избягаме.

След това всички пожелаха да чуят приключенията на географа. Но чудно нещо, този словоохотлив човек се въздържаше да говори и трябваше, тъй да се каже, да му теглят думите от устата. Той, който толкова обичаше да разказва, сега отговаряше уклончиво на въпросите на своите приятели.

„Променили са моя Паганел!“ – мислеше си Мак Набс.

И наистина изражението на достойния учен не беше същото. Той се увиваше плътно в широкото си наметало от формиум и сякаш отбягваше любопитните погледи. Стеснението му, когато ставаше дума за него, не убягна никому, но от учтивост всички се преструваха, че не са забелязали нищо. Впрочем, когато не се говореше за него, Паганел ставаше отново весел както обикновено.

Колкото до преживяното, ето какво той сметна за удобно да разкаже на другарите си, когато всички насядаха около него край оградата.

След убийството на Кара Тете той използвал като Робърт бъркоти-ята на туземците и избягал от паха. Но по-малко щастлив от младия

Грант, той попаднал в лагер на маори. Там командувал един снажен вожд с интелигентен вид и несъмнено превъзхождащ всички останали бойци от племето си. Той говорел коректно английски и му пожелал „добре дошъл“, като си потъркал носа о неговия нос.

Паганел се питал дали трябва да се смята за пленник, или не. Но като видял, че не може да направи нито крачка, без да бъде любезно придружаван от вожда, бързо разбрал какво е положението му.

Този вожд, по име Хихи, т.е. „слънчев лъч“, не бил лош човек. Изглежда, очилата и далекогледът на Паганел го накарали да го помисли за голям човек. Затова го привързал към себе си не само с добрини, но и със здрави въжета от формиум особено ношем.

Това ново положение траяло цели три дни. През това време Паганел бил ли е малтретиран, или не? „И да, и не“ – каза той без повече обяснения. С една дума, бил пленник и макар че нямало опасност да бъде веднага наказан, положението му не било по-завидно от това на клетите му приятели.

За щастие една нощ той успял да прегризе въжетата и да избяга. Присъствувал отдалеч на погребението на вожда и знаел, че са го погребали на върха на Маунганаму и че поради това планината ставала табу. И решил да се приюти там, понеже не искал да напусне областта, в която другарите му били задържани. Успял в опасното си начинание. Стигнал до гроба на Кара Тете през последната нощ и „възстановявайки силите си“, зачал небето да спаси другарите му по някакво чудо.

Това беше разказът на Паганел. Но не пропусна ли той нарочно някоя подробност от престоя си при туземците? Това можеше да се помисли, защото той неколкократно се объркваше. Както и да е, всички го поздравиха и след като узнаха миналото, се занимаха с настоящето.

Положението продължаваше да бъде крайно критично. Туземците, които не смееха да се изкачат по Маунганаму, разчитаха на глада и жаждата, за да си възвърнат обратно пленниците. Въпрос на време, а туземците имат голямо търпение.

Гленарван не си правеше илюзии върху мъчнотиите на положението, но реши да чака благоприятни обстоятелства и дори да ги създаде, ако стане нужда.

Преди всичко Гленарван пожела да проучи внимателно Маунганаму, т.е. импровизираната им крепост, но не за да я отбранява, защото нямаше опасност от обсада, а за да излезе от нея. Майорът, Джон, Робърт, Паганел и той направиха точен план на планината. Проучиха посоката на пътеките, наклоните им и докъде стигаха. Хребетът, който свързваше

Маунганаму с веригата на Уахити, беше дълъг една миля и се насочваше полегато към равнината. Неговото било, тясно и с пресечен профил, беше единственият проходим път, в случай че бягството станеше възможно. Ако бегълците под прикритието на нощта преминеха по него незабелязани, може би щяха да успеят да навлязат в дълбоките равнини на Рейнджес и да укрят следите си от ма-орските бойци. Но този път беше много опасен. В ниската си част той бе изложен на пушечните изстрели. Ако туземците застанаха от двете страни в подножието му, куршумите им можеха да се кръстосат и да образуват пушечна мрежа, която никой не би могъл да премине безнаказано.

Гленарван и приятелите му се опитаха да преминат през опасната зона на хребета, но бяха поздравени с градушка от куршуми, които не ги засегнаха. Вятърът донесе до тях само няколко хартийки от заряда. От чисто любопитство Паганел ги събра и видя, че на тях има нещо напечатано, което разчете не без мъка.

– Гледай ти! – каза той. – А знаете ли, приятели, с какво пълнят пушките си тия животни?

– Не, Паганел – отговори Гленарван.

– С листа от библията! Ако за това им служат свещените стихове, съжалявам техните мисионери! Така те мъчно ще създадат маорски библиотеки.

Гленарван и другарите му изкачиха стръмните пътеки на конуса и се запътиха към гробницата, която искаха да изследват.

Вървейки, те с учудване почувствуваха през кратки интервали някакво потръпване на почвата. Това не беше вълнение, а приличаше по-скоро на непрекъснатото трептене на парен котел под натиска на кипяща вода. Ясно беше, че под покривката на планината се криеха стъстени пари, получени от подземния огън.

Това явление не можеше да учуди хора, които неотдавна бяха минали между топлите извори на Уайкато. Те знаеха, че тази централна област, областта на Ика-на-Мауи, е изцяло вулканична. Едно истинско сито, чиято мрежа позволява на подземните пари да излизат през кипящите извори на солфатарите.

Паганел, който бе забелязал това, обърна вниманието на другарите си върху вулканичния характер на планината. Маунганаму не беше нищо друго освен един от многобройните върхове, които стърчат в централната част на острова, т.е. един бъдещ вулкан. И най-малкото механично действие можеше да предизвика образуването на кратер в неговата обвивка от безезников пясъчен туф.

– Всъщност – каза Гленарван – тук не сме изложени на повече опасност, отколкото около парния котел на „Дънкан“. Тази земна обвивка е здрава като дебела ламарина.

– Съгласен съм – отговори майорът, – но и най-добрият парен котел след продължителна служба винаги експлодира.

– Мак Набс – каза Паганел, – аз не искам да остана на този връх. Нека небето ми покаже проходим път, и ще го напусна веднага.

– А не може ли Маунганаму, който крие в себе си такава голяма сила, сам да ни извлече оттук – отговори Джон Мангс. – Сигурно под краката ни е складирана мощ от много милиони непродуктивни и загубени конски сили! Ако нашият „Дънкан“ имаше само една хилядна част от тях, би ни отвел на края на света!

Това припомняне за „Дънкан“ върна Гленарван към най-тъжните му мисли, защото, колкото и отчаяно да беше собственото му положение, той често го забравяше и страдаше за съдбата на екипажа си.

Той мислеше все още за тези нещастни хора, когато настигна на върха на Маунганаму своите другари.

Щом го забеляза, леди Елена дойде при него.

– Драги Едуард, проучихте ли нашето местоположение? Трябва ли да се надяваме, или да се отчайваме?

– Да се надяваме, мила Елена! – отговори Гленарван. – Туземците никога няма да преминат границата на планината и ние ще имаме достатъчно време да изработим план за бягство.

– А сега в Удупата! – викна радостно Паганел. – Това е нашата крепост, нашият замък, нашата трапезария, нашият работен кабинет! Там никой няма да ни смущава! Мили госпожи, позволете ми да ви предложа гостоприемство в това очарователно жилище!

Всички последваха любезния Паганел. Когато диваците видяха, че бегълците отново оскверняват гробницата, на която бе наложено табу, започнаха да стрелят често и да надават страхотни крясъци, които не отстъпваха по сила на изстрелите. За голямо щастие куршумите не достигаха толкова далеч, колкото виковете, и падаха по средата на склона, а ругатните се губеха в пространството.

Леди Елена, Мери Грант и спътниците им, като видяха, че суеверията на маорите беше наистина по-голямо от гнева им, влязоха спокойно в гробницата.

Удупата на новозеландския вожд представляваше ограда от колове, боядисани в червено. Символични фигури, истинска татуировка върху дърво, разказваха за благородството и подвизите на покойника.

Броеници от амулети, раковини или шлифовани камъни се люлееха от един кол до друг. Земята в гробницата бе покрита с дебел пласт зелени листа. В средата малка могила показваше мястото на предния гроб.

Около него бяха наслагани оръжията на вожда: пушките му, пълни и заредени, копие то му, великолепната му брадва от зелен жад; много барут и куршуми, които да му стигнат за лов во веки веков.

– Ето ти цял арсенал – каза Паганел, – който ние ще употребим полезно от покойника! Каква прекрасна идея имат тия диваци да отнасят оръжието си на онзи свят!

– Но това са английски пушки! – възкликна майорът.

– Несъмнено! – отговори Гленарван. – И доста глупав обичай е да се подаряват огнестрелни оръжия на диваците! После те си служат с тях срещу завоевателите и имат право. Във всеки случай тия пушки ще могат да ни бъдат полезни!

– Но онова, което ще ни бъде още по-полезно – каза Паганел, – са провизиите и водата, предназначени за Кара Тете!

И наистина роднините и приятелите на покойника се бяха погрижили добре за него. Запасите от продукти свидетелстваха за почитта им към добродетелите на вожда. Тук имаше достатъчно храна за десет души в продължение на петнадесет дни, а за покойника – за цяла вечност. Продуктите бяха от растителен произход и се състояха от папрати, сладки патати, туземните „convulvos batatas“, и от картофи, които европейците бяха внесли отдавна в страната. Имаше големи съдове, пълни с чиста вода, която е задължителна за всяка новозеландска трапеза, и около десетина художествено изплетени кошници, пълни с някакви таблетки от зелена гума, която никога не познаваше.

Бегълците бяха запасени за няколко дни с храна и вода. Те не чакаха специална покана, за да се нахранят за сметка на покойния вожд.

Гленарван взе необходимите продукти и ги повери на мистър Олбинет.

Стюардът, който си оставаше формалист дори и в най-тежките моменти, намери, че менюто за вечерята е много скромно. Впрочем той не знаеше как да сготви тия корени, а му липсваше и огън.

Но Паганел го улесни, като го посъветва чисто и просто да зарови папратите и сладките патати в самата земя.

И наистина температурата на горните слоеве беше много висока и ако заровеха термометър в земята, той сигурно щеше да се качи до шестдесет или шестдесет и пет градуса. Дори малко остана Олбинет да се изгори сериозно, защото, когато копаеше дупка в земята, за да

постави вътре корените, изведнъж бликна струя водни пари, които се издигнаха със свистене на един метър височина. Стюардът падна ужасен по гръб.

– Затворете крановете! – извика майорът, който изтича и с помощта на двамата моряци запълни дупката с шупливи камъчета. През това време Паганел, който наблюдаваше с особен израз това явление, прошепна следните думи:

– Гледай ти! Гледай ти! Хе! Хе! Защо не?

– Да не би да сте ранен? – запита Мак Набс Олбинет.

– Не, господин Мак Набс – отговори стюардът, – но никак не очаквах...

– Толкова добрини от небето! – допълни весело Паганел. – След водата и продуктите на Кара Тете ето ти и огъня от земята! Тази планина е цял рай! Предлагам да основем тук колония, да я разработим и да се установим до края на живота си! Ние ще бъдем робинзоновците от Маунганаму! И наистина аз се питам какво ни липсва върху този прекрасен конус!

– Нищо, ако е солиден – отговори Джон Мангълс.

– Хайде де, той не е създаден от вчера – каза Паганел. – Устоява на действието на подземния огън от толкова дълго време, че ще устои и до нашето заминаване.

– Обедът е сервиран – оповести важно мистър Олбинет, като че ли изпълняваше задълженията си в замъка Малкъм.

Насядали около оградата, бегълците започнаха веднага обеди.

Сътрапезниците не бяха придирчиви по отношение на разнообразието на продуктите, но мненията бяха разделени, що се отнася до хранителната папрат. Едни я намираха сладка и с приятен вкус, а други лепкава, блудкава и извънредно жилава. Сладките патати, опечени в гореща почва, бяха превъзходни. Географът забеляза, че Кара Тете не бил никак за съжаление.

След като уталожиха глада си, Гленарван предложи да обмислят веднага план за бягство.

– Вече? – каза Паганел с истинско съжаление. – Мислите вече да напуснете това прекрасно място?

– Но, господин Паганел – отговори леди Елена, – ако предположим, че сме в Капуа, вие знаете, че не бива да подражаваме на Анибал!

– Госпожо – отговори Паганел, – не бих си позволил да ви противореча и понеже искате да разискваме, да разискваме.

– Аз мисля преди всичко – каза Гленарван, – че трябва да се

опитаме да избягаме, преди да ни е принудил гладът. Сили не ни липсват и трябва да се възползваме от това. Още тази нощ трябва да се опитаме да достигнем източните долини, като преминем обръча на туземците под закрилата на тъмнината.

– Отлично! – отговори Паганел. – Ако маорите ни оставят да минем.

– А ако ни попречат? – каза Джон Манглс.

– Тогава ще употребим крайните средства – отговори Паганел.

– Значи вие имате крайни средства? – запита майорът.

– Толкова, че не знам какво да ги правя – отвърна Паганел, без да се поясни.

Не оставаше нищо друго, освен да дочакат нощта и опитат да преминат линията на туземците.

Диваците не бяха напуснали местата си. Дори сякаш броят им се беше увеличил с прииждането на закъснели членове на племето.

Тук-там имаше запалени огънове, които образуваха огнен пояс в подножието на хълма. Когато тъмнината покри околните долини, изглеждаше като че ли Маунганаму излиза от огромно огнище, а върхът му се губи в гъст мрак. На сто и осемдесет метра по-долу се чуваха викове и шумът на неприятелския лагер.

В девет часа, когато се стъмни съвсем, Гленарван и Джон Манглс решиха, преди да поведат другарите си по този опасен път, да направят разузнаване. За десетина минути те се спуснаха безшумно надолу и тръгнаха по тесния хребет, който пресичаше линията на туземците на около 15 метра над лагера.

Дотук всичко вървеше добре. Изтегнати край своите огънове, маорите сякаш не забелязваха двамата бегълци и те направиха още няколко крачки. Но изведнъж отляво и отдясно на хребета избухна двойна стрелба.

– Назад! – каза Гленарван. – Тия разбойници имат очи на котки и пушки на снайперисти!

Джон Манглс и той веднага поеха обратно по стръмния склон и се върнаха, за да успокоят другарите си, които се бяха разтревожили от гърмежите. Шапката на Гленарван бе пронизана от два куршума. Невъзможно беше да минат по безкрайния хребет между тия две редици стрелци.

– Ще отложим за утре – каза Паганел. – И понеже не можем да измамим бдителността на туземците, ще ми позволите да им поднеса една попара по мой вкус!

Беше доста студено. За щастие Кара Тете бе донесъл в гроба най-добрите си ношни роби, топли завивки от формиум, в които всички се завиха без стеснение, и скоро бегълците, пазени от суеверието на туземците и под закрилата на оградата, заспаха спокойно върху топлата земя, която потръпваше от клокоченето на подземните газове.

Глава XV КРАЙНИТЕ СРЕДСТВА НА ПАГАНЕЛ

На другия ден, 17 февруари, първите лъчи на изгряващото слънце разбудиха спящите на върха на Маунганаму бегълци. Маорите отдавна вече ходеха напред-назад в подножието на върха, без да се отдалечават от наблюдателната си линия. Излизането на европейците от осквернената гробница бе посрещнато с яростни викове.

Първите погледи на бегълците се отправиха към околните планини, към потъналите още в мъгла дълбоки долини, към езерото Таупо, чиято повърхност се къдреше леко от утринния вятър.

След това, жадни да узнаят плана на Паганел, всички го наобиколиха и го загледаха въпросително.

Паганел веднага отговори на безпокойното любопитство на другарите си.

– Приятели – каза той, – моят план има това преимущество, че ако не произведе целия ефект, който очаквам, дори ако пропадне, нашето положение няма да се влоши. Но той трябва да успее и ще успее.

– А в какво се състои този план? – попита Мак Набс.

– Ето в какво – отговори Паганел. – Суеверието на туземците превърна тази планина в наше убежище. Същото това суеверие трябва да ни помогне сега да излезем от нея. Ако успее да убеди Кай Куму, че сме станали жертва на нашето светотатство, че гневът на небето се е стоварил върху нас, с една дума, че сме загинали, и то от ужасна смърт, вярвате ли, че той ще напусне платото и ще се върне в селото си?

– Несъмнено – каза Гленарван.

– А с каква ужасна смърт ни заплашвате? – попита леди Елена.

– Със смъртта на светотатците, приятели мои – отговори Паганел. – Огънят на отмъщението е под краката ни. Да му открием пътя!

– Какво? Искате да предизвикате вулкан? – провикна се Джон Мангс.

– Да, един мним вулкан, един импровизиран вулкан, чиято ярост

ще ръководим ние! В земята има огромни количества подземни пари и огньовете, които само чакат да излязат! Да предизвикаме едно изкуствено изригване в наша полза!

– Идеята е добра – каза майорът. – Добре сте го измислили, Паганел!

– Ще симулираме – продължи географът, – че ни разкъсват пламъците на новозеландския Плутон и че изчезваме в гроба на Кара Тете...

– Където ще останем три, четири, а ако трябва, и пет дни, докато диваците повярват в нашата смърт и изоставят преследването.

– Ами ако им хрумне да се убедят, че наистина сме наказани – каза мис Грант, – ако се изкачат на планината?

– Не, мила Мери – отговори Паганел, – това те няма да направят. Планината е провъзгласена за табу и ако тя сама накаже своите осквернители, това табу ще се спази още по-строго!

– Този план е наистина добре измислен – каза Гленарван. – Той може да не успее само ако диваците рекат да останат дълго в подножието на Маунганаму и ние да свършим храната. Но това е малко вероятно, особено ако изиграем добре играта си.

– А кога ще опитаме тази последна възможност? – попита леди Елена.

– Още тази вечер – отговори Паганел, – когато настъпи най-непрогледен мрак.

– Значи решено – каза Мак Набс. – Паганел, вие сте гениален човек и аз, който никога не се увличам, съм готов да се обзаложа, че ще успеем. Ах, тия мизерници! Ние ще им устроим едно такова чудо, което, нека мисионерите да ни простят, ще забави похристиянчването им с цял век.

Планът на Паганел бе приет и наистина със суеверието на ма-орите той можеше и трябваше да успее. Оставаше само да се изпълни. Идеята беше добра, но осъществяването ѝ беше мъчно. Нямаше ли опасност вулканът да погуби смелчагите, които щяха да пробият неговия кратер? Щяха ли да съумеят да овладеят и насочат изригването, когато се отприщят неговите пари, пламъци и лава? Нямаше ли целият купен да пропадне в огнената бездна? Те трябваше да предизвикат едно от ония явления, за които природата си е запазила изключителния монопол.

Паганел бе предвидил тия мъчнотии, но смяташе да действа предпазливо, без да тласне нещата до крайност. За да се измамят маорите, достатъчно бе само едно привидно, а не истинско изригване.

Колко дълъг им се стори този ден! Всеки броеше безкрайните му

часове. Всичко бе приготвено за бягството. Продуктите от Удупата бяха разпределени за по-лесно носене. Няколко завивки и огнестрелното оръжие от гробницата на вожда допълваха този лек багаж. Разбира се, всички приготовления бяха направени вътре в оградата, незабелязано от диваците.

В шест часа стюардът поднесе обилна вечеря. Никой не можеше да предвиди къде и кога щяха пак да ядат, след като навлезеха в долините, и затова всички се подкрепиха и за в бъдеще. Главното ядене се състоеше от шест големи плъха, хванати от Уйлсън и задушени. Леди Елена и Мери Грант отказаха упорито да вкусат от този дивеч, толкова ценен в Нова Зеландия, но мъжете се нагостиха като истински маори. Месото на плъховете беше наистина вкусно, дори прекрасно, и шестте гризача бяха изгризани до кости.

Настъпи вечерният здрач. Слънцето изчезна зад гъсти облаци, които предвещаваха буря. На хоризонта блеснаха няколко светкавици, а дълбоко в небето тътнеше далечна гръмотевица.

Паганел се зарадва на бурята, която улесняваше осъществяването на неговите замисли и допълваше тяхната картина. Диваците изпитваха суверен страх пред големите природни явления. Новозеландците смятат, че гръмотевицата е сърдитият глас на техния Нуи Атуа, а светкавицата – гневният блясък на очите му. Следователно ще изглежда, че божеството лично наказва нарушителите на табуто.

В осем часа върхът на Маунганаму изчезна в зловещ мрак. Небето се превръщаше в тъмен фон, на който щяха да избухнат ярките пламъци, предизвикани от Паганел. Маорите не можеха да виждат вече пленниците си. Дошло беше време да се действа. И трябваше да действуват бързо. Гленарван, Паганел, Мак Набс, Робърт, стюардът и двамата моряци се заловиха едновременно за работа.

Мястото на кратера бе избрано на тридесет крачки от гроба на Кара Тете. Важно беше Удупата да бъде запазена от изригване, защото с нейното изчезване щеше да изчезне и табуто на планината. На това място Паганел бе забелязал един огромен каменен блок, около който бликаха силни пари. Този блок запушваше малък естествен кратер, издълбан на върха, и с тежината си пречеше на изригването на подземните пламъци. Ако успееш да го изместят от леговището му, парите и лавата веднага щяха да бликнат през освобождения отвор.

Пленниците превърнаха в лостове коловете, изкъртени от оградата на Удупата, и заработиха смело около каменния блок. Със задружни усилия те скоро разклатиха скалата. Изкопаха върху склона улей, по

който тя трябваше да се свлече. С постепенното повдигане на скалата се засилваше и трептенето на почвата.

Под тънката земна кора се долавяше глух шум и съскане на огън. Смелите работници, истински циклопи, които направляваха подземния огън, работеха мълчаливо. Земята скоро се пропука и струите кипяща пара им подсказаха, че мястото става опасно. С върховно усилие те откъртиха блока, който се търкулна по планинския склон и изчезна.

Тънката кора не издържа нито миг. Със силен трясък един огнен стълб изригна стремително към небето, а към лагера на туземците и към долината рухнаха потоци лава и вряла вода.

Целият купен затрепера, сякаш щеше да пропадне в бездънна пропаст. Гленарван и другарите му едва успяха да се отстранят и да се скрият в оградата на Удупата, поопарени от капки вода, чиято температура достигаше до деветдесет и четири градуса. Отначало водата замириса леко на бульон, но скоро се разнесе силна миризма на сяр.

Тинята, лавата и различните вулканични късове се сляха в един общ пламък. Склоновете на Маунганаму се набраздиха от потоци огън. Близките планини блеснаха от зарята на изригването, а дълбоките долини се озариха от силни отблясъци.

Диваците бяха наставали прави и виеха от болка, изгорени от кипящата лава, която течеше през лагера им. Незасегнатите от огнената река бягаха и се катереха по околните хълмове. Обръщаха глава ужасени и наблюдаваха това страшно явление, този вулкан, чрез който гневът на техния бог унищожаваше осквернителите на свещената планина. А понякога, когато намаляваше трясъкът на изригванията, до бегълците достигаше техният вик:

– Табу! Табу! Табу!

От кратера на Маунганаму изригнаха огромно количество пари, нажежени камъни и лава. Това не беше вече обикновен гейзер като гейзерите около вулкана Хекла в Исландия, а самият Хекла. Цялата тази нажежена маса не беше се раздвижила досега под земната обвивка на купена, защото намираше достатъчен отдушник през кратера на Тонгариро. Но сега, когато ѝ се откриваше нов път, тя изригна с голяма сила. Сигурно тази нощ по силата на някакъв закон за равновесие другите изригвания на острова бяха по-слаби от обикновено.

Един час след изригването на този нов вулкан по склоновете му вече се стичаха широки потоци лава. Виждаше се как цели стада плъхове напускат необитаемите си вече дупки и бягат от пламналата земя.

През цялата нощ и под бурята, която се развихряше високо в

небето, вулканът продължи да действа с такава сила, че Гленарван започна да се безпокои. Изригванията рушаха краищата на кратера.

Пленниците, сгъсени в оградата, следяха заплашителното разрастване на вулкана.

Съмна се. Силата на изригванията не намаляваше. Гъсти жълтеникави пари се размесваха с пламъците. Потоци лава се стичаха от всички страни.

С разтуптяно сърце Гленарван напрегнато следеше през цепнатините на оградата лагера на туземците.

Маорите бяха избягали по околните възвишения, докъдето не достигаха изригванията на вулкана. В подножието на хълма лежах няколко овъглени трупа. Малко по-далече, към паха, лавата бе достигнала до двадесетина колиби, които още димяха. На места новозеландците се бяха струпали на групи и с религиозен ужас се взираха в пламналия връх на Маунганаму.

Кай Куму се появи сред войниците си. Гленарван го позна веднага. Вождът отиде до подножието на хълма от страната, която бе пощадена от лавата, но не направи нито крачка по-нагоре.

Там с прострени ръце като магьосник, който върши заклинание, той направи няколко гримаси, чийто смисъл бе разбран от пленниците. Както бе предвидил Паганел, Кай Куму налагаше на планината отмъстителка още по-строга табу.

Скоро след това туземците започнаха да се оттеглят в дълги редици по криволичещите пътеки, които се спущаха към паха.

– Отиват си! – възкликна Гленарван. – Напускат поста си! Слава богу! Нашият план сполучи! Мила Елена, скъпи другари, ние сме умрели, ние сме погребани! Но тази вечер, като се стъмни, ще възкръснем, ще напуснем гроба си и ще избягаме от тия варварски племена!

Мъчно може да се опише радостта, която настъпи в Удупата. Надежда изпълни сърцата на всички. Смелите пътешественици забравиха миналото и мислеха само за настоящето! И все пак не беше лесно да се доберат сред тия непознати области до някое европейско селище. Но успели да заблудят Кай Куму, те смятаха, че са се спасили от всички диваци в Нова Зеландия.

Колкото се отнася до майора, той не скри върховното презрение, което му вдъхваха маорите, и не пестеше ругатните си към тях. В това отношение Паганел и той се надпреварваха. Наречекоха ги „непоправими скотове“, „глупави магарета“, „тихоокеански идиоти“ „диваци от Бедлам“, „изроди от полюсите“ и пр., и пр.

Не спираха.

Но до окончателното измъкване оставаше още цял ден. И те го употребиха за обсъждане на плана. Паганел бе успял да запази картата на Нова Зеландия и по нея можа да намери най-сигурните пътища.

След като размислиха добре, бегълците решиха да се насочат на изток, към залива Пленти. Това значеше да минат през неизвестни, но по всяка вероятност безлюдни области. Пътешествениците, свикнали вече да се справят с мъчнотиите, да превъзмогват физическите спънки, се страхуваха само от среща с маори. Те искаха да ги избягнат на всяка цена и да се доберат до източния бряг, където мисионерите бяха основали няколко колонии. Освен това тази част на острова бе пощадена досега от злощастията на войната и из нейните полета не скитаха отряди туземци.

Разстоянието от езерото Таупо до залива Пленти беше около стотина мили. Десет дни път, по десет мили на ден. Нямахше да бъде много лесно, но никой от тия смели пътешественици не мислеше за умора. Да стигнеха веднъж мисиите, там щяха да си починат в очакване на удобен случай да се доберат до Окленд, защото този град беше цел на тяхното пътуване.

Като решиха тия въпроси пътешествениците продължиха да наблюдават туземците до вечерта. В подножието на планината не остана нито един от тях и когато мракът заля долините на Таупо, никакъв огън не издаваше присъствието на маори в подножието на купена. Пътят беше свободен.

В девет часа, при много тъмна нощ, Гленарван даде знак за тръгване. Другарите му и той, въоръжени и екипирани за сметка на Кара Тете, почнаха да слизат предпазливо по склоновете на Маунганаму. Джон Мангълс и Уйлсън вървяха напред, като се вслушваха и оглеждаха внимателно. Спираха и при най-малкия шум, взираха се и в най-малката светлина. Всеки почти се хлъзгаше по склона, сякаш се стареше да се слее с него.

На двеста стъпки под върха Джон Мангълс и морякът стигнаха до опасния хребет, който туземците бранеха така упорито. Ако за зла участ маорите, по-хитри от бегълците, не бяха повярвали на изригването на вулкана и бяха дали вид, че отстъпват, само за да привлекат бегълците до себе си, тяхното присъствие щеше да проличи именно на това място. Гленарван въпреки цялата си увереност и въпреки закачките на Паганел неволно потрепера. Спасението на неговите близки щеше да се реши в десетте минути, необходими за преминаването на хребета. Той

чувствуваше как бие сърцето на леди Елена, която се беше вкопчила в ръката му.

Впрочем той и не мислеше да се връща. Джон също. Младият капитан, следван от останалите и закрилян от непрогледния мрак, започна да пълзи по тесния хребет, като се спираше, когато някое отронено камъче се търкулнеше към подножието на платото. Ако диваците бяха още там, този необичаен шум непременно щеше да предизвика страхотна престрелка от двете страни.

Бегълците пълзяха по наклонения хребет като змии, а това им пречеше да напредват бързо. Когато Джон Мангис стигна до най-ниската точка, само двадесет и пет стъпки го делиаха от платото, където предния ден лагеруваха туземците. Оттук хребетът възлизаше по доста стръмен склон и в продължение на четвърт миля се изкачваше към една горичка.

Пътешествениците преминаха ниската част на хребета благополучно и започнаха да се изкачват мълчаливо. Горичката не се виждаше, но те знаеха, че тя е там и ако не им бъдеше устроена някоя засада, Гленарван се надяваше, че в нея ще бъдат на сигурно място. Той знаеше, че отсега нататък те вече не бяха под закрилата на табуто. Извисяващият се хребет не беше част от Маунганаму, а бе свързан с орографската система на източната част на езерото Таупо. Така че те можеха да очакват от страна на туземците освен стрелба и ръкопашен бой.

В продължение на десет минути малкият отряд продължи да се изкачва под прикритие към горните плата. Джон още не виждаше тъмната горичка, но предполагаше, че от нея го разделят не повече от 200 стъпки.

Изведнъж той спря и се дръпна назад. Беше му се сторило, че чува някакъв шум в тъмнината. Неговото колебание накара и другарите му да спрат.

Той остана неподвижен толкова дълго, че разтревожи тия, които го следваха. Всички зачакаха. Тревогата им не можеше да се опише! Нима ще бъдат принудени да се връщат назад, на върха на Маунганаму?

Но шумът не се повтори и Джон продължи да се изкачва по тясната пътека на хребета.

Скоро и горичката смътно се очерта в тъмнината. След няколко крачки бегълците стигнаха до нея и се сгушиха под гъстия листак на дърветата.

Глава XVI МЕЖДУ ДВА ОГЪНЯ

Нощта улесняваше бягството и трябваше да се използва, за да напуснат злощастните брегове на езерото Таупо. Паганел пое водачеството на малкия отряд и отново прояви своя великолепен усет на пътешественик по време на това трудно странствуване из планините. Движеше се в тъмнината с удивителна ловкост, като намираще без колебание почти невидимите пътеки и следваше непрекъснато една и съща посока. Неговата никталопия наистина му помагаше извънредно много. С котешките си очи той различаваше в дълбокия мрак и най-малките предмети.

В продължение на три часа пътешествениците вървяха, без да спират, по полегатата стръмнина на източния склон. Паганел отбиваше малко на югоизток, с цел да стигнат един тесен проход между Кайманова и Уахити Рейнджес, през който минава пътят от Окленд за залива Хокс. Той смяташе, след като минат теснината, да се отклонят от пътя и да продължат под закрилата на високите планини до брега през необитаваните области на провинцията.

В десет часа сутринта, за дванадесет часа, те бяха изминали дванадесет мили. От смелите жени не можеше да се иска повече. А и мястото изглеждаше подходящо за спиране. Бяха стигнали до дефилето, което разделя двете вериги. Пътят от Обърленд оставаше вдясно и вървеше на юг. С карта в ръка Паганел направи завой към североизток и в десет часа малкият отряд стигна до една стръмна планинска издатина. Извадиха продуктите от торбите и започнаха да ядат с голяма охота. Мери Грант и майорът, които по-рано не харесваха сладката папрат, сега я намериха отлична.

Почивката продължи до два часа след пладне, след което поеха отново пътя на изток. Вечерта пътешествениците спряха на осем мили от планините. Бяха така изморени, че налягах да спят на открито.

На другия ден срещнаха по пътя си доста големи мъчнотии. Трябваше да преминат през странната област, изпълнена с езера, гейзери и солфатарии, която се простира на изток от планинската верига Уахити Рейнджес. Пътят беше по-приятен за окото, отколкото за краката. На всяка четвърт миля трябваше да правят обходи, да преодоляват препятствия, да заобикалят, което беше несъмнено много уморително. Но какво изключително зрелище! И какво безкрайно разнообразие разстиляше природата пред погледа на пътешественика!

Върху това обширно пространство от двадесет квадратни мили действието на подземните сили се проявяваше в най-различни форми. От малките горички туземни чайни дървета бликаха солени извори с чудна прозрачност, над които се носеха милиарди насекоми. Тези извори издаваха остра миризма на изгорял барут и оставяха по земята бяла утайка като блестящ сняг. Бистрите им води почти кипяха, докато други съседни извори струяха ледено студени. По бреговете им растяха гигантски папрати при растителни условия, подобни на ония от първичната ера.

От всички страни бликаха от земята, обгърнати от пара, водни струи, също като водоскоци на някой парк – едни непрекъснато, а други шуртяха на пресекулки, сякаш по волята на някой своенравен Плутон. Те бяха разположени амфитеатрално върху естествени терасовидни басейни, каквито виждаме в модерните паркове. Водите преливаха от един басейн в други се смесваха постепенно под кълбата бяла пара. Те разяждаха полупрозрачните стъпала на тия гигантски стълби и подхранваха с кипящите си води цели езера.

По-далече горещите извори и неудържимите гейзери биваха замествани от тлеещи огнища. Почвата бе покрита с големи мехури. Това бяха многобройни полуугаснали кратери, прорязани от пукнатини, през които се изпаряваха много газове. Въздухът бе наситен от парливи серни съединения с неприятна миризма. Сярата застилаше земята под формата на кора и натрупани кристали. От векове неизчислими и неизползувани богатства бяха набрани тук и ако някога серните находища в Сицилия се изчерпеха, индустрията би се продоволствувала от залежите на тоя, още малко познат новозеландски край.

Лесно бихме могли да си представим изпитанията, които пътешествениците понесоха при преминаването на тази област, осеяна с препятствия. Лагеруването бе мъчно, а и ловците не срещнаха нито една птица, достойна да бъде оскубана от ръката на мистър Олбинет. Така най-често те трябваше да се задоволяват с папрати и със сладки патати, оскъдна храна, която съвсем не можеше да възстанови силите на изнемощелия малък отряд. И всички с нетърпение чакаха да излязат колкото се може по-скоро от тези безплодни и пустинни места.

При това не по-малко от четири дена бяха нужни, за да се обходи тази непроходима местност. Едва на 23 февруари, на 15 мили от Маунганаму, пътешествениците спряха да стануват в подножието на безименно възвишение, означено на картата на Паганел. Пред погледа им се откриваха равнини, покрити с храсталаци, а на хоризонта се очертаваха

гори.

Това беше добър знак, при условие, разбира се, че обитаемостта на тия области не беше привлякла и много обитатели. Дотук пътешествениците не бяха срещнали и сянка от туземец.

През този ден Мак Набс и Робърт убиха три киви, които заеха почетно място на трапезата, но трябва да се признае, не за дълго време, защото за няколко минути бяха оглозгани от човките до краката.

По време на десерта, който се състоеше от сладки патати и картофи, Паганел направи едно предложение, което бе прието с възторг. Безименната планина, която се губеше на деветстотин метра в облаците, да бъде наречена Гленарван. И той отбеляза внимателно върху картата си името на шотландския лорд.

Безсмислено е да се спираме на еднообразните и неинтересни произшествия през останалия път. От езерата до Тихия океан се случиха две или три по-забележителни неща.

През цялото време вървяха през гори и равнини. Джон определяше посоката по слънцето и звездите. Небето се показва благосклонно и ги пощади от големи горещини и дъждове. При все това растящата умора забавяше хода на прекаралите толкова жестоки изпитания пътешественици, които бързаха да стигнат до мисиите.

Те беседваха помежду си, но общи разговори не се повеждаха. Отрядът се бе разделил на групи не толкова по взаимни симпатии, колкото по общността на мислите.

Гленарван вървеше най-често сам и колкото приближаваха брега, все повече мислеше за „Дънкан“ и неговия екипаж. Забравяше опасностите, които още го застрашаваха до Окланд, и мислеше за своите избити моряци. Тази ужасна картина не го напускаше.

За Хари Грант вече не се говореше. И каква полза, щом не можеха да предприемат нищо за него? Името на капитана се произнасяше все още, но само в разговорите между дъщеря му и Джон Мангълс.

Джон никога не спомена на Мери за онова, което девойката му бе казала през последната нощ във Варе Атуа. Неговата дискретност не му позволяваше да се възползува от думи, произнесени в момент на отчаяние.

Когато говореше за Хари Грант, Джон продължаваше да крои планове за бъдещи издирвания. Той уверяваше Мери, че лорд Гленарван ще поднови тая неуспяла експедиция, като изхождаше от обстоятелството, че истинността на документите не подлежи на съмнение. Следователно Хари Грант се намира някъде и те трябва да го намерят, дори ако се

наложи да претърсят целия свят. Мери се опияняваше от тия думи. Джон и тя, свързани с едни и същи мисли, сега живееха с една и съща надежда. Леди Елена често вземаше участие в разговорите им, но не се увеличаше в тия илюзии. Тя внимаваше да не върне младите хора към тъжната действителност.

През това време Мак Набс, Робърт, Уйлсън и Мълреди ходеха на лов, без да се отдалечават много от отряда, и всеки от тях донасяше своя дял дивеч. Паганел, постоянно наметнат с плаща си от формиум, стоеше настрана мълчалив и замислен.

И все пак – това трябва да се подчертае – въпреки естествения закон, според който изпитанията, опасностите, умората и лишенията обезсърчават и правят раздражителни и най-добрите хора, тия другари по съдба останаха свързани, предани и готови да умрат един за друг.

На 25 февруари пътят им бе преграден от една река, която, според картата на Паганел, трябваше да бъде Уайкари. Преминаха я в брод.

В продължение на два дни те вървяха непрекъснато през покрити с храсти равнини. Половината от разстоянието между езерото Таупо и крайбрежието бе изминато без лоша среща, но не и без умора.

После започнаха огромни, безкрайни гори, които напомняха австралийските, само че тук вместо евкалипти растяха „каури“. Макар че през това четиримесечно пътуване способността на Гленарван и на другарите му да се възхищават се беше твърде много притъпила, сега те не можеха да не се възхитят пред гледката на тия гигантски борове, достойни съперници на кедрите в Ливан и на мамутовите дървета в Калифорния. Стволовете на тия каури достигат тридесет метра височина и едва тогава започват клоните. Те растат на уединени групи, така че гората се състои не от дървета, а от безчислени групи дървета, които разперват на шестдесет метра във въздуха своите слънчобрани от зелени листа.

Някои от тези борове, млади още, на не повече от сто години, приличаха на червения бор в Европа. Короните им бяха тъмни и завършваха с остър връх. Но по-старите им събратя, дървета по на пет-шест века, образуваха огромни шатри от зеленина, подпрени на непроходимите разклонения на техните клонаци. Стволовете на тия патриарси на новозеландските гори стигаха до петнадесет метра околоръст, така че и всичките пътешественици да се хванеха ръка за ръка, не можеха да обгърнат дънерите им.

В продължение на три дни малкият отряд вървя под тия грамадни сводове по глинещата почва, върху която никога не бе стъпвал човешки

крак. Това личеше от купчините смолиста гума, които се виждаха на много места край дънерите на каурите и които биха осигурили туземния износ за много години.

Тук ловците намериха цели ята киви, толкова редки в области посещавани от маорите. Тия любопитни животни се бяха укрили в недостъпните гори от преследванията на новозеландските кучета. Те доставиха на пътешествениците изобилна и здрава храна.

Паганел дори успя да забележи отдалеч в един гъсталак двойка огромни птици. Неговият инстинкт на естественик се събуди. Той повика другарите си и въпреки умората майорът, Робърт и той се впуснаха по следите на тия животни.

Силното любопитство на географа бе обяснимо. Той видя или му се стори, че вижда в тези птици птиците „моас“, принадлежащи към рода „dinornis“, които мнозина учени причисляват към изчезналите видове. А срещата с тях потвърждаваше мнението на фон Хохщетер и на някои други пътешественици, че тия новозеландски безкрили гиганти съществуват.

Моасите, които Паганел преследваше, тия съвременници на мегатериумите и птеродактилите, трябва да бяха високи пет-шест метра. Това бяха огромни и много страхливи щрауси, защото бягаха с изключителна бързина. Нито един куршум не можа да ги достигне! След няколко минути преследване неуловимите моаси изчезнаха зад големите дървета и ловците напразно похабиха барут и сили.

Тази вечер, на 1 март, Гленарван и другарите му най-сетне излязоха от огромната гора каури и спряха да ношуват в подножието на планината Икиранги, чийто връх се издигаше на хиляда шестстотин и петдесет метра височина.

От Маунганаму дотук те бяха изминали сто мили, а до крайбрежието им оставаха още тридесет. Джон Мангълс, който се надяваше да изминат това разстояние за десет дни, не познаваше мъчнотиите на тази област.

И наистина отклоненията, пречките, неточността в определянето на посоката бяха удължили пътя с една пета и за съжаление, когато стигнаха до планината Икиранги, пътешествениците бяха напълно изтощени.

А до брега имаха още цели два дни път и сега им се налагаха нови усилия и крайна бдителност, защото навлизаха в област, често посещавана от туземци.

Но всички надделяха умората си и на другия ден призори малкият отряд тръгна отново на път.

Между планината Икиранги, която остана надясно, и планината Харди, чийто връх се издигаше вляво на хиляда сто и десет метра, пътуването стана много мъчно. Оттук по протежение на десет мили се простираше една равнина, цялата обрасла със „съпъл-джекс“, вид жилави лиани, основателно наречени „задушващи лиани“. При всяка крачка ръцете и краката се заплитаха в тях и те като истински змии се обвиваха около тялото. В продължение на два дена пътешествениците трябваше да напредват с брадва в ръка и да се борят срещу тази хидра със сто хиляди глави, срещу тия противни лепкави растения, които Паганел на драго сърце би причислил към зоофитите¹¹².

В тази равнина ловът стана невъзможен и ловците не даваха обичайния си принос. Провизиите бяха на привършване, а нямаше с какво да ги заместят. Липсваше и вода, с която да утолят удвоената от умората жажда.

Страданията на Гленарван и другарите му станаха ужасни. За пръв път малко оставаше да изгубят кураж.

Най-сетне почти влачейки се, с бездушни тела, водени единствено от инстинкта за самосъхранение, надживял всяко друго чувство, те стигнаха до нос Лотин, на брега на Тихия океан.

На това място се виждаха няколко запустели колиби, развалини от неотдавна опустошено от войната село, запуснати ниви, следи от грабеж и пожари. Тук съдбата готвеше ново и ужасно изпитание на нещастните пътешественици.

Те бродеха край брега, когато на една миля от тях се появи отряд туземци, които се втурнаха към тях, размахвайки оръжието си. Притиснати до морето, те нямаше накъде да бягат и събирайки последни сили, Гленарван се готвеше да даде нареждане за защита, когато Джон Мангс извика:

– Лодка, лодка!

И наистина на двадесет крачки бе заседнала в пясъка една пирога с шест весла. Те за миг я спуснаха във водата, скочиха в нея и побягнаха от опасния бряг. Джон Мангс, Мак Набс, Уйлсън и Мълреди се хванаха за веслата. Гленарван хвана кормилото, а двете жени, Олбинет, Паганел и Робърт се простряха до него.

За десет минути пирогата бе вече на четвърт миля от брега. Морето беше спокойно. Бегълците пазеха дълбоко мълчание.

Но Джон не искаше да се отдалечават твърде много от брега и се

112. Животни-растения. Б. пр.

гоtvеше да заповяда да тръгнат покрай него, когато изведнъж веслото замря в ръцете му.

Беше забелязал, че три пироги излизат иззад нос Лотин с явното намерение да се спуснат подир тях.

– Навътре в морето! Навътре в морето! – провикна се той. – По-добре да загинем във вълните!

Четиримата гребци налегнаха веслата и пирогата отново се понесе в открито море. В продължение на половин час тя успя да запази разстоянието, но силите на изтощените гребци скоро намаляха и трите пироги доста ги доближиха. В момента ги делиаха най-много две мили, тъй че нямаше никаква възможност да избягнат нападението на туземците, които, въоръжени с дълги пушки, се готвеха да открият огън.

Какво правеше в това време Гленарван? Застанал прав на задната част на лодката, той търсеше на хоризонта някаква невероятна помощ. Какво чакаше той? Какво искаше? Някакво предчувствие ли имаше?

Изведнъж погледът му пламна и той протегна ръка към някаква точка в далечината.

– Кораб! – извика той. – Кораб, приятели! Гребете, гребете силно!

Нито един от четиримата гребци не се извърна да види този неочакван кораб, защото не трябваше да се губи нито един удар на веслата. Единствен Паганел стана и насочи далекогледа си към посочената точка.

– Да – каза той, – параход! Върви с пълна пара! Идва към нас! Смело, другари!

Бегълците напрегнаха нови сили и в продължение на още половин час успяха да запазят разстоянието, като тласкаха пирогата напред с бързи удари. Параходът се очертаваше все по-ясно. Разпознаваха се двете му мачти без платна и големите кълбета черен дим. Оставил кормилото на Робърт, Гленарван беше грабнал далекогледа на географа и не изпускаше нито едно движение на кораба.

Но какво ли помислиха Джон Мангълс и другарите му, когато видяха, че лицето на лорда побледня, чертите му се изкривиха и далекогледът падна от ръцете му? Една-единствена дума им обясни това внезапно отчаяние.

– „Дънкан“! – извика Гленарван. – „Дънкан“ и каторжниците.

– „Дънкан“ ли? – извика Джон, като изпусна веслото и скочи веднага.

– Да! Смърт от две страни! – промълви Гленарван, разбит от толкова мъка.

И наистина това беше яхтата, не можеше да има никакво съмнение – яхтата със своя екипаж от разбойници! Майорът не можа да сдържи едно проклятие, което отправи към небето. Това беше вече твърде много!

Междувременно пирогата бе изоставена на себе си. Накъде да я насочат? Къде да бягат? Можеха ли да избират между диваците и каторжниците?

От най-близката лодка на туземците се разнесе пушечен изстрел и куршумът удари веслото на Уйлсън. С няколко удара на греблата пирогата бе тласната към „Дънкан“.

Яхтата се движеше с пълна пара и отстоеше на не повече от половин миля. Джон Мангълс виждаше, че са оградени от всички страни и не знаеше какво да прави, в коя посока да бягат. Двете нещастни жени, обезумели, бяха паднали на колене и се молеха.

Диваците стреляха непрекъснато и куршумите валяха около пирогата. В този момент се чу силен гръм и един снаряд, изстрелян от оръдието на яхтата, прелетя над главите на бегълците. Притиснати от два огъня, те застанаха неподвижно между „Дънкан“ и лодките на туземците.

Джон Мангълс, обезумял от отчаяние, грабна брадвата. Той се готвеше да продъни пирогата, да я потопи заедно с нещастните си спътници, когато един вик на Робърт го спря.

– Том Остин! Том Остин! – викаше детето. – Той е на яхтата! Виждам го! Той ни позна! Маха с шапка!

Брадвата остана вдигната в ръката на Джон.

Над главата му изсвири нов снаряд и разби на две най-близката от трите пироги, а в това време на „Дънкан“ избухна мощно „ура“.

Ужасени, диваците обърнаха лодките си и побягнаха към брега.

– Към нас! Към нас, Том! – извика Джон Мангълс с всички сили.

И само след няколко минути десетте бегълци, без да знаят как, без нищо да разбират, се намериха в безопасност на борда на „Дънкан“.

Глава XVII

ЗАЩО „ДЪНКАН“ КРЪСТОСВАШЕ ПОКРАЙ ИЗТОЧНИЯ БРЯГ НА НОВА ЗЕЛАНДИЯ

Не могат да се опишат чувствата на Гленарван и на приятелите му, когато до ушите им достигнаха песните на стара Шотландия. В

момента, когато те стъпваха на палубата на „Дънкан“, гайдарят наду гайдата си и засвири старата шотландска песен на рода Малкъм, а екипажът поздрави с мощно „ура“ завръщането на лорда на яхтата.

Гленарван, Джон Мангълс, Паганел, Робърт, дори майорът – всички плачеха и се прегръщаха. От радост, от възторг. Географът беше напълно полудял. Той подскачаше и се прицелваше с неразделния си далекоглед в последните пироги, които бързаха да стигнат брега.

Но като видяха Гленарван и другарите му с окъсани дрехи, с измъчени лица и носещи отпечатъка на ужасни страдания, моряците прекратиха ликуванията си. На „Дънкан“ се връщаха не смелите и блестящи пътешественици, които преди три месеца надеждата беше повела по следите на капитан Грант, а техните сенки. Случаят, само случаят ги бе довел на кораба, който те не очакваха вече да видят! И в какво окаяно състояние, колко изнемощели и слаби се връщаха те!

Но преди да помисли за умората, глада и жаждата, Гленарван започна да разпитва Том Остин какво дирят по тия места! Защо „Дънкан“ се намира на източния бряг на Нова Зеландия? Как не е попаднал в ръцете на Бен Джойс? Каква щастлива случайност ги е извела по пътя на бегълците?

„Защо? Как? По какъв повод?“ Така започваха всички въпроси, които се сипеха едновременно върху Том Остин. Старият моряк не знаеше кого да слуша по-напред. Затова реши да слуша само лорд Гленарван и да отговаря само на него.

– А каторжниците? – запита Гленарван. – Какво направихте с каторжниците?

– Каторжниците?... – отговори Том Остин с израз на човек, който не разбира зададения му въпрос.

– Да! Разбойниците, които нападнаха яхтата?

– Коя яхта? – учуди се Том Остин. – Яхтата на ваша светлост?

– Да, Том! „Дънкан“! А Бен Джойс, който дойде на яхтата?

– Аз не познавам Бен Джойс никога не съм го виждал – отговори Остин.

– Никога? – провикна се Гленарван, поразен от отговорите на стария моряк. – Тогава кажете ми, Том, защо „Дънкан“ кръстосва в този момент край бреговете на Нова Зеландия?

Ако Гленарван, леди Елена, мис Грант, Паганел, майорът, Робърт, Джон Мангълс, Олбинет, Мълреди и Уйлсън не разбираха нищо от учудването на стария моряк, те бяха слисани напълно, когато Том Остин отговори спокойно:

– „Дънкан“ кръстосва тук по заповед на ваша светлост.

– По моя заповед! – възкликна Гленарван.

– Да, милорде. Аз изпълнявам вашите нареждания, дадени ми с писмото ви от 14 януари.

– С писмото ми? С моето писмо? – възкликна наново Гленарван.

Десетте пътешественици заобиколиха Том Остин и го поглъщаха с погледи. Значи писмото от Сноуи ривър беше стигнало до „Дънкан“?

– Чакайте малко, Том! – поде Гленарван. – Да се обясним, защото почвам да мисля, че сънувам. Значи получихте писмото?

– Да, писмо от ваша светлост.

– В Мелбърн.

– Да, в Мелбърн, в момента когато завършвах поправките на кораба.

– И това писмо?...

– То не беше писано с вашата ръка, но беше подписано от вас, милорде.

– Точно така. И писмото ви беше донесено от един каторжник на име Бен Джойс.

– Не, от един моряк, наречен Еъртън, боцман на „Британия“.

– Да! Еъртън и Бен Джойс са едно и също лице. А какво пишеше в това писмо?

– В него ми се даваше заповед да напусна веднага Мелбърн и да отида да кръстосвам по източното крайбрежие на...

– На Австралия! – викна Гленарван с такава настойчивост, че смути стария моряк.

– На Австралия? – повторно запита Том с широко отворени очи. – Не! На Нова Зеландия!

– На Австралия, Том, на Австралия! – отговориха в един глас спътниците на Гленарван.

Това съвсем обърка Остин. Гленарван му говореше с такава увереност, че той се изплаши да не би да е прочел погрешно писмото. Нима той, верният и изпълнителен моряк, е могъл да направи такава грешка? Том се изчерви и смути.

– Успокойте се, Том – каза леди Елена. – Провидението е искало да...

– Не, госпожо! – поде старият Том. – Извинете, но това е невъзможно! Не съм се излъгал! Еъртън също прочете писмото и тъкмо той, обратно на вашите нареждания, искаше да ме насочи към австралийския бряг!

– Еъртън? – възкликна Гленарван.

– Да, той самият. Той ме убеждаваше, че това е грешка и че вие ми давате среща в залива Туфолд!

– А пазите ли писмото, Том? – попита майорът, извънредно заинтригуван.

– Да, господин Мак Набс – отговори Остин. – Ще отида да го потърся.

Остин изтича до кабината си в предната част на кораба. Докато го нямаше всички се споглеждаха и мълчаха. Само майорът, вперил поглед в Паганел, скръсти ръце и каза:

– Но трябва да се признае, Паганел, това е вече прекалено!

– Какво? – запита географът, който, превил гръб и с очила на челото, приличаше на огромна въпросителна.

Остин се върна. Той държеше в ръка писмото, писано от Паганел и подписано от Гленарван.

– Моля ваша светлост да прочете – каза старият моряк. Гленарван взе писмото и зачете:

– „Заповядвам на Том Остин да тръгне незабавно и да отведе «Дънкан» при 37 градуса ширина на източния бряг на Нова Зеландия...“

– Нова Зеландия! – извика Паганел, като подскочи.

Той грабна писмото от ръцете на Гленарван, разтърка очи, намести очилата на носа си и прочете на свой ред.

– „Нова Зеландия!“ – каза той по начин, който не може да се предаде, и писмото се изплъзна от пръстите му.

В този момент той почувствува, че някой сложи ръка на рамото му. Обърна се и се намери лице в лице с майора.

– Е, мой драги Паганел – каза Мак Набс сериозно, – все пак е щастие, че не сте изпратили „Дънкан“ в Кохинхина!

Тази шега довърши горкия географ. Неудържим смях обхвана целия екипаж на яхтата. Паганел ходеше като луд напред-назад, хващаше се за главата с две ръце, скубеше си косите. Не знаеше какво да прави, нито какво иска! Спусна се несъзнателно по стълбата на задния дек, тръгна безцелно по палубата право напред, като залиташе, и се изкачи на носовия мостик. Там краката му се оплетоха в купчина въжета. Препъна се. Ръката му случайно улови някаква връв.

Изведнъж се разнесе страшен гръм. Изгърмя оръдието от носовия мостик и обсипа тихите води на морето с градушка от картеч. Злополучният Паганел бе дръпнал въжето на зареденото оръдие, ударникът се бе спуснал върху запалителния заряд, от което последва гърмежът. Самият

географ бе отхвърлен към стълбата на мостика и изчезна във входника, който водеше към помещението на екипажа.

След изненадата от изстрела последва вик на ужас. Всички помислиха, че се е случило нещастие. Десетина моряци се втурнаха в палубното помещение и изнесоха оттам Паганел, свит на две.

Географът бе безмълвен.

Отнесоха дългото му тяло на кърмовия дек. Другарите на честния французин бяха отчаяни. Майорът, който при сериозни случаи ставаше и лекар, се готвеше да съблече нещастния Паганел, за да превърже раните му, но щом посегна към него, умиращият подскочи, сякаш го удари електрически ток.

– Никога! Никога! – извика той и като загърна слабото си тяло в парцаливите дрехи, започна да се закопчава със странна бързина.

– Но, Паганел... – каза майорът.

– Не! По никакъв начин!

– Трябва да ви прегледам...

– Няма какво да преглеждате!

– Може би сте счупили... – поде Мак Набс.

– Да – отговори Паганел, като застана здраво на дългите си крака, – но това, което съм счупил, ще го поправи дърводелецът!

– А какво е то?

– Палубната подпорка, която се счупи при падането ми.

При тия думи всички избухнаха в още по-силен смях. Отговорът успокои приятелите на Паганел, който беше излязъл здрав и читав от приключението си с оръдието на носовия мостик.

„Гледай ти – помисли си майорът, – какъв странно срамежлив географ!“

В това време Паганел беше дошъл на себе си от голямото вълнение и трябваше да отговори на един въпрос, който не можеше да избегне.

– Сега, Паганел – каза му Гленарван, – отговорете откровено. Признавам, че вашата разсеяност се оказа спасителна. Без вас „Дънкан“ бездруго щеше да падне в ръцете на каторжниците. Без вас отново щяхме да бъдем хванати от маорите! Но за бога, кажете, каква странна асоциация на мислите, какво свръхестествено умствено заблуждение ви накара да напишете „Нова Зеландия“ вместо „Австралия“?

– Защото, дявол да го вземе – възкликна Паганел, – защото...

Но в този момент погледът му се спря на Робърт и Мери Грант и той изведнъж млъкна. След това отговори:

– Какво да ви кажа, Гленарван, аз съм побъркан, луд, непоправим и

ще си умра в кожата на най-разсеяния човек...

– Ако само не ви одерат жив – добави майорът.

– Да ме одерат жив? – провикна се географът ядосано. – Това някакъв намек ли е?...

– Какъв намек, Паганел? – запита Мак Набс спокойно.

Инцидентът нямаше други последици. Тайната за появяването на „Дънкан“ бе изяснена. Спасените по чудо пътешественици мислеха вече само за едно. Да се оттеглят в уютните си кабинни и да закусят.

Но когато леди Елена и Мери Грант, майорът, Паганел и Робърт отидоха в каюткомпанията, Гленарван и Джон Мангълс задържаха Том Остин при себе си. Искаха да го разпитат за още нещо.

– А сега, мой стари Том – каза Гленарван, – отговорете ми: заповедта да отидете да кръстосвате край бреговете на Нова Зеландия не ви ли се стори странна?

– Да, ваша светлост, бях много изненадан – отговори Остин, – но аз нямам навик да разсъждавам върху заповедите, които ми се дават, и се подчиних. Можех ли да постъпя другояче? Ами ако поради това, че не бях изпълнил точно вашите нареждания, се случеше някоя катастрофа, нямаше ли да бъда виновен? Вие бихте ли постъпили другояче, капитане?

– Не, Том – отговори Джон Мангълс.

– Но какво си помислихте? – запита Гленарван.

– Помислих, ваша светлост, че в интереса на Хари Грант трябва да отида там, където ми нареждахте да отида. Допуснах, че вследствие на нови комбинации някой кораб ще ви отведе в Нова Зеландия и аз трябва да ви чакам на източния бряг на острова. Впрочем, напушайки Мелбърн, аз запазих в тайна моето предназначение и екипажът го узна едва в открито море, когато австралийският бряг беше вече изчезнал от погледите ни. Но тогава на кораба се случи нещо, което ме постави в недоумение.

– Какво именно, Том? – попита Гленарван.

– Това, че когато на другия ден след заминаването боцманът Еъртън узна за предназначението на „Дънкан“...

– Еъртън? – извика Гленарван. – Той е значи тук, на кораба?

– Да, ваша светлост.

– Еъртън – тук! – повтори Гленарван, като погледна Джон Мангълс.

– Така е било писано! – отговори младият капитан.

За миг с бързината на светкавица поведението на Еъртън, неговата дълго обмисляна измяна, раната на Гленарван, покушението над

Мълреди, страданията на експедицията, затънала в блатата на Сноуи, цялото минало на този негодник премина пред очите на двамата мъже. И ето сега по много странно стечение на обстоятелствата каторжникът беше в тяхна власт.

– Къде е той! – попита живо Гленарван.

– В една от кабините на носа, под стража – отговори Том Остин.

– Но защо сте го арестували?

– Защото, като разбра, че яхтата плава към Нова Зеландия, просто се вбеси и искаше да ме принуди да променя посоката на кораба, защото ме заплашваше, защото най-сетне искаше да разбунтува хората ми. Разбрах, че е опасен човек и трябваше да взема предпазни мерки срещу него.

– И оттогава?

– Оттогава седи в кабината си и не се опитва да излезе.

– Добре, Том.

В този момент Гленарван и Джон Мангълс бяха повикани в ка-ют-компанията. Закуската, от която имаха такава голяма нужда, беше готова. Те насядаха около масата и не споменаха нищо за Еъртън.

Но когато закуската свърши и когато всички, отпочинали и нахранени, се събраха на палубата, Гленарван им съобщи за присъствието на боцмана на кораба и за намерението си да го разпита пред тях.

– Може ли да не присъствавам на разпита? – попита леди Елена. – Признавам ви, драги Едуард, че ще ми бъде много трудно да гледам този нещастник.

– Това е очна ставка, Елена – отговори лорд Гленарван. – Моля ви, останете. Бен Джойс трябва да се срещне очи в очи с всичките си жертви!

Леди Елена се преклони. Мери Грант и тя седнаха до лорд Гленарван, а около тях се наредиха майорът, Паганел, Джон Мангълс, Робърт, Уйлсън, Мълреди, Олбинет – всички, които бяха жестоко пострадали от измяната на каторжника. Екипажът на яхтата, без още да разбира значението на тази сцена, пазеше дълбоко мълчание.

– Доведете Еъртън! – каза Гленарван.

Глава XVIII ЕЪРТЪН ИЛИ БЕН ДЖОЙС

Еъртън се яви. Той премина по палубата с уверени стъпки и се

изкачи по стълбите на предния дек. Очите му бяха мрачни, зъбите стиснати, юмруците конвулсивно свити. Външният му вид не издаваше нито високомерие, нито смиреност. Когато се намери пред лорд Гленарван, той кръстоса ръце и спокоен и мълчалив, зачака да го разпитат.

– И тъй, Еъртън – каза Гленарван, – ето ни на същия тоя „Дънкан“, който вие искахте да предадете на шайката на Бен Джойс!

При тия думи устните на боцмана потрепераха. Лека руменина покори равнодушното му лице. Но не руменина от разкаяние, а от срам за неуспеха си. На тази яхта, която смяташе да командува като господар, сега той беше пленник и съдбата му щеше да се реши след няколко минути.

Той обаче не отговори. Гленарван чакаше търпеливо. Но Еъртън пазеше пълно мълчание.

– Говорете, Еъртън, какво имате да кажете? – поде Гленарван.

Еъртън се поколеба, бръчките на челото му се вдълбаха, после спокойно каза:

– Няма какво да кажа, милорде. Направих глупостта да се остава да ме хванат. Постъпете, както намерите за добре.

Като каза това, боцманът погледна към брега, който се разстиляше на запад, и се престори, че му е напълно безразлично всичко, което ставаше около него. Гледайки го, човек би помислил, че е чужд на това тежко престъпление. Но Гленарван беше решил да бъде търпелив. Той имаше всичкия интерес да научи някои подробности от тайнственото минало на Еъртън, особено във връзка с Хари Грант и „Британия“. Ето защо той продължи разпита, като говореше извънредно меко и сдържайки напълно вътрешното си негодувание.

– Аз мисля, Еъртън – продължи той, – че няма да откажете да отговорите на някои въпроси, които искам да ви задам. Преди всичко как трябва да ви наричам – Еъртън или Бен Джойс? Били ли сте, или не сте били боцман на „Британия“?

Еъртън продължаваше да гледа безучастно към брега, сякаш не чуваше въпросите.

Гленарван, чиито очи пламнаха, продължи да разпитва боцмана.

– Кажете ми, как напуснахте „Британия“ и защо бяхте в Австралия?

Същото мълчание, същото безразличие.

– Чуйте ме добре, Еъртън – продължи Гленарван. – Във ваш интерес е да говорите. Вашата откровеност е единственият начин да облекчите положението си. За последен път, искате ли да отговорите на въпросите ми?

Еъртгън обърна глава към Гленарван и го погледна в очите.

– Милорде – каза той, – няма какво да отговарям. Не аз, а правосъдието трябва да доказва вината ми.

– Доказването ще бъде лесно! – отговори Гленарван.

– Лесно ли, милорде? – поде Еъртгън с насмешка. – Струва ми се, че ваша светлост се увлича. Аз твърдя, че и най-добрият съдия от Темпл Бар ще се позатрудни с мене! Кой ще каже защо съм дошъл в Австралия, щом капитан Грант го няма? Кой ще докаже, че аз съм търсеният от полицията Бен Джойс, когато тя никога не ме е държала в ръцете си, а другарите ми са на свобода? Кой освен вас може да ме обвини в нещо, и то не в престъпление, а дори само в някакво осъдително деяние? Кой може да потвърди, че съм искал да завладея този кораб и да го предам на каторжниците? Никой, чувате ли, никой! Вие ме подозирате? Добре! Но за да се осъди един човек, трябва да докажат доказателства, а доказателства вие нямате. Докато не се докаже обратното, аз съм Еъртгън, боцман на „Британия“.

Говорейки така, Еъртгън се беше разпалил, но веднага след това се върна към предишното си безразличие. Навярно бе предполагал, че декларацията му ще приключи разпита, но Гленарван заговори наново:

– Еъртгън, аз не съм съдия, който е натоварен да води следствие срещу вас. Това не е моя работа. Важно е обаче нашите позиции да бъдат изяснени. Аз не искам от вас нищо, което би могло да ви компрометира. Това е работа на правосъдието. Но вие знаете каква е целта на нашето пътуване и само с една дума можете да ни насочите към следите, които загубихме. Искате ли да говорите?

Еъртгън поклати глава като човек, който е решил да мълчи.

– Искате ли да ми кажете къде е капитан Грант? – запита Гленарван.

– Не, милорде – отговори Еъртгън.

– Искате ли да ми кажете къде е загинал „Британия“?

– Също не.

– Еъртгън – отговори Гленарван почти с умоляващ глас, – ако знаете къде се намира капитан Грант, не искате ли да съобщите поне на нещастните му деца, които чакат само една дума от вас?

Еъртгън се поколеба. Лицето му се сви, но все пак промълви с нисък глас:

– Не мога, милорде!

И веднага добави рязко, сякаш се упрекваше за моментната си слабост:

– Не, няма да говоря! Обесете ме, ако искате!

– Да ви обесим! – викна Гленарван, обладан внезапно от гняв. Но бързо се овладя и добави сериозно:

– Еъртън, тук няма нито съдии, нито палачи. При първото ни спиране вие ще бъдете предаден в ръцете на английските власти.

– Та това искам и аз! – отвърна боцманът.

После се върна със спокойни крачки в кабината, която му служеше за затвор. На вратата му бяха поставени двама моряци със заповед да следят и най-малките му движения. Свидетелите на тази сцена се оттеглиха възмутени и отчаяни.

Като не успя да сломи упорството на Еъртън, какво оставаше на Гленарван? Разбира се, да изпълни взетото в Идън решение. Да се върне в Европа, като евентуално поднови неуспели-те издирвания по-късно, тъй като засега следите на „Британия“ бяха безвъзвратно изгубени, а документът не се поддаваше на никакво ново тълкование. Още повече че тридесет и седмият паралел не минаваше през други страни. Не оставаше нищо друго, освен „Дънкан“ да се върне.

След като се посъветва с другарите си, Гленарван обсъди с Джон Мангс по-подробно въпроса за връщането. Джон прегледа складовете. Въглища имаха най-много за 15 дни. Тъй че трябваше да се снабдят с гориво от най-близкото пристанище.

Джон предложи на Гленарван да отидат до залива Талкауано, където „Дънкан“ се беше вече продоволствувал, преди да започнат околосветското пътуване. Този път беше прав и минаваше тъкмо по тридесет и седмия паралел. Оттам яхтата, след като се запаси добре, ще тръгне на юг, ще заобиколи нос Хорн и ще се върне в Шотландия по Атлантическия океан.

Планът бе приет и на механика бе дадена заповед да засили парата. След половин час бе взет курс по посока на Талкауано. Морето отговаряше напълно на името си Тих океан. В шест часа вечерта последните планини на Нова Зеландия изчезнаха в топлите мъгли на хоризонта.

Започваше обратният път. Тъжно пътуване за тия смели търсачи, които се връщаха в родината си без Хари Грант. И затова екипажът на яхтата, така щастлив при тръгването, така уверен в успеха на експедицията, сега се връщаше в Европа, победен и обезкуражен. Нито един от тия храбри моряци не се вълнуваше от мисълта, че се прибира у дома си. Напротив, те всички бяха готови още дълго да се борят с морските опасности, за да намерят капитан Грант.

Така след оваците, с които бе посрещнато появянето на

Гленарван, настъпи униние. Между пътниците вече нямаше ония весели разговори, които оживяваха по-рано пътуването. Всеки се държеше настрана в самотата на своята кабина и рядко някой от тях се показваше на палубата на „Дънкан“.

Човекът, който обикновено отразяваше преувеличени и добрите, и лошите настроения на кораба, Паганел, който при нужда би измислил дори и надеждата, същият този Паганел сега беше мълчалив и мрачен. Той почти не се показваше. Неговата природна бърливост, неговата френска живост се бяха превърнали в мълчание и отчаяние. Той дори изглеждаше по-обезсърчен от другарите си. Ако Гленарван споменеше, че ще поднови издирванията, Паганел поклащаше глава като човек, който вече на нищо не се надява и който си е съставил окончателно мнение за съдбата на корабокрушенците от „Британия“. Чувствуваше се, че той ги смята за безвъзвратно загубени.

А на яхтата се намираще един човек, който можеше да даде сведения за тази катастрофа, но той продължаваше да мълчи. Това беше Еъртън. Нямаше никакво съмнение, че този негодник знае, ако не истината за настоящата съдба на капитана, то поне мястото на корабокрушението. Но, разбира се, ако намереха Грант, Грант щеше да бъде свидетел срещу него и затова той настойчиво мълчеше. Този факт беше породил против него голяма злоба особено между моряците, които искаха да се разправят с него.

На няколко пъти Гленарван поднови опитите си да узнае нещо от боцмана. Не помогнаха нито обещанията, нито заплахите. Упорството на Еъртън беше толкова голямо и толкова необяснимо, че майорът почна да мисли, че той не знае нищо. Неговото мнение споделяше впрочем и географът и с това потвърждаваше своите лични схващания за съдбата на Хари Грант.

Но ако Еъртън не знаеше нищо, защо не кажеше, че не знае? Неговото незнание не можеше да му навреди, а мълчанието му увеличаваше мъчнотиите за съставянето на нов план. От обстоятелството, че срещнаха Еъртън в Австралия, можеше ли да се заключи, че и Хари Грант се намира там? Трябваше значи на всяка цена да накарат Еъртън да говори.

Като виждаше неуспеха на мъжа си, леди Елена му поиска разрешение да опита тя да сломи упорството на боцмана. Там където мъжът е претърпял неуспех, може би жената с присъщата ѝ благост би успяла. Не е ли това вечната история от баснята за урагана, който не може да смъкне палтото от гърба на път-ника, докато и най-слабият слънчев лъч го принуждава да се съблече веднага. Гленарван познаваше

интелигентността на своята млада жена и ѝ даде пълна свобода на действие.

Този ден, 5 март, Еъртън бе доведен в апартамента на леди Елена. Мери Грант присъствуваше на срещата, защото нейното влияние можеше да бъде голямо, а леди Елена не искаше да пропусне никакъв шанс за успех.

Двете жени останаха насаме с боцмана на „Британия“ цял час, но за резултата от разговора им не се узна нищо. Какво му бяха говорили, какви доводи бяха изтъкнали, за да изтръгнат тайната на каторжника, всичките подробности на този разговор останаха неизвестни. Впрочем когато се разделиха с Еъртън, изразът на лицата им свидетелствуваше за неуспех и истинско обезсърчаване.

Затова, когато отведеха боцмана в кабината му, моряците го посрещнаха със страшни закани. Той се задоволи само да вдигне рамене, с което засили още повече яростта на екипажа, та, за да я възпрат, стана нужда дори Джон Мангълс и Гленарван да се намесят.

Но леди Елена не се сметна за победена. Реши да се бори докрай с тази безмилостна душа и на другия ден тя самата отиде в кабината на Еъртън, за да избегне сцените, които предизвикваше неговото минаване по палубата.

В продължение на два часа добрата и мила шотландка остана сама лице с лице с главатаря на каторжниците. Гленарван, обзет от нервно вълнение, се разхождаше около кабината, решен ту да използва докрай изгледите за успех, ту да избави жена си от този мъчителен разговор.

Но този път, когато леди Елена се появи, чертите на лицето ѝ изразяваха надежда. Беше ли успяла да изтръгне тайната и да пробуди в сърцето на този негодник последната останала милост?

Мак Набс, който я видя пръв, не можа да въздържи израза на недоверие, изписан по лицето му.

При все това между екипажа веднага се разнесе слух, че най-сетне боцманът е отстъпил пред настоятелните молби на леди Елена. Сякаш през всички премина електрически ток. Моряците се събраха на палубата по-бързо, отколкото ако ги бе повикала на работа свирката на Том Остин.

Междувременно Гленарван се беше втурнал към жена си.

– Проговори ли? – попита той.

– Не – отговори леди Елена, – но отстъпвайки пред молбите ми, Еъртън поиска да ви види.

– Ах, мила Елена, вие успяхте!

– Надявам се, Едуард.

– Дадохте ли му някое обещание, което аз трябва да потвърдя?

– Едно-единствено, драги мой, че ще употребите всичкото си влияние, за да смекчите участието на този нещастник.

– Добре, мила Елена. Нека Еъртън дойде веднага при мене. Леди Елена се прибра в стаята си, придружена от Мери Грант, а боцманът бе отведен в каюткомпанията, където го чакаше лорд Гленарван.

Глава XIX СПОГОДБАТА

Щом боцманът се намери пред лорда, пазачите му се оттеглиха.

– Вие сте искали да ми говорите, Еъртън? – каза Гленарван.

– Да, милорде – отговори боцманът.

– Само на мен ли?

– Да, но мисля, че ако майор Мак Набс и господин Паганел присъствуват на нашия разговор, би било по-добре.

– За кого?

– За мене.

Еъртън говореше спокойно. Гленарван го погледна втренчено. След това нареди да повикат Мак Набс и Паганел, които се отзоваха веднага на поканата му.

– Ние ви слушаме – каза Гленарван, веднага щом двамата му приятели седнаха около масата на каюткомпанията.

В продължение на няколко секунди Еъртън се помъчи да събере мислите си и каза:

– Милорде, обичай е при сключване на договор или спогодба между две страни да има и свидетели. И аз поисках да присъствуват господата Паганел и Мак Набс, защото всъщност идвам да ви предложа една сделка.

Гленарван, който беше свикнал с обноските на Еъртън, дори не сви вежди, макар че сделка между него и този човек му се стори нещо странно.

– Каква е тази сделка! – запита той.

– Ето я – отговори Еъртън. – Вие искате да узнаете от мене някои дребни сведения, които могат да ви бъдат полезни. Аз пък искам да получа от вас известни изгоди, които за мен са ценни. Дай, за да ти дадат, милорде! Съгласен ли сте с това, или не?

– Какви са тия сведения? – запита Паганел.

– Не – намеси се Гленарпан, – по скоро какви са тия изгоди?

Еъртън кимна с глава, с което показа, че разбира мисълта на Гленарван.

– Ето изгодите, които искам от вас – каза той. – Вие все още имате намерение да ме предадете на английските власти, нали?

– Да, Еъртън, и с право.

– Не отричам – отговори спокойно боцманът. – Значи няма да се съгласите да ме пуснете на свобода?

Гленарван се поколеба, преди да отговори на този направо зададен въпрос. От това, което щеше да каже, зависеше може би съдбата на Хари Грант! Но чувството му на дълг към правосъдието надделя и той каза:

– Не, Еъртън, не мога да ви пусна на свобода.

– Аз и не искам това – отговори гордо боцманът.

– Тogaва какво искате?

– Нещо средно, милорде, нещо между бесилката, която ме чака, и свободата, която вие не можете да ми дадете.

– И то е?...

– Да ме оставите на някой от необитаваните острови на Тихия океан, като ме снабдите с предмети от първа необходимост. Там аз ще се справя, както мога, и ще се разкая, ако имам време.

Гленарван, който не очакваше такова предложение, погледна приятелите си. Те мълчаха. След като поразмисли няколко секунди, той отговори:

– Еъртън, ако ви обещава това, което ми искате, ще ми кажете ли всичко, което искам да знам?

– Да, милорде. Тоест всичко, което зная за капитан Грант и за „Британия“.

– Цялата истина?

– Цялата.

– Но с какво ми гарантирате това?...

– О, виждам какво ви смущава, милорде. Трябва да се доверите на мен, на думата на един престъпник! Така е! Но какво да се прави? Положението е такова, че няма избор.

– Ще ви вярвам, Еъртън – каза просто Гленарван.

– И добре ще направите, милорде. Впрочем, ако ви излъжа, винаги ще можете да си отмъстите!

– Как?

– Като дойдете и ме вземете пак от острова, от който няма да мога да избягам.

Еъртън имаше отговор на всичко. Сам се справяше със затрудненията, сам даваше против себе си необорими доводи. Явно беше, че иска да сключи „сделката“ неоспоримо добросъвестно. Човек не можеше да прояви по-голямо доверие. И при все това, той намери начин да отиде още по-далече по пътя на своята незаинтересованост.

– Милорде и господа – добави той, – искам да ви докажа, че играя с открити карти. Аз не само нямам намерение да ви измамя, но ще ви дам и друго доказателство за искреността си в тази сделка. Действувам честно, защото самият аз разчитам на вашата добросъвестност.

– Говорете, Еъртън – отговори Гленарван.

– Милорде, вие още не сте дали дума, че приемате предложението ми и при все това без колебание ще ви кажа, че знам много малко за капитан Грант.

– Малко ли! – провикна се Гленарван.

– Да, милорде, сведенията, които мога да ви дам, се отнасят до мен, те засягат само мене и няма да ви помогнат да намерите отново следите, които сте загубили.

По лицата на Гленарван и майора се изписа силно разочарование. Те вярваха, че боцманът знае някоя важна тайна, а той признаваше, че сведенията му ще бъдат почти безполезни. Паганел седеше безучастен.

Но признанието на Еъртън, с което той се предаваше почти без никакви гаранции, трогна слушателите му, особено когато в заключение добави:

– И така вие сте предупреден, милорде: сделката ще бъде по-изгодна за мене, отколкото за вас.

– Няма значение, Еъртън – отговори Гленарван. – Аз приемам предложението ви и ви давам дума, че ще ви сваля на някой от островите в Тихия океан.

– Добре, милорде – отговори боцманът.

Беше ли доволен от това решение този странен човек? Съмнително беше, защото по равнодушното му лице не пролича никакво вълнение. Сякаш преговаряше не за себе си, а за някой друг.

– Готов съм да отговарям – рече той.

– Няма да ви задаваме въпроси – каза Гленарван. – Разкажете ни, каквото знаете, Еъртън, като преди всичко ни кажете кой сте вие.

– Господа – отговори Еъртън, – аз съм наистина Том Еъртън, боцман на „Британия“. Напуснах Глазгоу с кораба на Хари Грант на 12

март 1861 година. В продължение на 14 месеца кръстосвахме заедно Тихия океан и дирехме удобно място за основаване на шотландска колония. Хари Грант беше човек, способен за големи дела, но между нас често възникваха сериозни спорове. Неговият характер не ми допаднаше. Аз не мога да се огъвам, а когато Хари Грант взема някакво решение, не е възможна никаква съпротива, милорде. Този човек е с желязна воля както по отношение на себе си, така и към другите. При все това аз се осмелих да се разбунтувам. Опитах да увлека със себе си екипажа и да завладея кораба. Дали бях прав, или не, няма значение. Но Хари Грант не се поколеба и на 8 април 1862 година ме свали на западния бряг на Австралия.

– На Австралия? – каза майорът, като прекъсна разказа на Еъртън. – Следователно вие сте напуснали „Британия“, преди да спре в Калао, откъдето са получени последните сведения за него?

– Да – отговори боцманът, – защото, докато бях на кораба, „Британия“ никога не бе спирал в Калао. И ако в чифлика на Пади О'Мур ви говорих за Калао, то бе, защото узнах тази подробност от вашите разкази.

– Продължавайте, Еъртън – каза Гленарван.

– Бях изоставен на един почти пустинен бряг, но само на двадесет мили от затворническата колония на Пърт, столицата на Западна Австралия. Скитайки по крайбрежието, срещнах група каторжници, които току-що бяха избягали. Присъединих се към тях. Ще ми позволите, милорде, да не разправам живота си през тия две години и половина. Знайте само, че станах главатар на бегълците под името Бен Джойс. През месец септември 1864 година се представих в ирландския чифлик. Бях приет като работник под името Еъртън. Там чаках случай да завладея някой кораб. Това беше главната ми цел. Два месеца по-късно пристигна „Дънкан“. През време на посещението си в чифлика вие разказахте, милорде, цялата история на капитан Грант. Тогава научих онова, което не знаех, за престоя на „Британия“ в Калао, за последните новини от него през юни 1862 година, т.е. два месеца след свалянето ми на брега, за историята с документа, за потъването на кораба някъде по тридесет и седмия паралел и най-сетне сериозните причини, които имахте, да търсите Хари Грант в Австралия. Аз не се поколебах и реших да завладея „Дънкан“, един великолепен кораб, който би надминал и най-бързите кораби от британския флот. Но той се нуждаеше от сериозни поправки и затова го оставих да замине за Мелбърн, а на вас се представих като боцман и ви предложих да ви отведе до мястото на корабкрушението,

което фиктивно посочих на източния бряг на Австралия. Така именно поведох вашата експедиция през провинцията Виктория ту следван на разстояние, ту предшествуван от моята шайка каторжници. Моите хора извършиха в Кемдънбридж едно безполезно престъпление, защото, когато „Дънкан“ дойде на източния бряг, нямаше да ми убегне, а с тази яхта щях да бъда господар на океана. Така аз ви отведох, без нищо да подозирате, до Сноуи ривър. Конете и воловете един след друг измряха, отровени с гастролобиум. Аз направих така, че колата да затъне в блата-та около Сноуи. По мое настояване... Но вие знаете останалото, милорде, и можете да бъдете сигурен, че ако не беше разсеяността на господин Паганел, сега щях да командувам „Дънкан“. Това е моята история, господа... За съжаление откритията ми не могат да ви насочат по следите на Хари Грант и както виждате, вие сключихте с мен една лоша сделка.

Боцманът млъкна, скръсти по навик ръце и зачака. Гленарван и другарите му млъчаха. Те чувстваха, че странният престъпник беше казал самата истина. Завладяването на „Дънкан“ не бе успяло по независещи от него причини. Съучастниците му действително бяха идвали на брега на Туфолд бей, както доказваше намерената от Гленарван каторжническа рубашка. Там, верни на заповедите на главатаря си, те бяха чакали яхтата и най-сетне, когато им омръзнало да чакат, сигурно се бяха отдали отново на занаята си да грабят и опожаряват селищата на Нов Южен Уелс. Майорът пръв поднови разпита, за да уточни някои дати, отнасящи се до „Британия“.

– И така – запита той боцмана, – вие сте бил свален на западния бряг на Австралия на 8 април 1862 година?

– Точно така – отговори Еъртън.

– А знаехте ли тогава какви бяха плановете на Хари Грант?

– Много смътно.

– Все пак говорете, Еъртън – каза Гленарван. – И най-малкото указание може да ни насочи по следите му.

– Ето какво мога да ви кажа, милорде – отговори боцманът. – Капитан Грант имаше намерение да посети Нова Зеландия. Тази част от програмата му обаче не бе изпълнена, докато аз бях на кораба. Тъй че не е изключено, след като е напуснала Калао, „Британия“ да е отишла да проучи Нова Зеландия. Това съвпада с датата на крушението на тримачтовия кораб, посочена в документа – 27 юни 1862 година.

– Ясно – каза Паганел.

– Но нищо от запазените в документа остатъци от думи не може да

се отнася до Нова Зеландия – рече Гленарван.

– На това аз не мога да отговоря – каза боцманът.

– Добре, Еъртън! – каза Гленарван. – Вие удържахте думата си, аз също ще удържа моята. Ще обсъдим на кой тихоокеански остров да ви свалим.

– О, това ми е безразлично, милорде – отговори Еъртън.

– Върнете се в кабината си – каза Гленарван – и чакайте нашето решение.

Боцманът се оттегли под охраната на двама моряци.

– Този престъпник би могъл да бъде човек – каза майорът.

– Да – отговори Гленарван. – Той има силен характер и е умен! Жалко, че с тия си способности е тръгнал по кривия път.

– А Хари Грант?

– Боя се, че е загубен завинаги! Бедните деца! Кой би могъл да каже къде е баща им?

– Аз! – отговори Паганел. – Да, аз!

За отбелязване беше, че географът, обикновено толкова слад-кодурмен и нетърпелив, бе мълчал почти през целия разпит на Еъртън. Той слушаше безмълвно. Но последната дума, която произнесе, струваше повече от всички други и накара Гленарван да подскочи.

– Вие, Паганел – възкликна той. – Вие знаете къде е капитан Грант?

– Да, доколкото може да се знае – отговори географът.

– А откъде?

– Все от същия тоя документ.

– А! – обади се майорът с тон на истинско недоверие.

– Най-напред ме изслушайте, Мак Набс – каза Паганел, – а след това вдигайте рамене. Не казах нищо досега, защото нямаше да ми повярват. А беше и безполезно. И ако се решавам да говоря сега, то е, защото думите на Еъртън потвърждават моето мнение.

– Значи Нова Зеландия? – попита Гленарван.

– Слушайте и съдете – отговори Паганел, – не без причина или по право не без „известна причина“ аз извърших грешката, която ни спаси. В момента когато пишех това писмо под диктовката на Гленарван, думата „Зеландия“ се въртеше постоянно в главата ми. Причината беше следната: вие си спомняте, че бяхме в колата. Мак Набс току-що беше разказал на леди Елена историята с каторжниците. Той й беше дал броя от „Австралийски и Новозеландски вестник“, който описваше катастрофата при Кемдънбридж. В момента когато пишех, вестникът лежеше на пода и беше сгънат така, че от заглавието му се виждаха само две

срички. Тия две срички бяха „aland“. Какво просветление озари мозъка ми! „Aland“ беше тъкмо дума от английския документ, дума, която превеждахме дотогава „на земята“, а която всъщност беше окончанието на собственото име Zeland – Зеландия.

– Хм! – възкликна Гленарван.

– Да – продължи Паганел с дълбоко убеждение, – това тълкование не ми беше дошло на ума и знаете ли защо? Защото, естествено, аз прочухах френския документ, по-пълн от другите, но в който липсва тази важна дума.

– Охо! – каза майорът. – Вие имате прекалено въображение, Паганел, и лесно забравяте предишните си тълкования.

– Говорете, майоре, аз съм готов да ви отговоря.

– Тогава какво става с думата „austra“? – запита майорът.

– Каквото и по-рано. Тя означава само „южни“ страни.

– Добре! Ами сричките „indi“, които отначало бяха корен на думата „indiens“ – „индианци“, а после корен на „indigenes“ – „туземци“?

– Е, добре – отвърна Паганел, – за трети и последен път те ще бъдат първите две срички от думата „indigence“, т.е. „окаяно състояние“.

– А „contin“? – извика Мак Набс. – Още ли означава континент?

– Не, защото Нова Зеландия е само остров.

– Тогава?... – запита Гленарван.

– Драги лорде – отговори Паганел, – ще ви превода документа според моето трето тълкование и вие ще съдите. Трябва обаче да направя две забележки: 1) по възможност забравете предишните тълкования и се освободете от всяко предубеждение и 2) някои пасажи ще ви се сторят „пресилени“, а възможно е да ги превеждам и неточно, но те нямат никакво значение като например думата „агония“, която ме смущава, но която не мога да обясня другояче. Впрочем за основа на моите тълкования служи френският документ, а недейте забравя, че той е писан от англичанин, на когото особеностите на френски език може би не са били познати. След този предговор започвам.

И Паганел, като произнасяше бавно всяка сричка, прочете следното:

„Н а 27 юни 1862 година тримачтовият кораб «Британия» от Глазгоу претърпя крушение след дълга агония в южните морета край бреговете на Нова Зеландия (по английски Zealand). Двама моряци и капитан Грант успяха да стигнат брега. Там, непрекъснато в окаяно състояние, те хвърлиха този документ при... дължина и 37° 11' ширина. Елате им на помощ, иначе те са загубени.“

Паганел спря. Тълкуването му беше приемливо. Но тъкмо защото то беше толкова правдоподобно, колкото и предишните, можеше да бъде и погрешно. По тази причина Гленарван и майорът дори не мислеха да го оспорват. При все това понеже следи от „Британия“ не бяха намерени нито по бреговете на Патагония, нито по бреговете на Австралия, в точките, където тия земи се пресичат от тридесет и седмия паралел, шансовете бяха в полза на Нова Зеландия. Тази забележка на Паганел направи силно впечатление на приятелите му.

– Сега, Паганел – каза Гленарван, – ще ми кажете ли защо от близо два месеца пазехте в тайна това тълкование?

– Защото не исках и този път да ви давам напразни надежди. Освен това отивахме към Окленд, към мястото, лежащо на ширината, посочена в документа.

– А защо не казахте нищо и тогава, когато бяхме отклонени от този път?

– Защото, колкото и вярно да е това тълкование, то не може да помогне за спасяването на капитана. Дори ако допуснем, че капитан Хари Грант е бил изхвърлен в Нова Зеландия, щом са изтекли две години, без да даде знак за живот, значи, че е загинал при коработрушението или е станал жертва на новозеландците.

– Следователно мислите, че?... – запита Гленарван.

– Че може би ще намерим някои остатъци от коработрушението, но че самите коработрушеници от „Британия“ са безвъзвратно загубени!

– Мълчание върху всичко това, приятели! – каза Гленарван. – И оставете на мен да избира момента, когато да съобщя тази скръбна новина на децата на капитан Грант.

Глава XX ВИК В НОЩТА

Екипажът скоро узна, че тайнствената съдба на капитан Грант е била изяснена от разкритията на Еъртън. Всички на яхтата бяха много обезкуражени, защото бяха разчитали на боцмана, а боцманът не знаеше нищо, което би могло да насочи „Дънкан“ по следите на „Британия“.

Посоката на яхтата бе запазена. Оставаше само да изберат острова, на който да свалят Еъртън.

Паганел и Джон Мангълс се справиха с корабните карти. Тъкмо по тридесет и седмия паралел се намираще един уединен остров, познат

под името Мария-Терезия. Той представлява една скала, загубена сред Тихия океан, и отстои на три хиляди и петстотин мили от американския бряг и на хиляда и петстотин от Нова Зеландия. На север най-близките до него земи образуват архипелага Помоту, под френски протекторат. На юг никаква земя чак до вечните ледове на Южния полюс. Никой кораб не идва до този самотен остров и никога до него не достигат новини от света. Единствено буревестниците се отбиват на него, за да си починат от дългия полет. Много карти дори не отбелязват тази скала, в която се разбиват вълните на Тихия океан.

Ако някъде на земята действително съществува пълно усамотение, то е на този остров, захвърлен далеч от всички човешки пътища. Решението беше съобщено на Еъртън, който прие да живее там, далеч от себеподобните си, и „Дънкан“ взе курс към Мария-Терезия.

В този момент местонахождението на кораба бе такова, че ако се прокараше една съвсем права линия, тя би минала през острова, залива Талкауано и дължината на „Дънкан“.

След два дни, в два часа, дежурният моряк съобщи, че вижда земя на хоризонта. Това беше Мария-Терезия, нисък и продълговат остров, който едва се подаваше над вълните и приличаше на огромен кит. Тридесет мили го отделяха още от яхтата, която пореше вълните със скорост шестнадесет мили в час.

Малко по малко профилът на острова се очерта на хоризонта. Слънцето, което клонеше на запад, изрязваше върху светлия си фон неговия странен силует. Тук-там се издигаха няколко ниски върхове, озарени от лъчите на дневното светило. В пет часа на Джон Мангълс се стори, че над острова се издига лек дим.

– Това да не е вулкан? – запита той Паганел, който с насочен далекоглед разглеждаше тази нова земя.

– Не знам какво да мисля – отговори географът. – Мария-Терезия е по-малко познат остров, но няма да се учудя, ако е образуван от някое подводно повдигане и следователно има вулканичен произход.

– Но ако е създаден от изригване – каза Гленарван, – няма ли опасност да изчезне от изригване?

– Това е малко вероятно – отговори Паганел. – Неговото съществуване от много столетия е вече една гаранция. А остров Джулия, който се бе появил в Средиземно море, остана кратко време над вълните и само няколко месеца след появяването си съвсем изчезна.

– Добре – каза Гленарван. – А мислиш ли, Джон, че ще успеем да стигнем до него преди настъпването на нощта?

– Не, ваша светлост. Не мога да излагам „Дънкан“ на опасност в тъмнината покрай брегове, които не познавам. Ще се движим бавно, с намален ход, и утре на разсъмване ще изпратим лодка на брега.

В осем часа вечерта Мария-Терезия, макар че отстоеше на не повече от пет мили, се виждаше само като едва забележима продълговата сянка. „Дънкан“ продължаваше да се доближава.

В девет часа се появи доста силна светлина. В тъмнината блесна огън. Той беше неподвижен и продължаваше да свети.

– Ето нещо, което ще потвърди, че там има вулкан – каза Паганел, като наблюдаваше внимателно огъня.

– Но на такова разстояние – отговори Джон Мангълс – би трябвало да чуем и грохота, който винаги придружава изригванията, а източният вятър не носи до нас никакъв шум.

– Наистина – каза Паганел – този вулкан свети, но мълчи. Освен това светлината му сякаш се прекъсва на отмерени интервали като светлината на фар.

– Имате право – забеляза Джон Мангълс, – при все че на този бряг няма фарове. А! – извика той. – Ето и друг огън! Този път на самия бряг! Гледайте: движи се! Мени си мястото!

Джон не се лъжеше. Беше се появил и друг огън, който от време на време сякаш изгасваше и веднага пламваше отново.

– Значи островът е обитаван? – каза Гленарван.

– От диваци, разбира се – отговори Паганел.

– Но в такъв случай не можем да оставим там боцмана.

– Не – отговори майорът, – това значи да направим лош подарък дори и на диваците.

– Ще потърсим някой друг пустинен остров – каза Гленарван, който не можа да сдържи усмивката си при „деликатността“ на Мак Набс. – Аз обещах на Еъртън да му спася живота и искам да удържа на думата си.

– Във всеки случай трябва да бъдем внимателни – добави Паганел. – Новозеландците имат варварския навик да мамят корабите с подвижни огньовете, както някога жителите на Корнуелските острови. А не е изключено и туземците от Мария-Терезия да познават този способ.

– Дръж на четвърт миля от брега! – извика Джон на кормчията. – Утре на разсъмване ще разберем каква е работата.

В единадесет часа пътниците и Джон Мангълс се прибраха в кабините си. На носа на яхтата се разхождаше по палубата дежурният моряк. На кърмата се намираще само морякът кормчия.

В този момент Мери Грант и Робърт се изкачиха на задния дек.

Двете деца на капитана, облакътени на перилата, гледаха тъжно фосфоресциращото море и светещата дияра на „Дънкан“. Мери мислеше за бъдещето на Робърт, Робърт за бъдещето на сестра си. И двамата се измъчваха за баща си. Беше ли още жив този обожаван баща? Трябваше ли да се простят с мисълта да го намерят? О, не! Какъв ще бъде животът без него? Какво ще стане с тях без него? Каква щеше да бъде досегашната им съдба, ако не бяха лорд Гленарван и леди Елена? Момчето, възмъжало от неволите, отгатваше мислите, които вълнуваха сестра му. То хвана ръката на Мери.

– Мери – каза й то, – не трябва никога да се отчайваме. Спомни си какво ни учеше татко: „Най-главното е да не падаме духом!“ – казваше той. – Да бъдем мъжествени и упорити като него! С това той преодоляваше всичко. Досега ти работеше за мен, сестро. Отсега аз ще работя за тебе.

– Мили Робърт! – отговори девойката.

– Трябва да ти съобщя нещо – продължи Робърт, – но няма да се сърдиш, нали, Мери?

– Защо да се сърдя, мое дете?

– И ще ми позволиш?

– Какво искаш да кажеш? – запита Мери разтревожена.

– Мила сестро, аз ще стана моряк...

– И ще ме напуснеш! – възкликна девойката, като стисна ръката на братчето си.

– Да, сестро! Ще стана моряк като баща си, моряк като капитан Джон! Мери, скъпа Мери, капитан Джон не е загубил надежда! Имай доверие като мен в неговата преданост! Той ми обеща да направи от мене добър, прочут моряк, а дотогава ще търсим заедно баща ни! Кажи, че си съгласна, сестро! Това, което баща ни би направил за нас, наш дълг е или поне мой да го направя за него! Моят живот има една цел, на която ще посветя цялото си съществуване: да търся, непрекъснато да търся този, който никога не би изоставил ни мене, ни тебе! Мила Мери, колко добър беше нашият баща!

– И толкова благороден, толкова великодушен! – добави Мери. – А знаеш ли, Робърт, че той бе вече една от знаменитостите на нашата страна и че щеше да бъде един от нейните велики хора, ако съдбата не го бе спряла в неговия възход.

– Да, зная! – каза Робърт.

Мери Грант притисна Робърт до сърцето си. Момчето почувствува,

че сълзите ѝ текат по челото му.

– Мери! Мери! – възкликна то. – Каквото и да казват нашите приятели, аз вярвам и винаги ще вярвам! Човек като баща ми не умира, преди да е изпълнил задачата си!

Мери Грант не можа да отговори. Сълзите я задушаваха. Хиляди чувства бушуваха в душата ѝ при мисълта, че ще бъдат предприети нови опити за издирването на Хари Грант и че предаността на младия капитан е безпределна.

– А господин Джон още ли се надява? – попита тя.

– Да – отговори Робърт. – Той е наш брат, който никога няма да ни напусне. Та нали аз ще стана моряк, мила сестро, за да търся баща си заедно с него! Съгласна ли си?

– Дали съм съгласна? Но да се разделим... – промълви младото момиче.

– Ти няма да бъдеш сама, Мери. Знам това! Моят приятел Джон ми го каза. Госпожа Елена няма да ти позволи да я напуснеш. Ти си жена, ти можеш и трябва да приемеш нейните добрини. Да откажеш – би било неблагодарност! Но един мъж – татко ми го е казвал много пъти, – един мъж трябва сам да изкове съдбата си.

– А какво ще стане с нашата скъпа къща в Дънди, пълна с толкова спомени?

– Ще я запазим, мила сестричке! Всичко е уредено, и то добре уредено от нашия приятел Джон и лорд Гленарван. Лордът ще те задържи в замъка Малкъм като своя дъщеря! Той казал това на моя приятел Джон, а моят приятел Джон го каза на мене! Там ти ще бъдеш като у дома си и ще има с кого да говориш за нашия татко, докато един ден Джон и аз ти го доведем! Ах, колко хубав ще бъде този ден! – възкликна Робърт и лицето му засия от възторг.

– Братчето ми, дете мое! – отговори Мери. – Колко щастлив би бил нашият баща, ако можеше да те чуе! Колко много приличаш на нашия любим баща, мили Робърт. Когато станеш мъж, ти ще бъдеш също като него!

– Чул те господ, Мери – каза Робърт, като се изчерви от синовна гордост.

– А как ще се отплатим на лорд и леди Гленарван? – попита Мери Грант.

– О, това няма да е мъчно! – възкликна Робърт с младежка увереност. – Ще ги обичаме, ще ги почитаме, ще им казваме това, ще ги целуваме силно и един ден при пръв случай ще се жертвуваме за тях.

– Напротив, трябва да живеем за тях! – каза девойката и покри с целувки челото на брат си. – Това повече ще им хареса, а и на мене също!

И отдадени на мечти, двете деца на капитана се загледаха едно в друго сред тъмнината на нощта. Но мислено те продължаваха разговора, продължаваха да си задават въпроси и да си отговарят. Спокойното море се люлееше на дълги къдри, а витлото чертаеше в мрака светла дияра.

Тогава се случи нещо странно, нещо свръхестествено. Изведнъж и едновременно братът и сестрата изпитаха една и съща халюцинация: стори им се, че от дълбините на вълните, ту тъмни, ту блестящи, до тях достигна дълбок, печален глас, който ги накара да изтръпнат.

– Помощ! Помощ! – викаше този глас.

– Мери – каза Робърт, – чуваш ли? Чуваш ли?

И като се наведеха над перилата, двамата започнаха да се вслушват и да се взират в нощта. Но не видяха нищо, само безкрайния мрак, който се разстилаше пред тях.

– Робърт – каза Мери, бледна от вълнение, – стори ми се... Да, стори ми се, като на тебе... Ние сме трескави и двамата, мили Робърт!...

Но повикът се чу отново и този път илюзията беше толкова пълна, че от сърцата и на двамата се изтръгна едновременно един и същ вик:

– Татко! Татко!

Мери не можа да издържи. Разбита от вълнение, тя падна безчувствена в ръцете на Робърт.

– Помощ! – извика Робърт. – Сестра ми! Баща ми! Помощ!

Морякът от кърмата се втурна да вдигне девойката. Дежурните моряци притичаха, а след тях и разбудените Джон Мангис, леди Елена и Гленарван.

– Сестра ми умира, а баща ми е там! – викаше Робърт, като сочеше вълните. От думите му не можеше нищо да се разбере.

– Да, да! – повтаряше той. – Баща ми е там! Аз чух гласа на баща си! Чу го и Мери!

В този момент Мери Грант, дошла на себе си, забъркана, викаше като безумна:

– Баща ми! Баща ми е там!

Нешащното момиче се изправи и като се наведе над перилата, искаше да се хвърли в морето.

– Милорде! Госпожа Елена! – повтаряше тя с умолително събрани ръце. – Уверявам ви, че баща ми е там! Уверявам ви, че чух как гласът му излиза от вълните като жалостен стон, като последно сбогуване!

Бедната девойка бе отново обзета от гърчения. Тя буйстваше й

трябваше да я отнесат в кабината. Леди Елена тръгна след нея, за да ѝ помогне. А Робърт повтаряше непрестанно:

– Баща ми! Баща ми е там! Сигурен съм, милорде! Свидетелите на тази мъчителна сцена разбраха, че децата на капитана са станали жертва на халюцинация. Но как да ги убедят, когато те така силно вярваха?

Гленарван се опита да стори това. Той взе Робърт за ръка и му каза:

– Ти чу ли гласа на баща си, мило дете?

– Да, милорде. Там, сред вълните! Той викаше: „Помощ! Помощ!“

– И ти позна гласа му?

– Дали съм познал гласа му, милорде? О, да! Кълна се в това. Чу го и сестра ми, позна го и тя! Възможно ли е да сме се излъгали и двамата? Милорде, да се притечем на помощ на баща ни! Лодка! Лодка!

Гленарван видя, че няма да разубеди нещастното дете. При все това направи последен опит и повика моряка от кърмата.

– Хокинз – запита той, – вие бяхте ли на кормилото, когато прилоша на мис Мери?

– Да, ваша светлост – отговори Хокинз.

– И нищо ли не видяхте, нищо ли не чухте?

– Нищо.

– Виждаш ли, Робърт.

– Ако това беше бащата на Хокинз – отговори с несъкрушима енергия детето, – Хокинз нямаше да каже, че нищо не е чул. Това беше баща ми, милорде! Баща ми, баща ми!...

Гласът на Робърт заглъхна в ридания. Бледен и безмълвен и той загуби съзнание. Гленарван нареди да го отнесат в леглото му и там, разбито от вълнение, детето потъна в дълбок унес.

– Бедните сирачета! – каза Джон Мангис. – Какви жестоки изпитания трябваше да преживеят!

– Да – отговори Гленарван, – дълбоката скръб е предизвикала и у двамата същата халюцинация.

– И у двамата? – промълви Паганел. – Странно! Науката не допуска това.

После и той се наведе над морето и като направи знак на другите да мълчат, започна да се ослушва.

Навсякъде цареше дълбока тишина. Паганел се провикна със силен глас. Но никой не му отговори.

– Чудно! Много чудно – повтаряше географът, докато се прибираще в кабината си. – Голямата близост на мисли и скръб не е достатъчна да обясни подобно явление!

На другия ден, 8 март, в пет часа сутринта, още с разсъмването всички пътници, заедно с тях Робърт и Мери, които нищо не можеше да задържи, се събраха на палубата на „Дънкан“. Всеки искаше да разгледа земята, която предната вечер едва бяха видели.

Биноклите жадно се насочваха към по-главните точки на острова. Яхтата се движеше край брега на разстояние една миля. С око можеха да се видят и най-малките подробности. Изведнъж се чу гласът на Робърт. Детето твърдеше, че видяло двама души, които тичали и ръкомахали, а в това време трети размахвал знаме.

– Английското знаме! – извика Джон Мангълс, който бе насочил далекогледа си.

– Вярно! – възкликна Паганел, като се извърна живо към Робърт.

– Милорде – каза Робърт, треперещ от вълнение, – милорде, ако не искате да отида до брега с плуване, наредете да спуснат лодка в морето. О, милорде, на колене ви се моля да стигна пръв на брега.

На яхтата никой не смееше да говори. Какво? На това островче, лежашо на тридесет и седмия паралел, трима корабкрушенци, трима англичани? Всеки си спомни снощната случка и сега всеки мислеше за гласа, който Робърт и Мери бяха чули в нощта. Децата се бяха излъгали може би само в едно: бяха чули глас, но можеше ли тоя глас да бъде гласът на баща им? Уви, не! Хиляди пъти не! И всеки при мисълта за голямото разочарование, което ги чакаше, трепереше, че това ново изпитание няма да бъде по силите им! Но как да ги спреш? Лорд Гленарван немаше тази смелост.

Само след минута лодката беше вече спусната. Двете деца на капитана, Гленарван, Джон Мангълс и Паганел се втурнаха в нея и тя се понесе бързо под натиска на шестимата моряци, които гребяха бясно.

На двайсет метра от брега Мери нададе сърцераздирателен вик:

– Баща ми!

На брега, между други двама мъже, бе застанал снажен, силен мъж, чието лице, едновременно смело и кротко, представляваше изразително съчетание от чертите на Мери и Робърт Грант. Това беше наистина човекът, когото двете деца бяха толкова често описвали. Сърцето им не ги беше измамило: това беше техният баща, това беше капитан Грант.

Капитанът чу гласа на Мери, разтвори ръце и падна върху пясъка като поразен от гръм.

Глава XXI ОСТРОВ ТАБОР

От радост не се умира. Башата и децата дойдоха на себе си още преди да стигнат до яхтата. Как да се опише тази сцена? Думи не биха стигнали! Целият екипаж плачеше, като гледаше тия три същества, слети в мълчалива прегръдка. Като се изкачи на палубата, Хари Грант падна на колене.

След това се обърна към леди Елена, към лорд Гленарван и другарите му и им благодари с разбит от вълнение глас. През време на краткия път от островчето до яхтата децата му бяха описали с няколко думи цялата история на „Дънкан“.

Колко много беше задължен той към тази благородна жена и нейните другари! Всички те от лорд Гленарван до последния моряк не бяха ли се борили и страдали за него! Хари Грант изрази бликащите от сърцето му благодарствени чувства с толкова простота и благородство, мъжественото му лице беше озарено от такова чисто и трогателно вълнение, че целият екипаж се почувствува превъзнаграден за изживените изпитания. Дори очите на невъзмутимия майор бяха овлажнени от сълзи, които той не можеше да съдржи. А достойният Паганел плачеше като дете, което и не мисли да скрива сълзите си.

Хари Грант не сваляше поглед от дъщеря си. Намираше я хубава, очарователна! Непрестанно ѝ казваше това, като призоваваше за свидетелка леди Елена, сякаш за да се убеди, че бащиното му чувство не го заблуждава. После се обърна към сина си.

– Колко си пораснал! Станал си цял мъж! – каза му с възхищение.

И той обсипваше тия две толкова скъпи същества с хиляди целувки, които бе натрупал в сърцето си в продължение на двете години, от както не беше ги виждал.

Робърт му представи последователно всичките си приятели, като намери за всеки поотделно различни думи, макар че за всички трябваше да каже едно и също нещо: че са били извънредно мили с двете сирачета. Когато дойде ред на Джон Мангълс, капитанът се изчерви като младо момиче и докато отговаряше на бащата на Мери, гласът му трепереше.

Леди Елена разказа на капитана за тяхното пътешествие и от думите ѝ той разбра, че може да се гордее със своя син и със своята дъщеря.

Хари Грант научи за подвизите на младия герой, научи как детето бе вече изплатило на лорд Гленарван част от бащиното си задължение.

След това на свой ред Джон Мангъл заговори за Мери с такъв възторг, че Хари Грант, който вече знаеше от няколко думи на леди Елена за чувствата на младите хора, постави ръката на дъщеря си в мъжествената ръка на младия капитан и като се обърна към лорд и леди Гленарван, каза:

– Милорде, и вие, госпожо, да благословим нашите деца! Когато всичко бе казано и повторено хиляди пъти, Гленарван разказа на Хари Грант за Еъртън. Грант потвърди признанията на боцмана за свалянето му на австралийския бряг.

– Той е умен и смел човек – добави той, – но страстите са го увлекли по пътя на злото. Дано чрез размисъл и разкаяние се върне в правия път.

Но преди Еъртън да бъде откаран на остров Табор, Хари Грант пожела да покаже на новите си приятели своята скала. Той ги покани да посетят дървената му къща и да почетат софрата на тихоокеанския Робинзон.

Гленарван и другарите му приеха с удоволствие. Робърт и Мери Грант горяха от желание да видят самотните места, където баща им толкова бе плакал за тях.

Пригответе лодка и скоро бащата, двете деца, лорд и леди Гленарван, майорът, Джон Мангъл и Паганел слязоха на брега на острова.

Няколко часа бяха достатъчни, за да ободят владенията на Хари Грант. Всъщност това островче беше връх на подводна планина, плато с множество базалтови скали и вулканични остатъци. В геологическите ери под влиянието на подземния огън тази планина бе изникнала постепенно от дълбините на Тихия океан. В течение на вековете вулканът се бе превърнал в обикновена планина, а затрупаният кратер – в островче, което стърчеше над водната шир. След време се образувал плодороден пласт почва и в тази нова земя се появила растителност. Случайно минаващи китоловци свалили на брега домашни животни – кози и свине, които се размножили и подивели. Така на това островче, загубено сред Тихия океан, се появили представители на трите царства на природата. А когато корабокрушенците от „Британия“ били захвърлени на него и човешка ръка се заела да направлява усилията на природата, за две години и половина Хари Грант и двамата му моряци преобразили острова. Няколко акра земя, разработени грижливо, произвеждали великолепни зеленчуци.

Посетителите стигнаха до къщичката, засенена от зелени смолисти дървета. Пред нейните прозорци се разстилеше великолепното море,

блеснало под лъчите на слънцето. Хари Грант нареди да сложат масата под сянката на красивите дървета и всички насядаха около нея. Обедът, който беше прост и достоен за пастирите на Аркадия, се състоеше от ярешко бутче, хляб от нард, няколко чаши мляко, две-три стъбла от дива цикория и прясна студена вода.

Паганел беше възхитен. В главата му нахлуха старите му робинзовски мечти.

– Няма да е за оплакване този негодник Еъртън! – възкликна той с възторг. – Та това островче е същински рай!

– Да – отговори Хари Грант, – рай за трима нещастни корабкрушенци! Но аз съжалявам, че Мария-Терезия не е голям, плодороден остров, с река вместо ручей и с пристанище вместо малко заливче, в което се разбиват вълните.

– А защо, капитане? – запита Гленарван.

– Защото щях да основа колония в Тихия океан, която искам да подаря на Шотландия.

– О, капитан Грант – каза Гленарван, – значи не сте изоставили идеята си, която ви направи толкова популярен в нашата родина?

– Не, милорде. Нашите бедни братя от древна Каледония, всички, които страдат, трябва да имат една нова земя, на която да се спасят от мизерията! Нашата скъпа родина трябва да притежава в тия морета една своя колония, изключително своя, където да намери независимостта и благосъстоянието, които ѝ липсват в Европа!

– О, много добре казано, капитан Грант! – отговори леди Елена. – Прекрасен проект, достоен за едно благородно сърце! А това островче?...

– Не, госпожо, то е само скала, която може да храни най-много неколцина колониста, а на нас ни трябва обширна земя с ненаценати богатства.

– Добре, капитане – възкликна Гленарван, – бъдещето е наше и тази земя ще я търсим заедно!

Ръцете на Хари Грант и на Гленарван се сляха в едно топло ръкостискане, сякаш за да потвърдят това обещание.

След това всички пожелаха да чуят тук, на самия остров, в тази скромна къщичка историята на корабкрушенците от „Британия“ през тия две дълги години далеч от света. Хари Грант побърза да задоволи любопитството на своите нови приятели.

– Моята история – каза той – е историята на всички робин-зоновци, изхвърлени на някой остров и разбрали, че трябва да разчитат само на

себе си и да се борят със стихииите, за да запазят живота си.

Това се случи през нощта на 26 срещу 27 юни 1862 година. „Британия“, напълно повредена от шестдневна буря, се разби в скалите на Мария-Терезия. Морето беше бурно, спасението невъзможно и целият ми нещастен екипаж загина. Само аз и двама от моряците ми, Боб Лиърс и Джо Бел, успяхме да стигнем след двадесетина несполучливи опита до брега.

Земята, която ни приюти беше малък пустинен остров, широк две и дълъг пет мили. Във вътрешността имаше тридесетина дървета, няколко полянки и един студен извор, който за щастие никога не пресъхва. Сам с двамата моряци в този кът на света, аз не се отчаях и реших да се боря. Боб и Джо, моите смели другари по съдба, моите приятели ми помагаха енергично.

Започнахме, подобно на идеалния Робинзон от Даниел Дефо, нашия образец, да събираме останките от кораба, сечивата, малко барут, оръжия и един чувал ценни семена. Първите дни бяха много тежки, но скоро ловът и риболовът ни осигуриха храна, тъй като диви кози изобилствуваха във вътрешността на острова, а край брега имаше много морски животни. Малко по малко животът ни се уреди.

Благодарение на инструментите си, които успях да спася при корабкрушението, аз направих точни измерения за местоположението на острова. Той се намираще извън пътя на корабите и ние можехме да бъдем спасени само по някаква голяма случайност. Мислейки постоянно за тия, които ми бяха скъпи и които не се надявах да видя вече, аз приех смело това изпитание.

Почнахме да работим здраво. Скоро засадохме няколко акра земя със семената от „Британия“. Картофите, цикорията и киселецът засилиха обикновената ни храна. След това развъдихме и други зеленчуци. Хванахме и няколко козлета, които опитомихме лесно. Имахме мляко, масло. Нардута, което растеше в пресъхналите ручей, ни послужи като доста хранителен хляб. Така материалната страна на живота престана да ни създава грижи.

С отломките на „Британия“ си построихме дървена къща. Покрихме я с добре намазани с катран платна и под този здрав покрив сезонът на дъждовете премина благополучно. Там бяха разисквани много планове, лелеяни много мечти, от които най-красивата се осъществи!

Отначало мислех да се впуснем в морето с лодка, построена от остатъци на кораба, но най-близката земя, островите на архипелага Помоту – беше на хиляда и петстотин мили от нас. Никоя лодка не би могла

да издържи такъв дълъг път. Отказах се от това намерение и зачаках спасението си само от щастливия случай.

Ах, мили деца, колко пъти, застанали на върховете на крайбрежните скали, ние се взирахме в далечината, за да видим кораб! През всичкото време на нашето заточение на хоризонта се показаха само две или три платноходки, но изчезнаха веднага! Така изтекоха две години и половина. Не се надявахме вече, но не се и отчайвахме.

И най-сетне вчера, когато се бях изкачил на най-високия връх на острова, изведнъж забелязах слаб дим на запад. Той се увеличаваше. Скоро се показа и корабът, който сякаш се насочваше към нас. Но нямаше ли и той да отmine този остров, гдето не можеше да спре?

Ах, какъв тревожен ден! И как сърцето ми не се пръсна! Другарите ми запалиха огън върху един от върховете на Мария-Терезия. Настъпи и нощта, но яхтата не даде никакъв знак, че е забелязала нашия огън! А спасението беше само в нея! Нима щяхме да видим как и тя изчезва?

Нямаше време за колебание! Тъмнината се съгъстяваше. През нощта корабът можеше да заобиколи острова. Хвърлих се в морето и заплувах. Надеждата утрояваше силите ми. Порех вълните с нечовешка мощ. Наближих яхтата и бях само на шестдесет метра от нея, когато тя зави!

Тогава нададох отчаяните викове, които само децата ми са чули и които съвсем не са били илюзия.

След това се върнах на брега, разбит от умора и вълнение. Двата моряци ме прибраха полумъртъв. Тази нощ, последната нощ, прекарана на острова, беше ужасна: мислехме, че сме изоставени завинаги. Но на разсъмване забелязах, че яхтата криволичи с намален ход. После спуснахте лодка... Бяхме спасени! И какво велико щастие! В тая лодка бяха и децата ми, моите скъпи деца, и протягаха ръце към мен!

Разказът на Хари Грант завърши всред целувките и ласките на Мери и Робърт. И едва тогава капитанът научи, че дължи спасението си на документа, който той бе поставил в една бутилка и поверил на капризите на вълните и който бе станал почти неразбираем.

Но за какво мислеше Паганел през време на разказа на капитан Грант. Достойният географ за хиляден път прехвърляше в главата си думите на документа! Премисляше трите последователни тълкования. И трите излязоха неверни! Та как беше означен остров Мария-Терезия в тия парчета хартия, проядени от водата?

Паганел не устоя и хвана ръката на Хари Грант.

– Капитане – възкликна той, – кажете ми най-сетне какво съдържаше вашият неразбираем документ.

Тая молба на географа възбуди любопитството на всички, защото най-сетне щяха да узнаят търсената от девет месеца загадка.

– Помните ли точния текст на документа, капитане? – продължи Паганел.

– Разбира се – отговори Хари Грант. – Не е имало ден, в който да не съм си припомнял думите, на които възлагах единствена надежда.

– А кои са те, капитане? – попита Гленарван. – Говорете, защото самолюбието ни е силно засегнато.

– Готов съм да задоволя любопитството ви – отговори Хари Грант, – но вие знаете, че за да увелича шансовете за успех, бях сложил в бутилката три документа, написани на три езика. Кой от тях искате да знаете?

– Нима не са еднакви? – възкликна Паганел.

– Разликата е в едно име.

– Цитирайте ни тогава френския документ – каза Гленарван. – Той е най-малко пострадал от морската вода и нашите тълкования се основаваха главно на него.

– Милорде, ето го дума по дума – отговори Хари Грант. „На 27 юни 1862 година тримачтовият кораб «Британия» от Глазгоу потъна на хиляда и петстотин мили от Патагония, в южното полукълбо. Изхвърлени на брега, двамата моряци и капитан Грант се намират на остров Табор.“

– Какво?! – възкликна Паганел.

– „Там – продължи Хари Грант, – намирайки се непрекъснато в окаяно положение, те хвърлиха този документ при сто петдесет и три градуса дължина и 37°11' ширина: елате им на помощ, иначе те са загубени.“

При името „Табор“ Паганел скочи изведнъж и после не можа да се съдържи повече:

– Как, остров Табор? Та това е остров Мария-Терезия!

– Разбира се, господин Паганел – отговори Хари Грант, – Мария-Терезия – върху английските и немските карти, но Табор – върху френските.

В този момент един страшен юмрук се стовари върху рамото на Паганел. Трябва да се признае, че този удар му беше нанесен от майора, който за пръв път в живота си нарушаваше строгите правила за благоприличие.

– Географ! – каза Мак Набс с най-дълбоко презрение. Паганел дори не усети удара на майора. Какво беше той в сравнение с „географския удар“, който бе получил!

От това, което каза капитан Грант, стана ясно, че малко по малко Паганел се бе приближил до истината, беше разгадал почти изцяло неразбираемия документ! Една след друга той беше разчел със сигурност думите Патагония, Австралия и Нова Зеландия. Думата „contin“, отначало прочетена „continent“ (континент), постепенно беше получила истинското си значение „continue“ (непрекъснато). „Indi“, което последователно бяха тълкували „indiens“ (индианци), „indigenes“ (туземци), найсетне бе добило истинския смисъл „indigence“ (окаяно положение). Само непълната дума „abor“ бе убягнала от проникателността на географа! Паганел вярваше упорито, че тя е от глагола aborder (достигам до бряг), когато всъщност тя беше част от думата „Tabor“, френското име на остров Мария-Терезия, острова, където бяха намерили убежище корабкрушенците от „Британия“! Впрочем тази грешка можеше мъчно да бъде избягната, защото в картите на „Дънкан“ островът бе отбелязан с името Мария-Терезия.

– Това няма никакво значение! – викаше Паганел, като си скубеше косите. – аз не трябваше да забравям това двойно наименование! Това е непростима грешка, недостойна за секретаря на Географското дружество! аз съм опозорен!

– Но, господин Паганел, успокойте се – каза леди Елена.

– Не, госпожо, не! аз съм истинско магаре!

– И дори не сте учено магаре! – рече му майорът утешително.

Когато свършиха обедата, Хари Грант подреди всичко в къщата. Той желаше престъпникът да наследи цялото богатство на честния човек и не взе нищо със себе си.

Върнаха се на кораба. Гленарван искаше да отплават още същия ден и затова нареди да свалят боцмана на брега. Еъртън бе доведен на кърмовия дек, където се намери пред Хари Грант.

– Ето ме, Еъртън – каза Грант.

– Виждам, капитане – отговори Еъртън без да изрази учудване, че се среща с Хари Грант. – Радвам се, че ви виждам здрав и читав.

– Изглежда, че съм направил грешка, като съм ви свалил на обитаема земя, Еъртън.

– Изглежда, капитане.

– Вие ще ме заместите на този пустинен остров. Дано тук да се разкаете за злото, което сте извършили.

– Дано! – отговори Еъртън спокойно.

След това Гленарван се обърна към боцмана и го запитва:

– Еъртън, настоявате ли на решението си да бъдете стоварен на

необитаем остров.

– Да, милорде.

– Отговаря ли ви остров Табор?

– Напълно.

– Тогава чуйте моите последни думи. Тук вие ще бъдете далеч от всяка земя и без възможност да влезете във връзка с други хора. Чудесата са редки и вие няма да можете да избягате от този остров, на който ви остава „Дънкан“. Ще бъдете сам, но няма да бъдете нито загубен, нито забравен, както беше капитан Грант. Колкото и да не заслужавате да ви помнят хората, хората ще си спомнят за вас. Аз знам къде сте, Еъртън, знам къде мога да ви намеря и никога няма да забравя това.

– Много съм ви признателен, ваша светлост – отговори просто Еъртън.

Това бяха последните думи, които си размениха Гленарван и боцманът.

Лодката беше готова. Еъртън слезе в нея.

Джон Мангълс бе предварително наредил да се пренесат на острова няколко сандъка консерви, сечива, оръжие и известен запас от сачми и барут.

Тъй боцманът получаваше възможност да работи и чрез труд да се прероди. Нищо не му липсваше, дори и книги.

Настъпи часът на раздялата. Екипажът и пътниците бяха застанали на палубата. Мнозина бяха със свити сърца. Мери Грант и леди Елена не можеха да сдържат вълнението си.

– Необходимо ли е това? – попита младата жена мъжа си. – Нима наистина трябва да изоставим този нещастник.

– Трябва, Елена! – отговори лорд Гленарван. – Това е изкуплението.

В този момент лодката, управлявана от Джон Мангълс, се отдели от кораба. Еъртън, застанал прав, все тъй безучастен, свали шапката си и поздравил важно.

Гленарван също свали шапка, а след него и целият екипаж, като пред умиращ. Лодката се отдалечи в сред гробно мълчание.

Когато стигнаха до острова, Еъртън скочи на пясъка, а лодката се върна на кораба.

Беше четири часа след пладне. От кърмовия дек пътниците можеха да видят боцмана с кръстосани ръце, застанал неподвижно като статуя върху една скала и вперил поглед в кораба.

– Ще тръгваме ли, милорде? – попита Джон Мангълс.

– Да, Джон – отговори живо Гленарван, който беше развълнуван, но се стараяше да не се издаде.

– Пълен напред! – извика Джон на механика.

Парата засвири в паропроводите, витлото удари водата и в осем часа последните възвишения на остров Табор изчезнаха в сянката на нощта.

Глава XXII

ПОСЛЕДНАТА РАЗСЕЯНОСТ НА ЖАК ПАГАНЕЛ

На 18 март, единадесет дни след като напуснаха остров Табор, пред „Дънкан“ се показа американският бряг и на другия ден яхтата пусна котва в залива Талкауано.

Връщаше се тук след петмесечно пътуване, през което, следвайки непрекъснато тридесет и седмия паралел, бе обиколила света. Участниците в тази паметна експедиция без прецедент в летописите на Traveller's Club бяха преминали през Чили, Пампасите, република Аржентина, Атлантическия океан, островите Тристан д'Акуня, Индийския океан, Амстердамските острови, Австралия, Нова Зеландия, остров Табор и Тихия океан. И техните усилия не бяха останали безплодни: те връщаха в родината им корабкрушенците от „Британия“.

Нито един от тези смели шотландци, тръгнали при повика на своя лорд, не липсваше при проверката. Всички се връщаха в своята стара Шотландия и тази експедиция напомняше битката „без сълзи“ от старата история.

След като поднови запасите си „Дънкан“ тръгна покрай бреговете на Патагония, обиколи нос Хорн и навлезе в Атлантическия океан.

Никое пътуване не е минавало тъй благополучно. Яхтата сякаш беше натоварена цялата с щастие. На кораба вече нямаше тайни, не бяха тайни дори и чувствата на Джон Мангълс към Мери Грант.

И все пак имаше една тайна, която продължаваше да интересува Мак Набс. Защо Паганел винаги беше херметически загърнат в дрехите си и на врата си носеше шалче, което стигаше до ушите му? Майорът гореше от желание да узнае причините на тази странна прищявка. Трябва да се признае обаче, че въпреки разпитванията, намеците и подозренията на Мак Набс Паганел не се разкопча нито веднъж.

Не се разкопча дори и когато минаваха през екватора и смолата в шевовете на палубата се стопи от горещината, достигаща петдесет

градуса.

– Той е толкова разсеян. Сигурно мисли, че е в Санкт Петербург – казваше майорът, като гледаше географа, загърнат с широка пелерина, сякаш живакът бе замръзнал в термометъра.

Най-сетне на 9 май, петдесет и три дни след като напуснаха Талкауано, Джон Мангъл забеляза фаровете на нос Клир. Яхтата навлезе в канала Свети Георги, прекоси Ирландското море и на 10 май влезе в Клайдския залив. В 11 часа тя пусна котва в Дъмбартън. В 2 часа след пладне пътниците влязоха в Малкъмския замък сред мощните „ура“ на населението.

И тъй, писано беше Хари Грант и двамата му другари да бъдат спасени, а Джон Мангъл да се венчее за Мери Грант. Писано беше също така Робърт да стане моряк като Хари Грант и Джон Мангъл и да продължи с тях големите планове на капитана под високото покровителство на лорд Гленарван!

Но беше ли писано, че Паганел няма да умре стар ерген? Възможно е.

И наистина след своите героични подвизи ученият географ не можеше да не стане знаменитост. Неговата разсеяност се хареса извънредно много на висшето шотландско общество. Отвсякъде искаха да им гостува и той получаваше толкова много покани, че му беше невъзможно да приеме всичките. Тогава именно една любезна тридесетгодишна госпожица, и то не друга, а братовчедка на Мак Набс, самата тя малко ексцентрична, но добра и още приятна, се увлече по ексцентричния географ и му предложи ръката си. В тази ръка имаше един милион, но никой нищо не каза по този въпрос.

Самият Паганел съвсем не беше равнодушен към чувствата на мис Арабела, но не смееше да вземе решение.

Тогава между тия две сърца, родени едно за друго, се намеси майорът. Той дори каза на Паганел, че бракът е „последната разсеяност“, която той би могъл да си позволи.

Паганел бе в голямо затруднение: по някакви странни съображения не се решаваше да произнесе фаталната дума.

– Да не би мис Арабела да не ви харесва? – запита за стотен път Мак Набс.

– О, майоре, тя е очарователна! – възкликна Паганел. – Тя е много, извънредно очарователна и да ви кажа право, бих предпочел да е по-малко очарователна! Бих желал да има и някой недостатък.

– Бъдете спокоен – отговори майорът, – недостатъци тя има и

повече от един. И най-съвършената жена си има определен брой недостатъци. И така, Паганел, решено ли е?

– Не смея – повтаряше Паганел.

– Но, мой учени приятелю, кажете защо се колебаете?

– Аз съм недостоеен за мис Арабела! – отговаряше неизменно географът.

И настояваше на своето.

Най-сетне един ден, притиснат от настойчивия майор до стената, той му довери в най-голяма тайна, че носи някои отличителни белези, които биха улеснили определянето на самоличността му, ако някой ден полицията го подгони.

– Гледай ти! – възкликна майорът.

– Точно както ви казвам – отвърна Паганел.

– Но какво значение има това, достойни ми приятелю?

– Така ли мислите?

– Дори така сте по-интересен. Това увеличава личните ви достойнства. Прави от вас неповторимия мъж, за който е мечтала Арабела!

И той излезе невъзмутимо сериозен, като остави Паганел в мъчителна тревога.

Между Мак Набс и мис Арабела се състоя кратък разговор.

След две седмици в параклиса на Малкъмския замък стана бляскава, тържествена сватба. Паганел беше великолепен, но херметически закопчан, а мис Арабела – прекрасна.

И тайната на географа щеше да остане погребана в бездните на неизвестността, ако майорът не я беше доверил на Гленарван, който я сподели с леди Елена, а тя, от своя страна, я прошепна на мисис Мангис. С една дума, тайната стигна до ушите на мисис Олбинет и от нея плъзна навсякъде.

По време на тридневното си пленничество при маорите Паганел бил татуиран, и то от краката до раменете. И сега носеше на гърдите си образа на едно хералдическо киви с разперени крила, което кълве сърцето му.

Това беше единственото произшествие, за което Паганел не намери утеха и което никога не прости на Нова Зеландия. То стана също причина въпреки отправените му молби и личните му съжаления да не се върне във Франция. Боеше се да не би Географското дружество в лицето на своя прясно татуиран секретар да стане за посмешище на карикатуристи и на малките вестничета.

Връщането на капитана в Шотландия бе чествувано като

национално събитие и Хари Грант стана най-популярният човек в Стара Каледония. Неговият син Робърт стана моряк като него, моряк като капитан Джон и под покровителството на лорд Гленарван продължи делото на баща си за основаване на шотландска колония в Тихия океан.

КРАЙ

© 1991 Жечо Обов, превод от френски

Jules Verne
Les Enfants du capitaine Grant, 1867–1868

Сканиране, разпознаване и редакция: MesserSchmidt, 2007

Публикация:

Жул Верн

ДЕЦАТА НА КАПИТАН ГРАНТ

Роман Четвърто издание

Превод Жечо Обов

Редактор Светла Георгиева

Художник Симеон Кръстев

Технически редактор Никола Андонов

Коректори Анелия Календерска, Румяна Мазнева, Елена Петрова

Формат 32/84Д08. Дадена за печат април 1991 г. Излязла от печат май 1991 г. Печатни
коли 32,25.

Издателска къща „Петекс – Retex“ Фирма „Полиграфия“ – Пловдив

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3167>]